ΤΡΥΦΩΝΟΣ Ε. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΟΥ Δ. Φ.

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΟΥ

ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

ΕΠΙ ΤΗΙ ΒΑΣΕΙ

ΤΟΥ ΔΡΟΫΖΕΝ, ΣΑΙΝ-ΚΡΟΥΑ, ΔΟΥΡΟΥΥ, ΖΟΥΡΙΕΝ-ΔΕΛΑΓΡΑΒΙΕΡ,
ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ, ΑΣΩΠΙΟΥ ΚΑΙ ΛΑΜΠΡΟΥ.

«Ἀλέξανδρον πάντες μεγαλοφυέ-
»στερον ἢ κατ' ἄνθρωπον γεγονέναι
»τῇ ψυχῇ συγχωροῦσι.»

(Πολύβιος ΙΒ'. κγ'.)

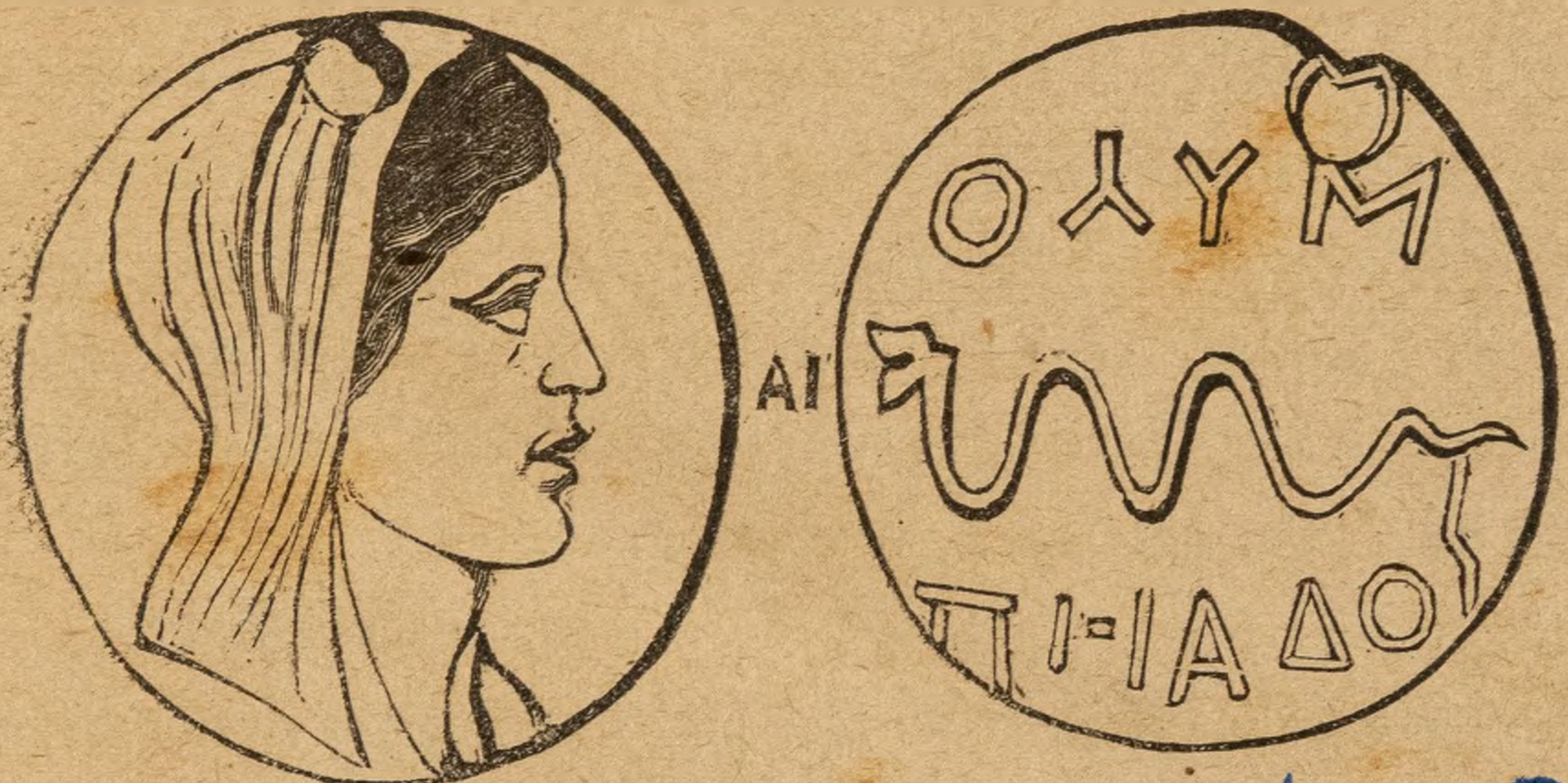

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΤΗΣ: ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ Γ. ΓΑΛΑΝΟΣ
1893

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μ. ΦΙΛΙΑΤΤΕ
Α Σ.Μ 54.

WOJEWÓDZKA
BIBLIOTEKA
PUBLICZNA

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Οὐδείς ποτε ἡγεμὼν ἢ στρατηγός, ὁμολογεῖται ὁμοφώνως ὑπὸ πάντων τῶν ἱστορικῶν ὡς ἐπιχειρήσας τοσοῦτον μεγάλας πράξεις καὶ τοσαῦτα λαμπρὰ καὶ ἀξιοθαύμαστα διαδραματίσας ἐν τῷ κόσμῳ κατορθώματα, ὅσα ὁ ἔνδοξος ἥρως τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρος, ὁ δικαίως ἐπικληθεὶς Μέγας. Καὶ ἐφάνη μὲν ὁ ῥωμαῖος Καῖσαρ, μέγας δοριχτήτωρ τῆς ἀρχαιότητος, ἀντίζηλος αὐτοῦ, πιθανῶς δὲ καὶ οὐχὶ, κατὰ τὴν ἱκανότητα, ὑποδεέστερος τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀλλ' ἐλαχίστην ἔσχεν οὗτος ἐπιρροὴν εἰς τὰ τῆς ἀνθρωπότητος, καθόσον μάλιστα ἡ πολιτεία τῆς κοσμοκράτορος Ρώμης, τείνουσα νὰ ὑποκύψῃ τὸν αὐχένα εἰς τὸν δεσποτισμόν, παραδεχομένη ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῆς εἴτε τὸν Πομπήϊον, εἴτε τὸν Καίσαρα, τὸν ἀντιπρόσωπον δηλαδὴ τῆς αὐτοκρατορικῆς ἢ τὸν εὐνοούμενον τῆς δημοκρατικῆς φατρίας, οὐδὲν ἐπὶ τὸ γενικώτερον προήγαγεν ἀποτέλεσμα. Πλὴν ὁ βίος τοῦ Ἀλεξάνδρου ὑπῆρξεν ἀπ' ἐναντίας κρίσιμος τοῦ κόσμου ἐποχή, μεταβαλοῦσα ὁλοτελῶς τὴν ἱστορίαν τοῦ τότε κόσμου, ἁπάσης, ἑνὶ λόγῳ, τῆς ἀνθρωπότητος.

Διότι οὗτος ἐκρήμνισεν ἰσχυρὰς αὐτοκρατορίας τῆς γῆς, ἀντικατέστησε νέας βασιλικὰς δυναστείας, καὶ εἰσήγαγε νέα ἤθη, νέαν γλῶσσαν, νέαν ἐποχὴν εἰς τὰ πλουσιώτατα καὶ ἀπώτατα μέρη τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου.

Καὶ ὡς ἁπλοῦς μὲν ἥρως θεωρούμενος ὁ Ἀλέξανδρος, δικαίως ἤθελε διαφημίζεσθαι ὡς εἷς τῶν διαθρυλλουμένων ἡρώων τῆς ἀρχαιότητος, τῶν λεγομένων ἡμιθέων, οἵτινες περιῆγον τὴν γῆν,

ἐξολοθρεύοντες τοὺς κακούργους, καὶ τὰς κοινωνίας ἀπὸ τῶν ἀνομιῶν καὶ τῶν ἀτασθαλιῶν αὐτῶν ἀπαλλάττοντες, οἷοι ἦσαν ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Θησεύς, οἱ Διοσκουρίδαι καὶ πάντες ἐν γένει οἱ Ὁμηρικοὶ ἥρωες· ὡς δορικτήτωρ δὲ διὰ μεγάλων πεπροικισμένος προτερημάτων ὑπὸ τῆς φύσεως καί ἔξοχον εὐτυχήσας νὰ λάβῃ ἀνατροφὴν ὑπὸ τοῦ ἀρίστου τοῦ ἀρχαίου κόσμου φιλοσόφου, τοῦ Ἀριστοτέλους, καθωδηγήθη ὑπ' αὐτοῦ νὰ δείξῃ ἐμπράκτως ὁπόσην ὑπεροχὴν δύναται νὰ ἔχῃ τὸ πνεῦμα ἐπὶ τῆς ὕλης.

Καὶ οἱ μὲν σύγχρονοι τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἕλληνες, δὲν ὤκνησαν ἕνεκα τῆς πρὸς τοὺς Μακεδόνας ἀντιπαθείας καὶ ἔχθρας αὐτῶν, δι' ἀμαυρῶν χρωμάτων νὰ ζωγραφίσωσι τὸν Ἀλέξανδρον, λέγοντες, ὅτι οὗτος ὑπὸ ἀμέτρου πρὸς τὴν δόξαν ἐλαυνόμενος ἐνθουσιασμοῦ, ἐπήρχετο παραφορως, εἰς τοὺς πολέμους μόνην ἡδονὴν αἰσθανόμενος ἐν τῷ κατεδαφίζειν τὰς πόλεις κατασφάζων καὶ ἐξανδραποδίζων τοὺς κατοίκους αὐτῶν· ἐπιλανθανόμενοι πόσον ὁ ἔξοχος ἐκεῖνος ἀνὴρ διὰ τῶν πράξεων αὐτοῦ διεφημίσθη, ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτοῦ ἤλλαξε τὴν ὄψιν τοῦ κόσμου, διαθρυλληθεὶς ὅτι πρῶτος αὐτὸς ἐκήρυξε καὶ ἐνήργησε τὴν ἐν ἀνθρώποις ἰσότητα, ἐξελληνίσας τὴν Ἀσίαν, καὶ εἰσαγαγὼν μέχρι τῶν ὀχθῶν τοῦ Γάγγου, τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμόν, τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα, τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας, καὶ κατώρθωσεν ὥστε ἐκεῖ, ὅπου μόνον βάρβαροι γλῶσσαι ἠκούοντο νὰ διδάσκωνται, ἀπὸ σκηνῆς, τὰ κλασικώτερα τῶν ἑλληνικῶν δραμάτων, τοῦ Αἰσχύλου, τοῦ Σοφοκλέους, τοῦ Εὐριπίδου καὶ τῶν ἄλλων δραματικῶν ποιητῶν.

Ὁ σοφὸς Πλούταρχος ἐν τῷ περὶ Ἀρετῆς ἢ Τύχης τοῦ Ἀλεξάνδρου λόγῳ, παραβάλλων τοὺς ἐξοχωτέρους τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, πολὺ εὐφυέστερον καὶ ἐπιτυχέστερον διακηρύττει αὐτὸν ὡς τὸν φιλοσοφώτατον καὶ μέγιστον πάντων: «Παρατήρησον, λέγει, ἂν θέλῃς, ἀντιπαραβάλλων τοὺς μαθητὰς τοῦ Ἀλεξάνδρου πρὸς τοὺς μαθητὰς τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Σωκράτους. Ἐκεῖνοι μὲν ἐδίδασκον νέους εὐφυεῖς καὶ ὁμογλώττους, ἂν οὐχὶ ἄλλο, ἐννοοῦντας τοὐλάχιστον τὴν ἑλ-

ληνίδα φωνήν, καὶ δυστυχῶς πολλοὺς τούτων δὲν ἠδύναντο νὰ ἀναμορφώσωσιν· ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος τὴν Ἀσίαν κυριεύων, μετέβαλλε παντάπασι τὰ βάρβαρα ἤθη τῶν κατοίκων, καὶ ἐξημερῶν αὐτούς, ὡς κοινὸν μὲν ἀνάγνωσμα παρεῖχεν αὐτοῖς τὸν Ὅμηρον, οἱ δὲ παῖδες τῶν Περσῶν, καὶ τῶν Σουσιανῶν, καὶ τῶν Γεδρωσίων ἐτέρποντο ᾄδοντες τὰς τραγωδίας τοῦ Εὐριπίδου καὶ Σοφοκλέους, τὴν δὲ πρᾶξιν μετὰ τῆς θεωρίας συνενῶν ὁ θαυμάσιος, τῷ ὄντι, ἀνήρ, τοὺς μὲν Ὑρκανοὺς καθυπέβαλεν εἰς τὸν γάμον, καθοδηγήσας αὐτοὺς νὰ νυμφεύωνται νομίμως τὰς γυναῖκας, τοὺς δὲ Σογδιανοὺς κατέπεισε νὰ ἐξακολουθῶσι τρέφοντες τοὺς γονεῖς αὐτῶν, κατὰ τὸ γῆρας, καὶ οὐχὶ φονεύοντες, ὡς ἦτο σύνηθες παρ' αὐτοῖς, τοὺς Σκύθας νὰ θάπτωσι τοὺς νεκροὺς αὐτῶν, καὶ οὐχὶ νὰ τρώγωσιν αὐτούς, ὥστε ἂν οἱ φιλόσοφοι μεγαλαυχῶσιν, ὅτι εἶναι ἱκανοὶ νὰ ἐξημερόνωσι τὰ σκληρὰ καὶ βάρβαρα ἤθη, ὁ Αλέξανδρος ἔπραξε πολὺ μεγαλείτερα καὶ ὑπεράνθρωπα ἔργα, ὁλόκληρα γένη καὶ θηριώδεις φύσεις μεταβαλών.»

Ὁ Ἀλέξανδρος, ὡς ὁ Μέγας Ναπολέων ἐκστρατεύων κατὰ τῆς Αἰγύπτου, μεταβαίνων εἰς τὴν Ἀσίαν πλείστους σοφοὺς ἄνδρας ἤγαγε μεθ' ἑαυτοῦ, οἵτινες ἐφιλοτιμήθησαν νὰ ἀναγράψωσι τὰς πράξεις αὐτοῦ. Καὶ τοιοῦτοι μὲν ὑπῆρξαν Ἀναξιμένης ὁ Λαμψακηνός, κυνικὸς φιλόσοφος· ὅστις καὶ διδάσκαλος τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐγένετο, Καλλισθένης ὁ Ὀλύνθιος, ὃν ὁ θεῖος αὐτοῦ Ἀριστοτέλης, ἀπερχόμενος ἐκ Μακεδονίας, ἀφῆκε παρὰ τῷ Ἀλεξάνδρῳ, καὶ ὅστις ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ κατηγορηθείς, ὡς ἐπιβουλευόμενος τὸν βασιλέα, οἰκτρότατον ἔλαβε θάνατον, ὁ ἱστοριογράφος τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ στρατηγὸς αὐτοῦ Ὀνησίκριτος, ὁ ἱστοριογράφος τοῦ βασιλέως Πτολεμαῖος ὁ Λάγου, διαπρέψας, κατόπιν ὡς σοφὸς καὶ φιλάνθρωπος βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου καὶ διακριθεὶς τὰ μέγιστα ὡς φιλαλήθης ἱστορικός, καὶ ἄλλοι πολλοί, ὧν τὰ ὀνόματα συντομίας χάριν παραλείπομεν. Πλὴν ἅπασαι αἱ ἱστορίαι αὐτῶν ἀπωλέσθησαν, οἱ δὲ ἐπὶ τῶν πηγῶν τούτων βασιζόμενοι καὶ τὰς λεπτομερεστέρας γνώσεις περὶ τῶν πράξεων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου διασώσαντες ἀρχαῖοι ἱστορικοί, Ἕλλη-

νές τε καὶ Λατῖνοι, εἰσὶ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης, ὅστις κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Καίσαρος καὶ Αὐγούστου, ἀκμάσας συνέγραψεν ἱστορικὴν βιβλιοθήκην ἐκ τεσσαράκοντα βιβλίων, ὧν τὸ δέκατον ἕβδομον περιλαμβάνει τὰς πράξεις τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ὁ Πλούταρχος, κατὰ τὸν πρῶτον καὶ δεύτερον μ. Χ. αἰῶνα ἀκμάσας, θεωρῶν τὴν ἱστορίαν ὡς τὸ διδασκαλεῖον τῶν ἠθῶν, κατὰ τὴν ἔκφρασιν νεωτέρου κριτικοῦ, συνέγραψε πρὸς τοῖς ἄλλοις «Παραλλήλους βίους» τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν τῆς ἀρχαιότητος, ἐν οἷς (33 καὶ 34) τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον παραλληλίζει πρὸς τὸν Καίσαρα ὡς καὶ λόγον περὶ Ἀρετῆς ἢ Τύχης τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ὁ ἱστοριογράφος τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἀρριανὸς ὁ Νικομηδεύς, σοφὸς συγγραφεὺς καὶ στρατηγὸς ἐπιτήδειος, ὅστις, κατὰ μίμησιν τῆς τοῦ Ξενοφῶντος Κύρου Ἀναβάσεως, συνέγραψεν *Ἀλεξάνδρου Ἀνάβασιν* εἰς βιβλία Ζ΄, ἔχων ὑπ' ὄψιν κυρίως δύο τῶν ἀρχαιοτέρων συγγραφέων, Πτολεμαῖον τὸν Λάγου καὶ Ἀριστόβουλον τὸν Ἀριστοβούλου, ὡς αὐτὸς ἐν τῷ προοιμίῳ λέγει καὶ τὰ ἀπολεσθέντα *Μετὰ Ἀλέξανδρον*.

Ὁ Κόϊντος Κούρτιος Ροῦφος, κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ αὐτοκράτορος Κλαυδίου, ἀκμάσας καὶ σχών, ὡς φαίνεται, ὑπ' ὄψιν τὸν Κλείταρχον, ὃν καὶ κατὰ μέγα μέρος μετέφρασε, προσθέσας ὅμως καὶ πολλὰς ἰδίας ἐπικρίσεις περὶ τῶν ἰδιωτικῶν πράξεων τοῦ Ἀλεξάνδρου, παραμορφώσας πολλά, κατὰ τὸ σύστημα τῶν Ρωμαίων, ὅπερ παρηκολούθησε καὶ ὁ φιλόσοφος τῆς Ρώμης Σενέκας, καὶ διὰ πολλῶν φλυαριῶν καὶ σοφισμάτων ἠθέλησε νὰ προσάψῃ μῶμον τῷ Ἀλεξάνδρῳ. Τὸ ἔργον αὐτοῦ εἶναι μᾶλλον ἱστορικὴ μυθιστορία, ἐν ᾗ συγκαταμίγνυνται παντὸς εἴδους πλάναι καὶ ἐπιγράφεται : Historia Alexandri Magni ἢ de gestis Alexandri Magni Libri X.

Ὁ Ἰουστῖνος οὐδὲν ἄλλο ἐποίησεν ἢ συνέταμε τὴν γενικὴν ἱστορίαν τοῦ Πομπηίου Τρόγου, ἧς τὸ ΙΑ΄. καὶ τὸ ΙΒ΄. βιβλίον περιελάμβανον τὰ περὶ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν Διαδόχων αὐτοῦ (Historiae Philippicae).

Παρὰ δὲ τοῖς Εὐρωπαίοις διάφοροι ὑπάρχουσι συγγραφεῖς τοῦ

Ἀλεξάνδρου, ἐν οἷς διακρίνεται ὁ ἐξόχως περίφημος φιλόλογος *Ι. Γ. Δρόϋζεν* συγγραψας, γερμανιστί, ἀξιόλογον ἱστορίαν περὶ Ἀλεξάνδρου, ἣν καὶ ἑλληνιστὶ ἐπεξεργασθεὶς λεπτομερέστερον, κατήρτισε πληρεστέραν ἐξ ἀρχαίων καὶ νεωτέρων πηγῶν, μετ' οἰκείων σημειώσεων καὶ θαυμαστῶν Προλεγομένων ὁ Κωνσταντῖνος Φρεαρίτης (1859 α' ἔκδ.) (J. G. Droysen, Geschichte Alexanders des grossen ἔκδ. 1877 ἐν τῇ Geschichte des Hellenismus). Ὁ *Σαιντ-Κρουά*, κριτικὴ ἱστορία τῶν ἱστοριογράφων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου (Baron de Sainte-Croix, Histoire Critique des anciens historiens d' Alexandre - le-Grand) Paris 1810 ἔκδ. β'.

Ὁ Démétrius P. de Godelas, Histoire d' Alexandre-le-grand, κατὰ τοὺς τῶν Ἀνατολικῶν ἐθνῶν συγγραφεῖς, Varsovie 1822.

Ὁ Jurien de la Gravière, (Les Campagnes d' Alexandre), Paris 1884. (Ζουριὲν Δελαγραβιέρ, αἱ ἐκστρατεῖαι τοῦ Ἀλεξάνδρου). Ἐκ τῶν ἡμετέρων δὲ ὁ Κ. Ἀσώπιος, Λόγος ἐπὶ τῆς δευτέρας αὐτοῦ Πρυτανείας τῇ 25 Σεπτεμβρίου 1858 (Περὶ Ἀλεξάνδρου) Ἀθῆναι 1858.

Ὁ Κωνστ. Παπαρρηγόπουλος, Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους. Τόμ. Β' σελ. κ—148. Ἔκδ. τοῦ 1886.

Ὁ Σπυρ. Π. Λάμπρος, ἱστορία Ἀλεξάνδρου Μεγάλου ἐν τόμῳ Β'. τῆς Ἱστορίας αὐτοῦ σελ. 337—416 καὶ ἐν τῷ Ἐγκυκλοπαιδικῷ Λεξικῷ τοῦ Μπάρτ καὶ Χίρστ. ἐν λέξει, Τόμ. Α'. σελ. 568—576.

Ὁ Μαργαρίτης Δήμιτσας, *Μακεδονικά*. Μέρη δύο ἐν Ἀθήναις 1870—74.

Ὁ Γ. Δ. Λαμπίσης *Ἱστορία τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου* κλπ. Ἀθῆναι 1883.

Ἐκ τούτων πάντων ἀρχαίων τε καὶ νεωτέρων καὶ ἡμεῖς σταχυολογήσαντες πᾶν ὅ,τι περὶ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὃν οἱ μὲν φίλοι ἡμῶν Βούλγαροι μικροῦ δεῖν νὰ οἰκειοποιηθῶσιν, ἐν τοῖς τελευταίοις τούτοις χρόνοις μετὰ τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ Ἀρι-

στοτέλους, ἡ δὲ δημώδης ἱστορία τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου παρίστησιν ὡς υἱὸν τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου καὶ μάγου *Νεκταναβοῦ* (;), εὕρομεν ἁρμόδιον πρὸς τὸν σκοπόν, ὃν προτιθέμεθα διὰ τῆς παρούσης εἰκονοφόρου ἱστορίας ἡμῶν, ἐκδίδομεν σήμερον αὐτὴν εἰς φῶς πρὸς γενικωτέραν ἀνὰ τὸ Πανελλήνιον τῶν κατὰ τὸν Ἀλέξανδρον διάδοσιν. (1)

Ἐν Ἀθήναις τῇ 20ῃ Ἰανουαρίου 1893.

ΤΡΥΦΩΝ Ε. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ.

---

(1) Ὁ Ἀσώπιος ἔγραψε καί τινα περὶ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἐν τῷ Ζ΄ τόμῳ τῆς μεταφράσεως τῆς ὑπὸ Θιέρσου συγγραφείσης Ἱστορίας τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος ὑπὸ Χ. Βυζαντίου. Ἀθ. 1865 σελ. α΄—ξ΄, ὡς παράρτημα ἐν τῷ τέλει τοῦ τόμου.

Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος κατὰ τὴν νεανικήν του ἡλικίαν.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚ
Μ.ΘΑΛΑΤΤ

ΕΘΝΙΚΟΝ
ΜΕΤΣΟΒΙΟΝ

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Εἰσαγωγή.—Ὅρια Μακεδονίας.— Σύστασις βασιλείου τῆς Μακεδονίας.—Ἀνάρρησις τοῦ Φιλίππου ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Μακεδονίας.—Ὁ Δημοσθένης ἀντίπαλος τοῦ Φιλίππου.— Ὁ Αἰσχίνης φιλιππίζων.

Τετρακόσια καὶ ἐπέκεινα ἔτη πρὸ τοῦ πατρὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου Φιλίππου ὑπῆρχε τὸ βασίλειον τῆς Μακεδονίας. Καὶ ἐκαυχῶντο μὲν οἱ κάτοικοι αὐτῆς ὅτι εἶχον ἑλληνικὴν καταγωγήν, ἀλλ' οὐδόλως κατ' ἀρχὰς ἀπετέλουν μέρος τῆς ἑλληνικῆς ὁλομελίας, οὐδ' ἔστελλον ἀντιπροσώπους εἰς τὸ *Ἀμφικτυονικὸν Συνέδριον*· οἱ δὲ κυρίως Ἕλληνες, περιφρονητικῶς πρὸς αὐτοὺς φερόμενοι, βαρβάρους αὐτοὺς ἀπεκάλουν.

Τὸ βασίλειον τῆς Μακεδονίας περιελάμβανε μέρος τῆς σημερινῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, πρὸς ἀνατολὰς μὲν ὅριον ἔχον

τὸ Αἰγαῖον πέλαγος καὶ τὴν Θράκην, πρὸς νότον δὲ τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Ἤπειρον, πρὸς δυσμὰς τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος καὶ πρὸς βορρᾶν τὸν Στρυμόνα καὶ τὸν Αἷμον. Κατὰ τὸ ἐπίμηκες αὐτῆς παράλιον ὑπῆρχον, κατ' ἀρχὰς, ἑλληνικαὶ ἀποικίαι, συσσωματωθεῖσαι εἶτα μετὰ τῆς Μακεδονικῆς μοναρχίας, ἔκτοτε καὶ ταύτης ὡς ἑλληνικῆς χώρας θεωρουμένης.

Ἀλλὰ τὸ κυριώτερον μέρος τῆς Μακεδονίας ἦτο ἡ Χαλκιδικὴ λεγομένη χερσόνησος, διαβρεχομένη ἐξ ἀνατολῶν μὲν ὑπὸ τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου, πρὸς δυσμὰς δὲ ὑπὸ τοῦ Θερμαϊκοῦ. Τρεῖς δ' ἄλλας ἡ χερσόνησος αὕτη ἀποτελεῖ μικροτέρας χερσονήσους, εἰς τρία ληγούσας ἀκρωτήρια, ὧν τὸ κυριώτερον ἦτο τὸ λεγόμενον Νύμφαιον ἢ Ἄθως. Τοῦτο δέ, ἢ μᾶλλον στενὴν λωρίδα γῆς αὐτοῦ, διορύξας, ὡς γνωστόν, ὁ Ξέρξης, μετεβίβασε τὸν στόλον αὐτοῦ, ἀποφυγὼν οὕτω νὰ διαβῇ τὸ ἐπικίνδυνον ἀκρωτήριον.

Καὶ ἄλλα δ' ἐσωτερικὰ φυσικὰ ὅρια εἶχεν ἡ Μακεδονία. Καὶ πρὸς ἀνατολὰς μὲν ὁ Στρυμὼν ποταμὸς ἀπετέλει τὸ σύνηθες ὅριον τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τῆς Θράκης, ἤτοι τὴν ἀπὸ τῆς πηγῆς τοῦ ποταμοῦ μέχρι τοῦ Θρᾳκικοῦ Βοσπόρου ἐκτεινομένην χώραν, πρὸς βορρᾶν δ' ὑπῆρχεν ὁ Αἷμος, ἀποχωρίζων αὐτὴν ἀπὸ τῆς κοιλάδος τοῦ κάτω Ἴστρου· πρὸς δυσμὰς ὑπάρχει ἄλυσος ὀρέων, ἐν οἷς πρὸς νότον ὁ πασίγνωστος καὶ περίφημος Πίνδος, διαχωρίζων αὐτὴν ἀπὸ τῆς Ἰλλυρίας καὶ τῆς Ἠπείρου· πρὸς νότον δ' ὁ Ὄλυμπος καὶ τὰ Καμβούνια ὄρη, ἀποχωρίζοντα τὴν Μακεδονίαν ἀπὸ τῆς Θεσσαλίας, χώρας φημιζομένης ἐπὶ ἱπποτροφίᾳ, καὶ τῆς περιφήμου κοιλάδος τῶν Τεμπῶν.

Ἡ ὑπὸ τῶν ὁρίων τούτων ἐγκλειομένη χώρα περιελάμβανεν ἱκανὴν ἔκτασιν γῆς. Καὶ φύσει μὲν ἡ γῆ αὕτη ἦτο γόνιμος καὶ εὔφορος, κατεβρεχομένη ὑπὸ διαφόρων ποταμῶν καὶ πολὺ ἀνωτέρα, κατὰ τοῦτο, τῶν πλησίον κειμένων δημοκρατικῶν πόλεων, κατὰ τὴν ἠθικὴν ὅμως ἔποψιν οὐδὲ παραβολῆς ἄξιοι ἦσαν οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Μακεδονίας ὡς πρὸς τὰς ἄλλας δημοκρατικὰς χώρας, ὧν τὰ λείψανα ἔτι καὶ νῦν διεγείρουσι τὸ σέβας

καὶ τὸν θαυμασμὸν τῶν νεωτέρων. Ἡμιβάρβαρον δὲ κατ' ἀρχὰς διάγοντες βίον οἱ Μακεδόνες, ἦσαν ἐν γένει διεσκορπισμένοι εἰς γεωργικὰς ἐνασχολήσεις καὶ βοσκὴν ποιμνίων ἐνασχολούμενοι.

Οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Μακεδονίας ἦσαν τριῶν φυλῶν:

α΄) Οἱ ἀπόγονοι διαφόρων πελασγικῶν φυλῶν, ἐν οἷς κυρίως ἦσαν οἱ Μακέδνοι, κατοικοῦντες, τὸ πρῶτον, κατὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Πίνδου, ἐξ ὧν ἐλήφθη καὶ τὸ ὄνομα τῆς Μακεδονίας· β΄) Οἱ ἐξ ἑλληνικῶν ἀποικιῶν, καὶ πρὸ πάντων, οἱ ἐκ τοῦ Ἄργους ἐλθόντες, οἵτινες καὶ ἐκυρίευσαν τὴν χώραν καὶ γ΄) οἱ ἐκ τῆς ἐπιμιξίας διαφόρων ἡττημένων λαῶν μετὰ τῶν νικητῶν. Καὶ γνωστὸν μὲν πόσον οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐσεμνύνοντο ἐπὶ τῷ αὐτοχθονισμῷ αὐτῶν, διὸ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, πρὸς διάκρισιν, ἔθετον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν χρυσοῦς τέττιγας, πρὸς τοὺς Μακεδόνας δ' ἅπαντες οἱ Ἕλληνες ἐφέροντο καταφρονητικῶς καὶ θέλομεν ἴδῃ ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ διαθρυλλούμενος φιλέλλην Ἀλέξανδρος Α΄. ὀρεγόμενος νὰ ἀγωνισθῇ ἐν τοῖς Ὀλυμπιακοῖς ἀγῶσιν, ἦτο ἠναγκασμένος νὰ φέρῃ μαρτυρίας, ὅτι ἐξ Ἄργους κατήγετο. Δὲν ἤρκεσε δὲ τοῦτο εἰς τὸν Δημοσθένην, ἀλλ' ἐπεχείρησε νὰ δείξῃ δῆθεν ὅτι ὁ Φίλιππος δὲν ἦτο Ἕλλην, οὔτε συγγενὴς Ἑλλήνων, ἀλλὰ βάρβαρος ἐξ ἐκείνων, μάλιστα, παρ' ὧν οὔτε ἀνδράποδον καλὸν ἦτο νὰ ἀγοράσῃ τις.

Πρωτεύουσα τῆς Μακεδονίας ἦτο ἡ Πέλλα, ἣν ἐπηύξησε καὶ καθωράϊσεν ὁ Φίλιππος. Ἐκτὸς δὲ ταύτης ἄλλαι σημαντικαὶ πόλεις ἦσαν: ἡ κατὰ τὸ ἀνατολικὸν παράλιον Ποτίδαια, καὶ ὀλίγον αὐτῆς μακρὰν ἡ Ὄλυνθος, περὶ ἧς ὁ Δημοσθένης ἐκεῖνος ἐξεφώνησε τοὺς τρεῖς Ὀλυνθιακούς, κατὰ δὲ τὸ δυτικὸν παράλιον ἦτο ἡ Μεθώνη, ἔνθα ὁ Φίλιππος ἤρατο τὴν πρώτην κατὰ τῶν Ἀθηναίων νίκην, καὶ ἡ Πύδνα, ἔνθα οἱ Ρωμαῖοι κατέστρεψαν τὴν μοναρχίαν τῆς Μακεδονίας. Κατὰ τὸ παράλιον δὲ τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου ἔκειντο τὰ Στάγειρα, ἔνθα ἐγεννήθη ὁ Ἀριστοτέλης, ἐξ ὧν καὶ τὸ ὄνομα ἔλαβε Σταγειρίτης, παρ' οἷς ἦτο καὶ ὁ τάφος τοῦ Εὐριπίδου.

Κατά τινα ἐθνικὴν Μακεδονικὴν παράδοσιν, Κάρανός τις ἦ

Καρανὸς ἀπόγονος τοῦ Ἡρακλείδου Τεμένου καὶ ἀδελφὸς τοῦ Φείδωνος, τυράννου τοῦ Ἄργους, ἀποικίαν ἐξ Ἄργους ἀγαγών, συνέστησε τὸ βασίλειον τῆς Μακεδονίας, περὶ τὸ 796 π. Χ. Διάφοροι δ' ἔκτοτε ἐβασίλευσαν βασιλεῖς ἐν Μακεδονίᾳ, συνεχεῖς ἔχοντες πολέμους μετὰ τῶν πλησιοχώρων λαῶν, καὶ εἰς οὐδὲν ἄλλο κυρίως ἀσχολούμενοι, ἢ εἰς τὸ νὰ ἀποκρούωσι τὰς διηνεκεῖς ἐπιδρομὰς τῶν γειτόνων αὐτῶν, καὶ πρὸ πάντων, τῶν Ἰλλυριῶν, τῶν Παιόνων καὶ τῶν Θρᾳκῶν,

Πρῶτος γνωστὸς βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας ἀναφέρεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὁ Ἀλέξανδρος Α΄., υἱὸς τοῦ, κατὰ τὸ 556, ἡγεμονεύσαντος Ἀλκήτου καὶ διάδοχος τοῦ μεγαλειτέρου ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀμύντου Α΄. Βασιλεύοντος δ' εἰσέτι τοῦ Ἀμύντου, Μεγάβαζος, ὁ Πέρσης σατράπης τῆς Θρᾴκης, ἑπτὰ πρέσβεις πέμψας εἰς Μακεδονίαν ἐζήτει γῆν καὶ ὕδωρ, ὡς δεῖγμα ὑποταγῆς πρὸς τὸν Δαρεῖον, βασιλέα τῆς Περσίας, προπαρασκευαζόμενον ἤδη νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν κατὰ τῆς Ἑλλάδος διαθρυλληθεῖσαν ἐκστρατείαν αὐτοῦ. Βασιλόπαις δ' ὢν τότε ὁ Ἀλέξανδρος καὶ παροργισθείς, ἐπὶ τῇ μεγάλῃ τῶν πρέσβεων αὐθαδείᾳ, ἐφόνευσεν αὐτοὺς διὰ νεανιῶν, οὓς μεταμφιέσας παρθένων στολάς, εἰσήγαγε παρ' αὐτοῖς ἐν τῷ συμποσίῳ, ἀντὶ τῶν γυναικῶν, ἃς οὗτοι ἐζήτουν.

Ἡ Μακεδονία, ἐν τούτοις, ὑπετάγη, φιλικῶς δῆθεν, εἰς τοὺς Πέρσας, κατὰ τὴν ὁρμὴν τοῦ Ξέρξου, καὶ ὁ τὸν θρόνον ἤδη κατέχων. Ἀλέξανδρος παρηκολούθησεν αὐτοὺς εἰς τὴν εἰς Ἑλλάδα εἰσβολὴν αὐτῶν. Ἀλλ' ὅμως φιλέλλην ὢν ὁ νέος ἐκεῖνος ἡγεμών, κατὰ διαφόρους περιστάσεις, οὐ μικρὸν τοὺς Ἕλληνας ἐφάνη ὠφελήσας, λάθρα τὰ σχέδια τοῦ ἐχθροῦ διακοινωνῶν τοῖς στρατηγοῖς τῶν Ἑλλήνων.

Ὅτε δὲ κακὴν κακῶς ἀναχωρήσας ὁ Ξέρξης ἐκ τῆς Ἑλλάδος, μετὰ τὴν ἐν Σαλαμίνι ναυμαχίαν τοῦ 480 π. Χ., ἀφῆκεν ὑπὸ τὸν Μαρδόνιον τριακοσίας χιλιάδας στρατοῦ, ἐφοβεῖτο μᾶλλον μὴ καταδιώξωσιν αὐτὸν οἱ Ἕλληνες ἢ ἐσκόπει νὰ κατακτήσῃ τὴν Ἑλλάδα. Διαχειμάσας δ' ὁ Μαρδόνιος ἐν Θεσσαλίᾳ, μετέβη, τὴν προσεχῆ ἄνοιξιν, εἰς Βοιωτίαν, καὶ ἐκεῖθεν ἔπεμψε τὸν βασι-

λέα τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρον, λαμπρὰς φέροντα προτάσεις πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ἐπ' ἐλπίδι νὰ ἀποσπάσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ γενικοῦ τῶν Ἑλλήνων συνδέσμου. Ἐπὶ κεφαλῆς τῶν πραγμάτων ὢν τότε ἐν Ἀθήναις ὁ Ἀριστείδης, εἰς μὲν τὰς δελεαστικὰς προτάσεις τῶν Περσῶν ἀπήντησε: «*Μέχρις ἂν ὁ ἥλιος ταύτην πορεύηται τὴν πορείαν, Ἕλληνες πολεμήσουσι Πέρσαις*», πρὸς δὲ τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας στραφείς: «Σὺ δέ, Ἀλέξανδρε, εἶπε, μὴ γενοῦ πλέον τοιούτων προτάσεων κομιστής, χάριν τῆς τιμῆς σου, ἴσως δὲ καὶ τῆς προσωπικῆς ἀσφαλείας σου!».

Μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς ἀξιομνημόνευτον ἐκείνην μάχην, ὡς ἄλλαι πόλεις ἑλληνικαί, οὕτω καὶ ἡ Μακεδονία ἀπετίναξε τὸν ζυγὸν τῶν Περσῶν, καὶ οἱ βασιλεῖς αὐτῆς τοὐντεῦθεν ἐθεωροῦντο ὡς Ἕλληνες, εἰ καὶ εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, δὲν παρεδέχθησαν καὶ τὸν Ἀλέξανδρον αὐτόν, θελήσαντα νὰ ἀγωνισθῇ ἐν ἱπποδρομίῳ, ἐλέγχοντες αὐτὸν ὡς βάρβαρον, καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἀποδείξῃ ἐπισήμως ὅτι ἦτο Ἕλλην, ἐξ Ἄργους ἕλκων τὴν καταγωγήν, ἐξ οὗ καὶ ὁ Τέμενος.

Ἐπὶ τῆς τριακονταετοῦς μακρᾶς τοῦ Ἀλεξάνδρου Α΄ βασιλείας, ἡ Μακεδονία ἔσχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐπεκταθῇ μεγάλως, διαφόρους κυριεύσασα χώρας, ἀλλὰ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, ἀφ' ἑτέρου, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Περσῶν, σεμνυνόμενοι ἐπὶ τοῖς κατὰ τὸν Μαραθῶνα, τὴν Σαλαμῖνα καὶ τὰς Πλαταιὰς πεπραγμένοις, περιήρχοντο διὰ στόλου καὶ ἀπέσπων τὰς νήσους ἀπὸ τῆς ξένης κυριαρχίας, μεγάλην λαμβάνοντες οὕτως ἰσχὺν ἐν ταῖς παραθαλασσίαις, πρὸ πάντων, χώραις.

Τὸν Ἀλέξανδρον Α΄. ἀποθανόντα διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Περδίκκας Β΄. (452 πρ. Χρ.). Οὗτος ἀναγραφεται ὡς λίαν πονηρὸς καὶ δόλιος, ὁτὲ μὲν εἰς ἔριδας ἐμπλεκόμενος πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ὁτὲ δὲ τὸν ἄκρον φίλον πρὸς αὐτοὺς ὑποκρινόμενος. Ἀλλ' ὡς ἐπισημότερος τῶν μετὰ ταῦτα βασιλέων τῆς Μακεδονίας, ἀναφέρεται ὁ Ἀρχέλαος Α΄, φυσικὸς υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Περδίκκου Β΄, ἢ κατ' ἄλλους ΙΒ΄ ἡγεμὼν τῆς Μακεδονίας.

Ὁ Ἀρχέλαος, ἀναβὰς ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Μακεδονίας, τῷ

429 πρ. Χρ., θεωρεῖται, ἐν γένει, ὡς διοργανώσας καὶ ἐκπολιτίσας τὴν χώραν. Αὐτὸς ὠχύρωσε πόλεις, ἐνησχολήθη εἰς τὴν ὁδοποιίαν, μετερρύθμισε καὶ ἐκανόνισε τὸν πεζὸν καὶ τὸν ἱππικὸν στρατόν, καὶ πρὸ πάντων εἰσήγαγεν εἰς τὸ Κράτος αὐτοῦ τὴν ἑλληνικὴν ἐκπαίδευσιν, διαφόρους πρὸς τοῦτο σοφοὺς ἐκ τῆς Ἑλλάδος προσκαλέσας εἰς τὴν αὐλὴν αὐτοῦ. Ὅτε ὁ χαρίεις δραματικὸς Εὐριπίδης καὶ ὁ ἐπιστήθιος αὐτοῦ φίλος, ὁ Ἀγάθων, καὶ ὁ Χοιρίλος, προσκληθέντες ὑπὸ τοῦ Ἀρχελάου, διήγαγον παρὰ τῇ αὐλῇ τοῦ Ἀρχελάου τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ βίου αὐτῶν, τιμώμενοι μεγάλως καὶ ὡς Ἕλληνες καὶ ὡς σοφοί.

Τὸ ἀκόλουθον δὲ ἀνέκδοτον δεικνύει μάλιστα τὴν πρὸς τὸν ποιητὴν Εὐριπίδην μεγάλην τοῦ βασιλέως ὑπόληψιν. Ἐζήτησέ τις τῶν συνευωχουμένων μετὰ τοῦ Ἀρχελάου χρυσοῦν ποτήριον· ὁ Ἀρχέλαος ἀμέσως διέταξε νὰ δοθῇ τὸ ποτήριον εἰς τὸν Εὐριπίδην, λέγων πρὸς τὸν αἰτήσαντα : «*Σὺ μὲν ζητῇς οὗτος δὲ μὴ ζητῶν εἶναι ἄξιος νὰ λάβῃ τὸ χρυσοῦν ποτήριον*».

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Εὐριπίδου οἱ Ἀθηναῖοι ἐζήτησαν τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ Ἀρχέλαος δὲν ἠθέλησε νὰ παραδώσῃ αὐτοῖς τοῦτο, ἀλλ' ἔθαψεν ἐν Μακεδονίᾳ, λαμπρὸν ἀνεγείρας τῷ ποιητῇ μνημεῖον περὶ τὰ Στάγειρα. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ μέγας τῆς ἠθικῆς διδάσκαλος, ὁ Σωκράτης, προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ Ἀρχελάου εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἔνθα νὰ διαμένῃ φιλοσοφῶν ἐν ἡσυχίᾳ καὶ ἀνέσει ἐν τῇ αὐλῇ αὐτοῦ ἀλλ' ἠρνήθη εἰπών: *ὅτι τὸ ἄλευρον εἶναι εὔωνον ἐν Ἀθήναις καὶ ἄφθονον τὸ ὕδωρ*, ὁ περίφημος πρὸς τούτοις ζωγράφος Ζεῦξις καὶ ὁ καθαριστὴς Τιμόθεος ἀναγράφονται ὡς καλλωπίσαντες δι' εἰκόνων καὶ ζωγραφίσαντες τὰς αἰθούσας τῶν ἀνακτόρων τοῦ πεπολιτισμένου ἐκείνου καὶ σοφοῦ βασιλέως.

Ἀλλ' ὅμως διάφοροι περισπασμοὶ περιεστοίχισαν τοὺς διαδόχους τοῦ Ἀρχελάου, καὶ παρίστανται μὲν καὶ ὁ κατὰ τὸ 398 πρ. Χρ. βασιλεύσας Ἀμύντας Γ΄ ὡς συνετὸς καὶ ἀνδρεῖος ἡγεμών, δυστυχῶς ὅμως καὶ αὐτὸς ὑπὸ ἐσωτερικῶν τε καὶ ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν ἀδιακόπως ἐνοχλούμενος, μόλις ἠδυνήθη νὰ σπείρῃ

Ἀριστοτέλης διδάσκαλος τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου

ἀνὰ τὴν Μακεδονίαν τοὺς σπόρους τοῦ μέλλοντος μεγαλείου αὐτῆς.

Ὁ Ἀμύντας Γ' ἀφῆκε τρεῖς υἱοὺς ἐκ τῆς πρώτης γυναικὸς αὐτοῦ Εὐρυδίκης: τὸν Ἀλέξανδρον, τὸν Περδίκκαν καὶ τὸν Φίλιππον.

Ὁ Ἀλέξανδρος Β', διαδεχθεὶς τὸν πατέρα αὐτοῦ, ἐκ πρώτης ἀφετηρίας, περιεπλάκη εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς γείτονας αὐτοῦ Ἰλλυριούς, ὑφ' ὧν, κατὰ κράτος ἡττηθείς, ἠναγκάσθη νὰ παραδώσῃ αὐτοῖς ὅμηρον τὸν μικρότερον ἀδελφὸν Φίλιππον, ὅστις ὅμως κατώρθωσεν ἀργότερον νὰ δραπετεύσῃ. Μετὰ τοῦ ἀγρίου, ἐν τούτοις, ἀλλὰ καὶ πολεμικοῦ τούτου λαοῦ, χρόνον τινὰ ἐνδιατρίψας, ὁ ἡγεμονόπαις οὗτος, ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας, ἔλαβεν ἱκανὰς πολεμικὰς γνώσεις, αἵτινες τὰ μέγιστα ἐχρησίμευσαν αὐτῷ εἰς τὸ μετὰ ταῦτα περίπλοκον στάδιον τοῦ βίου αὐτοῦ ὡς βασιλέως.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ, ἐπὶ ἓν ἔτος βασιλεύσαντος, Ἀλεξάνδρου Β', διεδέχθη αὐτὸν ὁ δευτερότοκος ἀδελφὸς Περδίκκας Γ'. Περὶ τούτου δ' οὐδὲν ἄλλο ἔχομεν νὰ εἴπωμεν ἢ ὅτι ἔριδες μεγάλαι καὶ διηνεκεῖς ταραχαὶ δὲν ἔλειπον σπαράττουσαι τὴν χώραν ἐσωτερικῶς τε καὶ ἐξωτερικῶς. Οἱ Παίονες ἀφ' ἑνὸς καὶ οἱ Ἰλλυριοὶ ἀφ' ἑτέρου, μέρος τῆς Μακεδονίας κυριεύσαντες, ἡτοιμάζοντο νὰ ἐπιπέσωσι κατ' αὐτῆς μετὰ πολυαριθμοτέρου στρατοῦ. Συγχρόνως δὲ καὶ δύο ἄλλοι μνηστῆρες ἀνεφάνησαν διαφιλονεικοῦντες τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας: ὁ Ἀργαῖος, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, καὶ ὁ Παυσανίας, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν γειτόνων Θρᾳκῶν.

Ἐν δὲ τῇ κυρίως Ἑλλάδι μεγίστην, κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἐπιρροὴν ἔσχον ἐπὶ τῶν πραγμάτων τῶν Ἑλλήνων οἱ Θηβαῖοι διὰ τῶν διασήμων στρατηγῶν: τοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ τοῦ Πελοπίδου. Ὁ Πελοπίδας ἐλθὼν εἰς Θεσσαλίαν, ἵνα τιμωρήσῃ τὸν τύραννον τῶν Φερῶν Ἀλέξανδρον, ἕνεκα τῆς πρὸς τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ ἀπαραδειγματίστου σκληρότητος, εὗρε τὴν πρόσφορον εὐκαιρίαν νὰ ἀναμιχθῇ καὶ εἰς τὰ πράγματα τῶν Μακε-

δόνων. Ἐφ' ᾧ καὶ ἀναχωρῶν ἔλαβε καὶ οὗτος ὡς ὅμηρον τὸν Φίλιππον, ἢ μᾶλλον ἡ μήτηρ αὐτοῦ Εὐρυδίκη ἑκουσίως ἠθέλησε νὰ πέμψῃ αὐτὸν εἰς Θήβας, ἔνθα διατελῶν ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Ἐπαμεινώνδου, στρατηγοῦ τῶν Θηβαίων, ἢ μᾶλλον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, Πολύμνιδος, ἀπέκτησε βαθυτέρας ἔτι γνώσεις τῆς τότε ἐν Θήβαις ἀκμαζούσης πολεμικῆς τέχνης, διὰ τοῦ *ἱεροῦ λόχου*.

Ἀποθανόντος δ' ἤδη καὶ τοῦ Περδίκκου Γ', δραπετεύσας ὁ Φίλιππος ἐκ τῶν Θηβῶν, κατέλαβε τὴν βασιλείαν, ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Ἀμύντου, ἀνηλίκου υἱοῦ τοῦ Περδίκκου, ἀλλ' ὅμως δὲν ἐβράδυνε καὶ νὰ ἀναγορευθῇ βασιλεὺς ὑπὸ τοῦ ἔθνους αὐτοῦ. Διότι οἱ Μακεδόνες ἐννόησαν ἐγκαίρως, ὅτι ἐν ᾗ εὑρίσκοντο καταστάσει δὲν εἶχον χρείαν ἀνισχύρου καὶ ἀνικάνου παιδαρίου, ἀλλ' ἀνδρὸς ἱκανοῦ νὰ ἐπιφέρῃ διόρθωσιν εἰς τὰ πράγματα καὶ νὰ κυβερνήσῃ αὐτοὺς διὰ στιβαρᾶς χειρός. Τὸ τοιοῦτο δὲ κατεδείχθη εὐθὺς ἀμέσως, ὅτε ὁ νέος βασιλεὺς λαμπρὰ παρέσχε δείγματα τῆς μεγάλης αὐτοῦ περί τε τὰ πολιτικὰ καὶ στρατιωτικὰ ἱκανότητος καὶ δραστηριότητος.

Τῷ ὄντι ὁ Φίλιππος κατέλαβε τὸν θρόνον ἐν περιστάσεσι, καθ' ἃς ἐξωτερικῶς μέν, ὡς εἴρηται, οἱ γείτονες Ἰλλυριοὶ καὶ οἱ Παίονες, μέρος τῆς χώρας κυριεύσαντες, ἐξηκολούθουν ἐπαπειλοῦντες ἅπασαν τὴν Μακεδονίαν, ἐσωτερικῶς δὲ διχόνοιαι, στάσεις, δολοφονίαι καὶ ἔριδες ἐμφύλιοι κατεσπάραττον καὶ ἐλυμαίνοντο τὴν χώραν. Οὐ μικρὰς δ' ἐπῆγον εἰς αὐτοὺς ταραχὰς καὶ οἱ ὀρεινοὶ Λυγκησταί, πατρογονικὰς ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Μακεδονίας ἀξιοῦντες. Ἀλλ' ἐκ πρώτης ἀφετηρίας ἐπιτυχὼν ὁ Φίλιππος, διὰ τῆς μεγάλης ἱκανότητος καὶ τῆς ἐμφύτου εὐγλωττίας αὐτοῦ, νὰ ἐφελκύσῃ εἰς ἑαυτὸν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὴν εὔνοιαν καὶ τὴν σύμπραξιν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, ἐν διαστήματι δύο ἐτῶν ἐσωτερικῶς μὲν ἐπέφερε τὴν ἡσυχίαν καὶ τὰς προσόδους αὐτῆς ἐπηύξησεν, ἐκτὸς δέ, στρατὸν ἀξιόμαχον ἐξασκήσας, πρὸ πάντων δὲ διὰ τῆς ἱδρύσεως τῆς καλουμένης *Μακεδονικῆς Φάλαγγος*, ἥτις δεκαὲξ χιλιάδας στρατοῦ περιλαμβάνουσα,

ἰσχυρὰν καὶ ἀκαμάχητον παρεῖχε δύναμιν διὰ τοῦ συνήθους αὐτῇ ὅπλου, τῆς σαρίσσης, γενναίως ἀπέκρουσε τοὺς ἐπαπειλοῦντας αὐτὸν ἐχθρούς, τοῦτο μὲν καθυποτάξας τοὺς Παίονας καὶ τοὺς Ἰλλυριούς, τοῦτο δὲ ἐπεκτείνας τὰ ὅρια τῆς Μακεδονίας μέχρι τῆς Θράκης πρὸς ἀνατολάς, καὶ μέχρι τῆς Λυχνίτιδος λίμνης πρὸς δυσμάς. Οὕτω δὲ ἰσχυρῶς στερεωθεὶς ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἤρξατο νὰ ἀναμιγνύηται εἰς τὰ πράγματα τῶν Ἑλλήνων καὶ νὰ ἐπιβάλλῃ αὐτοῖς τοὺς μεγάλους αὐτοῦ σκοπούς, δι' ὧν κραταιωθεὶς ὡς ἔδει, τὴν ἄχρι τοῦδε μικρὰν καὶ ἀσήμαντον Μακεδονίαν ἀνέδειξε μεγάλην καὶ ἰσχυράν, πρόδρομος γενόμενος τῷ υἱῷ Ἀλεξάνδρῳ, ὅς, ὡς θέλομεν ἰδῇ, ἀνήγαγεν αὐτὴν εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς εὐκλείας καὶ τοῦ μεγαλείου, διὰ τῶν παραβόλων αὐτοῦ κατορθωμάτων.

Κατὰ τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας ἔκειντο πόλεις Ἑλληνικαὶ αὐτόνομοι· τούτων νῦν ἀπέβλεψε νὰ κυριεύσῃ ὁ Φίλιππος, καὶ δι' ἄλλας μὲν πολλὰς ὠφελείας, ἃς ἠδύνατο ἐξ αὐτῶν, νὰ ἀρυσθῇ, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ πλούσια, πρὸ πάντων, μεταλλεῖα τὰ κατὰ τὸ Πάγγαιον ὄρος κείμενα. Ἐφ' ᾧ καὶ ὁ Φίλιππος, ἐπέβαλε χεῖρα ἐπὶ τὴν Ἀμφίπολιν, ἀξιόλογον Ἀθηναϊκὴν ἀποικίαν, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ τὴν Ὄλυνθον, ἀκολούθως δὲ καὶ τὰς Κρηνίδας, ἃς καὶ καθωράϊσας καὶ ἐπαυξήσας μετωνόμασεν ἀφ' ἑαυτοῦ Φιλίππους, καὶ ἄλλας ὀρεινὰς χώρας, πλουσίας εἰς μεταλλεῖα. ἐτήσιον παρεχούσας αὐτῷ εἰσόδημα χιλίων ταλάντων, τοὐτέστιν 6,000,000 δραχμῶν.

Τὸν πατέρα τοῦ Ἀλεξάνδρου παριστῶσι συνήθως δραστήριον ἱκανὸν καὶ φρόνιμον, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄκρον πανοῦργον καὶ δόλιον, διὸ καὶ ὁσάκις ἔβλεπεν, ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ ὑπερισχύσῃ διὰ τῶν ὅπλων κατὰ τοσούτων δημοκρατιῶν τῆς Ἑλλάδος, μετεχειρίζετο τότε τὴν ἀπάτην καταφεύγων εἰς δωροδοκίας, δι' ὧν ἄριστα τῶν ἐπιβούλων ἐπετύγχανε σκοπῶν αὐτοῦ. Ἀλλ' εἰς τοῦτο συνετέλεσαν οἰκτρῶς καὶ οἱ Ἕλληνες, κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, οἵτινες οὐ μόνον ἀπώλεσαν πολλὰς τῶν ἀρετῶν τῶν ἐνδόξων προγόνων αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τοσοῦτον διεφθάρησαν, ὥστε μεταξὺ αὐτῶν

προέκυψαν ἄνθρωποι δι' ἀργυρίου πωλοῦντες τὴν πατρίδα. Εὐστόχως δὲ λίαν ὁ Φίλιππος καυχώμενος ὅτι ἐγίγνωσκε τὴν τέχνην τοῦ τοξεύειν τὰς πόλεις διὰ χρυσῶν βελῶν: «*Οὐδεμία πόλις, ἔλεγεν, εἰς ἣν δύναμαι τὰ ἐμβάσω ὄνον φορτωμένον χρυσίου εἶναι ἀκαταμάχητος*».

Καὶ τῷ ὄντι οἱ Ἕλληνες τότε εἰς τοιοῦτον ἀγνοίας εἶχον φθάσει, ὥστε τοιοῦτον ἐπιτήδειον ἑνταυτῷ καὶ ἰσχυρὸν ἀντίπαλον βλέποντες κατ' αὐτῶν ἐγειρόμενον ἀντὶ νὰ συσσωματωθῶσιν ὑπὲρ τῆς κοινῆς σωτηρίας, τοὐναντίον εἰς νέον καὶ αὖθις ἐβυθίσθησαν ἐμφύλιον πόλεμον, ὅστις καὶ παρέσχεν ἐλευθέραν εἰς τὸν καραδοκοῦντα Φίλιππον τὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀκώλυτον εἴσοδον. Αἰτία δὲ πρὸς τοῦτο ἐδόθη ἡ ἑξῆς:

Οἱ Φωκεῖς καλλιεργήσαντες μέρος γῆς ἀφιερωμένον εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνος, κατεδικάσθησαν εἰς μέγα χρηματικὸν πρόστιμον ὑπὸ τοῦ *Ἀμφικτυονικοῦ Συνεδρίου* ἐν ᾧ προήδρευον οἱ ἐν Ἑλλάδι νῦν μεγάλως ἰσχύοντες Θηβαῖοι, οἵτινες καὶ ἐπὶ τῇ ἀρνήσει τῶν Φωκέων ἠπείλουν νὰ καταστρέψωσι τὴν Φωκίδα. Ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν Φιλόμηλος ἀπανταχόθεν ὑπὸ τῶν Θηβαίων παρενοχλούμενος, ἐπιπίπτει εἰς ἀντεκδίκησιν κατὰ τῆς πόλεως καὶ τοῦ ναοῦ τῶν Δελφῶν. Ταὐτοχρόνως δ' ἐξητήσατο βοήθειαν παρά τε τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Σπαρτιατῶν, οἵτινες, διὰ τὸ πρὸς τοὺς Θηβαίους μῖσος, προθύμως παρεδέχθησαν τὴν πρότασιν αὐτοῦ, καὶ οὕτως ἔσχεν ἀρχὴν νέος ἐμφύλιος πόλεμος τῶν Ἑλλήνων. Ὠνομάσθη δὲ *ἱερός*, ἀλλὰ καίπερ τοιοῦτον ἔφερεν ὄνομα, ὑπερέβη ἐν τούτοις, κατὰ τὴν σκληρότητα, πάντας τοὺς προγεγενημένους. Διότι οἱ ἀντίπαλοι, ἐν οἷς ἐξεῖχον οἱ Θηβαῖοι, νομίζοντες ὅτι ἦτο συγκεχωρημένον νὰ πράττωσιν ἀπανθρώπως καὶ ἄνευ ἐλέγχων συνειδότος πᾶν ὅ,τι κακὸν κατὰ τῶν βεβηλωσάντων τὰ ἱερὰ τῶν Δελφῶν, ἔλαβον ἀφορμὴν νὰ διαπράττωσιν ἀφόβως πᾶν ὅ,τι τὰ πάθη αὐτῶν ὑπηγόρευον ἀσυστόλως· οὐχ ἧττον δὲ καὶ οἱ Φωκεῖς ἀμυνόμενοι ἀπανθρώπως πρὸς τοὺς ἐχθρούς, ἐφέροντο ἀπανθρωπότατα εἰς σκληρὸν θάνατον καταδικάζοντες πάντας τοὺς αἰχμαλωτιζομένους. Τέλος δὲ καὶ οἱ Θεσ-

σαλοί, λαβόντες μέρος εἰς τὸν πόλεμον καὶ ὑπὸ τῶν Φωκέων πιεζόμενοι, προσέφυγον πρὸς τὸν Φίλιππον ζητοῦντες βοήθειαν. Τοῦτο δ' ἐπόθει καὶ ἐκεῖνος· ἐφ' ᾧ καὶ τῆς εὐκαιρίας δραξάμενος λαβὼν στρατὸν ἔσπευσεν, ἐν τάχει πρὸς τὴν Φωκίδα καὶ νικήσας τοὺς Φωκεῖς, κατὰ κράτος, τὸν στρατὸν αὐτῶν κατέστρεψεν· εἶτα δ' ἀποκοιμήσας τοὺς Ἀθηναίους καὶ κυριεύσας τὰς Πύλας, εἰσῆλθεν ἐπὶ τελους εἰς τὴν Φωκίδα, τῷ 346, καὶ οὕτως ἔθηκε πέρας εἰς τὸν δέκα ἔτη διαρκέσαντα *ἱερὸν πόλεμον*, ἀποκτήσας μεγάλην φήμην θρησκομανοῦς ἡγεμόνος, ἥτις μεγάλως ἐχρησίμευσεν αὐτῷ εἰς τὴν μετέπειτα πολιτικὴν αὐτοῦ, καὶ δι' ἧς, ἀποβληθέντων ἤδη τῶν Φωκέων ἐκ τοῦ Ἀμφικτυονικοῦ Συνεδρίου κατώρθωσε νὰ λάβῃ αὐτὸς τὴν θέσιν ἐκείνων καὶ τὰς δύο ψήφους, ἃς οἱ Φωκεῖς εἶχον ἐν αὐτῷ. Ἐπέτυχε δὲ συγχρόνως νὰ λάβῃ καὶ τὴν ἐφορίαν τῶν *Πυθικῶν ἀγώνων*, ἀπὸ τῶν Κορινθίων ἀφαιρεφεῖσαν, ἐξ οὗ τοὐντεῦθεν ἦγε καὶ ἔφερε τοὺς Ἕλληνας κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ.

Εὐτυχῶς ὅμως τὰ αἰσιόδοξα ὀνειροπολήματα τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων ἀνέλαβε νὰ διαλύσῃ ἓν τῶν εὐγενεστέρων καὶ πατριωτικωτέρων τέκνων τῆς συγχρόνου Ἑλλάδος, ὁ ἀντίπαλος τοῦ ὑπὸ τὸν Αἰσχίνην φιλιππικοῦ ἐν Ἀθήναις κόμματος, ὁ εὐγλωττότερος τῶν ῥητόρων ὁ ἔξοχος τῶν δικαιωμάτων τῆς Ἑλλάδος ὑπερασπιστὴς Δημοσθένης. Διότι ὅσον καὶ ἂν πανταχόθεν ἐκραύγαζον, ὅτι ἡ Ἑλλάς, κυρίως δ' αἱ Ἀθῆναι, ἀπώλεσαν πολλὰς τῶν πολεμικῶν αὐτῆς ἀρετῶν καὶ ὅτι ἐξέλιπον οἱ μεγάλοι πολεμικοί τε καὶ πολιτικοὶ αὐτῆς ἄνδρες, οἷοι ὁ Μιλτιάδης, ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ Ἀριστείδης, ὁ Κίμων, ὁ Περικλῆς, ὁ Νικίας, εὑρίσκετο ἐν τούτοις εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς διανοητικῆς δόξης αὐτῆς ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ εὐγλωττία, πρὸ πάντων, ἐθεωρεῖτο ὡς ἰσχυρότατον μέσον πρὸς ἐξάσκησιν πολιτικῆς ἐπιρροῆς καὶ ἰσχύος μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων.

Ὁ Δημοσθένης δὲ, ὡς ἄλλοτέ ποτε ἐν Ἀθήναις ὁ Περικλῆς, ἤστραπτεν, ἐβρόντα, ξυνεκύκα τὴν Ἑλλάδα, ἐκεραυνοβόλει τοὺς ἀντιπάλους αὐτοῦ, καὶ διὰ τῆς ζωηρᾶς εὐγλωττίας, ἐκ συστή-

ματος, φανερὸς ἀντίπαλος καταστὰς τοῦ Φιλίππου, ἀντέπραττε γενναίως εἰς ἅπαντας τοὺς περὶ Ἑλλάδος φιλοδόξους καὶ ἀντιπατριωτικοὺς αὐτοῦ σκοπούς.

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν βλέπομεν τὸν ἔξοχον τοῦτον ἄνδρα ἀντιτασσόμενον κατὰ τοῦ Φιλίππου ἐν τοῖς θαυμασίοις ἐκείνοις *Φιλιππικοῖς*, ἀκολούθως δὲ ῥήτορα μέγαν καὶ πολὺν ἀναφαινόμενον ἐν τοῖς *Ὀλυνθιακοῖς* λόγοις αὐτοῦ, δι' ὧν κατώρθωσε μὲν ὁ Δημοσθένης νὰ πείσῃ τοὺς Ἀθηναίους νὰ πέμψωσι βοήθειαν εἰς τὴν ἀπειλουμένην Ὄλυνθον, ἀλλ' ὁ πανοῦργος Φίλιππος δωροδοκήσας δύο τῶν προὐχόντων, διὰ τῆς συνεργείας αὐτῶν, εἰσῆλθεν εἰς αὐτήν· καὶ τὴν μὲν πόλιν ἐλαφυραγώγησε, τοὺς δὲ κατοίκους ἐξηνδραπόδισε ἐν ἔτει 348 π. Χ.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐν εἴδει προεισαγωγῆς περὶ τῶν Μακεδονικῶν πραγμάτων, περὶ τῆς γεννήσεως καὶ τῆς ἐνηλικιότητος τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀνεγράψαμεν, νῦν δὲ θέλομεν διαλάβει περὶ τῶν πράξεων τοῦ Φιλίππου τῶν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ υἱοῦ γενομένων καὶ τῆς καταλείψεως τῆς μεγάλης βασιλείας τῶν Μακεδόνων τῷ Ἀλεξάνδρῳ, ὅστις ἐλυπεῖτο διότι ὁ πατὴρ δὲν ἀφῆκεν αὐτῷ οὐδὲν πρὸς ἐπιτέλεσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Γέννησις τοῦ Ἀλεξάνδρου. — Τὰ πρῶτα ἔτη τῆς παιδικῆς ἡλικίας καὶ ἀγωγῆς αὐτοῦ. — Ἡ ἐν Χαιρωνείᾳ ἧττα τῶν Ἑλλήνων τῷ 338 π. Χ. — Ἀπώλεια τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας. — Θάνατος τοῦ Φιλίππου, πατρὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Κατὰ τὸ εἰκοστὸν τέταρτον ἔτος τῆς ἡλικίας καὶ τὸ τρίτον τῆς βασιλείας αὐτοῦ (358—357 π. Χ.) ὁ Φιλιππος εἶχε συζευ-

χθῇ τὴν Ὀλυμπιάδα, ὀρφανὴν μὲν γονέων, ἀλλὰ θυγατέρα οὖσαν τοῦ βασιλέως τῆς Ἠπείρου Νεοπτολέμου καὶ ἐκ τοῦ Ἀχιλλέως τὸ γένος ἕλκουσαν, ἑπομένως δὲ καὶ τῶν Αἰακιδῶν. (1) Ἐκ πρώτης δ' ἀφετηρίας ἡ γυνὴ αὕτη, τὸ πρῶτον Μυρτάλη καλουμένη, περιγράφεται ὡς χαλεπή, δύστροπος, ζηλότυπος καὶ φιλέκδικος, ἐν δὲ τῇ νεανικῇ αὐτῆς ἡλικίᾳ ὡραία, ἀκοινώνητος καὶ κομψὴ μετ' εὐτραπελίας τινός, καὶ ὅτι μετὰ μεγάλου ζήλου ἦτο ἀφωσιωμένη εἰς τὴν μυστηριώδη λατρείαν τοῦ Ὀρφέως καὶ τοῦ Βάκχου. . . . καὶ ὅτι, ὡς αἱ γυναῖκες τῆς Θράκης, ἐξέχουσα τῶν ἄλλων, παρεδίδετο καὶ αὕτη μετ' ἀγρίου ἐνθουσιασμοῦ εἰς νυτερινὰ ὄργια, κατὰ τὸ ἔθος τῆς χώρας, κρατοῦσα δ' ἀνὰ χεῖρας *θύρσον* σύμβολον τοῦ Διονύσου καὶ φέρουσα ὄφεις μετεώρους, περιέτρεχε τὰ ὄρη. Ὁ Φίλιππος, νεανίας ἔτι ὤν, καὶ ἰδὼν αὐτὴν ἐν Σαμοθράκῃ, ἔνθα συνεμυεῖτο μετ' αὐτῆς, ἐρασθεὶς τῆς κόρης ἐζήτησεν αὐτὴν εἰς γάμον παρὰ τοῦ θείου καὶ κηδεμόνος αὐτῆς Ἀρύμβα. Καὶ συνήθως μέν, ὡς ἐκ τῆς θεοληπτικῆς διαγωγῆς αὐτῆς, φαντασιώδεις εἰκόνες ἐπλήρουν ἀδιακόπως τὴν καρδίαν καὶ τὸν νοῦν τῆς γυναικός. Ἀλλ' ὅμως καὶ ὄνειρον, κατὰ τὴν πρὸ τοῦ γάμου νύκτα, εἶδε, καθ' ὃ μετὰ σφοδρᾶς βροντῆς κεραυνὸς ἐνέσκηψεν εἰς τὴν γαστέρα αὐτῆς, ἐκ δὲ τῆς ἐκ τούτου πληγῆς, πῦρ ἐξερράγη, οὗτινος αἱ φλόγες διαφόρους ἔλαβον διευθύνσεις καὶ εἶτα πάλιν ἐν ἀκαρεῖ διελύθησαν· τοῦ αὐτοῦ δ' εἴδους ὄνειρον, ἐλέγετο, ὅτι εἶδε συγχρόνως καὶ ὁ Φίλιππος, ὅτι δηλαδὴ ἐσφράγισε τὴν γαστέρα τῆς γυναικὸς αὐτοῦ διὰ σφραγῖδος, ἧς ἡ γλυφὶς εἶχεν εἰκόνα λέοντος. Οἱ ὀνειροκρῖται πάντες καὶ οἱ μάντεις, ὧν προεξεῖχεν ὁ περίφημος τῆς ἐποχῆς Ἀρίστανδρος, ἐξήγησαν, ὅτι τὰ δύο ταῦτα ὄνειρα ἐσήμαινον ὅτι ἡ Ὀλυμπιὰς ἔμελλε νὰ γεννήσῃ παῖδα γενναῖον καὶ λεοντόκαρδον, οὗτινος ἡ ἰσχὺς ἤθελε μὲν εἶσθαι μεγάλη, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ βραχύβιος.

---

(1) Περὶ Ὀλυμπιάδος ἔγραψε μονογραφίαν ἰδίαν ὁ καθηγητὴς καὶ γεωγράφος κ Μαργαρίτης Γ. Δήμιτσας. Ἀθῆναι 1887 εἰς 8ον μέγα σελ. ιε΄ 136

Καὶ ὄντως ἐγεννήθη ὁ Ἀλέξανδρος ἐν Πέλλῃ, τῇ πρωτευούσῃ τῆς Μακεδονίας, τῷ 356 π. Χ., τὴν νύκτα καθ' ἣν ἐκάη ὁ ἐν Ἐφέσῳ περίφημος ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος εἷς ὢν τῶν ἑπτὰ θαυμάτων τῆς ἀρχαιότητος, ὑπὸ τοῦ αἰσχρῶς ζηλώσαντος τὴν δόξαν Ἡροστράτου ἐκείνου τοῦ ἐλεεινοῦ Ἐφεσίου.

Οἱ ἀρχαῖοι ἐδόξαζον ὅτι ἡ Ἄρτεμις ἦτο θεὰ τῆς θήρας, συγχρόνως δὲ καὶ καὶ ὅτι ἐπεστάτει κατὰ τὸν τοκετὸν τῶν γυναικῶν, ἐπονομαζομένη τότε *Εἰλήθυια*. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν νύκτα τῆς πυρπολήσεως τοῦ ναοῦ, ἐγεννήθη ὁ Ἀλέξανδρος, παίζων, εἶτα, ὁ Μάγνης ἱστορικὸς Ἡγησίας εἶπεν, ὅτι οὐδόλως θαυμαστὸν ἦτο ἐὰν ἐκάη ὁ ναὸς κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα, τῆς Ἀρτέμιδος ἐνασχολουμένης εἰς τὴν γέννησιν τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Κατὰ τὴν γέννησιν τοῦ Ἀλεξάνδρου ὁ Φίλιππος ἦτο ἀπὼν εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς, κατὰ τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας κειμένης Ἑλληνικῆς πόλεως, Ποτιδαίας. Ἐκεῖ δ' αὐθημερὸν ἀνηγγέλθησαν αὐτῷ τρεῖς συγχρόνως εὐάρεστοι εἰδήσεις: πρῶτον, ὅτι οἱ Ἰλλυριοὶ ἐνικήθησαν ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ αὐτοῦ Παρμενίωνος, κατά τινα μεγάλην μάχην, δεύτερον ὅτι οἱ ἵπποι αὐτοῦ ἐνίκησαν ἐν ἱπποδρομίῳ, κατὰ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, καὶ ἤδη ἐπέμπετο πρὸς αὐτὸν τὸ ἀριστεῖον, καὶ τρίτον, ὅτι ἐγεννήθη αὐτῷ υἱός. Ὁ Φιλιππος τὸ ἄστατον τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων γιγνώσκων: «Ὦ τύχη! *ἀνεβόησε, πρόσθες καί τι μικρὸν δυστύχημα, εἰς τοσοῦτον μεγάλα εὐτυχήματα!*»

Ὁ νέος ἡγεμονόπαις εὐθὺς ἀμέσως παρεδόθη εἰς χεῖρας ἐπισήμου τροφοῦ, καλουμένης Λαννίκης, ὑπὸ τὴν γενικὴν ἐπιστασίαν τῆς μητρὸς αὐτῆς Ἑλλανίκης. Πρωΐμως δὲ μεγάλην ἀφοσίωσιν καὶ ἀγάπην ἔδειξεν ὁ Ἀλέξανδρος πρὸς τὴν τροφὴν αὐτοῦ ἣν μεγάλως ἐτίμα καὶ ἐσέβετο, κατὰ τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους, τὴν εὔνοιαν δ' αὐτοῦ ταύτην ἐπεξέτεινε καὶ πρὸς τοὺς συγγενεῖς αὐτῆς. Καὶ τοὺς μὲν υἱοὺς αὐτῆς συγκατέλεξε μεταξὺ τῶν πρώτων ἀξιωματικῶν καὶ φίλων αὐτοῦ, οὓς εἶχεν ἀείποτε παρ' ἑαυτῷ. Τόσον δ' ἦσαν ἀφωσιωμένοι αὐτῷ ὥστε παρ' αὐτῷ μαχόμενοι ἔπεσον γενναίως. Ἰδιαιτέραν δὲ πρὸς τούτοις, τιμὴν καὶ

σέβας ἐδείκνυεν πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς : τὸν Κλεῖτον, ὅς τις καὶ ἔσωσε τὴν ζωὴν αὐτοῦ, κατὰ τὴν παρὰ τῷ Γρανικῷ μάχην, πικρῶς δὲ ἔκλαυσεν εἶτα θανατώσας αὐτὸν ἤδη γέροντα ἐν τῇ ἐξάψει τοῦ ἀλόγου θυμοῦ καὶ τῇ παροινίᾳ αὐτοῦ.

Ἐκ πρώτης ἀφετηρίας ὀλίγον αὐξηθεὶς τὴν ἡλικίαν ὁ Ἀλέξανδρος, διαφόρους ἔσχε παιδαγωγοὺς μετὰ τῶν δύο ἀδελφῶν αὐτοῦ τῆς Κλεοπάτρας καὶ τῆς Κύνας. Καὶ ἰδίως τὸν Λεωνίδαν, συγγενῆ τῆς μητρὸς, ὅς τις διὰ τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ἱκανότητα αὐτοῦ ἐπωνομάσθη καθηγητὴς τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὁ εὐγενὴς οὗτος ἀνὴρ φύσει αὐστηροῦ χαρακτῆρος ὤν, λιτὸς δὲ καὶ ἐγκρατὴς καθ' ἅπαντα, ἐφιλοτιμήθη νὰ ἀναθρέψῃ τὸν Ἀλέξανδρον τῷ ὄντι ἑλληνοπρεπῶς. Γνωστὸν δ' ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες μεγάλως εἰς τὴν διανοητικὴν τῶν παίδων, ἀποβλέποντες ἀνάπτυξιν οὐχ ἧττον καὶ τῆς σωματικῆς αὐτῶν ἀνατροφῆς, ἐφρόντιζον. Ἡ πολυτέλεια δὲ πρὸ πάντων καὶ ἡ μαλθακότης ἐθεωροῦντο ὡς ἐπιβλαβῆ καὶ ὀλέθρια εἰς τὴν ὑγείαν καὶ τὴν εὐζωΐαν. Ἐφ' ᾧ καὶ γυμνάσματα ἐν ὑπαίθρῳ, ἐλαφρὰ ἐνδυμασία καὶ ψυχρολουσία, ἁπλῆ πρὸς τούτοις καὶ λιτὴ δίαιτα ἦσαν κυρίως τὰ ἀποτελοῦντα τὴν καλῶς ἐννοουμένην ἀνατροφήν. Διὰ τῆς ἀγωγῆς δὲ ταύτης τὸ σῶμα καθίστατο εὔρωστον καὶ εὐκίνητον, εἰς τὴν ἀγωγὴν δὲ ταύτην ὀφείλομεν, πρὸ πάντων, νὰ ἀποδώσωμεν τὴν σωματικὴν ῥώμην, τὸ κάλλος, τὴν κατὰ τοὺς μῦς εὐστροφίαν καὶ ἐνεργητικότητα καὶ τὴν ἐπίχαρι συμπεριφοράν, ἅτινα τοσοῦτον θαυμασίως ἀνεπτύσσοντο, κατὰ τὸν Ἑλληνικὸν τύπον.

Τὸ ἑξῆς δὲ δείκνυσι πόσον ὁ ἀξιόλογος παιδαγωγὸς ἐφρόντιζε νὰ διδάσκῃ τὸν μαθητὴν νὰ μὴ δαπανᾷ, μήτε νὰ σπαταλᾷ, κατὰ πᾶσαν περίστασιν, ὑπὲρ τὸ δέον. Παρατηρήσας δὲ, κατά τινα θυσίαν, ὅτι ἀφειδῶς καὶ διὰ τῶν δύο χειρῶν λαμβάνων λιβάνιον, ἔρριπτεν αὐτὸ ἐπὶ τοῦ πυρός. «*Περίμεινε, ὦ παῖ, εἶπεν, αὐτῷ, νὰ κυριεύσῃς τὴν γῆν, ἡ ὁποία παράγει τὸ λιβάνιον καὶ τότε νὰ θυμιάζῃς τόσον ἀφθόνως.*» Ὅτε δ' ἀκολούθως ὁ Ἀλέξανδρος κύριος γενόμενος τῆς προαγούσης τὸ λιβάνιον γῆς, ἐνε-

θυμήθη τὸν καθηγητὴν καὶ ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν ἐπιστολὴν λέγων : «*Σοὶ πέμπω ἑκατὸν τάλαντα λιβανωτοῦ καὶ κασσίας (σμύρνης)· μάθε δὲ εἰς τὸ ἑξῆς νὰ μὴ μικρολογῇς, προκειμένου περὶ τῶν θεῶν, βλέπων ὅτι καὶ τὴν λιβανοφόρον καὶ τὴν ἀρωματοφόρον ἐξουσιάζομεν γῆν*».

Συχνάκις δ' ὁ σπαρτιατικῶς ἀνατρέφων τὸν μαθητὴν παιδαγωγὸς ἠρεύνα καὶ τὴν ἰδιαιτέραν κίστην τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐξετάζων μὴ τυχὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ, ἐκ φιλοστοργίας, ἔκρυψε καρύκευμά τι βλαβερὸν εἰς τὴν ὑγείαν ἢ παροξύνον τὸν παῖδα εἰς τὴν λαιμαργίαν.

Ἡ συγγένεια τῆς μητρὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου μετὰ τοῦ Λεωνίδου συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν καλὴν ἀνατροφήν, ἣν παρὰ τοῦ παιδαγωγοῦ ἔλαβεν ὁ Ἀλέξανδρος διατηρήσασα αὐτὸν εἰς πειθαρχίαν, ἐν ᾧ ἄλλος παιδαγωγὸς δυσκόλως ἤθελεν ἐπιτύχει εἰς μαθητὴν τοιοῦτον, οἷος ὁ Ἀλέξανδρος νὰ ἐπιβληθῇ τοσοῦτον ἐπωφελῶς. Καὶ ναὶ μέν, κατὰ τὰ ἄλλα, παρίσταται ἡ μήτηρ τοῦ Ἀλεξάνδρου ὡς γυνὴ δύστροπος, χαλεπὴ καὶ τραχεῖα, ἀλλὰ τί παράδοξον, ἄν, ὡς λίαν φιλόστοργος πρὸς τὸ τέκνον αὐτῆς, συμμορφουμένη μετὰ τοῦ ἔμφρονος παιδαγωγοῦ, παρηκολούθησε τὰ ἴχνη αὐτοῦ εἰς τὴν ἀγωγὴν τοῦ υἱοῦ ὁδηγοῦσα καὶ παροτρύνουσα αὐτὸν εἰς τὰς ὑγιεῖς ἐκείνου ἀρχάς ;

Ἡ φύσει δὲ δοξομανὴς γυνὴ αὕτη ἀνεπόλει, κατὰ τὰς ἰδέας τοῦ τότε κόσμου, τὰ ὄνειρα καὶ τὰ σημεῖα, ἅτινα κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ γάμου εἶδε, καὶ οὐδὲν ἄλλο κυρίως ἀπέβλεπε νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τὸν υἱὸν ἢ αἰσθήματα ὑψηλόφρονα· παρ' αὐτῆς δὲ βεβαίως ὁ Ἀλέξανδρος ἔλαβε πρωΐμως τὸν μέγαν ἐνθουσιασμὸν καὶ τὸ εὐερέθιστον, ἅτινα κυρίως διακρίνουσιν αὐτὸν τῶν ἄλλων ἡρώων. Εἴτε δ' εἰς τὴν μητέρα χαριζόμενος ὁ καθηγητὴς τοῦ παιδός, εἴτε καὶ ὑπὸ τῶν αὐτῶν καὶ ἐκεῖνος ἐμφορούμενος αἰσθημάτων τῆς δόξης, παρώτρυνεν ἐπὶ μᾶλλον τὴν Ὀλυμπιάδα πρὸς τοῦτο. Ἠρώτησεν ἡμέραν τινὰ ὁ Λεωνίδας τὸν Ἀλέξανδρον: «*Πότε, ὦ παῖ, εὐδαιμονήσουσιν οἱ ἄνθρωποι ;* » — «*Ὅταν*, ἀπήντησεν ὁ εὐφυὴς βασιλόπαις, *συνεννοθῶσιν ὑπὸ μίαν βασιλείαν καὶ ἀδελ-*

φοποιηθῶσιν». Ἐπὶ τῇ ἀπροσδοκήτῳ ταύτῃ τοῦ παιδὸς ἀπαντήσει θαυμάζων ὁ Λεωνίδας εἶπε πρὸς τὴν Ὀλυμπιάδα: «*Ἐν τῷ υἱῷ σου ὑποκρύπτεται οὐχὶ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων, ἀλλὰ τοῦ κόσμου ὅλου.*»

Ὁ Ἀλέξανδρος, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, εἶχε καὶ ἄλλους διδασκάλους καὶ παιδαγωγούς, παρ' ὧν ἐδιδάσκετο τὰ ἐγκύκλια λεγόμενα μαθήματα, τὰ εἰς τὴν σπουδὴν πρὸ πάντων ἀναγόμενα τοῦ Ὁμήρου καὶ τῶν ἄλλων ποιητῶν. Μεταξὺ δὲ τῶν ἄλλων παιδαγωγῶν διεκρίνετο καὶ ὁ Ἀκαρνὰν Λυσίμαχος ἀνὴρ κολακευτικώτατος, ἐπιτυχὼν διὰ ῥᾳδιουργίας νὰ διεισδύσῃ εἰς τὴν θέσιν ταύτην, ἀποκαλῶν Πηλέα μὲν τόν, ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τούτῳ ἡδόμενον, Φίλιππον, Ἀχιλλέα δὲ τὸν Ἀλέξανδρον, Πάτροκλον τὸν Ἡφαιστίωνα καὶ ἑαυτὸν Φοίνικα, ἀναφερόμενος πρὸς τὸν τοῦ ἥρωος ἐκείνου παιδαγωγόν, ἀλλ' ὅσον σέβας καὶ ἀγάπην ἔτρεφεν ὁ Ἀλέξανδρος πρὸς τὸν Λεωνίδαν διὰ τὸ αὐστηρὸν αὐτοῦ ἦθος, παρακολουθῶν τὰς εἰλικρινεῖς αὐτοῦ νουθεσίας καὶ καθ' ἅπαντα προσπαθῶν νὰ μιμῆμαι αὐτόν, τοσοῦτον δυσηρεστεῖτο διὰ τὰς κολακείας καὶ τὴν ἀχάριτα ἀστειότητα τοῦ Λυσιμάχου, ἃς ἀφειδῶς παρεῖχε πρὸς τὸν μαθητὴν αὐτοῦ.

Ἐντεῦθεν δὲ ἐπειδὴ ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας ὁ Ἀλέξανδρος καὶ πρωΐμως ἀνεπτύχθη τὸ πνεῦμα, διὰ τῆς ἰδιαζούσης ἀγωγῆς, ἣν ἔλαβε, τὰ πάντα ἐφάνησαν ἔκτακτα ἐν αὐτῷ, ἀρχαῖοί τε καὶ νεώτεροι ἱστορικοὶ ἀβασανίστως παρεδέχθησαν διάφορα περὶ αὐτοῦ διηγήματα, ἀναμίξαντες καὶ συμφύραντες περί τε τῆς γεννήσεως καὶ τῆς ἀνατροφῆς αὐτοῦ, πλεῖσθ' ὅσα τερθρήματα, δι' ὧν ἐζήτουν νὰ καλλωπίσωσι τὰ πρῶτα τοῦ ἥρωος ἔτη. Εἰς τὰ περὶ τὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου παιδικὴν ἡλικίαν ἐνδιατρίβοντες καὶ ἡμεῖς, θέλομεν περιορισθῆ νὰ ἐκθέσωμεν ὀλίγα μόνον τινά, τὰ ἐπὶ πιστοτέρων πηγῶν βασιζόμενα καὶ τὰ περὶ τὴν σπουδαιοτέραν αὐτοῦ ἀνάπτυξιν ἀναφερόμενα, σπεύδοντες νὰ μεταβῶμεν εἰς τὴν ἐξιστόρησιν τῶν μεγαλεπηβόλων καὶ γιγαντωδῶν αὐτοῦ ἐπιχειρήσεων, δι' ὧν ἐξέπληξε τὸν σύμπαντα κόσμον.

Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν περὶ τῆς σωματικῆς μορφῆς τοῦ Ἀλε-

ξάνδρου ἀναγράφουσιν, ὅτι ἦτο λευκὸς καὶ ξανθός· γλυκὺ ἐρύθημα ἀνεφαίνετο ἐπὶ τῶν χνοαζουσῶν παρειῶν καὶ τοῦ στήθους αὐτοῦ, καὶ ὅτι εἶχεν ὑγροὺς καὶ σπινθηροβολοῦντας τοὺς ὀφθαλμούς, γαλήνη δ' ἐκάλυπτε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, κοιμωμένου μάλιστα, τὸ δ' ἀνάστημα αὐτοῦ ἦτο μέτριον· εἶχε δὲ τὸ βάδισμα ὁρμητικὸν καὶ ὀξύ, καὶ κατὰ τὸν αὐχένα, ἐκ γενετῆς, ἔκλινεν ὀλίγον ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου, τὴν δὲ κλίσιν ταύτην τῆς κεφαλῆς ἐγίγνωσκεν ἀκολούθως νὰ κρύπτῃ ὁ τὸ μονοπώλιον τῶν ἀγαλμάτων τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔχων ἀγαλματοποιὸς Λύσιππος, ὁ δὲ περίφημος ζωγράφος Ἀπελλῆς ἐξωμοίαζεν αὐτὸν ἄριστα διὰ τῆς γραφῖδος, ἀλλὰ παρίστα αὐτὸν ἀμαυρότερον τοῦ φυσικοῦ, δι' ὃ καὶ δυσηρεστεῖτο οὐκ ὀλίγον ὁ Ἀλέξανδρος· ἀπὸ δὲ τοῦ στόματος καὶ ὅλου ἐν γένει τοῦ σώματος τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐξήρχετο εὐωδία τις εὐάρεστος διαδιδομένη καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς χιτωνίσκους. Τοῦτο δ' ἀπέδιδον οἱ τότε σοφοὶ εἰς τὴν λίαν ζωηρὰν καὶ πυρώδη κρᾶσιν αὐτοῦ, προσθέτοντες, ὅτι ἡ εὐωδία κυρίως προέρχεται ἐκ τῆς ἐξατμίσεως τῶν ὑγρῶν ὑπὸ τῆς θερμότητος, ἐξ οὗ καὶ οἱ ξηροὶ καὶ θερμοὶ τόποι παράγουσι τὰ καλλίτερα καὶ τὰ εὐωδέστερα ἀρώματα, ὡς ἀφαιροῦντος τοῦ ἡλίου διὰ τῶν ἀκτίνων τὴν ὑγρασίαν, ἥτις, ἐπικαθημένη ἐπὶ τῶν σωμάτων, ἐπιφέρει τὴν σῆψιν αὐτῶν. Ἡ φυσικὴ δ' αὕτη θερμότης τοῦ σώματος καθίστα τὸν Ἀλέξανδρον θυμώδη, ὁρμητικόν, τολμηρὸν καὶ ἐν γένει ὅμοιον καθ' ὅλα πρὸς τὸν γενναῖον πρόγονον αὐτοῦ Ἀχιλλέα, οὕτινος καὶ ποικιλοτρόπως ἠγωνίζετο νὰ μιμῆται τὰ ἀνδραγαθήματα, ὡς τύπον καὶ ὑπογραμμὸν αὐτὸν μετέπειτα προστησάμενος ἐν ταῖς πολεμικαῖς αὐτοῦ ἐπιχειρήσεσι. Μεγάλην δ' οἱ ἀρχαῖοι παρεῖχον ἀξίαν εἰς καταγωγήν, ἐξ ἀρχαίων γενῶν καὶ ἡρώων, καὶ οὐ μικρὸν παιδιόθεν καὶ αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος ἐσεμνύνετο λέγων: ὅτι πρὸς πατρὸς μὲν πρόγονον εἶχε τὸν Ἡρακλέα, πρὸς μητρὸς δὲ τὸν Ἀχιλλέα.

Κατὰ τὴν νεαρὰν αὐτοῦ ἡλικίαν ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε συμπαραλάβει ὡς συνεταίρους καὶ συμπαίκτορας συνομηλίκους τινάς, υἱοὺς τῶν ἐπισημοτέρων αὐλικῶν: τὸν Φιλώταν, δευτερότοκον

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μ. ΘΑΛΤΑΙΤΣ

υἱὸν τὸν στρατηγοῦ Παρμενίωνος, τὸν Ἄρπαλον καὶ Νέαρχον, τὸν Ἐριγυΐον, τὸν Πτολεμαῖον, τὸν Ἡφαιστίωνα καὶ ἄλλους, μεθ' ὧν καὶ συνέπαιζε καὶ συνηγωνίζετο ἐξασκούμενος, πολλάκις δὲ καὶ διάφορα μετ' αὐτῶν συζητῶν θέματα. Κατὰ τὰς συζητήσεις ταύτας διεφαίνετο τὸ ἀνδρικὸν φρόνημα καὶ ἡ μεγάλη ὑπεροχὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐπὶ τῶν ὁμηλίκων. Μετὰ τοσαύτης δὲ συνήθως ἐπιμονῆς, ὅτε εἶχε διανοητικὴν ἢ ἄλλην τινὰ ἐνασχόλησιν, προσηλοῦτο εἰς αὐτὴν, ὥστε οὐδόλως ἐξωτερικόν τι αἴτιον, ὅσον δήποτε περίεργον καὶ ἂν ἦτο, ἠδύνατο νὰ ἀποσπάσῃ τὴν ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἔργου προσοχὴν ἐξ οὗ ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ φέρῃ εἰς πέρας πᾶν ὅ,τι ἐπεχείρει. Καὶ αὐτοὶ δ' οἱ συνέταιροι αὐτοῦ τὴν μεγάλην φιλοπονίαν καὶ τὸ φιλεργὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου θαυμάζοντες, παντὶ σθένει, ἠγωνίζοντο νὰ ἐξομοιωθῶσι πρὸς αὐτόν. Ἐν δὲ ταῖς πρὸς ἀλλήλους συνδιαλέξεσι καὶ τοῖς διαγωνίσμασι, ἀποτυγχάνοντος, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοῦ Φιλώτα, ἐκάλυπτε, συνήθως, τὴν ἀδυναμίαν αὐτοῦ, ἐκθειάζων τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν στρατηγικὴν ἱκανότητα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ λέγων: «*Φιλώτα, δὲν πρέπει νὰ μεγαλοφρονῶμεν διὰ τὰ ἀνδραγαθήματα τοῦ πατρὸς ἡμῶν ἀλλὰ διὰ τὰ ἡμέτερα. Ἀνδραγαθίας καὶ οὐ πατραγαθίας, Φιλῶτα! Πόσον δ' ἀπ' ἐναντίας ἐγὼ λυποῦμαι ἀκούων τὰς τοιαύτας νίκας τοῦ πατρός μου, φοβούμενος μὴ δὲν ἀφήσῃ νὰ πράξω καὶ ἐγώ τι μεθ' ὑμῶν!*»

Ὡς δὲ κατὰ τὰ ἄλλα, οὕτω κατὰ τὴν γενναιότητα τῆς ψυχῆς, παιδιόθεν, ἐξεῖχεν ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ πολλὰ δείγματα μεγαλοδωρίας ἀναφέρονται, ὅτι παρέσχε, κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, ἥτις καὶ ἐπηύξησε θαυμασίως, κατὰ τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους τῶν θριάμβων καὶ τῆς δόξης. Πολλὴν δ' ἀγάπην τρέφων ὁ Ἀλέξανδρος πρὸς πάντας τοὺς συνεταίρους ἠσθάνετο ἔξοχον κλίσιν πρὸς τὸν Ἡφαιστίωνα ὅστις τὰ αὐτὰ ἐδείκνυεν ἀμοιβαῖα πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον αἰσθήματα. Ἡμέραν δέ τινα, ἐνώπιον τῶν συνεταίρων, ἀπαγγέλλων τὴν ΚΒ'. Ραψῳδίαν τῆς Ἰλιάδος ἐδάκρυσε, καὶ μετὰ θλίψεως ἀνάκραξε: «*Πόσον ἐπεθύμουν νὰ ἦμην καὶ ἐγὼ Ἀχιλλεύς, πλὴν νὰ ἔχω καὶ τοιοῦ-*

τον φίλον, οἷος ἦτο ὁ Πάτροκλος.» —«*Ἆρ σὺ, Ἀλέξανδρε, εἶπε τότε αὐτῷ ὁ Ηφαιστίων, ἐπιθυμῇς νὰ ἀντικαταστήσῃς τὸν Ἀχιλλέα, καὶ ἐγὼ ἐπιθυμῶ νὰ ἀντικαταστήσω τὸν Πάτροκλον.*» Ἐκ τῆς ἀποκρίσεως δὲ ταύτης εὐαρεστηθεὶς τὰ μέγιστα ὁ Ἀλέξανδρος καὶ τὸν Ἡφαιστίωνα ἐναγκαλισθείς: «*Ἀπὸ τοῦδε λοιπόν, εἶπεν αὐτῷ, ὁ μὲν Ἀλέξανδρος εἶναι Ἡφαιστίων ὁ δ' Ἡφαιστίων, Ἀλέξανδρος.*» Ἔκτοτε δ' ὁ Φιλώτας ζηλοτύπως ὑπέβλεπε τὴν νεαρὰν ξυνωρίδα τῆς ἀληθοῦς καὶ παραδειγματικῆς ταύτης φιλίας τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Ἡφαιστίωνος.

Μεγάλην δ' ὁ καλὸς παιδαγωγὸς Λεωνίδας κατέβαλλεν ἐπιμέλειαν οὐ μόνον περὶ τῆς σωματικῆς καὶ τῆς πνευματικῆς τοῦ παιδὸς ἀναπτύξεως, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ μορφώσεως. Κατὰ τὰς ὁδηγίας λοιπὸν αὐτοῦ, ὁ Ἀλέξανδρος ἐγειρόμενος τῆς κλίνης, πρῶτον μὲν προσηύχετο πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ τὰς νενομισμένας ἐτέλει θυσίας, εἶτα δὲ προεγευμάτιζε λιτῶς, καὶ μετὰ ζήλου καὶ προθυμίας ἀκολούθως παρεδίδετο εἰς τὰ μαθήματα. Παιδιόθεν δὲ παρεῖχε μεγάλα δείγματα φιλομαθείας καὶ λίαν ἐτέρπετο εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, ἀκορέστως πρὸς τοῦτο χρήσιμα καὶ τερπνὰ ἀναζητῶν βιβλία. Τεραστίαν δ' ἐξόχως ἐδείκνυε κλίσιν πρὸ τὰ ποιήματα τῶν προγενεστέρων Ἑλλήνων, καὶ μάλιστα τὰς τραγῳδίας τοῦ Αἰσχύλου τοῦ Σοφοκλέους καὶ τοῦ Εὐριπίδου καὶ πρὸς τοὺς διθυράμβους τοῦ Τιλέστου καὶ Φιλοξένου, καίπερ μὴ δυνάμενος νὰ νοῇ αὐτὰ εἰσέτι, διὰ τὰς ἀνεπαρκεῖς γνώσεις καὶ τὴν μικρὰν ἡλικίαν αὐτοῦ. Συχνάκις δ' ἀνεγίνωσκεν ἐπιμελῶς καὶ τὰ ὡραῖα συγγράμματα τοῦ Ξενοφῶντος, τὴν Κύρου Παιδείαν καὶ τὴν Κύρου Ἀνάβασιν, φέρων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὴν πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ ὡραιοτάτην ἐπιστολὴν τοῦ ῥήτορος Ἰσοκράτους, ἐμελέτα καὶ ἐσχολίαζεν αὐτήν· διὰ τὰς ἀπορίας δέ, ἃς συνήντα, κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν, εἶχε τὸ πολλοῦ λόγου ἄξιον προτέρημα νὰ ἐρωτᾷ εἴτε τὸν Λεωνίδαν, εἴτε τοὺς ἄλλους διδασκάλους. Κατὰ τὰς ὥρας δὲ τῆς ἀνέσεως διῆγε τὸν καιρὸν σφαιρίζων μετὰ τῶν συνεταίρων αὐτοῦ, ἢ δικάζων μεταξὺ αὐτῶν, καὶ συντάττων πολεμικόν τι σχέδιον ὡς ὁ Μέγας

Ναπολέων, ὁ τὰ μάλιστα μιμηθεὶς αὐτόν (1). Ἐν τῷ περιπάτῳ δὲ συχνάκις ἐξησκεῖτο ἢ νὰ τοξεύῃ, ἢ νὰ ἀναβαίνῃ καὶ νὰ καταβαίνῃ ἐπὶ τρέχοντος ἅρματος· παίζων δέ, πολλάκις ἐθήρευε πτηνά, ἀλώπεκας καὶ ἄλλα μικρὰ ζῶα.

Καὶ κατὰ τὰ ἄλλα δ' ὁ Ἀλέξανδρος περιγράφεται, ὅτι ἦτο ἁγνὸς καὶ καθαρὸς τὰ ἤθη. Ἔφευγε δ' ἐν γένει τὰς ἀηδεῖς καὶ ἀνοικείους συναναστροφάς, καὶ μεγάλως ἀπεστρέφετο νὰ ἀκούῃ

Ἡ μήτηρ τοῦ Ἀλεξάνδρου.

τοὺς γραώδεις μύθους, πρὸς οὓς, ἐκ φύσεως ῥέπουσιν οἱ κακῶς ἀνατρεφόμενοι παῖδες, ἀπερίγραπτον δ' ἐδείκνυεν ἔφεσιν καὶ ὄρεξιν ἀκούων νὰ λαλῶσι περὶ τῶν κατὰ τὸν Μαραθῶνα, τὴν Σαλα-

---

(1) Ἰδὲ τὴν, κατὰ μετάφρασιν ἡμῶν, Ἱστορίαν τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος, Ἀθῆναι 1893 σελ. 9.

μῖνα, τὰς Πλαταιὰς καὶ ἀλλαχοῦ τροπαίων, δι' ὧν οὐ μόνον αὐτὸς ἐκαρποῦτο ὠφελείας πολλάς, ἀλλὰ καὶ μέγαν ζῆλον, διὰ τοῦ παραδείγματος αὐτοῦ, ἐνέπνεεν πρὸς τοὺς συνεταίρους καὶ εἰδήμονας αὐτοὺς καθίστα τῶν ἐπισημοτέρων γεγονότων τῆς πρὸ ὀλίγων χρόνων τοσοῦτον λαμπρῶς ἀγωνισθείσης Ἑλλάδος. Κατὰ τὴν ἐποχὴν δὲ ταύτην, φαίνεται, διαδραματισθεῖσα καὶ ἡ μεταξὺ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν Περσῶν πρέσβεων διαθρυλληθεῖσα σκηνή: Ὁ Φίλιππος ἀπουσίαζεν εἰς ἐκστρατείαν τινά, πρέσβεις δὲ τῆς Περσίας ἀφίκοντο εἰς τὴν αὐλὴν αὐτοῦ. Ὁ παῖς ἔτι Ἀλέξανδρος ὑπεδέχθη αὐτοὺς λίαν φιλοφρόνως, καὶ καίτοι πολλὰ καὶ ἀνὰ τὴν Μακεδονίαν καὶ καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα ἐλέγοντο τότε διὰ τοὺς μεγάλους θησαυροὺς καὶ τὴν πολυτέλειαν τῆς αὐλῆς τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας καὶ πολλὰ διεφημίζοντο θαυμάσια ἐν τοῖς ἀνακτόροις, οἷον ὁ τεχνητὸς χρυσοῦς πλάτανος ἐν τῷ βασιλικῷ κήπῳ καὶ ἡ χρυσῆ ἄμπελος, ἧς αἱ ῥᾶγες ἦσαν ἐκ σμαράγδων, ἀδαμάντων καὶ ἄλλων πολυτίμων λίθων, ἔνθα παρεκάθητο ὁ Μέγας Βασιλεύς, κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀνέσεως, μέγας δὲ λόγος ἐγίνετο καὶ περὶ τῶν ἐν Βαβυλῶνι, ὑπὸ τὴν Περσικὴν κυριαρχίαν διατελούσῃ τότε, κρεμαστῶν κήπων τῆς Σεμιράμιδος, πρὸ πάντων δὲ διὰ τὸν διαθρυλλούμενον χρυσοῦν ποταμὸν καὶ τὴν φημιζομένην κρήνην τοῦ ἡλίου, ἧς τὰ ὕδατα τὴν μὲν ἡμέραν ἦσαν ψυχρά, τὴν δὲ νύκτα θερμά, καὶ καὶ οὐ μικρὰν περὶ τούτων γνῶσιν εἶχε βεβαίως καὶ ὁ Ἀλέξανδρος, ἀλλ' ὁ μεγαλόφρων παῖς οὐδένα περὶ τῶν τοιούτων κατεδέχθη νὰ κάμῃ λόγον, ἀπ' ἐναντίας δ' ἠρώτησε τοὺς πρέσβεις ποία ἦτο ἡ πρὸς τὴν ἄνω Ἀσίαν ὁδός, πόσον ἀπέχει τῆς Μακεδονίας ἡ Περσία, εἰς τί ἀκριβῶς συνίστατο ἡ δύναμις τοῦ τῶν Περσῶν βασιλέως, ποῦ παρευρίσκετο ὁ ἴδιος, κατὰ τὰς μάχας, πῶς ἐφέρετο πρὸς τοὺς αἰχμαλωτιζομένους ἐχθρούς, πῶς ἐκυβέρνα τοὺς ὑπηκόους καὶ τὰ τοιαῦτα. Οἱ πρέσβεις θαυμάζοντες διὰ τὴν ἀγχίνοιαν τοῦ βασιλόπαιδος, ἔλεγον, ὅτι ἡ ἱκανότης καὶ ἡ στρατηγικὴ ἐμπειρία τοῦ Φιλίππου ἦτο μικρὰ παραβαλλομένη πρὸς τὴν ὀξύνοιαν καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ νεαροῦ Ἀλεξάνδρου, πρὸς

τούτοις δὲ καὶ ὅτι ὁ μὲν βασιλεὺς αὐτῶν ἦτο πλούσιος καὶ ἰσχυρός, ἀλλ' ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἀπὸ τοῦδε ἐφαίνετο, ὅτι ἔμελλε νὰ καταστῇ μέγας καὶ πολύς.

Ἡμέραν δέ τινα ἄλλην, μεγάλης πράγματι σπουδῆς ζήτημα προέκυψε μεταξὺ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν συνετέρων αὐτοῦ: «*Ποῖος ἐκ τῶν προγενεστέρων πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς Ἑλλάδος ἦτο μεγαλειτέρου θαυμασμοῦ ἄξιος;*» Καὶ ὁ μὲν Ἅρπαλος ὡς τοιοῦτον προέτεινε τὸν Ἀλκιβιάδην, ὁ δὲ Νέαρχος τὸν Κίμωνα, ὁ Ἐριγυΐος τὸν Θεμιστοκλῆ, ὁ Πτολεμαῖος τὸν Περικλῆ, ὁ Ἡφαιστίων τὸν Ἐπαμεινώνδαν καὶ ὁ Φιλώτας τὸν Παυσανίαν. Προσκληθέντες δ' ὑπὸ τοῦ ἡγεμονόπαιδος Ἀλεξάνδρου νὰ ἐκφράσωσιν ἕκαστος τὴν ἰδέαν αὐτοῦ, ὁ μὲν Ἅρπαλος εἶπεν ὅτι θαυμάζει τὸν Ἀλκιβιάδην· διότι ὁσάκις ἤθελεν ἠδύνατο νὰ ὠφελῇ ἢ νὰ βλάπτῃ τὴν πατρίδα· ὁ δὲ Νέαρχος εἶπε τὸν Κίμωνα· διότι φιλῶν τὴν πατρίδα ἐφάνη λίαν ἀμνησίκακος· ὁ Ἐριγυΐος ἐθαύμαζε τὸν Θεμιστοκλῆ ὡς νικήσαντα μεγάλην καὶ λαμπρὰν ἐν Σαλαμῖνι νίκην, ὁ Πτολεμαῖος ἐθαύμαζε τὸν Περικλῆ· διότι ἐν δημοκρατίᾳ κατώρθωσε νὰ βασιλεύῃ, πρὸς τούτοις δὲ καὶ διότι τοσοῦτον ἐπεμελήθη νὰ καλλωπίσῃ τὰς Ἀθήνας, ὁ Ἡφαιστίων τὸν Ἐπαμεινώνδαν, ὡς ἔχοντα μεγάλην φιλίαν μετὰ τοῦ συστρατήγου Πελοπίδου, ὁ δὲ Φιλώτας εἶπεν, ἐπὶ τέλους, ὅτι ἐθαύμαζε τὸν Παυσανίαν διὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς νίκην. Ἐκ πρώτης ἀφετηρίας βλέπομεν, ὅτι ἕκαστος τῶν συνεταίρων ἐφάνη θαυμάζων τὸν ὅμοιον αὐτῷ πολιτικόν, κατά τε τὸν χαρακτῆρα καὶ τὰ ἰδιώματα, ὁ δ' Ἀλέξανδρος ἀκούσας τὰς γνώμας τῶν ἄλλων: «*Βεβαίως*, εἶπε, *πάντες οὗτοι εἶναι ἄξιοι μεγάλου θαυμασμοῦ διὰ τὰς ἀρετὰς αὐτῶν, ἀλλ' οὐδεὶς τούτων κατώρθωσεν ὅ,τι Καλλικρατίδας ὁ Λακεδαιμόνιος ἠυχήθη. μετ' ἀγαναχτήσεως ἀναχωρῶν ἐκ τῆς αὐλῆς τοῦ νεωτέρου Κύρου. Ἐξακολουθῶν οὗτος τὸν κατὰ τῶν Ἀθηναίων πόλεμον καὶ μὴ δυνάμενος νὰ λάβῃ τὰ διὰ τὸν μισθὸν τῶν ναυτῶν ὑποσχεθέντα χρήματα παρὰ τοῦ Πέρσου, ἀπῆλθε λίαν παροργισμένος. Δικαιοτάτην δ' ἐξέφρασεν εὐχὴν νὰ δυνηθῇ νὰ συμφιλιώσῃ τοὺς Ἕλληνας, ὥστε οὗτοι νὰ μὴ*

ἀναγκάζωνται νὰ κολακεύσωσι βαρβάρους ἕνεκα χρημάτων, ἀλλ' ἐκεῖνοι ἀπ' ἐναντίας νὰ κολακεύωσι καὶ νὰ ἔπωνται τοῖς Ἕλλησιν». «*Ἀλλὰ τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι δυσχερέστατον καὶ μέγα,* εἶπεν ὁ Φιλώτας.» «*Ναί, ηυσχερέστατον καὶ μέγα,* ὑπέλαβεν ὁ Ἀλέξανδρος, *διὸ καὶ μέγας ἀνὴρ ἀπαιτεῖται πρὸς κατόρθωσιν τοῦ πράγματος.*»

Πρὸς τούτοις δὲ, ὅτε θεράπων τις ὃν ἠγάπα ὁ Ἀλέξανδρος, ὡς διδάσκοντα αὐτὸν προθύμως νὰ ἱππεύῃ, προσελθὼν εἶπεν αὐτῷ ὅτι ἔφερον ἀξιόλογόν τινα ἵππον πρὸς πώλησιν καὶ ὅτι ὁ πατὴρ αὐτοῦ κατέβη εἰς τὴν αὐλὴν μετὰ τῶν ὑπασπιστῶν καὶ τῶν φίλων νὰ δοκιμάσωσιν αὐτόν, ἔδειξεν ἕτερον δεῖγμα τῆς εὐφυΐας καὶ τῆς ἱκανότητος αὐτοῦ:

Θεσσαλός τις ἔμπορος, Φιλόνεικος καλούμενος, ἔφερε πρὸς τὸν βασιλέα Φίλιππον μέγαν, ἰσχυρὸν καὶ σφριγῶντο ἵππον, καλούμενον *Βουκέφαλον* ἢ *Βουκεφάλαν* ἔκ τινος σημείου κεφαλῆς βοός, ὅπερ ἦν ἐγκεχαραγμένον ἐπὶ τοῦ σώματος αὐτοῦ, προτείνων ὅτι ἐπώλει αὐτὸν δεκατρία τάλαντα· καὶ ἦτο μὲν ὄντως ὑπέρογκος ἡ τιμὴ αὕτη, ἀλλ' ὁ Φίλιππος ἐπιθυμῶν νὰ ἀγοράσῃ τὸν ἵππον, ἐξῆλθεν εἰς τὴν πεδιάδα μετὰ τῶν αὐλικῶν πρὸς δοκιμασίαν αὐτῶν· πλὴν ὁ ἵππος τοσοῦτον ἄγριος καὶ ἀδάμαστος ἦτο, ὥστε οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ ἱππεύσῃ αὐτόν, ὅτε ὁ Φίλιππος ἀγανακτήσας διέταξε τὸν Θεσσαλὸν νὰ ἀπαγάγῃ τὸν μαινόμενον ἵππον αὐτοῦ.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἀκριβῶς προσελθὼν καὶ ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ τῶν συνεταίρων, δὲν ἠδυνήθη νὰ κρύψῃ τὴν λύπην, βλέπων, ὅτι ἀπέπεμπον τὸν ὡραῖον ἐκεῖνον καὶ ἀγέροχον ἵππον. «*Βαβαί,* ἀνεβόησεν, *οἱοῖον ἵππον ἀφίνουσι νὰ φύγῃ ἀπὸ τῶν χειρῶν αὐτῶν, καὶ τοῦτο ἐξ ἀπειρίας καὶ φόβου μὴ τολμῶντες νὰ ἐφιππεύσωσιν!*» Ὁ Φίλιππος, κατ' ἀρχάς, ἐθεώρησε τοὺς λόγους τοῦ υἱοῦ μωροὺς καὶ παιδαριώδεις, ἀλλὰ βλέπων αὐτὸν ἐπιμένοντα καὶ λυπούμενον ἐν ταὐτῷ διὰ τὴν ἀποπομπὴν τοιούτου εὐγενοῦς ζώου, ὡς ἔλεγε. — «*Μέμφεσαι,* εἶπεν, αὐτῷ, *τοὺς μεγαλειτέρους σου ὡς νὰ γνωρίζῃς σὺ νὰ ἱππεύσῃς αὐτόν· ἂν ὅμως δὲν*

δυνηθῇς νὰ ἱππεύσῃς τί θὰ χάσῃς ;» — «*Τὴν τιμὴν τοῦ ἵππου,*» ἀπήντησε μεθ' ὁρμῆς ὁ Ἀλέξανδρος». Ἅπαντες κατεσχέθησαν ὑπὸ ἀσβέστου γέλωτος ἐπὶ τῷ λόγῳ τούτῳ, τέλος ὅμως ὁ Φίλιππος νουθετήσας τὸν υἱὸν νὰ ἀπόσχῃ τοιούτου τολμηροῦ καὶ ἐπικινδύνου ἐπιχειρήματος ἔδωκε τὴν ἄδειαν νὰ ἱππεύσῃ τὸν ἵππον. Χαίρων δ' ἐπὶ τούτῳ ὁ Ἀλέξανδρος, ἀμέσως λαμβάνει τὴν κεφαλὴν τοῦ Βουκεφάλου, καὶ παρατηρήσας, ὅτι ἄχρι τοῦδε ὁ ἵππος ἐφοβεῖτο, ὑπὸ τῆς ἰδίας αὐτοῦ σκιᾶς ταρασσόμενος, στρέφει τὴν κεφαλὴν τοῦ ζώου πρὸς τὸν ἥλιον, καὶ συγχρόνως διὰ τῆς χειρὸς καταπραΰνει θωπεύων αὐτόν. Οὕτω δὲ καταστήσας ἡμερώτερον τὸν Βουκέφαλον, ἀφίνει ἡσύχως τὴν χλαμύδα καὶ ἀναπηδᾷ ἐπὶ τῆς ράχεως τοῦ ἵππου. Καὶ σφίγγει μὲν κατ' ἀρχὰς τὸν χαλινόν, ἀλλὰ δὲν μετεχειρίσθη εἰσέτι οὔτε τὴν μάστιγα, οὔτε τοὺς πτερνιστῆρας, ἕως οὗ καλῶς ἐπ' αὐτοῦ στερεωθείς, κεντᾷ πραέως αὐτὸν διὰ τῶν πτερνιστήρων καὶ παροτρύνει διὰ θελκτικῆς φωνῆς. Ἐν ἀκαρεῖ ὁ ἵππος ἐγένετο ἄφαντος. Καὶ ὁ μὲν Φίλιππος καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἔμειναν κεχηνότες, ἀναπόφευκτον θεωροῦντες τὸν ὄλεθρον τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀλλ' ὁ παῖς, ἀποπεράνας φαιδρῶς τὴν πορείαν, ἐπιστρέφει ὑπερηφάνως καὶ θριαμβευτικῶς, χαίρων ὅτι ἐδάμασεν ἵππον, ὅστις ἐνομίζετο ὅτι ἦτο παντάπασιν ἀχαλίνωτος καὶ ἀτίθασσος. Ἐπὶ τούτῳ δὲ πάντες περιστοιχίσαντες τὸν Ἀλέξανδρον, ἐπῄνουν αὐτὸν ἀλαλάζοντες· ὁ δὲ Φίλιππος, ἅμα καταβάντα ἀπὸ τοῦ ἵππου, μετὰ χαρᾶς περιπτυξάμενος εἶπεν : «*Υἱέ μου, ζήτησον ἄλλο μεγαλείτερον βασίλειον· διότι ἡ Μακεδονία εἶναι μικρὰ διὰ σέ*».

Αἱ περιστάσεις βεβαίως δὲν εἶχον ἐπιτρέψῃ τῷ Φιλίππῳ νὰ λάβῃ ἐξιδιασμένην ἀνατροφὴν ἐν Μακεδονίᾳ τε καὶ παρὰ τοῖς Ἰλλυριοῖς, ἀλλ' ἐν Θήβαις ἀρίστης λαχὼν εὐκαιρίας νὰ συνδιάγῃ μετὰ τοῦ τότε ἐνδόξου στρατηγοῦ Ἐπαμεινώνδου, ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ ἐξόχου πατρὸς αὐτοῦ, τοῦ Πολύμνιδος, εἶναι πιθανόν, ὅτι ἔλαβε, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον, μόρφωσίν τινα, καὶ διὰ πείρας ἐγνώρισε τὰ καλὰ αὐτῆς ἀποτελέσματα, ὅθεν καὶ κατ' αὐτὴν ἐφιλοτιμήθη νὰ ἀναθρέψῃ τὸν υἱόν. Καὶ εἶχε μὲν ἡ

Ἑλλὰς παρακμάσει ἀφ' ἑνὸς, κατὰ τὴν πολιτικὴν αὐτῆς ἰσχὺν καὶ ἐπιρροήν, ἀλλ' εὑρίσκετο ἀφ' ἑτέρου εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς φιλολογικῆς αὐτῆς δόξης, καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἤκμαζον οἱ ἐπισημότεροι τῶν φιλοσόφων αὐτῆς: Πλάτων καὶ Ἀριστοτέλης, οἱ περιφημότεροι ῥήτορες: Δημοσθένης, Αἰσχίνης, Λυκοῦργος, Ὑπερίδης, Δημάδης καὶ ἡ λοιπὴ χορεία τῶν δέκα λεγομένων ῥητόρων, πρὸς τούτοις δ' ὁ Πλάτων ἰδιαιτέραν εἶχε φιλίαν μετὰ τοῦ Φιλίππου καὶ ὁ πατὴρ τοῦ Ἀριστοτέλους Νικόμαχος ἦτο ἰατρὸς παρὰ τῇ αὐλῇ αὐτοῦ, ἤκουε δὲ καὶ ἐγίνωσκεν ὁ Φίλιππος ὁπόσον ἐξεῖχε, κατὰ τὴν μάθησιν, ὁ περιώνυμος μαθητὴς τοῦ Πλάτωνος Ἀριστοτέλης, ὥστε εἴτε καὶ ἀμέσως κατὰ τὴν γέννησιν τοῦ υἱοῦ, εἴτε καὶ μετά τινα χρόνον ἁφαρπαζόμενος ὑπὸ τοῦ μεγάλου τούτου εὐτυχήματος, ἰδιοχείρως ἔγραψε τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἐν Σταγείροις διατρίβοντα φιλόσοφον:

Φίλιππος πρὸς τὸν Ἀριστοτέλην χαίρειν:

«Μάθε ὅτι ἐγεννήθη ἡμῖν υἱός, πολὺ δ' εὐχαριστῶ τοὺς θεοὺς οὐχὶ τοσοῦτον διότι ἐγεννήθη ὁ παῖς, ἀλλὰ διότι ἐγεννήθη κατὰ τὰς ἡμέρας σου. Ἐλπίζω δὲ ὅτι ἂν ἀνατραφῇ καὶ ἐκπαιδευθῇ ὑπὸ σοῦ θέλει καταστῇ ἄξιος υἱὸς καὶ ἱκανὸς νὰ διαδεχθῇ τὸν θρόνον ἡμῶν.»

Ὁ Ἀριστοτέλης λαβὼν τὴν ἐπιστολὴν ἔφθασεν εἰς Πέλλαν ἵνα ἀναλάβῃ τὴν ἀγωγὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἄγοντος τότε τὸ δέκατον τρίτον ἔτος τῆς ἡλικίας, ὅς τις ἄλλοτε μὲν συνδιέτριβε μετὰ τοῦ μαθητοῦ ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῆς Μακεδονίας, ἄλλοτε δὲ συναπήρχετο μετ' αὐτοῦ εἰς τὰ Στάγειρα, τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα αὐτοῦ. Τὴν πόλιν δὲ ταύτην εἶχε πρὶν καταστρέψει ὁ Φίλιππος, ὡς ἀντιταχθεῖσαν κατ' αὐτοῦ, νῦν δὲ χάριν τοῦ Ἀριστοτέλους συνῴκισεν αὐτὴν ἐκ νέου καὶ λαμπρῶς αὐτὴν ἐκαλλώπισε καὶ τόπον διὰ τὰς σπουδὰς καὶ τὴν διασκέδασιν αὐτῶν προσδιώρισε τό, κατὰ τὴν Μίεξαν, Νύμφαιον, ὅπου ἄχρι τῶν

χρόνων τοῦ Πλουτάρχου ἐδεικνύοντο λίθιναι ἕδραι τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ ὑπόσκιοι περίπατοι.

Καίπερ δὲ τοσοῦτον νέος ὢν ὁ Ἀλέξανδρος, ἐν τούτοις, εὐθὺς ἀμέσως ἀνεγνώρισε τὴν μεγάλην ἀξίαν τοῦ διδασκάλου καὶ τὰς ὠφελείας ἃς ἠδύνατο νὰ ἀρυσθῇ ἐξ αὐτοῦ, καὶ, ὡς ἐκ τούτου οὐ μόνον μεγάλως ἀπ' ἀρχῆς ἐτίμα καὶ ἐσέβετο αὐτόν, ἀλλὰ καὶ ἀπερίγραπτον ἀγάπην καὶ ἀφοσίωσιν δεικνύων πρὸς τὸν ἄνδρα, συχνάκις περὶ αὐτοῦ ἔλεγε τοῖς συνηλικιώταις αὐτοῦ: ὅτι μείζονα χάριν ἐγίνωσκε πρὸς τὸν διδάσκαλον ἢ πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ· διότι ὁ μὲν Φίλιππος ἔδωκεν αὐτῷ ἁπλῶς τὸ ζῆν, ἐν ᾧ ὁ Ἀριστοτέλης τὸ εὖ ζῆν. Πάντοτε δὲ καὶ ἀδιακόπως ὁ φρόνιμος, κατὰ τοῦτο, Φίλιππος παρήγγελε τῷ Ἀλεξάνδρῳ νὰ καταβάλλῃ μεγάλην προσοχὴν καὶ ἐπιμέλειαν εἰς τὰ μαθήματα τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ νὰ παραδίδηται εἰς τὴν φιλοσοφίαν ἐπιμελῶς, ὥστε δι' αὐτῆς «*νὰ προφυλάττηται, μὴ πράξῃ ἐξ ἀγνοίας πολλὰ, δι' ἃ καὶ αὐτὸς μετανόει*».

Ἐπὶ τρία ἔτη ὁ Ἀλέξανδρος ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Ἀριστοτέλει, ἐκτὸς δὲ τῶν Ἐγκυκλίων μαθημάτων ἐν οἷς ἐτελειοποιήθη παρ' αὐτῷ, ἐσπούδασε, πρὸς τούτοις, καὶ διαφόρους ἄλλας γνώσεις: τὴν λογικήν, τὴν φυσικὴν καὶ μετὰ μείζονος ζήλου ἐπεδόθη καὶ εἰς τὴν σπουδὴν τῆς φιλοσοφίας· μεγάλως δὲ προώδευεν ὁ παῖς ἀναλόγως πρὸς τὸ φύσει ἔξοχον αὐτοῦ πνεῦμα καὶ τὴν μεγάλην ἐπιμέλειαν, ἣν ὁ μέγας φιλόσοφος κατέβαλε πρὸς ἐκπαίδευσιν τοῦ ἐκτάκτου ὄντως μαθητοῦ αὐτοῦ τοῦ μέλλοντος κοσμοκράτορος.

Ὁ Ἀριστοτέλης, πρὸς τούτοις, ἐδίδαξε κατὰ βάθος τὸν νεαρὸν μαθητὴν καὶ τὰ λεγόμενα *Μεταφυσικά*, τὴν σήμερον Μεταφυσικὴν λεγομένην, ἤτοι τὰς μετὰ τὰ φυσικὰ διδασκομένας ἐπιστήμας, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα ἔλαβον· ἐπεμελήθη δὲ νὰ διδάξῃ αὐτὸν καὶ τὰ μαθηματικά, ὡς ἐξασκοῦντα τὸν νοῦν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ ὀρθῶς καὶ ἀκριβῶς σκέπτεσθαι, οὐδὲ παρεῖδε καὶ τὴν σπουδὴν τῆς ἠθικῆς, μὴ παραλείψας νὰ διδάξῃ τὸν παῖδα, κατὰ τὸ σύστημα τῆς ἐπαγωγοῦ μεθόδου τοῦ Σωκράτους, τί

ἐστὶν εὐσέβεια, τί ἀσέβεια, τί δίκαιον, τί ἄδικον, τί ἀγαθόν, τί κακόν, τί ὡραῖον, τί δυσειδές, καὶ τὰ τοιαῦτα. Τούτου δ' ἕνεκα καὶ συνίστα ἐπὶ μᾶλλον τῷ Ἀλεξάνδρῳ τὴν γνῶσιν τῶν δραματικῶν ποιητῶν, φρονῶν ὅτι τὰ ποιήματα αὐτῶν μορφοῦσι τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐφ' ᾧ καὶ δὲν περιωρίζεται μόνον εἰς τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ παιδός, ὡς κακῶς πράττουσι πλεῖστοι τῶν καθηγητῶν τῆς σήμερον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ μορφώσεως ἐκήδετο, πεποιθὼς, ὅτι αὕτη μόνη ἐξευγενίζει τὸν ἄνθρωπον, καλὸν καὶ ἀγαθὸν ἀποκαθιστῶσα αὐτὸν καὶ ἀληθῆ εἰκόνα τῆς θεότητος, ὧν ἄνευ ὁ ἄνθρωπος καθίσταται ἀνδραποδώδης καὶ κτηνώδης.

Ὡς δ' εἰς πᾶν εἶδος μαθήσεως, οὕτω καὶ ἐν τῇ ῥητορικῇ ὁ Ἀριστοτέλης δὲν παρέλειψε νὰ ἐξασκήσῃ τὸν νεαρὸν μαθητήν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἀφιέρωσε τό ἀξιόλογον περὶ *ῥητορικῆς* πρὸς Ἀλέξανδρον βιβλίον ἐν τῷ προοιμίῳ τοῦ ὁποίου, μάλιστα, ἐξέθηκε ποίας ὠφελείας τὰ προτερήματα τοῦ λόγου παρέχουσι δι' ὧν βασιλεύει τις ἐπὶ τῶν πνευμάτων τῶν ἄλλων.

Ὁπόσον δὲ καὶ κατὰ τὰ γεωγραφικὰ ἐτελειοποιήθη ὁ Ἀλέξανδρος τοῦτο φαίνεται καὶ ἐκ τῆς μεγαλεπηβόλου ἰδέας, ἣν ἐξέφρασε λέγων, ὅτι μεγάλως ἤθελε διευκολυνθῇ τὸ ἐμπόριον ἂν διωρύσσετο ὁ ἰσθμὸς τῆς Κορίνθου, καὶ ἐκ τῶν προσφόρων θέσεων ἐν αἷς ἐκτίζοντο νέαι πόλεις.

Ἐκεῖνο ὅμως, δι' οὗ ἐπὶ μᾶλλον ὁ μέγας φιλόσοφος ἐξέκαυσε τὸν ζῆλον τοῦ νεαροῦ μαθητοῦ αὐτοῦ εἶναι ἡ πρὸς τὸν Ὅμηρον κλίσις, ἣν ἐπηύξησεν ἔτι μᾶλλον διορθώσας καὶ καλλωπίσας ὡραῖον ἀντίτυπον τῆς *Ἰλιάδος*, ἣν καὶ ἀπεκάλει ἐφόδιον τῆς πολεμικῆς ἀρετῆς, ὅπερ ὁ Ἀλέξανδρος ἔθετε τὴν νύκτα μετὰ τοῦ ξίφους ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον αὐτοῦ. Οὐχὶ δ' ἔκ τινος περιεργείας, οὔτε ἐξ ἁπλῆς τινὸς κλίσεως ὁ Ἀλέξανδρος, καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸν βίον παρεδίδετο ἐμμανῶς, οὕτως εἰπεῖν, εἰς τὴν ἀνάγνωσιν καὶ μελέτην τοῦ Ὁμήρου, ἀλλ' ἀφ' ἑαυτοῦ ἐζήτει νὰ ἀντλῇ ὑψηλὰ φρονήματα μεγάλου βασιλέως καὶ μεγάλου δορικτήτορος· Μεταξὺ δὲ τῶν πολλῶν στίχων τοῦ Ὁμήρου, ὁ Ἀλέ-

ξανδρος ἐτίμα καὶ μετὰ μεγάλου ἐνθουσιασμοῦ ἀνεγίνωσκε τοὺς παριστάντας τὸν Ἀγαμέμνονα *ὡς καλὸν βασιλέα, ποιμένα λαῶν καὶ γενναῖον πολεμιστήν.* Ἤδετο δὲ τὰ μέγιστα ὁ εὐφυὴς νεανίας, ὅτε ὁ Ἀριστοτέλης ἐξήγει αὐτῷ λεπτομερῶς τὴν ἔννοιαν τοῦ ὡραίου ἐκείνου στίχου, λέγων, ὅτι καθὼς ὁ ποιμὴν ὀφείλει νὰ φροντίζῃ περὶ τῶν προβάτων, οὕτω καὶ ὁ στρατηγὸς ὀφείλει νὰ φροντίζῃ περὶ τῶν στρατιωτῶν καὶ νὰ προφυλάττῃ αὐτούς, παρέχων αὐτοῖς τὰ ἀπαιτούμενα πρὸς συντήρησιν καὶ ὁ βασιλεὺς, ἐν γένει, ὁ ἡγεμὼν τοῦ λαοῦ, νὰ μεριμνᾷ, διὰ τοὺς ὑπηκόους διευκολύνων αὐτοῖς τὰ ἀπαιτούμενα πρὸς συντήρησιν μέσα καὶ γενναίως ἀνταμείβων ἕκαστον κατὰ τὴν ἀξίαν.

Τὸ μέγα δ' αὐτοῦ σέβας πρὸς τὸν Ὅμηρον ἐξεδήλωσεν ὁ Ἀλέξανδρος, ὅτε κατὰ τὴν, ἐν Ἀρβήλοις, μάχην, εὑρὼν ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ Δαρείου πολυτελὲς κιβώτιον κατέθεσεν ἐντὸς αὐτὸν τὸ πολύτιμον ἀντίτυπον, ὅπερ ὁ Ἀριστοτέλης δι' αὐτὸν προπαρεσκεύασεν. Καὶ φαίνεται μὲν ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἐδείκνυεν ἀκολούθως ψυχρότητά τινα πρὸς τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀναφέρεται, ὅτι ὀκτακόσια τάλαντα ἐδαπάνησε προθυμούμενος νὰ βοηθήσῃ τῷ Ἀριστοτέλει εἰς τὰς περὶ τὴν φυσικὴν ἱστορίαν ἐρεύνας καὶ διατάσσων τοὺς κυνηγούς, τοὺς ἁλιεῖς καὶ πάντας τοὺς περὶ τὰ ζῶα ἐνασχολουμένους νὰ ὑπακούωσι τῷ Ἀριστοτέλει, προσφέροντες αὐτῷ τὰ συλλαμβανόμενα σπάνια ζῶα καὶ θηρία, καὶ μεταδίδοντες αὐτῷ τὰς ἐκ τῆς πείρας περὶ τῶν ἀντικειμένων τούτων γνώσεις αὐτῶν. Ἐκ τούτων δὲ πάντων ὁ ἐκ Σταγείγων φιλόσοφος συνέγραψε τὴν σωζομένην *περὶ ζώων ἱστορίαν* αὐτοῦ, ἥτις θαυμάζεται μέχρι τῆς σήμερον διὰ τὴν μεγάλην ἐν αὐτῇ παρατηρητικότητα.

Οὐ μικρὰν δέ, πρὸς τούτοις, ἔφεσιν καὶ διάθεσιν ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας ἐδείκνυεν ὁ Ἀλέξανδρος πρὸς τὰς καλὰς τέχνας, γινώσκων ἅπασαν τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ἐξ αὐτῶν προερχομένην ὠφέλειαν. Θαυμασίως δ' ἡ ζωγραφική, ἡ γλυπτικὴ καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἤνθησαν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀλεξάνδρου· διότι ἐν αὐτῷ εὗρον κριτὴν νοήμονα καὶ ἐκτιμητὴν μεγαλόδωρον.

Παιδιόθεν δ' ὁ Ἀλέξανδρος καίπερ ἀπεστρέφετο τοὺς κιθαριστὰς καὶ τοὺς αὐλητάς, ἀλλὰ καὶ ἐνωρὶς ἠγάπησε τὴν μουσικὴν καὶ πρωΐμως ἐξεῖχεν ἐν τῇ φωνητικῇ μουσικῇ, πρὸ πάντων. Λέγεται δ' ὅτι καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἀκούσας αὐτὸν ᾄδοντα χαριέντως ἐν συμποσίῳ : «*Δὲν αἰσχύνεσαι*, εἶπεν αὐτῷ, *ᾄδων τοσοῦτον καλῶς ;* »

Καὶ τὴν ἰατρικὴν δ' ἐδιδάχθη ὁ Ἀλέξανδρος ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας παρὰ τοῦ Ἀριστοτέλους, καὶ δὲν περιωρίσθη μόνον εἰς τὴν θεωρίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ πρακτικὸν αὐτῆς μέρος μεγάλην ἔδειξεν ἔφεσιν καὶ πολλάκις ἐβοήθει φίλους πάσχοντας, καὶ εἰς τοὺς τετραυματισμένους δὲ τὴν ἀνάλογον θεραπείαν καὶ δίαιταν διέτατε. Τοσαύτην δὲ φιλοτιμίαν καὶ ἔφεσιν ἐπεδείξατο πρὸς τὰ γράμματα καὶ πρὸς πᾶν ἐν γένει εἶδος γνώσεως καὶ μαθήσεως, ὥστε ἀκολούθως παρεπονέθη πρὸς τὸν Ἀριστοτέλην· διότι οὗτος ἐδημοσίευσε τὰ βιβλία τῆς Μεταφυσικῆς, ἄτινα αὐτὸς μόνος ἐπεθύμει νὰ γινώσκῃ. «*Διότι ποίαν διαφορὰν θὰ ἔχω ἐγώ*, ἔλεγε, *τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, ἂν αἱ ὑψηλαὶ γνώσεις, ἃς μὲ ἐδίδαξες, γίνωσι γνωσταὶ καὶ κοιναὶ εἰς ἅπαντας ; Ἀγροεῖς*, προσέθηκεν, *ὅτι προτιμῶ κάλλιον νὰ ἐξέχω καὶ νὰ ὑπερτερῶ τῶν ἄλλων, κατὰ τὰς γνώσεις, ἢ κατὰ τὴν δύναμιν ;* »

Διὰ τῆς ἀγωγῆς δὲ ταύτης ὁ Ἀλέξανδρος ἠθέλησε νὰ καταστῇ μέγας, ἠθέλησε νὰ φανῇ ἐν γένει ἔξοχος καθ' ὅλα, ἀλλὰ καὶ καθ' ὅλα ἐπέτυχεν ἄριστα. Τίς δὲ δύναται νὰ εἴπῃ, ὅτι ἡ τύχη καὶ αἱ περιστάσεις κατέστηταν τοιοῦτον τὸν Ἀλέξανδρον, καὶ οὐχὶ προσωπικὴ αὐτοῦ ἀξία ; ἀλλὰ καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ ἀρνηθῶμεν, ὅτι ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς ἔσχον τὴν πρόνοιαν λίαν ἀρωγὸν καὶ εὔνουν, ὁ μὲν Φίλιππος εὐτυχήσας νὰ ἀνατραφῇ, ἐν μέρει τοὐλάχιστον, κατὰ τὴν νεανικὴν ἡλικίαν, ὑπὸ τὸν μοναδικὸν τοῦ ἀρχαίου κόσμου ἥρωα, τὸν Ἐπαμεινώνδαν, ὁ δ' Ἀλέξανδρος τυχὼν διδασκάλου, τοῦ Ἀριστοτέλους, περὶ οὗ λίαν εὐφυῶς καὶ εὐστόχως, ὁ ποιητὴς Μίλτων, εἶπεν ὅτι, ὁ μέγας νοῦς τοῦ πνευματικοῦ κόσμου καθωδήγησε τὸν Ἀλέξανδρον νὰ δείξῃ ὁπόσην ὑπεροχὴν ἔχει τὸ πνεῦμα ἐπὶ τῆς ὕλης. Ἐκ νεαρᾶς δέ, πρὸς τούτοις,

ἡλικίας ὁ Ἀλέξανδρος παρίσταται, ὅτι εἶχε χαρακτῆρα εὐερέθιστον, ὁρμητικὸν καὶ ὀργίλον, καὶ οὐδόλως ἐφαίνετο ὅτι ὑπεχώρει εἰς τὴν βίαν, ἀλλὰ καὶ εὐκόλως ἐπανήρχετο εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ τὸ καθῆκον διὰ τῆς πειθοῦς. Μεγάλην δὲ πρὸς αὐτὸν ἔτρεφεν ἀγάπην καὶ στοργὴν ὁ Φίλιππος καὶ ἀσμένως ἤκουε τούς Μακεδόνας κολακεύοντας ἀμφοτέρους καὶ ἀποκαλοῦντας αὐτὸν μὲν ἄριστον στρατηγόν, τὸν δ' Ἀλέξανδρον πράγματι βασιλέα.

Ἐν τούτοις ὁ Φίλιππος εἴτε ἀναφανδόν, εἴτε λαθραίως ἐξηκολούθει τὰς κατακτήσεις αὐτοῦ ἔν τε τῇ Ἰλλυρίᾳ καὶ τῇ Θράκῃ, καὶ τέλος ἐν ταῖς παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον Ἑλληνικαῖς πόλεσι καὶ ἀπῆλθεν πρὸς πολιορκίαν τῆς Περίνθου καὶ τοῦ Βυζαντίου ἀφορμὴν λαβὼν ἔκ τινων ἐχθρικῶν κινημάτων τοῦ στρατηγοῦ τῶν Ἀθηναίων Διοπείθους. Κατὰ τὴν ἀπουσίαν δὲ ταύτην τοῦ Φιλίππου, ὁ Ἀλέξανδρος τὸ δέκατον ἕκτον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἄγων καὶ μείνας κύριος ἐν Μακεδονίᾳ τῶν βασιλικῶν ὑποθέσεων καὶ τῆς σφραγῖδος, ἀνέλαβε σπουδαῖον ἔργον, ἐξ οὗ καταφαίνεται, ὁποῖον πρόσωπον ἔμελλε νὰ διαδραματίσῃ ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ κόσμου. Διότι μαθὼν, ὅτι ἀπεστάτησαν οἱ Μαῖδοι ἢ Μαίδαροι, λαὸς τῆς Θράκης, κατοικῶν παρὰ τὴν δυτικὴν ὄχθην τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ, ἐπὶ τῶν συνόρων τῆς Μακεδονίας καὶ λαβὼν, ἐν τῷ ἅμα, μέρος τοῦ Μακεδονικοῦ στρατοῦ, τοὺς μὲν βαρβάρους κατοίκους τῆς πόλεως ἐξήλασεν, ἐνεκαθίδρυσεν δ' ἐν αὐτῇ ἀποικίαν ἐκ διαφόρων συμμίκτων λαῶν, μετονομάσας αὐτὴν «Ἀλεξανδρούπολιν»

Οἱ Ἀθηναῖοι ἀφυπνισθέντες τότε ἐκ τοῦ ληθάργου ἔπεμψαν ἀμέσως πρὸς τοὺς ὑπὸ τοῦ Φιλίππου πολιορκουμένους ἰσχυρὰν βοήθειαν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Χάρητα, ἀλλ' οἱ Βυζάντιοι γιγνώσκοντες ὡς δεξομανῆ καὶ ἅρπαγα τὸν ἄνδρα τοῦτον, δὲν ἠθέλησαν νὰ δεχθῶσι αὐτὸν οὐδ' ἐντὸς τῆς πόλεμος, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἀντ' αὐτοῦ ἔστειλαν τότε τὸν Φωκίωνα, μεθ' ἱκανῆς δυνάμεως, συγχρόνως δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας ἔπεμψεν ἀργύριον καὶ τροφὰς εἰς τὴν πολιορκουμένην Πέρινθον· οὕτω δ' ὁ Φί-

λιππος ἐκὼν ἄκων ἠναγκάσθη νὰ ἀπομακρυνθῇ ἔκ τε τῆς Περίνθου καὶ τοῦ Βυζαντίου.

Τέλος πάντων εἰρήνη, κατ' ὄνομα, συνωμολογήθη μεταξὺ Μακεδονίας καὶ τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων. Ὅτε αἴφνης, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 338 ἔτους π. Χ. ὁ Φίλιππος εἰσελάσας εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ἐκυρίευσε τὴν Ἐλάτειαν, πόλιν, δι' ἧς ἠδύνατο εὐκόλως κυριεύων τὰς Θερμοπύλας, νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Φωκίδος καὶ Βοιωτίας. Κατά τινα δὲ ἑσπέραν τοῦ μηνὸς Ἰουνίου, ἀφίκετό τις εἰς Ἀθήνας φέρων τὴν περὶ τούτου εἴδησιν. Ἡ ταραχὴ καὶ ὁ θόρυβος τῆς πόλεως, κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην, ἦτο ἀπερίγραπτος. Τὴν ἀκόλουθον δ' ἡμέραν ὁ Δημοσθένης ὡμίλησεν ἀπὸ τῆς Πνυκὸς πρὸς τὸν δῆμον, ὅστις προθύμως ψήφισμα ἐνέκρινε δι' οὗ ὁ ῥήτωρ ἀπεφασίσθη νὰ μεταβῇ εἰς Θήβας, καὶ μετὰ μεγάλης ὁρμῆς, δίκην χειμάρρου ἀποκρούσας δεινόν τινα ῥήτορα Βυζάντιον Πύθωνα καλούμενον, ὃν εἶχε προπέμψει ὁ Φίλιππος νὰ πείσῃ τοὺς Θηβαίους νὰ ἐμμείνωσι μετ' αὐτοῦ, κατώρθωσε διὰ τῆς εὐρροίας τοῦ λόγου αὐτοῦ νὰ συνδεθῇ συμμαχία μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Θηβαίων. Ἐπὶ τούτοις δὲ στρατὸς Ἀθηναίων ὑπὸ τὸν Χάρητα καὶ τὸν Λυσικλῆ, συνηνώθη μετὰ τοῦ Θηβαϊκοῦ στρατοῦ ἐν τῇ πεδιάδι τῆς Χαιρωνείας. Ὁ Φίλιππος 30,000 στρατοῦ ἄγων ἐπῆλθε κατὰ τῶν Θηβαίων καὶ τῶν συμμάχων. Τὸ πρῶτον ἦδη καὶ ὁ Ἀλέξανδρος παρηκολούθησε τὸν πατέρα εἰς τὴν μάχην τῆς Χαιρωνείας, καὶ ἀπὸ τοῦδε ἐνεργητικώτερον καὶ οὗτος λαμβάνει μέρος ἐν τοῖς πράγμασι. Τὸ στρατόπεδον τῶν συμμάχων Ἑλλήνων, εὑρίσκετο παρὰ τὸν ναὸν κείμενον παρὰ τὸν Κηφισσὸν, μεγάλη δὲ δρῦς παρὰ τὴν ὄχθην αὐτοῦ ἐδεικνύετο ὅτι ἦτο ἡ σκηνὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἦτο δὲ τότε ὀκτωκαιδεκαέτης καὶ διώκει τὴν μίαν πτέρυγα τοῦ στρατοῦ, περιστοιχούμενος ὑπὸ ἐμπείρων στρατηγῶν· ἀντεπαρετάχθη δ' ἀπέναντι τοῦ περιωνύμου *ἱεροῦ λόχου* τῶν Θηβαίων. Ὁ λόχος οὗτος ἦτο τάγμα στρατιωτῶν, συνήθως 400, συγκείμενος ἐκ νέων φιλοπατρίδων καὶ εὐγενῶν, ὡρισμένων ἢ νὰ ἀποθάνωσι μέχρις ἑνὸς ἢ νὰ νικήσωσι κατὰ κράτος. Μάχη πείσμων καὶ

κρατερὰ συνήφθη τότε κατὰ τὴν πεδιάδα τῆς Χαιρωνείας, ἧς τινος τὰ ἀποτελέσματα ὑπῆρξαν ὠλεθριώτατα διὰ τοὺς Ἕλληνας, στερηθέντας τοὐντεῦθεν τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν. Πρῶτος δ' ὁ Ἀλέξανδρος ἐπιτεθείς, μετὰ νεανικῆς καὶ παραφόρου ὁρμῆς, κατέστρεψε τὸν ἱερὸν λόχον, ταὐτοχρόνως δὲ καὶ ἐκ τρομεροῦ κινδύνου ἔσωσε τὸν πατέρα, ἐγκαίρως προσελθὼν εἰς βοήθειαν αὐτοῦ, καταπεπονημένου ὑπὸ τῶν ἀπέναντι αὐτοῦ παρατεταγμένων Ἀθηναίων.

Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἡ Ἑλλὰς ἔκυψε τὸν αὐχένα εἰς ξένον ζυγόν, καὶ ἡ Μακεδονία κατώρθωσε νὰ πράξῃ δι' ὀλίγων χιλιάδων ἀνδρῶν ὅ,τι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐκτελέσωσιν οἱ Πέρσαι τεραστίας δυνάμεις εἰς Μαραθῶνα, εἰς Σαλαμῖνα καὶ εἰς Πλαταιὰς ἀποστείλαντες.

Κατὰ τὸ τέλος τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης περιέργως περιερχόμενος ὁ Ἀλέξανδρος διὰ τοῦ πεδίου ἔστη κατὰ τὸ μέρος, ἔνθα ἔπεσον οἱ ἱερολοχῖται, ὁ εἷς πλησίον τοῦ ἄλλου, πληγὰς ἔμπροσθεν πάντες, κατὰ τὰ στήθη, φέροντες, θαυμάζων δὲ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν γενναιότητα αὐτῶν εἶπε τάδε:

«*Ἱεραὶ σκιαὶ τῶν ἀποθανόντων!*

«*Δὲν εἶμαι ἐγὼ ὁ αἴτιος τῆς τοιαύτης σκληρᾶς καὶ ἀποτρόπαιου μοίρας ὑμῶν, ἀλλ' ἡ ἐπάρατος διαφωνία, παρωθήσασα ἔθνη ἀδελφὰ καὶ λαοὺς ὁμοφύλους νὰ ἐγείρωσι μιαφόνον χεῖρα κατ' ἀλλήλων· οὐχὶ δὲ μόνον δὲν χαίρω τώρα διὰ τὴν καθ' ὑμῶν νίκην, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον λυποῦμαι μὴ εὐτυχήσας νὰ ἔχω ὑμᾶς ζῶντας καὶ συνεσπειρωμένους περὶ ἐμέ, καθόσον μάλιστα ἡ αὐτὴ θρησκεία καὶ γλῶσσα καὶ οἱ αὐτοὶ πόθοι συνδέουσιν ἡμᾶς. Ἐπαινῶ τώρα τὴν ἀνδρείαν ὑμῶν, ἀλλ' ἐπεθύμουν, κατ' ἄλλην περίστασιν, νὰ ἀπέβαινον πρὸς ὑμᾶς χρήσιμος. Χαίρετε λοιπὸν ἐν ταῖς κατοικίαις τοῦ Ἅδου! Χαίρετε ἀνδρεῖοι μαχηταί!»*

Καὶ ταῦτα εἰπὼν ὁ νεαρὸς ἥρως, ἀπῆλθε σπογγίζων τὰ θαλερὰ δάκρυα ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν Καὶ αὐτὸς δ' ὁ Φίλιππος ἐλυπήθη τοὺς ἱερολοχίτας καὶ ἱκανὴν ὥραν ἵστατο θαυμάζων αὐτοὺς ἐπὶ τῇ γενναιότητι, ἣν ἐπεδείξαντο, ἀλλ' εἰς τοὺς πεσόν-

τας Ἀθηναίους πλησιάσας, ἀπρεπῶς καὶ ἀσχημόνως ἐξεδήλωσε τὴν μεγάλην αὐτοῦ χαράν, πατῶν ἐπὶ τῶν πτωμάτων αὐτῶν. Ὁ Φιλώτας εἰρωνικῶς ὑπέδειξε τὸ πρᾶγμα πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον: «*Δὲν παίει ὁ πατήρ μου εἰς τοῦτο, Φιλώτα*, ἀπεκρίθη ὁ Ἀλέξανδρος, *ἀλλ' αἱ περιστάσεις δὲν ἠὐνόησαν αὐτὸν νὰ ἔχῃ Ἀριστοτέλην διδάσκαλον. Βεβαίως τοιοῦτόν τι δὲν ἤθελε πράξει τότε, διότι ἤθελε γνωρίζει ἤδη, ὅτι ἴδιον ἀγαθοῦ ἀνδρὸς εἶναι νὰ τιμωρῇ ζῶντας τοὺς ἐχθρούς, καὶ οὐχὶ νὰ ἐπιδεικνύῃ γενναιοψυχίαν ἐπὶ τὰ πτώματα τῶν ἀποθανόντων· ἤθελε δὲ, πρὸς τούτοις, γνωρίζει ὅτι ἀσφάλεια τῆς νίκης εἶναι ἡ μετριοφροσύνη.*» Ἀλλὰ τὴν διαγωγὴν, ἣν πρὸς τοὺς νεκροὺς τῶν Ἀθηναίων ἐπεδείξατο, καὶ πρὸς τοὺς αἰχμαλώτους αὐτῶν ὁ Φίλιππος, ὁ μεταξὺ αὐτῶν εὑρισκόμενος Ἀθηναῖος ῥήτωρ Δημάδης ἐστηλίτευσε καὶ ἀνεχαίτισε τὴν μεγάλην αὐτοῦ ἀλαζονείαν, εἰπὼν πρὸς αὐτόν: «*Ἡ τύχη, βασιλεῦ, σοὶ ἔδωκε πρόσωπον Ἀγαμέμνονος, καὶ σὺ πράττεις ἔργον Θερσίτου!*»

Ὁ θρίαμβος τῶν Μακεδόνων ἦτο πλήρης. Ἐντεῦθεν δὲ οἱ μὲν Θηβαῖοι οὐ μικρὰν ἔπαθον ζημίαν, ἀπολέσαντες, πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ τὸν ἱερὸν αὐτῶν λόχον, ἐκ δὲ τῶν Ἀθηναίων χίλιοι μὲν ἔπεσον ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, δισχίλιοι δὲ συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι, οἱ δὲ λοιποὶ κατηῤσχυμένοι ἐτράπησαν εἰς ἄτακτον φυγὴν ἐπανακάμπτοντες εἰς Ἀθήνας. Καὶ ὁ Δημοσθένης δ' αὐτός, ὁ τὸν πόλεμον ἐξεγείρας, ἐτράπη ὡσαύτως εἰς φυγὴν φέρων τὰ ὅπλα. Εἶναι δὲ γνωστὴ τοῖς πᾶσιν ἡ παράδοσις, ὅτι καθ' ὁδὸν ἡ χλαμὺς αὐτοῦ περιεπλέχθη εἴς τινα θάμνον, ἐκεῖνος δὲ νομίζων, ὅτι ὑπὸ ἐχθροῦ συνελήφθη, ἔρριψε κατὰ γῆς τὴν ἀσπίδα κραυγάζων: «*Φεῖσαί μου τῆς ζωῆς!*» Καὶ ὅμως οἱ φιλοπάτριδες Ἀθηναῖοι, χρυσῷ στεφάνῳ, ἐστεφάνωσαν τὸν ἄνδρα, τῇ προτροπῇ οὗτινος ἀτυχῆ μέν, ἀλλ' ἔνδοξον ἐπεχείρησαν πόλεμον ὑπὲρ τῆς αὐτονομίας τῶν Ἑλλήνων προκινδυνεύσαντες. Δεινῶς δὲ καὶ τὴν καταστροφὴν αὐτῶν ταύτην φέροντες μετ' ἐνθουσιασμοῦ παρεδέχθησαν τὰς ἐπιπλήξεις, ἃς ὁ περίφημος ῥήτωρ Λυ-

κοῦργος ἀπέτεινε πρὸς τὸν ἕνα τῶν στρατηγῶν, εἰπὼν ἐν τῷ κατὰ Λεωκράτους λόγῳ :

«*Ἐστρατήγεις, ὦ Λύσικλες, καὶ χίλιοι πολῖται ἐφονεύθησαν, δισχίλιοι δ' ἠχμαλωτίσθησαν. Τρόπαιον ἠγέρθη πρὸς καταισχύνην τῆς πόλεως, καὶ ἡ Ἑλλὰς ἅπασα ὑπεδουλώθη. Ἐσιρατήγεις, ὅτε ταῦτα πάντα συνέβησαν, καὶ τώρα τολμᾷς νὰ ζῇς καὶ νὰ βλέπῃς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ δὲν ἐρυθριᾷς παρουσιαζόμενος εἰς τὴν ἀγοράν!* . . .»

Οἰκτρὸν δ' ὡς ἐκ τούτου ὁ ταλαίπωρος Λυσικλῆς ἔλαβε θάνατον. Ὁ δὲ πανοῦργος Φίλιππος συνελθὼν εἰς ἑαυτόν, ἐθεώρησε καλὸν νὰ προσενεχθῇ ἠπίως καὶ μετριοφρόνως πρὸς τοὺς ἡττηθέντας, καὶ μετὰ τῶν Θηβαίων μὲν συνωμολόγησεν εἰρήνην, ἀρκεσθεὶς μόνον νὰ ἀφήσῃ Μακεδονικὴν φρουρὰν ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως Καδμείας, πρὸς δὲ τοὺς Ἀθηναίους δὲν ἠρκέσθη μόνον εἰς τὴν ἀπόλυσιν τῶν αἰχμαλώτων, ἀλλὰ συγχρόνως ἔπεμψε τὸν Ἀντίπατρον, ἕνα τῶν ἐπισημοτέρων στρατηγῶν αὐτοῦ μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου νὰ φέρωσι τὰ ὀστᾶ τῶν πεσόντων Ἀθηναίων εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν, μηδὲν ἄλλο ἀπαιτῶν παρ' αὐτῶν ἢ νὰ πέμψωσι καὶ οὗτοι παρέδρους εἰς τὴν σύνοδον, ἣν ἔμελλε νὰ συγκροτήσῃ ἐν τῷ Κορινθιακῷ Ἰσθμῷ.

Καὶ οὕτως ὁ Φίλιππος συγκαλέσας τὴν σύνοδον ταύτην ἐκ διαφόρων πόλεων τῆς Ἑλλάδος, καὶ παραστήσας πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτῶν, ὅτι ἀληθὴς σκοπὸς τῶν μέχρι τοῦδε ἀγώνων αὐτοῦ, ἦτο νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τῆς Περσίας, ἐκδικούμενος τὰς κατὰ τῶν Ἑλλήνων ὕβρεις αὐτῆς, ἐπέτυχε νὰ ἀναγορευθῇ *ἀρχιστράτηγος* αὐτῶν· ἐντεῦθεν δὲ προηλείφθη εἰς τὸ νὰ βάλῃ εἰς πρᾶξιν τοὺς, πρὸ πολλοῦ, μελετηθέντας μεγάλους σκοποὺς αὐτοῦ, ἀλλ' εὐτυχῶς ἔριδες μεταξὺ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ ἀναφυεῖσαι ἐκώλυσαν αὐτὸν νὰ πραγματοποιήσῃ τὸν σκοπὸν αὐτοῦ ἐκεῖνον. Αἱ ἔριδες αὗται, φαίνεται, ὅτι προῆλθον ἐκ τῶν ἑξῆς : Ὁ Φίλιππος λίαν ἐπιρρεπὴς ὢν εἰς τὰς κατ' αἴσθησιν ἡδονάς, ἀναγράφεται, ὅτι ἦτο ἄστατος καὶ εἰς τὰ συζυγικὰ αὐτοῦ καθήκοντα· διὸ καὶ ὅσον ἠγάπα, ἐν τῇ ἀρχῇ, τὴν ὡραίαν Ὀλυμπιάδα, τοσοῦ-

τον ἀπεστρέφετο καὶ ἐμίσει αὐτὴν νῦν, διαφόρους μομφὰς καὶ διαβολὰς κατ' αὐτῆς ἐγείρας, ἐφ' ᾧ καὶ ὁ Πλούταρχος, μετὰ ποιητικοῦ χαριεντισμοῦ, ἀναφέρει λέγων, ὅτι ἐφάνη ποτὲ αὐτῷ δράκων ἐκτεταμένος παρὰ τὸ σῶμα τῆς Ὀλυμπιάδος, καὶ τοῦτο, λέγεται, ὅτι ἐψύχρανε τὸν ἔρωτα καὶ τὰς συζυγικὰς φιλοφρονήσεις τοῦ Φιλίππου, εἰς τοιοῦτο σημεῖον, ὥστε σπανίως πλέον ἤρχετο νὰ ἀναπαύηται παρ' αὐτῇ, εἴτε φοβούμενος, ὡς ἐπροφασίζετο, μαγείας καὶ φάρμακα κατ' αὐτοῦ παρὰ τῆς γυναικὸς τεκταινόμενα, εἴτε διότι ἐλέγετο καὶ διεδίδετο πανταχοῦ ὅτι ὁ παρὰ τῇ Ὀλυμπιάδι ἀναφερόμενος δράκων ἦτο ὁ Ζεὺς Ἄμμων!

Φίλιππος

πατὴρ τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, ὁ Φίλιππος ἐφέρετο νῦν λίαν ψυχρῶς πρὸς τὴν Ὀλυμπιάδα καὶ προὐτίμα αὐτῆς Θεσσαλὰς ὀρχηστρίδας καὶ ἄλλας τοιούτου εἴδους γυναῖκας, μεθ' ὧν συγκαταλέγεται καὶ ἡ Φιλίννη, μήτηρ τοῦ θέσιν τινὰ, ἐν τῇ ἱστορίᾳ, κατὰ τύχην, λαβόντος Ἀρριδαίου· τέλος δὲ μὴ ἀπαγορευομένης, κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, τῆς πολυγαμίας, παρὰ τοῖς βασιλεῦσι μάλιστα, ὁ Φίλιππος κατεγοητευθεὶς ἐκ τῶν θεργήτρων τῆς νεωτάτης καὶ ὡραιοτάτης Κλεοπάτρας, ἀνεψιᾶς τοῦ Ἀτ-

τάλου, ἑνὸς τῶν μεγαλειτέρων αὐλικῶν αὐτοῦ, ἐζήτησεν αὐτὴν εἰς γάμον, καὶ ἤδη τοὺς μετ' αὐτῆς πομπωδῶς ἑώρταζε γάμους, ἐγκαταλιπὼν τὴν Ὀλυμπιάδα τὴν καλήν!

Κατὰ τὸ σύνηθες δ' ἐν τοῖς γάμοις συμπόσιον καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς εὐωχίας καὶ κραιπάλης, ὁ Ἄτταλος ὑπό τε τῆς μέθης καὶ τῆς παροινίας παροξυνόμενος, ἀνέκραξεν, ὅτι οἱ Μακε-

Δημοσθένης.

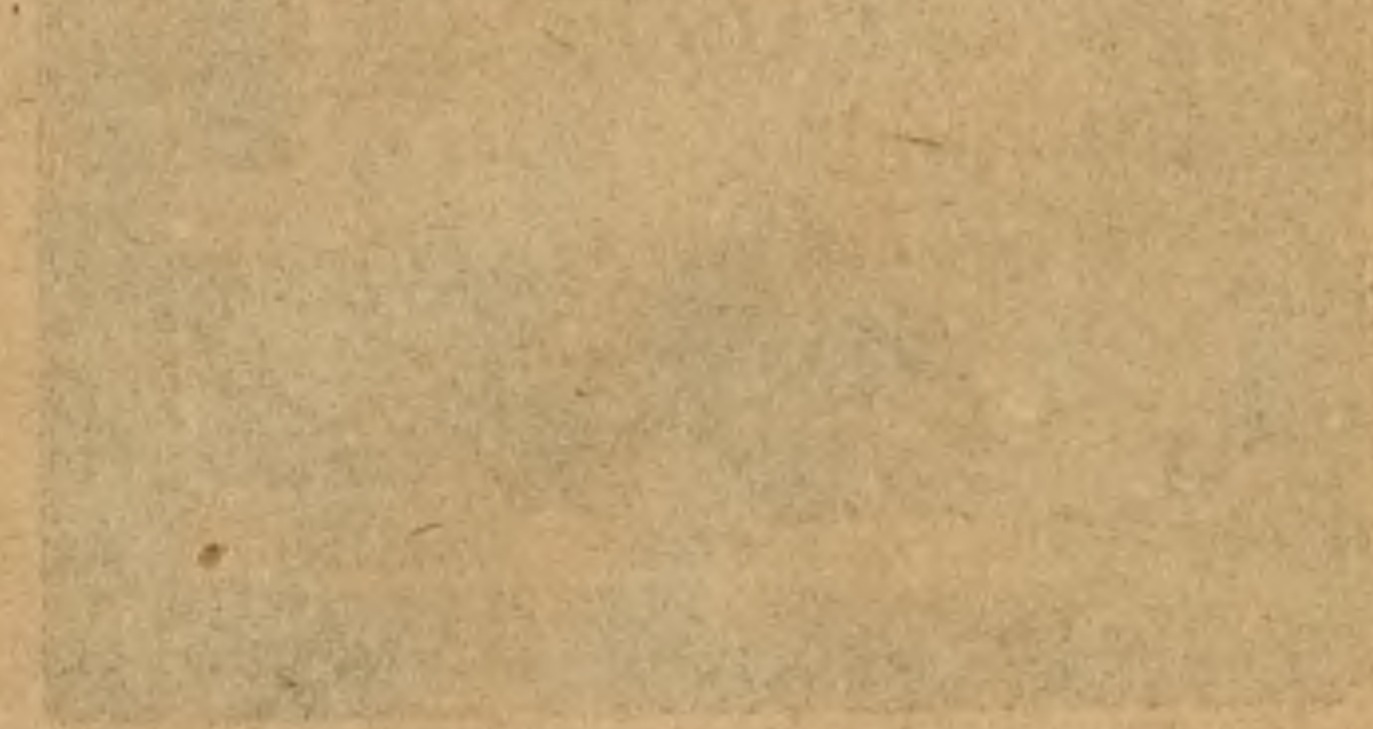

δόνες ὄφειλον νὰ ζητήσωσι παρὰ τῶν θεῶν καὶ νὰ εὐχηθῶσι νὰ δοθῇ νόμιμος διάδοχος τῷ βασιλεῖ. Παρὼν δ' ἐκεῖ καὶ ὁ φύσει εὐερέθιστος Ἀλέξανδρος : «*Ἡμεῖς δέ σοι, χαχὴ χεφαλὴ, ἀνεβόησε, νόθοι δοχοῦμεν ;*» καὶ ἔρριψεν ἐπὶ χεφαλῆς αὐτοῦ τὸ ποτήριον ! Τὸ αὐτὸ δὲ καὶ ὁ Ἄτταλος ἔπραξε κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου ! Ἐντεῦθεν ἡ ἡσυχία κατεταράχθη καὶ μεγάλη προέκυψεν ἔρις, ἐφ' ᾧ καὶ ὁ Φίλιππος, ἐν ἑτέρᾳ τραπέζῃ εὑρισκόμενος καὶ ἀγανακτήσας, ἐγείρεται ἐν τῷ ἅμα, λησμονῶν δ' ὅτι ἐχώλαινε κατὰ τὸν πόδα, ἐνταὐτῷ δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ οἴνου χλονούμενος, ἐκγυμνώσας τὸ ξῖφος ὁρμᾷ κατὰ τοῦ υἱοῦ καὶ εὐτυχῶς μὲν ὀλισθήσας ἔπεσε μεταξὺ τῶν κατὰ τὰς τραπέζας κλινῶν, οἱ δὲ συνδαιτυμόνες ἀνεγείραντες αὐτόν, μετὰ μεγάλης δυσκολίας, ἐπέτυχον νὰ ἀποχωρίσωσιν αὐτούς, καθόσον μάλιστα ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἀπεμακρύνετο, ἀλλ' ἵστατο παροξύνων τὸν πατέρα διὰ τῶν χλευαστικῶν τούτων λόγων : «*Αὐτὸς εἶναι ὁ μέλλων νὰ φέρῃ ἡμᾶς ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην ; καὶ ἔπεσε χάτω καὶ δὲν δύναται νὰ μεταβῇ ἀπὸ τῆς μιᾶς χλίνης εἰς τὴν ἄλλην*».

Πῦρ πνέουσα κατὰ τῶν νεονύμφων, ἡ φύσει ὀξύθυμος καὶ ὀργίλη Ὀλυμπιάς, ἀπεφάσισε νὰ ἀπέλθῃ ἔκ τε τῶν ἀνακτόρων καὶ τῆς Μακεδονίας, τῆς ἀγανακτήσεως δ' αὐτῆς ταύτης συμμεριζόμενος καὶ ὁ Ἀλέξανδρος, ὡς ἀγαπῶν αὐτὴν μᾶλλον ἢ τὸν Φίλιππον, αὐτὴν μὲν ἀπήγαγεν εἰς τὴν Ἤπειρον, τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα αὐτῆς, ἐκεῖνος δ' ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ἰλλυρίαν.

Μετά τινα χρόνον ἦλθεν εἰς Μακεδονίαν Δημάρατος ὁ Κορίνθιος, στενὰς σχέσεις μετὰ τοῦ Φιλίππου ἔχων, καὶ λίαν ἐλευθέρως καὶ οἰκείως μετ' αὐτοῦ συνδιαλεγόμενος, ὅτε δ' ἠρώτησεν αὐτὸν ὁ Φίλιππος πῶς πρὸς ἀλλήλους ἔχουσιν οἱ Ἕλληνες :— «*Πολὺ μεριμνᾷς καὶ ταράσσεσαι*, εἶπεν ὁ Δημάρατος, *διὰ τὴν ἡσυχίαν τῆς Ἑλλάδος, ἐν ᾧ τὰ φίλτατά σου διάκεινται ἐν τοιαύτῃ ἀνωμαλίᾳ*».

Βαθέως τὴν ἐπίπληξιν ταύτην συναισθανθεὶς ὁ Φίλιππος καὶ τὸ ἴδιον σφάλμα ὁμολογῶν, ἔπεμψεν αὐτὸν τοῦτον τὸν Δημάρατον νὰ πείσῃ τὸν Ἀλέξανδρον νὰ ἐπιστρέψῃ παρὰ τῷ πατρί. Ἐπὶ

τῷ προσχήματι δὲ τούτῳ τοῦ συμβιβασμοῦ ἐπανῆλθον ἀμφότεροι· ἀλλ' ἡ μὲν Ὀλυμπιὰς παρίσταται καραδοκοῦσα τὸν κατάλληλον καιρὸν νὰ ἐκδικηθῇ τὸν σύζυγον καὶ τὴν ἀντίζηλον αὐτῆς, καὶ εἰς οὐδὲν ἄλλο, εἰς τὸ ἑξῆς, θέλομεν ἰδεῖ αὐτὴν ἐνασχολουμένην ἢ εἰς τοῦτο καὶ μόνον, συγχρόνως δὲ καὶ προσπαθοῦσαν νὰ πείσῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς τὸν Ἀλέξανδρον, βασιλέα τῆς Ἠπείρου, νὰ κηρύξῃ πόλεμον κατὰ τοῦ Φιλίππου· διότι «*τώρα εἶναι κατάλληλος καιρός*, ἔλεγεν αὐτῷ, *νὰ ἀποσπασθῇ ἀπ' αὐτοῦ καὶ νὰ καταστῇ ἀνεξάρτητος*» ὁ δὲ υἱὸς αὐτῆς Ἀλέξανδρος ἑτέραν νῦν πρόκειται νὰ διαδραματίσῃ σκηνήν, φοβούμενος μὴ διὰ τῶν μηχανορραφιῶν τοῦ Ἀττάλου παραγκωνισθῇ ἐν τῇ διαδοχῇ τοῦ θρόνου τῆς Μακεδονίας.

Τὴν τοιαύτην αὐτοῦ ὑποψίαν ὑπερρώνυε καὶ ὁ Πηξόδωρος, ὁ σατράπης τῆς Καρίας ὅστις θέλων δι' ἀγχιστείας νὰ συνδέσῃ στενοτέρας σχέσεις πρὸς τὸν πανίσχυρον τότε Φιλιππον, τῆς εὐκαιρίας οὕτω δραττόμενος νὰ ἀποσπασθῇ τῆς κυριαρχίας τῶν Περσῶν πέμψας εἰς Μακεδονίαν τὸν παρ' αὐτῷ διατελοῦντα Ἀριστόκριτον ἐζήτει τὸν φυσικὸν αὐτοῦ υἱόν, τὸν Ἀρριδαῖον σύζυγον διὰ τὴν πρεσβυτέραν αὐτοῦ θυγατέρα. Λόγοι δὲ πολλοὶ καὶ διαβολαὶ ἐγένοντο τῷ Ἀλεξάνδρῳ παρά τε τῶν φίλων καὶ τῆς μητρός, ὅτι δῆθεν ὁ πατὴρ διὰ γάμων λαμπρῶν καὶ πραγμάτων μεγάλων παραγκωνίζων τὸν Ἀλέξανδρον, προπαρασκευάζει τὸν Ἀρριδαῖον διὰ τὸν θρόνον. Ὁ φύσει εὐερέθιστος ἀείποτε Ἀλέξανδρος προσβληθεὶς ἐκ τούτου πέμπει εἰς Καρίαν τὸν Θεσσαλόν, ὑποκριτὴν τραγῳδιῶν, νὰ συνδιαλεχθῇ μετὰ τοῦ Πηξοδώρου, καὶ νὰ πείσῃ αὐτὸν νὰ ἀφήσῃ κατὰ μέρος τὸν νόθον καὶ μὴ σώας ἔχοντα τὰς φρένας Ἀρριδαῖον καὶ νὰ συνδέσῃ συγγένειαν μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Καὶ εἰς μὲν τὸν Πηξόδωρον ἤρεσκε βεβαίως περισσότερον τὸ τοιοῦτον, καὶ ἤδη παρεδέχθη τὴν πρότασιν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀλλ' ὁ Φίλιππος μαθὼν τὸ πρᾶγμα, παρωργίσθη τὰ μέγιστα καὶ συμπαραλαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν Φιλώταν, εἰσῆλθεν εἰς τὸν κοιτῶνα τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ αὐτὸν μὲν πικρῶς ἐπέπληξε καὶ ὠνείδισεν, ὅτι ἦτο ἀγεννὴς καὶ ἀνάξιος τῶν περὶ

αὐτὸν ἀγαθῶν, ζητῶν νὰ γίνῃ γαμβρὸς ἀνθρώπου Καρὸς καὶ βάρβαρον δουλεύοντος βασιλέα, τινὰς δὲ τῶν συνεταίρων αὐτοῦ ἐξώρισε τῆς Μακεδονίας : τὸν Ἄρπαλον, τὸν Νέαρχον, τὸν Φρύγιον καὶ τὸν Πτολεμαῖον, ὡς συμπράττοντας αὐτῷ, ἔγραψε δὲ εἰς Κόρινθον νὰ πέμψωσιν αὐτῷ ἐν τάχει, δέσμιον τὸν ἐκεῖσε καταφυγόντα ὑποκριτὴν Θεσσαλόν.

Ὁ Φίλιππος ἐν τούτοις ἀποβλέπων πάντοτε εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῶν κατὰ τῆς Περσίας μεγαλεπηβόλων αὐτοῦ σκοπῶν, δὲν ἔπαυσεν ἐνασχολούμενος εἰς τὰς ἐπὶ τούτῳ προμελετηθείσας προπαρασκευάς. Συμβουλευθεὶς δὲ καὶ τὸ μαντεῖον περὶ τῆς ἐπιχειρήσεως αὐτοῦ ταύτης, ἔλαβε τὴν ἀκόλουθον ἀπάντησιν :

Ἔστεπται μὲν ὁ ταῦρος, ἔχει τέλος, ἔστιν ὁ θύσων.

Φυσικῷ τῷ λόγῳ, ὁ Φίλιππος ἐξήγησε τὸν χρησμὸν κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἀρέσκειαν, τὸν μὲν βασιλέα τῆς Περσίας θεωρήσας ὡς ταῦρον, ὅς τις εἶναι ἤδη ἑστεμμένος καὶ προητοιμασμένος διὰ τὴν σφαγήν, ἑαυτὸν δὲ ὡς θύτην, ἐφ' ᾧ καὶ ἔπεμψε καὶ δυνάμεις τινὰς ἀμέσως, μετὰ τοῦ Ἀττάλου καὶ τοῦ Παρμενίωνος, ὅπως ἐλευθερώσωσι τάς, κατὰ τὴν Ἀσίαν, Ἑλληνικὰς πόλεις καὶ προλειάνωσι τὴν κατὰ τῆς Περσίας ὁδόν.

Δύο δ' ἔτη μετὰ τοὺς δευτέρους γάμους αὐτοῦ ὁ Φίλιππος ἑώρτασεν ἐν ταῖς Αἰγαῖς τοὺς γάμους τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Κλεοπάτρας μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, βασιλέως τῆς Ἠπείρου, καὶ ἀδελφοῦ τῆς προτέρας γυναικὸς Ὀλυμπιάδος, ὃν καὶ εἶχε βοηθήσει νὰ στερεωθῇ ἐπὶ θρόνου καὶ ἤδη ἤθελε νὰ προσοικειωθῇ ἐπὶ μᾶλλον, παρέχων αὐτῷ τὴν ἰδίαν θυγατέρα.

Ἡ ἑορτὴ τῆς τελετῆς τοῦ γάμου προητοιμάσθη μεγαλοπρεπεστάτη. Ξένοι προσῆλθον ἐκ διαφόρων μερῶν, θεωροὶ ἀφίκοντο ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων πόλεων τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀπεσταλμένοι ἐκ τῶν συμμάχων ἢ καὶ ὑποτελῶν ὀρεινῶν ἐθνῶν, ἐν οἷς καὶ οἱ ἡγεμόνες τῶν Ἀγριάνων, Παιόνων, Ὀδρυσσῶν καὶ ἄλλοι· συνέρρευσαν δὲ καὶ ἅπαντες οἱ εὐπατρίδαι τοῦ τόπου, καὶ πλῆθος ἄπειρον λαοῦ, πάντες δὲ προσεκλήθησαν νὰ παρευρεθῶσιν εἰς τὰ

θέατρον, ἔνθα διάφοροι ἔμελλον νὰ παρασταθῶσιν ἀγῶνες, ὁ δὲ Φιλιππος θέλων νὰ δείξῃ πόσην ἔχαιρε δημοτικότητα παρὰ τῷ λαῷ, ἀπομακρύνας τοὺς σωματοφύλακας, περιήρχετο ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πλήθους, λευκὰ ἐνδεδυμένος καὶ ἀδορυφόρητος. Μετὰ ποικίλων δὲ κοσμημάτων καὶ καλλωπισμῶν κεκοσμημέναι προηγοῦντο τῆς τελετῆς δώδεκα εἰκόνες, αἱ μὲν ἓξ παριστῶσαι τοὺς ἓξ μεγάλους θεοὺς μετὰ τῶν ἐμβλημάτων αὐτῶν, αἱ ἄλλαι δ' ἓξ τὰς ἓξ μεγάλας θεάς, ἐν αἷς διέλαμπον: ἡ Ἥρα, ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ἡ Ἀφροδίτη, καὶ μετ' αὐτὰς παρείπετο ἡ εἰκὼν τοῦ Φιλίππου, τὴν θέσιν δεκάτου τρίτου θεοῦ παριστῶσα! Μαγευτικὸν τῷ ὄντι τὸ θέαμα! Ἀλλ' αἴφνης ἐν τῷ μέσῳ τῆς μεγαλοπρεποῦς ταύτης παρατάξεως, νεανίας τις ἐκ τῶν περὶ τὸν βασιλέα σωματοφυλάκων, καλούμενος Παυσανίας, διασχίσας τὸ πλῆθος, ἐπιπίπτει κατὰ τοῦ Φιλίππου, καὶ καιρίαν διὰ κελτικῆς μαχαίρας ἐπιφέρει πληγὴν κατὰ τὴν πλευρὰν τοῦ βασιλέως, ὅς τις καὶ ἐν τῷ ἅμα ἔπεσεν ἄπνους. Ὁ δολοφόνος συλληφθεὶς ὑπὸ τοῦ Περδίκκου, ἀρχηγοῦ τῶν σωματοφυλάκων, ἐν ᾧ ἡτοιμάζετο νὰ λύσῃ τὸν ἵππον ἐκ τοῦ δένδρου ἢ ἐκ τοῦ μέρους, ἔνθα εἶχεν αὐτὸν δεδεμένον, καὶ ἀμέσως ἐθανατώθη ὑπ' αὐτοῦ. Καὶ ναὶ μὲν, λέγεται, ὅτι ὁ νεανίας ἔπραξε τὸ ἔγκλημα ἐκδικούμενος προσωπικήν τινα ὕβριν εἰς αὐτὸν γενομένην ὑπὸ τοῦ Ἀττάλου, περὶ ἧς καὶ ἀνηνέχθη μὲν πρὸς τὸν Φίλιππον, ἀλλὰ μηδεμίαν λαμβάνων ἱκανοποίησιν, ἔσπευσεν ἀφ' ἑαυτοῦ νὰ λάβῃ τὴν ἐκδίκησιν αὐτοδικῶν, ἀλλὰ μεγάλη ὑποψία ἔπεσε καὶ ἐπ' ἄλλους, θεωρηθέντας ὡς συνενόχους, καὶ πρὸ πάντων ἐπὶ τὴν Ὀλυμπιάδα καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς Ἀλέξανδρον. Καὶ ἡμεῖς μὲν οὐδεμίαν τοιαύτην κατηγορίαν, οὔτε ἁπλῆν ὑποψίαν τολμῶμεν νὰ ἐπιφέρωμεν κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου· διότι γινώσκομεν ὅτι ὁ νεανίας ἦτο μαθητὴς τοῦ ἐξόχου, τῶν τότε χρόνων, φιλοσόφου, παρ' οὗ, πρὸ πάντων, ἐδιδάχθη τὴν ἠθικήν, καὶ ἐξιδιασμένην ἔλαβεν ἀνατροφήν, εἰς δὲ τὰ ὦτα αὐτοῦ ἦτο ἔναυλος ἡ ἀπάντησις, ἣν ἀνέγνωσεν, ὅτι ὁ περίφημος τῶν Ἀθηναίων νομοθέτης Σόλων παρέσχε πρὸς τὸν ἐρωτήσαντα αὐτόν: διατί κατὰ πάντων τῶν ἄλλων ἐγκλημά-

των τάξας νόμους, οὐδὲν περὶ πατροκτόνων ἀνέφερε — «*Διότι*, ἀπεκρίθη ὁ φιλόσοφος νομοθέτης, *οὐδόλως δύναμαι νὰ φαντασθῶ, ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ φθάσῃ τις εἰς τοσαύτην ἀπόνοιαν, ὥστε νὰ πράξῃ τηλικοῦτον ἔγκλημα*». Δικαίως ὅμως πολλὰ λέγονται κατὰ τῆς Ὀλυμπιάδος, ὡς λαβούσης μέγα μέρος ἐν τῇ κατὰ τοῦ Φιλίππου συνωμοσίᾳ, ἀφ' οὗ, ὡς ἐκ περισσοῦ μάλιστα, διώρισε νὰ καταθέσωσι ἐκ μέρους αὐτῆς στέφανον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ νεκροῦ σώματος τοῦ δολοφόνου. Τὸ τοιοῦτον συνάγεται καὶ ἐκ τῶν ῥηθησομένων, ἔνθα θέλομεν ἰδεῖ ὁπόσον ἀπανθρώπως, ἡ σκληρὰ αὕτη γυνή, προσηνέχθη πρὸς τὴν δευτέραν σύζυγον τοῦ Φιλίππου. κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ υἱοῦ αὐτῆς, ἐφ' ᾧ καὶ τὴν ἀγανάκτησιν αὐτοῦ δικαίως ἐπεσπάσατο. Ἀλλὰ καὶ οἱ Πέρσαι ἦσαν ἱκανοί, δι' ἀργυρίου, νὰ συμμετάσχωσι τῆς κατὰ τοῦ Φιλίππου συνωμοσίας, διὰ τῶν ὀρεινῶν Λυγκηστῶν, ὧν οἱ πρωταίτιοι Ἀρραβαῖος καὶ Ἡρομένης ἐσφάγησαν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Φιλίππου, προθυμούμενοι νὰ ἀπαλλαγῶσι τοῦ κατ' αὐτῶν παρασκευαζομένου ἰσχυροῦ ἀντιπάλου. Καὶ αὐτοὶ δ' οἱ Ἕλληνες, καὶ πρὸ πάντων οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ὁ Δημοσθένης, ἠδύναντο νὰ λάβωσι μέρος ἐν τῇ συνωμοσίᾳ· ἀλλὰ τὸ τοιοῦτο δὲν στηρίζεται οὐδαμοῦ

Ὁ Φίλιππος ἐτελεύτησε κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ ἔτους 336 π. Χ. ἄγων τὸ εἰκοστὸν τέταρτον ἔτος τῆς βασιλείας καὶ τὸ τεσσαρακοστὸν ἕβδομον τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἔτος. (1)

Περὶ δὲ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Φιλίππου ἄριστα ἀποφαίνονται οἱ ἱστορικοὶ λέγοντες, ὅτι ὁ ἡγεμὼν οὗτος εἶχε μὲν προτερήματα ἔξοχα εἰς ὑπέρτατον βαθμὸν ἀνεπτυγμένα, ἀλλ' εἶχεν ἐπίσης καὶ μέγιστα ἐλαττώματα. Ἦτο μέν, ἀφ' ἑνός, λίαν προσεκτικὸς καὶ ἄγρυπνος, ἰδίοις ὀφθαλμοῖς ἐποπτεύων καὶ ἐφορεύων τῶν πάντων, ἔργα ἀνωτάτου ἄρχοντος ἀκριβῶς ἐκπληρῶν, συγχρό-

---

(1) Περὶ Φιλίππου ἰδὲ τὴν μονογραφίαν τῶν Olivier Histoire de Philippe roi de Macedoine et pére d' Alexandre-le-Grand 1740.

νως δὲ συμμεριζόμενος καὶ τὰ τοῦ ὑπουργοῦ, ταῦ δικαστοῦ, τοῦ στρατηγοῦ καὶ τῶν κατωτέρων πολλάκις βαθμῶν, ἐπὶ δὲ κεφαλῆς τῶν στρατευμάτων ὡς ἄριστος καὶ ἀκούραστος μαχητὴς τιθέμενος, κατὰ τὸν τρόπον τῶν ἀρχαίων ἡρώων καὶ πολεμιστῶν, μεγαλόδωρος, πρὸς τούτοις, κατὰ τὰς περιστάσεις, μεγαλοπρεπὴς καὶ πολιτικὸς θαυμάσιος, καθ' ἃ βλέπομεν ἐφάμιλλον αὐτῷ καὶ τὸν υἱὸν Ἀλέξανδρον, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου εἶχε καὶ ἐλαττώματα μεγάλα. Ἦτο κόλαξ ἐπαγωγὸς καὶ πλάνος, δόλιος μέχρις ἐσχάτης πανουργίας, φιλόδοξος εἰς ἄκρον, χαμερπής, ἄσωτος μέχρι κραιπάλης καὶ διεφθαρμένος. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ἐν τούτοις, μετά τινα ἔτη, ὅτε τὰ στρατεύματα αὐτοῦ ἐπιστρέφοντα ἐκ τῶν Ἰνδιῶν, ἀπεστάτησαν, κατὰ τὰς ὄχθας τοῦ Τίγριδος ποταμοῦ, κατέπαυσε τὴν ἐπανάστασιν διὰ δημηγορίας, ἐν ᾗ, δίκαιον φόρον εὐγνωμοσύνης ἀποτίων πρὸς τὴν μνήμην τοῦ πατρός, ἀνεμνήσθη αὐτοῦ ὡς ἐπιτηδείου ἡγεμόνος καὶ ἀξίου καθ' ὅλα ἀρχηγοῦ.

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἀναγορεύεται βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας. — Ἀποστασίαι τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου. — Ὁ Ἀλέξανδρος ἐν Θεσσαλίᾳ. — Ὁ Ἀλέξανδρος ἐν Κορίνθῳ. — Ἧττα τῶν διαφόρων ὀρεινῶν ἐθνῶν τῆς Μακεδονίας. — Καταστροφὴ τῶν Θηβῶν. — Παρασκευαὶ Ἀλεξάνδρου διὰ τὸν κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμον.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἀναβὰς ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Μακεδονίας, ἐν δειναῖς περιστάσεσιν, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐν δυσχερεστάτῃ εὑρέθη θέσει. Διότι ἅπαντες οἱ ἐνδιαφερόμενοι ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς πολιτείαις, μετ' ἐξάλλου χαρᾶς ἤκουσαν τὸν ἐπισυμβάντα θάνατον τοῦ ἰσχυροῦ ἀνταγωνιστοῦ αὐτῶν. Ἐν Ἀθήναις δὲ ὁ συστηματικὸς ἀρχηγὸς τῆς ἀντιπολιτεύσεως καὶ θανάσιμος ἐχθρός, ἀλλὰ καὶ ἀντάξιος τοῦ Δημοσθένους Αἰσχίνης ἤλεγχε τὸν ἡγέτην τοῦ

πατριωτικοῦ κόμματος, ὡς λίαν χαμερπῶς προσενεχθέντα, κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην: «*Ἅμα ὡς ἠκούσθη ὁ φόνος τοῦ Φιλίππου*, λέγει ὁ Αἰσχίνης, *ὁ Δημοσθένης ἤρξατο νὰ τερατολογῇ, ἀνεγείρας βωμοὺς εἰς τιμὴν τοῦ Παυσανίου, ὡς τυραννοκτόνου δῆθεν, καὶ πείθων τὴν βουλὴν νὰ τελέσῃ θυσίας εὐχαριστήσεως ἐπὶ τῷ φόνῳ καὶ νὰ προσφέρῃ στέφανον πρὸς τὸν ἔνοχον, ὃν ὁ Ζεὺς καὶ ἡ Ἀθηνᾶ ἀνήγγειλαν αὐτῷ κατ' ὄναρ. Ἐν ᾧ δὲ μόλις πρὸ ἑπτὰ ἡμερῶν ἀπέθανεν ἡ μονογενὴς αὐτοῦ θυγάτηρ, ἡ μόνη αὐτὸν πατέρα καλέσασα, αὐτὸς πρὶν ἔτι ἢ πενθήσῃ αὐτήν, καὶ προσφέρῃ τὰς συνειθιζομένας νεκρικὰς τελετάς, ἀπ' ἐναντίας στεφανωθεὶς καὶ λευκὴν φέρων περιβολὴν προσέφερε θυσίας πρὸς τοὺς θεούς.*»

Πλὴν αἱ μομφαὶ αὗται κατὰ τοῦ Δημοσθένους πρὸς οὐδὲν ὠφέλησαν αὐτῷ ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας ὁ πατριώτης ἐπηνέθη ὑπὸ πάντων, ὅτι ἐπὶ τῷ δημοσίῳ ἀγαθῷ λησμονήσας τὸ οἰκεῖον πένθος, οὐδ' ἔπαυσε νὰ καταφέρηται σφοδρῶς κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀποκαλῶν αὐτὸν *μαργίτην* ἠλίθιον τοὐτέστιν, ὅστις οὐδὲν ἄλλο βασιλικὸν ἔργον ἔπραττεν ἢ νὰ ἐντρυφᾷ ἐν Πέλλᾳ καὶ νὰ ἐνασχολῆται περὶ τὰς θυσίας, ζητῶν ἐκ τῶν σπλάγχνων τῶν ζώων νὰ ἀνακαλύπτῃ τὰ πρὸς συντήρησιν τῆς ζωῆς καὶ πρὸς εὐημερίαν αὐτοῦ συντελοῦντα καὶ δὲν ἔλειπε νὰ ἀποκαλῇ διηνεκῶς τὸν Ἀλέξανδρον παιδάριον καὶ μειράκιον ἄφρονα, ὥστε ἐμέμφθησαν αὐτοῦ, ὅτι ἕνεκα περσικοῦ ἀργυρίου, μετὰ τοσούτου ὑπερβολικοῦ ζήλου, ἐφέρετο ὁ φιλόπατρις ῥήτωρ κατὰ τῶν Μακεδόνων.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἀναβὰς τὸν θρόνον μόλις ἦγε τὸ εἰκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, ἀλλ' ὅμως εὐθὺς ἀμέσως ἐφάνη ἔχων ἅπαντα τὰ πρὸς διατήρησιν τῆς ὑψηλῆς ταύτης θέσεως ἀπαιτούμενα προσόντα, ἐγκαίρως φρόνιμα, ταχέα καὶ ἐνεργητικὰ λαβὼν μέτρα. Καὶ πρῶτον μὲν ἐφρόντισε περὶ τῆς ὅσον ἔνεστι μεγαλοπρεποῦς κηδείας, ὡς ἤρμοζεν εἰς βασιλέα, τοῦ πατρός, πικρὰ χύσας δάκρυα ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ, ἀκολούθως δ' ἔσπευσε νὰ σφαγιάσῃ ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ τοὺς ἀποδειχθέντας συνενό-

χους ἐν τῷ φόνῳ τοῦ πατρός, καὶ πρὸ πάντων τοὺς μνηστῆρας καὶ ἀπαιτητὰς τοῦ θρόνου, Λυγκηστάς, τοὺς υἱοὺς τοῦ Ἀερόπου, Ἡρομένην, Ἀρραβαῖον καὶ Ἀλέξανδρον, οἵτινες δωροδοκηθέντες ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας, συνώμοσαν τὴν κατὰ τοῦ Φιλίππου δολοφονίαν· τούτων δὲ οἱ δύο μὲν πρῶτοι παραδειγματικῶς ἐτιμωρήθησαν, ὁ δ' Ἀλέξανδρος συνενδυθεὶς μετὰ τοῦ βασιλέως τὸν θώρακα, ἐζήτησε συγγνώμην παρὰ τοῦ ὁμωνύμου Ἀλεξάνδρου, ἣν καὶ ἀμέσως ἔλαβε, διορισθεὶς ἵππαρχος τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ θεσσαλικοῦ ἱππικοῦ.

Διακηρύξας δὲ συγχρόνως ὁ Ἀλέξανδρος, ὅτι μόνον τὸ βασιλικὸν ὄνομα ἤλλαξε καὶ ὅτι βασιλεὺς διαμένει ὁ αὐτὸς εἰς οὐδὲν ἄλλο ἐνησχολήθη ἤδη ἢ νὰ ἐξασφαλίσῃ ἑαυτῷ τὸν θρόνον, παριδὼν ἐπὶ τοῦ παρόντος τοὺς πρώην συνεταίρους τῆς νεαρᾶς ἡλικίας: τὸν Ἄρπαλον, τὸν Πτολεμαῖον, τὸν Φρύγιον, τὸν Νέαρχον καὶ ἄλλους, ὧν τινὲς ἀπουσίαζον εἰσέτι, ἐξορισθέντες ὑπὸ τοῦ πατρός, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, καὶ ὧν οἱ πλεῖστοι μεγάλην ἔσχον ἐπιρροήν, μετακληθέντες ἀκολούθως εἰς τὴν χώραν αὐτῶν· διετήρησεν ἐν τοῖς πράγμασι τοὺς ἀρχαίου, ὑπουργούς, ὡς ἐμπειροτέρους, τὸν μὲν Ἀντίπατρον ἐπὶ τῶν πολιτικῶν, τὸν δὲ Παρμενίωνα ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν. Καὶ τὸν μὲν Ἀντίπατρον εἶχεν ἐκλέξει ἄλλοτε, ὁ πολιτικώτατος Φίλιππος νὰ μεταφέρῃ, μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς Ἀθήνας τὰ ὀστᾶ τῶν ἐν Χαιρωνείᾳ πεσόντων Ἀθηναίων, καὶ περὶ αὐτοῦ ὁ Φίλιππος εἶχε μεγάλην ἰδέαν ὡς ἀποδείκνυται ἐκ τοῦδε: συνευθυμῶν ποτε μετὰ τῶν φίλων καὶ λόγου περὶ ἀσφαλείας συμπεσόντος. «*Τὰ πάντα καλῶς ἔχουσιν*, εἶπεν ὁ βασιλεύς, *διότι ἠγρύπνει ὁ Ἀντίπατρος.*» Τὴν αὐτὴν δὲὑπόληψιν εἶχεν ὁ Φίλιππος καὶ περὶ τοῦ Παρμενίωνος καὶ τὴν γνώμην αὐτοῦ ἀπεδείκνυεν ὧδε σαρκαστικῶς: «*Ἐν ᾧ αἱ δημοκρατούμεναι πόλεις τῆς Ἑλλάδος, καὶ πρὸ πάντων αἱ Ἀθῆναι, ζηλοτύπως φερόμεναι ἔθετον ἐπὶ κεφαλῆς τῶν στρατευμάτων διαφόρους στρατηγοὺς, ἐτησίως αὐτοὺς ἀνταλλάσσοντες, μακαρίζει τοὺς Ἀθηναίους ὡς εὐρισκοντας κατ' ἔτος νὰ ἐκλέγωσι δέκα στρατηγοὺς, αὐτὸς ἔχων ἕνα μόνον ἐπὶ πολλὰ ἔτη, τὸν Παρμε-*

νίωνα». Ἀλλ' ὁ Παρμενίων, ἐπὶ τῆς ἀναγορεύσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀπουσίαζεν ἀποσταλεὶς ὑπὸ Φιλίππου εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν μετὰ τοῦ Ἀττάλου, ὅπως ἐλευθερώσωσι τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ προλειάνωσι τὴν εἰς Περσίαν ὁδόν. Ὁ Φίλιππος ἀποθανών, μέγα καὶ ἐκτεταμένον κράτος ἀφῆκε τῷ Ἀλεξάνδρῳ· διότι ἐκτὸς τῆς Μακεδονίας, ἡ Θεσσαλία, μέγα μέρος τῆς Θράκης, αἱ πλούσιαι καὶ παράλιοι πόλεις τῆς Χαλκιδικῆς λεγομένης Χερσονήσου ὑπὸ Ἑλλήνων ἀποίκων οἰκούμεναι, διάφορα δὲ βάρβαρα ὀρεινὰ ἔθνη ἦσαν ἢ ὑποτελῆ, ἢ καὶ παντάπασι προσηρτημένα πρὸς τὸ βασίλειον τῆς Μακεδονίας, ἐξ οὗ ὁ νέος ἡγεμὼν εὐθὺς ἀμέσως εὑρέθη περιστοιχιζόμενος ὑπὸ διαφόρων κινδύνων. Καὶ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἠγέρθησαν κατ' αὐτοῦ τὰ πλησιόχωρα ἔθνη, θέλοντα νὰ ἀποτινάξωσι τὸν ζυγόν, εἰς ὃν καθυπέβαλεν αὐτὰ ὁ πατήρ, ἀφ' ἑτέρου δ' ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ὁ Ἄτταλος, ἀπεσκίρτησε λόγῳ μὲν ὡς προστατεύων τὰ δικαιώματα τοῦ ἐκ τῆς Κλεοπάτρας μέλλοντος διαδόχου, τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ, ἔργῳ δ' ὀρεγόμενος αὐτὸς νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐξουσίαν· ἤρξατο δ' ἤδη ὁ Ἄτταλος τακτικῆς ἀλληλογραφίας πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, καὶ μάλιστα πρὸς τὸν Δημοσθένην συγχρόνως δὲ καὶ μετὰ πατάγου πολλοῦ ἠγέρθησαν καὶ οἱ λοιποὶ τῶν Ἑλλήνων ἐπιθυμοῦντες καὶ οὗτοι νὰ ἀναλάβωσι τὴν ἐλευθερίαν, ἣν ἀφῄρεσε παρ' αὐτῶν διὰ τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης ὁ Φίλιππος.. Ἀλλ' ὅμως καταφρονήσαντες ὡς νεαροῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ ἐξεγερθέντες, δὲν προεῖδον ὁποῖος ἔμελλε νὰ ἀποβῇ ὁ νέος ἥρως, οὐδ' ἐσκέφθησαν κἂν πόσον ἐκεῖνοι ἀπεμακρύνθησαν τῶν πολεμικῶν ἀρετῶν τῶν προγόνων αὐτῶν. Ὡς δ' ἐν Ἀθήναις ὁ ῥήτωρ Δημοσθένης, οὕτω καὶ ἐν ἄλλαις πόλεσι τῆς Ἑλλάδος, καὶ πρὸ πάντων ἐν Θήβαις δὲν ἔλειψαν νὰ διεγείρωσι τοὺς πολίτας οἱ διαγωγοί, παρακινοῦντες τοὺς συμπατριώτας νὰ ἀποδιώξωσιν ἐκ τῆς *Καδμείας* τὴν Μακεδονικὴν φρουράν· οἱ δ' Αἰτωλοὶ ἐψηφίσαντο νὰ ἐπαναγάγωσι διὰ τῶν ὅπλων τοὺς ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ἐξορισθέντας συμπολίτας αὐτῶν, οἱ δ' Ἀμβρακιῶται, πρὸς τούτοις, ἀποδιώξαντες τὴν Μακεδονικὴν φρουράν, ἐκήρυξαν τὴν δημοκρατίαν, οἱ δ' Ἀργεῖοι, οἱ Ἀρκάδες καὶ

πάντες; ἐν γένει, οἱ κλίναντες τὸν αὐχένα πρὸς τοὺς Μακεδόνας, σπουδαίως ἡτοιμάζοντο νὰ ἀποτινάξωσιν τὸν ζυγόν, θεωρήσαντες κατάλληλον εὐκαιρίαν τὴν νεότητα τοῦ νέου βασιλέως. Καὶ οἱ μὲν φρονιμώτεροι τῶν Μακεδόνων αὐλικῶν συνεβούλευσαν τὸν Ἀλέξανδρον νὰ προσενεχθῇ, ἐν τῇ χρισίμῳ ταύτῃ περιστάσει, μετὰ φρονήσεως· καὶ ἠκολούθησε μὲν οὗτος, μέχρι τινός, τὰς συμβουλὰς αὐτῶν, δίδων τόπον τῇ ὀργῇ, καὶ φιλικῶς προσπαθῶν νὰ συμβιβάσῃ τὰ πράγματα, ἅπερ ἔφθασαν ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς, ἐπὶ τέλους ὅμως τὸ τολμηρὸν καὶ δραστήριον πνεῦμα αὐτοῦ μὴ ὑπομένον τὴν περιφρόνησιν τῶν Ἑλλήνων, οὔτε ἀποδειλιοῦν, ἐνέβαλε τῷ Ἀλεξάνδρῳ ἀμετάτρεπτον ἀπόφασιν, ἐφ' ᾧ καὶ ἔσπευσεν ἀμέσως νὰ ἐκφοβίσῃ καὶ καταπνίξῃ τὸ πνεῦμα τῆς γενικῆς δυσαρεσκείας, ἐξασφαλίζων ἑαυτῷ τὴν θέσιν, ἣν μεταξὺ τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων ἔλαβεν ὁ πατὴρ καὶ πολιτικῶς καὶ στρατιωτικῶς. Καὶ τὰ μὲν παροικοῦντα βάρβαρα ἔθνη, παρ' ὧν οὐδὲν ἄλλο ἐφοβεῖτο ἢ ληστρικὰς ἐπιδρομάς, ἐπὶ τοῦ παρόντος παρεῖδεν, ἔσπευσε δὲ νὰ ἀναλάβῃ ἐξωτερικοὺς ἀγῶνας.

Ἐκ πρώτης δ' ἀφετηρίας ἀπέστειλε τὸν στρατηγὸν Ἑκαταῖον εἰς τὴν Ἀσίαν, μεθ' ἱκανοῦ στρατοῦ, ἵνα, συνεννοηθεὶς μετὰ τῶν πιστῶν στρατευμάτων τοῦ Παρμενίωνος, συλλάβῃ καὶ φέρει ζῶντα ἢ νεκρὸν τὸν Ἄτταλον εἰς Μακεδονίαν, ὡς ἔνοχον ἐσχάτης προδοσίας καταστάντα. Ἀλλ' οἱ στρατηγοὶ ὅμως, μὴ ἔχοντες ἱκανὰς δυνάμεις καὶ μὴ θέλοντες νὰ ἔλθωσιν εἰς φανερὰν ῥῆξιν μετὰ τοῦ Ἀττάλου, μετεχειρίσθησαν, τὸν παρὰ τοῖς Ἀσιανοῖς λαοῖς, συνήθη τρόπον τῆς δολοφονίας.

Ταὐτοχρόνως δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος, λαβὼν στρατόν, ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Θεσσαλίας, σκοπῶν οὐχὶ νὰ καθυποτάξῃ αὐτήν, ἀλλὰ ζητῶν νὰ ἐπιτύχῃ, ὅσα οἱ Θεσσαλοὶ οἰκειοθελῶς παρέσχον πρὸς τὸν πατέρα, ὅτε προσεκάλεσαν αὐτὸν κατὰ τῶν Φωκέων. Καὶ οἱ μὲν Θεσσαλοὶ κατεῖχον ἤδη μεθ' ἱκανῶν δυνάμεων τὴν ἐν τῇ χωρᾳ αὐτῶν συνήθη δίοδον: τὴν Καλλιπεύκην εἰς τὰ Τέμπη. Ἀλλ' ὅμως ὁ στρατὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου νέαν ἠνέῳξε δίοδον, μετὰ μεγαλων μόχθων καὶ κακοπαθειῶν, διαβὰς

τὴν πρὸς μεσημβρίαν τῶν Τεμπῶν ἀπότομον Ὄσσαν. Θαυμασίως πηδῶντες οἱ Μακεδόνες ἀπὸ βράχου εἰς βράχον καὶ διὰ μηχανῶν ἀποκόπτοντες βαθμίδας ἐπὶ τοῦ ὄρους, ἀναιμωτὶ καὶ ἀνεπαισθήτως εἰσέδυσαν εἰς τὰ Θεσσαλικὰ πεδία καταλαβόντες τὰ νῶτα τοῦ Θεσσαλικοῦ στρατοῦ καὶ κύριοι οὕτω καταστάντες τῆς Θεσσαλίας ἁπάσης. Ὁ Ἀλέξανδρος, ἐν τούτοις, θέλων μᾶλλον νὰ ἑλκύσῃ εἰς ἑαυτὸν τὴν χώραν ἢ νὰ κυριεύσῃ αὐτήν, ἤρξατο προσοικειούμενος τοὺς Θεσσαλούς, ὑπομιμνήσκων αὐτοῖς τὴν κοινὴν αὐτῶν ἀπὸ τοῦ Ἀχιλλέως καταγωγήν, καὶ ἐνθυμίζων, πρὸς τούτοις, τὰς εὐεργεσίας, ἃς παρὰ τοῦ πατρὸς ἔλαβον, καὶ κατέπεισεν αὐτοὺς νὰ ἀναγνωρίσωσι τὴν ἰδίαν κυριαρχίαν καὶ νὰ ἀποδεχθῶσι τὰς περὶ εἰρήνης προτάσεις αὐτοῦ δι' ἧς ὑποχρεοῦντο νὰ συστρατεύωσι μετ' αὐτοῦ,

Ἐντεῦθεν προβὰς ὁ Ἀλέξανδρος ἐσπευσμένως εἰς τὰς Θερμοπύλας, συνεκάλεσεν, ὡς πρόεδρος τοῦ Ἀμφικτυονικοῦ Συνεδρίου, τοὺς Πυλαγόρας, οἵτινες κοινῇ καὶ ὁμοθύμῳ γνώμῃ ἀπέδωκαν αὐτῷ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδος, ὡς εἶχεν αὐτὴν καὶ ὁ Φιλιππος· ἀκολούθως δὲ προσελθὼν εἰς τὴν Βοιωτίαν, μεγάλως κατεφόβισε τοὺς ἐν Ἀθήναις καὶ Θήβαις ἀντιπάλους ὡς μὴ ὄντας προπαρασκευασμένους νὰ ἀντιπαραταχθῶσι κατ' αὐτοῦ λάβρως ἐπερχομένου. Οἱ Ἀθηναῖοι δὲ μάλιστα καταπλαγέντες ἤρχισαν νὰ μετακομίζωσιν ἀμέσως εἰς τὴν πόλιν τὰ ἔξωθεν αὐτῶν σκεύη καὶ νὰ ἐπισκευάζωσι τὰ τείχη φοβούμενοι πολιορκίαν. Οὐκ ὀλίγον δ' ἐφάνη ἀποδειλιάσας καὶ ὁ Δημοσθένης, καὶ προτάσει αὐτοῦ μάλιστα, ἐπέμφθησαν πρέσβεις πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, ζητοῦντες παντοιοτρόπως νὰ καταπραΰνωσιν αὐτόν. Μετὰ τούτων δὲ συνεξεπέμφθη καὶ ὁ Δημοσθένης, ἀλλ' ὅμως καθ' ὁδὸν φοβηθεὶς καὶ ἀποχωρισθεὶς τῶν ἄλλων πρέσβεων, ἐπανῆλθε, διὰ τοῦ Κιθαιρῶνος, εἰς Ἀθήνας. Ὁ δ' Ἀλέξανδρος δεχθεὶς εὐμενῶς τοὺς πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων, οὐδὲν ἄλλο ἀπῄτησε παρ' αὐτῶν, ἢ νὰ πέμψωσι καὶ οὗτοι συνέδρους εἰς τὴν προτεινομένην συνέλευσιν τῶν Ἑλλήνων ἐν τῷ Ἰσθμῷ τῆς Κορίνθου, ἔνθα ἤθελον συσκεφθῇ περὶ τοῦ πρακτέου καὶ ἤθελον χειροτονήσει αὐτὸν

στρατηγὸν αὐτοκράτορα διὰ τὸν κατὰ τῆς Περσίας πόλεμον. Καὶ αἱ ἄλλαι μὲν πόλεις τῆς Ἑλλάδος πᾶσαι, εἴτε ἐντός, εἴτε ἐκτὸς τῆς Πελοποννήσου, ἀνηγόρευσαν αὐτὸν Ἀρχιστράτηγον, παραδεχόμενοι νὰ συνακολουθήσωσιν αὐτῷ μετὰ στρατοῦ, τοῦθ' ὅπερ ἔπραξαν καὶ πρὸς τὸν πατέρα ὀλίγα ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου, μόνοι δ' οἱ Σπαρτιᾶται δὲν ἠθέλησαν νὰ στείλωσιν ἀντιπροσώπους εἰς τὴν συνέλευσιν· διοτι ἔβλεπον, ὅτι οὕτως ἀφῃρεῖτο ἀπ' αὐτῶν ἡ ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδος καὶ ἠτιολογοῦντο, ὅτι ἦτο πάτριον αὐτοῖς νὰ ἡγῶνται τῶν ἄλλων καὶ οὐχὶ νὰ ἕπωνται. Καὶ ἠδύνατο μὲν ὁ Ἀλέξανδρος νὰ μεταχειρεσθῇ βίαν κατ' αὐτῶν, ἀλλὰ βλέπων αὐτοὺς λίαν τεταπεινωμένους ἤδη ὑπὸ τῶν Θηβαίων, παρεῖδε τὰς ἀγερώχους αὐτῶν κομπορρημοσύνας.

Ἡ Κόρινθος, κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἦτο μία τῶν μεγαλειτέρων καὶ πλουσιωτέρων πόλεων τῆς Πελοποννήσου, ἀριθμοῦσα 300,000 κατοίκων· οὐ μικρὸν δὲ δεῖγμα τῆς μεγαλοπρεπείας καὶ πολυτελείας αὐτῆς ὡς καὶ τῆς ἀκολασίας καὶ τῶν πολυπληθῶν αὐτῆς ἑταιρῶν ἦτο καὶ ἡ περὶ αὐτῆς παροιμία :

«Οὐ παντὸς πλεῖν εἰς Κόρινθον»

Ἐν Κορίνθῳ δ' ἔτι ὄντος τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐκ διαφόρων μερῶν πλεῖστοι ἐπίσημοι ἄνδρες συνέρρευσαν, πολιτικοί, φιλόσοφοι, καλλιτέχναι καὶ πεπαιδευμένοι καὶ πάντες περὶ αὐτὸν συνωθοῦντο, ὀρεγόμενοι νὰ συνδιαλεχθῶσι μετ' αὐτοῦ καὶ νὰ ἀκούσωσι λέξεις τινὰς ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ. Τότε δ' ἐγένετο καὶ ἡ μεταξὺ Ἀλεξάνδρου καὶ Διογένους διαθρυλληθεῖσα περίφημος συνδιάλεξις. Ὁ κυνικὸς φιλόσοφος θέλων νὰ δείξῃ, ὅτι κατεφρόνει τὰς ἐπιδείξεις πεπολιτισμένης, ἤ, μᾶλλον εἰπεῖν, κοινωνικῆς ζωῆς, ὡς κατοικίαν μὲν αὐτοῦ ἐξελέξατο πίθον τινά, ἐν ᾧ συνήθως διέτριβε, πρὸ τῆς ἀνατολικῆς πύλης τῶν τειχῶν τοῦ Κοριθιναικοῦ γυμνασίου, τοῦ κοινῶς λεγομένου *Κρανείου*, ὅπερ ἦτο τόπος κοινοῦ περιπάτου, ἄλσος ἐκ κυπαρίσσων ἔχον διαφόρους ναοὺς καὶ μνημεῖα ὡς τὸ τοῦ Βελλερεφόντου, τὸ τῆς διασήμου ἑταίρας Λαΐδος καὶ ἄλλα. Εἰς

τὴν πρὸς μεσημβρίαν τῶν Τεμπῶν ἀπότομον Ὄσσαν. Θαυμασίως πηδῶντες οἱ Μακεδόνες ἀπὸ βράχου εἰς βράχον καὶ διὰ μηχανῶν ἀποκόπτοντες βαθμίδας ἐπὶ τοῦ ὄρους, ἀναιμωτὶ καὶ ἀνεπαισθήτως εἰσέδυσαν εἰς τὰ Θεσσαλικὰ πεδία καταλαβόντες τὰ νῶτα τοῦ Θεσσαλικοῦ στρατοῦ καὶ κύριοι οὕτω καταστάντες τῆς Θεσσαλίας ἁπάσης. Ὁ Ἀλέξανδρος, ἐν τούτοις, θέλων μᾶλλον νὰ ἑλκύσῃ εἰς ἑαυτὸν τὴν χώραν ἢ νὰ κυριεύσῃ αὐτήν, ἤρξατο προσοικειούμενος τοὺς Θεσσαλούς, ὑπομιμνήσκων αὐτοῖς τὴν κοινὴν αὐτῶν ἀπὸ τοῦ Ἀχιλλέως καταγωγήν, καὶ ἐνθυμίζων, πρὸς τούτοις, τὰς εὐεργεσίας, ἃς παρὰ τοῦ πατρὸς ἔλαβον, καὶ κατέπεισεν αὐτοὺς νὰ ἀναγνωρίσωσι τὴν ἰδίαν κυριαρχίαν καὶ νὰ ἀποδεχθῶσι τὰς περὶ εἰρήνης προτάσεις αὐτοῦ δι' ἧς ὑποχρεοῦντο νὰ συστρατεύωσι μετ' αὐτοῦ,

Ἐντεῦθεν προβὰς ὁ Ἀλέξανδρος ἐσπευσμένως εἰς τὰς Θερμοπύλας, συνεκάλεσεν, ὡς πρόεδρος τοῦ Ἀμφικτυονικοῦ Συνεδρίου, τοὺς Πυλαγόρας, οἵτινες κοινῇ καὶ ὁμοθύμῳ γνώμῃ ἀπέδωκαν αὐτῷ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδος, ὡς εἶχεν αὐτὴν καὶ ὁ Φιλιππος· ἀκολούθως δὲ προσελθὼν εἰς τὴν Βοιωτίαν, μεγάλως κατεφόβισε τοὺς ἐν Ἀθήναις καὶ Θήβαις ἀντιπάλους ὡς μὴ ὄντας προπαρασκευασμένους νὰ ἀντιπαραταχθῶσι κατ' αὐτοῦ λάβρως ἐπερχομένου. Οἱ Ἀθηναῖοι δὲ μάλιστα καταπλαγέντες ἤρχισαν νὰ μετακομίζωσιν ἀμέσως εἰς τὴν πόλιν τὰ ἔξωθεν αὐτῶν σκεύη καὶ νὰ ἐπισκευάζωσι τὰ τείχη φοβούμενοι πολιορκίαν. Οὐκ ὀλίγον δ' ἐφάνη ἀποδειλιάσας καὶ ὁ Δημοσθένης, καὶ προτάσει αὐτοῦ μάλιστα, ἐπέμφθησαν πρέσβεις πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, ζητοῦντες παντοιοτρόπως νὰ καταπραΰνωσιν αὐτόν. Μετὰ τούτων δὲ συνεξεπέμφθη καὶ ὁ Δημοσθένης, ἀλλ' ὅμως καθ' ὁδὸν φοβηθεὶς καὶ ἀποχωρισθεὶς τῶν ἄλλων πρέσβεων, ἐπανῆλθε, διὰ τοῦ Κιθαιρῶνος, εἰς Ἀθήνας. Ὁ δ' Ἀλέξανδρος δεχθεὶς εὐμενῶς τοὺς πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων, οὐδὲν ἄλλο ἀπῄτησε παρ' αὐτῶν, ἢ νὰ πέμψωσι καὶ οὗτοι συνέδρους εἰς τὴν προτεινομένην συνέλευσιν τῶν Ἑλλήνων ἐν τῷ Ἰσθμῷ τῆς Κορίνθου, ἔνθα ἤθελον συσκεφθῇ περὶ τοῦ πρακτέου καὶ ἤθελον χειροτονήσει αὐτὸν

στρατηγὸν αὐτοκράτορα διὰ τὸν κατὰ τῆς Περσίας πόλεμον. Καὶ αἱ ἄλλαι μὲν πόλεις τῆς Ἑλλάδος πᾶσαι, εἴτε ἐντός, εἴτε ἐκτὸς τῆς Πελοποννήσου, ἀνηγόρευσαν αὐτὸν Ἀρχιστράτηγον, παραδεχόμενοι νὰ συνακολουθήσωσιν αὐτῷ μετὰ στρατοῦ, τοῦθ' ὅπερ ἔπραξαν καὶ πρὸς τὸν πατέρα ὀλίγα ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου, μόνοι δ' οἱ Σπαρτιᾶται δὲν ἠθέλησαν νὰ στείλωσιν ἀντιπροσώπους εἰς τὴν συνέλευσιν· διοτι ἔβλεπον, ὅτι οὕτως ἀφῃρεῖτο ἀπ' αὐτῶν ἡ ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδος καὶ ἠτιολογοῦντο, ὅτι ἦτο πάτριον αὐτοῖς νὰ ἡγῶνται τῶν ἄλλων καὶ οὐχὶ νὰ ἕπωνται. Καὶ ἠδύνατο μὲν ὁ Ἀλέξανδρος νὰ μεταχειρεσθῇ βίαν κατ' αὐτῶν, ἀλλὰ βλέπων αὐτοὺς λίαν τεταπεινωμένους ἤδη ὑπὸ τῶν Θηβαίων, παρεῖδε τὰς ἀγερώχους αὐτῶν κομπορρημοσύνας.

Ἡ Κόρινθος, κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἦτο μία τῶν μεγαλειτέρων καὶ πλουσιωτέρων πόλεων τῆς Πελοποννήσου, ἀριθμοῦσα 300,000 κατοίκων· οὐ μικρὸν δὲ δεῖγμα τῆς μεγαλοπρεπείας καὶ πολυτελείας αὐτῆς ὡς καὶ τῆς ἀκολασίας καὶ τῶν πολυπληθῶν αὐτῆς ἑταιρῶν ἦτο καὶ ἡ περὶ αὐτῆς παροιμία :

«Οὐ παντὸς πλεῖν εἰς Κόρινθον»

Ἐν Κορίνθῳ δ' ἔτι ὄντος τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐκ διαφόρων μερῶν πλεῖστοι ἐπίσημοι ἄνδρες συνέρρευσαν, πολιτικοί, φιλόσοφοι, καλλιτέχναι καὶ πεπαιδευμένοι καὶ πάντες περὶ αὐτὸν συνωθοῦντο, ὀρεγόμενοι νὰ συνδιαλεχθῶσι μετ' αὐτοῦ καὶ νὰ ἀκούσωσι λέξεις τινὰς ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ. Τότε δ' ἐγένετο καὶ ἡ μεταξὺ Ἀλεξάνδρου καὶ Διογένους διαθρυλληθεῖσα περίφημος συνδιάλεξις. Ὁ κυνικὸς φιλόσοφος θέλων νὰ δείξῃ, ὅτι κατεφρόνει τὰς ἐπιδείξεις πεπολιτισμένης, ἤ, μᾶλλον εἰπεῖν, κοινωνικῆς ζωῆς, ὡς κατοικίαν μὲν αὐτοῦ ἐξελέξατο πίθον τινά, ἐν ᾧ συνήθως διέτριβε, πρὸ τῆς ἀνατολικῆς πύλης τῶν τειχῶν τοῦ Κοριθιναικοῦ γυμνασίου, τοῦ κοινῶς λεγομένου *Κρανείου*, ὅπερ ἦτο τόπος κοινοῦ περιπάτου, ἄλσος ἐκ κυπαρίσσων ἔχον διαφόρους ναοὺς καὶ μνημεῖα ὡς τὸ τοῦ Βελλεροφόντου, τὸ τῆς διασήμου ἑταίρας Λαΐδος καὶ ἄλλα. Εἰς

τὸ ἐν Κρανείῳ δὲ κείμενον *οἴκημα* τοῦ Διογένους προσῆλθεν ὁ Ἀλέξανδρος, περὶ οὗ οὐδόλως ἐφρόντισεν ὁ φιλόσοφος, ἵνα μεταβὰς ἴδῃ αὐτόν.

Ὁ Διογένης βλέπων τὸν βασιλέα προσερχόμενον μετὰ λαμπροῦ ἐπιτελείου, ἀνασηκωθεὶς ὀλίγον, ἀσκαρδαμυκτεὶ ἠτένισε τὸ βλέμμα πρὸς αὐτόν· ἐγγύτερον δὲ προσελθὼν ὁ Ἀλέξανδρος ἠρώτησε τὸν φιλόσοφσν ἂν ἔχῃ χάριν τινὰ νὰ ζητήσῃ παρ' αὐτοῦ. — «*Ἄλλην χάριν νὰ ζητήσω δὲν ἔχω*, εἶπεν ἀφελῶς ὁ Διογένης, *εἰμὴ νὰ ἀπομακρυνθῇς ἀπὸ τοῦ ἡλίου καὶ νὰ μὴ μὲ σκιάζῃς.*» Τότε ὁ Ἀλέξανδρος θαυμάσας τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἀφέλειαν εἶπε τοῖς περὶ ἑαυτόν : «*Ἐὰν δὲν ἤμην Ἀλέξανδρος, ἐπεθύμουν νὰ ἤμην Διογένης.*» Καὶ τί μὲν ἠννόει ὁ κυνικὸς φιλόσοφος διὰ τῆς ἀποκρίσεως ἐκείνης ἄλλως νὰ ἐξηγήσωμεν δὲν δυνάμεθα, ἢ ὅ,τι καὶ κατ' ἄλλην τινὰ περίστασιν, ἔπραξεν ὁ φιλόσοφος Πλάτων. Ὁ Διογένης ἡμέραν τινὰ τοὺς πόδας βορβόρου πλήρεις ἔχων εἰσῆλθεν εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις οἶκον τοῦ φιλοσόφου Πλάτωνος, καὶ ἐπὶ τῶν πολυτελῶν αὐτοῦ ἐπίπλων βαναύσως πατῶν : «*Πατῶ*, ἔλεγε, *τὸν Πλάτωνος τύφον.*» — «*Ἑτέρῳ γε τύφῳ, Διόγενες,*» ἀπήντησεν ἀταράχως ὁ Πλάτων. Ἄλλοτέ ποτε πάλιν ὁ Διογένης θελων νὰ ἐλκύσῃ εἰς ἑαυτὸν τὴν συμπάθειαν τοῦ πλήθους διὰ τῆς καρτερίας δῆθεν καὶ τῆς ὑπομονῆς, ἵστατο κάτωθεν μεγάλου κρουνοῦ καὶ κατεβρέχετο· τῶν δὲ διαβατῶν λυπουμένων καὶ οἰκτειρόντων αὐτόν : «*Ἂν θέλητε*, εἶπεν ὁ ἐκεῖθεν διερχόμενος τυχαίως Πλάτων, *νὰ ἐλεήσητε αὐτόν, ἀπομακρύνθητε ἀπ' αὐτοῦ,*» διὰ τῶν λόγων τούτων ἐννοῶν τὴν μωρὰν τοῦ φιλοσόφου φιλοδοξίαν.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐπενόησαν καὶ τὴν ὡραίαν ἀληθῶς ἱστορίαν τῆς Ἀλεξάνδρου ἐπισκέψεως τῶν Δελφῶν καὶ τοῦ μαντείου τῆς Πυθίας! Ὁ Ἀλέξανδρος ἐν νῷ ἔχων ἐκ Κορίνθου νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Περσῶν, ἠθέλησε νὰ μεταβῇ εἰς Δελφούς, προθυμούμενος νὰ ἐρωτήσῃ τὸ μαντεῖον περὶ τῆς μελετωμένης κατὰ τῆς Περσίας ἐκστρατείας αὐτοῦ· ἀλλ' αἱ ἡμέραι ἦσαν ἀποφράδες καὶ ἡ Πυθία δὲν ἤθελε νὰ ἀναβῇ ἐπὶ τοῦ τρί-

ποδος, πλὴν διὰ τῆς βίας ὅμως ἑλκομένη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου: «Ἄφες με, ὦ παῖ, ἀνεβόησεν, *ἀνίκητος εἶ.*» — «*Δὲν θέλω λοιπόν*, εἶπεν ὁ Ἀλέξανδρος, *ἄλλην μαντείαν παρὰ σοῦ· ἔλαβον τὸν χρησμόν, ὃν ἐζήτουν.*» Ἐξομαλύνας οὕτω τὰ Ἑλληνικὰ ὁ Ἀλέξανδρος καὶ θεὶς αὐτὰ κατὰ τὸ ἑαυτῷ δοκοῦν, ἐπέστρεψεν

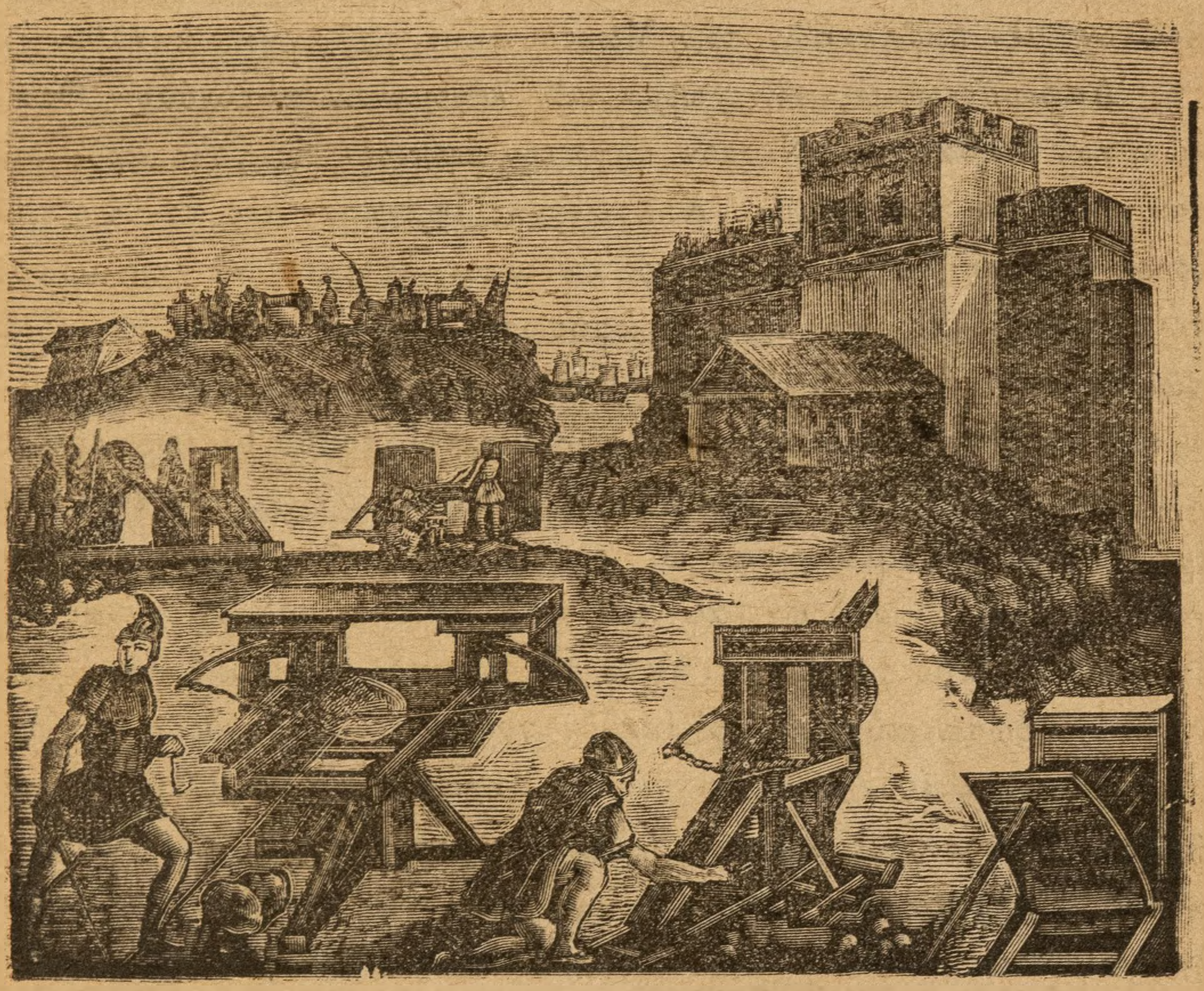

Πολιορκητικὰ ὄργανα ἐπὶ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου

εἰς Μακεδονίαν, ἔνθα καὶ διέμεινεν ἐφ' ὅλον τὸν χειμῶνα, στερεούμενος ἐπὶ μᾶλλον ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ προπαρασκευαζόμενος διὰ τὸν κατὰ τῆς Περσίας πόλεμον· ἀλλὰ συγχρόνως μεγάλην ἠσθάνθη ἀγανάκτησιν κατὰ τῆς μητρός, ἥτις ἠνάγκασε τὴν νέαν χήραν Κλεοπάτραν νὰ ζητήσῃ τὸν θάνατον διὰ τῆς ἰδίας ζώ-

νης, τὸ δὲ τέκνον αὐτῆς ἐφόνευσεν ἐν τῷ κόλπῳ τῆς ἰδίας μητρὸς, ἡ κακότροπος γυνή!

Κατὰ τὴν ἄνοιξιν τοῦ ἔτους 335 καταλιπὼν ὁ Ἀλέξανδρος τὴν Μακεδονίαν, ἐπῆλθε καθυποτάσσων τὰ ἀπειλητικὴν ἤδη θέσιν λαβόντα βάρβαρα ἔθνη, ὧν τὰ κυριώτερα ἦσαν οἱ Θρᾷκες, οἱ Τριβαλλοί, οἱ Γέται καὶ οἱ Δᾶκες, οἱ Παίονες καὶ οἱ Ἀγριᾶνες τῆς ἄνω Μακεδονίας, οἱ Ἰλλυριοὶ καὶ οἱ Ταυλάντιοι. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν παραλαβὼν τὴν Μακεδονικὴν φάλαγγα, ἀπῆλθεν ἐκ τῆς Ἀμφιπόλεως εἰς τὴν χώραν τῶν λεγομένων αὐτονόμων Θρᾳκῶν, καὶ διαβὰς τὸν Νέσσον ποταμὸν ἔφθασεν εἰς τοὺς πρὸς νότον πρόποδας τοῦ Αἵμου. Ἀλλ' αἵφνης ἐφάνησαν εἰς τὰ ὕψη τοῦ ὄρους τούτου ἔνοπλοι οἱ ὀρεινοὶ κάτοικοι, ἕτοιμοι νὰ κωλύσωσι τοὺς Μακεδόνας καὶ νὰ μὴ ἀφήσωσιν αὐτοὺς νὰ προβῶσι διὰ τῶν στενῶν. Καὶ πλαγίως μὲν ἐκεῖνοι προφυλασσόμενοι, ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, ἕνεκα τῆς φυσικῆς τοῦ τόπου θέσεως, εἶχον, πρὸς τούτοις, στήσει ἁμάξας κατὰ μέτωπον, αἵτινες ἀφ' ἑνὸς μὲν ἔμελλον νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ὀχυρώματα τῶν ὄπισθεν αὐτῶν παρατεταγμένων ἀνδρῶν, ἀφ' ἑτέρου δ' ἦσαν προσδιωρισμέναι νὰ ἐπιπέσωσιν, ἀπὸ τοῦ ὕψους, κατὰ τῆς Μακεδονικῆς φάλαγγος καὶ νὰ διαρρήξωσιν αὐτήν. Ἐφ' ἱκανὸν χρόνον ὁ Ἀλέξανδρος ἠπόρει περὶ τοῦ πρακτέου, ἀλλ' ἐπὶ τέλους μηχανᾶται τάδε: ἅμα ὡς αἱ ἅμαξαι ἐτέθησαν εἰς κίνησιν, ἡ Μακεδονικὴ φάλαγξ, κατ' ἐντολὴν αὐτοῦ, ἀνέπτυξε τὰς τάξεις, δι' ὧν ἀκωλύτως διῆλθον, μηδεμίαν ἐπαγαγοῦσαι βλάβην, ἔνθα ὅμως τὸ ἔδαφος δὲν ἐπέτρεπε νὰ ἀναπτυχθῇ ἡ φάλαγξ, οἱ Μακεδόνες ἀνυψοῦντες τὰς ἀσπίδας ἐτίθεντο κάτωθεν τοῦ οὕτω κατασκευαζομένου προτειχίσματος, καὶ οὕτως αἱ ἅμαξαι ἄνωθεν αὐτοῦ διερχόμεναι οὐδὲν κακὸν εἰς αὐτοὺς ἐπῆγον· τοὐναντίον δ' οἱ Μακεδόνες μεγάλα κακὰ προὐξένησαν αὐτοῖς, χιλίους μὲν καὶ πεντακοσίους αὐτῶν θανατώσαντες, τοὺς δὲ λοιποὺς τρέψαντες εἰς φυγήν· αἱ δὲ γυναῖκες, τὰ παιδία καὶ τὰ ὑπάρχοντα ἐπωλήθησαν εἰς τὰς παρακειμένας παραλίους πόλεις· ἐκ δὲ τῶν Μακεδόνων ἐφονεύθησαν ἕνδεκα μὲν ἱππεῖς, τεσσαράκοντα δ' ἕως πεντήκοντα πεζοί.

Οὕτω δ'οἱ Μακεδόνες διαβάντες ἅπαξ τὴν κορυφὴν τοῦ Αἵμου, ἐπιπίπτουσιν εἶτα κατὰ τῶν περὶ τὸν Λύγινον ποταμὸν Τριβαλλῶν, καὶ περὶ τοὺς τρισχιλίους μὲν αὐτῶν θανατώσαντες, ἀναγκάζουσι τὸν βασιλέα αὐτῶν Σύρμον νὰ πέμψῃ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδία εἰς τὴν κατὰ τὸν Ἴστρον ποταμὸν καλῶς ὠχυρουμένην νῆσον Πέρκην, ἔνθα καὶ πολλοὶ τῶν πλησιοχώρων Θρᾳκῶν κατέφυγον, τὸν Ἀλέξανδρον φεύγοντες. Καὶ ἐπεχείρησε μὲν ὁ Ἀλέξανδρος νὰ ἀποβιβάσῃ ἐπὶ τῆς νήσου, διὰ τῶν νεωστὶ ἐκ Βυζαντίου ἀφιχθέντων πλοίων, πλῆθος τοξοτῶν καὶ ὁπλιτῶν, ἀλλὰ βλέπων ὅτι ἡ νῆσος ἀνθίστατο γενναίως εἰς τὴν ἔφοδον τῶν Μακεδόνων, ἀφεὶς αὐτοὺς ἔστρεψε τὰ ὅπλα πρὸς τά, κατὰ τὸν Ἴστρον ποταμόν, οἰκοῦντα Κελτικὰ ἔθνη τῶν Κουάδων, τῶν Μαρκομάνων, τῶν Ἰαζύγων καὶ ἄλλων λαῶν, ἐξ ὧν οἱ μὲν παντάπασιν ἐξέλιπον, οἱ δὲ συνεχωνεύθησαν μετ' ἄλλων στοιχείων, ἄλλοθεν ἐπελθόντων, οὔτε τὴν γλῶσσαν, οὔτε τὸν χαρακτῆρα, οὔτε τὴν καταγωγὴν διατηρήσαντες. Ἀξιοθαύμαστον δὲ στρατηγικὴν ἱκανότητα ἐπιδείξας ὁ Ἀλέξανδρος ἐξέπληξε τοὺς Κέλτας, μεταβιβάσας, διὰ νυκτὸς, τὸν στρατόν, διὰ σχεδιῶν, ἃς κατεσκεύασεν ἐκ τῶν διφθερῶν τῶν στρατιωτῶν, διὰ ξηροῦ ἐμπλήσας αὐτὰς χόρτου, ἐφ' ὧν οἱονεὶ παίζοντες διέβησαν οἱ Μακεδόνες μετ' ἀπαραδειγματίστου ἐπιτηδειότητος τὸν ποταμόν. Πάντες δ' οἱ παρὰ τὸν Ἴστρον οἰκοῦντες λαοὶ θαυμάζοντες, ἐπὶ τούτῳ, ἔσπευσαν ἀμέσως νὰ παραδοθῶσι τῷ νεαρῷ κατακτητῇ, ζητοῦντες, πρὸ πάντων, νὰ ἀποκτήσωσι τὴν φιλίαν αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς δ' ὁ βασιλεὺς τῶν Τριβαλλῶν Σύρμος, αὐτοπροσώπως ἐνεφανίσθη, προσφέρων αὐτῷ τὴν ὑποταγὴν καὶ ὑποσχόμενος νὰ παρακολουθήσῃ αὐτῷ μετὰ στρατοῦ κατὰ τὰς ἐκστρατείας. Ἐν ἀκαρεὶ δὲ διαδοθείσης ἀπανταχοῦ τῆς περὶ τὸν Ἀλέξανδρον φήμης ὑπὸ τῶν περιπλανωμένων φυλῶν, ἀναφέρεται, ὅτι Κέλται τινὲς προσῆλθον αὐθόρμητοι εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Μακεδόνων, εἴτε ζητοῦντες νὰ συμμαχήσωσι μετ' αὐτῶν, εἴτε ἐξ ἁπλῆς περιεργείας κινούμενοι. Καὶ ὁ μὲν Ἀλέξανδρος ἠρώτησεν αὐτούς, τί ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἐφοβοῦντο ἐν τῷ κόσμῳ, ἐλπίζων κε-

νοφρόνως, ὅτι αὐτὸν ἔμελλον νὰ ὁμολογήσωσιν, ἀλλ' ἐκεῖνοι ἱκανῶς ὑψηλόσωμοι ὄντες, καὶ μέγα ἐπὶ τούτῳ φρονοῦντες : «*Μὴ τυχὸν ὁ οὐρανὸς ἐπιπέσῃ κατὰ κεφαλῆς ἡμῶν,*» ἀπεκρίθησαν, ἀλλὰ καὶ εὐγενῶς φερόμενοι δὲν ἔλειψαν νὰ προσθέσωσιν, ὅτι περὶ πολλοῦ ἐποιοῦντο τὴν φιλίαν τοιούτου ἀνδρός. Οὐδὲν δ' ἄλλο εἰπὼν ὁ Ἀλεξανδρος ἢ ὅτι οἱ Κέλται εἰσὶν ἀλαζόνες, συνεχώρησε καὶ τούτοις, καί τινας αὐτῶν συμπαραλαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ ἀνεχώρησεν.

Οὕτω δ' ὁ Ἀλέξανδρος καθυποτάξας τοὺς βορείους καὶ ἀγρίους αὐτοῦ γείτονας, ἐπέστησεν ἀκολούθως ὅπασαν τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν κατὰ τὰ δυτικὰ ὅρια, Ἰλλυριῶν· διότι ὁ Κλεῖτος ὁ υἱὸς τοῦ Βαρδύλλιος, βασιλεὺς τῶν τῇ Μακεδονίᾳ ὑποτεταγμένων Ἰλλυριῶν, καὶ Γλαυκίας, ὁ βασιλεὺς τῶν Ταυλαντίων, συνενωθέντες, ἡτοιμάσθησαν νὰ ἐπιπέσωσι· κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου· καὶ οἱ Αὐταριᾶται δ' αὐτοὶ οἱ τέως φιλήσυχοι ὑπὸ τῆς γενικῆς ἐκείνης τῶν ὁμοφύλων αὐτῶν κινήσεως παρασυρόμενοι ἠπείλησαν, ὅτι θὰ κωλύσωσι τὴν ἐπάνοδον αὐτοῦ ἀλλὰ τούτους μὲν ἀνέλαβε νὰ τιμωρήσῃ ὁ ἡγεμὼν τῶν Ἀγριάνων Λάγγαρος, πρὸς ὃν καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ὑπεσχέθη τὴν χεῖρα τῆς ἀδελφῆς Κύνας, ἣν ὅμως δὲν ἠξιώθη νὰ λάβῃ, ἀποθανὼν καθ' ὁδὸν πρὶν ἢ φθάσῃ εἰς τὴν πατρίδα, οἱ δ' ἄλλοι δύο ἡγεμόνες, ὁ Κλεῖτος καὶ ὁ Γλαυκίας, οὐ μικροὺς ἐπήγαγον περισπασμοὺς τῷ Ἀλεξάνδρῳ, διακόψαντες τὴν εἰσαγωγὴν τροφῶν εἰς Μακεδονίαν καὶ εἰς ἀμηχανίαν πολλάκις ἀγαγόντες τοὺς Μακεδόνας, ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος δι' ἐμφύτου πολεμικῆς τέχνης, ἣν κατὰ διαφόρους περιστάσεις ἐπεδείξατο, διὰ τῆς ἀτομικῆς τόλμης, τῆς ἀνδρείας τοῦ στρατοῦ, καὶ διὰ τῆς ἀξιοθαυμάστου ταχύτητος, δι' ἧς αὐτοστιγμεὶ ἐξετελοῦντο αἱ διαταγαὶ αὐτοῦ, νικήσας αὐτούς, καὶ τὴν κυριωτέραν αὐτῶν πόλιν, τὸ Πήλιον, κυριεύσας, τότε μόνον συνῆψεν εἰρήνην, μετ' αὐτῶν, ὅτε ἀναγνωρίσαντες τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ, ὑπεσχέθησαν νὰ ἀκολουθήσωσιν αὐτῷ εἰς τοὺς κατὰ τῶν Περσῶν πολέμους.

Ἐν τούτοις εἰδήσεις ἀφίκοντο ἐξ Ἑλλάδος, προκαλοῦσαι τὴν

εἰς τὰ νότια μέρη μετάβασιν τοῦ Ἀλεξάνδρου· διότι οἱ Πέρσαι μαθόντες, ὅτι οἱ Ἕλληνες συνεκρότησαν ἐν Κορίνθῳ συνέδριον, ἐπαπειλοῦντες νὰ εἰσβάλωσιν εἰς Ἀσίαν, ἐξέχεον τοὺς ἀφθόνους θησαυροὺς αὐτῶν πρὸς τοὺς μὴ ἀποδεξαμένους τὴν φιλίαν τῶν Μακεδόνων Ἕλληνας, παροτρύνοντες αὐτοὺς νὰ διαλύσωσι τὴν κατ' αὐτῶν γενομένην συμμαχίαν, διὰ τῆς διαλύσεως τῆς ὁποίας ἤλπιζον ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος δὲν θὰ ἐπελαμβάνετο τοῦ κατ' αὐτῶν πολέμου, ὃν προέβλεπον δεινόν. Δέκα χιλιάδας Δαρεικῶν ἔφερεν εἰς Ἀθήνας ὁ Ἐφιάλτης, τοὐτέστι 200,000 δραχμῶν ἀργυρῶν. Ὁ χρυσὸς τῆς Περσίας μέγα ἐπήγαγεν ἀποτέλεσμα ἐπὶ τῶν ἀνησύχων καὶ δυσηρεστημένων πνευμάτων· ἡ ἀπουσία καὶ ἡ ἐπὶ τὰ ἀπώτερα μέρη ἐκστρατεία τοῦ Ἀλεξάνδρου τρομερὰν κατ' αὐτοῦ διήγειρε συνωμοσίαν.

Ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος διέβη τὸν Αἷμον, πᾶσα τακτικὴ ἀλληλογραφία διεκόπη, οὐδεμία δ' εἴδησις ἠκούετο πλέον περὶ αὐτοῦ ἐν Ἑλλάδι, αἴφνης μάλιστα διεδόθη καὶ ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἀπέθανε. Μετὰ μεγάλου δὲ ζήλου καὶ μετὰ προθυμίας ἐνθέρμου οἱ ἀντίπαλοι θεωροῦντες ἑαυτοὺς, διὰ τοῦ θανάτου, ἐλευθέρους τῶν ἐν ταῖς συνθήκαις ὅρων, διέδωκαν τὴν εἴδησιν ταύτην, ἐπισπεύδοντες νὰ διεγείρωσι γενικὴν κατὰ τῆς Μακεδονίας ἐπανάστασιν τῶν Ἑλλήνων. Πρῶτοι δὲ οἱ Θηβαῖοι, πεφυσιωμένοι ὄντες εἰσέτι διὰ τὰ λαμπρὰ αὐτῶν ἀνδραγαθήματα, κατὰ τὰ Λεῦκτρα καὶ τὴν Μαντίνειαν, ἀλλὰ δυστυχῶς λησμονήσαντες τὴν κατὰ Χαιρώνειαν συμφορὰν αὐτῶν, ἀνύψωσαν τὴν φωνὴν τῆς ἐξεγέρσεως. Αἴφνης δέ τινες ἐξ αὐτῶν διεισδύσαντες, διὰ νυκτὸς, εἰς τὴν ἀκρόπολιν, ἢ μᾶλλον καθ' ὁδὸν ἐπιπεσόντες, ἐθανάτωσαν τὸν Ἀμύνταν καὶ τὸν Τιμόλαον, ἀρχηγοὺς τῆς ἐν Καδμείᾳ ὑπὸ τοῦ Φιλίππου διορισθείσης Μακεδονικῆς φρουρᾶς, οἵτινες μηδόλως κίνδυνόν τινα προβλέποντες, οὐδ' ὑποπτευόμενοι, διετέλουν πάντοτε ἀπροφύλακτοι· ἀκολούθως δ' ἐπιπεσόντες καὶ οἱ λοιποὶ κάτοικοι ἐπολιόρκησαν τὴν φρουράν. Συγχρόνως δὲ διεδόθη, ὅτι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν πρόθυμοι, καὶ πράγματι ὑπεσχέθησαν νὰ βοηθήσωσι τοῖς Θηβαίοις, ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους παρακινούμενοι· καὶ

οἱ Ἠλεῖοι δέ, πρὸς τούτοις, ἀπεδίωξαν τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Ἀλεξάνδρου· ἐν Αἰτωλίᾳ ἠγέρθησαν ταραχαὶ κατὰ τῶν Μακεδόνων. καὶ ἐν Ἀρκαδίᾳ δὲ καὶ ἐν Ἄργει τὰ αὐτὰ διενοοῦντο νὰ πράξωσι κατ' αὐτῶν. Ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ τοῦ γενικοῦ τούτου ἀναβρασμοῦ, αἴφνης καὶ παρ' ἐλπίδα, ἠκούσθη, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἀπέθανε, καὶ ὅτι ἐπέρχεται λάβρως, ἵνα τιμωρήσῃ τοὺς ἀποστάντας τῶν Ἑλλήνων. Ἐκ τῆς Ἰλλυρίας ὁρμώμενος, φθάνει μετὰ ἑπτὰ ἡμέρας εἰς τὴν Πελλίνην, πόλιν τῆς Θεσσαλίας, καὶ μετὰ ἑξαήμερον πορείαν φαίνεται εἰς τὴν Βοιωτίαν, ὥστε πρὶν εἰσέτι οἱ ἐπαναστάται μάθωσιν, ὅτι διέβη τὰς Θερμοπύλας, ἐκεῖνος ἦτο εἰς τὴν Ὀγχηστόν, λίαν πλησίον τῶν Θηβῶν, καὶ στρατοπεδεύει νῦν, κατὰ τὴν πρὸς τὰς Ἀθήνας ἄγουσαν ὁδόν, διακόψας οὕτω πᾶσαν μεταξὺ τῶν δύο τούτων πόλεων συγκοινωνίαν· διότι ἔμαθεν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι διὰ ψηφίσματος ἐκήρυσσον πανδήμως τὴν ὑπὲρ τῶν Θηβαίων συμπάθειαν αὐτῶν ὑποσχόμενοι τῇ πόλει βοήθειαν. Τότε ὁ Ἀλέξανδρος εἶπε σαρκαστικῶς: «*Ἔμαθον, ὅτι ὁ Δημοσθένης ὄντα με ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Τριβαλλῶν καὶ τῶν Ἰλλυριῶν ἀπεκάλεσε παιδίον, μειράκιον δὲ ὅτε προσῆλθον εἰς τὴν Θεσσαλίαν, τώρα δὲ θὰ δείξω καὶ ἐγὼ ὅτι εἶμαι ἀνὴρ πρὸ τῶν τειχῶν τῶν Ἀθηνῶν.*» Τοσοῦτον δὲ παράδοξος ἐφάνη ἡ ταχύτης καὶ ἀπροσδόκητος ἡ παρουσία τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὥστε πολλοὶ ἐνόμιζον ὅτι δὲν ἦτο αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ Ἀλέξανδρος, ἀλλ' ἕτερός τις ὁ Λυγκηστὴς Ἀλέξανδρος, υἱὸς τοῦ Ἀερόπου, ὅστις καὶ διεδέχθη αὐτὸν ἤδη, περὶ οὗ οὐδὲ λόγος κἂν ἔπρεπε νὰ γίνηται· ἄλλοι δὲ ἔλεγον, ὅτι ἦτο στρατὸς τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ ἀντιβασιλεύοντος Ἀντιπάτρου, ἐκεῖθεν πεμπόμενος πρὸς κατεύνασιν τῶν ἐξεγερθέντων παθῶν.

Ἐξ Ὀγχηστοῦ δ' ἄρας ὁ Ἀλέξανδρος ἐστρατοπέδευσε, κατὰ τὸ λεγόμενον τέμενος τοῦ Ἰολάου, ὑπὸ τὰ τείχη τῶν Θηβῶν, τὰ δὲ κατὰ τὴν Χαιρώνειαν δυσάρεστα δεινὰ ἐνθυμούμενος, ἀπέφευγε τὴν μάχην, προσπαθῶν νὰ συμβιβάσῃ εἰρηνικῶς τὰ πράγματα· ἦτο δ' ὑπερβέβαιος ὅτι εἴκοσι χιλιάδες πεζῶν καὶ τρισχιλίους ἱππεῖς ἄγων, ἤθελεν ἐξάπαντος καταβάλλει τὴν ἀγέρωχον πόλιν, ἀλλ' οἱ Θηβαῖοι οὐδένα φιλικὸν συμβιβασμὸν παρεδέ-

χοντο, τοὐναντίον δέ, πεζοί τε καὶ ἱππεῖς, ἐπιπεσόντες ἐπὶ τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον, ἐφόνευσαν τινὰς τῶν Μακεδόνων· ἀλλὰ καὶ πάλιν ὁ Ἀλέξανδρος ἐπιεικῶς φερόμενος ἐδίσταζε νὰ ἐπιπέσῃ κατ' ἀνθρώπων ὁμοφύλων, ὡς ἔλεγε, καὶ πολλὰ ἤδη παθόντων, μόνον δὲ τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς ἐπαναστάσεως ζητῶν : τὸν Φοίνικα καὶ τὸν Προθύτην, ὑπέσχετο πλήρη ἀμνηστείαν πρὸς τοὺς ἄλλους· καὶ οἱ Θηβαῖοι ὅμως ἀντιζητοῦντες καὶ αὐτοὶ τὸν Φιλώταν καὶ τὸν Ἀντίπατρον, ἔδειξαν ὅτι ἀπεφάσισαν ν' ἀντιστῶσι γενναίως πρὸς τὸν ἐχθρόν, ἐγκλεισθέντες ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, πρὸς ἃ μεγάλην εἶχον πεποίθησιν διὰ τὴν ὀχυρότητα αὐτῶν.

Αἱ Θῆβαι ἐφαίνοντο, ὅτι ἔμελλον νὰ ὑποστῶσιν ἀναπόφευκτον πολιορκίαν, παρὰ πᾶσαν ὅμως προσδοκίαν καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν κατοίκων αὐτῆς δὲν ἦσαν προπαρασκευασμέναι ἐπὶ τούτῳ. Καὶ ὁ μὲν Ἀλέξανδρος ἵστατο διστάζων εἰσέτι περὶ τοῦ πρακτέου, ἀλλ' ὁ Περδίκκας, προτεταγμένος ὢν τῆς φυλακῆς τοῦ στρατοπέδου μετὰ τῆς τάξεως αὐτοῦ, μηδόλως προσμένων τὸ σύνθημα τῆς μάχης, πρῶτος προσέβαλε τὰ περιχαράκωματα τῶν Θηβαίων, ἕτερος δὲ στρατηγός, ὁ Ἀμύντας, παρηκολούθησεν αὐτόν, καὶ ἤδη ἀψιμαχία συνεκροτήθη εἰς σφοδρὰν ἀπολήξασα μάχην· συγχρόνως ὅμως ὁ Ἀλέξανδρος φοβούμενος μὴ εἰς κίνδυνόν τινα ὑποπέσωσιν οἱ οἰκεῖοι, προσῆλθε μετὰ τοῦ ὅλου στρατοῦ εἰς ἐπικουρίαν. Καὶ οἱ μὲν πρῶτοι ἐφορμήσαντες ἐκ τῶν Μακεδόνων ἀπεκρούσθησαν γενναίως ὑπὸ τῶν Θηβαίων, ὑφ' ὧν καὶ περὶ τῆς ἑβδομήκοντα ἐθανατώθησαν, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Περδίκκας ἐπλήγη βαρέως· ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος ἐπιπεσὼν μετὰ τῆς φάλαγγος αὐτοῦ ἀπωθεῖ τοὺς Θηβαίους ἐντὸς τῶν πυλῶν τῆς πόλεως, εἰς ἣν εὔκολον εὑρόντες τὴν εἴσοδον, εἰσῆλθον μετ' αὐτῶν καὶ οἱ καταδιώκοντες Μακεδόνες. Φύρδην μίγδην συναναμίγησαν οἱ νενικημένοι μετὰ τῶν νικητῶν, καὶ στάντες μὲν κατὰ τὴν ἀγοράν, ἐπιμόνως καὶ σκληρῶς συνεπλάκησαν, ἀλλ' ἐξελθούσης καὶ τῆς ἐν Καδμείᾳ πολιορκουμένης φρουρᾶς τῶν Μακεδόνων περὶ τὸ λεγόμενον *Ἀμφεῖον*, κατὰ κράτος ἡττηθέντες οἱ Θηβαῖοι, πλεῖστοι μὲν ἐτράπησαν εἰς φυγήν, οὐκ ὀλίγοι

δ' ἔπεσον θύματα τῆς ἀπεριισχεψίας αὐτῶν. Καὶ πρέπει μὲν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι οἱ Θηβαῖοι, ἐπί τινα χρόνον, ἀντέστησαν κατὰ τῆς ἀκαθέκτου ὁρμῆς τῶν Μακεδόνων, μετὰ τῆς αὐτῆς γενναιότητος, ἣν καὶ ἄλλοτε ἔδειξαν ἔν τε τοῖς Λεύκτροις καὶ τῇ Μαντινείᾳ, ἀλλ' ἡ δόξα αὐτῶν συναπέθανε μετὰ τῶν πρὸ τριάκοντα ἐτῶν τελευτησάντων ἀτρομήτων στρατηγῶν: τοῦ Ἐπαμεινώνδου ἐκείνου καὶ τοῦ Πελοπίδου.

Ἀλλ' ὅμως πάντων ἐλπιζόντων, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἤθελεν ἀρχεσθῆ εἰς τὴν τοιαύτην ἔκβασιν τῆς μάχης, καὶ ὅτι τὰ πάντα ἤθελον ὑποχωρήσει εἰς τὴν μακροθυμίαν καὶ τὰ φιλάνθρωπα αὐτοῦ αἰσθήματα, ἐντούτοις, ἀλλοίαν μορφὴν δυστυχῶς ἔλαβον τὰ πράγματα. Καὶ ἀφ' ἑτέρου ὅμως ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν, ἐκ τῶν προτέρων, ὅτι οἱ Μακεδόνες μόνοι δὲν ἦσαν ἔνοχοι τῆς ἐπισυμβάσης φρικώδους ἀνθρωποκτονίας καὶ καταστροφῆς τῶν Θηβαίων· διότι πλεῖστοι Βοιωτοί, Φωκεῖς καὶ Πλαταιεῖς, συμπατριῶται καὶ γείτονες τῶν Θηβαίων, ἦσαν κατεταγμένοι εἰς τὸν Μακεδονικὸν στρατόν, οἵτινες ἐνθυμηθέντες ἤδη, ὅτι πολλὰ καὶ οὗτοι κακὰ ἔπαθον παρὰ τῶν Θηβαίων, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀγερώχου εὐκλείας αὐτῶν, ἀπέδωκαν αὐτοῖς τὰ ἴδια, οὔτε παίδων, οὔτε γυναικῶν, οὔτε γερόντων φειδόμενοι. Καὶ ναὶ μὲν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἠθικολόγων ἡ ἐκδίκησις ἐθεωρεῖτο ὡς φρικαλέον ἔγκλημα, καὶ διεκήρυττον, ὅτι «*Συγγνώμη τιμωρίας ἀμείνων*», ἀλλ' οἱ Θηβαῖοι εἶχον ἀποβῆ πλέον ἀφόρητοι, καὶ πρὸ πολλοῦ ἐφείλκυσαν ἐφ' ἑαυτοὺς τὴν γενικὴν δυσαρέσκειαν καὶ τὸ μῖσος ἁπάντων τῶν Ἑλλήνων· διότι μήπως ἐν τῇ κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐκστρατείᾳ τῶν Περσῶν, οἱ Θηβαῖοι δὲν προὔδωκαν, κατ' ἀρχάς, τοὺς συμπατριώτας αὐτῶν, τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, συνενωθέντες μετὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ; Μὴ κατὰ τὸν ἐμφύλιον ἐκεῖνον, τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, οἱ Θηβαῖοι δὲν παρώτρυναν τοὺς Λακεδαιμονίους νὰ διαπεράσωσιν ἐν στόματι μαχαίρας τοὺς Πλαταιεῖς καὶ νὰ ἀπαγάγωσιν εἰς οἰκτρὰν αἰχμαλωσίαν γυναῖκας τε καὶ παῖδας καὶ νὰ ἀποτεφρώσωσι τὴν πόλιν αὐτῶν; Οἱ Θηβαῖοι, πρὸς τούτοις, μετὰ τὸ τέλος τοῦ Πελοποννησιακοῦ

πολέμου, τῶν Ἀθηναίων ἡττηθέντων ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων, δὲν παρεκίνησαν τούτους σφοδρῶς νὰ καταστρέψωσι τὰς Ἀθήνας, ἀλλ' οἱ Λακεδαιμόνιοι, φιλανθρωπότερον φερόμενοι, δὲν ἔστερξαν νὰ ἐκβάλλωσιν, ὡς εἶπον, τὸν ἕτερον ὀφθαλμὸν τῆς Ἑλλάδος; Ἀπέναντι λοιπὸν τούτων πρόκειται καὶ οὗτοι νὰ τίσωσι τὰ ἀντίποινα τῆς κακίας αὐτῶν. Πρόκειται αἱ ἀνομίαι τῶν πατέρων νὰ ἐπιπέσωσιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν τέκνων. Οἱ ἐν τῷ Μακεδονικῷ λοιπὸν στρατῷ Ἕλληνες, ἤτοι: Πλαταιεῖς, Ὀρχομένιοι, Φωκεῖς, Θεσπιεῖς, Βοιωτοί, μετὰ τῶν Μακεδόνων ἐπιπίπτοντες, ἐφόνευον ἀνηλεῶς καὶ ἐλαφυραγώγουν τοὺς Θηβαίους ἐν ταῖς ὁδοῖς, ἐν ταῖς οἰκίαις, ἐν τοῖς ναοῖς, ἔνθα οἱ ταλαίπωροι, δειλιάσαντες, κατέφυγον, ἄνευ διακρίσεως γένους καὶ ἡλικίας, καὶ μόνον τὸ σκότος τῆς νυκτὸς ἐπέθηκε τέλος εἰς τοὺς φόνους καὶ τὰς διαρπαγάς. Ἑξακισχίλιοι Θηβαῖοι ἠριθμήθησαν θύματα τῆς λύσσης τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν, οἵτινες ἀπώλεσαν μόνον πεντακοσίους, ἐν οἷς καὶ τὸν στρατηγὸν τῶν τοξοτῶν. Δυστυχῶς δὲ δὲν ἤρκεσε τοῦτο μόνον· διότι ὅτε τὴν ἐπιοῦσαν τῆς μάχης, θάψας μεγαλοπρεπῶς ὁ Ἀλέξανδρος τοὺς πεσόντας ἐκ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ, ἡτοιμάζετο ἤδη νὰ στρέψῃ ἀλλαχοῦ τὸ βῆμα, ἀλλὰ πρὶν ἢ ἀναχωρήσῃ, θέλων νὰ ἀποφασίσῃ ταχέως ποῖα μέτρα ὤφειλον νὰ λάβωσι περὶ τῆς χώρας καὶ τῆς μοίρας τῶν λοιπῶν κατοίκων αὐτῆς, προὔτεινε τὸ πρᾶγμα εἰς συμβούλιον ἐκ τῶν ἐν τῷ στρατοπέδῳ αὐτοῦ διατελούντων Ἑλλήνων ἀπαρτιζόμενον, οὗτοι, κοινῇ γνώμῃ, ἀπεφάνθησαν ὅπως οἱ μὲν κάτοικοι πωληθῶσιν ὡς ἀνδράποδα, ἅπασα δ' ἡ πόλις λεηλατηθῇ καὶ καταδαφισθῇ, ἡ δὲ γῆ διανεμηθῇ τοῖς συμμάχοις, ἐκτὸς μόνον τῆς ἀνηκούσης τοῖς ἱερεῦσι καὶ ταῖς ἱερείαις, καὶ τοῖς φίλοις τῶν Μακεδόνων.

Αἱ Θῆβαι ἐφαίνοντο, ὅτι μετὰ τῆς ὑπερηφανείας καὶ τῆς διαφθορᾶς τοῦ Οἰδίπου καὶ τὴν φοβερὰν ἐπ' αὐτοῦ κατάραν κληρονομήσασαι. Τοιαύτη ἦτο ἡ ἀπόφασις τῶν συνέδρων καὶ ἡ πόλις κατεστράφη πλὴν τῆς οἰκίας τοῦ Πινδάρου, κατά τι φιλανθρωπίας αἴσθημα, ὅπερ ὁ Ἀλέξανδρος ἐπεδείξατο κραυγάζων πρὸς

τοὺς στρατιώτας : «*Τῆς οἰκίας Πινδάρου τοῦ ποιητοῦ φείσασθε !*» Τριάκοντα χιλιάδες ἐκ τῶν κατοίκων συμπεριλαμβανομένων γυναικῶν καί παίδων, πάσης ἡλικίας καὶ τάξεως ἐπωλήθησαν ἀντὶ τετρακοσίων τεσσαράκοντα ταλάντων. Οἱ δὲ Θηβαῖοι διεσκορπίσθησαν ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα ἐν οἰκτρᾷ δουλείᾳ.

Ἡ πόλις τοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ τοῦ Πελοπίδου δὲν ὑπῆρχε πλέον· ὡμοίαζε δὲ πρὸς μέλανα σωρὸν τρομερῶν ἐρειπίων δίκην κενοταφίου τῆς παρωχημένης δόξης αὐτῆς. Φρουρὰ δὲ Μακεδονικὴ ἐπὶ τῆς ἐρήμου ἀκροπόλεως Καδμείας τοποθετηθεῖσα, ἐφύλαττε τοὺς ναοὺς καὶ τοὺς τάφους τῶν ζώντων. Ὄντως ἡ τύχη τῶν Θηβαίων εἶναι τι ἀξιοπαρατήρητον· διότι μόλις, πρὸ μιᾶς γενεᾶς, ἡγεμονεύοντες τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ ἱεροῦ αὐτῆς λόχου ποιοῦντος θαύματα ἐκ τῶν σπανίων, νῦν δίκην Καρός, ἐπλανῶντο ἄστεγοι καὶ ἀφερέοικοι ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα τὸν οἶκτον καὶ τὸν ἔλεον ἐλκύοντες.

Οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἐθρήνησαν τὴν ἐλεεινὴν πτῶσιν τῆς πρὸ μικροῦ φερούσης τὰ πρωτεῖα τῆς Ἑλλάδος πόλεως, καὶ πολλὰ ἐξήνεγκον παράπονα κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅστις ὅμως δὲν ἠδύνατο νὰ παρακωλύσῃ τὸ δυστύχημα, καὶ τοσοῦτον μάλιστα ἐφάνη εἰς τὸ μετέπειτα ὅτι ἐλυπήθη περὶ τούτου, ὥστε δὲν ὑπῆρξεν ἔκτοτε Θηβαῖος ἐκ τῶν περισωθέντων, ὅστις ζητήσας χάριν τινὰ παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, δὲν ἔλαβεν αὐτὴν δαψιλῶς.

Κατὰ τὴν καταστροφὴν ταύτην τῶν Θηβῶν καὶ τὸ ἀκόλουθον συνέβη ἐπεισόδιον :

Τάγμα Θρᾳκῶν κατεδαφίζον τὴν οἰκίαν γυναικὸς ἐκ τῶν πλουσιωτάτων, καλουμένης Τιμοκλείας, ἥρπασε τὰ σκεύη, τὰ εἴδωλα καὶ πᾶν ὅ,τι πολύτιμον εὗρε παρ' αὐτῇ. Ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν ἐξεβίαζε τὴν γυναῖκα νὰ ὁμολογήσῃ ποῦ εἶχε κεκρυμμένον τὸ χρυσίον καὶ τὸ ἀργύριον. Τότε πῦρ ἐκδικήσως πνέουσα ἡ Τιμόκλεια ἔφερεν αὐτὸν πρὸς τὸ στόμιον τοῦ, κατὰ τὸν κῆπον, φρέατος, λέγουσα ὅτι ἐντὸς αὐτοῦ εἶναι ἅπαντες οἱ θησαυροὶ συνιστάμενοι εἰς πολύτιμα περιδέραια, ψέλλια, ἐνώτια, ποτήρια καὶ τὰ τοιαῦτα. Καὶ ὁ μὲν βάρβαρος κλίνας τὴν κεφαλήν, ἠ κατὰ

Πολύαινον, ὁ ἴδιος καταβὰς ἐντὸς τοῦ ὕδατος, ἐξήταζε μετ' ἀπλήστου περιεργείας τὸ φρέαρ, ἡ δὲ Τιμόκλεια ἀπωθήσασα αὐτόν, κρημνίζει ἐντὸς τοῦ φρέατος, καὶ ἄνωθεν αὐτοῦ μεγάλους ρίπτουσα λίθους βοηθουμένη καὶ ὑπὸ τῶν θεραπαινίδων ἐθανάτωσεν αὐτόν· μετὰ μακρὰν ἀναζήτησιν ἀνακαλύψαντες οἱ στρατιῶται τὸ πρᾶγμα, ἀνείλκυσαν μὲν ἐκ τοῦ φρέατος τὸ πτῶμα τοῦ ἀρχηγοῦ, τὴν δὲ Τιμόκλειαν δέσαντες ἤγαγον ἐνώπιον τοῦ βασιλέως. Τὸ ἀγέρωχον τῆς ἡρωΐνης βλέπων ὁ Ἀλέξανδρος, ἐννόησεν ἀμέσως, ὅτι ἦτο ἐπίσημος καὶ γενναία τις γυνή· ἐρωτηθεῖσα δ' ὑπ' αὐτοῦ τίς ἦτο : «*Εἶμαι*, ἀπεκρίθη ἡ ἀρειμάνιος γυνή, *ἀδελφὴ τοῦ Θεαγένους, ὅστις στρατηγὸς ὢν ἐν Χαιρωνείᾳ, ἔπεσε γενναίως ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος μαχόμενος.*» Θαυμάσας ὁ Ἀλέξανδρος ἐπὶ τῇ τολμηρᾷ ἀπαντήσει καὶ τῇ γενναίᾳ πράξει τῆς Τιμοκλείας, διέταξε νὰ ἀφεθῇ ἐλευθέρα καὶ νὰ ἀπέλθῃ, ὅπου ἤθελε, μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς.

Οὕτω δὲ καὶ αἱ ἄλλαι πόλεις, αἱ ἀνυψώσασαι τὴν σημαίαν τῆς ἀνταρσίας, βλέπουσαι τὰς ἀπανθρώπους πράξεις τῶν περὶ τὸν Ἀλέξανδρον, ἀποδειλιάσασαι ἐκ τῆς τύχης τῶν Θηβαίων, προθύμως ἔσπευσαν νὰ ὑποταχθῶσι καὶ αὖθις αὐτῷ· καὶ οἱ μὲν Ἠλεῖοι ἐπέτρεψαν ἀμέσως τὴν κάθοδον πάντων τῶν φίλων τοῦ Ἀλεξάνδρου, οὓς εἶχον τὸ πρὶν ἐξορίσει, οἱ δ' Ἀρκάδες ἀνακαλέσαντες ἐκ τοῦ Ἰσθμοῦ τὸν ἐκεῖσε πεμφθέντα κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου στρατόν, κατεδίκασαν, ἐνταὐτῷ, εἰς θάνατον καὶ τοὺς πρωταιτίους τῆς ἐκστρατείας ταύτης. Συγχρόνως δὲ καὶ αἱ ἀποστατήσασαι πόλεις τῶν Αἰτωλῶν πρέσβεις πέμψασαι, ἐζήτουν συγγνώμην τῶν προγεγονότων· ὁ δ' Ἀλέξανδρος, φιλάνθρωπα ἐκ φύσεως ἔχων αἰσθήματα, καθ' ὃ μαθητὴς τοῦ φιλοσόφου Ἀριστοτέλους, ἐνέκρινε νὰ προσενεχθῇ λίαν ἐπιεικῶς πρὸς ἅπαντας, καὶ μάλιστα πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, οὓς ἐξόχως ἐτίμα διὰ τὴν δόξαν αὐτῶν, μιμούμενος κατὰ τοῦτο τὸν πατέρα. Οἱ Ἀθηναῖοι ἑώρταζον τότε τὰ Ἐλευσίνια Μυστήρια τῆς Δήμητρος, ὅτε ἡ εἴδησις τῆς παντελοῦς καταστροφῆς τῶν Θηβῶν παρὰ τῶν ἐκεῖσε καταφυγόντων Θηβαίων ἀφίκετο, γενικὴ δ' ἀθυμία καὶ κραυγαί, καὶ

κοπετοί, καὶ θρῆνοι διεδόθησαν εἰς ἅπαντας τοὺς οἴκους καὶ ἡ μὲν ἑορτὴ διεκόπη, οἱ Ἀθηναῖοι δὲ ἔσπευσαν νὰ μετακομίσωσιν ἐντὸς τῆς πόλεως τὰ ἔξωθεν αὐτῆς κείμενα κινητὰ πράγματα, φοβούμενοι μὴ ὑποστῶσι καὶ οὗτοι πολιορκίαν τινὰ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου· συγχρόνως δὲ καὶ δέκα πρέσβεις, προτάσει τοῦ Δημάδου, ἀπεστάλησάν πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, συγχαίροντες αὐτῷ ἐπὶ τῇ εὐτυχεῖ ἐπανόδῳ ἐκ τῆς χώρας τῶν Τριβαλλῶν καὶ τῶν Ἰλλυριῶν, ἐνταὐτῷ δὲ καὶ τὴν εὐαρέστησιν αὐτῶν ἐκφράζοντες ἐπὶ τῇ δικαίᾳ τῶν Θηβαίων τιμωρίᾳ, καὶ μόνον παρακαλοῦντες αὐτὸν νὰ ἐπιτρέψῃ, ὥστε ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν, κατὰ τὸ ἀνέκαθεν σύστημα αὐτῆς, νὰ παραδέχηται, φιλανθρωπίας ἕνεκα, τοὺς εἰς αὐτὴν καταφεύγοντας Θηβαίους. Εὐμενῶς δ' ὁ Ἀλέξανδρος τούς τε πρέσβεις καὶ τὰς προτάσεις αὐτῶν ἀποδεξάμενος, οὐδὲν ἄλλο καὶ οὗτος ἀπῄτησε παρὰ τῶν Ἀθηναίων, ἢ ὅτι, ἐπειδὴ οἱ δημαγωγοὶ ἦσαν, ὡς ἔλεγεν, οἱ διεγείροντες τὸν λαὸν εἰς τὰ ἀνταρτικὰ κινήματα, καὶ οἱ τοσαῦτα κωλύματα εἰς τοὺς σκοποὺς αὐτοῦ ἐπάγοντες, νὰ παραδώσωσιν αὐτῷ τοὺς ἀντιφερομένους κατ' αὐτοῦ ῥήτορας : τὸν Δημοσθένην, τὸν Λυκοῦργον, τὸν Ὑπερίδην, τὸν Πολύεκτον, τὸν Χαρίδημον, τὸν Ἐφιάλτην, τὸν Διότιμον καὶ τὸν Μοιραχλέα. Συνελεύσεως δὲ τοῦ δήμου ἐπὶ τούτῳ γενομένης, ὁ μὲν χρηστὸς Φωκίων, ὃν καὶ αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος ἐτίμα καὶ ἐσέβετο ἐπὶ τῇ ἀρετῇ, προέτεινε νὰ παραδώσωσιν ἀμέσως τοὺς ἄνδρας, ἐξιλεοῦντες οὕτω τὴν ὀργὴν τοῦ βασιλέως Ἀλεξάνδρου καὶ μὴ ἐκθέτοντες διὰ τῆς ἀνοήτου ἀντιστάσεως τὴν πόλιν εἰς τὰς συμβάσας συμφορὰς τῶν Θηβαίων : «*Ἂς δείξωσιν οἱ δέκα οὗτοι ἄνδρες, οὓς ζητεῖ ὁ Ἀλέξανδρος*, προσέθεσεν ὁ φιλόπατρις ἀνήρ, *ὅτι ἀσμένως ἐκτίθενται ὑπὲρ τῆς πατρίδος εἰς τὸν ἐπαπειλοῦντα αὐτοὺς κίνδυνον, καὶ ἂς μὴ φανῶσι κατώτεροι τῶν χορῶν τοῦ Λέω (1) καὶ τῶν Ὑακινθίδων, ὑπομέ-*

---

(1) Ἦσαν αἱ χόραι τοῦ Λέω, ἀρχαίου ἥρωος τῆς Ἀττικῆς, ἑκουσίως προσενεγκοῦσαι ἑαυτὰς θυσίαν πρὸς σωτηρίαν τῆς πατρίδος ἀπὸ λοι

νοντες τὸν θάνατον ἑκουσίως ὑπὲρ τῆς πατρίδος.» Ἀλλ' ὁ Δημοσθένης ἀναβὰς ἐπὶ τοῦ βήματος καὶ διηγηθεὶς πρὸς τὸν δῆμον τὸν μῦθον τῶν λύκων, οἵτινες ἐφύλαττον αὐτά, μετέπεισε τοὺς Ἀθηναίους καὶ δὲν ἐδέχθησαν τὴν γνώμην τοῦ Φωκίωνος, ἀπέστειλαν δὲ μόνον τὸν ῥήτορα Δημάδην, ὅστις τὴν ἰδιαιτέραν τοῦ Ἀλεξάνδρου εὔνοιαν χαίρων, ὡς ἄλλοτε εἴδομεν, κατὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην, χαίροντα τὴν τοῦ Φιλίππου, καὶ πρὸς ὅν, συνδρομῇ τοῦ Δημοσθένους, πέντε ἐδόθησαν τάλαντα ὡς ἐφόδιον τῆς ὁδοιπορίας, ἔπεισε τὸν Ἀλέξανδρον νὰ ἀποσύρῃ τὴν περὶ τῶν ρητόρων πρότασιν, ἣν καὶ ἀπέσυρεν, ἀλλ' ἐπέμενεν ὅμως μόνος ὁ Χαρίδημος, γιγνώσκων, ὡς φαίνεται, τὰ στρατηγικὰ αὐτοῦ προτερήματα, νὰ ἀναχωρήσῃ ἐκ τῆς πόλεως, ὅστις καὶ ἑκὼν ἄκων κατέφυγεν εἰς Ἀσίαν, πρὸς τὸν βασιλέα Δαρεῖον. Μετὰ τοῦτον δὲ ἔφυγεν εἰς Περσίαν καὶ ὁ Ἐφιάλτης. Οὐχὶ δὲ μόνον οὐδένα λόγον περὶ τῶν πρὸς αὐτὸν ὕβρεων τῶν Ἀθηναίων ἐποιήσατο ὁ Ἀλέξανδρος, ἀλλὰ καὶ τὴν φιλοτιμίαν αὐτῶν ἐκολάκευσε, προτρέπων αὐτοὺς νὰ ἐνασχολῶνται περὶ τῶν πραγμάτων τῆς πατρίδος αὐτῶν· διότι μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ οὗτοι ἔμελλον νὰ γίνωσιν ἀρχηγοὶ τῆς Ἑλλάδος, ὡς ἀνέκαθεν ὑπῆρξαν τοιοῦτοι.

Ἐπιστρέψας δ' ὁ Ἀλέξανδρος εἰς Μακεδονίαν, διὰ μεγαλοπρεπῶν ἑορτῶν ἐπανηγύρισεν, ἐν ταῖς Αἰγαῖς καὶ ἐν Δίῳ, πόλεσι τῆς Μακεδονίας, τὰς κατὰ τὸν Ἴστρον, ἅμα δὲ καὶ τὰς κατὰ τῶν Ἰλλυριῶν νίκας καὶ τὴν κατὰ τῆς Ἑλλάδος, τελευταίαν ἐπιδρομὴν, ἃς ἤρατο κατὰ τὴν ἄνοιξιν καὶ τὸ φθινόπωρον ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτους 335 π. Χ.

Ὁ Ἀρριανὸς ἀναφέρει περιστατικώτερον, ὅτι ῥητῶς ὁ Ἀλέξανδρος προσέφερε πρὸς τὸν Δία τὸν Ὀλύμπιον τὴν παρὰ τοῦ Ἀρχελάου διορισθεῖσαν θυσίαν καὶ ἐπανηγύρισε τοὺς Ὀλυμπια-

---

μώδους τινὸς νόσου· διὸ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἀνήγειραν πρὸς τιμὴν αὐτῶν βωμὸν ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀγορᾶς, Λεωκόριον ἐπικληθέντα. Ἐκ τούτου δὲ καὶ ἡ φυλὴ Λεοντίς.

κοὺς ἀγῶνας· λέγεται δὲ ὅτι καὶ ἕτερον ἐποίησεν ἀγῶνα ὁ Ἀλέξανδρος πρὸς τιμὴν τῶν ἐννέα Μουσῶν. Διάφοροι δὲ τότε φῆμαι διεδόθησαν μεταξὺ τοῦ ὄχλου, ἐν αἷς ἀναφέρεται καὶ ὅτι τὸ ἐν Λειβήθροις, μεταξὺ Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας ἄγαλμα τοῦ Θρᾳκὸς ποιητοῦ Ὀρφέως *ἱδρωτε* συνεχῶς, τοῦθ' ὅπερ προῆλθε βεβαίως ἕνεκα τῆς μεγάλης συρροῆς τοῦ πλήθους, καὶ ὅτι ἄλλα τοιούτου εἴδους θαύματα ἐγένοντο ἐξ ὧν ὁ μάντης Τελμισσεὺς Ἀρίστανδρος προεμάντευσε τῷ Ἀλεξάνδρῳ, ὅτι ἔμελλε νὰ πράξῃ μεγάλα κατορθώματα, καὶ ὅτι οἱ ποιηταὶ θέλουσιν *ἱδρώσει*, τρόπον τινά, στιχουργοῦντες καὶ ᾄδοντες τὰ ἔργα τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Οὕτω δὲ τῆς Ἑλλάδος καθησυχασάσης, διὰ δὲ τῆς καταστροφῆς τῶν Θηβῶν καὶ τῆς ἐν Καδμείᾳ καταλειφθείσης Μακεδονικῆς φρουρᾶς, καταστάσης, ἂν οὐχὶ ἀδυνάτου, τοὐλάχιστον δυσκατορθώτου, νεωτέρας τινος ἐπαναστάσεως τῶν Ἑλλήνων, ὁ Ἀλέξανδρος ἐν Μακεδονίᾳ μένων ἡτοιμάζετο διὰ τὴν μεγάλην ἐκείνην ἡμέραν, ἧς ἡ ἀνατολὴ ἔμελλε νὰ ἀποφασίσῃ περὶ τῆς τύχης ἑκατομμυρίων ὅλων ἀνδρῶν καὶ παράσχῃ τῇ ἱστορίᾳ ἄφθονον τὴν ὕλην ἐπὶ πολλὰς ἑκατονταετηρίδας. Τὸν χειμῶνα ἅπαντα κατηνάλωσαν ἐν ταῖς προπαρασκευαῖς τοῦ μεγάλου πολέμου. Ἐξ Ἑλλάδος δέ, ἐκ τῆς Θεσσαλίας ἐκ τῶν ὀρέων τῆς Θρᾴκης, ἐκ τῶν παρὰ τὸν Ἴστρον οἰκούντων λαῶν, ἐκ τῶν κοιλάδων τῆς Ἰλλυρίας προσήρχοντο καθ' ἑκάστην οἱ στρατοὶ τῶν συμμάχων· πρὸς τούτοις δὲ καὶ πολλοὶ μισθοφόροι ἐλαμβάνοντο καὶ πλοῖα πρὸς περαίωσιν εἰς Ἀσίαν ἄπειρα παρεσκευάζοντο. Ὁ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος μετὰ τῶν στρατηγῶν αὐτοῦ, καθ' ἑκάστην συνεσκέπτοντο περὶ τοῦ σχεδίου τοῦ μεγάλου πολέμου καὶ ἐλάμβανον πληρεστάτας καὶ ἀκριβεστάτας πληροφορίας περὶ τῆς χώρας, τῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως καὶ τῶν ἄλλων περὶ τῶν Περσῶν εἰδήσεων. Περιέμενε δὲ τὴν ἄνοιξιν ἵνα θέσῃ εἰς ἐνέργειαν τὸ μεγαλεπήβολον σχέδιον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ὅπερ αὐτὸς διὰ τῆς ἰδίας μεγαλοφυΐας ἐπεξέτεινε. Ἀλλὰ ταῦτα περὶ τῶν κατ' Ἀλέξανδρον εἰπόντες, εἴπωμεν νῦν καί τινα περὶ τοῦ Περσικοῦ Κράτους, ἐφ' οὗ κυρίως μέλλει νὰ δράσῃ ὁ Ἀλέξανδρος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Κατάστασις τῆς Περσίας ἐπὶ Ἀλεξάνδρου. — Ὁ Ἀλέξανδρος ἀπέρχεται εἰς Μικρὰν Ἀσίαν. — Πρώτη ἐκστρατεία. — Πρώτη μάχη κατὰ τῶν Περσῶν παρὰ τὸν Γρανικόν. — Ὑποταγὴ τῶν παραθαλασσίων χωρῶν.

Ρίπτομεν νῦν ἓν βλέμμα ἐπὶ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς καταστάσεως τῆς Περσικῆς αὐτοκρατορίας, κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην· διότι ἐν αὐτῇ κυρίως μέλλει νὰ διαδραματισθῇ ἡ σκηνή, ἥτις πρόκειται νὰ μεταβάλῃ τὴν μορφὴν τοῦ κόσμου, καὶ ἅπασαν τὴν ἐξουσίαν ἀπὸ τῆς Ἀσίας ἀφαιροῦσα νὰ μεταβιβάσῃ αὐτὴν εἰς Εὐρώπην.

Ὁ Κῦρος, ὁ θεμελιωτὴς γενόμενος τῆς Περσικῆς μοναρχίας, ἐπεξέτεινε τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τῶν κατά τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἑλληνίδων ἀποικιῶν, θεὶς τὰ ὕδατα τοῦ Αἰγαίου πελάγους ὡς δυτικὰ ὅρια τοῦ ἀπεράντου Κράτους αὐτοῦ. Τὸν Κῦρον διεδέχθη ὁ υἱὸς Καμβύσης, καὶ τοῦτον Δαρεῖος ὁ Ὑστάσπους, καὶ μετ' αὐτὸν ἐβασίλευσεν ὁ υἱὸς Ξέρξης, πασίγνωστοι ἀμφότεροι τοῖς Ἕλλησι διὰ τὰς κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἀτυχεῖς ἐκστρατείας αὐτῶν.

Μετὰ τὸν Ξέρξην σειρὰ ἀνικάνων ὅλως ἡγεμόνων (1) ἐβα-

---

(1) Ἀρταξέρξης Α΄ ὁ Μακρόχειρ, Ξέρξης Β΄, Σογδιανός, ἐπὶ μικρὸν βασιλεύσαντες ἀμφότεροι, Δαρεῖος Β΄. ὁ καὶ Ὦχος λεγόμενος, Ἀρταξέρξης Β΄. ὁ καὶ Μνήμων, Ἀρταξέρξης Γ΄, Ἄρσης καὶ τελευταῖος Δαρεῖος Γ΄. ὁ Κοδομανὸς καθ' οὗ πολεμεῖ ὁ Ἀλέξανδρος.

σίλευσεν ἐν Περσίᾳ. Καὶ ὑπῆρχε μὲν τυπική τις εἰρήνη μεταξὺ τῶν δύο ἐθνῶν, ἀλλ' αἱ ἔφοδοι τῶν Περσῶν εἰς Ἑλλάδα βαθυτάτην ἐντύπωσιν ἐνεποίησαν εἰς τὰ πνεύματα τῶν Ἑλλήνων, σφοδρὰ δὲ πάλη ἐφαίνετο, ὅτι ἔμελλε νὰ προκύψῃ πρὸς ἐκδίκησιν τῶν δεινῶν, ἅτινα ἐκεῖνοι ἐπήγαγον αὐτοῖς· καὶ οἱ μὲν Ἕλληνες ἐζήτουν, ἔκτοτε, ἀφορμὴν νὰ προσβάλλωσι τοὺς Πέρσας, εἰσὶ δὲ πασίγνωστα τὰ κατὰ θάλασσαν τρόπαια τοῦ Κίμωνος καὶ τοῦ Κόνωνος, ἀλλ' οἱ Πέρσαι, ἀμυνόμενοι, ἀντὶ στρατῶν καὶ στόλων ἔπεμπον νῦν χρήματα εἰς Ἑλλάδα, δωροδοκοῦντες τὴν μίαν πόλιν κατὰ τῆς ἄλλης, εἰς ἀδιακόπους ἔριδας συγκρατοῦντες οὕτω τοὺς Ἕλληνες πρὸς ἀλλήλους.

Κῦρος ὁ νεώτερος, ἀδελφὸς Ἀοταξέρξου τοῦ Μνήμονος, δεκατρεῖς χιλιάδας μισθοφόρων Ἑλλήνων συμπαραλαβών, ἐπῆλθε κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ· καὶ ἔπραξαν μὲν ὄντως οἱ Ἕλληνες θαύματα ἀνδρείας καὶ γενναιοψυχίας, ὡς ἀναγράφει ὁ Ξενοφῶν, εἰς ὧν αὐτῶν, ἐν τῇ *Κύρου Ἀναβάσει*, καὶ ἐξάπαντος ἤθελον ἀναβιβάσει τὸν Κῦρον ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Περσίας, ἂν ἡ παράλογος αὐτοῦ ὁρμὴ δὲν ἐπέφερεν αὐτῷ τὸν θάνατον. Ἡ δρὰξ ὅμως αὕτη τῶν εἰς ἀγνώστους χώρας τοῦ Εὐφράτου ἐγκαταλειφθέντων καὶ ἄνευ ἀρχηγοῦ μεινάντων Ἑλλήνων ἀνδρῶν ἠδυνήθη, ἄνευ χάρτου καὶ ἄνευ πυξίδος τινός, νὰ διέλθῃ τὰ ὄρη τῆς Ἀρμενίας καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα, μετὰ ἐνιαυσίαν περιπλάνησιν καὶ ἀπείρους κινδύνους, τοῦθ' ὅπερ σημαίνει ὅτι οἱ Ἕλληνες ὑπερεῖχον τῶν Περσῶν, πολλῷ δὲ μᾶλλον νῦν, ὅτε οἱ Πέρσαι δὲν εὑρίσκοντο ἐν καλῇ καταστάσει

Αἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ἑλληνικαὶ πόλεις, αἱ μετὰ τοῦ Κύρου συμμαχήσασαι, φυσικῷ τῷ λόγῳ, ἐπεσπάσαντο τὴν ὀργὴν τοῦ Ἀρταξέρξου καὶ τῶν σατραπῶν αὐτοῦ, καὶ ἀπεστάλη μέν, πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτῶν, ὁ βασιλεὺς τῶν Σπαρτιατῶν Ἀγησίλαος, ὁ ἥρως τῶν ἀρχαίων ἠθῶν τῆς πατρίδος καὶ λαμπρὰς κατ' ἀρχὰς ἤρατο νίκας κατὰ τῶν Περσῶν, ἀκολούθως ὅμως εἰσδύσας καὶ εἰς τὴν Φρυγίαν, καὶ κατανοήσας, ἐντελῶς, τὴν ἐσωτερικὴν τῆς χώρας ἀδυναμίαν, συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ ἀνατρέψῃ παντάπασι

τὸν θρόνον τοῦ Μεγάλου Βασιλέως, καὶ ἡτοιμάζετο ἤδη νὰ ἐπιπέσῃ κατ' αὐτοῦ, ἀλλὰ τὸ ἀργύριον· καὶ αἱ μηχανορραφίαι τῶν Περσῶν ἐπικίνδυνον ἐξήγειραν συμμαχίαν Θηβαίων, Ἀθηναίων, Κορινθίων καὶ ἄλλων Ἑλληνικῶν πόλεων κατὰ τῆς Σπάρτης, ἥτις καὶ ἠναγκάσθη νὰ μετακαλέσῃ τὸν Ἀγησίλαον, διακόψασα αὐτὸν τῆς μεγάλης ἐκείνης ἐπιχειρήσεως. Πεμφθεὶς δὲ τότε εἰς τὴν Περσίαν ὁ Ἀνταλκίδας, ὁ προσωπικὸς τοῦ Ἀγησιλάου

— «Μή μου τὸν ἥλιον σκιαζε!»

Ἀλέξανδρος καὶ Διογένης

ἐχθρός, συνῆψε τὴν αἰσχρὰν ἐκείνην καὶ ἐπονείδιστον μετὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως συνθήκην, δι' ἧς παρεχωροῦντο αὐτῷ αἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἑλληνικαὶ πόλεις, ὅθεν καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀρταξέρξου Ὤχου ἐστερεώθη ἐπὶ μᾶλλον ἡ ἐξουσία τῶν Περσῶν ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ ὡς καὶ ἐν Αἰγύπτῳ, διὰ τῆς ἱκανότητος τοῦ εὐνούχου πρωθυπουργοῦ Βαγώου, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ Ροδίων κυβερνητῶν, τῶν ἀδελφῶν Μέντορος καὶ Μέμνονος. Τὸν Ὤχον διεδέχθη ὁ νεώτερος υἱὸς Ἄρσης, καὶ μετὰ τοῦτον ἀνέβη, ἐν ἔτει

333 π. Χ. ἐπὶ τὸν θρόνον τῆς Περσίας Δαρεῖος ὁ Κοδομανός, διακρινόμενος ἐπ' ἀνδρείᾳ καὶ ἄλλοις προτερήμασι, πρὸ πάντων δὲ διὰ τὸν πρᾷον καὶ ἀνεπίληπτον χαρακτῆρα.

Ἐπὶ τούτου δὲ ἐπρόκειτο νὰ τεθῇ εἰς ἐνέργειαν τὸ κατὰ τῆς Περσίας σχέδιον τοῦ Φιλίππου, σχέδιον τολμηρὸν μέν, οὐχὶ ὅμως καὶ ἀπερίσκεπτον, καὶ μεγάλας, μάλιστα, παρέχον ἐλπίδας ἐπιτυχίας. Καὶ εἶναι μὲν ἀμφίβολον ἂν ὁ Φίλιππος ἤθελε δυνηθῇ νὰ προχωρήσῃ τοσοῦτον, ἢ ἂν ἤθελεν ἀρκεσθῇ περιοριζόμενος μόνον νὰ κυριεύσῃ χώρας τινὰς ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἀλλ' ὁ μεγαλόφρων υἱὸς συνέλαβε νῦν τὴν ἰδέαν νὰ κρημνίσῃ, ἐκ θεμελίων, τὴν μεγάλην ταύτην αὐτοκρατορίαν. Καὶ διάφορα μὲν ἄλλα σημεῖα διαλύσεως ἐπέκειντο ἤδη εἰς τὴν Περσικὴν μοναρχίαν, ἁλλά, πρὸ πάντων, συνετέλεσαν εἰς τοῦτο ἀφ' ἑνὸς μὲν οἱ ἐκ ποικίλων ἐθνῶν συνιστάμενοι ὑπήκοοι αὐτῆς, διαφέροντες πρὸς ἀλλήλους κατά τε τὰ ἤθη, τὰ ἔθιμα, τὴν γλῶσσαν, τοὺς νόμους καὶ τὰ συμφέροντα, ἀφ' ἑτέρου δ' οἱ νῦν σατράπαι αὐτῆς, ἀποβάντες μᾶλλον ἀνεξάρτητοι καὶ αὐτόνομοι ἡγεμόνες ἢ ὑποτελεῖς τῷ θρόνῳ τῆς Περσίας, ὅθεν καὶ ἐξηγοῦνται, ἐν μέρει, αἱ ἀλληλοδιαδόχως γινόμεναι καταχτήσεις τοῦ Ἀλεξάνδρου, καθόσον ἁπλῆ μόνον ἔφοδος ὑπέτασσε καὶ τὰ ἔθνη καὶ τοὺς σατράπας. Ταὐτοχρόνως ὅμως ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι τῆς μεγαλεπήβολον ταύτης ἐπιχειρήσεως ἀποβλεπούσης κυρίως τὴν ἀπελευθέρωσιν ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ τῶν Περσῶν, τῶν ἐν Ἀσίᾳ Ἑλλήνων, δυστυχῶς οἱ πλεῖστοι τούτων συνοικειωθέντες, ὡς φαίνεται, πρὸς τοὺς δεσπότας αὐτῶν Πέρσας, οὐδεμίαν πρὸς τοῦτο ἐπέδειξαν διάθεσιν καὶ προθυμίαν, δυσχερεστάτην καὶ ἀμφίβολον θεωροῦντες τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ πράγματος. Λυπηρὸν δ' ὅτι πολλαχοῦ, ὡς θέλομεν ἰδεῖ ἀκολούθως, οὐ μόνον δὲν συνήργησαν εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν αὐτῶν, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας καὶ μεγάλην ἔδειξαν ἀντίστασιν, ἧς ἕνεκα καὶ ἠναγκάζετο ὁ Ἀλέξανδρος νὰ καταφεύγῃ εἰς σκληρὰ καὶ πολλάκις ἀπάνθρωπα μέτρα. Τοιαύτη τις ἦτο ἡ κατάστασις τῆς Περσικῆς μοναρχίας, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Ἀλέξανδρος ἀπεφάσιζε τὴν εἰς Ἀσίαν ἐκστρατείαν.

Ὁ Ἀλέξανδρος λοιπὸν ἀπὸ πάντων τῶν περικυκλούντων αὐτὸν ἐξωτερικῶν κωλυμάτων καὶ περισπασμῶν ἀπαλλαγείς, ἤρξατο ἤδη ἀναλαμβάνων τὸν Περσικὸν πόλεμον. Καὶ πρὶν μὲν ἀναχωρήσῃ εἰς Μικρὰν Ἀσίαν, ἀφῆκε πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς χώρας, τῆς Ἑλλάδος, τῶν μεθορίων τοῦ Κράτους καὶ τὴν ὑποταγὴν τῶν βαρβάρων, τὸν Ἀντίπατρον, ὡς ἀντιβασιλέα μετὰ δωδεκασχιλίων πεζῶν καὶ χιλίων πεντακοσίων ἱππέων, συστήσας αὐτῷ τὴν μητέρα καὶ προτρέψας αὐτὸν νὰ τιμᾷ καὶ νὰ περιποιῆται αὐτὴν ἐπαξίως τῆ; θέσεως αὐτῆς. Οἱ δὲ ἡγεμόνες τῶν συμμάχων βαρβάρων λαῶν προσεκλήθησαν νὰ συμμετάσχωσι προσωπικῶς τοῦ πολέμου, ἵνα οὕτως ἀπών, ἀπαλλαγῇ τῶν στάσεων, ὁ δὲ ζῆλος καὶ ἡ ἀνδρεία τῶν συμμάχων μᾶλλον ἐπαυξάνῃ, διοικουμένων ὑπὸ τῶν ἰδίων ἡγεμόνων. Ἀλλὰ καὶ ἕτερόν τι μέγα ζήτημα περὶ διαδόχου ἐγερθέν, κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην, ἰδίως ὑπὸ τοῦ Ἀντιπάτρου καὶ τοῦ Παρμενίωνος, φοβουμένων ἐν περιπτώσει φυσικοῦ τινος δυστυχήματος τοῦ Ἀλεξάνδρου, τίς ἔσται ὁ διάδοχος καὶ ἀπαιτούντων ὅπως ὁ Ἀλέξανδρος νυμφευθῇ πρὸ τῆς ἐκστρατείας, ἐλύθη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰπόντος ὅτι, τῆς Ἀσίας ἑτοιμοπολέμου οὔσης, δὲν εἶχε καιρὸν νὰ συλλογίζηται γάμους καὶ θαλάμους νυμφικούς. Ἑνὸς δ' ἑκάστου ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων αὐλικῶν αὐτοῦ ἐξετάζων τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν, διάφορα διένειμεν αὐτοῖς δῶρα, πρὸς τοῦτον μὲν ἀγρὸν ἢ κώμην, πρὸς ἐκεῖνον δὲ πρόσοδον λιμένος ἢ πόλεως, ἤ τι τοιοῦτον. Ἐν ᾧ δ' οὕτω διεγράφοντο τὰ βασιλικὰ εἰσοδήματα, παρὼν καὶ ὁ Περδίκκας, ἐπίσημος καὶ οὗτος ἀρχηγός, καὶ βλέπων τὸν Ἀλέξανδρον ἀφειδῶς μὲν διανέμοντα τὰ χαρίσματα, προθυμούμενον δὲ καὶ αὐτῷ νὰ προσφέρῃ ἀνάλογόν τι δώρημα: «*Σὺ δέ, βασιλεῦ*, εἶπεν αὐτῷ ὁ στρατηγός, *τί φυλάττεις δι' ἑαυτόν;*» — «*Τὰς ἐλπίδας,*» ἀπεκρίθη ὁ Ἀλέξανδρος. — «*Διὰ τῶν αὐτῶν λοιπὸν ἐλπίδων εὐχαριστούμεθα καὶ ἡμεῖς,*» ὑπέλαβεν ὁ Περδίκκας. Οὐ μικρὰν δ' ἐντύπωσιν οἱ λόγοι τοῦ Περδίκου ἐνεποίησαν τῷ Ἀλεξάνδρῳ, ὅστις ἐτέρπετο λίαν τοιαύταις ἑτοιμολογίαις, διὸ καὶ κατὰ τὸν θάνατον, προὐτίμησεν αὐτὸν τῶν

ἄλλων αὐλικῶν, δοὺς πρὸς αὐτὸν τὸν ἴδιον δακτύλιον. Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ Περδίκκας ἦτο εἷς τῶν γενναιοτέρων στρατηγῶν, μεγάλας πράξας ἀνδραγαθίας, κατὰ τὰς μάχας, ἀκολούθως.

Ὁ στρατός, ὃν ὁ Ἀλέξανδρος προητοίμασε διὰ τὴν κατὰ τῆς Περσίας ἐκστρατείαν, συνέκειτο ἐκ 30,000 πεζικοῦ στρατοῦ καὶ 5,000 ἱππικοῦ· ἔφερε δ' ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ἑβδομήκοντα τάλαντα μεθ' ἑαυτοῦ καὶ ζωοτροφίας δι' ἕνα μῆνα, ὡς ἀπερχόμενος εἰς χώραν πλουσίαν, ἐν ᾗ ἤλπιζεν, ὅτι θὰ εὕρῃ ἀφειδῶς καὶ πρὸ τῶν ποδῶν διακεχυμένα πάντα τὰ χρειώδη. Καὶ ἦσαν μὲν καὶ ξένοι ἐν τῷ στρατῷ τούτῳ· Ἕλληνες ὁπλῖται, οὓς παρέσχον αὐτῷ αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις 7,000, καὶ 5,000 Ἕλληνες μισθοφόροι, πρὸς τούτοις δὲ καὶ ἄλλοι σύμμαχοι καὶ ὑποτελεῖς 1500 ἱππεῖς Θεσσαλοί, 5,000 Τριβαλλοί, Ἰλλυριοί, Ὀδρύσαι καὶ 2,000 Ἀγριᾶνες ψιλοί, Παίονες καὶ Θρᾷκες, ἱππεῖς 800, μεθ' 600 Ἑλλήνων ἱππέων, ἀλλ' οἱ κυρίως ἀποτελοῦντες τὸν στρατὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἦσαν αὐτόχρημα Μακεδόνες, γενναῖοι καὶ μάχιμοι ἄνδρες, ἐξησκημένοι, ἐπὶ τοῦ Φιλίππου, εἰς τὰ τοῦ πολέμου καὶ εἰς τὴν σκληραγωγίαν. Οἱ ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ τούτων ἦσαν ἑξηκοντούτεις, ἄριστα πεπειραμένοι τῶν ἐν τῷ πολέμῳ, τῶν δὲ λοιπῶν στρατιωτῶν πλεῖστοι ἦσαν πεντηκοντούτεις. Ὁ Παρμενίων ἦτο ἐπὶ κεφαλῆς τῶν πεζῶν, κυβερνῶν τὴν φάλαγγα, ὑπὸ τὸ ὄμμα τοῦ βασιλέως· ὁ δὲ Νικάνωρ, ἕτερος υἱὸς τοῦ Παρμενίωνος, ἐκυβέρνα τοὺς ὑπασπιστάς, τάγμα πεζῶν, ἐλαφρότερον ὡπλισμένων τῶν φαλαγγιτῶν. Ἄλλοι δ' οὐχ ἧττον ἐπίσημοι στρατηγοὶ ἦσαν ὁ Πτολεμαῖος, ὁ Κοῖνος, ὁ Κρατερός, ὁ Ἀμύντας, ὁ Ἐρύγιος Κάλας, ὁ ἀρχηγὸς τῶν Θεσσαλῶν ἱππέων, καὶ ὁ Κάσσανδρος, ἀρχηγὸς τῶν Θρᾳκῶν καὶ τῶν Παιόνων· ἐν γένει δ' οἱ στρατηγοὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου παρίστων βουλὴν ἢ γερουσίαν ὑπὸ νεανίου προεδρευομένην. Τὴν προτεραίαν δὲ τῆς ἀναχωρήσεως ἔφιππος ὁ Ἀλέξανδρος καὶ στίλβων ὑπὸ τὴν χρυσῆν καὶ λαμπρὰν αὐτοῦ πανοπλίαν καὶ τὰ μεγαλοπρεπῆ πτερὰ τῆς περικεφαλαίας, στὰς ἐν μέσῳ τῶν στρατιωτῶν εἶπε περίπου τάδε :

Ἄνδρες στρατιῶται,

«Ἐπὶ τὴν ὑμετέραν ἀνδρείαν καὶ προθυμίαν πεποιθώς, τῇ τῶν θεῶν συνάρσει, ἀναλαμβάνω τὸν μέγαν τοῦτον ἀγῶνα. Παιδιόθεν ἐγνώρισα, ἐθαύμασα καὶ πολυειδῶς ἐδοκίμασα ὑμᾶς αὐξόμενος τὴν ἡλικίαν. Δι' ὑμῶν τὸν ἱερὸν λόχον τῶν ἀξιοθρηνήτων ἤδη Θηβαίων ἐνίκησα, δι' ὑμῶν τὰ βάρβαρα γειτονικὰ ἔθνη καὶ τοὺς ἀλαζόνας Κέλτας ἐταπείνωσα. Ἀλλὰ τί λέγω; Εἰσέτι ἀχνίζουσι καὶ εἶναι εἰς ἐρείπια τὰ κατεδαφισθέντα τείχη τῶν Θηβῶν, ἥτις ἐν τῇ ὑπερηφανείᾳ αὐτῆς ἐτόλμησε νὰ ἐμβάλῃ προσκόμματα εἰς τὸ μέγα ἔργον, ὅπερ, ἐπ' αἰσίοις οἰωνοῖς, ἐπιχειροῦμεν σήμερον. Ναί! Ἡ καταστροφὴ τῆς πόλεως ταύτης, ἥτις μὲ λυπεῖ ἐνδομύχως, εἶναι κατόρθωμα τῆς ὑμετέρας εὐτολμίας, ἀλλὰ τὸ παρὸν ἔργον, εἶναι, ἀσυγχρίτῳ τῷ λόγῳ, πολὺ μεγαλείτερον ἐπιπονώτερον καὶ ἐπικινδυνωδέστερον τῶν ἤδη προγεγενημένων. Θὰ ἀπομαχρυνθῆτε καὶ θὰ ἀποχωρισθῆτε, ἐπὶ πολλὰ ἔτη, ἀπὸ τῆς πατρίδος καὶ τῶν οἰκείων, θὰ ἀπέλθητε εἰς γῆν ξένην καὶ μεμαχρυσμένην, ἀναρριχώμενοι εἰς ὄρη ὑψηλὰ καὶ δύσβατα, διαβαίνοντες ποταμοὺς καὶ χειμάρρους βαθεῖς καὶ ὁρμητικούς, καὶ πεδιάδας ἀνύδρους καὶ ἐρήμους, θὰ ἀντιπαλαίσητε πρὸς πολυπληθεστέρους ἐχθρούς, ἀλλὰ τὰ πάντα πέποιθα, ὅτι θὰ ὑπομείνητε εὐχαρίστως, καὶ τὰ πάντα θὰ ὑπερνικήσητε, τῇ θείᾳ ἀρωγῇ, καθόσον μάλιστα καὶ ἡ δόξα, ἣν ἐκ τούτου θὰ λάβητε θὰ ἦναι ἀνταξία τῶν μεγάλων κόπων ὑμῶν.

Ἀνδρίζεσθε λοιπὸν καὶ μὴ λησμονῆτε, ὅτι εἶσθε προωρισμένοι νὰ συντελέσητε, διὰ τῆς ἀνδρείας ὑμῶν, εἰς τὴν ἐπὶ τὰ χρείσσω μεταβολὴν τῆς ἀνθρωπότητος· διότι τοιαύτη ἡ θέλησις τῶν θεῶν!»

Μετὰ δακρύων χαρᾶς οἱ στρατιῶται ἐπευφήμησαν τοὺς λόγους τοῦ Ἀλεξάνδρου, παροῦσα δὲ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ Ὀλυμπιάς, ἐνηγκαλίσθη τὸν υἱὸν καὶ ἀσπασθεῖσα αὐτὸν ἐπὶ τοῦ μετώπου: *«Ἄξια τῆς γεννήσεώς σου, εἶπεν αὐτῷ, νὰ φρονῇς, τέκνον μου.»*

Ἀναχωρήσας ἐκ Πέλλας ὁ Ἀλέξανδρον μετέβη, μετὰ τοῦ

στρατοῦ, εἰς Ἀμφίπολιν, καὶ ἐκεῖθεν διὰ τῆς παραλίας τῆς Θρᾴκης διελθὼν τὰς ἑλληνικὰς παραθαλασσίους πόλεις: τὰ Ἄβδηρα καὶ τὴν Μαρώνειαν, καὶ τοὺς ποταμοὺς Στρυμόνα, Ἕβρον καὶ Μέλανα, ἐντὸς εἴκοσι περίπου ἡμερῶν, ἔφθασεν εἰς τὴν κατὰ τὴν Εὐρωπαϊκὴν πλευρὰν τοῦ Ἑλλησπόντου κειμένην πόλιν Σηστόν. Οὐδεὶς δ' ἐπεχείρησε νὰ κωλύσῃ τοὺς Μακεδόνας ἀπὸ τοῦ νὰ διαβῶσι τὸν ποταμόν, εἴτε διότι οἱ Πέρσαι δὲν ἀνελογίσθησαν πόσον μέγας ἦτο ὁ ἐπικείμενος κίνδυνος, εἴτε διότι ὁ δορικτήτωρ προέλαβεν αὐτούς, κατὰ τὴν ταχύτητα, πρὶν ἔτι ἐκεῖνοι λάβωσι καιρὸν νὰ ποιήσωσι τὴν ἐλαχίστην προπαρασκευήν. Ἑκατὸν ἑξήκοντα τριήρεις μετά τινων φορτηγῶν ἄλλων πλοίων προαποσταλεῖσα προσδιωρίσθησαν ἤδη νὰ μεταγάγωσι τὸν στρατὸν ἐκ τῆς ἐν Χερρονήσῳ Σηστοῦ εἰς τὴν ἀπέναντι ἀκτὴν κατὰ τὴν ἀσιατικὴν πλευρὰν παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ κειμένην Ἄβυδον. Τίς δ' ἀκούων τὰ ὀνόματα τῆς Σηστοῦ καὶ Ἀβύδου δὲν ἀνασκιρτᾷ, ἀναπολῶν τὰ καθ' Ἡρὼ καὶ Λέανδρον τραγικὰ συμβεβηκότα, καθ' ἃ ὁ δυστυχὴς ἐραστὴς νηχόμενος ἵνα λάβῃ συνέντευξιν μετὰ τῆς φίλης ἐπνίγη ἐντὸς τοῦ ὕδατος; Τὴν στενοτάτην δὲ θάλασσαν ταύτην, μόλις δύο μιλίων πλάτος ἔχουσαν, ἦν, τὴν ἐναντίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου διεύθυνσιν λαβὼν ἄλλοτε ὁ Ξέρξης, διέβη διὰ διπλῆς γεφύρας ἀπερχόμενος κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἀπεφάσισε νὰ διαβῇ καὶ ὁ Ἀλέξανδρος. Αὐτόθι ὁ Ἀλέξανδρος προπέμψας, μετὰ μέρους τοῦ στρατοῦ, τὸν Παρμενίωνα, αὐτὸς δ' ὑπερβὰς εἰς τὴν ἀπέναντι τῶν Τρωϊκῶν παραλίων Ἐλαιοῦντα, κατὰ τὸν λεγόμενον «λιμένα τῶν Ἀχαιῶν», ἐφ' οὗ ἀνυψοῦντο οἱ τύμβοι τοῦ Αἴαντος, τοῦ Ἀχιλλέως καὶ τοῦ Πατρόκλου προσέφερε θυσίαν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Πρωτεσιλάου, τοῦ πρώτου τῶν Ἑλλήνων, κατὰ τὸν πόλεμον τῆς Τρῳάδος, πατήσαντος τὸν πόδα ἐπὶ τῆς Ἀσίας καὶ πρώτου θανατωθέντος, εὐχόμενος ὅπως γείνῃ εὐτυχεστέρα τῆς ἐκείνου ἡ ἀποβίβασις αὐτοῦ.

Ἰδίᾳ δὲ χειρὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἤλαυνε τὴν ναυαρχίδα, ἥτις μετεκόμιζεν αὐτὸν ἐκ τῶν χωρῶν, ἃς οὐδέποτε ἔμελλε νὰ ἐπανίδῃ πλέον, σπονδὰς δὲ προθύμως ἐτέλεσεν ἐν μέσῳ τῆς θαλάσ-

σης διὰ χρυσῆς φιάλης, καὶ ταῦρον προσέφερε θυσίαν πρὸς τὸν θεὸν τῆς θαλάσσης Ποσειδῶνα καὶ τὰς Νηρηίδας· ὅτε δ' ἔφθασαν εἰς τὴν Ἀσιατικὴν παραλίαν, ἐπισήμως κατέσχεν αὐτὴν ὁ Ἀλέξανδρος, ἐμπήξας τὸ δόρυ ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, καὶ πρῶτος ἀναπηδήσας ἐκ τοῦ πλοίου εἰς τὴν γῆν τῆς Τρῳάδος, πλήρης χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως, διέταξε νὰ ἀναγείρωσιν ἐν τῷ ἄμα βωμοὺς ἔν τε Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ, τῷ ἀποβατηρίῳ Διὶ καὶ Ἀθηνᾷ καὶ Ἡρακλεῖ, καὶ διαφόρους ἐτέλεσε θυσίας. Μηδενὸς δ' ἀπέναντι αὐτοῦ παρισταμένου ἐχθροῦ, ἀφεὶς τὸ στρατόπεδον, ἔνθα κατέλυσεν ὁ στρατός, προέβη αὐτὸς ἐξετάζων τὴν θέσιν τῆς περιφήμου ταύτης πόλεως, ἔνθα συνεβησαν τὰ ἐν τῇ *Ἰλιάδι* ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου ἐξυμνούμενα· εἶναιδὲ ἡ Τρωάς, ἡ καὶ ἄλλ ως Ἴλιον καλουμένη χερσόνησος, ἐμπεριλειομένη ὑπὸ τῆς θαλάσσης καὶ τῶν ὑψωμάτων τῆς Ἴδης, ἔνθα ὁ Πάρις ἐλέγετο, ὅτι ἐδίκασε τὰς τρεῖς μεγάλας θεάς, μέλλων νὰ ἀποφανθῇ ποία ἐξ αὐτῶν, ὡς ὡραιοτέρα, ὤφειλε νὰ λάβῃ τὸ χρυσοῦν μῆλον. Δὲν ἀπέβη δ' ἐκεῖ ὁ Ἀλέξανδρος ἐξ ἁπλῆς περιεργείας κινούμενος, ἀλλ' ἐπιθυμῶν νὰ τιμήσῃ θρησκευτικῶς τὴν μνήμην τῶν ἐκεῖ πεσόντων ἡρώων, ὑπὸ προληπτικῆς κατεχόμενος ἰδέας, ὅτι ἡ ἐκστρατεία αὐτοῦ ἤθελεν ἐπιτύχει ἂν προσέφερε τὰς ἀνηκούσας τιμὰς πρὸς τὴν ἀρετὴν τῶν προκατόχων.

Μετὰ πόσου δ' ἐνθουσιασμοῦ οἱ περὶ τὸν Ἀλέξανδρον ἐπάτουν νῦν τὴν ὑπὸ τῶν ὁμήρικῶν ποταμῶν: τοῦ Σιμόεντος καὶ τοῦ Σκαμάνδρου καταβρεχομένην πεδιάδα! Ὁ χῶρος δὲ ἔνθα ὑπετίθετο, ὅτι ἦτο ἡ θέσις τῆς ἀρχαίας πόλεως τοῦ Πριάμου, ἐφείλκυσαν ἐξόχως τὴν προσοχὴν πάντων καὶ ἵσταντο ἤδη θαυμάζοντες τὸν βωμόν, ὃν οἱ ὀλίγοι τότε πέριξ κάτοικοι ἐδείκνυον λέγοντες, ὅτι ἐκεῖ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀχιλλέως Νεοπτόλεμος ἐθανάτωσε τὸν γέροντα βασιλέα τῆς Τρῳάδος. Αὐτοῦ δ' ὁ Ἀλέξανδρος ἀνήρτησεν ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τῆς *Ἰλιάδος Ἀθηνᾶς* τὴν ἰδίαν πανοπλίαν, ἀντὶ ταύτης παραλαβὼν τινὰ τῶν αὐτόθι κειμένων ὅπλων, διασωζόμενα ἀπὸ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, καὶ ταῦτα οἱ ὑπασπισταὶ αὐτοῦ, λέγεται, ὅτι ἔφερον πρὸ αὐτοῦ ἀκολούθως ἐν ταῖς μάχαις·

ἀλλ' ἡ μεγαλειτέρα προσοχὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔπεσεν ἐπὶ σωροὺς τινὰς κειμένους κατὰ τὸ Σίγειον ἀκρωτήριον, οἵτινες καὶ ἔκτοτε ἐθεωροῦντο ὡς τάφοι τοῦ Ἀχιλλέως καὶ Πατρόκλου, καὶ γυμνικοὺς πρὸς τιμὴν αὐτῶν συνέστησεν αὐτόθι ἀγῶνας. Ἔλεγε δ' ὅτι ἐμακάριζε τὸν Ἀχιλλέα, ὅτι ζῶν μὲν εὗρε τοιοῦτον πιστὸν φίλον, τὸν Πάτροκλον, ἀποθανὼν δ' ἠξιώθη τοιούτου ποιητοῦ λαμπρῶς ἐξυμνήσαντος τὰς ἀνδραγαθίας αὐτοῦ. Ἐν ᾧ δὲ περιεφέρετο ὁ Ἀλέξανδρος παρατηρῶν τὴν πόλιν, ἠρώτησέ τις αὐτὸν ἂν θέλῃ νὰ ἴδῃ τὴν λύραν τοῦ Ἀλεξάνδρου Πάριδος. — «Οχι *τὴν τοῦ Πάριδος*, ἀνέκραξεν ὁ Ἀλέξανδρος, *ἀλλὰ τὴν τοῦ Ἀχιλλέως, δι' ἧς ἐκεῖνος ἀνύμνει τὰς πράξεις καὶ τὰς ἀνδραγαθίας τῶν γενναίων ἡρώων*». Ἐνταῦθα ὁ ἱστοριογράφος Ἀρριανὸς ἀναφέρει ἔθιμόν τι, ἐν μεγάλῃ τότε χρήσει ὄν, λέγων ὅτι ἐν ᾧ ἀνήρχετο εἰς Ἴλιον, Μενοίτιος ὁ κυβερνήτης, χρυσῷ στεφάνῳ, ἐστεφάνωσεν αὐτόν, ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἐκ Σιγείου ἐλθὼν Χάρης ὁ Ἀθηναῖος, καί τινες ἄλλοι, οἱ μὲν Ἕλληνες, οἱ δ' ἐπιχώριοι. Λέγεται δ' ὅτι καὶ οὗτος μὲν ἐστεφάνωσε τὸν τάφον τοῦ Ἀχιλλέως, ὁ δ' Ἡφαιστίων τὸν τοῦ Πατρόκλου, καὶ ὅτι ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τοῦ Ἑρκείου Διὸς ἔθυσε τῷ Πριάμῳ ἵνα ἐξιλεώσῃ οὕτω τὴν μῆνιν αὐτοῦ κατὰ τοῦ γένους τοῦ Ἀχιλλέως φονεύσαντος τὸν γηραιὸν βασιλέα ἐν τῷ ἱερῷ ἀσύλῳ τοῦ οἴκου αὐτοῦ. Μετὰ ταῦτα διέταξε τὴν ἀνέγερσιν καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς Τρῳάδος, ἔδωκε τοῖς πολίταις τῆς νέας πόλεως ἐλευθερίαν καὶ ἀτέλειαν καὶ ὑπεσχέθη αὐτῇ εἰς τὸ μέλλον μεγαλειτέρας ἔτι βασιλικὰς χάριτας.

Ἐπιστρέψας ὁ Ἀλεξανδρος εἰς τὴν Τρῳάδα, κατὰ βορειοανατολικὴν διεύθυνσιν, διῆλθε τὴν παραλίαν τοῦ Ἑλλησπόντου, διαβαίνων διὰ τῶν πόλεων Περκώτης καὶ Λαμψάκου. Ἐκ πρώτης δ' ἀφετηρίας ἡ Ἑλληνικὴ πόλις Λάμψακος ἐπεσπάσατο τὴν ὀργὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅστις βεβαίως ἤθελεν ἐπιβάλει αὐτῇ τὴν μοῖραν τῶν Θηβῶν, ἀλλά, κατὰ καλὴν τύχην, ἡ ἐπιτηδειότης ἑνὸς τῶν πολιτῶν αὐτῆς, τοῦ φιλοσόφου Ἀναξιμένους, ἔσωσε τὴν πόλιν ἐκ προφανοῦς κινδύνου.

Ὁ Ἀναξιμένης οὗτος εἶχεν ἄλλοτε σχέσεις μετὰ τοῦ Φι-

λίππου, πιθανὸν δὲ νὰ ἔδωκε καὶ μαθήματα ῥητορικῆς πρὸς τὸν υἱὸν Ἀλέξανδρον. Οἱ κάτοικοι τῆς Λαμψάκου βίαιοι, αὐθάδεις καὶ ὑβρισταὶ ὄντες, ἐμήνυσαν πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, ὅτι δὲν παραδέχονται αὐτὸν ἐντὸς τῆς πόλεως, μεταχειριζόμενοι συγχρόνως ἀπρεπεῖς καὶ ἀσχήμονας λόγους, καὶ λέγοντες ὅτι ἀντ' αὐτοῦ προετίμων τοὺς Πέρσας. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐγένετο ἔξαλλος καὶ ἡτοιμάζετο ἤδη νὰ καταστρέψῃ τὴν Λάμψακον, ἀλλὰ μαθών, ὅτι ὁ διδάσκαλος Ἀναξιμένης προσήρχετο ἐπὶ κεφαλῆς ἐπισήμου πρεσβείας, σπεύδων νὰ παρακαλέσῃ αὐτὸν νὰ μὴ βλάψῃ τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ὤμοσεν ὅρκον φρικτὸν πρὸς τοὺς θεοὺς τῶν Ἑλλήνων, πρὶν ἔτι ἴδῃ τὸν φιλόσοφον, νὰ μὴ παραδεχθῇ τὴν αἴτησιν αὐτοῦ καὶ νὰ πράξῃ πᾶν τὸ ἐναντίον αὐτῆς: «Ἦλθον, λέγει παρουσιασθεὶς ὁ Ἀναξιμένης πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, *νὰ σὲ παρακαλέσω, βασιλεῦ, νὰ ἐξανδραποδίσῃς τὰς γυναῖκας τῶν Λαμψακηνῶν, νὰ κατεδαφίσῃς τὴν πόλιν αὐτῶν ὅλην, καὶ νὰ καύσῃς τοὺς ναοὺς τῶν θεῶν.*» Εἰς τὸ ἀστεῖον τοῦτο δίλημμα μηδὲν εὑρίσκων νὰ ἀντιτείνῃ ὁ Ἀλέξανδρος, ἅμα δὲ καὶ ἐκ φιλανθρωπίας εὐαρεστούμενος διὰ τὸν τρόπον, ὃν μετεχειρίσθη ὁ φιλόσοφος πρὸς σωτηρίαν τῆς πατρίδος αὐτοῦ, παρέσχεν ἀμέσως συγγνώμην πρὸς τοὺς Λαμψακηνούς· καὶ οὕτως ἐσώθη ἡ πόλις μέχρι τῆς σήμερον διατηροῦσα τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς θέσιν καὶ τὸ ὄνομα (Λεμψὲκ) δυστυχῶς ὅμως τὸ πλεῖστον ὑπὸ Τούρκων οἰκουμένη.

Πᾶσα ἡ δύναμις τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐστρατοπέδευε ἤδη ἐν τῷ πεδίῳ τῆς Ἀρίσβης, πόλεως παρὰ τὸν Σελλήεντα ποταμόν, ὅθεν καὶ ἔμελλε νὰ προβῇ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας. Καίτοι δὲ τοσοῦτον μικρὰ ἔχων πρὸς ἐκτέλεσιν τοιούτου μεγαλεπηβόλου σκοποῦ, λαμπρὰς ἐστήριζε τὰς ἐλπίδας ἐπὶ τὴν ἰδίαν ἀγαθὴν τύχην καὶ τὴν ἀδυναμίαν καὶ παρακμήν, ἐν ᾗ διετέλει τὸ Περσικὸν κράτος. Βασιλεὺς τῆς Περσίας ἦτο τότε, ὡς προείρηται, Δαρεῖος ὁ Κοδομανός. Μαθὼν δ' οὗτος, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἐπήρχετο κατὰ τῶν χωρῶν αὐτοῦ, ἐν τῇ ὑπερορίῳ ἀλαζονείᾳ μεγάλην ἔδειξε περιφρόνησιν πρὸς τοὺς Μακεδόνας καὶ σφοδρὰν ἔπεμψε διαταγὴν πρὸς τοὺς σατράπας τῶν πόλεων: «*νὰ συλλάβωσι τὸν*

αὐθάδη νεανίαν καὶ ἀφ' οὗ μαστιγώσωσιν ἀνηλεῶς, νὰ πέμψωσι ζῶντα πρὸς αὐτόν· τοὺς δὲ στρατιώτας αὐτοῦ νὰ δεσμεύσωσιν ἅπαντας καὶ νὰ πέμψωσιν εἰς τὰ ἀπώτερα μέρη τοῦ κράτους.»

Ὁ Ἀλέξανδρος μαθὼν παρὰ τῶν προπορευομένων προσκόπων, τοῦ Ἀμόντου τοῦ Λυγκηστοῦ, τοῦ Σωκράτους καὶ τῶν περὶ αὐτούς, ὅτι αἱ Περσικαὶ δυνάμεις συνεσωρεύθησαν ὄπισθεν τοῦ κατὰ τὴν Φρυγίαν Γρανικοῦ ποταμοῦ καὶ τῶν ἀνατολικῶν ὑψωμάτων τῆς Ἴδης, ἐπῆλθε πρὸς ἀναζήτησιν αὐτῶν. Οὐ μικρὰς δ' οἱ κατὰ τὰ μέρη ταῦτα σατράπαι ἔκαμαν προπαρασκευάς, καὶ μέγαν συνήθροισαν στρατόν, ἐξ 130,000 ἀνδρῶν συγκείμενον. Σπιθριδάτης, ὁ σατράπης τῆς Λυδίας καὶ Ἰωνίας, Ἀρσίτης, ὁ τῆς Φρυγίας καὶ τῶν κατὰ τὸν Ἑλλήσποντον χωρῶν διοικητής, καὶ Μέμνων ὁ διαδεχθεὶς τὸν ἀποθανόντα ἀδελφὸν Μέντορα εἰς τὴν διοίκησιν τῶν παραλίων, ἀνὴρ μεγάλης ἱκανότητος καὶ πείρας, ἦσαν οἱ κυριώτεροι ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ τούτου, τοῦ μέλλοντος νὰ κωλύσῃ τὴν ὑπὸ τῶν Μακεδόνων διάβασιν τοῦ ποταμοῦ Γρανικοῦ. Καὶ ἦτο μὲν βεβαίως ὁ στρατὸς οὗτος τῶν Περσῶν πολὺ ἀνώτερος τοῦ τῶν Μακεδόνων, κατὰ τὸν ἀριθμόν, ἀλλὰ καὶ πολὺ ἡλαττοῦτο κατὰ τὴν στρατιωτικὴν πειθαρχίαν καὶ τὴν πολεμικὴν ἐμπειρίαν. Ἐν πρώτοις δ' ὁ Μέμνων ἐν πολεμικῷ συμβουλίῳ τῶν σατραπῶν, κατὰ τὴν Ζέλειαν, πόλιν τῆς Φρυγίας ἔνθα ἦσαν ἐστρατοπεδευμένοι οἱ Πέρσαι, παραστὰς συνεβούλευσεν αὐτοὺς νὰ ἀποφύγωσι τὴν ἔναρξιν τοῦ πολέμου, ὅστις ἢ μικρὰν ὑπέσχετο ἐλπίδα νίκης, ἢ ὁλοτελῶς μὲν νίκην, ἀλλ' ἄνευ μεγάλης τινὸς ὠφελείας· διότι «οἱ Μακεδόνες, ἔλεγεν, εἶναι διττῶς »ἐπικίνδυνοι ὡς πολὺ ἰσχυρότεροι καὶ πλειότερον ἐκείνων ἐξη»σκημένοι εἰς τὰ τοῦ πολέμου, καὶ ὡς πολεμοῦντες ὑπὸ τὴν ὄψιν »τοῦ βασιλέως αὐτῶν. Καὶ ἂν μὲν οἱ Πέρσαι νικήσωσιν, ἁπλοῦς »μόχθος μόνον θέλει ἐπιπέσει ἐπὶ τοὺς Μακεδόνας, ἔτι ἀπέτυχον, »κατὰ τὴν πρώτην αὐτῶν ἔφοδον, ἀλλ' οἱ Πέρσαι, ἀπ' ἐναντίας, »ἡττώμενοι, οὐχὶ μόνον θέλουσιν ἀπολέσει τὴν χώραν, ἣν πρό»κειται νὰ φυλάξωσιν, ἀλλὰ καὶ θέλουσι διευκολύνει τὸν ἐχθρὸν

»νὰ προχωρήσῃ περαιτέρω. Τὸ μόνον δὲ συμφέρον καὶ χρήσιμον »αὐτοῖς ἦτο νῦν νὰ ἀποφύγωσι πᾶσαν ὁριστικὴν καὶ κρίσιμον »μάχην. Πρὸς τούτοις δὲ ἐπειδὴ ὁ Ἀλέξανδρος ὀλίγων ἡμερῶν »μόνον ζωοτροφίας ἔφερεν, οἱ Πέρσαι ὀφείλουσι νὰ ὑποχωρήσωσι »βραδέως, καίοντες τὰ γεννήματα καὶ τὰς ἀποθήκας, καὶ ἐρη»μοῦντες τὴν ὄπισθεν αὐτῶν ὑπολειπομένην χώραν οὕτως, ὥστε »οἱ Μακεδόνες νὰ μὴ εὑρίσκωσι τροφὰς καὶ καταλύματα.» Καὶ πιθανὸν μὲν νὰ ἀπετύγχανεν ὁ τρόπος οὗτος, ἀπέναντι τῆς μεγαλονοίας καὶ τῆς ἐμφύτου ἐμπειρίας τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀναμφιβόλως ὅμως ἤθελε παράσχῃ οὐ μικρὰς δυσκολίας ὁποίῳ δήποτε ἄλλῳ κατακτητῇ. Οἱ Πέρσαι στρατηγοὶ ζηλεύοντες τοὺς ξένους, ἅμα δὲ καὶ πλήρη πεποίθησιν ἐπὶ τὰς οἰκείας δυνάμεις ἔχοντες, ἐθεώρησαν τὰ ὑπὸ τοῦ Μέμνονος προτεινόμενα ὡς πάντῃ ἀπρεπῆ καὶ ἀνάξια τοῦ Περσικοῦ μεγαλείου, καὶ ἀπεφάσισαν ἤδη νὰ μὴ ἀφήσωσι τοὺς Μακεδόνας νὰ προχωρήσωσι περαιτέρω τοῦ Γρανικοῦ ποταμοῦ· πρὸ πάντων δὲ πρὸς τὴν συνετὴν τοῦ Μέμνονος γνώμην ἀντέταξεν εἰπὼν ὁ Ἀρσίτης, ὁ σατράπης τῆς Φρυγίας, καθόσον μάλιστα, κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ Ἕλληνος στρατηγοῦ, οὗτος ἐκινδύνευε νὰ ἀπολέσῃ τὸ πᾶν διὰ τῆς προτεινομένης πυροπολήσεως καὶ ἐρημώσεως: *«Οὐδ' ἁπλῆ καλύβη νὰ κᾶῃ ἀνέχομαι, ὁ στρατὸς τοῦ βασιλέως ἡμῶν γνωρίζει πῶς νὰ νικᾷ.»* Καὶ οὕτω προέβησαν οἱ Πέρσαι μέχρι τοῦ Γρανικοῦ ποταμοῦ, παρὰ τὴν γνώμην τοῦ Μέμνονος.

Ὁ ποταμὸς οὗτος, ἢ μᾶλλον ὁ ῥύαξ, δὲν ἔχει ἄλλην τινὰ ἐξαιρετικὴν ἰδιότητα ἀπέναντι τῆς ἱστορικῆς αὐτοῦ ἐπισημότητος. Ἐκ τῶν κλιτύων τῆς Ἴδης πρὸς τὴν Προποντίδα μεταξὺ Πριάπου καὶ Κυζίκου κατερχόμενος, κατὰ πᾶσαν μὲν ἄλλην ἐποχὴν εἶναι ἀσήμαντος, κατὰ τὴν ἄνοιξιν ὅμως, καθ' ἣν αἱ διαλυόμεναι χιόνες μεταβάλλουσιν αὐτὸν εἰς βαθὺν καὶ ὁρμητικὸν χείμαρρον εἶναι ὀλίγον ἐπικίνδυνος. Ἅμα δ' οἱ Μακεδόνες προσῆλθον πρὸς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, ἀπαντῶσι καὶ τοὺς Πέρσας κατὰ τὴν ἀπέναντι ὄχθην, τὴν ἀριστεράν. Καὶ ἦτο μὲν ἡ ὑπὸ τῶν Περσῶν κατεχομένη ὄχθη κρημνώδης καὶ ὑψηλοτέρα τῆς ἐπι-

φανείας τοῦ ὕδατος, ὥστε ἡ θέσις αὐτῶν ἀπέβαινεν οὕτως ἀσφαλεστέρα καὶ πολλὰς παρεῖχε τὰς ὠφελείας, ἀλλ' οὐδόλως οἱ Πέρσαι ἐτοποθετήθησαν ὡς ἔδει στρατιωτικῶς· διότι καίτοι ὤφειλον νὰ θέσωσι τὸν πεζὸν στρατὸν ἀμέσως κατὰ πρόσωπον τοῦ ἐχθροῦ, ὥστε διὰ τῶν λογχῶν νὰ κωλύωσι τὴν διάβασιν τῶν Μακεδόνων, ἐκεῖνοι ἀπ' ἐναντίας τοὺς μὲν πεζοὺς κατέταξαν ὄπισθεν, τοὺς δ' ἱππεῖς ἔθεσαν κατὰ μέτωπον, δι' ἐλαφρῶν κυρίως καθωπλισμένους ἀκοντίων ἢ δοράτων.

Ὁ Ἀλέξανδρος καλῶς ἀφ' ἑτέρου ἐξετάσας τὸ ἔδαφος τοῦ ποταμοῦ, καὶ διερευνήσας πόθεν ἦτο εὐδιάβατος, διέταξε τὸν στρατὸν ἀμέσως νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν διάβασιν, ἀκολουθῶν αὐτόν. Καὶ τῆς μὲν ἀριστερᾶς πτέρυγος τὴν διοίκησιν ἀφῆκε τῷ Παρμενίωνι, τὴν δὲ δεξιὰν διεφύλαξεν δι' ἑαυτόν, δι' αὐτῆς μελετῶν νὰ ποιήσηται τὴν πρώτην ἔφοδον. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ὁ πολὺ βεβαίως ἐμπειρότερος στρατηγὸς Παρμενίων θεωρῶν, ὅτι ἦτο ἐπικίνδυνος ἀπόπειρα καὶ τόλμη νὰ διαβῶσιν ἀμέσως τὸν ποταμόν, καὶ κρίνων ὅτι ἀπροσδόκητόν τι περιστατικὸν ἠδύνατο νὰ δώσῃ ἀλλοίαν μορφὴν εἰς τὸ πρᾶγμα τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν, καὶ νὰ διευκολύνῃ ἄλλως πως τὴν διάβασιν, προσελθὼν συνεβούλευσε τὸν Ἀλέξανδρον νὰ ἀναβάλωσιν, ἐπὶ τοῦ παρόντος, τὴν ἔφοδον εἰπὼν ὅτι: «*Ἂν ἐπιχειρήσωμεν ἀμέσως τὴν ἔφοδον, μοὶ φαίνεται ὅτι θὰ κινδυνεύσωμεν· διότι ἀδύνατον εἶναι νὰ περάσῃ ὁ στρατὸς τὸν ποταμὸν, ἔχων κατὰ μέτωπον τὸν ἐχθρόν. Ὁ ποταμὸς, ὡς βλέπεις, πολλαχοῦ εἶναι βαθύς, αἱ δ' ἀπέναντι ὄχθαι ὑψηλαὶ καὶ ἀπόκρημνοι, οἱ ἱππεῖς λοιπὸν τῶν πολεμίων εἰς πυκνὴν παρατεταγμένοι φάλαγγα, θὰ ἐπιπέσωσι ἐν τῷ ἅμα κατὰ τῶν διαβαινόντων στρατιωτῶν καὶ ἐν ἀκαρεῖ θὰ καταθραύσωσιν αὐτοὺς πρὶν ἢ δυνηθῶσι νὰ συμπλακῶσιν. Ἀπ' ἐναντίας δέ, τὴν πρωΐαν πρὶν ἢ οἱ Πέρσαι παραταχθῶσι παρὰ τὴν ὄχθην, ὁρμῶσιν οἱ Μακεδόνες καὶ διέρχονται τὸν ποταμόν*». Ταῦτα μὲν εἶπεν ὁ στρατηγός, ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος κρίνων, ὅτι προτιμότερον ἦτο νὰ ἐμποιήσωσι τὴν πρώτην ἐντύπωσιν πρὸς τὸν ἐχθρόν, δι' αἰφνιδίου ὁρμῆς, δὲν ἠθέλησε νὰ περιμείνῃ τὴν ἐπαύριον ἀντειπών:

«*Καλοὶ εἶναι οἱ λόγοι σου, ὦ Παρμενίων, ἀλλ' αἰσχύνομαι τὸν Ἑλλήσποντον, τὸν ὁποῖον διέβην τοσοῦτον εὐκόλως, ἂν φανῶ ὅτι δειλιῶ διὰ τὸ ἄθλιον τοῦτο ῥυάκιον, καὶ οὔτε τῆς δόξης τῶν Μακεδόνων ἴδιον θεωρῶ τὸ τοιοῦτον, οὔτε συμφωνεῖ πρὸς τὴν ἰδικήν μου ὀξύτητα. Καὶ αὐτοὶ δ' οἱ Πέρσαι θὰ χλευάσωσιν ἡμᾶς ὅτι δὲν εἴμεθα ἄξιοι νὰ ἀντιπαραταχθῶμεν πρὸς αὐτούς*». Ταῦτα εἰπὼν ἀπέστειλεν εὐθὺς τὸν Παρμενίωνα πρὸς τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα, αὐτὸς δὲ ὥρμησε πρὸς τὴν δεξιάν.

Ἐν τῷ ἅμα δ' ἱππεύσας ὁ Ἀλέξανδρος, ὡς μανιώδης καὶ παράφορος ὥρμησεν ἀμέσως ἐντὸς τοῦ ὁρμητικοῦ ποταμοῦ, ὁδηγῶν τὴν δεξιὰν τοῦ ἱππικοῦ πτέρυγα, τὴν ἐκ δεκατριῶν ἰλῶν συγκειμένην, καὶ ἀκολουθῶν τοὺς προσκόπους. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν οἱ Μακεδόνες διέβαινον ἀταράχως τὸν ποταμὸν ἐν τῷ ἤχῳ τῶν σαλπίγγων, θριαμβευτικοὺς ᾄδοντες παιᾶνας, ὡς νικηταὶ δηθεν, ἀλλ' ὅτε ἐπλησίαζον πρὸς τὴν ἀπέναντι ὄχθην, βροχὴ ἀκοντίων πίπτουσα παρὰ τῶν αὐτόθι ἱσταμένων ἱππέων, εἰς μεγίστην ταραχὴν καὶ σύγχυσιν ἐνέβαλε τοὺς Μακεδόνας, οἵτινες καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ὀπισθοχωρήσωσιν, ἐν μέρει, πραγματοποιοῦντες οὕτω τοὺς φόβους τοῦ γηραιοῦ Παρμενίωνος, ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος διὰ τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ γενναιότητος, ἣν ἀπεμιμήθησαν καὶ οἱ σωματοφύλακες, ἀλλοίαν μορφὴν παρέσχε τοῖς πράγμασιν, ἐπὶ τέλους δ' οἱ Μακεδόνες κατώρθωσαν νὰ περαιωθῶσιν εἰς τὰς ἀπέναντι ὄχθας, μετὰ μεγίστης ὅμως δυσκολίας, καθότι, ἐπειδὴ αὗται ἦσαν ὑγραὶ καὶ ὀλισθηραὶ διὰ τὸν ἐπ' αὐτῶν πηλόν, ἠναγκάζοντο οἱ στρατιῶται νὰ μάχωνται συγχρόνως, ἀποδιώκοντες τοὺς κατ' αὐτῶν ἐπιπίπτοντας, ὧν ἐζήτουν νὰ κατάσχωσι τὰς θέσεις. Ἡ ὁρμὴ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ἦτο ἀκράτητος καὶ ἡ συμπλοκὴ τρομερωτάτη. Ἱππεὺς Μακεδών, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, πρὸς ἱππέα Πέρσην ἐκπληκτικῶς συμπλεκόμενος διὰ τοῦ δόρατος, καὶ τό τε πρόσωπον καὶ τὰ στήθη τοῦ ἀντιπάλου πλήσσων, ἐξέτεινεν αὐτὸν νεκρὸν κατὰ γῆς, μέχρις οὗ ἀνῆρχετο ὁ κρότος τῶν συγκρουομένων δοράτων καὶ τῶν ἀσπίδων, ἀναμιγνυόμενος μετὰ τῆς ἀγωνιώσης κραυγῆς τῶν μα-

χομένων· ἰδίᾳ δ' ὁ Ἀλέξανδρος παράφορος ἐν μέσῳ τῶν βαρβάρων, καὶ ὡς λέων ἐξηγριωμένος μεταξὺ ἀγέλης ταύρων μυκωμένων, κατὰ τὴν ἔκφρασιν ἱστορικοῦ, δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν στρέφων τὸ δόρυ, πανταχοῦ τὸν ὄλεθρον καὶ τὸν θάνατον ἐπῆγεν, ἀφ' ἑτέρου ὅμως καὶ οὗτος περιστοιχούμενος ὑπὸ λαμπροῦ ἐπιτελείου, καὶ κατά τε τὴν λευκότητα καὶ τὸ μέγεθος τῶν πτερῶν τῆς περικεφαλαίας διακρινόμενος τῶν ἄλλων; ἐνταὐτῷ δὲ καὶ χάριν τοῦ ὑπὸ πάντων πρὸς αὐτὸν παρεχομένου σεβασμοῦ, εἰς μέγιστον περιέστη κίνδυνον, πανταχόθεν προσβαλλόμενος ὑπὸ τῶν ἐπισημοτέρων ἀρχηγῶν τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ, ζητούντων νὰ φονεύσωσι τὸν ἀρχηγὸν τῶν ἐχθρῶν. Καὶ θλασθέντος μέν, δυστυχῶς, τοῦ δόρατος, ἐζήτησε τὸ τοῦ Ἀρέτου, ἀναβολέως τῶν βασιλικῶν, εἰπόντος δ' ἐκείνου ὅτι καὶ τὸ ἴδιον ἐθλάσθη, περιῆλθεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς μεγάλην ἀγωνίαν, μαχόμενος ὅπως ἠδύνατο διὰ τοῦ ξίφους. Δημάρατος δὲ ὁ Κορίνθιος, ἐπὶ τέλους, ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ μαχόμενος, προσέφερε πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον τὸ ἴδιον δόρυ. — «*Καλῶς ἔχει,*» εἶπεν ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ λαβὼν τὸ δόρυ, ὥρμησε κατὰ τῶν Περσῶν. Καὶ πρῶτον μὲν πλήξας τὸν κατ' αὐτοῦ ἐπερχόμενον Μιθριδάτην, τὸν γαμβρὸν τοῦ Δαρείου, νεκρὸν αὐτὸν κατὰ γῆς ἐξήπλωσεν· ὁ Ῥοισάκης ὅμως καὶ ὁ Σπιθριδάτης ὥρμησαν ἀκολούθως, ἐκ συμφώνου, κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ ὁ μὲν Ῥοισάκης σφοδρὸν ἐπαγαγὼν κτύπημα κατὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ βασιλέως, ὅπερ εἰσέδυσε μέχρι τῆς κόμης αὐτοῦ καὶ μέρος αὐτῆς καὶ τῆς περικεφαλαίας ἀπέκοψεν, ἀλλὰ καὶ οὗτος τὴν αὐτὴν ὑπέστη μοῖραν, οἵαν καὶ ὁ Μιθριδάτης κατὰ τὸ στῆθος πληγείς, συγχρόνως δὲ καὶ ὁ Σπιθριδάτης ὄπισθεν προσερχόμενος ἤθελε βεβαίως ἐπιφέρει καιρίαν πληγὴν κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου διὰ κοπίδος περσικῆς, ἀλλὰ φθὰς ὁ παρ' αὐτῷ ἱστάμενος Κλεῖτος ὁ Δρυοπίδης, ὁ καὶ Μέλας προσαγορευόμενος, καὶ ἀδελφὸς τῆς τροφοῦ τοῦ βασιλέως Λαννίκης, σφοδρὸν καὶ οὗτος κατεβίβασε κτύπημα κατὰ τοῦ βαρβάρου τὸν δεξιὸν αὐτοῦ ἀποκόψας βραχίονα πεσόντα σὺν τῇ κοπίδι, ὡς διὰ θαύματος σώσας οὕτω τὸν Ἀλέξανδρον.

Καίπερ δὲ διαφόρους μικρὰς πληγὰς φέρων ὁ Ἀλέξανδρος, ἔτι μᾶλλον ἀκάθεκτος καθίστατο, μανιωδῶς ἐφορμῶν λαμπρότατον παράδειγμα τῆς γενναιότητος δίδων τοῖς περὶ ἑαυτὸν καὶ τοῖς ἐπὶ τῆς ἄλλης ὄχθης εὑρισκομένοις στρατιώταις αὐτοῦ, πεζοῖς τε καὶ ἱππεῦσιν, οἵτινες ἐξακολουθοῦντες νὰ προσέρχωνται ἐκ τοῦ ἀπέναντι στρατοπέδου καὶ μετὰ τῶν μαχομένων τάξεων τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀναμιγνύμενοι, εἰς μεγάλην ἀμηχανίαν ἔφερον τοὺς οὐχ ἧττον γενναίους μέν, ἀλλὰ μετὰ μεγάλης ἀπειρίας πολεμοῦντας βαρβάρους. Καὶ πλεῖστοι μὲν τῶν Περσῶν ἀρχηγῶν ἔπεσον ἡρωϊκωτάτην ἐπιδείξαντες ἀντίστασιν, αἱ τάξεις δ' ἐπὶ τέλους αὐτῶν διεσκορπίσθησαν, σώματα νεκρῶν συνεσωρεύθησαν ἐπ' ἀλλήλων, γενικὴ σύγχυσις διεδέχθη τὰ κακῶς τεταγμένα στρατεύματα, ἡ κατὰ τοὺς Πέρσας ὄχθη τοῦ ποταμοῦ βαθμηδὸν ἤρχισε νὰ ἀραιόνηται, καὶ ἅπαντες ἐν γένει ἐτράπησαν εἰς φυγήν, μόνον δ' οἱ παρὰ Πέρσαις μισθοφόροι Ἕλληνες ἐπί τινος λόφου συγκεντρωθέντες ἀνθίσταντο γενναίως, ἀλλὰ καὶ οὗτοι ἀπαυδήσαντες ἐζήτησαν παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐγγυήσεις πίστεως, προτείνοντες νὰ παραδοθῶσι, πλὴν ἐκεῖνος μετὰ σφοδρᾶς μᾶλλον ὀργῆς ἢ σκέψεως, ὡς μαινόμενος, κατὰ τὸ σύνηθες αὐτῷ, ἐφορμήσας, ἅμα δὲ καὶ ἅπαν τὸ ἱππικὸν ἀθρόον διετάξας νὰ ἐπιπέσῃ κατ' αὐτῶν, τοὺς πλείστους μὲν αὐτῶν ἀπέκοψεν, δισχιλίους δ' αἰχμαλωτισθέντας ἔπεμψεν ἀκολούθως εἰς Μακεδονίαν, καταδικασθέντας νὰ ἐργάζωνται ἐν τοῖς μεταλείοις· διότι Ἕλληνες ἄνδρες ὄντες, παρὰ τὰ κοινῶς δόξαντα τοῖς Ἕλλησιν, ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, ὑπὲρ τῶν βαρβάρων ἐμάχοντο.

Τῆς μάχης καταπαυσάσης οἱ στρατιῶται τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐπεδόθησαν ἀμέσως εἰς τὸ λαφυραγωγεῖν, ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος ὅμως ὡς οἰκείαν πλέον θεωρῶν τὴν χώραν, διέταξεν αὐτοὺς νὰ ἀπέχωσι τοῦ τοιούτου. Κατὰ τὴν μάχην δὲ ταύτην τοῦ Γρανικοῦ, λέγεται, ὅτι ἔπεσον εἰκοσιπέντε μὲν ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων Μακεδόνων ἱππέων συμπλακέντες μετὰ ἀνδρείων καὶ ἀπηλπισμένων Περσῶν, τῶν δ' ἄλλων ἱππέων περὶ τοὺς ἑξήκοντα καὶ πεζοὶ σχεδὸν τριάκοντα ἐθανατώθησαν. Ἐν ταὐτῷ δ' ἔπεσε καὶ ὁ ἵππος

τοῦ Ἀλεξάνδρου, οὐχὶ ὁ Βουκεφάλας πληγεὶς διὰ ξίφους. Μεγαλοπρεπῶς δ' ἤδη ὁ Ἀλέξανδρος ἐνασχοληθεὶς νὰ κηδεύσῃ τοὺς πεσόντας, κατὰ τὴν μάχην ταύτην, διέταξε ἐπὶ πλέον νὰ κατασκευασθῶσι χάλκιναι εἰκόνες τῶν εἰκοσιπέντε ἑταίρων ἱππέων ὑπὸ τοῦ Λυσίππου καὶ νὰ σταλῶσιν εἰς τὸ Δῖον, πόλιν τῆς Μακεδονίας, συλλυπητήρια δὲ γράμματα καὶ διάφορα προνόμια καὶ χαρίσματα ἀπεστάλησαν πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ τὰ τέκνα τῶν πεσόντων, ἐν τῇ μάχῃ, πολλὴν πρόνοιαν καὶ φροντίδα ἐπιδείξας καὶ διὰ τοὺς τετραυματισμένους, προσερχόμενος ὁ ἴδιος καὶ ἐπισκεπτόμενος καὶ θεωρῶν τὰς πληγὰς αὐτῶν, καὶ διαφόρους ἐρωτήσεις καὶ ἐξετάσεις, ποιῶν πρὸς τούτοις δὲ καὶ ποῖα θεραπευτικὰ μέσα συμβουλεύων αὐτοῖς νὰ πράξωσι.

Ἐκ δὲ τῶν Περσῶν, ὁ Πλούταρχος ἀναφέρει, ὅτι ἔπεσον περίπου εἰκοσακισχίλιοι μὲν πεζοί, δισχίλιοι δ' ἱππεῖς, ἐξ ὧν ὀκτὼ ἦσαν ἀρχηγοί: ὁ Ἀτιζύης καὶ ὁ ἀδελφὸς τῆς Δαρείου γυναικὸς Φαρνάκης, ὁ Μιθροβουζάνης, ὁ Νιφάτης καὶ Πετίνης καὶ Ἀρβουπάλης, ὁ υἱὸς Δαρείου τοῦ Ἀρταξέρξου· καὶ ὁ Ὠμέρης καὶ ἄλλοι, καὶ οὗτοι δ' ἐπιτήμως διέταξεν ὁ Ἀλέξανδρος νὰ ἐνταφιασθῶσι· πρὸς τούτοις δὲ διέταξε νὰ ταφῶσι καὶ ὅσοι τῶν μισθοφόρων Ἑλλήνων ἐτελεύτησαν συνεκστρατεύσαντες μετὰ τῶν πολεμίων, ἐκπληρῶν οὕτω σύνηθες παρ' αὐτοῖς θρησκευτικὸν ἔθιμον, διότι ἂν ἔμενον ἄταφοι ἐνόμιζον, ὅτι αἱ ψυχαὶ αὐτῶν ἐπλανῶντο ἐπὶ ἑκατὸν ἔτη καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ διέλθωσι τὴν Στύγα, ἵνα μεταβῶσιν εἰς τὸν Ἅδην· τοὺς δ' αἰχμαλωτισθέντας τῶν Ἑλλήνων ἔπεμψεν, ὡς εἴδομεν, εἰς Μακεδονίαν, μόνον δὲ τοὺς Θηβαίους ἀπέλυσεν εἰπών: «*Ὑμεῖς, ὦ ταλαίπωροι, ἀπέλθετε, ὅπου βούλεσθε, διότι οὐδεμία ὑμῖν ὑπελείφθη πατρὶς πλέον.*» Θέλων δὲ πρὸς τούτοις ὁ Ἀλεξάνδρος νὰ συνοικειώσῃ, δῆθεν, καὶ τοὺς λοιποὺς Ἕλληνας μετὰ τῶν ἀνδραγαθησάντων, ἔπεμψε τριακοσίας πανοπλίας Περσικάς, ἀφιερώματα εἰς τόν, ἐν Ἀθήναις, ναὸν τῆς Παλλάδος μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς: «*Ἀλέξανδρος Φιλίππου καὶ οἱ Ἕλληνες, πλὴν τῶν Λακεδαιμονίων, τρό-*

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐν καιρῷ μάχης

παια ἀπὸ τῶν ἐν Ἀσίᾳ οἰκούντων βαρβάρων.» Καὶ ἐθεωρήθη μὲν τοῦτο ὡς στῖγμα κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων, ἀλλὰ καὶ οὐ μικρὰν πρὸς αὐτοὺς τιμὴν παρέσχεν, ὡς δεῖγμα μεγαλοφροσύνης θεωρούμενον. Πλεῖστα δὲ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ ἀγγεῖα, πορφυροῖ τάπητες, σκεύη καὶ στολαί, καὶ διάφορα ἀντικείμενα πολυτελείας ἐστάλησαν πρὸς τὴν μητέρα Ὀλυμπιάδα ἐν Μακεδονίᾳ. Διότι φρονῶν ὁ Ἀλέξανδρος, ὅτι «*οὐδὲν μητρὸς ἥδιον τέκνοις,*» πάντοτε ἠγάπα καὶ ἐτίμα τὴν μητέρα, καὶ ἤδη ἐν τῇ μεγάλῃ αὐτοῦ δόξῃ ἐφιλοτιμήθη νὰ πέμψῃ πρὸς αὐτὴν τὰ μεγαλοπρεπέστερα τῶν λαφύρων. Καὶ τὸ ἀκόλουθον δὲ δεικνύει τὴν κατὰ τοῦτο εὐγενῆ αὐτοῦ ψυχήν. Ἡ μήτηρ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἦτο δύστροπος καὶ τραχεῖα. Λίαν δὲ δοξομανὴς οὖσα, ἤθελε νὰ ἀναμιγνύηται ἐν τοῖς πολιτικοῖς καὶ πολλάκις περιήγαγεν εἰς ἀμηχανίαν τὸν ἀντιβασιλέα Ἀντίπατρον, ὅστις ἠναγκάζετο νὰ παραπονῆται πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον κατὰ τῆς μητρός, ἐν πολλοῖς αὐτὴν μεμφόμενος. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐνώπιον τῶν φίλων ἀναγνοὺς μίαν τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἀντιπάτρου : «*Ἀντίπατρε, Ἀντίπατρε, ἀνεβόησε, δὲν γνωρίζεις, ὅτι ἓν δάκρυον τῆς μητρός μου ἐξαλείφει μυρίας τοιαύτας ἐπιστολὰς ἰδικάς σου!*»

Ἡ περὶ τὸν Μάϊον, πιθανῶς, μῆνα γενομένη αὕτη κατὰ τὸν Γρανικὸν μάχη (1) ἀπέσπασε τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἀπὸ τῆς κυ-

---

(1) «Αἱ μάχαι τοῦ Ἀλεξάνδρου», εἶναι τίτλος ὑφ' ὃν ἐννοοῦμεν πέντε πελωρίας εἰκόνας ὑπὸ τοῦ Κ. Λεβρὸν ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΔ' (1668) ζωγραφηθείσας καὶ παριστάσας τάδε τὰ σημεῖα τῆς ζωῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου : α) Τὴν διάβασιν τοῦ Γρανικοῦ, β) τὴν μάχην τῶν Ἀρβήλων, γ) τὴν οἰκογένειαν τοῦ Δαρείου αἰχμάλωτον, δ) τὴν ἧτταν τοῦ Πώρου καὶ ε) τὴν θριαμβευτικὴν εἴσοδον τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς Βαβυλῶνα. Αἱ εἰκόνες αὗται ἀνάκεινται ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Λούβρου καὶ εἶναι αἱ κάλλιον ἐκλεγεῖσαι σκηναί, ὧν αἱ προσωπογραφίαι ὡραιόταται, οἱ χρωματισμοὶ ὅμως εἰσὶ ψυχροὶ καὶ σκληροί. Ἐξ αὐτῶν δὲ κατεσκεύασεν ὡραιότατα ἀποτυπώματα καὶ ὁ Γ. Ὠδράν. Ἐπίσης ὡραῖον ἄγαλμα ἔχομεν «τοῦ Ἀλεξάνδρου μαχομένου» κείμενον ἐν τῷ κήπῳ τοῦ Κεραμεικοῦ, ἔργον τοῦ Λεμαίρ

«Τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον» ἀρχαϊκὸν ἄγαλμα ἀνακείμενον ἐν τῇ Γλυπτο-

ριαρχίας τοῦ Δαρείου, πολλαὶ δ' Ἑλληνικαὶ πόλεις, ὑποκείμεναι τοῖς Πέρσαις, ἐδράξαντο τῆς εὐκαιρίας εὐθὺς ἀμέσως νὰ ἀποσπασθῶσιν ἀπὸ τῶν Περσῶν, συνενούμεναι μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, οἱ δ' αὐτόχθονες κάτοικοι τῶν μερῶν τούτων προθύμως ἀνεγνώριζον τὸν νικητήν, ὑποτασσόμενοι ἀμέσως αὐτῷ, καθόσον παρ' αὐτοῖς ἡ νίκη ἐξηγεῖτο ὡς ἄνωθεν δεδομένον σύνθημα. Εἰς τὸ ἑξῆς λοιπὸν ὁ Ἀλέξανδρος, μετὰ μικρῶν μόνον ἐξαιρέσεων, καθ' ἅπασαν τὴν χώραν μέχρι τῶν λεγομένων Πυλῶν τῆς Συρίας, ἐφαίνετο προσερχόμενος ὡς νικητὴς καὶ τροπαιοῦχος, πρὸς ὃν τὸ πᾶν ὤφειλε νὰ κλίνῃ τὸ γόνυ ταπεινῶς. Διαθεὶς καλῶς τὰ κατ' αὐτὸν ὁ Ἀλέξανδρος, ἤτοι παραδοὺς τῷ Κάλᾳ τῷ υἱῷ τοῦ Ἀρπάλου τὴν σατραπίαν τοῦ Ἀρσίτου, τὴν ἐν Ἑλλησπόντῳ Φρυγίαν καὶ διατάξας τὸν Παρμενίωνα νὰ καταλάβῃ τὴν πρωτεύουσαν τοῦ σατράπου τῆς Φρυγίας (Βιθυνίας) Δασκύλιον (1), αὐτὸς ἤρχισε νὰ προχωρῇ πρὸς τὰ πρόσω.

Ἐπαναλαμβάνων δὲ τὴν διὰ τῆς Τρῳάδος πορείαν αὐτοῦ ὁ Ἀλέξανδρος, ἐξηκολούθει πρὸς νότον προβαίνων διὰ τοῦ Ἀδραμυττείου, τῆς Περγάμου καὶ τῶν Θυατείρων, πρὸς τὰς Σάρδεις, ὁ δὲ στρατὸς ἐστρατοπέδευσε περὶ τὸν ποταμὸν Ἕρμον, ὀλίγον ἀπέχων τῆς πόλεως. Ἀμέσως αἱ κλεῖδες τῶν Σάρδεων τῆς πόλεώς τε καὶ τοῦ φρουρίου, ὅπερ ὀχυρότατον τῶν, κατὰ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἐθεωρεῖτο, ἅτε κείμενον ἐπὶ τῶν ἀποτόμων κορυφῶν τοῦ ὄρους Τμώλου, ἀμαχητὶ παρεδόθησαν ὑπὸ τοῦ σατράπου Μιθρίνου τῷ Ἀλεξάνδρῳ. Ἐπὶ τοῦ φρουρίου δὲ τούτου ἔκειντο, ἄλλοτε τὰ ἀνάκτορα τοῦ περιφήμου ἐπὶ πλούτῳ βασι-

---

θήκῃ τοῦ Μονάχου. Ὡς καὶ ἀνάγλυφον ἀριστουργηματικὸν παριστῶν τὸν «Ἀλέξανδρον» καὶ τὸν «Διογένην» ἐν τῷ Λούβρῳ εὑρισκόμενον καὶ ποιηθὲν ὑπὸ τοῦ Π. Πουζέ. Ταῦτα ζητήσαντες χάριν τῶν ἡμετέρων ἀναγνωστῶν δυστυχῶς δὲν εὕρομεν ἐνταῦθα.

(1) Περὶ Δασκυλίου ἰδὲ τὴν ἐμὴν Μονογραφίαν ἐν «Πλάτωνι». Τόμ. Ι' (1888) σελ. 156 171 καὶ τὴν τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Πετρουπόλεως κ. Willhelm von Regel ρωσιστὶ ἔν τινι περιοδικῷ (φυλ. Μαΐου 1887 σελ. 1 8 ὑπὸ τὸν τίτλον «ἡ πόλις καὶ ἡ λίμνη Δασκυλίου».

λέως τῆς Λυδίας Κροίσου, ἔνθα παραστὰς Σόλων, ὁ περιώνυμος νομοθέτης τῶν Ἀθηναίων, σοφῶς αὐτὸν ἐπετίμησε διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν ἀλαζονείαν ἣν ἐδείκνυε, νομίζων ὅτι ἦτο εὐτυχέστατος πάντων, διότι ἦτο πλουσιώτατος, εἰπὼν πρὸς αὐτόν: «*Μηδένα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε*». Ὁ Κῦρος, οὐχ ἧττον μέγας δορικτήτωρ γενόμενος, νικήσας τὸν Κροῖσον, συμπεριέλαβε καὶ τὴν Λυδίαν ἐν τῇ μεγάλῃ μοναρχίᾳ τῶν Περσῶν. Εἰς τὴν ἀκρόπολιν δὲ νῦν τῶν Σάρδεων ἀναβὰς ὁ Ἀλέξανδρος προὔτεινε νὰ ἀνεγείρῃ ἐπ' αὐτῆς καθ' ὑπόδειξιν τοῦ Θεοῦ ναὸν πρὸς τιμὴν τοῦ Ὀλυμπίου Διός, προσοικειούμενος δὲ καὶ τὸν λαὸν διεκήρυξε τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ἀρχαίων νόμων ἐν τῇ χώρᾳ καὶ τὴν κατάργησιν τῶν ἀναγκαστικῶν μέτρων, ἅτινα οἱ Πέρσαι ἐπέβαλλον αὐτῇ.

Ἅπασαι αἱ πόλεις τῆς Λυδίας, Φρυγίας τε καὶ Βιθυνίας παρεδόθησαν πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, σατράπην δὲ ἐπὶ τῆς Λυδίας καὶ τῆς ἄλλης χώρας τοῦ Σπιθριδάτου κατέστησεν ὁ Ἀλέξανδρος Ἄσανδρον, τὸν ἀδελφὸν τοῦ Παρμενίωνος, παραδοὺς αὐτῷ ὅσους ἐνέκρινεν ἀναγκαίους ἐπὶ τούτῳ πεζοὺς καὶ ἱππεῖς· κατέλιπε δὲ καὶ τῆς μὲν ἀκροπόλεως ἐπιμελητὴν τὸν Παυσανίαν, ἕνα τῶν ἑταίρων, τῶν δὲ φόρων εἰσπράκτορα τὸν Νικίαν.

Ἤδη δ' οἱ Μακεδόνες διελθόντες τὸν Τμῶλον κατέβησαν εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ κατὰ τὴν Ἰωνίαν Καΰστρου ποταμοῦ, ἑβδομήκοντα μίλια ἐντὸς τεσσάρων ἡμερῶν διανύσαντες. Αἱ ἐπισημότεραι δὲ νῦν Ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς Ἰωνίας ἀναιμωτὶ παρεδόθησαν τῷ Ἀλεξάνδρῳ· καὶ πρώτη ἡ Ἔφεσος παρέσχε τὸ παράρειγμα. Ὡς δὲ αἱ ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Περσῶν διατελοῦσαι ἄλλαι Ἑλληνικαὶ πόλεις, οὕτω καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Ἐφέσου, ἦσαν, κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, διῃρημένοι εἰς δύο ἀλληλομαχόμενα κόμματα, τὸ *ὀλιγαρχικὸν* καὶ τὸ *δημοκρατικόν*. Καὶ ἑκάτερον μὲν τῶν κομμάτων τούτων μετὰ μεγάλης ἀντιπαθείας, ἐφέρετο πρὸς τὸ ἕτερον, καὶ κατ' ἀρχὰς τὸ ἀριστοκρατικὸν κόμμα, ὑπὸ τοῦ Περσικοῦ δεσποτισμοῦ προστατευόμενον, ὑπερίσχυσε, καὶ οὐκ ὀλίγον κατηνώχλει καὶ κατεπίεζε τὸ ἕτερον κόμμα, νῦν ὅμως, κατὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Ἀλεξάνδρου, οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ δημοκρατικοῦ κόμ-

ματος ἀνεζωπύρωσαν τὰς ἐλπίδας αὐτῶν. Ὁ Ἀλέξανδρος ἀποκατέστησε καὶ αὖθις τὴν δημοκρατίαν, ἀλλὰ τοσοῦτον σκληρῶς οἱ δημοκρατικοὶ πρὸς τοὺς ἐναντίους προσηνέχθησαν, ὥστε πολλοὺς αὐτῶν ἐλιθοβόλησαν, ἀποσπάσαντες αὐτοὺς ἐκ τῶν ναῶν, ἔνθα ὡς εἰς ἄσυλον κατέφυγον, καὶ ἦτο ἀνάγκη πολλαχοῦ ὁ Ἀλέξανδρος νὰ μεταχειρισθῇ ἅπασαν αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν εἰς τὴν μεταβολὴν τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς, προλαμβάνων τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα τῆς ἐκδικήσεως.

Κατὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Ἀλεξάνδρου, οἱ Ἐφέσιοι ἐνησχολοῦντο ἀνοικοδομοῦντες πολὺ λαμπρότερον τὸν ὑπὸ τοῦ Ἡροστράτου πυρποληθέντα, κατὰ τὴν νύκτα τῆς γεννήσεως αὐτοῦ, ναόν. Μεγάλην δ' ἐπεδείξαντο γενναιότητα, ἀδρῶς συνενεγκόντες ὑπὲρ τῆς ἀνοικοδομῆς τοῦ ναοῦ, καὶ αἱ γυναῖκες μάλιστα προθύμως παρεῖχον, ἐπὶ τούτῳ τὰ κοσμήματα καὶ πάντα τὰ πολύτιμα αὐτῶν κειμήλια. Ὁ Ἀλέξανδρος καὶ αὖθις προσοικειούμενος τὸν ὄχλον, κατ' ἀρχὰς μὲν διέταξε νὰ δαπανηθῇ διὰ τὴν ἐποικοδομὴν ταύτηντοῦ ναοῦ ὁ πρὸς τοὺς Πέρσας διδόμενος φόρος, ἀκολούθως δὲ προέτεινε νὰ ἀποτίσῃ αὐτὸς ἐξ ἰδίων ἅπασαν τὴν ἐπὶ τούτῳ, γενησομένην δαπάνην, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως τοῦ νὰ ἐπιγράψωσιν ἐπὶ τῆς θύρας τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὡς ἱδρυτοῦ καὶ θεμελιωτοῦ τοῦ ναοῦ. Καὶ τυφλῶς μὲν ἀφωσιωμένοι πρὸς τὸ εἴδωλον αὐτῶν οἱ Ἐφέσιοι, δὲν παρεδέχθησαν βεβαίως τοιούτην πρότασιν, δι' ἧς ἡ εὔνοια τῆς θεᾶς αὐτῶν θὰ μετέβαινεν οὕτω εἰς ἄλλον, ἀλλὰ καὶ φρονίμως φερόμενοι καί τοι χαμερπῶς κατά τι, ἀπήντησαν πρὸς τὸν βασιλέα: «*ὅτι δὲν ἦτο πρέπον θεὸς νὰ ἀφιερώσῃ ναὸν πρὸς θεόν.*» Ἡ οὕτως ὅμως ἢ ἄλλως, ἐτέθη ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ ναοῦ ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀπελλοῦ ζωγραφηθεῖσα, ἀντὶ εἴκοσι χρυσῶν ταλάντων μεγαλοπρεπεστάτη εἰκὼν τοῦ Ἀλεξάνδρου, κρατοῦσα κεραυνόν.

Τίς ἀγνοεῖ τὸ ὄνομα τοῦ περιφήμου τούτου ζωγράφου τῆς ἀρχαιότητος, ὅστις συνώδευε τῷ Ἀλεξάνδρῳ, εἰς τὴν κατὰ τὴν Ἀσίαν ἐκστρατείαν, μετ' ἄλλων ἐξόχων ἀνδρῶν ἐν τε τῇ ζωγραφικῇ καὶ τῇ λοιπῇ καλλιτεχνίᾳ; Τὸ ἔργον τοῦτο ἐξετιμήθη ὡς

ἀριστούργημα πολλοῦ λόγου ἄξιον, καὶ παροιμιωδῶς ἐλέγετο, ὅτι δύο ὑπῆρξαν Ἀλέξανδροι, ὁ τοῦ Φιλίππου, *ἀήττητος*, καὶ ὁ τοῦ Ἀπελλοῦ, *ἀμίμητος*. Διετηρήθη δὲ καὶ ἀστεῖον ἀνέκδοτον περὶ τῆς εἰκόνος ταύτης, ὅτι θεωρῶν αὐτὴν ὁ Ἀλέξανδρος ἔφιπ-πος ἔδειξεν ἀδιαφορίαν τινά, ἀλλ' ἵππος αὐτοῦ ἐχρεμέτισε : «*βλέπεις ὦ βασιλεῦ*, εἶπεν ὁ Ἀπελλῆς, *ὅτι ὁ ἵππος σου εἶναι γραφικώτερος σοῦ.*» Καὶ δὲν ἐπῆλθε μὲν εἰς τὸν νοῦν τοῦ Ἀλεξάνδρου νὰ ἀπαντήσῃ, ὅτι ὁ ἵππος ἔδειξε μὲν τὸν θαυμασμὸν διὰ τὸ σχῆμα τῆς εἰκόνος, ἀλλὰ καὶ δὲν ἠδύνατο βεβαίως νὰ ποιήσηται τὴν ἀνήκουσαν διάκρισιν, ὡς πρὸς τὸν χρωματισμόν. Εἴδομεν δὲ ἐν τοῖς προηγουμένοις, ὅτι ὁ Ἀπελλῆς παρεῖχεν εἰς τὰς εἰκόνας αὐτοῦ μελανώτερον τὸ χρῶμα τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀλλὰ καὶ ἐκ τούτου πάλιν καταφαίνεται ἡ μεγάλη οἰκειότης, ἣν ὁ μέγας οὗτος ἥρως τῆς ἀρχαιότητος ἐδείκνυεν ἐν πάσῃ περιστάσει, τιμῶν τὴν ἀξίαν κατὰ τὸ δέον.

Ἀρχαῖός τις συγγραφεὺς λέγει, ὅτι ὁ ἐν Ἐφέσῳ ναὸς οὗτος τῆς Ἀρτέμιδος ἔκειτο ἐπὶ τοῦ στομίου τοῦ λιμένος, λάμπων ὡς μετέωρον. Ἐσώζετο δὲ τῷ ὄντι, ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ καὶ τῇ μεγαλοπρεπείᾳ αὐτοῦ, κατὰ τὴν πρώτην χριστιανικὴν ἐποχήν, ὅτε ὁ διδάσκαλος τῶν ἐθνῶν ἐπεσκέφθη τὴν Ἔφεσον, ὁ δ' ὄχλος ἠθέλησε νὰ κωλύσῃ τὸ κήρυγμα αὐτοῦ, κραυγάζων : «*Μεγάλη ἡ θεὰ Ἄρτεμις!*»

Κατὰ τὴν βραχεῖαν δ' ἐν Ἐφέσῳ διατριβὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου, πρέσβεις ἔκ τε τῆς Μαγνησίας, τῶν Τράλλεων καὶ ἄλλων μερῶν τῆς Ἰωνίας προσελθόντες, προσέφερον αὐτῷ τὰς κλεῖς τῶν πόλεων τούτων, ἀναγνωρίζοντες τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ· ὁ δ' Ἀλέξανδρος ἀπέστειλε τὸν Παρμενίωνα νὰ καταλάβῃ τὰς χώρας ταύτας μετὰ τεσσάρων χιλιάδων πεζῶν καὶ διακοσίων ἱππέων. Ταὐτοχρόνως δ' ἀπεστάλη καὶ Ἀντίμαχος ὁ Ἀγαθοκλέους, μεθ' ἱκανῆς δυνάμεως, εἰς τὰς Αἰολικὰς ἀποικίας, φέρων τὴν ἐντολὴν νὰ καταλύσῃ τὴν ὀλιγαρχίαν ἐν αὐταῖς, καὶ νὰ ἐγκαταστήσῃ τὴν δημοκρατίαν, ἀποδίδων οὕτω τοὺς πατρίους νόμους

πρὸς ἑκάστην τῶν πόλεων, καὶ ἀπαλλάσσων αὐτὰς ἐκ τῶν φόρων, οὓς παρεῖχον τοῖς Πέρσαις.

Κατὰ τὴν ἐν Ἐφέσῳ δὲ διατριβὴν διάφορα, πρὸς τούτοις, συνέλαβε σχέδια ὁ Ἀλέξανδρος περὶ προαγωγῆς καὶ ἀναπτύξεως τοῦ ἐμπορίου τῶν ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἑλληνικῶν πόλεων, περὶ συνοικίσεως διαφόρων πόλεων, καὶ πρὸ πάντων τῆς Σμύρνης, ἥτις ὑπὸ τοῦ Σαδυάττου, βασιλέως τῆς Λυδίας, καταστραφεῖσα, ἐπὶ τετρακόσια ἔτη, κατὰ κώμας ἤδη κατῳκεῖτο, καὶ ἄλλα, ὧν τινὰ μὲν ἐξετελέσθησαν ἀμέσως, τινὰ δὲ ὑπὸ τῶν διαδόχων, καὶ ἄλλα ἔμειναν παντάπασιν ἀνεκτέλεστα, ἕνεκεν τῶν συνεχῶν πολέμων.

Λαμπρὰν δ' ἐπὶ τέλους θυσίαν τελέσας ὁ Ἀλέξανδρος πρὸς τὴν Ἄρτεμιν, ἐπῆλθε πρὸς νότον, κυριεύων τὰς παραλίους πόλεις· ἀλλ' ἀμέσως ὅμως ἀπήντησε μεγίστην ἀντίστασιν ἐν Μιλήτῳ, πρωτευούσῃ τῆς Ἰωνίας, κειμένῃ, κατὰ τὴν πηγήν, τοῦ Μαιάνδρου ποταμοῦ. Καὶ ὁ μὲν Ἡγήσίστρατος, ὁ φρούραρχος τῆς Μιλήτου, κατ' ἀρχὰς μέν, μιμούμενος τὸ παράδειγμα τῶν ἄλλων πόλεων τῆς Ἰωνίας, ἡτοιμάζετο, κατὰ πρῶτον, προθύμως νὰ παραδοθῇ πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, ἀκολούθως ὅμως, μαθὼν ὅτι ὁ στόλος τοῦ Δαρείου προσήρχετο, μεταλλάξας γνώμην προὔτεινεν, ὅτι εὐχαρίστως παρεῖχε τὰ τείχη καὶ τοὺς λιμένας κοινοὺς τῷ τε Ἀλεξάνδρῳ καὶ τοῖς Πέρσαις, ἀλλ' ἡ πρότασις αὕτη δὲν ἤρεσε βεβαίως τῷ Μακεδόνι δορικτήτορι, ἐφ' ᾧ καὶ ἀμέσως στρατοπεδεύσας πλησίον τῆς πόλεως, ἤρχισε νὰ προσβάλλῃ τὰ τείχη αὐτῆς διὰ πολιορκητικῶν μηχανῶν. συγχρόνως δὲ καὶ ὁ ἐξ ἑκατὸν ἑξήκοντα πλοίων συγκείμενος στόλος τῶν Μακεδόνων, καὶ ὑπὸ τοῦ Νικάνορος κυβερνώμενος, προσορμισθεὶς εἰς τὴν παρακειμένην νῆσον Λάδην, ἔνθα ἡ παλαιὰ ἐκείνη ναυμαχία ἐγένετο, πανταχόθεν ἀπέκλεισε διὰ θαλάσσης τὴν Μίλητον, καὶ προσῆλθε μὲν μετὰ τρεῖς ἡμέρας καὶ ὁ ἐκ τετρακοσίων πλοίων συγκείμενος Περσο-Φοινικικὸς στόλος, ἀλλ' οὗτοι ἰδόντες ὅτι ὁ κόλπος τῆς Μιλήτου κατείχετο ἤδη ὑπὸ τοῦ στόλου τῶν Μακεδόνων, πλεύσαντες πρὸς βορρᾶν, προσωρμίσθησαν μὲν παρὰ τῇ Μυκάλῃ ἐ-

κείνῃ, ἀλλ' ἵσταντο ἐκεῖ ἀνενέργητοι, οὔτε τοὺς Μιλησίους δυνάμενοι νὰ βοηθήσωσιν, ἀλλ' οὔτε οἱ Μιλήσιοι νὰ προσέλθωσιν εἰς τὸν στόλον τῶν Περσῶν.

Τότε ὁ πολύπειρος Παρμενίων ἠθέλησε καὶ αὖθις νὰ προτείνῃ πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον νὰ συνάψῃ ναυμαχίαν μετὰ τοῦ Περσικοῦ ναυτικοῦ, ἁρμοδίαν, ἐπὶ τούτῳ κρίνας τὴν ἐμφάνισιν ἀετοῦ καθεσθέντος κατὰ τὴν πρύμνην τῆς ναυαρχίδος. «*Πάντοτε*, εἶπεν ὁ γέρων στρατηγός, *οἱ Ἕλληνες διὰ ναυμαχίας ἐνίκησαν τοὺς βαρβάρους, τὸ δὲ σημεῖον τοῦ ἀετοῦ διαδηλοῖ τὴν ἐπὶ τούτῳ θέλησιν τῶν θεῶν. Καὶ νικῶντες μὲν θέλουσιν ἔχει μεγάλας ὠφελείας, ἡττώμενοι δέ, δὲν θέλουσι πάθει μέγιστόν τι κακόν.*» Περίεργος δ' αὖθις ἦτο ἡ ἀπάντησις, ἣν καὶ πάλιν ὁ Ἀλέξανδρος ἔδωκεν αὐτῷ: «*Ἡ ναυμαχία, κατὰ τὴν παροῦσαν περίστασιν, εἶναι καὶ ἀνωφελὴς καὶ ἐπικίνδυνος· πρῶτον μὲν διότι οἱ Μακεδόνες θέλουσι πολεμήσει μεθ' ἑκατὸν ἑξήκοντα πλοίων κατὰ τετρακοσίων πλοίων τοῦ ἐχθροῦ, ἀγύμναστοι, αὐτοὶ ὄντες περὶ τὰ τῆς θαλάσσης, κατὰ λίαν ἐξησκημένων ναυτῶν, τῶν Φοινίκων, τῶν Κυπρίων καὶ ἄλλων, ἐξ ὧν συνέκειτο ὁ Περσικὸς στόλος· ἀπ' ἐναντίας δ' οἱ Μακεδόνες, ἔμπειροι ὄντες περὶ τὰ τῆς ξηρᾶς, πρὸς οὓς καὶ δὲν δύνανται νὰ ἀντιπαραβληθῶσιν οἱ βάρβαροι, εἶχον βεβαίαν τὴν νίκην, καὶ τοῦτο ἐσήμαινε καὶ ὁ ἐπὶ γῆς καθήμενος ἀετός, ὅτι ἐκ ταύτης θέλει ἐπέλθῃ ἡ ἧττα τῶν Περσῶν*». Ἐν τούτοις οἱ Μακεδόνες, διά τοῦ παραπλέοντος στολίσκου αὐτῶν ἐκυρίευσαν, κατὰ πρῶτον, τὰ περὶ τὴν Μίλητον νησίδια, ἀκολούθως δὲ καὶ ἡ πρωτεύουσα ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῇ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ δορυκτήτορος, καθόσον μάλιστα οἱ Μιλήσιοι καὶ οἱ μισθοφόροι αὐτῶν, μηδεμίαν πλέον βλέποντες ἐλπίδα σωτηρίας, οἱ μὲν αὐτῶν ριπτόμενοι ἐντὸς τῆς θαλάσσης ἐπὶ τῶν ὑπτίων ἀσπίδων, οἱ δ' ἐμβαίνοντες εἰς ἀκάτια, οὐκ ὀλίγοι αὐτῶν ἐσώζοντο ἀνὰ τὰς παρακειμένας νήσους, οἱ πλεῖστοι ὅμως συνελαμβάνοντο αἰχμάλωτοι. Ἐπὶ τέλους ἡ πόλις ἐκυριεύθη, ὁ Ἀλέξανδρος ὅμως ἠπιώτερον προσηνέχθη πρὸς τοὺς κατοίκους καὶ πρὸς τοὺς μισθοφόρους αὐτῶν. Οὕτω δὲ ἅπαξ κυρίαρχος τῆς Μικρᾶς

Ἀσίας καταστάς, ἀπεφάσισε νὰ διαλύσῃ τὸ ναυτικὸν αὐτοῦ ὡς πάντῃ ἄχρηστον καὶ λίαν δαπανηρόν. Εἶχε δὲ καὶ ἄλλον πρὸς τούτῳ σπουδαιότερον λόγον, κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ Διοδώρου. Ἐπειδὴ προὔκειτο ἤδη μεγάλη νὰ συναφθῇ μάχη μετὰ τοῦ Δαρείου, ὁ Ἀλέξανδρος ἐνόμισεν, ὅτι οἱ Μακεδόνες ἤθελον εἶσθαι προθυμότεροι πρὸς τὸ μάχεσθαι, ὡς μὴ ὑπαρχούσης πλέον ἐλαχίστης ἐλπίδος φυγῆς· διετήρησε δὲ ὀλίγα τινὰ πλοῖα φορτηγὰ ὁ Ἀλέξανδρος πρὸς μετακόμισιν τῶν ἀναγκαίων, μεταξὺ δὲ τούτων ἦσαν καὶ τὰ εἴκοσι πλοῖα τῶν Ἀθηναίων, ἅτινα καὶ διεφύλαξε πρὸς τιμὴν τῆς πόλεως.

Ἀλλ' ὅμως ἑτέραν μεγαλειτέραν ἀντίστασιν εὗρεν ὁ Ἀλέξανδρος ἐν Ἁλικαρνασσῷ πρωτευούσῃ τῆς Καρίας, ἰσχυρᾷ παραθαλασσίᾳ πόλει καὶ καθέδρᾳ τῶν βασιλέων τῆς Καρίας. Τότε δ' ἡ πόλις αὕτη ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ τοῦ Μέμνονος, τοῦ μόνου ἐγκαταλειφθέντος ἐπισήμου ἀρχηγοῦ τῶν Περσῶν, μετὰ τὴν παρὰ Γρανικὸν μάχην, πρὸς ὃν ὁ Δαρεῖος, κατὰ τὰ περὶ αὐτοῦ διαφημισθέντα ἐν τῷ πολεμικῷ συμβουλίῳ, βλέπων ὅτι περιεσκεμμένως καὶ ὀρθῶς περὶ πάντων ἐσκέπτετο, παρέσχεν αὐτῷ τὴν ἀπεριόριστον κυβέρνησιν ἁπάσης τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀνθ' οὗ καὶ οὗτος εὐγνωμόνως πρὸς τὸν Δαρεῖον φερόμενος ἔπεμψε παρ' αὐτῷ, ἀσφαλείας δῆθεν ἕνεκεν, τὴν τε γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα Καὶ κατὰ μὲν τὰ παράλια, δύο καλῶς ὠχυρωμέναι πόλεις, ἡ Μύνδος, ἡ Ἀρκόννησος καὶ ἄλλαι τινὲς νῆσοι, ἱκανὴν φρουρὰν ἔχουσαι, προὐφύλαττον τὴν πόλιν, διὰ ξηρᾶς δὲ πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτῆς, ὑπῆρχον ἰσχυρὰ τείχη, πλατεῖαν καὶ βαθεῖαν ἔχοντα ἔξωθεν τὴν τάφρον. Καὶ συνεκέντρωσε μὲν ἐνταῦθα ὁ Μέμνων ἁπάσας τὰς δυνάμεις αὐτοῦ καὶ ἀφθόνους συνέλεξε ζωοτροφίας καὶ πολεμεφόδια, ἀλλ' οἱ πολιορκηταὶ τοσοῦτον ἰσχυρὰς διὰ παντοίων μηχανῶν ἐποιοῦντο ἐφόδους κατὰ τῆς Ἁλικαρνασσοῦ, ὥστε οἱ κάτοικοι αὐτῆς μὴ δυνάμενοι πλέον νὰ ἀντιστῶσιν ἐπὶ μᾶλλον κατὰ τῶν ἐντόνων αὐτῶν προσβολῶν, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψωσι πᾶσαν ἀντίστασιν καὶ νὰ θέσωσι πῦρ εἰς διαφόρους οἰκοδομάς, πλεῖστοι δ' αὐτῶν μετὰ μεγάλων δυσκολιῶν ἠδυνή-

θησαν νὰ καταφύγωσιν εἰς τὴν παρακειμένην νῆσον Κῶ. Ἡ Ἁλικαρνασσὸς τέλος ἐκυριεύθη, καὶ οὐκ ὀλίγοι μὲν τῶν κατοίκων ἐφονεύθησαν, οἱ δὲ λοιποὶ διεσκορπίσθησαν εἰς ἓξ παρακειμένας κώμας, ἅπασα δ' ἡ χώρα κατεδαφισθεῖσα ὑπὸ τοῦ δορυκτήτορος μετεβλήθη εἰς ἐρείπια, καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ θέσει αὐτῆς οὐδὲν ἄλλο ὑπολείπεται τἀνῦν, ἢ ἄθλιόν τι χωρίον, κοινῶς *Βουδρούμι* λεγόμενον.

Ἦτο δ' ἡ Ἁλικαρνασσὸς πόλις τῆς Καρίας, περίφημος, τὸ πάλαι, διὰ τὴν ἐν αὐτῇ γέννησιν τοῦ Ἡροδότου, πατρὸς τῆς ἱστορίας, καὶ διότι ἦτο καθέδρα τοῦ βασιλείου τῆς Καρίας· ἔτι δὲ καὶ διὰ τὸν ἐν αὐτῇ τάφον, ὃν ἡ βασίλισσα Ἀρτεμισία κατεσκεύασε πρὸς τιμὴν τοῦ συζύγου αὐτῆς Μαυσώλου. Ἦτο δὲ διάσημος ὁ τάφος οὗτος ἐν τῇ ἀξιοθαυμάστῳ μεγαλοπρεπείᾳ αὐτοῦ, διὸ καὶ ἔκτοτε πάντες οἱ μεγαλοπρεπῶς κατασκευαζόμενοι τάφοι ὠνομάζοντο «*Μαυσωλεῖα.*»

Ἀποθανόντος τοῦ Ἰδριέως, βασιλέως τῆς Καρίας, διεδέχθη τὸν θρόνον, κατὰ τὰ ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ νενομισμένα, ἡ σύζυγος καὶ ἀδελφὴ αὐτοῦ Ἄδα. Ἀλλ' ὁ Πηξόδωρος ὁ νεώτερος ἀδελφὸς τῆς βασιλίσσης, καταβιβάσας αὐτὴν τοῦ θρόνου, ἐβασίλευσεν ἀντ' ἐκείνης. Τοῦτον ἀποθανόντα διεδέχθη ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ Ὀροντοβάτης, ἐκδιώξας τὴν Ἄδαν εἰς τὰ Ἄλινδα, ὀχυρόν τι χωρίον τῆς Καρίας. Ἅμα δ' ὡς νῦν ἐφάνη ὁ Ἀλέξανδρος, ἐκείνη εἰς προϋπάντησιν αὐτοῦ προσδραμοῦσα, τά τε Ἄλινδα παρέδωκεν αὐτῷ, καὶ ὡς υἱὸν τὸν Ἀλέξανδρον προσηγόρευσεν, οὗτος δ' ἐπὶ τῇ προσηγορίᾳ ἡσθείς, τήν τε Καρίαν ἅπασαν αὐτῇ παρεχώρησε καὶ τῆς Ἁλικαρνασσοῦ βασίλισσαν αὐτὴν ἀνέδειξεν. Εὐγνωμόνως δὲ καὶ φιλοστόργως φερομένη καὶ ἡ Ἄδα πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, ὡς θετὸν υἱὸν αὐτὸν νομίζουσα, καθ' ἑκάστην ὄψα καὶ πλακούντια ἐφιλοτιμεῖτο νὰ πέμπῃ πρὸς αὐτόν, ἄτινα ὅμως ἐκεῖνος, ἐγκρατείας λόγῳ, δὲν παρεδέχετο.

Ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ ὁ παρὰ τῇ Περσίᾳ μισθοφορῶν, ὡς εἴρηται, Μέμνων ἀναλαβὼν τὴν κυβέρνησιν ἰσχυροῦ ναυτικοῦ, ὡς μὲν Ἕλλην ἐπέτυχε νὰ κυριεύσῃ νήσους τινάς: τὴν Σάμον, τὴν

Χίον, τὴν Λέσβον καὶ ἄλλας, ἀλλ' ἀπροσδοκήτως τὸ ἀκόλουθον ἔτος ἐτελεύτησε, καὶ ὁ θάνατος αὐτοῦ ἀνυπερβλήτου ζημίας πρόξενος ἐγένετο τῷ βασιλεῖ τῆς Περσίας.

Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Ἁλικαρνασσοῦ. τὸν μὲν Παρμενίωνα ἔπεμψε καὶ αὖθις ὁ Ἀλέξανδρος ἀνὰ τὰς Σάρδεις, μεθ' ἱκανοῦ ἱππικοῦ καὶ μεγάλης μοίρας στρατοῦ πρὸς καθυπόταξιν τῆς Φρυγίας, οὗτος δ' ἔσπευσε νὰ κυριεύσῃ τὰ παράλια, καθιστῶν οὕτω παντάπασιν ἄχρηστον τὸ τῶν Περσῶν ναυτικόν, τὸ δὲ θέρος ἀνήγγειλε πρὸς τὸν στρατόν, ὅτι πάντες οἱ κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐκστρατείας μετ' αὐτοῦ συναπελθόντες νεόγαμοι ἠδύναντο νὰ ἐπανακάμψωσιν εἰς τὰ ἴδια, καὶ νὰ συμείνωσι τὸν χειμῶνα μετὰ τῶν γυναικῶν, τὴν δ' ἄνοιξιν νὰ ἐπιστρέψωσι φέροντες καὶ νεοσυλλέκτους μεθ' ἑαυτῶν. Τρεῖς στρατηγοὶ νεόνυμφοι, Πτολεμαῖος ὁ Σελεύκου, Κοῖνος ὁ Πολεμοκράτους καὶ Μελέαγρος ὁ Νεοπτολέμου ἐπεφορτίσθησαν τὴν ἐκτέλεσιν τῆς διαταγῆς ταύτης. Ἦτο δὲ μέγα τὸ τοιοῦτον πολιτικὸν σχέδιον τοῦ Ἀλεξάνδρου· διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν οἱ στρατιῶται προσηλοῦντο, ἐπὶ μᾶλλον πρὸς τὸν βασιλέα, ἕνεκα τοῦ πρὸς αὐτοὺς εὐνοϊκοῦ αἰσθήματος, οὐδὲ κίνδυνος δ' ἀφ' ἑτέρου ὑπῆρχε μὴ ἐλαττωθῇ ὁ στρατὸς αὐτοῦ, καθόσον μάλιστα οἱ διαταχθέντες νὰ ἀπέλθωσιν ἦσαν κατ' ἀναλογίαν ὀλίγοι· ἀπ' ἐναντίας δὲ μάλιστα τοῦτο συνετέλεσε νὰ ἐπαυξήσῃ, κατά τι, τὸν ἀριθμὸν τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ.

Ἐπί τινα χρόνον ὁ Ἀλέξανδρος παρέμεινεν ἐν Φασήλιδι, πόλει τῆς Λυκίας. Ἡ πόλις αὕτη προσέφερε πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον μεγαλοπρεπῆ χρυσοῦν στέφανον, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπιδεικνύουσα τὸν μέγαν αὐτῆς πλοῦτον, ἀφ' ἑτέρου δ' ὡς ἔχουσα χρείαν τῆς προστασίας τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἅτε ἀδιακόπως προσβαλλομένη ὑπὸ τῶν ὀρεινῶν. Ἐν Φασήλιδι δὲ διατρίβων ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ ἰδὼν ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀνακειμένην τὴν εἰκόνα τοῦ προαποθανόντος Θεοδέκτου, μαθητοῦ τοῦ Ἀριστοτέλους, ἔρριψεν ἐπ' αὐτῆς πολλοὺς τῶν πρὸς αὐτὸν προσενεχθέντων στεφάνων, χάριν τῆς παλαιᾶς φιλίας, ἣν εἶχε πρὸς τὸν νεανίαν τοῦτον. Ἐκεῖ δ' ὁ Ἀλεξανδρος ἐπληροφορήθη, ὅτι στυγερὰ συνωμοσία ἐτεκταίνετο

κατ' αὐτοῦ, τὴν δολοφονίαν αὐτοῦ σκοποῦσα, ἐν ᾗ καὶ ὁ Δαρεῖος συνηριθμεῖτο μετὰ τῶν συνωμοτῶν. Πρὸ μικροῦ δὲ καὶ ἡ μήτηρ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀνακαλύψασα τὴν συνωμοσίαν ταύτην, ἔν τινι ἐπιστολῇ προὔτρεπε τὸν υἱὸν νὰ ἦναι προσεκτικώτερος πρὸς τοὺς ἐχθρούς, οὓς νῦν συγκατατάττει μετὰ τῶν φίλων, καὶ θεῖον δέ τι ἐλέγετο, ὅτι ἐδόθη, πρό τινος καιροῦ, ἄνωθεν σημεῖον ἐπὶ τούτῳ.

Ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος ἐπολιόρκει τὴν Ἁλικαρνασσόν, ὑπὸ μεγάλου καταβληθεὶς καμάτου, κατεκλίθη ἀναπαυόμενος ὀλίγον περὶ τὴν μεσημβρίαν· χελιδὼν δὲ προσελθοῦσα περιέπτατο ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ τρίζουσα, καὶ ὁτὲ μὲν κατὰ τοῦτο, ὁτὲ δὲ κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς κλίνης μεταβαίνουσα, θορυβωδέστερον ἐξηκολούθει ᾄδουσα. Καὶ λίαν μὲν κεκοπιακὼς ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἠδύνατο μὲν νὰ ἐγερθῇ, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῆς φωνῆς τῆς χελιδόνος σφόδρα ἐνοχλούμενος, ἠρκεῖτο ἀποσοβῶν αὐτὴν ἐλαφρῶς διὰ τῆς χειρός· ἀλλ' ἡ χελιδὼν ἐπὶ κεφαλῆς αὐτοῦ ἐξηκολούθει ἔτι σφοδρότερον ᾄδουσα, μέχρις οὗ ἐξήγειρεν ἐπὶ τέλους τὸν Ἀλέξανδρον. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐν τῷ ἅμα ἀνεκοίνωσε τὸ πρᾶγμα πρὸς τόν, ἐν τῷ στρατοπέδῳ ὄντα μάντιν, τὸν Τελμισσέα Ἀρίστανδρον. Οὗτος δ' ἐξήγησεν, ὅτι ἡ χελιδών, ὡς εὔνους καὶ σύντροφος τοῦ ἀνθρώπου, ἅμα δὲ καὶ λάλος, ἐσήμαινεν ἐπιβουλὴν καὶ προδοσίαν, ἣν καὶ πράγματι ἀνεκάλυψαν ἐντὸς μικροῦ.

Ἦτο δ' ὁ ἀρχισυνωμότης ὁ γνωστὸς ἡμῖν Ἀλέξανδρος ὁ Λυγκηστής, ὅστις συνένοχος ὢν μετὰ τῶν δύο ἀδελφῶν ἐν τῇ δολοφονίᾳ τοῦ Φιλίππου, ἠξιώθη, ὡς προείρηται, συγγνώμης παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου· οὗτος δὲ σχέσεις ἀποκρύφους ἔχων μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας, ἔπεμψε πρὸς τὸν Δαρεῖον τόν, ἐκ Μακεδονίας ἐκουσίως εἰς Περσίαν καταφυγόντα, Ἀμύνταν, υἱὸν τοῦ Ἀντιόχου, ἐπιστολὴν φέροντα πρὸς αὐτόν. Ὁ Δαρεῖος στέλλει ἐπὶ τούτῳ τὸν πιστὸν αὐλικὸν *Ἀσασίνην* (1) ὅστις κρυφίως εἰς

---

(1) Ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ δυνάμεθα, δίκην ἀρχαίων, νὰ ἐνίδωμεν τὴν πρόθεσιν τῆς δολοφονίας διότι haschinschin, ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ χα-

τὸ Θεσσαλικὸν ἱππικὸν διεισδύσας, ἔμελλε νὰ συνδιαλεχθῇ μετὰ τοῦ Λυγκηστοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὁ Ἀσασίνης εὐτυχῶς συνελήφθη ὑπὸ τοῦ Παρμενίωνος, καὶ τὰ πάντα οὕτως ἐγνώσθησαν. Καὶ ναὶ μὲν διέταξεν ὁ Ἀλέξανδρος τὸν Παρμενίωνα νὰ συλλάβῃ τὸν Ἀλέξανδρον Λυγκηστήν, ἀλλὰ καὶ δὲν ἠθέλησε νὰ ἐπιβάλῃ χεῖρα τιμωρὸν ἐπ' αὐτόν, ἀποφεύγων μὴ δώσῃ ἀφορμὴν τινὰ ἀνησυχίας ἢ δυσαρεσκείας πρὸς τόν, ἐν Μακεδονίᾳ διατρίβοντα, πενθερὸν αὐτοῦ, τὸν ἀντιβασιλέα Ἀντίπατρον.

Νῦν δὲ ἕτερον μέλλομεν νὰ ἴδωμεν τῆς νεανικῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου ὁρμῆς τόλμημα:

Ὀλίγον τι πρὸς βορρᾶν τοῦ Φασήλίδος ποταμοῦ ὑπάρχει σειρὰ ὀρέων, ἅτινα καλοῦνται *Κλίμαξ*, δι' ὧν ὑπῆρχε φυσικὴ τις *κλιμακηδὸν διάβασις*, λίαν ὅμως ἐπίπονος. Καὶ ἄλλη μὲν δίοδος δὲν ὑπῆρχεν, ἐάν τις ἐζήτει νὰ διέλθῃ πρὸς τὸ ἀπέναντι μέρος, ἀλλ' ὅτε, ἐκ τῆς ξηρᾶς, ἰσχυρὸς ἐφύσα ἄνεμος, τοσοῦτον ἀπεσύροντο τὰ ὕδατα, ὥστε καὶ διὰ τοῦ ποταμοῦ ἠδύναντο νὰ μεταβῶσιν οἱ βουλόμενοι, οὐχὶ ὅμως καὶ ἄνευ μεγίστου κινδύνου. Καὶ μέρος μὲν τοῦ στρατοῦ ἐπέμφθη διὰ τῶν ὀρέων, ὁ Ἀλέξανδρος δέ, τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνέμου καιροφυλακτήσας, ἀναλαβὼν τὸ ἱππικὸν καὶ τὴν φάλαγγα, εἰσῆλθεν ἀτρομήτως ἐντὸς τοῦ Φασήλιδος, ἀποφυγὼν οὕτω νὰ διαβῇ τὴν τῶν ὀρέων ἐπίπονον διάβασιν. Καὶ τυχαίως μὲν ἐπέτυχον οἱ Μακεδόνες νὰ διέλθωσιν ἀσφαλῶς τὸν ποταμόν, ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον ἐθεωρήθη μᾶλλον ὡς ἁπλῆς ὁρμῆς παράλογον τόλμημα. Οἱ ταλαίπωροι στρατιῶται ὤφειλον νὰ διαμένωσιν ὁλόκληρον ἡμέραν ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ ὑπὲρ τὸν ὀμφαλὸν πολλάκις ὑπερβαίνοντος τοῦ ὕδατος. Καὶ ναὶ μὲν τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅστις πρῶτος ἐτόλμησε νὰ εἰσέλθῃ ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ, κατέστησε θαρραλεωτέρους τοὺς Μακεδόνας, ἂν ὅμως ὁ ἄνεμος καθίστατο σφοδρότερος ἐπὶ μᾶλλον, τότε ὁ νικητὴς τοῦ Γρανικοῦ καὶ οἱ περὶ αὐτὸν Μακεδόνες

σίς, τῆς γνωστῆς μεθυστικῆς βοτάνης, παραγόμενον, σημαίνει δολοφονεῖν. Γαλλιστὶ assassin, assassiner κτλ.

δὲν ἤθελον ἀξιωθῆ βεβαίως νὰ παρευρεθῶσιν ἐν ἑτέρῳ πεδίῳ μάχης.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐξηκολούθει νῦν τὴν πορείαν αὐτοῦ πρὸς τὴν Λυκίαν καὶ Παμφυλίαν, δεχόμενος τὴν ὑποταγὴν τῶν παραλίων πόλεων, ὧν πρώτη ἡ μεγαλοπρεπὴς Πέργη, οὖσα ἡ κλεὶς, κατὰ τὴν διάβασιν τῶν ὀρέων, παρεδόθη ἀμέσως, ἀκολούθως δ' ὑπετάγησαν ἡ Ἄσπενδος, ἡ Σίδη καὶ ἄλλαι πόλεις, εἶτα δ' ὁ Ἀλέξανδρος ἐπῆλθε κυριεύσας μετὰ μάχην σπουδαίαν τὴν Σαγαλασσόν, τὰς Κελαινὰς καὶ διαφόρους ἄλλας πόλεις τῶν ὀρεινῶν Πισιδῶν, αἵτινες εἶχον διατηρήσει ἄχρι τοῦδε τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν ἀπέναντι τῆς ἰσχυρᾶς δυνάμεως τῶν Περσῶν. Ὁ Ἀλέξανδρος κατέχων τὴν Σαγαλασσὸν ἠδύνατο νὰ εἰσβάλῃ διὰ τῆς ὁδοῦ τοῦ Ἰκονίου εἰς Κιλικίαν καὶ Καππαδοκίαν, ἀλλ' αὐτὸς προὐτίμησε νὰ διατρίψῃ περὶ τὸ Φρυγικὸν ὀροπέδιον, ὁπόθεν νὰ μεταβῇ πρὸς τὴν βορεινὴν Φρυγίαν, ἐφ' ᾧ καὶ εἰσῆλθεν εἰς Γόρδιον, νῦν πόλιν τῆς Φρυγίας, ἄλλοτε δὲ πρωτεύουσαν βαθυπλούτου βασιλείου. Ἐν Γορδίῳ χειμένῳ ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Σαγγαρίου προσδιώρισεν ὁ Ἀλέξανδρος νὰ συνέλθῃ ἅπασα ἡ Μακεδονικὴ δύναμις. Περὶ τὴν ἄνοιξιν λοιπὸν τοῦ 333 π. Χ. ἔτους, ἀφίχθησαν διάφορα σώματα τοῦ στρατοῦ, τὰ μὲν ὁδηγούμενα ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου, κατὰ τὴν δυσχερεστάτην ἐκείνην χειμερινὴν ὥραν, τὰ δὲ ἐκ Σάρδεων ὑπὸ τοῦ Παρμενίωνος ἐν οἷς συγκαταλέγονται τὸ δυτικὸν ἱππικὸν καὶ αἱ ἀποσκευαὶ τοῦ μεγάλου στρατοῦ. Καὶ ἐκ Μακεδονίας δ' ἐπανῆλθον οἱ ἐκεῖσε ἀποσταλέντες ἔγγαμοι, ἱκανὸν ἀριθμὸν νεοσυλλέκτων ἄγοντες. Οὕτω δ' ἔλαβε τέλος ἡ πρώτη κατὰ τὴν Ἀσίαν ἐκστρατεία, τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ δὲ ταύτῃ πρωτευούσῃ τῆς Φρυγίας συνέβησαν καὶ τὰ περὶ τοῦ παροιμιώδους *Γορδίου δεσμοῦ* διαθρυλληθέντα.

Εἰσελθὼν εἰς Γόρδιον ὁ Ἀλέξανδρος ἠθέλησε νὰ ἀναβῇ εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Γορδίου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Μίδου, ἵνα ἴδῃ τὴν περίφημον ἐν αὐτοῖς ἅμαξαν καὶ ἐξετάσῃ τὸν ἐπ' αὐτὴν διαφημισθέντα *γόρδιον δεσμόν*. Οὕτω δ' ἡ παράδοσις διετήρησε τὰ περὶ τοῦ δεσμοῦ τούτου. Ὑπῆρχε τὸ πάλαι γεωργός τις, Φρύξ, Γόρδιος καλούμενος, μικρὰν ἔχων ἔκτασιν γῆς, πρὸς καλλιέργειαν

καὶ δύο ζεύγη βοῶν· καὶ διὰ μὲν τοῦ ἑνὸς ἠροτρία τὴν γῆν, τὸ δ' ἄλλο μετεχειρίζετο ὡς ἅμαξαν. Ἐν ᾧ ἡμέραν τινὰ ἐνησχολεῖτο εἰς τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ, ἀετὸς ἀπέπτη ἐπὶ τῆς ἁμάξης καὶ ἐξηκολούθει διαμένων ἐκεῖ. Ἀπορῶν δὲ περὶ τούτου, ἔσπευσε νὰ κοινοποιήσῃ τὸ πρᾶγμα πρὸς τοὺς γείτονας, τοὺς Τελμισσεῖς. Ἦσαν δ' οἱ Τελμισσεῖς σοφοὶ εἰς τὴν ἐξήγησιν τῶν μαντειῶν, καὶ πάντες ἐφρόνουν, ὅτι ἡ μαντικὴ ἐδόθη αὐτοῖς ὡς προνομιοῦχον δῶρον καὶ πρὸς ἄνδρας, καὶ πρὸς γυναῖκας, καὶ πρὸς παιδία. Πορευόμενος δ' ὁ Γόρδιος εἰς κώμην τινὰ τῶν Τελμισσέων, ἀπαντᾷ καθ' ὁδὸν παρθένον ἀντλοῦσαν ὕδωρ, πρὸς ἣν καὶ ἀνέφερε τὰ περὶ τοῦ ἀετοῦ, ἐκείνη δ' ἐκ τοῦ μαντικοῦ καὶ αὕτη οὖσα γένους, παρήγγειλε τὸν Γόρδιον νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ καὶ νὰ προσφέρῃ θυσίαν πρὸς τὸν Δία, τὸν ἀνώτατον πάντων τῶν θεῶν, οὗ ὄρνεον ἦτο ὁ ἀετός, συγχρόνως δὲ προέτρεψε τὸν Γόρδιον νὰ συμπαραλάβῃ καὶ αὐτὴν μεθ' ἑαυτοῦ, ἣν καὶ συνεζεύχθη ἐπὶ τέλους, ἐξ ἧς ἐγεννήθη αὐτῷ καὶ παῖς, κληθεὶς Μίδας. Αὐξηθέντος δ' ὀλίγον τοῦ παιδὸς, καὶ ἔχοντος τὴν ἰδιοφυΐαν τῆς μαντικῆς, στάσις συνέβη μεταξὺ τῶν Φρυγῶν περὶ τῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου, καὶ ὁ χρησμὸς ἀνήγγειλεν αὐτοῖς, ὅτι ὤφειλον νὰ ἀποδεχθῶσιν ὡς βασιλέα ἐκεῖνον, ὃν ἤθελον ἀπαντήσει φερόμενον ὑφ' ἁμάξης εἰς τὸν ναὸν τοῦ Διός.

Οὗτος δ' ἦτο ὁ Γόρδιος, ὅστις καὶ ἀνηγορεύθη ἀμέσως καὶ ἐγένετο ἀρχηγὸς νέας φρυγικῆς δυναστείας καὶ θεμελιωτὴς τοῦ νέου φρυγικοῦ Κράτους καὶ ἱδρυτὴς τῆς ὁμωνύμου πόλεως. Πρὸς εὐγνωμοσύνην δὲ καὶ οὗτος ἀφιέρωσε τοῖς θεοῖς τὴν μαντικὴν ἅμαξαν ταύτην, ἥτις καί, ἐπὶ τούτῳ, εἶχε δεσμὸν τεχνικώτατα συνάπτοντα τὸν ζυγὸν τῆς ἁμάξης μετὰ τοῦ ῥυμοῦ, ἐκ φλοιοῦ κρανέας ὄντος, καὶ ἦτο οὕτω συμπεπλεγμένος, ὥστε οὔτε ἡ ἀρχὴ οὔτε τὸ τέλος αὐτοῦ διεκρίνετο, ἐξ οὗ ἦτο δύσκολον, ἢ μᾶλλον ἀκατόρθωτον τὸ νὰ λύσῃ τις αὐτόν. Χρησμὸς δὲ καὶ ἄλλος πάλιν ὑπέσχετο τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Ἀσίας ἢ μᾶλλον τῆς οἰκουμένης πρὸς ὃν τινα ἤθελε λύσει τὸν δεσμὸν τοῦτον. Ὡς δὲ καὶ ἄλλοι, οὕτω καὶ ὁ Ἀλέξανδρος μαθὼν τὰ περὶ τούτου

ἔκαμεν ἀπόπειράν τινα νὰ λύσῃ τὸν δεσμόν, ἀλλὰ μὴ δυνηθεὶς νὰ ἐπιτύχῃ δι' ἄλλου μέσου, ἐκβαλὼν ἐπὶ τέλους τὸ ξίφος ἔκοψεν αὐτὸν προαναγγείλας οὕτως, ὅτι διὰ τῆς βίας ἔσται κυρίαρχος τῆς οἰκουμένης, κατὰ τὸν χρησμόν. Ἐκ τούτου δὲ προῆλθεν ἀκολούθως ἡ χρῆσις τῆς κοινοτάτης φράσεως *τοῦ κόπτειν τὸν γόρδιον δεσμόν*, δηλοῦσα τὸ ὑπεκφεύγειν ἢ καὶ τὸ βιαίως ἐξομαλύνειν δυσκολίαν, ὅπερ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ δι' ἄλλου, κατ' εὐθεῖαν, μέσου.

Εἰσέτι δὲ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐν Γορδίῳ εὑρισκομένου, πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων ἀφίκοντο, παρακαλοῦντες αὐτὸν νὰ ἀπολύσῃ τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες συλληφθέντες ὡς μισθοφοροῦντες παρὰ Πέρσαις, ἐν τῇ κατὰ τὸν Γρανικὸν μάχῃ, ἀπεστάλησαν εἰς Μακεδονίαν καταδικασθέντες νὰ ἐργάζωνται ἐν τοῖς μεταλλείοις, ἀλλ' ὁ Ἀλεξανδρος μὴ κρίνων καλὸν ἐν ὅσῳ διήρκει ὁ πόλεμος νὰ δειξῃ ἐπιείκειαν πρὸς τοὺς μετὰ τῶν Περσῶν συνεκστρατεύσαντας Ἕλληνας, ἀπήντησεν αὐτοῖς, ὅτι ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν δύναται νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν θέλησιν αὐτῶν, ἀλλ' ἀφοῦ τελειώσωσιν εὐτυχῶς τὰ πράγματα, ἂς ἔλθωσι καὶ πάλιν νὰ συνδιαλεχθῶσι περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου πρὸς αὐτόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.

Δευτέρα ἐκστρατεία, ἡ τῆς Συρίας. — Μάχη Ἀλεξάνδρου μετὰ Δαρείου παρὰ τὴ Ἰσσῷ. — Ἅλωσις τῆς Τύρου.

Ἡ εἴδησις τῆς ἐν Γρανικῷ μάχης ἠκούσθη ὑπὸ τῶν Περσῶν μᾶλλον μετ' ἀγανακτήσεως ἢ φόβου. Ἀλλ' αἱ τελευταῖαι ὅμως νικαὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου ὑπερέβησαν πάσας αὐτῶν τὰς προσδοκίας·

δὲν ἐπίστευον ὅμως ὅτι αὗται προῆλθον ἐκ τῆς πολεμικῆς ἀρετῆς τοῦ νεαροῦ κατακτητοῦ, ἀλλ' ἐκ τύχης, ἐκ τῶν ἰδίων αὐτῶν στρατιωτικῶν λαθῶν. Ὅθεν ἀπεφάσισαν νὰ ἀντιπαραταχθῶσι κατ' αὐτοῦ πολεμοῦντες ὑπ' ἄρχοντα αὐτὸν τὸν Δαρεῖον· εἰς τοῦτο τὸ σχέδιον ἀντεστρατεύθη ὁ Ἕλλην φυγὰς στρατηγὸς

Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος

Χαρίδημος καὶ εἰς ὑποψίαν πεσὼν ἀπεκεφαλίσθη, προμαντεύσας ὅμως τὴν περιμένουσαν τοὺς Πέρσας τύχην εἰπών: «*Ἰδοὺ ἕτοιμος ἵσταται ὁ ἐκδικητής μου! σὺ καταφρονήσας τὰς συμβουλάς μου θέλεις τιμωρηθῆ παρ' ἐκείνου, πρὸς καταστροφὴν τοῦ ὁποίου σοὶ συνεβούλευσα καὶ παρ' αὐτοῦ θέλεις ἰδεῖ τὴν κατάλυσιν*

τῆς βασιλείας σου!» καὶ ἐπεκράτησεν οὕτως ἡ γνώμη τῶν Περσῶν, ἐφ' ᾧ καὶ διετάχθησαν ἅπαντες οἱ λαοὶ τῆς Περσίας νὰ συγκληθῶσι κατὰ τὴν ἄνοιξιν ἐν Βαβυλῶνι. Ταῦτα μαθὼν ὁ Ἀλέξανδρος ἐκ Γορδίου ἄρας ἐξηκολούθει προβαίνων εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας τῷ 333 ἔτει π. Χ. Ἡ μεγάλη χώρα Παφλαγονία ἀμαχητεὶ παρεδόθη πρὸς τὸν νικητήν, ὅστις καὶ ἔταξεν αὐτὴν ὑπὸ τὴν κυβέρνησιν τοῦ Κάλα, διοικητοῦ ἤδη τῆς Φρυγίας ἁπάσης διορισθέντος, ἀκολούθως δὲ παρεδόθη καὶ ἡ Καππαδοκία. Καὶ ὁ μὲν Παρμενίων ἔμεινεν αὐτοῦ προσωρινῶς, ὁ δ' Ἀλέξανδρος διελθὼν διὰ τῶν Πυλῶν τῆς Κιλικίας, μιᾶς τῶν παρόδων τοῦ ὄρους Ταύρου, προσῆλθεν εἰς Ταρσόν, καθ' ἣν στιγμὴν οἱ Πέρσαι ἡτοιμάζοντο νὰ ἀποτεφρώσωσιν αὐτήν, μὴ θέλοντες νὰ ἀφήσωσιν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ τὰ λάφυρα τῆς πλουσίας ταύτης πόλεως, ὁ δὲ σατράπης αὐτῆς ἐτράπη ἤδη εἰς φυγήν.

Μικροῦ δ' ἐδέησεν ἡ πόλις αὕτη νὰ λάβῃ ἔκτακτον ἱστορικὴν ἐπισημότητα, χρησιμεύουσα ὡς σκηνὴ θανάτου τοῦ μεγάλου δορυκτήτορος Ἀλεξάνδρου, διὰ τήν δε τὴν αἰτίαν:

Διὰ μέσου τῆς πόλεως ταύτης ἔρρεεν ὁ ποταμὸς Κύδνος, περίφημος διὰ τὰ διαυγῆ ὕδατα, ἕνεκα τῆς ἀδιακόπως καλυπτούσης τὰς ὄχθας αὐτοῦ σκιᾶς τῶν ἐπ' αὐτοῦ δένδρων. Ἱκανῶς ὁδοιπορήσας ὁ Ἀλέξανδρος, ἔφθασε πλησίον τοῦ ποταμοῦ ἀπηυδηκώς, καθιδρωμένος καὶ κατεσκονισμενος. Ἦσαν δὲ περὶ τὰ τέλη τοῦ θέρους· τότε ὁ καύσων εἶναι λίαν ὑπερβολικὸς ἐν Κιλικίᾳ. Τὰ καθαρὰ καὶ διαυγῆ ἐκεῖνα ὕδατα βλέπων ὁ ἐν τῇ ἐφήβῳ αὐτοῦ ἡλικίᾳ ἔτι διατελῶν Ἀλέξανδρος ἐπεθύμησε νὰ λουσθῇ ἐν αὐτοῖς. Καὶ οἱ μὲν περὶ αὐτὸν ἀξιωματικοί, οἵτινες ἦσαν καὶ πατρικοὶ φίλοι, δὲν ἔλειψαν νὰ νουθετήσωσιν αὐτὸν νὰ μὴ τολμήσῃ, ἐν τοιαύτῃ καταστάσει εὑρισκόμενος, νὰ ἔμβῃ ἐντὸς τοῦ ὕδατος, ἀλλ' ἐκεῖνος ὅμως μηδόλως εἰς τοὺς λόγους αὐτῶν προσέχων, ἔκδυθεὶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν ποταμόν. Ἀμέσως δὲ φρικαλέον ῥῖγος αἰσθανθεὶς κατὰ τὰ μέλη, καὶ ὠχριάσας ἐλιποθύμησεν. Εὐθὺς ὅμως μετέφερον εἰς τὴν κλίνην αὐτοῦ ὑπὸ σφοδροῦ πυρετοῦ κατεχόμενον καὶ σχεδὸν ἡμιθανῆ. Οἱ πιστοὶ αὐλικοὶ πέριξ αὐτοῦ

συναθροισθέντες ἔκλαιον πικρῶς συλλογιζόμενοι, ὅτι ἔμελλον νὰ ἀπολέσωσι τοιοῦτον βασιλέα, κατὰ τὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν λαμπρῶν θριάμβων καὶ τῶν κατακτήσεων αὐτοῦ.

Μετ' οὐ πολὺ ὅμως, ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ὁ Ἀλέξανδρος ἀναλαμβάνων τὰς αἰσθήσεις, ἤρχισε νὰ ἀναγνωρίζῃ τοὺς περὶ αὐτὸν φίλους, ἀλλ' οὐ μικρὰν ἐν τῇ στενοχωρίᾳ ταύτῃ ἐδοκίμαζεν ἀγωνίαν, συλλογιζόμενος ὅτι ὁ Δαρεῖος, ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν, ἔμελλε νὰ καταφθάσῃ εἰς τὴν Κιλικίαν, καὶ ἀδιαλείπτως εἰς τὸν νοῦν αὐτοῦ ἐπήρχοντο αἱ ἐπιστολαὶ καὶ αἱ διαταγαί, ἃς οὗτος ἀπὸ τοῦδε μεγαλαυχῶν ὡς νικητὴς καὶ τροπαιοῦχος, δῆθεν, ἐξηκολούθει πέμπων πρὸς τοὺς σατράπας μετ' αὐστηρῶν ἐντολῶν νὰ τιμωρήσωσι παραδειγματικῶς τὸν αὐθάδη τοῦτον νεανίαν, καὶ πρῶτον μὲν νὰ περιβάλωσιν αὐτῷ τὸ διάδημα πρὸς καταφρόνησιν, ἀκολούθως δὲ ἀφ' οὗ δέσωσι τάς τε χεῖρας καὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ νὰ πέμψωσιν αὐτὸν πρὸς αὐτόν. Δὲν ἔπαυε λοιπὸν ὡς ἐκ τούτου ὁ Ἀλέξανδρος ἀδημονῶν διὰ τὴν σκληρότητα τῆς τύχης, ἥτις παρέδιδεν αὐτὸν θῦμα εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἀφήρει ἀπ' αὐτοῦ τὰς λαμπρὰς νίκας, ἃς ἤλπιζεν νὰ ἄρῃ, καὶ ἔμελλε νὰ ἀποθάνῃ τοσοῦτον ἄσημον θάνατον καὶ μακρὰν τῆς δόξης, ἣν ὠρέγετο. Προσκαλέσας δὲ τοὺς ἰατρούς:

«Βλέπετε φίλοι, εἶπε πρὸς αὐτοὺς μετ' ἐξάψεως, εἰς ποίαν ἐπικίνδυνον κατάστασιν μὲ ἤγαγεν ἡ σκληρὰ τύχη, ἢ μᾶλλον ἡ κακὴ κεφαλή μου; Νομίζω, ὅτι ἀκούω τὴν κλαγγὴν τῶν ὅπλων.... καὶ ὅτι βλέπω ἐρχόμενον κατ' ἐμοῦ τὸν ἐχθρὸν νικητὴν καὶ τροπαιοῦχον.... Φαίνεται λοιπὸν, ὅτι θὰ πραγματοποιηθῶσιν αἱ κομπορρημοσύναι αὐτοῦ, ἀλλ' ἐγὼ ἐλπίζω νὰ ἐμβάλω αὐτῷ μετάνοιαν, διὰ τὴν ἀλαζονείαν καὶ τὴν μωρίαν αὐτοῦ, ἀρκεῖ μόνον σεῖς νὰ προσπαθήσητε νὰ μὲ θεραπεύσητε ὅσον τάχιστα, ἐκ τῆς ἀτονίας ἣν αἰσθάνομαι· βλέπω ὅτι δὲν δύναμαι νὰ κινήσω τὰ μέλη καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ μεταχειρισθῆτε πρὸς τοῦτο ἔκτακτα καὶ ἰσχυρὰ φάρμακα. Ἡ κατάστασίς μου εἶναι σοβαρά, σπουδαία, καὶ οὔτε βραδέα ἰατρικὰ ἐπιδέχεται, οὔτε δειλοὺς ἰατρούς, καὶ προτιμῶ μᾶλλον τὸν θάνατον ἢ νὰ μένω οὕτως ἀπηωρημένος». Τὸ

ἀνυπόμονον τοῦ βασιλέως ἔφερεν εἰς ἀμηχανίαν τοὺς ἰατρούς. Προβλέποντες οὗτοι, ὅτι ἔμελλον νὰ δώσωσι λόγον διὰ πᾶν ἀπαίσιον ἀποτέλεσμα, δὲν ἐτόλμων νὰ διακινδυνεύσωσι δίδοντες σφοδρὰ καὶ βίαια φάρμακα, καθόσον μάλιστα ὁ Δαρεῖος ἐκοινοποίησεν ἤδη ὅτι, ἔδιδε χίλια τάλαντα πρὸς ὄντινα, ὅπως δήποτε, ἤθελε θανατώσει τὸν Ἀλέξανδρον.

Μεταξὺ δὲ τῶν ἰατρῶν τοῦ βασιλέως, εὑρίσκετο καί τις ἐξ Ἀκαρνανίας Ἕλλην, καλούμενος Φίλιππος. Νηπιόθεν οὗτος ἐπισκεπτόμενος τὸν Ἀλέξανδρον, ἠγάπα αὐτὸν ὡς υἱόν, νῦν δ' ἐθεώρησε πάντῃ ἀπρεπὲς καὶ ἀνάξιον τοῦ χαρακτῆρος νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν βασιλέα, φοβούμενος μὴ ἐκτεθῇ εἰς προσωπικόν τινα κίνδυνον, ὅθεν καὶ πᾶσαν περὶ ἑαυτοῦ ἀπορρίψας σκέψιν, ὑπεσχέθη νὰ δώσῃ πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον δραστήριόν τι φάρμακον, ὅπερ βεβαίως ἤθελεν ἐπενεργήσει, κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἐζήτησε τριήμερον πρὸς τοῦτο προθεσμίαν ὅπως προπαρασκευάσῃ αὐτό. Καὶ πάντες μὲν μετ' ἐνδοιασμοῦ ἤκουσαν τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος λίαν προθύμως ἐδέχθη τὴν πρότασιν τοῦ ἰατροῦ, λυπούμενος μόνον ὅτι ἦτο ἠναγκασμένος νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν διοίκησιν τῶν στρατευμάτων, ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, συγχρόνως δὲ καὶ λαμβάνει ἐπιστολὴν παρὰ τοῦ ἐν Καππαδοκίᾳ διαμείναντος, ὡς εἴρηται, Παρμενίωνος, δι' ἧς ἐμήνυσεν οὗτος νὰ προφυλάσσηται ἀπὸ τοῦ ἰατροῦ Φιλίππου, πρὸς ὃν ὁ Δαρεῖος ὑπεσχέθη χίλια τάλαντα καὶ σύζυγον ἡγεμονίδα τινά, ἂν ἔστεργε νὰ δηλητηριάσῃ τὸν Ἀλέξανδρον. Καὶ κατ' ἀρχὰς μέν, φυσικῷ τῷ λόγῳ, ἡ εἴδησις αὕτη κατετάραξε τὸν Ἀλέξανδρον. Τίνος ἕνεκεν ὁ Παρμενίων νὰ γράψῃ τοιαύτην ἐπιστολήν; πόθεν ἔλαβε τὰς περὶ τούτου πληροφορίας, καὶ ποίας εἶχεν ἀξιοπίστους μαρτυρίας κατὰ τοῦ Φιλίππου; Ἀλλὰ καὶ τοσαύτην ἀφ' ἑτέρου εἶχεν ἐμπιστοσύνην καὶ πεποίθησιν, ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας, πρὸς τὸν Φίλιππον, ὥστε οὐδ' ἐλαχίστην ὑπόνοιαν ἠδύνατο νὰ συλλάβῃ κατ' αὐτοῦ. Μηδὲν δὲ πρὸς οὐδένα τῶν φίλων διακοινώσας περὶ τούτου, ἔκρυψε τὴν ἐπιστολὴν ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον. Κατὰ τὴν προσδιωρισμένην ἡμέραν, ὁ Φίλιππος εἰσέρχεται εἰς τὴν κλίνην τοῦ βα-

σιλέως φέρων τὸ φάρμακον ἐντὸς ποτηρίου. Ἐν τῷ ἅμα δ' ὁ Ἀλέξανδρος ἐγχειρίσας τὴν πρὸς αὐτὸν ἐπιστολὴν τοῦ Παρμενίωνος, αὐτὸς δὲ λαμβάνων τὸ ποτήριον, ἔπινεν ἀταράχως τὸ φάρμακον. Συγκινητικωτάτη δὲ τότε διαδραματίζεται σκηνή. Ὁ μὲν Ἀλέξανδρος ἐθεώρει τὸν Φίλιππον διὰ βλέμματος ἱλαροῦ καὶ πλήρους πίστεως καὶ θάρρους, ὁ δὲ Φίλιππος ἵστατο ἀπορῶν ἐπὶ τῇ ἀλλοκότῳ ταύτῃ συκοφαντίᾳ, καὶ ὁτὲ μὲν ἀνυψῶν τὰς χεῖρας εἰς τὰ ἄνω, ἐπεκαλεῖτο τοὺς θεοὺς μάρτυρας τῆς ἀθωότος, ὁτὲ δὲ μετὰ δακρύων προσπίπτων εἰς τὴν κλίνην τοῦ Ἀλεξάνδρου, παρεκάλει νὰ ἀποβάλῃ πᾶσαν ὑποψίαν, καὶ νὰ ἔχῃ μέγα θάρρος ἐμπιστευόμενος ὅλως αὐτῷ. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν οὕτω βιαίως τό φάρμακον ἐπενήργησεν ἐν τῷ βασιλεῖ, ὥστε ἐφαίνοντο ὡς δικαιολογούμεναι αἱ κατὰ τοῦ ἰατροῦ κατηγορίαι τοῦ Παρμενίωνος, ὀδυνηροὶ δὲ διαλογισμοὶ ἐν τῇ ἐξάψει αὐτοῦ κατεῖχον τὸ πνεῦμα τοῦ πάσχοντος, καὶ ὁτὲ μὲν ἀνεθύμιζον τὴν μητέρα καὶ τὰς ἀδελφάς, ὁτὲ δὲ ἀνεπόλουν τοὺς νεανικοὺς χρόνους καὶ ἤδη πάλιν ἔφερον εἰς νοῦν αὐτοῦ τὴν λαμπρὰν νίκην, ἥτις ἦτο πεπεισμένος ὅτι, ὅσον οὔπω ἔμελλε νὰ στέψῃ τοὺς θριάμβους αὐτοῦ· ὁ Φίλιππος δὲ ὡς ἄγγελος παρήγορος παριστάμενος παρ' αὐτῷ, εἰς τερπνὰς καὶ εὐαρέστους αὐτὸν ἐπανέφερεν ἀναμνήσεις.

Τέλος τὸ φάρμακον διέδωκε καὶ διέχυσεν εἰς τὰς φλέβας τοῦ πάσχοντος τὴν δύναμιν τῆς ὑγείας, καὶ ὁ βασιλεὺς ἀνέλαβε παντάπασιν. Ἐντὸς δ' ὀλίγων ἡμερῶν καὶ ἐφάνη ἀνὰ τὸν στρατόν, ὅστις δὲν ἔπαυσε ρίπτων ἐπ' αὐτὸν βλέμματα χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως, καὶ πάντες συσσωρευθέντες πέριξ τοῦ γενναίου ἰατροῦ συνέχαιρον αὐτῷ, μετὰ ζωηροτάτης παραφορᾶς, ὡς διασώσαντι τὴν ζωὴν τοῦ περιποθήτου ἀρχηγοῦ αὐτῶν.

Τὴν μεγαλόφρονα ταύτην πεποίθησιν τοῦ Ἀλεξάνδρου πρὸς τὸν Φίλιππον δὲν ἔλειψαν νὰ ἐγκωμιάσωσιν, ὡς εἰκός, ἐπίσημοι ἱστορικοί, ἄριστοι δὲ ζωγράφοι ἔλαβον αὐτὴν ὡς ὑπόθεσιν εὐφυοῦς καὶ φαντασιώδους καλλιτεχνικῆς ἐργασίας.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἀπαλλαγεὶς τῆς νόσου προσέφερε μεγαλο-

πρεπῆ θυσίαν πρὸς τὸν Ἀσκληπιὸν καὶ ἐπελήφθη μετὰ μείζονος ἢ πρότερον ζήλου τῶν πολεμικῶν αὐτοῦ πράξεων.

Ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ Δαρεῖος τὸν θάνατον τοῦ Μέμνωνος μαθὼν δὲν ἔπαυσε ζητῶν στρατηγὸν ἔμπειρον καὶ ἀξιόχρεων, ὅστις νὰ διαδεχθῇ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Μέμνονος καὶ νὰ λάβῃ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ, καὶ προσωρινῶς μὲν ἐνεκρίθη ὁ υἱὸς τοῦ Μέντορος Θυμώνδας, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἐν πολεμικῷ συμβουλίῳ ἀπεφασίσθη νὰ τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς ἐθνικοῦ στρατοῦ αὐτὸς ὁ Δαρεῖος, καὶ νὰ ἐπέλθῃ ἀμέσως κατὰ τῶν Μακεδόνων, κωλύων τὴν εἰς τὴν ἄνω Ἀσίαν εἰσβολὴν αὐτῶν. Ἀλλ' εἶχεν ὁ ἡγεμὼν οὗτος λάβει γνῶσιν τῶν πρακτικῶν μαθημάτων, ἅτινα οὐ πρὸ πολλῶν ἐτῶν, ἐδόθησαν πρὸς τοὺς προκατόχους αὐτοῦ, κατὰ τὸν Μαραθῶνα, τὴν Σαλαμῖνα καὶ τὰς Πλαταιάς; Δυστυχῶς παρὰ τοῖς Ἀσιανοῖς ἔθνεσιν οἱ αὐλικοὶ κρύπτουσι συνήθως τὴν ἀλήθειαν ἀπὸ τῶν ἡγεμόνων αὐτῶν παριστῶντες τὰ πάντα ὑπὸ τὴν εὐχάριστον μόνον μορφήν:

Μέγαν λοιπὸν συναγείρας στρατὸν ὁ Δαρεῖος σπεύδει νὰ τιμωρήσῃ τὸν αὐθάδη νεανίαν, καὶ ἤδη προσέρχεται κατὰ τοῦ ἐχθροῦ μετὰ σπουδῆς μᾶλλον πρὸς θρίαμβον νικητοῦ καὶ τροπαιούχου στρατηγοῦ ὁμοιαζούσης ἢ ὡς πολεμιστὴς ἀναγκαζόμενος νὰ ῥιψοκινδυνεύσῃ τὸ πᾶν ἐν ἀβεβαίᾳ μάχῃ.

Ἄφθονος πλοῦτος καὶ πολυτέλεια ἐν γένει ἐφαίνοντο διακεχυμένα πέριξ τοῦ στρατοῦ, ἡ δὲ πορεία τοῦ Πέρσου μονάρχου περιγράφεται κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον.

Ἐννεακόσιοι ἡμίονοι καὶ τριακόσιαι κάμηλοι ἔφερον τοὺς πολυτελεῖς θησαυροὺς τοῦ μεγάλου βασιλέως. Καὶ πρῶτον μὲν προηγοῦντο ἀργυροῖ βωμοί, ἐφ' ὧν ἔκαιε τὸ *ἱερὸν καὶ αἰώνιον* λεγόμενον *πῦρ*. Πασίγνωστον δ' ὅτι οἱ Πέρσαι ἐλάτρευον τὸ πῦρ ὡς θεὸν καὶ ἐπιφέροντες αὐτῷ τὴν θυσίαν ἔλεγον: «*Πῦρ, δέσποτα, ἔσθιε.*» Οἱ μάγοι ἐπίσημον τόπον ἱερέων ἐπέχοντες, παρηκολούθουν ψάλλοντες, κατὰ τὸ ἔθος αὐτῶν, ἐγχωρίους ὕμνους, τούτοις δ' εἵποντο τριακόσιοι ἑξήκοντα πέντε νεανίαι, κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ, πορφύρας ἐνδεδυμένοι, καὶ

ἀκόλούθως παρείποντο δέκα ἅρματα, χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ μεγαλοπρεπῶς πεποικιλμένα ἐν οἷς διεκρίνετο τὸ *ἱερὸν* λεγόμενον *ἅρμα*, ὑπὸ λευκοφόρων ἱπποκόμων ὁδηγούμενα.

Σῶμα ἱππέων ἀκολούθως, ἀποτελούμενον ἐκ δώδεκα ἐθνῶν, διαφερόντων, κατά τε τὰ ἤθη καὶ τὴν στολήν, προηγεῖτο τοῦ μεγάλου στρατοῦ· εἶτα δ' ἤρχετο ὁ *μέγας στρατός*, συγροτούμενος ἐξ ἑξακοσίων χιλιάδων ἀνδρῶν, ᾧ καὶ εἵποντο οἱ διὰ πομπώδους ὀνόματος λεγόμενοι *ἀθάνατοι*, δωδεκασχίλιοι τὸν ἀριθμὸν ὄντες καὶ πολυτελῶς κεκοσμημένοι· προσήρχοντο δ' εἶτα οἱ λεγόμενοι *δορυφόροι*, φέροντες τὴν χλαμύδα τοῦ βασιλέως καὶ προπορευόμενοι τῆς, διὰ διαφόρων ἐμβλημάτων καὶ πολυτελέστατα κεκοσμημένης, ἁμάξης, ἐν ᾗ μετεκομίζετο ὁ βασιλεύς, ἐφ' ὑψηλοῦ θρόνου καθήμενος. Ὄπισθεν δὲ τούτων παρηκολούθουν, κατὰ περσικὸν ἔθιμον, μεγαλοπρεπῶς καθήμεναι ἐφ' ἁμαξῶν ἡ βασιλομήτωρ Σισύγαμβρις καὶ ἡ σύζυγος τοῦ Δαρείου Στάτειρα, ἐν μέσῳ πολλῶν ἐπισήμων γυναικῶν. Δεκαπέντε ἅμαξαι ἔφερον τὰ τέκνα τοῦ βασιλέως, ἤτοι τὰς δύο θυγατέρας καὶ τὸν μικρὸν εἰσέτι υἱὸν μετὰ τῶν διδασκάλων καὶ τῶν τροφῶν αὐτῶν. Οἴκοθεν δ' ἐννοεῖται ὁποία παρηκολούθει συνοδεία μαγείρων, θεραπόντων καὶ θεραπαινίδων, ὑπηρετῶν, ἀμφιπόλων καὶ τῶν τοιούτων.

Καὶ μαθὼν μὲν ὁ Δαρεῖος παρὰ τοῦ δραπέτου σατράπου τῆς Ταρσοῦ, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος εὑρίσκετο ἐν Ταρσῷ, ἐπήρχετο καὶ οὗτος κατ' αὐτοῦ μετὰ τοῦ μεγάλου στρατοῦ αὐτοῦ, καὶ ἤδη ἐστρατοπέδευσε κατὰ τοὺς Σώχους, κώμην τῆς Ἀσσυρίας, μόλις κατὰ δύο ἡμερῶν ὁδοιπορίαν ἀπέχουσαν τῶν ἄνω Ἀμανικῶν Πυλῶν. Ἦτο δὲ καταλληλοτάτη ἡ θέσις αὕτη τοῖς Πέρσαις, διὰ τὴν εὐρεῖαν αὐτῆς πεδιάδα, ἔνθα ἅπας ὁ μέγας στρατὸς ἠδύνατο ἀνενοχλήτως νὰ ποιῆται ἁπάσας τὰς κινήσεις καὶ τοὺς ἐλιγμοὺς αὐτοῦ.

Καὶ ὁ Ἀλέξανδρος δὲ καλῶς ἀναρρώσας ἐκ τῆς ἀσθενείας, ἐπῆλθε κυριεύων τὴν Κιλικίαν ἅπασαν χάριν τῶν παρόδων αὐτῆς. Καὶ δὲν ὠρέγετο μὲν ἀφ' ἑνὸς νὰ ἀφήσῃ τὰς στενὰς πεδιά-

δας τῆς Κιλικίας, ἐπιθυμῶν αὐτοῦ νὰ συγκροτήσῃ μάχην πρὸς τὸν Δαρεῖον· διότι ἡ θέσις αὕτη ἦτο καταλληλοτάτη αὐτῷ, ἕνεκα τοῦ μικροτέρου στρατοῦ, ἀλλὰ καὶ πάλιν σπεύδων νὰ συνάψῃ μάχην, ὅπου ἤθελε συναντήσει τὸν ἐχθρόν, διαβὰς τὰς κάτω Ἀμανικὰς Πύλας, ἐκυρίευσε τὴν Ἰσσόν. Αἱ πεδιάδες τῆς Κιλικίας ἀποχωρίζονται τῶν τῆς Συρίας διὰ τοῦ ὄρους Ἀμανοῦ. Ὁ Ἀμανὸς δ' οὗτος, κλάδος ὢν τοῦ Ταύρου, ἔχει δύο παρόδους, ἤτοι τὰς λεγομένας παραλίας ἢ καὶ κάτω Ἀμανικὰς Πύλας, καὶ τὰς λεγομένας Ἀμανικὰς Πύλας, φερούσας εἰς τὴν ἄνω Ἀσίαν. Αὐτόθι ἀφήσας, ὡς ἐν ἀσφαλείᾳ, τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τοὺς ἀπομάχους, καὶ μετὰ διπλασίου ζήλου ἐπαναλαμβάνων τὰς πολεμικὰς αὐτοῦ πράξεις, τὸν μὲν Παρμενίωνα ἔπεμψε πρὸς ἀνατολὰς μετὰ τῶν διαφόρων Ἑλλήνων καὶ τῶν συμμάχων Θεσσαλῶν καὶ Θρᾳκῶν, πρὸς τὴν ἄνω Ἀσίαν, εἰς τὰ μεταξὺ Κιλικίας καὶ Ἀσσυρίας ὅρια, ἐκεῖνος δὲ διευθυνθεὶς πρὸς δυσμὰς διὰ τῶν λεγομένων Συρο-Κιλικικῶν Πυλῶν, πρῶτον μὲν ἐκυρίευσε τὸ Ἰκόνιον, ἀκολούθως δ' εἰσῆλθεν εἰς Ἀγχίαλον, μεγάλην καὶ πλουσίαν πόλιν τῆς Κιλικίας, ἥτις ἐλέγετο κτίσμα τοῦ περιβοήτου ἐπὶ τρυφῇ Σαρδαναπάλου. Ἐκεῖθεν δ' ὁ Ἀλέξανδρος εἰσέρχεται εἰς Σόλους, ἥτις καίτοι ἑλληνικὴν καταγωγὴν ἔχουσα, ἐπέρσιζεν εἰς ἄκρον, διὸ καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἠναγκάσθη νὰ ἀφήσῃ Μακεδονικὴν φρουρὰν ἐν αὐτῇ, καὶ νὰ ἐπιβάλῃ τοῖς κατοίκοις πρόστιμον διακοσίων ταλάντων, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐπιστρέψας ἔκτινος κατὰ τῶν εἰς τὰ ὄρη οἰκούντων Κιλίκων ἐπιδρομῆς, ἐπανῆλθεν εἰς Σόλους, καὶ θέλων νὰ συνοικειωθῇ αὐτοὺς διὰ τὴν ἑλληνικὴν αὐτῶν καταγωγήν, ἐγκατέστησεν ἐν αὐτῇ τὴν πάτριον δημοκρατίαν, καὶ διαφόρους ἐπανυγύρισε γυμνικοὺς καὶ μουσικοὺς ἀγῶνας, κατὰ τὸ ἑλληνικὸν ἔθος, μετὰ λαμπαδηφοριῶν, καὶ θυσίας ἐτέλεσε πρὸς τὸν Ἀσκληπιὸν ὑπὲρ τῆς ἀναρρώσεως ἑαυτοῦ, ἐκεῖθεν δ' ἦλθεν εἰς Μαγαρσόν, ἔνθα ἑτέραν μεγάλην προσέφερε θυσίαν τῇ Ἀθηνᾷ Μαγαρσίδι, εἰς δὲ Μαλλὸν ἀκολούθως ἀφιχθείς, ἐτέλεσε τελετάς τινας πρὸς τὸν ἥρωα Ἀμφίλοχον, τὸν ἱδρυτὴν τῆς πόλεως, καὶ μετὰ μεγάλης προσηνέχθη πρὸς

τοὺς κατοίκους οἰκειότητος, καὶ τοὺς φόρους, οὕς, ἐτέλουν πρὸς τὸν Δαρεῖον, ἐχάρισεν αὐτοῖς, διότι οἱ Μαλλωτοὶ ἐλέγοντο ὅτι ἦσαν ἄποικοι ἐξ Ἄργους, ἐξ οὗ καὶ οἱ Μακεδόνες ἐσεμνύνοντο ὅτι εἶχον τὴν καταγωγήν.

Ἐν ᾧ δ' οὕτως ἐξηκολούθει ὁ Ἀλέξανδρος προβαίνων εἰς συνάντησιν τοῦ ἐχθροῦ, ἐν Μαλλῷ ἔτι ὢν μανθάνει, ὅτι ὁ Δαρεῖος, διαβὰς τὸν Ἐφράτην, ἦτο ἐστρατοπεδευμένος ἐν Σώχοις τῆς Ἀσσυρίας ἀμέσως δὲ καὶ οὗτος προσέρχεται εἰς τὴν πόλιν Μυρίανδρον, ἕτοιμος τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν νὰ ἐπιπέσῃ κατὰ τῶν Περσῶν. Σκληρὸς χειμὼν ἐπῆλθε τὴν νύκτα, βροχὴ μεγάλη κατέπεσε καὶ βίαιος ἐξηγέρθη ἄνεμος. Ἦσαν δ' αἱ πρῶται ἡμέραι τοῦ Νοεμβρίου μηνός. Ἐκὼν δ' ἄκων, ἕνεκα τούτου, διέμεινεν ὁ Ἀλέξανδρος ἐν τῷ στρατοπέδῳ αὐτοῦ. Πόση ἐν τούτοις βραδύτης ἐπήρχετο! Ἕνεκα τῆς νόσου, ὁ Ἀλέξανδρος διέτριψεν ἐπὶ πολὺ ἐν Ταρσῷ, οὐκ ὀλίγον δὲ χρόνον ἔμεινε καὶ ἐν Σόλοις, προσφέρων θυσίας καὶ τελῶν ἀγῶνας, οὐ μικρὸν δὲ πρὸς τούτοις ἐνησχολήθη ἐπὶ τοὺς ὀρεινοὺς Κίλικας ἐπελθών.

Ὡς ἐκ τούτου ἤσχαλλεν ὁ Δαρεῖος τὴν βραδύτητα ταύτην τοῦ Ἀλεξάνδρου μὴ ἀνεχόμενος. Καὶ οὗτος δὲ καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἤρχισαν νὰ χλευάζωσι καὶ νὰ καταγελῶσι τοῦ Ἀλεξάνδρου: «*Ὁ δειλός, ὁ ἄνανδρος Μακεδὼν δὲν τολμᾷ βεβαίως*, ἔλεγον, *νὰ ἐξέλθῃ τῆς φυλακῆς αὐτοῦ, τῆς Ταρσοῦ, κρύπτεται καὶ φεύγει τὸν κίνδυνον· διότι γνωρίζει ὁ ἄθλιος, ὅτι τὰ πέταλα τῶν περσικῶν ἵππων ἀρκοῦσι νὰ συντρίψωσιν αὐτούς. Τίς ἡ χρεία λοιπὸν νὰ περιμένωμεν αὐτόν; Ἀνάγκη πᾶσα νὰ ἐπέλθωμεν ἡμεῖς κατ' αὐτοῦ, ἀνάγκη νὰ ἐκβιάσωμεν νὰ ἐξέλθῃ τῆς Ταρσοῦ πρὸς σωφρονισμὸν τοὐλάχιστον.*» Κοινῇ δὲ γνώμῃ ἀπεφάσισαν νὰ ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Ταρσὸν καὶ νὰ καταδιώξωσιν αὐτὸν ἐκεῖ. «*Μή, πρὸς θεοῦ, μὴ ἀφήσητε τὴν θέσιν σας*, ἔλεγεν ὁ παρὰ τῷ Δαρείῳ αὐτομολήσας Μακεδὼν Ἀμύντας, *ἐκεῖνος θὰ φανῇ, ἐκεῖνος θὰ ἐπέλθῃ καὶ θὰ ἐπισπεύσῃ νὰ σᾶς συναντήσῃ, ὅπου σᾶς εὕρῃ. Τίς εἰξεύρει ὁποῖον κώλυμα ἀπροσδόκητον ἔλαχεν αὐτῷ. Μή, μὴ ἀφήσητε, τὴν κατάλληλον ταύτην θέσιν καὶ θελήσητε*

νὰ περιορισθῆτε ἐντὸς τῶν στενῶν κοιλάδων τῆς Κιλικίας. Ἡ πεδιὰς τῶν Σώχων εἶναι ἁρμοδιωτάτη διὰ τοὺς Πέρσας, τὸ πλῆθος ἐντὸς αὐτῆς δύναται νὰ νικήσῃ, καὶ ἂν δ' ἀπ' ἐναντίας νικηθῇ, αὐτοῦ πάλιν δύναται καὶ νὰ σωθῇ.» Ἀλλ' οἱ Πέρσαι δυσπιστοῦντες καὶ αὖθις πρὸς τὸν ξένον, ὅστις δὲν ἠρκέσθη προδοὺς τὸν βασιλέα Ἀλέξανδρον, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ἀναφανδὸν τώρα ἐπιβουλεύεται, ἐκώφευσαν πρὸς τοὺς ὡραίους ὄντως λόγους τοῦ Ἀμύντα, καὶ ἀφήσαντες τὴν καταλληλοτέραν δι' αὐτοὺς θέσιν, ἐπῆλθον, προθύμως κατὰ τῆς Ταρσοῦ, ἐν ᾧ ὁ Ἀλέξανδρος, ἐξ ἄλλου μέρους, ἐπήρχετο ἀναζητῶν αὐτοὺς εἰς Σώχους.

Καθ' ὁδὸν οἱ Πέρσαι εὑρόντες τοὺς ἐν Ἰσσῷ ἐγκαταλειφθέντας ἀπομάχους καὶ ἀσθενεῖς τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, διὰ πολλῶν βασάνων ἐθανάτωσαν αὐτούς. Ἔχαιρον δ' οἱ βάρβαροι φθάσαντες εἰς Ταρσόν, νομίζοντες, ὅτι οὕτω διέκοψαν πᾶσαν μετὰ τῆς πατρίδος συγκοινωνίαν τῶν Μακεδόνων· γενικῶς ὅμως καὶ ὁ Ἀλέξανδρος καταχρίνεται πράξας μέγα λάθος, ἀποκλεισθεὶς οὕτω καὶ μὴ προλαβὼν νὰ κυριεύσῃ τὰς Ἀμανικὰς Πύλας, ἢ τοὐλάχιστον νὰ ἀφήσῃ φρουρὰν ἐν Ἰσσῷ καὶ νὰ μὴ ἐγκαταλείψῃ τοὺς ἀπομάχους καὶ ἀσθενεῖς νὰ κατασφαγῶσιν οὕτω σκληρῶς ὑπὸ τῶν Περσῶν. Ἐν Μυριάνδρῳ δ' ἔτι ὢν ὁ Ἀλέξανδρος καὶ μὴ πιστεύων, ὅτι οἱ Πέρσαι ὄπισθεν αὐτοῦ προσήρχοντο, ἔπεμψε ἀξιωματικούς τινας διὰ πλοίου νὰ βεβαιωθῶσι περὶ τούτου, κατοπτεύοντες τὴν παραλίαν. Εἰς μεγίστην δ' ἀπορίαν καὶ ἀμηχανίαν περιέστη νῦν ὁ στρατὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου· διότι ἐν ᾧ ἤλπιζον νὰ ἀπαντήσωσι τὸν ἐχθρὸν προβαίνοντες εἰς τὰ πρόσω, τώρα ἠναγκάζοντο νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν πατρίδα κινδυνεύοντες καὶ καταδιωκόμενοι, ὡς ἄλλοτε, οἱ μετὰ τοῦ Ξενοφῶντος ἐπαναχάμπτοντες εἰς τὰ ἴδια. Ὁ δ' Ἀλέξανδρος συγκαλέσας τοὺς στρατηγούς, τοὺς ἰλάρχας καὶ τοὺς ἡγεμόνας τῶν συμμάχων, παρέστησεν αὐτοῖς, ὅτι ἡ παροῦσα θέσις τοῦ ἐχθροῦ εἰπέρ ποτε καὶ ἄλλοτε βεβαιοτάτην καὶ ἀσφαλεστάτην ὑπόσχεται νίκην πρὸς τοὺς Μακεδόνας εἰπὼν περίπου τάδε :

«*Ἄνδρες στρατιῶται,*

«*Μὴ νομίσητε, ὅτι περιεκυκλώθητε· οἱ θεοί, οἵτινες τυφλώσαντες τὸν βασιλέα Δαρεῖον ἀπέσπασαν αὐτὸν ἐκ τοῦ πεδίου τῶν Σώχων καὶ ἔρριψαν εἰς τὰς κοιλάδας καὶ τὰς φάραγγας τῆς Κιλικίας, βεβαίως θέλουσιν ὁδηγήσει ἡμᾶς εἰς τὴν νίκην· ἔπειτα δὲ συλλογίσθητε, ὅτι Μακεδόνες ἔμπειροι εἰς τὰ τοῦ πολέμου καὶ ἐξησκημένοι εἰς τὰ ὅπλα θὰ πολεμήσητε πρὸς Πέρσας καὶ Μήδους, ἐλεύθεροι, δηλαδή, κατὰ δούλων, γενναῖοι, ἀνδρεῖοι καὶ φιλοπάτριδες πολεμισταὶ κατὰ τρυφηλῶν καὶ μαλθακῶν Περσῶν καὶ Μήδων καὶ ἄλλων βαρβάρων, Ἕλληνες ἑκουσίως μαχόμενοι ὑπὲρ τῶν θεῶν καὶ τῆς πατρίδων, ἀπέναντι Ἑλλήνων ἐξηχρειωμένων καὶ χάριν εὐτελοῦς μισθοῦ προδιδόντων τὴν πατρίδα καὶ τὴν δόξαν τῶν ἀειμνήστων προγόνων ἡμῶν, οἱ πολεμικώτατοι καὶ ἐλευθερώτατοι ἄνδρες τῆς Εὐρώπης, Θρᾷκες δηλαδὴ καὶ Παίονες, καὶ Ἰλλυριοὶ καὶ Ἀγριᾶνες κατ' ἀξιοκαταφρονήτων ὄχλων τῆς Ἀσίας, δύναμις ἐν ἐνὶ λόγῳ, κατὰ διαφθορᾶς, θέλησις κατ' ἀδυναμίας. Ὑπὸ τοιούτους οἰωνοὺς μένει πλέον ἀμφίβολον τῆς μάχης τὸ ἀποτέλεσμα; Τὰ ἆθλα δὲ τῆς νίκης ἡμῶν δὲ εἶναι πλέον μία ἢ δύο σατραπεῖαι, ἀλλὰ δι' αὐτῆς θὰ κριθῇ καὶ θὰ ἀποφασισθῇ ἡ τύχη τῆς Ἀσίας ὅλης, οὐδὲ πρόκειται νὰ νικήσωμεν τώρα τὸ ἐν Γρανικῷ ἱππικὸν καὶ τοὺς μισθοφόρους, ἀλλ' ὁλόκληρον τὸν στρατὸν τῆς Ἀσίας, οὐδὲ θὰ ἔχωμεν ἁπλῶς Πέρσας ἀπέναντι ἡμῶν, ἀλλ' αὐτὸν τὸν βασιλέα τῆς Ἀσίας καὶ ἡμεῖς θὰ ἔχητε Ἀλέξανδρον νὰ ἀντιτάξητε κατ' αὐτῶν. Μετὰ δὲ τὴν μάχην ταύτην οὐδὲν ἄλλο ὑπολείπεται εἰμὴ νὰ λάβωμεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν ἡμῶν ἅπασαν τὴν Ἀσίαν καὶ νὰ ἱκανοποιηθῶμεν ἀρχούντως δι' ὅσας κακοπαθείας ὑπέστημεν!»*

Ἀκολούθως δ' ἤρχισε νὰ ἀναφέρῃ τὰς ἀνδραγαθίας ἑνὸς ἑκάστου τῶν ἐπισημοτέρων στρατηγῶν καὶ νὰ εὐχαριστῇ, κατ' ὄνομα, τὸν γέροντα Παρμενίωνα μεθ' οὗ συνηνώθη ἤδη διὰ τὴν μεγάλην πίστιν, τὸν Φιλώταν, διὰ τὴν γενναιότητα, ἣν ἔδειξε,

κατὰ τὴν περὶ τὸν Γρανικὸν μάχην, τὸν Περδίκκαν, διὰ τὴν κατὰ τὴν Ἁλικαρνασσὸν τρομερὰν αὐτοῦ ἔφοδον, καὶ ἄλλους τινὰς διὰ τὰς ἀνδραγαθίας αὐτῶν. «*Ἐγὼ δ' οὐδὲν ἄλλο εὔχομαι νῦν θερμότερον ἢ νὰ φανῶ ἄξιος ἀρχηγὸς τοιούτων στρατηγῶν καὶ στρατιωτῶν, καὶ μᾶλλον ἐναβρύνομαι διὰ τὰς πληγάς, ἃς ἔλαβον ἄχρι τοῦδε ἢ διὰ τὸ βασιλικόν μου διάδημα. Μὴ δειλιᾶτε λοιπόν, ἀλλ' ἀνδρίζεσθε, καὶ φανῆτε ἀντάξιοι τῶν προτέρων νικηφόρων ἀγώνων σας!*» Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ὁ Ἀλέξανδρος, ἐνώπιον τοῦ στρατοῦ, μετὰ τοῦ συνήθους αὐτοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τοῦ ὑψηλόφρονος ὕφους εἰπών, οὕτω συνεκίνησεν ἅπαντας, ὥστε σωρηδὸν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ταγμάτων, μετὰ σπουδῆς, προσερχόμενοι καὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ λαμβάνοντες, παρεκάλουν αὐτὸν νὰ ὁδηγήσῃ αὐτοὺς ἀμέσως εἰς μάχην. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος διαλύσας τὸν σύλλογον, καὶ προαγγείλας νὰ δώσωσιν ἄφθονον δεῖπνον πρὸς τοὺς ἄνδρας, περὶ τὴν δείλην προέβη εἰς τὰς Ἀμμανικὰς Πύλας, καὶ μέχρι τοῦ μεσονυκτίου κυριεύσας αὐτάς, τὸ ὑπόλοιπον μὲν τῆς νυκτὸς ἀφῆκε τοὺς στρατιώτας νὰ ἀναπαυθῶσι, τὴν δ' ἐπιοῦσαν, λίαν πρωΐ, ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ φωτίζοντος πυρὸς τῶν θυσιῶν, κατέβησαν οἱ Μακεδόνες εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Ταρσοῦ.

Ὁ ποταμὸς Πίναρος ῥέων διὰ τῆς πεδιάδος τῆς Ταρσοῦ, διαιρεῖ αὐτὴν εἰς δύο· καὶ κατὰ τὸ ἓν μὲν αὐτῆς μέρος προσῆλθεν ἤδη ὁ στρατὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου· εἰς ἓξ διῃρημένος σώματα καὶ ὑπὸ ἐμπείρων στρατηγῶν κυβερνώμενος, ἤτοι τοῦ Νικάνορος, τοῦ Περδίκκου, τοῦ Πτολεμαίου καὶ ἄλλων, ὁ δὲ Δαρεῖος ἦτο ἐστρατοπεδευμένος πρὸς βορρᾶν τοῦ Πινάρου, κατὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, ἔχων στρατὸν μεγαλείτερον οἱουδήποτε ἄλλου συλλεγέντος, μετὰ τὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπιδρομὴν τοῦ Ξέρξου, καὶ συμποσουμένου εἰς ἑξακοσίας χιλιάδας ἀνδρῶν. Μεταξὺ δὲ τούτων συγκατηριθμοῦντο 30,000 πεζῶν, 10,000 τῶν ἀθανάτων, 60,000 Καρδούσιοι καὶ 30,000 Ἕλληνες μισθοφόροι, ἄριστα ἐξησκημένοι εἰς τὰ τοῦ πολέμου. Ἡ περιωρισμένη ὅμως πεδιὰς αὕτη ἠνάγκασε τὸ μέγα πλῆθος τῶν Περσῶν νὰ συσσωρευθῶσιν

ὁ εἷς ἐπὶ τοῦ ἄλλου, ὥστε ὀλίγοι ἄνδρες ἦσαν ἐν ἐνεργείᾳ. Αὐτὸς δ' ὁ Δαρεῖος κατὰ τὴν ἀνατολικὴν συνήθειαν, ἦτο ἐν τῷ κέντρῳ τῶν προμάχων τάξεων, ἐντὸς ἁμάξης, λαμπρῶς κεκοσμημένης καὶ ὑπὸ τεσσάρων ἵππων ἑλκυομένης. Καὶ ὁ Ἀλέξανδρος δ' ἀφ' ἑτέρου καταλληλα λαβὼν μέτρα, αὐτὸς μὲν διώκει τὴν δεξιὰν πτέρυγα, τῷ δὲ Παρμενίωνι ἀφῆκε τὴν ἀριστεράν. Κρατερὰ δὲ καὶ πείσμων μάχη ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν συνεκροτήθη πρὸς βορρᾶν τῆς Ἀντιοχείας κατὰ τήν, μεταξὺ θαλάσσης καὶ τῶν λεγομένων Ἀμανῶν ὀρέων, πεδιάδα τῆς Ἰσσοῦ, ἤρξατο δὲ τῆς συμπλοκῆς ὁ Ἀλέξανδρος, διαβαίνων μετὰ τοῦ ἐλαφροῦ ἱππικοῦ τὸν ποταμόν, καὶ μετὰ ἀκαθέκτου ὁρμῆς ἐπιπίπτων κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, μηδόλως φροντίζων περὶ τοῦ ἀπείρου πλήθους τῶν κατ' αὐτοῦ ἐκσφενδονιζομένων βελῶν. Οἱ Μακεδόνες, ἐπὶ τέλους, κατὰ τὴν ἀπέναντι ὄχθην τοῦ ποταμοῦ μεταβάντες, διά τε τῆς προσωπικῆς τόλμης καὶ τῆς πειθαρχίας αὐτῶν, δὲν ἐβράδυναν νὰ διαρρήξωσι τὰς τάξεις τῶν Περσῶν. Ὅϊκοθεν δ' ἐννοεῖται, ὅτι ἡ συμπλοκὴ ἦτο δεινοτάτη, κατὰ τὴν θέσιν τοῦ Δαρείου, καθ' ἣν ὡς λέων ὠρυόμενος ὥρμησεν ὁ Ἀλέξανδρος· φρικαλέα δὲ καὶ φονικωτάτη, κατέστη ἡ μάχη μεταξὺ τῶν σατραπῶν, ἀγωνιζομένου ἑκάστου νὰ ὑπερασπισθῇ μᾶλλον τὸ ὑποκείμενον τοῦ Δαρείου ἢ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ζωὴν καὶ τῶν ὑπὸ τοῦ ἰδίου Ἀλεξάνδρου ὁδηγουμένων Μακεδόνων ἱππέων. Ὀξάθρυς ὁ ἀδελφὸς τοῦ Δαρείου, βλέπων τὸν Ἀλέξανδρον μανιωδῶς ἐπιπίπτοντα κατὰ τοῦ Δαρείου, ἐφιλοτιμήθη καὶ οὗτος μετὰ τῆς ἰδίας ὁρμῆς νὰ ἀντικρούσῃ αὐτόν, ἕτεροι ὅμως σατράπαι ἀμέσως ἔλαβον τὸν θάνατον, οἷον ὁ Ἀρσάμης, ὁ Ἀτιζύης, ὁ σατράπης τῆς Αἰγύπτου Σαβάκης, ὁ Ρεομίθρης, καὶ ἄλλοι πεσόντες πρὸ τῆς ἁμάξης τοῦ Δαρείου, οὐκ ὀλίγοι δὲ καὶ τῶν Μακεδόνων ἐθανατώθησαν, καὶ αὐτὸς δ' ὁ Ἀλεξανδρος ἐπληγώθη, κατὰ τὰ σκέλη, ἐφ' ᾧ τε καὶ ἐπὶ μᾶλλον ἐξηγριώθησαν οἱ Μακεδόνες· τέλος δὲ παντοθεν πιεζόμενος ὁ δεσπότης τῆς Ἀσίας ἀφῆκεν αἴφνης τὸ πεδίον τῆς μάχης, εἴτε ὑπὸ φόβου κατασχεθείς, εἴτε μὴ δυνάμενος νὰ ἀντίσχῃ καὶ νὰ κρατήσῃ τοὺς ἀφηνιάσαντας ἵππους τῆς ἁμάξης,

καὶ τρέπεται εἰς φυγήν. Ὡς δὲ σύνηθες τοῖς ἀνατολικοῖς στρατοῖς, ἡ φυγὴ τοῦ μονάρχου ἦτο σημεῖον γενικοῦ διασκορπισμοῦ, ἡ ἅμαξα τοῦ Δαρείου ἀνετράπη, τὸ τόξον, ἡ ἀσπὶς καὶ ὁ μανδύας αὐτοῦ ἐκυλίσθησαν, κατὰ γῆς, οὗτος δ' ἐπί ἁπλοῦ ἵππου ἀναβὰς μόλις ἐσώθη διὰ τῶν ἄνω Ἀμμανικῶν Πυλῶν, τὸν Εὐφράτην τιθέμενος ὡς ὅριον μεταξὺ ἑαυτοῦ καὶ τῶν ἀντιπάλων. Μί νικηταὶ ἐξηκολούθουν τὴν καταδίωξιν μέχρι τῆς νυκτός, τρομερὰν σφαγὴν καὶ φόνον φρικτὸν ἐπάγοντες πρὸς τοὺς φεύγοντας. Ἐκ δὲ τῆς καταδιώξεως ἐπιστρέφων ὁ Ἀλέξανδρος, εἰσῆλθεν ἀπηυδηκὼς καὶ καταπεπονημένος εἰς τὴν μεγαλοπρεπῆ σκηνὴν τοῦ Δαρείου, καὶ βλέπων τὸ δι' ἐκεῖνον προπαρασκευασμένον λουτρόν, ἐκδυθεὶς ἀμέσως τήν τε πανοπλίαν καὶ τὴν στολήν : «*Ἄς ὑπάγωμεν*, εἶπε, *νὰ ἀποπλύνωμεν ἐν τῷ λουτρῷ τοῦ Δαρείου, τὸν ἐκ τῆς μάχης ἱδρῶτα.*» — «*Οὐχὶ ἐν τῷ λουτρῷ τοῦ Δαρείου, ἀλλ' ἐν τῷ τοῦ Ἀλεξάνδρου*, εἶπέ τις τῶν περιεστώτων· *διότι τὰ ἀγαθὰ τῶν νενικημένων, φυσικῷ τῷ λόγῳ, ἀνήκουσιν τοῖς νικηταῖς.*» Διερευνῶν δ' ἀκολούθως ὁ Ἀλέξανδρος τὰ ποικίλα λουτρικὰ σκεύη, τὰς ὑδρίας, τοὺς λουτῆρας, τὰς ἀρωματοφόρους ληκύθους, ἅτινα ἦσαν πάντα ἐκ χρυσοῦ καλλιτεχνικῶς κατεσκευασμένα, καὶ ὀσφραινόμενος τὰς ἐξαιρέτους εὐωδίας τῶν ἐν αὐτοῖς σπανιωτάτων ἀρωμάτων καὶ βαλσάμων, συγχρόνως δὲ θαυμάζων τὴν περὶ τὴν σκηνὴν διακεχυμένην πολυτέλειαν ἔν τε ταῖς κλίναις, ταῖς τραπέζαις καὶ περὶ τὰ σκεύη αὐτῶν: «*Τοῦτό ἐστι τὸ βασιλεύειν*,» εἶπε τοῖς περὶ αὐτόν.

Τὴν ἑσπέραν τῆς μάχης, ἐντὸς τῆς μεγαλοπρεποῦς σκηνῆς τοῦ Δαρείου, ὁ Ἀλέξανδρος προσκαλέσας τοὺς ἐπισημοτέρους στρατηγοὺς εἰς τὸ δεῖπνον, εὐωχεῖτο μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ ἀφελείας, μηδόλως φροντίζων περὶ τῆς πληγῆς, ἣν ἐν τῇ μάχῃ, κατὰ τὸν μηρὸν ἔλαβεν. Ἀΐφνης δ' ἐν τῷ μέσῳ τῆς εὐωχίας ἀκούσας θρήνους καὶ κραυγὰς ἐν ταῖς παρακειμέναις σκηναῖς, καὶ μαθών, ὅτι ἡ μήτηρ καὶ ἡ σύζυγος τοῦ Δαρείου, Στάτειρα, καὶ δύο θυγατέρες αὐτοῦ συλληφθεῖσαι αἰχμάλωτοι, θρηνοῦσι· διότι ὁ ὑπηρέτης ἀναγγέλλων αὐταῖς, ὅτι προσήγαγον τὴν ἀσπίδα, τὸν

κάνδυν καὶ τὸ δόρυ τοῦ Δαρείου, ἐκοινοποίησε συγχρόνως ὅτι ὁ Δαρεῖος ἀπέθανεν· ὁ δ' Ἀλέξανδρος ἔπεμψεν ἀμέσως πρὸς αὐτὰς ἕνα τῶν στρατηγῶν τὸν Λεοννάτον, ὅστις καὶ ἐπληροφόρησεν αὐταῖς, ὅτι ὁ Δαρεῖος ζῇ, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος φροντίζει περὶ αὐτῶν καὶ ὅτι θέλει ἐλθεῖ ἐξάπαντος νὰ ἐπισκεφθῇ αὐτὰς προσωπικῶς.

Τὴν ἐπιοῦσαν ὁ Ἀλέξανδρος παραλαβὼν τὸν ἐπιστήθιον αὐτοῦ φίλον Ἡφαιστίωνα, παρουσιάζεται πρὸς τὰς γυναῖκας. Ἀμφότεροι δ' ἔφερον ὁμοίαν στολήν, ἀλλὰ κατὰ τὸ κάλλος ὁ Ἡφαιστίων ὑπερεῖχε τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἡ Σισύγαμβρις νομίζουσα ὅτι οὗτος ἦτο ὁ βασιλεύς, πεσοῦσα ἀμέσως κατὰ γῆς προσεκύνησεν αὐτόν. Ὁ Ἡφαιστίων ὅμως ἔνευσεν αὐτῇ καὶ διὰ τῆς χειρὸς ἔδειξε τὸν Ἀλέξανδρον, ἀλλ' ὁ βασιλεύς: «*Μὴ ταράττου, ὦ μῆτερ*, εἶπεν αὐτῇ, *διότι καὶ οὗτος εἶναι Ἀλέξανδρος*». Ἔξοχον δ' ὁ Ἀλέξανδρος ἀγάπην ἔτρεφεν πρὸς τὸν Ἡφαιστίωνα, εἴτε διότι ὡς εἴρηται, καθ' ὅλα, τὸν Ὁμηρικὸν ἀπομιμούμενος Ἀχιλλέα, ἠθέλησε καὶ οὗτος νὰ δείξῃ ὅτι εἶχε φίλον τὸν Ἡφαιστίωνα, εἴτε διότι ἐτίμα καὶ ὑπελήπτετο αὐτὸν διὰ τὰς πολλὰς ἀρετὰς καὶ τὰ προτερήματα αὐτοῦ· λαβὼν δὲ πρὸς τούτοις ὁ Ἀλέξανδρος καὶ τὸ βρέφος τοῦ Δαρείου ἐθώπευσεν αὐτό. Ὁ παῖς ἐξέτεινε τὰς χεῖρας πρὸς τὸν νικητήν, οὗτος δ' ἡσθεὶς ἐκ τῆς φαιδρότητος τοῦ παιδός, στραφεὶς εἶπε πρὸς τὸν Ἡφαιστίωνα: «*Τί καλὸν θὰ ἦτο καὶ ὁ Δαρεῖος νὰ εἶχε τὴν ἀθωότητα τοῦ παιδὸς τούτου!*»

Καθ' ὅλον δὲ τὸ διάστημα τῆς αἰχμαλωσίας τῶν Περσίδων ὁ Ἀλέξανδρος ἐφέρετο λίαν φιλοφρόνως, καὶ ἀπεριόριστον ἐδείκνυε σέβας πρός τε τὴν Σισύγαμβριν καὶ τὴν γυναῖκα τοῦ Δαρείου, ἔντιμον καὶ εὐγενῆ αἰτιαῖς παρέχων περιποίησιν, καὶ τοιαύτην, οἵαν σπανιώτατα ἐχάριζον τοῖς αἰχμαλωτιζομένοις τὰ ἔθιμα τοῦ ἀρχαίου πολέμου. Ἡ μετὰ γενναιότητος δὲ σωφροσύνη τοῦ Ἀλεξάνδρου, κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην, παρέσχε μεγάλην ἀφορμὴν νὰ ἐπιδαψιλεύσωσι πλεῖστα καὶ θερμότατα πρὸς αὐτὸν ἐγκώμια σύγχρονοι καὶ μεταγενέστεροι ἱστορικοί, καθόσον μάλιστα Στά-

τειρα ἡ σύζυγος τοῦ Δαρείου, ἐθεωρεῖτο ἡ ὡραιοτάτη τῶν γυναικῶν τῆς ἐποχῆς, καθ' ἅπασαν τὴν Ἀσίαν. Καὶ αὐτὸς δ' ὁ Ἀλέξανδρος σεμνυνόμενος ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ σωφροσύνῃ, οὕτω ῥητῶς ἔν τινι πρὸς τὸν Παρμενίωνα ἐπιστολῇ αὐτοῦ ἀποφαίνεται λέγων: «*Ἐγὼ οὐχὶ μόνον νὰ ἴδω τὴν γυναῖκα τοῦ Δαρείου δὲν ἠθέλησα, ἀλλ' οὐδὲ τοιοῦτόν τι ἐσυλλογισθην, οὔτε ἐξ ἁπλῆς περιεργείας παρεκινήθην νὰ πράξω αὐτό, καίπερ μάλιστα ἀκούσας ὅτι πολὺς λόγος περὶ τῆς εὐμορφίας αὐτῆς ἐγίνετο*» λέγει ὁ Πλούταρχος.

Ἔπεσον δὲ κατὰ τὴν παρὰ τῇ Ἰσσῷ, μάχην ἐκ μὲν τῶν Μακεδόνων σχεδὸν ἑκατὸν εἴκοσιν ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων, ἐν οἷς καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῆς φάλαγγος Πτολεμαῖος ὁ Σελεύκου, λαμπραὶ δ' αὐτοῖς ἐγένοντο κηδεῖαι καὶ ἐπιτάφιοι λόγοι ἐξεφωνήθησαν· καὶ οἱ ἀριστεύσαντες δ' ἐκ τῶν λοιπῶν ἐν τῇ μάχῃ διὰ λαμπρᾶς ἐπιδόσεως χρημάτων καὶ ἄλλων δώρων ἐτιμήθησαν. Ὁ δ' ὄλεθρος τῶν Περσῶν ἦτο ἀκαταλόγιστος· διότι τὸ πεδίον τῆς μάχης κατεκαλύφθη ὑπὸ νεκρῶν καὶ τραυματιῶν Καὶ τοὺς πεσόντας δὲ Πέρσας διέταξεν ὡσαύτως ὁ Ἀλέξανδρος νὰ κηδεύσωσιν. Οὐκ ὀλίγοι δέ, πρὸς τούτοις, Πέρσαι ἠχμαλωτίσθησαν, ἐν οἷς συγκαταλέγονται καὶ ἄλλαι ἐπίσημοι γυναῖκες, ἤτοι ἡ χήρα καὶ αἱ θυγατέρες τοῦ βασιλέως Ὤχου, ἡ θυγάτηρ τοῦ Ὀξυάθρου, ἡ σύζυγος τοῦ Ἀρταβάζου, καὶ ἡ τοῦ Φαρναβάζου μετὰ τοῦ υἱοῦ, καὶ ἡ γυνὴ καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Μέμνονος. Καὶ πρέσβεις δέ, πρὸς τούτοις, συνελήφθησαν διαφόρων Ἑλλήνων, παρὰ τῷ Δαρείῳ ἐναστχολούμενοι εἰς τὴν συνθηκολόγησιν μετ' αὐτοῦ καὶ κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου· οὗτος δὲ χαίρων καὶ ἀγαλλόμενος ἐπὶ τῇ λαμπρᾷ αὐτοῦ νίκῃ, προσηνέχθη λίαν ἐπιεικῶς πρὸς αὐτούς. καὶ ῥητῶς τοὺς μὲν Θηβαίους ἀπέλυσεν ἀμέσως, τὸν δ' Ἀθηναῖον Ἰφικράτην, τιμῶν τὴν μνήμην τοῦ πατρός, ἐκράτησε παρ' ἑαυτῷ καὶ λίαν φιλοφρονητικῶς πρὸς αὐτὸν ἐφέρετο, τὸν δὲ Σπαρτιάτην Εὐθυκλέα, ἐπειδὴ οἱ συμπατριῶται αὐτοῦ εἶχον ἤδη διακηρύξει τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Μακεδόνων, κατ' ἀρχὰς μὲν ἐκράτει ἐν φυλακῇ, ἀκολούθως δὲ ἀπέλυσε γενναιοφρόνως.

Η μάχη του Ισσού (μέρος Β΄).

Ἐκτὸς δὲ πολλῶν ἄλλων ἐν διαφόροις σκηναῖς εὑρεθέντων πολυτίμων λαφύρων, εὑρέθησαν, πρὸς τούτοις, καὶ τρισχίλια τάλαντα παρ' αὐτῷ τῷ Δαρείῳ, οἱ δὲ μεγάλοι θησαυροὶ εἶχον πεμφθῆ, πρὸ τῆς μάχης, εἰς Δαμασκὸν μετὰ διαφόρων ἐπισήμων γυναικῶν κατὰ τὰ ἔθιμα τῆς Περσίας, πλὴν μόνον τῶν ἀνηκουσῶν τῷ βασιλικῷ γυναικωνίτῃ, αἵτινες ἔμειναν λόγῳ πλειοτέρας ἀσφαλείας παρ' αὐτῷ τῷ ἡγεμόνι.

Πρὸς ἀνάμνησιν δὲ τῆς παρὰ τῇ Ἰσσῷ μάχης, ὁ Ἀλέξανδρος ἀνήγειρε τρεῖς μεγάλους βωμοὺς ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Πινάρου, καὶ πόλις δὲ φέρουσα τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἡ κατὰ τὴν Ἰσσὸν Ἀλεξάνδρεια, ἐκτίσθη παρὰ τὴν εἴσοδον τῶν Συρίων Πυλῶν, ὡς ζῶν μνημεῖον τῆς περὶ αὐτὴν μεγάλης καὶ λαμπρᾶς νίκης, ἥτις μιᾷ πληγῇ, ἐκ θεμελίων, εἰς ἅπαν τὸ κράτος τῆς Ἀσίας τρομερὸν ἐπήγαγε δονισμόν. Ἐγένετο δ' ἡ μάχη τῆς Ἰσσοῦ κατ' Ὀκτώβριον ἢ Νοέμβριον τοῦ 333 π. Χ., τὸ τέταρτον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὸ δεύτερον τῆς ἐκστρατείας αὐτοῦ.

Μετὰ τὴν ἐν Ἰσσῷ μάχην ὁ Ἀλέξανδρος ἀπέφυγε νὰ καταδιώξῃ τὰς καταστραφείσας δυνάμεις τῶν Περσῶν, ἀφεὶς αὐτοὺς νὰ λάβωσι προσωρινήν τινα ἀνάπαυσιν· φρονίμως δ' οὕτως ἐπολιτεύθη, καθότι προχωρῶν εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ Περσικοῦ κράτους βεβαίως ἤθελε περιέλθει εἰς προφανῆ καὶ ἄφευκτον κίνδυνον. Καὶ τοῦτο· διότι οἱ Πέρσαι συνενοῦντες διὰ θαλάσσης τὰς κατὰ τὰ ἀνατολικὰ καὶ τὰ νότια μέρη τῆς Μακεδονίας ναυτικὰς δυνάμεις αὐτῶν μετὰ τῶν ἐχθρικῶς διακειμένων πόλεων τῆς Ἑλλάδος, ἤθελον λάβει τὴν εὐκαιρίαν νὰ διαφιλονεικήσωσι τὰς ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου κυριευθείσας χώρας, εἰς δεινὴν οὕτω περιάγοντες αὐτὸν θέσιν, καὶ παρεμβάλλοντες ἕνα μὲν ἐχθρὸν ὄπισθεν, ἕτερον δὲ κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ.

Καὶ ὁ μὲν Περσικὸς στρατὸς παντάπασι κατεστράφη κατὰ τὴν ἐν Ἰσσῷ κρίσιμον μάχην, ὀλίγων δέ τινων μόνον εἰς μικρὰ σώματα τῇδε κἀκεῖσε διασπαρέντων, οἱ μὲν ὑπερβάντες τὰ ὄρη, ὅπως ἠδυνήθησαν, ἔφθασαν εἰς τὸν Εὐφράτην ποταμὸν καὶ ἐκεῖθεν μετέβησαν εἰς τὰς οἰκείας πατρίδας, οἱ δὲ πρὸς βορρᾶν ἐπὶ τῶν

ὀρέων τῆς Κιλικίας διασωθέντες, ἐρρίφθησαν ἀτάκτως εἰς τὴν παρακειμένην Καππαδοκίαν καὶ τὴν μεγάλην Φρυγίαν, ἀλλὰ κατεστρέφησαν παντάπασιν ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου τοῦ ἤδη σατράπου τῆς Φρυγίας καὶ Μένωνος τοῦ Καρδίμμα τῆς Συρίας ἐγκαταστάντος, οἱ δὲ μισθοφόροι, πρὸ πάντων οἱ Ἕλληνες, πολλὰς ὑποστάντες ζημίας κατὰ τὴν μάχην, μετὰ τὴν ἥτταν αὐτῶν ἐφάνησαν ἄξιοι τῆς ἑλληνικῆς φήμης αὐτῶν· διότι συσσωρευθέντες περὶ τοὺς δωδεκακισχιλίους καὶ τὰ ὄρη τῆς Φρυγίας διελθόντες, ἀφίχθησαν εἰς Τρίπολιν τῆς Φοινίκης, ἔνθα καὶ καθελκύσαντες τῶν αὐτόθι νενεωλκημένων τριήρεων, ὅσας ἐθεώρησαν ἱκανάς, τὰς δὲ λοιπὰς καταυαύσαντες, οἱ μὲν διὰ τῶν πλοίων κατέφυγον εἰς Κύπρον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ταίναρον τῆς Πελοποννήσου ὅπως ἐκεῖθεν μισθοφορήσωσι κατὰ τῶν Μακεδόνων, ὀλίγοι δὲ μετὰ τοῦ αὐτομόλου Ἀμύντου καταφυγόντες εἰς Πηλούσιον, κατεσφάγησαν δυστυχῶς ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων Αἰγυπτίων, ζητήσαντες μετὰ τὸν θάνατον τοῦ σατράπου Αἰγύπτου Σαβάκου νὰ διατηρήσωσιν ἐν ὀνόματι τοῦ Πέρσου βασιλέως τὴν κυριαρχίαν αὐτῆς.

Ὁ Ἀλέξανδρος δ' ἐξ ἄλλου μέρους προλαμβάνων μὴ τυχὸν παράσχῃ τοῖς Πέρσαις τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐνεργήσωσι κατ' αὐτοῦ διὰ θαλάσσης, πρὶν ἢ εἰσέλθῃ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς ἠπειρωτικῆς Ἀσίας, τὸν μὲν Παρμενίωνα ἔπεμψεν εἰς Δαμασκὸν μετὰ στρατοῦ ἵνα καταλάβῃ τοὺς μεγάλους θησαυρούς, οὓς προλαβὼν εἶχε πέμψει ἐκεῖσε ὁ Δαρεῖος, αὐτὸς δ' ἐξηκολούθησε τὴν συνήθη πορείαν, διευθυνόμενος εἰς τὴν κατὰ τὴν παραλίαν γραμμήν, ἐφ ἧς ἔκειντο αἱ μεγάλαι Φοινικαὶ πόλεις μετὰ τῶν ἀπειραρίθμων πλοίων αὐτῶν.

Ἡ κυρίως Φοινίκη ἐξετείνετο κατὰ τὸ παράλιον τῆς ὕστερον ἐπικληθείσης Συρίας ἐκ τῆς Ἀράδου μέχρι τῆς Τύρου, κατὰ μῆκος μὲν περιλαμβάνουσα ἑκατὸν εἴκοσι μίλια, στενὴν δ' ἔχουσα λωρίδα γῆς περὶ τὰ εἴκοσι μίλια πλάτους. Καὶ ἄλλοτε μὲν ἡ Φοινίκη εἶδε λαμπροτέρας ἡμέρας, ἀλλὰ καὶ νῦν ἀνθηρὰς καὶ ἀκμαζούσας εἶχε πόλεις, ὧν αἱ πλεῖσται ἦσαν καλῶς ὠχυρωμέναι καὶ νῆσοι δὲ συνείχοντο μετὰ τοῦ παραλίου τούτου. Ἡ θέσις δ'

αὕτη οὐχὶ μόνον καθίστα αὐτὰς ἀσφαλεστέρας, ἀλλὰ καὶ λίαν κατάλληλος καὶ ἁρμοδία ἦτο πρὸς τὰς ἕξεις τοῦ θαλασσίου τούτου λαοῦ. Οἱ κάτοικοι τῶν Φοινικικῶν πόλεων ἦσαν περιβόητοι ἐπὶ φιλοπονίᾳ καὶ τὰ μέγιστα διεφημίζοντο διὰ τὰς τέχνας, τὰ βιομηχανικὰ καταστήματα καὶ τὰς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις. Τὸ πολίτευμα τῆς χώρας ἦτο κυρίως μοναρχικόν, ἀλλ' οὕτω συγκεκερασμένον, ὥστε ἐφαίνετο μᾶλλον δημοκρατικόν. Ἡ Τύρος ἦτο ἡ πρωτεύουσα τῶν λοιπῶν πόλεων τῆς Φοινίκης, ἐξέχουσα τῶν ἄλλων κατά τε τὰ πλούτη, τὸν πληθυσμὸν καὶ τὴν δύναμιν, ἀλλ' ἅπασαι ἐν γένει αἱ πόλεις τῆς Φοινίκης γενόμεναι ὑποτελεῖς ἤδη τοῖς Πέρσαις διετήρησαν μὲν φαινομενικῶς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἐξουσίαν καὶ κυβέρνησιν, ἀλλ' ἦσαν ἠναγκασμέναι νὰ παρέχωσι χρήματα, πλοῖα καὶ στρατιώτας διὰ τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ κυριάρχου Πέρσου. Πιθανὸν δ' ὅτι ἡ Τύρος εἶχε δεσποτείαν τινὰ ἐπὶ τῶν ἄλλων πόλεων, ἡ κατεπίεζεν αὐτάς, διὸ καὶ αἱ ἄλλαι πόλεις τῆς Φοινίκης ἀμέσως ὑπεδέχθησαν τὸν Ἀλέξανδρον ὡς σωτῆρα καὶ ῥητῶς μάλιστα ἀναφέρεται, ὅτι ἡ πρὸς βορρᾶν περίφημος πόλις Ἄραδος ἀμέσως ὑπετάγη, προσφέρουσα χρυσοῦν στέφανον πρὸς τὸν μέγαν δορυκτήτορα διὰ τοῦ βασιλέως αὐτῆς Στράτωνος. Καὶ ἄλλαι δὲ πόλεις ἀναφέρονται, ὅτι ὑπετάγησαν προθύμως τῷ Ἀλεξάνδρῳ, ἐν αἷς καὶ ἡ Μάραθος καὶ ἡ Μαρριέμη.

Ὁ Δαρεῖος δέ, ἐν τούτοις, ὁ πρῶτος κατὰ τὴν μάχην τῆς Ἰσσοῦ, δοὺς τῷ στρατῷ τὸ παράδειγμα τῆς φυγῆς, τετρακισχιλίους σχεδὸν ἄνδρας συναγαγὼν εἰς Ὄγχους, ἐξηκολούθει φεύγων, μετὰ σπουδῆς, μέχρις οὗ τὸν Εὐφράτην ὄπισθεν αὐτοῦ παρεμβάλλων, ἐθεώρησεν ἑαυτὸν παντὸς κινδύνου ἀπηλλαγμένον. Ἠσχαλλε δὲ καὶ ἐλυπεῖτο ὁ ταλαίπωρος μᾶλλον διὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν οἰκείων, ἢ διὰ τὴν ἄτιμον καὶ αἰσχρὰν αὐτοῦ φυγήν, πρὸ πάντων δὲ κατέτρωγεν αὐτὸν ἡ ἰδέα ὅτι ἡ σύζυγος αὐτοῦ, ἡ ὡραιοτάτη πασῶν τῶν Περσίδων, εὑρίσκετο νῦν ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ ὑπερηφάνου νικητοῦ. Ἐπειδὴ δ' οὐδόλως δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ τὰ σχέδια τοῦ δορυκτήτορος ὁ Δαρεῖος, οὐδὲ νὰ γνωρίσῃ τὴν ἀρετὴν καὶ τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ, ἐνόμιζεν ἐν τῇ ἀλα-

ζονείᾳ αὐτοῦ, ὅτι ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλικοῦ μεγαλείου καὶ τοῦ ὕψους ἱκανοποίει τὸν μέγαν αὐτοῦ ἀντίπαλον, ἐξ οἰκείας, δῆθεν, γενναιοφροσύνης προτείνων τῷ Ἀλεξάνδρῳ παραχωρήσεις τινάς.

Ἐν Μαράθῳ λοιπὸν ὄντος τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀφίκοντο δύο πρέσβεις ὁ Μινίσκος καὶ ὁ Ἀρσίμας κομίζοντες πρὸς αὐτὸν ἐπιστολὴν τοῦ Δαρείου, καὶ διὰ ζώσης φωνῆς πρὸς αὐτὸν προτείνοντες νὰ ἀποδώσῃ τὴν μητέρα, τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα τοῦ μεγάλου βασιλέως, δι' οὗ καὶ μόνου μέσου ἠδύναντο νὰ συνάψωσιν εἰρηνικὰς πρὸς ἀλλήλους σχέσεις. Ἡ δὲ ἐπιστολὴ εἶχεν οὕτω:

«*Ἀλέξανδρε,*

«*Φίλιππος ὁ πατήρ σου ἦτο φίλος καὶ σύμμαχος τοῦ μεγάλου βασιλέως Ἀρταξέρξου, ἀλλ' ὅτε διεδέχθη τὸν πατέρα αὐτοῦ Ἄρσης, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀρταξέρξου, καὶ προκάτοχος ἡμῶν, πρῶτος ὁ πατήρ σου ἤρξατο χειρῶν ἀδίκων, μηδὲν μὲν κακὸν παθὼν ὑπὸ τῶν Περσῶν, ἐπιτιθέμενος δὲ κατὰ τῶν ἡμετέρων σατραπῶν ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς θαλάσσαις· ὅτε δὲ καὶ ἡμεῖς παρελάβομεν τὴν ἀρχήν, οὔτε σὺ ἔπεμψάς τινα πρὸς ἡμᾶς, πρὸς ἀνανέωσιν καὶ διαβεβαίωσιν τῆς παλαιᾶς ἡμῶν φιλίας καὶ συμμαχίας, ἀλλὰ ἀπ' ἐναντίας μάλιστα μετὰ στρατιᾶς διαβὰς τὴν Ἀσίαν, πολλὰ κακὰ ἔπραξας τῇ Περσίᾳ. Τούτου δ' ἕνεκα κατέβημεν καὶ ἡμεῖς μετὰ τῶν ἡμετέρων λαῶν, προθυμούμενοι νὰ ὑπερασπισθῶμεν τὴν χώραν ἡμῶν καὶ νὰ ἀνασώσωμεν τὴν πατρικὴν ἡμῶν βασιλείαν. Καὶ ἡ μὲν μάχη τοιοῦτον ἔλαβε τέλος, οἷον ἐνέκριναν οἱ θεοί, ἡμεῖς δ' ἀναλαμβάνοντες ὕφος ὁμοίου ἀνταγωνιστοῦ, ἀπαιτοῦμεν ὡς βασιλεὺς παρὰ βασιλέως τήν τε γυναῖκα καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὰ τέκνα ἡμῶν τὰ ὑπὸ σοῦ συλληφθέντα, θέλοντες οὕτω νὰ ἔχωμεν τὴν φιλίαν σου, καὶ προτείνοντες συμμαχίαν μετὰ σοῦ, καὶ ἐπὶ τούτῳ ἀξιοῦμεν νὰ πέμψῃς πρέσβεις πρὸς ἡμᾶς μετὰ τοῦ Μινίσκου καὶ τοῦ Ἀρσίμα, τῶν ἡμετέρων ἀγγέλων, οἵτινες νὰ λάβωσι παρ' ἡμῶν καὶ νὰ δώσωσιν πρὸς ὑμᾶς τὰ πιστά.»

Ταῦτα ἀναγνοὺς ὁ Ἀλέξανδρος ἀπεφάσισε νὰ ἀπαντήσῃ δι'

ἐπιστολῆς ἐπίσης. Ἀλλ' ἡ σταλεῖσα ἀπάντησις οὐδόλως συνεφώνει πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἣν ἔλαβεν ἐπιστολῆς. Ἐπέμφη δὲ δι' εἰδικοῦ πρέσβεως, τοῦ Θερσίππου, μετ' αὐστηρᾶς διαταγῆς νὰ ἐγχειρίσῃ αὐτὴν πρὸς αὐτὸν τὸν Δαρεῖον, ἀποφεύγων πᾶσαν μετ' αὐτοῦ προφορικὴν διακοίνωσιν. Ἡ ἀπάντησις τοῦ Ἀλεξάνδρου εἶχεν ὧδε :

Δ α ρ ε ῖ ε.

«Οἱ ὑμέτεροι πρόγονοι ἐλθόντες εἰς Μακεδονίαν καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα ἐκακοποίησαν ἡμᾶς μηδὲν κακὸν μηδ' ἀδίκημα παρ' ἡμῶν παθόντες. Ἐγὼ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἡγεμὼν καταστάς, καὶ θέλων νὰ τιμωρήσω τοὺς Πέρσας, διέβην εἰς Ἀσίαν ἀφ' οὗ σεῖς πρῶτοι ἐδώκατε τὴν ἀφορμὴν τοῦ πολέμου. Καὶ πρῶτον μὲν ἐβοηθήσατε τοὺς Περινθίους, οἵτινες ἠδίκουν τὸν πατέρα μου, εἶτα δὲ εἰς Θράκην, ἣν ἡμεῖς κατείχομεν, ὁ Ὦχος ἔπεμψε στρατόν. Ὁ πατήρ μου ἀπέθανε φονευθεὶς ὑπὸ τῶν ἐπιβουλευσάντων αὐτόν, τοὺς ὁποίους ὑμεῖς αὐτοὶ συνετάξατε, ὡς περὶ τούτου οἱ ἴδιοι ἐν ἐπιστολαῖς ὑμῶν ἀγερώχως ἐκαυχήθητε. Ἀποκτείνας τέλος τὸν Ἄρσην μετὰ τοῦ εὐνούχου σου Βαγώου, ἔλαβες σὺ τὴν βασιλείαν τῶν Περσῶν οὐχὶ δικαίως, οὐδὲ κατὰ νόμον, ἀλλ' ἀδικῶν τοὺς Πέρσας, ἔκτοτε δὲ δὲν ἔπαυσες πέμπων χρήματα πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας ἵνα μὲ δολοφονήσωσι καὶ προτρέπων αὐτοὺς νὰ ἐγείρωσι πόλεμον κατ' ἐμοῦ, καὶ παντοιοτρόπως ἀγωνιζόμενος νὰ διαλύσῃς τὴν εἰρήνην, ἣν συνέδεσα μετ' αὐτῶν. Ἐν ᾧ λοιπὸν σὺ τοιαῦτα ἔπραττες, ἐξεστράτευσα καὶ ἐγὼ κατὰ σοῦ, ἀφ' οὗ σὺ ἔκαμες ἀρχὴν τῆς ἔχθρας. Καὶ νικήσας πρότερον μὲν τοὺς στρατηγούς καὶ τοὺς σατράπας σου, νῦν δὲ καὶ σὲ τὸν ἴδιον, ἔχω ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν μου τὴν χώραν, τὴν ὁποίαν σὺ μὲν μοὶ προσφέρεις, ἐγὼ δὲ λέγω, ὅτι οἱ θεοὶ μοὶ παρέδωκαν. Καὶ ὅσοι μὲν ἐκ τῶν ἰδικῶν σου στρατιωτῶν κατέφυγον πρὸς ἐμέ, μετὰ τὴν μάχην, περιεποιήθην αὐτοὺς μετὰ μεγαλοψυχίας, καὶ ἤδη ἐκόντες μένουσι παρ' ἐμοὶ καὶ συστρατεύουσι μετ' ἐμοῦ. Ἐλθὲ λοιπὸν καὶ σὺ πρὸς ἐμὲ καὶ ἀναγνώρισόν με κύριον τῆς Ἀσίας.

Ἂν δὲ φοβῆσαι μήπως ἐλθὼν πάθῃς κακόν τι ὑπ' ἐμοῦ, πέμψον φίλους τινὰς τὰ λάβωσι τὰ πιστά. Ἂν ἔλθῃς πρὸς ἐμέ, καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὰ τέκνα σου δύνασαι νὰ λάβῃς παρ' ἐμοῦ. Καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ὅταν στέλλῃς ἐπιστολὴν πρὸς ἐμέ, νὰ γράφῃς ὡς πρὸς βασιλέα τῆς Ἀσίας, καὶ ἂν ἔχῃς ἀνάγκην τινός, ζήτει τοῦτο παρ' ἐμοῦ, θεωρῶν με κύριον ὅλων τῶν ἰδικῶν σου, εἰδεμή, ἐγὼ θὰ θεωρήσω ὡς ἀδίκημα πᾶν τὸ ἐναντίον. Ἂν δ' ἀντιποιῆσαι ἀκόμη τὴν βασιλείαν, ὑπόμεινον καὶ ἀγωνίσθητι περὶ αὐτῆς καὶ μὴ φεύγῃς, διότι ἐγὼ θὰ σὲ καταδιώξω ὅπου καὶ ἂν καταφύγῃς.»

Καὶ ὁ μὲν Δαρεῖος ἀποτυχὼν ἤδη ἐν τοῖς μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου συμβιβασμοῖς αὐτοῦ, καὶ εἰς Βαβυλῶνα διασωθείς, ἤρχισε νὰ κάμῃ μεγαλειτέρας παρασκευάς, μελετῶν νὰ συγκροτήσῃ δευτέραν μάχην, ὁ δ' Ἀλέξανδρος ὁλονὲν προὐχώρει συγκαταλέγων μετὰ τῶν κατακτήσεων αὐτοῦ καὶ τὰς ἄλλας πόλεις τῆς Φοινίκης.

Τὸ παράδειγμα τῆς Ἀράδου παρηκολούθησαν καὶ ἄλλαι πόλεις, καὶ πρὸ πάντων ἡ Βύβλος, ἔτι δὲ καὶ ἡ πρὸς νότον κειμένη Σιδών, περὶ ἧς τὸ ἀκόλουθον ἀναφέρεται ἐπεισόδιον :

Ὁ βασιλεὺς τῆς Σιδῶνος διέμεινε πιστὸς πρὸς τὸν Δαρεῖον, ἀλλ' οἱ ὑπήκοοι, πρὸς οὓς λίαν τυραννικῶς ἐφέρετο, ἀποτινάξαντες τὸν ζυγὸν αὐτοῦ, παρεδόθησαν τῷ Ἀλεξάνδρῳ. Ὁ Ἀλέξανδρος καθαιρέσας τῆς ἡγεμονίας τὸν βασιλέα, διέταξε τὸν Ἡφαιστίωνα νὰ ἀνυψώσῃ ἐπὶ τοῦ θρόνου ὅν τινα ἐκ τῶν κατοίκων ἔκρινεν ἄξιον τῆς ὑψηλῆς ταύτης θέσεως.

Ὁ Ἡφαιστίων κατέλυεν ἐν τῷ οἴκῳ δύο ἐπιφανῶν τῆς πόλεως ἀδελφῶν, καὶ πρὸς τούτους προὔτεινεν ἀμέσως τὸ διάδημα, ἀλλ' οὗτοι ἀπεποιήθησαν αὐτό, λέγοντες ὅτι, κατὰ τοὺς ἐγχωρίους νόμους, μόνον οἱ ἐκ βασιλικοῦ γένους καταγόμενοι δύνανται νὰ λάβωσι τὸ στέμμα τῆς χώρας. Ὁ Ἡφαιστίων θαυμάζων τὴν γενναιοψυχίαν τῶν δύο τούτων ἀδελφῶν : «*Δείξατέ μοι λοιπόν*, εἶπεν, *ἄλλον τινὰ ἐκ τοῦ βασιλικοῦ αἵματος καταγόμενον, ὅστις νὰ μὴ λυπήσῃ ὅτι παρ' ὑμῶν ἔλαβεν αὐτό.*» — «*Δὲν*

γνωρίζομεν ἄλλον τινά, ἀπεκρίθησαν οἱ δύο ἀδελφοί, *τοσοῦτον ἄξιον τηλικαύτης ἀρχῆς, ὅσον τὸν Ἀβδαλλόμινον, ὅστις κατάγεται μὲν ἐκ βασιλικοῦ γένους, ἀλλὰ δι' ἔνδειαν κατήντησε νὰ πορίζηται τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα, διὰ τῶν ἰδίων χειρῶν, καλλιεργῶν μικρόν τινα κῆπον ἐκτὸς τῆς πόλεως, εἰς τὴν ἀπορίαν δὲ ταύτην περιῆλθεν ἕνεκα τῆς ἀχεραιότητος τοῦ χαρακτῆρος ὡς τοιαύτη εἶναι ἡ μοῖρα πάντων τῶν τιμίων ἀνδρῶν.»* Ὁ Ἡφαιστίων διέταξε τότε τοὺς δύο ἀδελφοὺς νὰ ἀπέλθωσιν εἰς ἀναζήτησίν τοῦ Ἀβδαλλομίνου καὶ νὰ στέψωσιν ἀμέσως αὐτὸν βασιλέα Σιδῶνος. Εὑρόντες δ' οὗτοι αὐτὸν καθαρίζοντα τὸν κῆπον, ἔσπευσαν ἀμέσως νὰ ἀσπασθῶσι καὶ νὰ ἐγκαταστήσωσιν αὐτὸν βασιλέα τῆς Σιδῶνος :

«*Καιρὸς πλέον, ὦ Ἀβδαλλόμινε,* εἶπον αὐτῷ *νὰ ἀφήσῃς τὰ ποταπὰ καὶ πενιχρὰ αὐτὰ φορέματα καὶ νὰ περιβληθῇς τὴν πορφύραν τὴν ὁποίαν σοὶ φέρομεν.*»

Ὁ Ἀβδαλλόμινος περιέστη εἰς ἀπορίαν ταῦτα ἀκούων καὶ ἠρώτησεν αὐτοὺς διατὶ δὲν ἠστχύνοντο οὕτω χλευάζοντες αὐτὸν, ἀλλ' οἱ ἀδελφοὶ βεβαιοῦντες αὐτόν, ὅτι δὲν ἐχλεύαζον, ἔπλυναν πρῶτον καὶ ἐκαθάρισαν αὐτόν, ἔπειτα δὲ περιέβαλον αὐτὸν χρυσοκέντητον μανδύαν καὶ ὡδήγησαν εἰς τὰ ἀνάκτορα, μετὰ τῆς ἀνηκούσης εἰς τὸν ὑψηλὸν βαθμὸν τιμῆς.

Οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων ἐχάρησαν μεγάλως γινώσκοντες τὰς ἀρετὰς τοῦ νέου βασιλέως, ἀλλ' ἕτεροι, οἱ πλούσιοι, πρὸ πάντων, ἐγόγγιζον παρρησίᾳ περιφρονοῦντες αὐτὸν διὰ τὴν προτέραν ἐλεεινὴν κατάστασιν.

Ὁ δ' Ἀλέξανδρος προσκαλέσας τὸν Ἀβδαλλόμινον καὶ ἐπί τινα χρόνον παρατηρήσας αὐτόν : «*Τὸ ἦθός σου* τῷ ὄντι, εἶπεν αὐτῷ, *συμφωνεῖ πρὸς τὰ λεγόμενα περὶ τῆς γεννήσεώς σου· ἀλλ' ἐπιθυμῶ συγχρόνως καὶ ἐγὼ νὰ ἀκούσω πῶς ἐβάστασας τὴν ἔνδειάν σου.*»—«*Εἴθε μετὰ τῆς αὐτῆς ὑπομονῆς νὰ βαστάσω καὶ τὸ στέμμα,* ἀπεκρίθη ὁ Ἀβδαλλόμινος. *αἱ χεῖρές μου αὗται μὴ ἐπρομήθευσαν τὰ ἀναγκαῖά μου καὶ οὐδενὸς ἐστερήθην· διότι καὶ

δὲν εἶχον διόλου ἐπιθυμίας, γιγνώσκων κάλλιστα ὅτι ἡ πενία δὲν ἐπιφέρει τὴν λύπην, ἀλλ' ἡ ἐπιθυμία.»

Εὐαρεστηθεὶς τὰ μέγιστα ὁ Ἀλέξανδρος ἐκ τῆς ἀπαντήσεως ταύτης τοῦ Ἀβδαλλομίνου, μεγάλην συνέλαβεν ἰδέαν περὶ τῆς ἀρετῆς τοῦ νέου βασιλέως τῆς Σιδῶνος, καὶ μίαν τῶν εὐφορωτέρων καὶ πλουσιωτέρων χωρῶν μετὰ τοῦ κράτους αὐτοῦ συνῆψεν.

Ἅπασα ἡ Συρία καὶ ἡ Φοινίκη ὑπετάγησαν ἤδη τῷ Ἀλεξάνδρῳ, ἐκτὸς τῆς Τύρου. Ὠνομάζετο δὲ ἡ μεγαλοπρεπὴς αὕτη πόλις «*βασιλὶς τῆς θαλάσσης*» διά τε τὰ ἄπειρα αὐτῆς πλούτη, καὶ τὸ μέχρι περάτων τοῦ τότε κόσμου ἐκτεταμένον ἐμπόριον. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἡ Τύρος ἔκειτο ἐπὶ ἠπείρου, ἀλλὰ βαθμηδὸν ἐπεξέτεινε τὰ κτίρια αὐτῆς ἐπὶ βραχώδους νησιδίου, ἡμίσεος περίπου μιλίου περιφέρειαν ἔχοντος, καὶ χωριζομένου ἀπὸ τῆς ξηρᾶς διὰ τοῦ πορθμοῦ, ἤτοι διὰ στενοῦ βραχίονος θαλάσσης, χιλίων βημάτων πλάτος ἔχοντος. Καὶ τοιαύτην θέσιν προετίμων πάντοτε οἱ ἔμποροι Φοίνικες, κατὰ πολλὰς περιστάσεις. Δύο δ' αἰῶνας καὶ ἥμισυν πρὸ τῆς ἐφόδου τῶν Μακεδόνων, ἡ ἠπειρωτικὴ Τύρος ὑπέστη μακρὰν καὶ τρομερὰν πολιορκίαν ἐπὶ δεκατρία ἔτη ὑπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορος, βασιλέως τῆς Βαβυλῶνος. Καὶ δὲν ἀναφέρεται μὲν, ὅτι ἡ πόλις κατεστράφη ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἔκτοτε φαίνεται, ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς ξηρᾶς ἐγκαταλείψαντες τοὺς οἴκους καὶ τὰ ὑδραγωγεῖα ἀπεσύρθησαν εἰς τὴν νησίδα ἐκείνην.

Οἱ κάτοικοι τῆς νέας Τύρου θεωρήσαντες φρόνιμον νὰ συμβιβασθῶσι μετὰ τῶν ἤδη προσερχομένων Μακεδόνων, πέμψαντες πρεσβείαν, ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων πολιτῶν, προσέφερον πρὸς τὸν δορυκτήτορα, κατὰ τὸ ἔθος τῶν τότε χρόνων, χρυσοῦν στέφανον ἑξαισίου μεγέθους, ὡς δεῖγμα τῆς ὑποταγῆς. Τὸ δεῖγμα ὅμως τοῦτο φαίνεται ὅτι δὲν ἤρεσε τῷ δορυκτήτορι. Διότι ὁ Ἀλέξανδρος θέλων, κατὰ γράμμα, νὰ καταστῇ κύριος γῆς τε καὶ θαλάττης, ὑποκρινόμενος δῆθεν, ὅτι δὲν ἐνεβάθυνεν εἰς τοὺς ἀποκρύφους σκοποὺς αὐτῶν, κατ' ἀρχὰς μὲν ἀνήγγειλε φιλικῶς, διὰ πρέσβεων, πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς πρωτευούσης, ὅτι ἐπεθύμει νὰ εἰσέλθῃ ἐντὸς αὐτῆς, ἐπὶ λόγῳ νὰ προσφέρῃ θυσίαν πρὸς τὸν

Μελκάρτην, τὸν ἐφέστιον θεὸν τῆς πόλεως. ὃν συνήθως οἱ Ἕλληνες ὠνόμαζον *Τύριον Ἡρακλέα*, καίπερ μεγάλως διαφέροντα τοῦ ἰδίου Ἡρακλέους, πρὸς ὃν προσέφερον καὶ ἀνθρωπίνους θυσίας. Καὶ οἱ Τύριοι δ' ἀφ' ἑτέρου ἀπήντησαν, δι' εὐσχήμονος ὑπεκφυγῆς, ὅτι προθύμως μὲν παρεδέχοντο τὸν Ἀλέξανδρον νὰ προσφέρῃ τὴν θυσίαν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ πόλει, ἀλλ' ὅτι ρητὴν εἶχον λάβῃ ἀπόφασιν *νὰ μὴ εἰσαγάγωσιν ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς νέας Τύρου οὔτε Μακεδόνα, οὔτε Πέρσην*· Ἀγανακτήσας δ' ὁ Ἀλέξανδρος ἐπὶ τῇ τολμηρᾷ ταύτῃ ἀπαντήσει, ἅμα δὲ καὶ προσβληθεὶς τὴν φιλοτιμίαν ἀποπέμψας τοὺς πρέσβεις αὐτῶν μετὰ θυμοῦ, ἀπεφάσισεν ἀφ' ἑαυτοῦ νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἐπιθυμίαν διὰ τῆς ἰσχύος τῶν ὅπλων. Ἀναμφιβόλως δὲ πρὶν ἢ πέμψωσι τὴν ἀπόφασιν ταύτην οἱ Τύριοι, προϋπελόγισαν καὶ ἐγίγνωσκον ἤδη ὁποῖα ἔμελλον νὰ ἦναι τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀγερώχου ταύτης ἀποκρίσεως αὐτῶν, ἥτις δὲν προήρχετο ἐκ τῆς πρὸς τὴν ἀνεξαρτησίαν ἀγάπης· διότι ἦσαν ἤδη ὑποτελεῖς φόρου πρὸς τοὺς Πέρσας, ἀλλὰ τὸ ἀτομικὸν μᾶλλον συμφέρον παρώτρυνεν αὐτοὺς εἰς τὸ κίνημα τοῦτο. Ἡ Περσικὴ αὐτοκρατορία δὲν εἶχεν εἰσέτι καταστραφῆ, ἡ δὲ ναυτικὴ αὐτῆς δύναμις ἐδέσποζε τῆς θαλάσσης, καὶ ὁ Δαρεῖος, πρὸς τούτοις, ἑτοιμάζων νέον στρατόν, ἔμελλε βεβαίως νὰ συγκροτήσῃ νέαν μάχην πρὸς τοὺς Μακεδόνας, δὲν ἦτο δὲ ἀπίθανον, ἐπὶ τέλους, νὰ μὴ ἐπιτύχῃ καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἐν τῇ μεγάλῃ αὐτοῦ ἐπιχειρήσει καὶ νὰ μὴ δυνηθῇ νὰ καταστρέψῃ τὸ ἰσχυρὸν βασίλειον τῆς Περσίας. Ἂν λοιπὸν οἱ «*ἔμποροι ἡγεμόνες*,» ὡς ἀπεκλήθησαν οἱ Τύριοι, ἐπετύγχανον νὰ δείξωσι γενναίαν ἀντίστασιν, βεβαίως ἤθελον καταστῇ μεγάλης εὐγνωμοσύνης καὶ περιποιήσεως ἄξιοι διὰ τὴν μεγάλην αὐτῶν πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν. Πολλὰ δ' εἶχον οἴκοθεν διδόμενα ἐνθαρρύνσεως, καί, πρὸ πάντων, τὸ ἀπόρθητον τῆς θέσεως τῆς πόλεως αὐτῶν, καὶ ὅτι ἐν ὥρᾳ ἀνάγκης ἤθελον λάβει βοηθείας παρὰ τῆς ἀνθηρᾶς καὶ ἰσχυρᾶς ἀποικίας, τῆς Καρχηδόνος, περὶ ἧς ἔτρεφον μεγάλας ἐλπίδας· ἀλλὰ καὶ πάλιν οὐκ ὀλίγον ἐδίσταζον περὶ τοῦ πρακτέου, καὶ μέγας ἤδη παρὰ τοῖς πολλοῖς ἐγένετο πάταγος, ὅτι ὁ Ἀπόλ-

λων, οὗτινος τὸ εἴδωλον, ἐκ τῆς ἀρχαίας Τύρου, μετεκομίσθη εἰς νέαν, χάριν βοηθείας, ἰδίαν εὔνοιαν ἔχων πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, ἐφάνη πολλοῖς, κατ' ὄναρ, λέγων, ὅτι ἐπειδὴ δὲν ἤρεσκον αὐτῷ τὰ ὑπὸ τῶν Τυρίων πραττόμενα, κατὰ τὴν πολιορκίαν, ἐμελέτα νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν νέαν Τύρον· οἱ δὲ κάτοικοι, ὡς ἄνθρωπον αὐτομολοῦντα, μετὰ μεγάλου ζήλου καὶ ἐνθουσιασμοῦ, ὑπολαβόντες ἔδεσαν δι' ἰσχυρῶν σχοινίων τὸ ἄψυχον εἴδωλον πρὸς τὸ τοῦ θεοῦ αὐτῶν Μελκάρτη, *Ἀλεξανδριστὴν* αὐτὸν ἀποκαλοῦντες.

Τούτων λοιπὸν πάντων ἕνεκεν ὁ Ἀλέξανδρος θυμωθεὶς ἀπεφάσισε νὰ ἀναλάβῃ τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως.

Ἅμα δ' ὡς ἐπιχειρήσας τὸ τοιοῦτο συγκαλέσας τούς τε ἑταίρους καὶ τοὺς ἡγεμόνας τοῦ στρατοῦ, καὶ τοὺς ταξιάρχας καὶ τούς ἰλάρχους ἔλεξεν αὐτοῖς τάδε :

«*Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι,*

«Οὔτε κατὰ τῆς Αἰγύπτου βλέπω, ὅτι εἶναι ἀσφαλὲς νὰ »ἐπέλθωμεν, ἐνόσῳ οἱ Πέρσαι εἶναι κύριοι τῆς θαλάσσης, οὔτε »τὸν Δαρεῖον νὰ καταδιώξωμεν, ἂν ἀφήσωμεν ὄπισθεν ἡμῶν τὴν »πόλιν τῶν Τυρίων ἀμφίβολον, καὶ τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Κύ»προν ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τῶν Περσῶν, καὶ κατὰ τὰ ἄλλα μέν, πρὸ »πάντων δὲ διὰ τὰ ἑλληνικὰ πράγματα. Ἐνόσῳ ἡμεῖς θὰ προ»χωρῶμεν μεθ' ἁπάσης τῆς δυνάμεως ἡμῶν κατὰ τῆς Βαβυλῶνος »καὶ τοῦ Δαρείου, οἱ Πέρσαι μετὰ τοῦ μεγάλου στόλου αὐτῶν, »κυριεύοντες τοὺς παραθαλασσίους τόπους, θὰ μεταφέρωσι τὸν »πόλεμον εἰς τὴν Ἑλλάδα, καθόσον μάλιστα οἱ μὲν Λακεδαι»μόνιοι πολεμοῦσιν ἡμᾶς κατ' εὐθεῖαν, οἱ δ' Ἀθηναῖοι κωλύον»ται, ἐπὶ τοῦ παρόντος, νὰ πράξωσί τι καθ' ἡμῶν, ἐκ φόβου »μᾶλλον ἢ ἐξ εὐνοίας πρὸς ἡμᾶς· ἀλλ' ἂν ἀπ' ἐναντίας καθυπο»τάξωμεν τὴν Τύρον, ἅπασα ἡ Φοινίκη θὰ ὑποχωρήσῃ πρὸς ἡμᾶς, »ἑπομένως δὲ καὶ τὸ ναυτικὸν τῆς Φοινίκης, τὸ ὁποῖον εἶναι »ἀνώτερον καὶ περισσότερον τοῦ Περσικοῦ· διότι δὲν θὰ ὑπο»φέρωσι βεβαίως οἱ Φοίνικες ναῦται καὶ οἱ ἐπιβάται αὐτῶν, »ἅμα ὡς κυριευθῶσιν αἱ πόλεις αὐτῶν, νὰ κινδυνεύωσιν αὐτοὶ

»πλέοντες ὑπὲρ ἄλλων, καὶ ἡ Κύπρος δ' αὐτὴ τότε εὐκόλως θὰ »ὑποταχθῇ, ἢ καὶ ἐξ ἐφόδου θὰ κυριευθῇ διὰ θαλάσσης. Ἀφ' οὗ »δὲ πρὸς τὰς Μακεδονικὰς τριήρεις καὶ τὰς Φοινικικὰς ἑνώσωμεν »καὶ τὰ πλοῖα τῆς Κύπρου, βεβαίως τότε, κύριοι γινόμενοι »τῆς θαλάσσης, θὰ πλεύωμεν ἀσφαλῶς, ὅπου θέλομεν, μηδόλως »ἐνδοιάζοντες, κυριεύοντες δὲ μάλιστα καὶ τὴν Αἴγυπτον, οὐδε»μίαν τότε ὑποψίαν θὰ ἔχωμεν περὶ τῆς ἰδίας ἡμῶν γῆς, καὶ »τὴν κατὰ τῆς Βαβυλῶνος ἐκστρατείαν μετ' ἀσφαλείας καὶ μεί»ζονος ἀξιώσεως θέλομεν ποιήσει, ἀποκόψαντες οὕτω τὴν θά»λασσαν καὶ τὴν ἐντεῦθεν τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ χώραν.»

Οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ἡγεμόνες ἐπευφημήσαντες τοὺς λόγους τούτους τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἤδη πάντες ἐπάναγκες ἐθεώρησαν νὰ κυριεύσωσι τὴν ναυτικὴν ταύτην πόλιν. Ἄνευ στόλου ὅμως πῶς νὰ ἐπιχειρήσωσι τὴν ἅλωσιν τῆς Τύρου, καὶ πῶς νὰ ἐπιτεθῶσι κατ' αὐτῆς; Καὶ ναὶ μὲν αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος ἐβεβαίωσε τὸν στρατόν, ὅτι εἶδε κατ' ὄναρ τὸν Τύριον Ἡρακλέα ὑποσχόμενον αὐτῷ τὴν ἐξ ὕψους ἀρωγήν, ἀλλὰ «*σὺν Ἀθηνᾷ καὶ χεῖρα κίνει*». Ἔπρεπε νὰ ἐξεύρωσι τὰ πρὸς τοῦτο μέσα. Καὶ ἄλλα δ' ὄνειρα ἔλεγεν ὅτι εἶδεν ὁ Ἀλέξανδρος· ὅτι ἐφάνη αὐτῷ σάτυρός τις καὶ ἔπαιζε μετ' αὐτοῦ μακρόθεν, ἀλλ' ὅτε ἐπλησίαζε πρὸς αὐτόν, ἐκεῖνος ἔφευγε· τέλος δὲ μετὰ πολλὰς ἐνθέρμους παρακλήσεις καὶ ἐντόνους ἀπειλὰς ἐπλησίασε μὲν ὁ σάτυρος, ὁ δ' Ἀλέξανδρος συλλαβὼν αὐτόν, ἔσφιγγεν εἰς τὰς ἀγκάλας. Οἱ μάντεις ἐξήγησαν ἀξιόλογα τὸ ὄνειρον, διαιροῦντες τὴν λέξιν καὶ λέγοντες ὅτι ἡ λέξις *σάτυρος* ἐσήμαινε τὸ *σὰ* (ἔσται) *Τύρος*, δωρικῶς ἀντὶ *σή*.

Ὁ Ἀλέξανδρος διὰ τῆς ἐπιμόνου θελήσεως τοῦ νὰ καθιστᾷ τὰ ἀδύνατα δυνατά, ἀπεφάσισεν ἐντόνως νὰ συνενώσῃ τὴν νῆσον μετὰ τῆς στερεᾶς, ἀποχερσόνων τὸν ἀποχωρίζοντα αὐτὴν πορθμόν, ἐφ' οὗ ἔμελλε νὰ στήσῃ τὰς πολιορκητικὰς μηχανάς, δι' ὧν τὰ στρατεύματα ὤφειλον νὰ ἐπιπέσωσι κατὰ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως. Ἐκ τῶν ἐρειπίων δὲ τῆς ἀρχαίας Τύρου ὁ Ἀλέξανδρος ἐπεχείρησε νὰ λάβῃ τὸ ἀναγκαιοῦν πρὸς ἀποχέρσωσιν τοῦ πορθμοῦ ὑλικόν. Καὶ ἦτο μὲν ἡ θέσις τῆς πόλεως

ἰσχυρὰ ἐκ φύσεως, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς τέχνης ὠχυρώθη ἐπὶ μᾶλλον. Καί τοι δ' ὁ διαχωρίζων τὴν νῆσον ἀπὸ τῆς ξηρᾶς πορθμὸς ἦτο στενός, καὶ μόλις ἡμίσεος μιλίου πλάτος ἔχων, ὡς εἴρηται, ἐν τούτοις βιαία θάλασσα, συχνάκις, ἐντὸς αὐτοῦ ἐμαίνετο, σφοδρὸς δὲ δυτικὸς ἄνεμος τρομερὰς πολλάκις ἐντὸς αὐτοῦ διήγειρε τρικυμίας, δι' ὧν ἐν ἀκαρεῖ διάφορα κατεστρέφοντο ἔργα, καὶ τὸ ὕδωρ ἦτο βαθὺ μέχρις ὀκτωκαίδεκα περίπου ποδῶν ὑψηλὰ δὲ, πρὸς τούτοις, τείχη ἀκατεργάστου λίθου περιεκύκλουν καὶ ὑπερασπίζοντο τὴν ὅλην νῆσον, ἥτις ἔσωθεν μὲν εἶχεν ἀπείρους πηγάς, ἔξωθεν δ' εὐκόλως ζωοτροφίας καὶ πολεμεφόδια ἐπρομηθεύετο διὰ τῶν πλοίων αὐτῆς. Δύο πρὸς τούτοις ὑπῆρχον λιμένες, ὁ εἷς μὲν πρὸς τὴν Σιδῶνα, ὁ δ' ἕτερος κατὰ νότον, πρὸς τὴν Αἴγυπτον, οὗ τὸ στόμιον διὰ μεγάλων περιεκλείετο ἁλύσεων.

Οἱ κάτοικοι τῆς νήσου μηδενὸς ὑπολειπόμενοι, κατά τε τὴν δραστηριότητα, τὸ μηχανικὸν πνεῦμα καὶ τὴν ναυτικὴν νοημοσύνην, ἔβλεπον ἀμέριμνοι τὰ κινήματα τοῦ ἐχθροῦ καὶ νομίζοντες ἑαυτοὺς πεποιθότως ὅτι ἦσαν ἐν ἀσφαλείᾳ, ἀπέναντι ἀντιπάλου, ἐπαπειλοῦντος μέν, μὴ τολμῶντος δὲ, μηδὲ δυναμένου νὰ ἐπιχειρήσῃ ἰσχυρὰν ἔφοδον κατὰ τῆς πόλεως αὐτῶν, ἐλησμόνησαν καθόλου φαίνεται, οὐδὲ κἂν ἐσκέφθησαν, ὅτι ὁ ἐχθρὸς οὗτος, ἦτο ὁ Ἀλέξανδρος! Καὶ ἔπεμψε μὲν οὗτος κήρυκας, ζητῶν τὴν παράδοσιν τῆς πόλεως, ἀλλ' οἱ Τύριοι, παρὰ τὸ διεθνὲς δίκαιον, σφάξαντες τοὺς κήρυκας, ἔρριψαν αὐτοὺς ἐκτὸς τῶν τειχῶν τῆς πόλεως. Τοῦτο δὲ διηρέθισεν ἐπὶ μᾶλλον τὴν χολὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου κατὰ τῶν Τυρίων, περιφρονησάντων αὐτόν. Ἤρξαντο λοιπὸν οἱ Μακεδόνες νὰ ἑνῶσι τὴν νῆσον πρὸς τὴν ξηράν, ἄφθονον εὑρόντες τὸ πρὸς τοῦτο ἀναγκαιοῦν ὑλικόν· καὶ τὰ μὲν πρὸς κατασκευὴν ἀπαιτούμενα ξύλα ἐλήφθησαν ἐκ τῶν κέδρων τοῦ Λιβάνου, ἡ δ' ἠπειρωτικὴ ἦτοι ἡ ἀρχαία Τύρος μεγάλους καὶ ὀγκώδεις παρεῖχε λίθους, εὐκόλως δ' ἐνεπηγνύοντο πάσσαλοι ἐν τῷ ἰλυώδει ἐκείνῳ βυθῷ διὰ τῆς ἰλύος αὐτῆς ἐντὸς αὐτοῦ στερούμενοι. Μεγάλην δ' ἅπαντες ἐδείκνυον προθυμίαν εἰς τὸ ἔργον, καθόσον μάλιστα ὁ Ἀλέξανδρος παρών, λόγοις τε καὶ

ἔργοις, τοὺς ἐργαζομένους παρώτρυνε, παντοιοτρόπως συμπράττων καὶ ἀνακουφίζων αὐτούς. Λέγεται, μάλιστα, ὅτι προκειμένου νὰ φέρωσι μέγαν ὄγκον χώματος ὑπὸ τὰ τείχη τῶν Τυρίων, πρῶτος αὐτὸς πληρώσας κόφινον χώματος, μετέφερεν ὅπου ἦτο χρεία, τὸ δὲ παράδειγμα τοῦτο μεγάλην ἔσχεν ἐπιρροήν· διότι οἱ Μακεδόνες, ἁπλοῖ στρατιῶται καὶ ἀξιωματικοί, βλέποντες τὸν βασιλέα αὐτῶν ἐργαζόμενον οὕτως, ἐν τῷ ἅμα τὰς χλαμύδας ἀπορρίψαντες, ἅπαν τὸ ἀναγκαιοῦν χῶμα, ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, διὰ τῶν ὤμων αὐτῶν μετήγαγον. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν τὸ ἔργον δὲν ἐφαίνετο τοσοῦτον δυσχερές, διότι τὸ ὕδωρ ἦτο ῥηχὸν καὶ οἱ ἐργάται ἀπέχοντες πολὺ ἀπὸ τῶν πολιορκουμένων, δὲν ἠνωχλοῦντο ὑπ' αὐτῶν, κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἐργασίας, οἱ δὲ Τύριοι ἀπὸ τῶν τειχῶν θεωροῦντες τὴν ἐπιχείρησιν, κατεγέλων τὴν μωρίαν καὶ τὴν βλακείαν τῶν Μακεδόνων, οἵτινες ἐνόμιζον, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἦτο ὑπέρτερος τοῦ Ποσειδῶνος, τοιαῦτα ἐπιχειρῶν, καθόσον μάλιστα, ἐπειδὴ τὸ ὕδωρ ἐγίνετο βαθύτερον, ἡ ἐργασία καθίστατο βραδυτέρα, μετ' ὀλίγον ὅμως καὶ οἱ Τύριοι βλέποντες τοὺς Μακεδόνας μὴ ὀκνοῦντας νὰ ἐργάζωνται σπουδαιότερον, ἤρχισαν καὶ οὗτοι νὰ συλλογίζωνται σπουδαίως περὶ τοῦ πράγματος, καὶ ἤδη πολλὰς συναγαγόντες μηχανὰς περὶ τὰ τείχη, κατὰ τὸ μέρος μάλιστα, ὅπου τὸ χῶμα εἶχε προσεγγίσει, ἔρριπτον βέλη καὶ λίθους ὑπερόγκους κατὰ τῶν πολιορκητῶν, καὶ διὰ τοῦ στόλου προσέτι ἐπερχόμενοι, καθίστων τὴν πρόσχωσιν δυσχερεστάτην καὶ ἄνευ ἐλπίδος ἐπιτυχίας, καθόσον πρὸ πάντων οἱ εἰς τὸ ἔργον ἐνασχολούμενοι προΰκειτο συγχρόνως καὶ νὰ ἐργάζωνται καὶ νὰ μάχωνται, ἀποκρούοντες τὰς προσβολὰς τῶν ἀντιπάλων. Καὶ πρὸς ὑπεράσπισιν μὲν αὐτῶν ὁ Ἀλέξανδρος διέταξε νὰ κατασκευασθῶσι δύο ξύλινοι πύργοι παρὰ τῇ ἄκρᾳ τοῦ χώματος, οὓς καὶ μετὰ δερμάτων καὶ διφθερῶν καλύψαντες οἱ πολιορκηταί, τηλεβόλους ἐπ' αὐτῶν ἔστησαν μηχανάς, ἀποκρούοντες τὰς ὑπό τε τῶν πλοίων καὶ τῶν τειχῶν γενομένας προσβολὰς τῶν ἐχθρῶν, καὶ προχωροῦντες διὰ τῆς γενναίας καὶ ἀκαταδαμάστου αὐτῶν ἐπιμονῆς εἰς τὸ ἔργον· ἀλλὰ

καὶ οἱ Τύριοι, ἄλλο καὶ οὗτοι μετεχειρίσθησαν μηχάνευμα. Ἐμπλήσαντες ξηρῶν κλημάτων καὶ ἄλλων εὐφλέκτων ὑλῶν πλοῖον φορτηγὸν καὶ ἐπιθέντες ἐπ' αὐτοῦ πίσσαν, θεῖον καὶ τὰ τοιαῦτα, ἐπελθόντες διὰ τοῦ παραπλέοντος στόλου αὐτῶν, κατέκαυσαν τοὺς δύο πύργους, ἐκ δὲ τῆς βίας τῶν κυμάτων καὶ τὸ ὅλον ἔργον κατεστράφη ὁμοίως.

Εἰς μεγάλην δ' ἀμηχανίαν περιῆλθε νῦν ὁ Ἀλέξανδρος, βλέπων τὸ δυσχερὲς τοῦ σχεδίου, ὅπερ καὶ πολλῶν ἀνδρῶν τὸν ὄλεθρον ἐπήγαγε, καὶ πολλοὶ συγγραφεῖς λέγουσιν ὅτι ἀπεφάσισε νὰ ἄρῃ τὴν πολιορκίαν, ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον οὔτε πρὸς τὸν χαρακτῆρα οὔτε πρὸς τὰ ἄλλα σχέδια τοῦ Ἀλεξάνδρου συνῆδεν, ὅστις ἔβλεπεν ἤδη ὅτι τὸ πᾶν ἐματαιοῦτο ἂν ἔμενεν ἄπρακτος ἡ κατὰ τῆς Τύρου πολιορκία. Ἐπὶ τέλους δὲ κατιδὼν ὅτι μεγάλην εἶχεν ἀνάγκην στόλου, ἀπῆλθεν αὐτοπροσώπως εἰς Σιδῶνα μετὰ τῶν ὑπασπιστῶν καὶ τῶν Ἀγριάνων, σπεύδων νὰ συμπαραλάβῃ, ὅσας ἐκεῖ εὕρισκε τριήρεις, ἀλλ' ἡ τύχη ἀλλοίαν μορφὴν παρέσχε τῷ πράγματι.

Διότι ζῶν εἰσέτι ὁ γνωστὸς ἡμῖν ἀρχιναύαρχος τῶν Περσῶν Μέμνων, ἀξιόλογα συνέλαβε μέτρα, ἐλπίζων ὅτι διὰ τοῦ στόλου μεγάλην ἤθελεν ἐπιφέρει ἐν Πελοποννήσῳ ἀντίδρασιν κατὰ τῶν σχεδίων τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ τὴν παντελῆ αὐτοῦ καταστροφὴν μετὰ τὸν θάνατον ὅμως τοῦ Μέμνονος, ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας μὴ κατανοήσας τὴν σπουδαιότητα τῶν ἐξαιρέτων σχεδίων τοῦ στρατηγοῦ, καιρίαν ἐπήγαγε πληγὴν εἰς τὸν στόλον, μεταβιβάσας τοὺς ἐν αὐτῷ Ἕλληνας μισθοφόρους εἰς τὴν ξηράν, κατὰ τὴν μάχην τῆς Ἰσσοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ οἱ τὴν κυβέρνησιν τοῦ στόλου ἀναλαβόντες νῦν, τοὐτέστιν ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Μέμνονος Φαρνάβαζος καὶ ὁ Αὐτοφραδάτης, τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰσέτι ἀπόντος ἐν Κιλικίᾳ, οὐχὶ μόνον δὲν προπαρεσκευάσθησαν εἰς μεγάλην τινὰ καὶ σπουδαίαν ναυμαχίαν, ἀλλὰ καὶ ἀπ' ἐναντίας εἰς διαφόρους στολίσκους διαιρέσαντες τὸν στόλον αὐτῶν, περιεφέροντο λαφυραγωγοῦντες καὶ πυρπολοῦντες τὴν Λέσβον, τὴν Τένεδον, τὰς Κυκλάδας καὶ τὴν Χίον. Οὕτω δ' ἐκ τοῦ μεγάλου

στόλου τῶν Περσῶν, μέρος μὲν ἔμεινεν ἀνενέργητον, μέρος δὲ προσωρμίσθη ἐν Κῷ, τὸ δὲ μεγαλείτερον μέρος ἐπὶ τέλους ἐν Σίφνῳ. Καὶ ἤλπιζον μὲν οἱ Πέρσαι ναύαρχοι νὰ πείσωσι τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς Θηβαίους νὰ στασιάσωσι κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀλλ' οὗτοι μὲν ἠσχέσθησαν μόνον νὰ πέμψωσι πρέσβεις πρὸς τὸν Δαρεῖον, συνομολογοῦντες συμμαχίαν κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, μόνος δ' ὁ Ἄγις, βασιλεὺς τῶν Λακεδαιμονίων, προσελθὼν αὐτοπροσώπως, μετὰ μιᾶς μόνον τριήρους πρὸς τοὺς ἐν Σίφνῳ ναυάρχους τῆς Περσίας, ἐζήτησε χρήματα καὶ δυνάμεις παρ' αὐτῶν, ἐπὶ λόγῳ νὰ μεταβῇ εἰς Πελοπόννησον, καὶ συνενούμενος μετὰ τῶν ἄλλων Ἑλληνίδων πόλεων, νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ Ἀντιπάτρου. Καὶ ἐδόθησαν μὲν αὐτῷ τριάκοντα τάλαντα καὶ δέκα τριήρεις, αἵτινες καὶ ἐπέμφθησαν πρὸς τὸν ἐν Ταινάρῳ Ἀγησίλαον, μετὰ παραγγελίας, νὰ πλεύσῃ ὅσον τάχιον εἰς Κρήτην καὶ νὰ κατάσχῃ αὐτήν, ἀλλ' ἡ περὶ τὴν Ἰσσὸν μάχη καὶ ἡ πολιορκία τῆς Τύρου ἀλλοῖαν μορφὴν παρέσχον τῷ πράγματι. Οἱ σύμμαχοι τῶν Περσῶν, ἕνεκεν τῆς πρὸς τὰ πρόσω προόδου τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀποσπώμενοι ἐκείνων, προθύμως προσήρχοντο πρὸς αὐτόν, ὡς κυριάρχην αὐτὸν θεωροῦντες. Περὶ τὰς ἀρχὰς δὲ τῆς ἀνοίξεως Γηρόστρατος, ὁ βασιλεὺς τὸν Ἀράδου, καὶ ὁ τῆς Βύβλου ἡγεμὼν Ἔνυλος, ἀπολιπόντες τὸν Αὐτοφραδάτην καὶ τὸν Φαρνάβαζον, προσῆλθον πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον μεθ' ἱκανῶν πλοίων, ἅτινα συνενωθέντα μετὰ τῶν Σιδωνίων, ἀπετέλεσαν στόλον ἐξ ὀγδοήκοντα περίπου πλοίων, συγχρόνως δὲ καὶ ἄλλαι τριήρεις ἀφίκοντο ἐκ Ρόδου, καὶ ἕτεραι ἐκ Σόλων καὶ Μαλλοῦ καὶ Λυκίας, πρὸς τούτοις δ' ἀφίκετο καὶ ὁ ἐξ ἑκατὸν εἴκοσι πλοίων συγκείμενος στόλος τῆς Κύπρου, ὥστε ὁ Ἀλέξανδρος εἶχεν ἤδη στόλον ἐκ τριακοσίων περίπου πλοίων συμποσούμενον. Καὶ ἐφ' ὅσον μὲν χρόνον ὁ μέγας οὗτος στόλος ἡτοιμάζετο πρὸς ναυμαχίαν, ὁ Ἀλέξανδρος ἀναλαβὼν ἴλας τινὰς τῶν ἱππέων καὶ τοὺς ὑπασπιστάς, καὶ τοὺς Ἀγριᾶνας, καὶ τοὺς τοξότας, ἐπῆλθε κατὰ τῶν Ἀραβικῶν φυλῶν τοῦ Λιβάνου, τῶν ληστρικὸν βίον μετερχομένων κατὰ τῶν ἐκεῖθεν δια-

βαινόντων ὁδοιπόρων καὶ ἄλλα μὲν φρούρια ἐξεπόρθησαν, ἄλλα δέ, διὰ συνθήκης, παρεδόθησαν αὐτῷ συγχρόνως δὲ καὶ τετρακισχίλιοι αὐτῷ ἀφίκοντο στρατιῶται ἐξ Ἑλλάδος, ὑπὸ τοῦ Κλεάνδρου κυβερνώμενοι.

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν προβλέπων οἱονεὶ τὰ σχέδια τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀπέστειλεν ἐκ νέου πρέσβεις μετ' ἐπιστολῆς λεγούσης τάδε :

«Ὅτι ὁ Δαρεῖος ἐπιθυμεῖ νὰ δώσῃ τῷ Ἀλεξάνδρῳ ἀντὶ τῆς μητρός, τῆς γυναικὸς καὶ τῶν παίδων αὐτοῦ δέκα χιλιάδας ταλάντων, ἡ δὲ χώρα ἡ ἀπὸ τοῦ Εφράτου μέχρι τῆς Ἑλληνικῆς θαλάσσης νὰ ᾖ τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ ἀφ' οὗ νυμφευθῇ τὴν κόρην αὐτοῦ νὰ εἶναι σύμμαχος τοῦ Δαρείου.»

Ταῦτα ἀνεκοινώσατο ὁ Ἀλεξανδρος τοῖς περὶ ἑαυτὸν στρατηγοῖς, ὧν, ὡς ἐκ τούτου, αἱ γνῶμαι διηρέθησαν. Ὁ δὲ Παρμενίων μάλιστα λέγεται, ὅτι εἶπεν : «Ἐὰν ἤμην Ἀλέξανδρος ἤθελον παραδεχθῆ τὰς προτάσεις ταύτας τοῦ Δαρείου μὴ ῥιψοκινδυνεύων περαιτέρω τὴν τύχην τοῦ πολέμου.»—«Καὶ ἐγὼ θὰ παρεδεχόμην αὐτὰς ἐὰν ἤμην Παρμενίων».

Ἀπήντησε δὲ ὁ Ἀλέξανδρος πρὸς τὸν Δαρεῖον τάδε :

«Ὅτι δὲν ἔχει ἀνάγκην χρημάτων τοῦ Δαρείου, οὔτε τὴν χώραν στέργει νὰ δεχθῇ, οὔτε τῆς ὅλης μέρος· διότι τά τε χρήματα καὶ ἡ χώρα εἶναι ἴδια ἐὰν δέ ποτε θελήσῃ νὰ νυμφευθῇ τὴν κόρην τοῦ Δαρείου, τοῦτο δύναται νὰ πράξῃ καὶ τοῦ Δαρείου μὴ δίδοντος αὐτήν, καὶ ἂν θέλῃ νὰ ἔλθῃ νὰ ζητήσῃ παρ' αὐτοῦ φιλάνθρωπόν τινα πρᾶξιν.»

Καὶ ὁ Διόδωρος δὲ ἀναγράφει, ὅτι τοὺς μὲν λόγους τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν ἀποδοκιμάζων ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ τὴν δόξαν προτιμήσας, παρὰ τὰς προτεινομένας δωρεάς, τοιαύτην ἀπόκρισιν ἔδωκε πρὸς τοὺς πρέσβεις, ὅτι : «οὔτε ὁ κόσμος, ἂν ὑπάρχωσι δύο ἥλιοι, δύναται νὰ διατηρήσῃ τὴν ἰδίαν διακόσμησιν καὶ τάξιν, οὔτε ἡ οἰκουμένη, ἂν δύο βασιλεῖς ἔχωσι ταυτοχρόνως τὴν ἡγεμονίαν, δύναται νὰ διαμένῃ ἄνευ ταραχῆς καὶ φιλονεικίας. Ἂν ὀρέγηται τὰ πρωτεῖα ὁ Δαρεῖος, ἂς σπεύσῃ νὰ πο-

λεμήσῃ μετ' αὐτοῦ περὶ τῆς μοναρχίας τῶν ὅλων, ἂν δὲ πάλιν καταφρονῇ τὴν δόξαν, καὶ ὀρέγηται τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν ἀνάπαυσιν, ἂς ὑποχωρήσῃ πρὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ἂς ἐκτελῇ τὰς προσταγὰς αὐτοῦ, εὐχαριστούμενος τὰ βασιλεύῃ ἐπὶ ἄλλων, ἀφ' οὗ, ἐκ φυσικῆς καλοκἀγαθίας, δίδει αὐτῷ ὁ Ἀλέξανδρος τὴν ἐξουσίαν.»

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν οἱ Τύριοι σκοπὸν εἶχον νὰ ναυμαχήσωσι μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀκολούθως ὅμως βλέποντες τὸν μέγαν αὐτοῦ στόλον, ἀφέντες τὰ περὶ ναυμαχίας σχέδια περιωρίσθησαν νὰ φυλάττωσι διὰ τριήρεων τὰ στόμια τῶν δύο λιμένων. Ἐν τῷ ἅμα δ' ὁ Ἀλέξανδρος ἤρχισε νὰ ἐκπολιορκῇ καὶ νὰ προσβάλλῃ τὴν πόλιν. Καὶ ὁ μὲν Κύπριος στόλος κυβερνώμενος ὑπὸ τοῦ Ἀνδρονίκου καὶ τῶν βασιλέων τῆς Κύπρου ἐπεφορτίσθη τὴν πολιορκίαν τοῦ πρὸς τὴν Σιδῶνα βορείου λιμένος, οἱ δὲ Φοίνικες ὁδηγούμενοι ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐτάχθησαν εἰς πολιορκίαν τοῦ πρὸς Αἴγυπτον μεσημβρινοῦ λιμένος. Καὶ ἔδειξαν μὲν οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ἀκατανόητον οὕτως ἀντίστασιν, σιδηρᾶς σφαίρας πεπυρακτωμένας ῥιπτοντες διὰ μηχανῶν καὶ διὰ κεκαυμένης ἄμμου, εἰσδύοντες δὲ διὰ δυτῶν ὑπὸ τὰ πλοῖα καὶ κόπτοντες τὰ σχοινία τῶν ἀγκυρῶν, ἐφ' ᾧ τε καὶ οἱ Μακεδόνες μετεχειρίζοντο εἰς τὸ ἑξῆς ἀλύσεις, ἀλλ' ἐπὶ τέλους οἱ πολιορκηταὶ κατώρθωσαν δι' ἀκατονομάστου γενναιότητος, ἐπιπίπτοντες δίκην ἐναερίων ὄντων, νὰ ἐμποιήσωσι μέγα ῥῆγμα κατὰ τὰ τείχη, δι' οὗ οἱ κάτοικοι ἀπεδιώχθησαν εἰς τὰ ὀχυρώματα κρατερὰ δὲ μάχη συνεκροτήθη ἔν τισι τῶν δημοσίων ἀγυιῶν, καὶ ἐπέπρωτο ἤδη ἡ ἐπὶ τὰ πλούτη καὶ τὴν μεγάλην αὐτῆς δύναμιν ἐπαιρομένη ἀγέρωχος Τύρος νὰ πέσῃ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ νεαροῦ Ἀλεξάνδρου.

Ἡ πολιορκία τῆς Τύρου θεωρεῖται ὡς ἓν τῶν ἐπισημοτέρων ἐπεισοδίων τοῦ μακεδονο-περσικοῦ πολέμου, διαρκέσασα ἑπτὰ περίπου μῆνας, καὶ ἀποπερατωθεῖσα τῷ 332 π. Χ. Ἀπώλεσε δ' ὁ Ἀλέξανδρος κατ' αὐτὴν πολὺ πλειοτέρους τῶν ὅσοι ἐθανατώθησαν ἐν ταῖς ἄχρι τοῦδε γενομέναις μάχαις καὶ ἀψιμαχίαις μετὰ τῶν Περσῶν. Λίαν δὲ σκληρῶς καὶ ἀπανθρώπως οἱ Ἕλλη-

νες προσηνέχθησαν κατὰ τὰ εἰθισμένα τῶν τότε χρόνων, καθόσον μάλιστα καὶ οἱ Τύριοι συλλαβόντες πρὶν Μακεδόνας τινάς, ἀνηλεῶς αὐτοὺς κατέσφαξαν. Ταῦτα δὲ διηρέθισαν μεγάλως τοὺς νικητάς, οἵτινες καὶ μανιωδῶς ἔσπευσαν νὰ ἀνταποδώσωσι τοῖς Τυρίοις τὰ ἀντίποινα, ἐφείσθησαν δὲ μόνον τοῦ βασιλέως αὐτῶν Ἀζεμίλκου, καταφυγόντος εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἡρακλέους μετὰ τῶν ἐπισημοτέρων αὐλικῶν καὶ τῶν θεωρῶν Καρχηδονίων· καθότι ὁ Ἀλέξανδρος διετήρησε βαθύτατα τὴν πολιτικὴν τοῦ νὰ σέβηται τὰ ἱερὰ καὶ νὰ ἐπικαλῆται τοὺς θεοὺς τῶν ἄλλων ἐθνῶν. Καὶ ὀκτακισχίλιοι μὲν τῶν ἄλλων κατοίκων ἀπωλέσθησαν, κατὰ τὰς πρώτας σφαγάς, τριάκοντα δὲ χιλιάδες μετὰ γυναικῶν καὶ παίδων ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι, ὡς ἐκ περισσοῦ δὲ λέγεται, ὅτι δισχίλιοι σχεδὸν αἰχμαλωτισθέντες ἀπηγχονίσθησαν ἐπὶ τῆς παραλίας.

Ἡ πόλις, ἐν τούτοις, δὲν κατεστράφη ὁλοτελῶς, τοὐναντίον δὲ μάλιστα, κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς διαδόσεως τοῦ χριστιανισμοῦ οὐ μικρὸν φαίνεται ἀνθοῦσα. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἀπερχόμενος εἰς Ἱερουσαλὴμ διῆλθε διὰ τῆς Τύρου, ὅπου εὗρεν, ὡς ἀναφέρει ὁ ἴδιος, πολλοὺς πιστοὺς χριστιανούς. Ἡ πόλις δὲν κατεστράφη· διότι, ὡς θέλομεν ἰδῇ ἐν τοῖς κατωτέρω, ὁ Ἀλέξανδρος διέταξε τὴν ἀνέγερσιν αὐτῆς, εὐθὺς ἀμέσως, μετὰ τὴν ἅλωσιν.

Ἐνόσῳ δ' ἔτι ἐξηκολούθει ἡ πολιορκία τῆς Τύρου, πιστός τις εὐνοῦχος τῆς αἰχμαλώτου βασιλίσσης τῆς Περσίας, Τίρεως καλούμενος, ἐπιτυχὼν νὰ δραπετεύσῃ ἐκ τοῦ στρατοπέδου, εὗρε μέσον νὰ καταφύγῃ πρὸς τὸν δυστυχῆ σύζυγον αὐτῆς, ἐν Σούσοις διατρίβοντα τότε καὶ νὰ γνωστοποιήσῃ αὐτῷ, ὅτι ἡ βασίλισσα ἐτελεύτησε κατὰ τὸν τοκετόν. Ἐπὶ δὲ τῇ θλιβερᾷ ταύτῃ εἰδήσει τοῦ εὐνούχου, πλήξας τὴν κεφαλὴν ὁ Δαρεῖος : «*Φεῦ ! τοῦ Περσικοῦ δαίμονος, ἀνεβόησε μετὰ πικρῶν δακρύων, ἡ γυνὴ καὶ ἀδελφὴ τοῦ βασιλέως οὐ μόνον ζῶσα κατήντησε νὰ γίνῃ αἰχμάλωτος, ἀλλὰ καὶ τελευτήσασα νὰ μὴ ἀξιωθῇ βασιλικῶν τιμῶν.*»—«*Ἀλλὰ διὰ ταφήν, βασιλεῦ, καὶ διὰ τὰς ἀρηκούσας τιμάς, καὶ διὰ πᾶν ὅ,τι ἔπρεπε νὰ γίνῃ δὲν ἔχεις νὰ κάμῃς τὸ ἐλάχιστον παράπονον διὰ τὸν πονηρὸν δαίμονα τῶν Περσῶν· διότι καὶ ζώσης ἀκόμη*

τῆς δεσποίνης Στατείρας καὶ πρὸς τὴν μητέρα σου, καὶ πρὸς τὰ τέκνα σου, δὲν ἔλειψε κἀνὲν τῶν προτέρων ἀγαθῶν, παρὰ μόνον νὰ μὴ βλέπωσι τὸ φῶς σου, τὸ ὁποῖον ὁ κύριος τοῦ παντὸς Ὡρομάσδης θὰ κάμῃ πάλιν νὰ ἀναλάμψῃ λαμπρότερον, οὔτε ἀποθανοῦσα δ' ἐστερήθη τῆς ἀρηκούσης μεγαλοπρεποῦς κηδείας, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν δακρύων τῶν ἐχθρῶν ἐτιμήθη· διότι ὁ Ἀλέξανδρος ὅσον εἶναι φοβερὸς ἐν ταῖς μάχαις, τόσον εἶναι ἀγαθὸς ἐν ταῖς νίκαις.» Ἀκούσας ταῦτα ὁ Δαρεῖος κατεταράχθη τὰ μέγιστα καὶ εἰς ἀτόπους ἐνέπεσεν, ἐκ τῆς μεγάλης λύπης ὑποψίας· εἰς τὰ ἐνδότερα δὲ τῆς σκηνῆς ἀνακαλέσας τὸν θαλαμηπόλον εἶπεν αὐτῷ μετὰ φωνῆς ὀδυνηρᾶς:

«*Εἰ καὶ σὺ διὰ τὴν τύχην τῶν Περσῶν, δὲν μακεδονίζεις, ἀλλ' ἐγὼ ὁ Δαρεῖος εἶμαι ἔτι κύριός σου· εἰπέ μοι σεβόμενος τὸ μέγα φῶς τοῦ Μίθρου, καὶ τὴν δεξιάν τοῦ βασιλέως σου, εἰπέ μοι μήπως κλαίω τὰ μικρότατα τῶν κακῶν τῆς Στατείρας, ὅτε ἔζη ὑπεπέσαμεν εἰς μεγαλειτέρας συμφοράς, καὶ ἐπάθομεν πολὺ φρικτότερα δυστυχήματα, περιπεσόντες εἰς ὠμὸν καὶ ἀπάνθρωπον ἐχθρόν; Πῶς ἄλλως βεβαίως ἠδύνατο νὰ προσενεχθῇ ἀνὴρ νέος εἰς γυναῖκα τοῦ ἐχθροῦ αὐτοῦ!*» Ὁ Τίρεως πεσὼν εἰς τοὺς πόδας τοῦ βασιλέως, ἱκέτευεν αὐτὸν νὰ εὐφημῇ καὶ μήτε τὸν Ἀλέξανδρον νὰ ἀδικῇ, μήτε τὸν ἐλάχιστον νὰ προσάπτῃ μῶμον εἰς τὴν μνήμην τῆς ἀποθανούσης, μήτε νὰ ἀφαιρῇ ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν μεγίστην παρηγορίαν, ὅτι ἐνικήθη ὑπὸ ἀνδρὸς ἀνωτέρου τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, τοὺς δὲ λόγους τούτους ἐπεβεβαίου ὁ θαλαμηπόλος διὰ φρικτῶν ὅρκων, ὅτι πιστὴ καὶ ἁγνὴ ἀπέθανεν ἡ βασίλισσα, καὶ ὅτι ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ πρὸς τὰς γυναῖκας ἐγκράτεια τοῦ Ἀλεξάνδρου ἦτο ἐπίσης μεγάλη, ὡς καὶ ἡ τόλμη καὶ ἡ ἀνδρεία αὐτοῦ κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Συγκινηθεὶς δὲ τὰ μέγιστα τότε ὁ Δαρεῖος ἐκ τῆς ζωηρᾶς ταύτης διηγήσεως τοῦ θαλαμηπόλου, ἀνατείνας τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανόν: «*Θεοὶ γενέθλιοι, ἀνεβόησεν, οἵτινες κυβερνᾶτε τὰς βασιλείας καὶ τὰ κράτη τῶν ἐθνῶν, ἐγὼ μέν, δώσωτέ μοι, νὰ ἐπανορθώσω τὴν τύχην τῆς Περσίας, καὶ νὰ ἐπαναφέρω αὐτὴν εἰς τὴν προτέραν δόξαν, ὡς παρέ-*

λαβον αὐτήν, ὥστε νὰ ἀνταποδώσω πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, τὰς χάριτας, τὰς ὁποίας, κατὰ τὴν συμφοράν μου, μοὶ παρέσχεν. Ἂν ὅμως ἦναι πεπρωμένον. κατὰ τὴν εἰς τὰ πράγματα τοῦ κόσμου νέμεσιν καὶ μεταβολήν, νὰ λάβῃ τέλος ἡ βασιλεία τῶν Περσῶν, κἀνεὶς ἄλλος νὰ καθήσῃ μὴ ἐπιτρέψητε, ἐκτὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Κύρου! »

Ὁ Ἀλέξανδρος κύριος γενόμενος τῆς Τύρου, διώρισε στρατιωτικὸν διοικητὴν διατάξας αὐτὸν νὰ φροντίσῃ περὶ τῆς ἀνεγέρσεως καὶ ἐπισκευῆς τῶν τειχῶν καὶ τὴν ἵδρυσιν ὁπλοποιείου ὡς καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ καταστραφέντος ἐμπορίου αὐτῆς. Τούτων δὲ γενομένων, αὐτὸς ἐποιήσατο μεγαλοπρεπῆ θυσίαν τῷ Ἡρακλεῖ, τελέσας καὶ γυμνικοὺς ἀγῶνας ἐν τῷ ἱερῷ αὐτοῦ καὶ λαμπαδηφορίαν διέταξε καὶ τὴν μηχανὴν δι' ἧς κατεσείσθη τὸ τεῖχος τῆς Τύρου καὶ τὴν Τυρίαν ἱερὰν ναῦν, ἣν ἔλαβον κατὰ τὸν ἐπίπλουν, ἀνέθηκεν ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἡρακλέους. Νῦν δὲ κατέχων τήν τε Τύρον καὶ τὴν Δαμασκὸν ὁ Ἀλέξανδρος ἔρριψε τέλος ἅπασαν τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον. Ὤφειλε δὲ νὰ διέλθῃ, τὸ πρῶτον, διὰ τῆς Ἰουδαίας. Ἡ γῆ αὕτη, ὡς γνωστόν, ὑπῆρξεν ἡ ἑστία, ἡ χώρα τῶν ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ἀναφερομένων πατριαρχῶν, προφητῶν, νομοθετῶν, κριτῶν, βασιλέων, καὶ οὐδεμία μὲν ἄλλη γίγνεται μνεία περὶ τῆς διαβάσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου διὰ τῆς Ἱερουσαλήμ, ἀλλ' ὁ ἑλληνιστὴς Ἰουδαῖος Φλάβιος Ἰώσηππος ἀναφέρει λεπτομερῶς, ὅτι ὁ δορυκτήτωρ ἐπεσκέφθη τὴν Ἱερουσαλήμ, οὕτω πως ἐκ παραδόσεως διηγούμενος τὸ πρᾶγμα: «Οἱ Ἰουδαῖοι ἀρνηθέντες νὰ δώσωσι ζωοτρο-
»φίας πρὸς τοὺς Μακεδόνας, κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Τύρου,
»μὴ ὑποθέτοντες βεβαίως, ὅτι ἤθελεν ἐπιτύχει ὁ Ἀλέξανδρος ἐν
»τῇ ἐπιχειρήσει αὐτοῦ, κατετρόμαξαν ἤδη μαθόντες ὅτι ἐπήρ-
»χετο κατ' αὐτῶν μετὰ τοῦ ἰσχυροῦ στρατοῦ, πῦρ πνέων ἀγα-
»νακτήσεως, ἕνεκα τῆς τολμηρᾶς ἀπαντήσεως πρὸς τοὺς ὑπ'
»αὐτοῦ ἀποσταλέντας κήρυκας, ὅτι δηλαδὴ σύμμαχοι ὄντες τοῦ
»βασιλέως τῶν Περσῶν, καὶ ὁρκισθέντες νὰ μὴ φέρωσι τὰ ὅπλα
»κατ' αὐτοῦ, ὤφειλον, φυσικῷ τῷ λόγῳ, νὰ διατηρήσωσι τὸν

»ὅρκον αὐτῶν. Ἰαδδοῦς δέ, ὁ μέγας ἀρχιερεὺς τῶν Ἰουδαίων,
»προθυμούμενος νὰ ἀποσοβήσῃ τὸν ἐπαπειλοῦντα τὸ ἔθνος κίν-
»δυνον, λέγων ὅτι ὑπὸ θείας ὡδηγεῖτο ὀπτασίας, δημοσίας πρό-
»τερον τελέσας δεήσεις καὶ θυσίας, ἠνέῳξε τὰς θύρας τῆς πό-
»λεως, καὶ θαρρῶν ἐπὶ τὸν Θεόν, προσῆλθεν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν
»Λευϊτῶν καὶ τῶν ἐπισημοτέρων πολιτικῶν εἰς τὸ κατὰ τὸ Σεφᾶ
»ἐστρατοπεδευμένον στρατόπεδον τῶν Μακεδόνων. Καὶ εἶχε μὲν
»συνήθως ὁ Ἀλέξανδρος φιλάνθρωπον ψυχήν, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ πα-
»ρόντος συνεκινήθη ἐπὶ μᾶλλον, βλέπων τοὺς σεβασμίους τού-
»τους ἱερεῖς ἐνδεδυμένους μακρὰς καὶ λευκὰς στολάς, καὶ τὸν
»ἀρχιερέα περιβεβλημένον κυανῆν καὶ χρυσοκέντητον στολήν,
»ἐπὶ κεφαλῆς δὲ φέροντα μίτραν μετὰ χρυσοῦ πετάλου κατὰ τὸ
»μέτωπον, ἐφ' οὗ ἦτο τετυπωμένων τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Ἀμέ
»σως δ' ἐξελθὼν τῆς σκηνῆς, ἔκλινε τὸ γόνυ ἐνώπιον τοῦ ἀρχιε-
»ρέως θρησκευτικὸν προσφέρων σέβας εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ἀληθοῦς
»Θεοῦ, ὅπερ ἦτο ἐγκεχαραγμένον ἐπὶ τοῦ χρυσοῦ πετάλου. Μετὰ
»μεγάλων δ' ἀκολούθως περιποιήσεων καὶ οἱ ἱερεῖς τῶν Ἰου-
»δαίων ὁδηγήσαντες τὸν Ἀλέξανδρον εἰς Ἱερουσαλήμ, ἔδειξαν
»αὐτῷ τὰς προφητείας τοῦ Δανιήλ, αἵτινες παρίστων, ὅτι ἡ αὐ-
»τοκρατορία τῶν Περσῶν ἔμελλε νὰ καταστραφῇ ὑπὸ Ἕλληνος
»βασιλέως. Θυσίας δ' ἐπὶ τέλους τελέσας ὁ Ἀλέξανδρος, ἀπῆλ-
»θεν ἀφήσας τοὺς Ἰουδαίους ἐλευθέρους νὰ ζῶσι, κατὰ τοὺς νό-
»μους καὶ τὰ θρησκευτικὰ αὐτῶν ἔθιμα.»

Οἱ μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου Σύριοι βασιλεῖς καὶ οἱ λοιποὶ Φοί-νικες καὶ Χαλδαῖοι ἐθαύμασαν βλέποντες τὸ παράδοξον τοῦτο κίνημα τοῦ Ἀλεξάνδρου, καθόσον μάλιστα τὸ εὐερέθιστον αὐτοῦ γιγνώσκοντες, ἤλπιζον ὅτι παροργισθεὶς κατὰ τῶν Ἰουδαίων, ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ αὐτῶν, ἤθελε διατάξει νὰ λαφυραγωγήσωσι τὴν χώραν, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐκεῖνοι ἐπεθύμουν.

Ὁ δὲ πολυπράγμων γέρων Παρμενίων προσελθὼν καὶ αὖθις πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον: «*Πῶς*, εἶπεν αὐτῷ, *σύ, ἐνώπιον τοῦ ὁ-ποίου πάντες κλίνουσι τὸ γόνυ, παρέχεις τοιαύτην τιμὴν πρὸς τὸν ἀρχιερέα τῶν Ἰουδαίων;*» — «*Ἐγὼ δὲν ἐγονυπέτησα ἐνώ-*

πιον τοῦ ἀρχιερέως, ἀπήντησεν ὁ Ἀλέξανδρος, *ἀλλ' ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, διὰ τῆς ἱερωσύνης τοῦ ὁποίου οὗτος τιμᾶται. Ὅτε ἤμην ἐν Ἀἰῳ τῆς Μακεδονίας τοιοῦτόν τινα εἶδον, κατ' ὄναρ, φέροντα τὰ αὐτὰ φορέματα, καὶ ἐν ᾧ ἐσκεπτόμην πῶς νὰ κυριεύσω τὴν Ἀσίαν, οὗτος μὲ προέτρεψε νὰ προβῶ εἰς τὴν ἐπιχείρησίν μου, λέγων, ὅτι ἐκεῖνος ἤθελεν εἶσθαι ὁδηγός μου. Καὶ ἐπειδὴ ἄχρι τοῦδε ἄλλον τινὰ ἐνδεδυμένον οὕτω δὲν εἶδον, εὐθὺς ἐνεθυμήθην τὴν καθ' ὕπνους ὀπτασίαν μου.*» Καὶ περὶ τοῦ ἱστορικοῦ μὲν τούτου οὐδένα λόγον ποιοῦνται οἱ Ἕλληνες συγγραφεῖς, πλεῖστα ὅμως ὅμοια τοῦ εἴδους τούτου παραδείγματα ὑπάρχουσι παρ' ἄλλοις ἔθνεσι, κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους μάλιστα δημιουργηθέντα.

Νῦν δ' εἰς ἕτερον ὑπεκδύεται ἀγῶνα ὁ Ἀλέξανδρος, τὴν πολιορκίαν τῆς Γάζης, τῆς ἀρχαίας πρωτευούσης τῶν Φιλισταίων, μεθ' ὧν καὶ ὁ Σαμψὼν ἐκεῖνος συναπέθανεν ἄλλοτε.

Ἡ Γάζα κειμένη ἐπὶ γηλόφου ὑψηλοῦ, ἐν μέσῳ ἀμμώδους πεδιάδος, περιεκυκλοῦτο ὑπὸ ὀχυροῦ καὶ ὑψηλοῦ τείχους, καὶ ἐθεωρεῖτο, οὕτως εἰπεῖν ὡς κλεὶς τῆς Παλαιστίνης, πολλὰς μέχρι τοῦδε ὑποστᾶσα πολιορκίας καὶ πολλὰς ἁλώσεις. Ὁ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Πέρσου μονάρχου κυβερνῶν αὐτὴν εὐνοῦχος Βάτις ἱκανὸν ἀριθμὸν Ἀράβων μισθώσας, ἀντέστη κατὰ τοῦ διὰ μηχανῶν μετὰ μεγάλης ὁρμῆς ἐπιτεθέντος ἤδη κατὰ τῆς πόλεως Ἀλεξάνδρου. Ἡμέραν δέ τινα ἐν ᾧ ὁ Ἀλέξανδρος, φέρων τὸν στέφανον, κατὰ τὸ σύνηθες, ἐτέλει θυσίαν τινά, αἴφνης σαρκοβόρον ὄρνεον ἔρριψε, κατὰ συγκυρίαν, ἐπὶ τοῦ ὤμου τοῦ βασιλέως βῶλόν τινα, ὃν ἐκράτει διὰ τῶν ποδῶν, τὸ δ' ὄρνεον, καθεσθὲν ἐπὶ μιᾶς τῶν κατὰ τὴν πολιορκίαν μηχανῶν, συνελήφθη ἀμέσως. Ἐρωτηθεὶς ὁ μάντις Ἀρίστανδρος ἐξήγησεν οὕτω τὸν οἰωνόν: «*Τὴν μὲν πόλιν θὰ κυριεύσῃς, ὦ βασιλεῦ, ἀλλ' ὅμως πρέπει νὰ προφυλάττησαι τὴν ἡμέραν ταύτην.*» Καὶ ὁ μὲν Ἀλέξανδρος ὑπακούων τῇ ἐντολῇ τοῦ μάντεως, ἔμεινε μακρὰν τῆς μάχης μέχρι βέλους βολῆς. Ἀλλ' αἴφνης οἱ Ἄραβες ἐκδραμόντες ἐκ τῆς πόλεως, ἐπέπεσον μεθ' ὁρμῆς κατὰ τῶν Μακεδόνων, πῦρ εἰς τὰς μηχανὰς αὐτῶν

ἐπάγοντες. Καὶ μὴ δυνάμενος μὲν πλέον νὰ κρατηθῇ ὁ Ἀλέξανδρος, ἀναλαβὼν τοὺς ὑπασπιστὰς αὐτοῦ, ὥρμησεν εἰς τὴν μάχην, καὶ ἐπαναγαγὼν τοὺς εἰς φυγὴν τραπέντας στρατιώτας, περιέκλεισε καὶ αὖθις τοὺς ἐχθροὺς ἐντὸς τῆς πόλεως, ἀλλὰ συγχρόνως τότε βέλος καταπελτικόν, κατὰ μίαν τῶν ἐφόδων ῥιφθὲν ἔκ τινος μηχανῆς, εἰσέδυσε διὰ τῆς ἀσπίδος καὶ τοῦ θώρακος ἐπὶ τὸν ὦμον τοῦ βασιλέως· οὗτος δ' ὡς νεκρὸς ἔπεσε κατὰ γῆς. Καὶ γενικὴ μὲν ἐκ τούτου προῆλθε ταραχή, μετ' ὀλίγον ὅμως ὁ Ἀλέξανδρος συνελθὼν εἰς ἑαυτόν, καὶ χαίρων ὅτι ἐπληγώθη, διότι οὕτως ἔβλεπεν ἐν μέρει ἐκπληρουμένην τὴν μαντείαν, νέας στήσας μηχανάς, ἃς ἐκ Τύρου μετεκόμισε καὶ χῶμα ἱκανὸν περιχώσας κύκλῳ τῆς πόλεως, ῥῆγμα ἐπήγαγε κατά τι μέρος τοῦ τείχους, δι' οὗ εἰσδύσαντες ἐντὸς τῆς πόλεως οἱ Μακεδόνες, ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ ἐκ τοῦ γένους τῶν Αἰακιδῶν Νεοπτολέμου, τὴν μὲν φρουρὰν ἅπασαν καὶ τοὺς λοιποὺς κατοίκους, πρὸς τοὺς δεκακισχιλίους συμποσουμένους, ἐν στόματι μαχαίρας διεπέρασαν, αἱ δὲ γυναῖκες καὶ τὰ παιδία ἐπωλήθησαν ὡς ἀνδράποδα. τὸν δὲ διοικητὴν Βάτιν, κατὰ μίμησιν, δῆθεν, τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως πρὸς τὸν Ἕκτορα πραχθέντων, δέσαντες τοὺς πόδας κατὰ τοὺς ἀστραγάλους, ὄπισθεν ἁμάξης, ἔσυραν πέριξ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, κάτοικοι δ' ἐκ τῶν παρακειμένων πόλεων συναθροισθέντες κατῴκησαν ἐν τῇ νέᾳ Γάζῃ.

Ὁ στρατὸς τῶν Μακεδόνων ἀφεὶς ἤδη τὴν Γάζαν, ἔφθασε, μετὰ ἑπταήμερον ὁδοιπορίαν εἰς τὸ Πηλούσιον, τὴν ἀνατολικωτέραν πόλιν τῆς Αἰγύπτου, διελθὼν ἑκατὸν ἑβδομήκοντα μίλια, κατὰ τὸ παράλιον τῆς Μεσογείου θαλάσσης, καὶ διαβὰς ἔρημον, ἀποτελοῦσαν τὸ φυσικὸν ὅριον τῆς χώρας. Παρέπλεε δὲ βεβαίως καὶ ὁ στόλος τῶν Μακεδόνων, φέρων ζωοτροφίας καὶ ἄλλα χρειώδη· καθότι οὔτε τροφαί, οὔτε νωπὸν ὕδωρ καθ' ὁδὸν εὑρίσκετο. Οὕτω δὲ τὸ ἀρχαῖον βασίλειον τῶν Φαραὼ πρόκειται νῦν νὰ λάβῃ ἄνευ ἀντιστάσεως νέον ἡγεμόνα, τὸν Ἀλέξανδρον, πρὸ πολλοῦ δ' αἱ περιστάσεις καθωμάλυναν τὴν, ἐπὶ τούτῳ, πορείαν τοῦ πράγματος.

Δύο ἑκατονταετηρίδας πρὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου, οἱ Ἕλληνες ἔλαβον τὴν ἄδειαν ὑπὸ τοῦ φιλέλληνος Ψαμμητίχου, βασιλέως τῆς Αἰγύπτου, νὰ ἐγκαθιδρυθῶσιν ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Νείλου ποταμοῦ, καὶ ἤδη ἀπετέλουν ἐπίσημον τμῆμα τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας. Καὶ ἀπὸ τῆς κατακτήσεως μὲν τῆς Αἰγύπτου ὑπὸ τοῦ Καμβύσου, υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Κύρου, ἔκλινον οἱ ἐγχώριοι ἀκουσίως τὸν αὐχένα ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν δεσποτῶν Περσῶν· ἀλλὰ καὶ συχνάκις ἐζήτουν νὰ ἀποτινάξωσιν αὐτόν, θέλοντες νὰ ἀποσπασθῶσιν ἀπὸ τῶν Περσῶν· μεγάλοι δ' ἀπῃτοῦντο στρατοί, προκειμένου λόγου, νὰ φέρωσιν αὐτοὺς εἰς ὑποταγήν. Ἐμίσουν δ' οἱ αὐτόχθονες Αἰγύπτιοι τοὺς Πέρσας, ὡς μὴ δεικνύοντας ἀνεξιθρησκείαν καὶ ὡς ἀποβλέποντας πάντοτε εἰς τὴν βεβήλωσιν τῶν ξένων ναῶν καὶ νὰ καθυβρίζωσι τοὺς θεοὺς τῶν ἄλλων ἐθνῶν, οἱ δ' Ἕλληνες ἀπ' ἐναντίας ἐλευθερώτεροι καὶ ἀνεξίθρησκοι ὄντες, συνεφώνουν εὐκόλως μετὰ τῶν ἐγχωρίων καὶ μετὰ σεβασμοῦ ἐθεώρουν τὰ ἔθιμα αὐτῶν ὡς ἴδια. Ἐν ᾧ δ' ὁ Ἀλέξανδρος ὑπὸ τοιούτου κατεχόμενος πνεύματος ἐπήρχετο ὡς φίλος τῶν αὐτοχθόνων Αἰγυπτίων, οἱ Πέρσαι μηδεμίαν δυνάμενοι νὰ ἐπιφέρωσιν ἀντίστασιν, ἀπεσύρθησαν εὐκόλως. Ὁ ἰσχυρὸς σατράπης τῆς Αἰγύπτου Σαβάκης ἔπεσε, κατὰ τὴν μάχην τῆς Ἰσσοῦ μετὰ μεγάλων δυνάμεων, διεδέχθη δὲ αὐτὸν ἕτερος, ἀλλὰ τί νὰ πράξῃ καὶ οὗτος; Ὁ δὲ διάδοχος αὐτοῦ Μοζάκης, εἴτε ἀπὸ φθόνου πρὸς τὸν Ἀμύνταν ὁρμώμενος εἴτε ἐν γένει ἐκ ζήλου κακῶς ἐννοουμένου κινούμενος τοὺς μετ' αὐτοῦ ἀποβάντας Ἕλληνας, ὡς προείπωμεν, κατέσφαξε. Φρουραὶ ἱκαναὶ δὲν ὑπῆρχον πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς χώρας, οὐδὲν δ' ἄλλο ὑπελείπετο, ἢ ἑκόντες ἄκοντες, Αἰγύπτιοι καὶ Πέρσαι μετ' ἀλαλαγμῶν χαρᾶς νὰ κλίνωσι τὸν αὐχένα πρὸ τοῦ νικητοῦ. Καὶ οὕτως ἡ Αἴγυπτος, ἄνευ ἐλαχίστης ἀντιστάσεως, παρεδέχθη τὴν κυριαρχίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ἀνολούθως ὁ στρατὸς τῶν Μακεδόνων ἀφήσας τὸ Πηλούσιον προέβη εἰς τὰ ἐντὸς τῆς χώρας, ἔχων τὸν Νεῖλον πρὸς δεξιάν, καὶ ὁ στόλος δ' ἐνταὐτῷ παρηκολούθει διαβαίνων τὸν ποταμόν.

Ἔφθασαν δέ, τὸ πρῶτον, εἰς τὴν Ἡλιούπολιν, ἱερὰν καὶ περίφημον πόλιν, διαθρυλλουμένην διὰ τοὺς λαμπροὺς ναοὺς ἐν ᾗ, ἐπί τινα χρόνον προσωρινῶς, διέτριψαν ὁ Πλάτων καὶ ὁ Εὔδοξος. Ἐντεῦθεν δ' ὁ Ἀλέξανδρος διαβὰς τὸν Νεῖλον, μετέβη εἰς τὴν Μέμφιδα, ἔνθα συνήντησε καὶ τὸν στόλον αὐτοῦ.

Ἡ μεγάλη καὶ περίφημος Μέμφις, ἡ νῦν μὲν πρωτεύουσα τῆς κάτω Αἰγύπτου, κατὰ δὲ τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους ὡς τοιαύτη τῆς ὅλης χώρας θεωρουμένη, ἔκειτο κατὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Νείλου. Ἐνταῦθα δὲ θέλων νὰ δείξῃ ὁ Ἀλέξανδρος πρὸς τοὺς Αἰγυπτίους, ὅτι ὁ νέος αὐτῶν ἡγεμὼν ἀντικαθίστα τὴν ἀρχαίαν μοναρχίαν, ἐπορεύθη ἐπισήμως εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἄπιος, προσφέρων θυσίαν πρὸς τὸν ἱερὸν βοῦν, ὃν ὡς θεὸν ἐλάτρευον οἱ Αἰγύπτιοι, καὶ ἔνθα οἱ ἀρχαῖοι ἐγχώριοι βασιλεῖς ἐτέλουν τὰ κατὰ τὴν ἐνθρόνισιν νενομισμένα, συγχρόνως δὲ συνοικειούμενος καὶ τὸν λαὸν, ἐτέλεσε λαμπροὺς γυμνικοὺς καὶ μουσικοὺς ἀγῶνας μετὰ μεγάλων ἐπιδείξεων καὶ ἑορτῶν χαρμοσύνων.

Ἐκ τῆς Μέμφιδος δ' ὁ Ἀλέξανδρος ἐπιβὰς ἐπὶ πλοίου ἦλθεν εἰς Κάνωβον, κατὰ τὸ δυτικώτατον τῶν ἑπτὰ στομίων τοῦ ποταμοῦ μέρους κείμενον. Ἐνταῦθα δ' ἐν λωρίδι γῆς, *Ῥακῶτιν*, μὲν ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων καλουμένην, διαχωρίζουσαν δὲ τὴν λίμνην Μαρεώτιδα ἀπὸ τῆς θαλάσσης, ἐνέκρινεν ὁ Ἀλέξανδρος νὰ καταβάλῃ τὰ θεμέλια νέας πόλεως, ὡς καταλληλοτάτην κρίνων τὴν θέσιν ταύτην. Ἀξιοθαύμαστος δὲ εἶναι τῷ ὄντι ὁ Ἀλέξανδρος ἐπὶ τῇ μεγαλονοίᾳ αὐτοῦ, καὶ κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην. Θελήσας νὰ δώσῃ ἐπισημότητα εἰς τὴν θέσιν, ἣν ἐξελέξατο, μετεποίησε καὶ αὖθις εἰς ὄνειρον, χάριν τῶν πολλῶν, τὰ περὶ αὐτῆς, λέγων, ὅτι «*ἀνὴρ λευκοτάτην ἔχων τὴν κόμην καὶ σεβάσμιος τὴν μορφήν, μοὶ ἐφάνη καθ' ὕπνους, παρῳδῶν μοι τοὺς στίχους τούτους* (ἐκ τῆς Ὀδυσσείας Δ. 354—355):

«Νῆσος ὑπάρχει ἐντὸς τοῦ πολύτλαντος πόντου κειμένη
ἔμπροσθεν οὖσα Αἰγύπτου καὶ ὄνομα Φάρος καλεῖται.

Ἐγερθεὶς δ' ἐν τῷ ἅμα ἐκ τῆς κλίνης ὁ Ἀλέξανδρος, ἐβά-

δισεν εἰς τὴν Φάρον, ἥτις τότε μὲν ἦτο εἰσέτι νῆσος, ἀκολούθως δὲ διὰ τῆς προσχώσεως προσεκολλήθη εἰς τὴν ξηράν. Ἰδὼν δὲ μετὰ χαρᾶς τὸν τόπον λίαν κατάλληλον ὡς συνιστάμενον ἐκ ταινίας, χωριζούσης λίμνην μεγάλην καὶ θάλασσαν εἰς μέγαν λιμένα περατουμένην, εἶπεν, ὅτι ὡς, κατὰ τὰ ἄλλα ὁ Ὅμηρος ἦτο θαυμαστὸς οὕτω καὶ σοφώτατος ἀρχιτέκτων ὑπῆρχε· διαταγαὶ δ' ἐν τῷ ἅμα ἐδόθησαν νὰ πραγματοποιήσωσι τὸ προτεινόμενον σχέδιον περὶ τῆς κατασκευῆς τῆς νέας πόλεως, καὶ νὰ διαγράψωσι τὸ σχῆμα αὐτῆς. Καὶ ἀνέλαβε μὲν τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ ὁ περίφημος ἀρχιτέκτων Δεινοκράτης(1) αὐτὸς ἐκεῖνος ὅστις καὶ τὸν ἐν Ἐφέσῳ ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος ἀπεπεράτωσεν, ἡ δ' ἐργολαβία τοῦ σχεδίου ἀνετέθη τῷ Κλεομένει Ναυκράτει, γενικῷ εἰσπράκτορι τῶν φόρων. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχε γῆ λευκή, ὥστε δι' αὐτῆς νὰ διαγράψωσι τὸ σχέδιον, λαβόντες ἄλφιτα παρὰ τῶν στρατιωτῶν, ἐπὶ τῆς μαλακῆς γῆς ἐσημείωσαν κυκλοτερῆ γραμμήν, ἧς τὴν περιφέρειαν βαθεῖαι ἐπεράτουν βάσεις, σχῆμα χλαμύδος ἀποτελοῦσαι καὶ πρὸς ἀλλήλας συμπίπτουσαι. Καὶ εὐηρεστήθη μὲν ἐκ τοῦ σχήματος ὁ βασιλεύς, ἀλλ' ἀπροσδοκήτως πτηνὰ ἄπειρα τὸ πλῆθος καὶ παντοδαπὰ τὸ γένος, ἀπό τε τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς λίμνης εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον προσερχόμενα καὶ νέφη ὁμοιάζοντα, οὐδ' ἐλάχιστον μέρος ἀφῆκαν τῶν ἀλεύρων, ἐφ' ᾧ τε καὶ εἰς ἄκρον κατεταράχθη ὁ Ἀλέξανδρος, ὡς κακὸν οἰωνὸν θεωρήσας τὸ πρᾶγμα· ἀλλ' οἱ μάντεις προέτρεψαν αὐτὸν νὰ ἔχῃ θάρρος· διότι ἡ ὑπ' αὐτοῦ κτιζομένη πόλις θέλει εἶσθαι πλουσιωτάτη καὶ πολλῶν ἀνθρώπων θέλει κατασταθῆ τροφεύς.

---

(1) Περὶ τοῦ Ἀρχιτέκτονος τούτου ἀναφέρεται, ὅτι ἐσχεδίασε κολοσσαῖον σχέδιον δι' οὗ ἔμελλε νὰ μεταμορφώσῃ τὸ ὄρος Ἄθωνος εἰς ὁμοίωμα τοῦ νεαροῦ Ἀλεξάνδρου κρατοῦντος ἐν μὲν τῇ ἀριστερᾷ μυρίανδρον πόλιν, διὰ δὲ τῆς δεξιᾶς σπένδοντα ἄφθονον ρεῦμα ποταμοῦ ἀπορρέοντος εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ αὐτὸς συνέλαβε καὶ ἕτερον γιγαντιαῖον σχέδιον, τοὐτέστιν, εἰς ἀνάμνησιν τοῦ πατρὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου, νὰ κατασκευάσῃ πελωρίαν πυραμίδα ὡς τὰς ἐν Αἰγύπτῳ

Ἐκ πρώτης δ' ἀφετηρίας οὕτω καλῶς ἐρρυμοτομήθη ἡ νέα πόλις, ὥστε νὰ διαπνέηται ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ πελάγους πνεόντων ἀνέμων. Καὶ μακρὰ μὲν ἀγυιὰ διήρχετο τὴν πόλιν ἐκ τῆς κατὰ τὴν θάλασσαν πύλης πρὸς τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τῆς λεγομένης Νεκροπόλεως, ἑτέρα δ' οὐχ ἧττον μεγάλη μέν, ἀλλὰ βραχυτέρα διεσταύρου αὐτὴν κατ' εὐθείας γωνίας πρὸς βορρᾶν ἀπὸ τῆς Μαρεώτιδος λίμνης, δι' οὗ σχεδίου καταψυχομένη ἡ πόλις πολλὴν παρεῖχεν εὐκρασίαν τοῖς κατοίκοις αὐτῆς. Διέταξε δέ, πρὸς τούτοις, ὁ Ἀλέξανδρος νὰ οἰκοδομηθῶσιν ἐντὸς αὐτῆς μεγαλοπρεπῆ κτίρια καὶ ἀνάκτορα, καὶ ὁ ἴδιος προσδιώρισε τὰ μέρη, ἔνθα ἔμελλον νὰ κατασκευασθῶσι ναοὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῆς Ἴσιδος, θεᾶς τῶν Αἰγυπτίων, καὶ ποίαν θέσιν ὤφειλον νὰ λάβωσι τὸ τεῖχος, αἱ ἀγοραὶ καὶ ἄλλα πρὸς τούτοις δημόσια καταστήματα.

Οὕτω δ' ἀνηγέρθη ἡ ἐξ ὀνόματος τοῦ δορυκτήτορος κληθεῖσα *Ἀλεξάνδρεια* (1) διατελοῦσα μέχρι τῆς σήμερον ὡς πρώτη ἐμπορικὴ πόλις τῆς Αἰγύπτου, ἢ μᾶλλον ἡ περιλαμβάνουσα ἅπαν, ἐν γένει, τὸ ἐμπόριον τῆς Αἰγύπτου. Ἡ πόλις δ' αὕτη ἔχουσα περιφέρειαν δεκαπέντε μιλίων καὶ ἀριθμοῦσα πληθυσμὸν τριακοσίων χιλιάδων κατοίκων καὶ ἄλλων τοσούτων χιλιάδων δούλων, μεγάλας ἐποιήσατο προόδους ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων, δια-

---

(1) Ἐκτὸς τῆς ἐν Αἰγύπτῳ Ἀλεξανδρείας ἀναφέρονται καὶ πολλαὶ ἄλλαι πόλεις τὸ αὐτὸ φέρουσαι ὄνομα, θεωρούμεναι ὡς τοσαῦται Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι, αἵτινες διέχυσαν τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν ἀνὰ τὰς χώρας τῶν βαρβάρων. Διὰ τῶν Ἀλεξανδρειῶν δὲ τούτων, ὁ ὑπὸ τῶν μισελλήνων ὡς αἱμοβόρος καταχτητὴς κατηγορούμενος Ἀλέξανδρος, ἐπεξέτεινε τὴν Ἑλλάδα ἀνὰ τὴν ὑφήλιον, διαδοὺς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, καὶ μετ' αὐτῆς τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας. Ἀκριβῶς δὲν γνωρίζομεν τὸν ἀριθμὸν τῶν πόλεων τούτων· διότι ὁ μὲν Πλούταρχος ἀναφέρει, μεθ' ὑπερβολῆς, ὅτι ὑπῆρχον ἐν Ἀσίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ περὶ τὰς ἑβδομήκοντα Ἀλεξανδρείας, πιθανῶς ὅμως ἐν τῷ ἀριθμῷ τούτῳ ἐμπεριλαμβάνονται οὐ μόνον αἱ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου κτισθεῖσαι, ἀλλὰ καὶ ὅσαι ὑπὸ τῶν διαδόχων αὐτοῦ ἐκτίσθησαν πρὸς τιμὴν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ὁ Στέφανος Βυζάντιος ἐν τῷ «Περὶ Πόλεων» βιβλίῳ καὶ ἐν λέξει ἀναφέρει ιη' Ἀλεξανδρείας.

δόχων τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐν Αἰγύπτῳ, καταστᾶσα δευτέρα πόλις τῆς οἰκουμένης, μετὰ τὴν Ῥώμην. Πρὸς τοῖς ἄλλοις δ' ἡ Ἀλεξάνδρεια κατέστη περίφημος διὰ τοὺς μαθηματικούς, τοὺς φιλοσόφους, καὶ πρὸ πάντων διὰ τὴν λαμπρὰν βιβλιοθήκην αὐτῆς, τὸ Μουσεῖον (1). Ἀλλ' ὁ θεμελιωτὴς τῆς περιφήμου ταύτης πόλεως ἐπεχείρησε νῦν νὰ ποιήσηται τολμηρὰν καὶ ἐπικίνδυνον ἐκδρομὴν ἐντὸς τῆς Λιβυκῆς ἐρήμου ἐπὶ κεφαλῆς ἀποσπάσματος στρατοῦ. Καὶ πολιτικὰ μὲν μέτρα καὶ προσωπικὴ κενοφροσύνη ἀφ' ἑνός, περιέργεια δὲ καὶ ἔμφυτος *ρομαντική*, ἀφ' ἑτέρου, ῥοπὴ εἰς ἐκτάκτους ἐπιχειρήσεις, ὤθησαν εἰς τοῦτο τὸν Ἀλέξανδρον. Πᾶς Αἰγύπτιος βασιλεὺς ἐλέγετο υἱὸς τοῦ Ἄμμωνος. Μετέβη δὲ νῦν καὶ ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὸν ἐν μέσῳ τῶν ὀάσεων κείμενον ναὸν τοῦ Διὸς Ἄμμωνος. Εἶναι δὲ αἱ ὀάσεις χλοερὰ καὶ θαλερὰ τοπεῖα κείμενα μὲν ἐν μέσῳ τῆς ἐρήμου, ποτιζόμενα δὲ ὑπὸ πηγῶν καὶ ῥυάκων, καὶ σκιαζόμενα ὑπὸ ὑψηλῶν καὶ καρποφόρων δένδρων, οἷον φοινίκων καὶ ἐλαιῶν. Ἐλέγετο δ' ὅτι ὁ μυστηριώδης θεὸς Ἄμμων ἐκ τῆς χώρας τῶν Αἰθιόπων ἐντὸς ἱερᾶς λέμβου καταβὰς εἰς τὰς ἑκατομπύλους Θήβας, διῆλθε τὴν ἔρημον καὶ

---

(1) Μονογραφίας περὶ Ἀλεξανδρείας ἔχομεν ἑλληνιστί:

Κωνσταντίου ἀρχιμανδρίτου, «Περιγραφὴ Ἀλεξανδρείας», ἑλληνιστὶ καὶ ρωσιστὶ ἐν Μόσχᾳ 1803.

Γεωργίου Τυπάλδου, «Ἀνατολικαὶ Ἐπιστολαί». Ἀθῆναι 1859.

Κ. Φρεαρίτου, «Πόλεις Ἀλεξάνδρειαι κτλ.». Ἀθῆναι 1859.

Τάσσου Δ. Νερούτσου; «Ἀρχαιολογικαὶ ἐν Αἰγύπτῳ ἀνασκαφαὶ καὶ ἀποκαλύψεις κτλ.». Ἀθῆναι 1861.

Μαργαρίτου Γ. Δήμιτσα, «Ἱστορία τῆς Ἀλεξανδρείας» Ἀθῆναι 1885.

Διονυσίου Ι. Οἰκονομοπόλου, «Ἀλεξανδρινὸς Διάκοσμος». Ἀλεξάνδρεια 1889.

Εἰδικῶς δὲ τάδε:

Α. Δημητριάδου, «Ἱστορικὸν Δοκίμιον περὶ τῶν Ἀλεξανδριανῶν Βιβλιοθηκῶν». Λειψία 1871

Ν. Καλογερᾶ, «Ἀλεξανδριναὶ Θεολογικαὶ καὶ Φιλολογικαὶ Μελέται». Ἐν Πέστῃ 1867.

ἀνεπαύθη ἐκεῖ, παρέχων μυστηριώδεις ἀπαντήσεις πρὸς τοὺς μεταβαίνοντας εἰς προσκύνησιν τοῦ μαντείου. Πέριξ δὲ τοῦ ναοῦ τούτου κατῴκουν ἱερεῖς θεραπεύοντες τὸν θεὸν τοῦτον καὶ ἀπαγγέλοντες τοὺς χρησμοὺς αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἐρωτῶντας αὐτόν. Ἡ λατρείᾳ τοῦ θεοῦ τούτου ἦτο οὐ μόνον ἐν Αἰγύπτῳ, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ βόρειον παράλιον τῆς Ἀφρικῆς, καὶ ἐν πολλοῖς πρὸς τούτοις μέρεσι τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Διάφοροι δ' ἀποστολαὶ παντοειδῶν πολυτίμων δώρων ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων προσεφέροντο πρὸς τὸν ναὸν τοῦ Ἄμμωνος ὑπὸ διαφόρων ἡρώων, βασιλέων, στρατηγῶν καὶ ἄλλων ἐπισήμων ἀνδρῶν, σπευδόντων νὰ λάβωσι χρησμοὺς περὶ παντοίων ἀντικειμένων, ἤτοι περὶ συστάσεως ἀποικιῶν, περὶ διακηρύξεως πολέμων, περὶ ἐπιτυχίας καὶ μὴ διαφόρων ἐπιχειρήσεων καὶ τῶν τοιούτων. Καὶ ὁ Ἡρακλῆς δὲ καὶ ὁ Περσεύς, οἱ ἐν τῇ μυθολογικῇ γενεαλογίᾳ, μέγα κατέχοντες μέρος, λέγεται, ὅτι ἀφίχθησαν εἰς τὴν Λιβυκὴν ἔρημον. Πασίγνωστον δ' ὅτι καὶ ὁ ἐπὶ ὄλβῳ μεγαλαυχῶν καὶ διαθρυλούμενος Κροῖσος, βασιλεὺς τῆς Λυδίας, πέμψας ἄλλοτε νὰ ἐρωτήσῃ ἂν ἦτο καλὸν νὰ ἐπιχειρήσῃ πόλεμον κατὰ τοῦ Κύρου, συνώδευσε τὰς ἐρωτήσεις αὐτοῦ διὰ πλίνθων ἐκ χρυσίου κατεσκευασμένων. Ἡ δοθεῖσα δὲ πρὸς αὐτὸν ἀπάντησις ἦτο, ὅτι «*Κροῖσος Ἅλυν διαβὰς μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει*». Τίνος ὅμως ἀρχήν, τὴν ἰδίαν ἢ τὴν τοῦ ἐχθροῦ; Λύσανδρος δ' ἐκεῖνος, ὁ δόλιος Σπαρτιάτης, δὶς εἰς τὴν ἔρημον ταύτην εἰσέδυσεν αὐτοπροσώπως. Καὶ ὁ Ἀλέξανδρος δὲ ἠθέλησε νὰ μεταβῇ εἰς τὸ Ἱερὸν τοῦ Διὸς Ἄμμωνος κατά τινα χρησμόν, ὃν ἔλαβεν ἐκ Δελφῶν, πρό τινων ἐτῶν περὶ τῶν γοητειῶν τῆς μητρὸς αὐτοῦ Ὀλυμπιάδος. Μεγάλας δ' αἱ εἰς τὴν Λιβυκὴν ἔρημον ὁδοιπορίαι παρεῖχον δυσκολίας καὶ δι' ἄλλα μέν, μάλιστα δὲ διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ὕδατος, τὸν μέγαν καύσωνα καὶ τὴν ἀενάως διεγειρομένην ὑπερβολικὴν ἄμμον. Καμβύσης, ὁ δεύτερος μετὰ τὸν Κῦρον μονάρχης τῆς Μηδοπερσικῆς μοναρχίας ἐξελθὼν τῶν Αἰγυπτιακῶν Θηβῶν, ἠγωνίσθη νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὴν διαθρυλλουμένην ὄασιν τοῦ Διὸς Ἄμμωνος. προσήρχετο δὲ μέγαν ἄγων στρατὸν ἐπὶ σκοπῷ βεβαίως κατα-

χτήσεως. Μετὰ ἑπταήμερον ὁδοιπορίαν ἀπωλέσθη ἐν τῇ ἐρήμῳ μετὰ τοῦ στρατοῦ εἴτε δι' ἔλλειψιν ὕδατος, εἴτε καταποντισθεὶς ὑπὸ τοῦ διεγερθέντος ἀμμοσίφωνος.

Συνήθως, ὅταν μάλιστα πνέωσι νότιοι ἄνεμοι κατὰ τὰ ἔρημα ἐκεῖνα μέρη, τοσαύτη συσσωρεύεται ἄμμος, ὥστε παντάπασιν ἐξαφανίζονται τὰ σημεῖα τῆς ὁδοῦ ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ὁ διαβάτης δὲν γιγνώσκει ποῦ νὰ διευθύνῃ τὰ βήματα ἐντὸς ἀμμώδους πελάγους εὑρισκόμενος, καὶ μηδόλως σημεῖον τῆς ὁδοῦ ἀπαντῶν, οὔτε ὄρη, οὔτε δένδρα, οὔτε γήλοφον. Ἐν ᾧ δ' ὁ στρατὸς οὕτω περιεπλανᾶτο, καὶ οἱ ὁδηγοὶ εὑρίσκοντο ἐν ἀμηχανίᾳ ποίαν πορείαν νὰ λάβωσιν, ἀπροσδοκήτως δύο δράκοντες ἀνθρωπίνην φωνὴν ἐκβάλλοντες, ἐνεφανίσθησαν πρὸ αὐτῶν. Καὶ τοῦτο μὲν ἔπλασεν ὁ μῦθος πρὸς ἐξόγκωσιν τῆς δυσχερείας τοῦ ἔργου, πράγματι ὅμως δύο κόρακες ἐφάνησαν ἱπτάμενοι πρὸ τοῦ στρατεύματος, οἵτινες καὶ ἐξέβαλον αὐτοὺς τῆς ἀπορίας, καὶ τούτους ἀπεφασίσθη νὰ λάβωσιν ὡς ὁδηγούς, ἀκολουθοῦντες τὴν πτῆσιν αὐτῶν. Καὶ ἐθεωρήθη μὲν τοῦτο ὡς θεία μεσολάβησις, ἀλλὰ λέγεται ὅτι τὰ πτηνὰ ταῦτα, κατὰ τὴν Ἀφρικανὴν ἔρημον διὰ τῆς ἐμφανίσεως αὐτῶν συνήθως δεικνύουσιν, ὅτι ἐκεῖ πλησίον ὑπάρχουσι φρέατα.

Οὐδεὶς τῶν ἀρχαίων ἱστορικῶν ἀναφέρει πόσον στρατὸν παρέλαβεν ὁ Ἀλέξανδρος, καίτοι πολλαχοῦ λόγος γίνεται περὶ καμήλων καὶ ἀσκῶν πρὸς μετακόμισιν ὕδατος. Ὀλίγον δὲ διατρίψαντες χρόνον οἱ Μακεδόνες πρὸς ἐξοικονόμησιν τοῦ ἀναγκαιοῦντος ὕδατος ἐν Παραιτωνίῳ, ἐπισήμῳ πόλει τῶν Κυρηναίων, ὧν τοὺς πρέσβεις καὶ τὰ δῶρα λίαν εὐμενῶς ἀπεδέχθη ὁ Ἀλέξανδρος, ἐκεῖθεν ἐξηκολούθησαν τὴν πορείαν μηδεμίαν ἀπαντήσαντες ἄλλην πόλιν, ἀλλ' οὐκ ὀλίγας δοκιμάζοντες δυσκολίας, ἕνεκα τοῦ διεγειρομένου τρομεροῦ κονιορτοῦ. Μετὰ τέσσαρας δ' ἡμέρας τὸ ἐν τοῖς ἀσκοῖς τοῦ στρατεύματος ὕδωρ ἐξέλιπε, καὶ πάντες ἤδη ἠσθάνοντο τὴν φρίκην τῆς δίψης δι' ἔλλειψιν τοῦ ὕδατος. Μεγάλη βροχὴ ἐν τούτοις ἔπεσε, καὶ τοῦτο ἐθεωρήθη ὡς δῶρημα προνοίας, καθόσον μάλιστα τὸ τοιοῦτον δὲν εἶναι

σύνηθες, κατὰ τὰ μέρη ταῦτα, ἄτινα ὡς ἐκ τῆς θέσεως, ἣν κατέχουσι κείμενα παρὰ τῇ διακεκαυμένῃ ζώνῃ, μαστίζονται ὑπὸ ἀνοι βρίας.

Ὀκτὼ ἡμέρας φαίνεται ὅτι ἐδαπάνησεν ὁ Ἀλέξανδρος, μεταβαίνων ἐκ τῆς παραλίας τῆς Μεσογείου εἰς τὴν διαβόητον ὄασιν τοῦ Διὸς Ἄμμωνος. Ἐθαύμασαν δὲ τὰ μέγιστα οἱ περὶ τὸν Ἀλέξανδρον, βλέποντες τὴν ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐρήμου ὄασιν ταύτην, ἥτις ἦτο κατάφυτος, καὶ κατάπλεως ἡμέρων δένδρων, ἤτοι φοινίκων καὶ ἐλαιῶν, πρὸς τούτοις δὲ καὶ ἄλας ὀρυκτὸν ὑπῆρχε κατὰ τὴν ὄασιν ταύτην, διαφανὲς ὡς κρύσταλλος, ὅπερ καὶ οἱ ἱερεῖς ἐντὸς κοιτίδων πλεκτῶν ἐκ φοινίκων ἐμβάλλοντες, προσέφερον πρὸς τοὺς βασιλεῖς καὶ τοὺς ἐπισημοτέρους τῶν αὐλικῶν ὡς δῶρον ἐκλεκτόν, τὸ δ' ἅλας τοῦτο μετεχειρίζοντο οἱ Αἰγύπτιοι ἐν ταῖς θυσίαις ὡς πολὺ καθαρώτερον τοῦ θαλασσίου ἅλατος.

Ὑπῆρχε δὲ καὶ ἀλλόκοτος πηγὴ ἐντὸς τῆς ὀάσεως ταύτης, μηδεμίαν φέρουσα ὁμοιότητα πρὸς ἄλλας ἐκ τῆς γῆς ἀναβρυούσας πηγάς. Καθόσον προὐχώρει ἡ ἡμέρα, τὸ ὕδωρ τῆς πηγῆς ταύτης ἐγίνετο ψυχρότερον, καὶ περὶ τὴν μεσημβρίαν καθίστατο ψυχρότατον, ἀκολούθως δέ, καθόσον ὁ ἥλιος ἔκλινε πρὸς τὴν δύσιν, τὸ ὕδωρ ἐγίνετο θερμότερον, καὶ περὶ τὸ μεσονύκτιον ἦτο θερμότατον.

Καὶ ἐξ ἄλλων δὲ διαφόρων πηγῶν ὕδατος ἐφαίνετο, ὅτι ἡ ὄασις αὕτη ἦτο προωρισμένη ὑπὸ τῆς φύσεως εἰς λατρείαν τοῦ θεοῦ τούτου. Τὸ κατὰ τὴν εἴσοδον δὲ μάλιστα τοῦ μαντείου κείμενον εἴδωλον τῆς σφιγγός, παρεῖχεν ἰδιαιτέραν σοβαρότητα πρὸς τὸ μέρος τοῦτο.

Τὸ σχῆμα τοῦ ἐν τῷ ναῷ θεοῦ ἦτο *κριοπρόσωπον*, ἤτοι ὡς μορφὴ ἀνθρώπου ἔχοντος κεφαλὴν καὶ κέρατα κριοῦ. Παντοειδῆ δὲ κοσμήματα καὶ δῶρα τῶν εὐλαβῶν περιεκόσμουν, τὸ εἴδωλον τοῦ θεοῦ τούτου, οἱ δὲ προσδιωρισμένοι ὀγδοήκοντα ἱερεῖς εἰς θεραπείαν τοῦ εἰδώλου, περιῆγον αὐτό, ἐν λιτανείᾳ, κατὰ τὰς ἐπισήμους ἑορτὰς καὶ περιστάσεις, δέσποιναι δὲ καὶ παρθένοι παρηκολούθουν ᾄδουσαι ὕμνους. Τοιαύτη δὲ συνοδία ἐξῆλθε

νῦν εἰς ἐπίσημον προϋπάντησιν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅστις καὶ ὡδηγήθη εἰς τὸν ναόν, ὅπου καὶ ὁ ἀρχιερεὺς παρέσχεν αὐτῷ τὰς ζητηθείσας ἀποκρίσεις πρὸς τὰς ἐρωτήσεις αὐτοῦ· εἰσῆλθε δὲ μόνος ὁ Ἀλέξανδρος πρὸς τὰ ἐνδότερα τοῦ μαντείου τούτου, καὶ τί μὲν εἶδεν, ἢ τί συνέβη ἐκεῖ, πρὸς οὐδένα ἄλλον ἀπεκαλύφθη, ἁπλῶς δὲ μόνον διεδόθη ὅτι καλὰς ἔλαβε πληροφορίας καὶ ἀπαντήσεις

Ὁ Δαρεῖος

βασιλεὺς τῆς Περσίας

πρὸς τὰ ἐρωτώμενα, εἰς διαφόρους δέ, φυσικῷ τῷ λόγῳ, ἐπεδόθησαν εἰκασίας οἱ περὶ αὐτόν, καὶ οἱ μὲν ἔλεγον, ὅτι ὁ πρώτος λόγος, ὃν οὗτοι ἤκουσαν ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως ἀπευθυνθέντος πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον ἦτο: «*Χαῖρε, ὦ παῖ.*» Οὗτος δ' ἀπήντησεν: «*Ἔστω, ὦ πάτερ· δός μοι δὲ παντὸς τοῦ κόσμου τὴν ἀρχήν.*» Καὶ ἄλλοι δὲ ἀντὶ τούτου διέδωκαν, ὅτι ὁ ἀρχιερεὺς θελήσας νὰ

λαλήσῃ ἑλληνιστὶ καὶ προθυμούμενος νὰ προσείπῃ τὸν Ἀλέξανδρον διὰ τῆς λέξεως : *ὦ παιδίον*, ὑπέπεσεν εἰς βαρβαρισμόν, λέγων *ὦ παιδίος*, ὅπερ ἀσμένως παρεδέχθη ὁ Ἀλέξανδρος, διαλυόμενον εἰς τὰς δύο λέξεις : *ὦ παῖ-Διός*, ἐξ οὗ καταφαίνεται ἡ ἐκ Διὸς γέννησις τοῦ Ἀλεξάνδρου (1)· τελευταῖον δ' ἐκ πάντων τούτων ἐσχηματίσθη ἡ παράδοσις, ὅτι ὁ Ἀλίξανδρος ἠρώτησε τὸν χρησμόν, πρῶτος ἂν πάντες οἱ φονεῖς τοῦ πατρὸς ἐτιμωρήθησαν: «*Μὴ βλασφήμει, ὦ τέκνον, ἀνεβόησεν ὁ προφήτης, οὐδεὶς τῶν ἀνθρώπων δύναται νὰ ἐπιβουλευθῇ τὸν γεννήσαντά σε, ἀλλ' ἂν ἐρωτᾷς διὰ τοὺς φονεῖς τοῦ Φιλίππου, πάντες ἔλαβον τὴν προσήκουσαν τιμωρίαν.*» Ἀκολούθως δ' ὁ Ἀλέξανδρος ἠρώτησεν ἂν μέλλῃ νὰ νικήσῃ πάντας τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ, ὁ δὲ χρησμὸς ἀπεκρίθη, ὅτι ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ βασιλεία τοῦ κόσμου προώρισται αὐτῷ, καὶ ὅτι διὰ παντὸς θέλει εἶσθαι ἀνίκητος, μέχρις οὗ μετατεθῇ εἰς τοὺς κόλπους τῶν θεῶν, ἔνθεν ἐξῆλθε. Καὶ οὐδεμίαν μὲν, φυσικῷ τῷ λόγῳ, παρεῖχε πίστιν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ ὄχλου ᾀδόμενα, ἀλλ' ἐπειδὴ οὔτε ἐβεβαίου, οὔτε ἠρνεῖτο αὐτά, παρεῖχεν εἶδος μυστηριώδους γοητείας, δι' ἧς ἐξεθαμβοῦντο, οὐ μόνον οἱ βάρβαροι, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ πολὺ ἐμφρονέστεροι ἐκείνων Ἕλληνες. Πληγεὶς ἔν τινι μάχῃ ὁ Ἀλέξανδρος, «*Αἷμα, ἀνέκραξεν, εἶναι τοῦτο, καὶ οὐχὶ ἰχώρ, ὅστις ῥέει ἐκ τῶν ἀθανάτων.*» Καὶ πρὸς τὴν μητέρα δὲ γράφων, ἀφ' οὗ ἀνέφερεν αὐτῇ διάφορα θαυμάσια περὶ τῆς καλλονῆς τοῦ ἐξόχου τούτου χώρου: «*Ὅταν ποτὲ συναντηθῶμεν, προσέθηκε, θὰ ἀναχοινώσω πρὸς σὲ μόνην τὰ ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἀναχαλυφθέντα μοι μυστήρια.*»

Τὸ βεβαιον ὅμως εἶναι, ὅτι τὰ πλουσιοπάροχα δῶρα τοῦ με-

---

(1) Τὸ ἀκόλουθον δεικνύει ποίαν ἰδέαν ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε περὶ τῆς ὑποτιθεμένης θεότητος αὐτοῦ. Ἡμέραν τινα ἐγένοντο μεγάλαι βρονταὶ καὶ πάντες ἐτρόμαξαν καὶ ἐξεπλάγησαν, παρὼν δὲ καὶ ὁ σοφιστὴς Ἀνάξαρχος: «Δύνασαι καὶ σύ, ὦ παῖ Διός, εἶπε πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, νὰ πράξῃς τὸ αὐτό;» «Ἀλλ' ἐγώ, γελάσας εἶπεν ὁ Ἀλέξανδρος, δὲν θέλω νὰ φοβίσω τοὺς φίλους μου, ὡς ἐπιθυμεῖς σύ, φαίνεται, νὰ πράξω.»

γαλόφρονος βασιλέως ἔκαμαν τοὺς ἱερεῖς, καὶ πρὸ πάντων τὸν προεδρεύοντα ἀρχιερέα, νὰ χαιρετήσῃ καὶ νὰ φιλοφρονήσῃ τὸν νέον δεσπότην, ὡς υἱὸν τοῦ Διὸς Ἄμμωνος, ὑποσχόμενος αὐτῷ τὴν βασιλείαν τοῦ κόσμου ὅλου, καὶ τὴν εἰς τοὺς κόλπους τῶν θεῶν μετάβασιν αὐτοῦ.

Πιθανῶς ὁ Ἀλέξανδρος, διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Μέμφιν, διὰ τῆς ἐρήμου, κατ' ἄλλους ὅμως ἄλλην ἔλαβε διεύθυνσιν. Εἰς Μέμφιν δ' ἤδη διάφοροι πρέσβεις ἀφίκοντο ἐκ διαφόρων μερῶν τῆς Ἑλλάδος, καὶ πρὸ πάντων ἐκ τῶν συνειλεγμένων διὰ τοὺς ἀγῶνας τῶν Ἰσθμίων, στεφανοῦντες αὐτὸν χρυσῷ στεφάνῳ, καὶ συγχαίροντες αὐτῷ ἐπὶ ταῖς λαμπραῖς νίκαις. Ἰδιαίτερος δὲ πρὸς τούτοις στρατὸς ἐκ τετρακισχιλίων μισθοφόρων Ἑλλήνων ἐστάλη πρὸς αὐτὸν παρὰ τοῦ Ἀντιπάτρου, ὧν ἀρχηγὸς ἦτο ὁ Μενίδας, καὶ πεντακόσιοι δ' ἱππεῖς κατέφθασαν ἐκ Θράκης. Ἐνταῦθα ὁ Ἀλέξανδρος διέτριψε χρόνον τινὰ ἐπιθεωρῶν τὸν στρατὸν καὶ κανονίζων τὴν κυβέρνησιν τοῦ νέου τούτου βασιλείου· διένειμε δέ, πρὸ πάντων, πρὸς πλειότερα πρόσωπα τὴν ἐξουσίαν τοῦ τόπου, ἥτις εἰς ἕνα μόνον συγκεντρουμένη ἠδύνατο νὰ καταστῇ ἐπικίνδυνος αὐτῷ, ἕνεκα τῆς ἐξιδιασμένης φύσεως καὶ τῆς ὀχυρότητος τῆς χώρας, φρονίμως δὲ διετήρησε καὶ τὴν ἀρχαίαν διαίρεσιν τοῦ τόπου εἰς δύο νομαρχίας, ἤτοι τὴν ἄνω καὶ τὴν κάτω Αἴγυπτον. Ὅθεν ὁ μὲν Πευκέστας καὶ Βάλακρος κατέστησαν στρατηγοὶ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ ὑπολειφθείσης στρατιᾶς συμποσουμένης, μετὰ τῶν ἐν Μέμφιδι καὶ Πηλουσίῳ φρουρῶν, εἰς τέσσαρας σχεδὸν χιλιάδας ἀνδρῶν. Ναύαρχος δὲ τῶν σταθμευουσῶν ἐν Αἰγύπτῳ τριάκοντα τριήρεων διωρίσθη ὁ Πολέμων. Πάντες οἱ Νομοὶ τῆς Αἰγύπτου διετήρησαν τοὺς ἀρχαίους αὐτῶν νομάρχας, ἀλλὰ τὴν ὑπερτάτην διεύθυνσιν ἀνέθηκε δυσὶν Αἰγυπτίοις, εἶτα δὲ τοῦ ἑτέρου αὐτῶν, τοῦ Πετίσιος θανόντος, ὁ ἕτερος, Δολόασπις διετήρησεν αὐτὴν μόνος. Τὴν Λιβύην δὲ ἔδωκε τῷ Ἀπολλωνίῳ τῷ Χαρινοῦ, τὴν δ' Ἀραβίαν τῷ Κλεομένει τῷ Ναυκρατίτῃ, ὅστις γινώσκων τὴν ἐπιτόπιον γλῶσσαν διετάχθη νὰ περιλαμβάνῃ τοὺς ὑπὸ τῶν νο-

μαρχῶν συλλεγομένους φόρους. Καὶ μετὰ τῶν ἀρχιδικαστῶν δέ, οἵτινες καὶ κυρίως ἀπετέλουν τὴν ὑψηλοτέραν μεταξὺ τῶν κατοίκων τάξιν, δύο προσετέθησαν ἐκ τῶν οἰκείων, οἵτινες ὅμως, ῥητῶς διετάχθησαν, μικρόν, ὅσον ἔνεστι, νὰ ἀναμιγνύωνται ἐν τοῖς ἐγχωρίοις νομίμοις καὶ ἐθίμοις. Συγχρόνως δὲ θέλων καὶ νὰ διατηρήσῃ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἐξουσίαν, διώρισε ἰδίους φρουροὺς ὑφ' Ἕλληνας ἀρχηγοὺς ἔν τε Μέμφιδι καὶ ἐν Πηλουσίῳ, κυριωτέραις θέσεσι τῆς Αἰγύπτου, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀρχηγοὶ οὗτοι διετάχθησαν ὡσαύτως νὰ σέβωνται τοὺς ἐγχωρίους νόμους. Τὰ δὲ περὶ τῶν Ἑκατομπύλων Θηβῶν διαθρυλλούμενα ἤθελον διερεθίσει τὸν Ἀλέξανδρον νὰ διαβῇ καὶ αὖθις τὸν ποταμόν, ἀπερχόμενος εἰς αὐτάς, ἀλλ' ἀνεχαιτίσθη ἕνεκα τῆς ἀφιχθείσης εἰδήσεως, ὅτι ἅπας ὁ Περσικὸς στρατὸς συνήγετο ἄνωθεν τοῦ Εὐφράτου μελετῶν νὰ ἐπιχειρήσῃ νέον περὶ τῶν ὅλων ἀγῶνα

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

Περσικὴ ἐκστρατεία. — Ὁ Ἀλέξανδρος ἐν Μεσοποταμίᾳ. — Ἡ ἐν Ἀρβήλοις μάχη. — Ὁ Ἀλέξανδρος κυριάρχης τῆς Ἀσίας. — Ὁ Ἀλέξανδρος ἐν Περσίᾳ καὶ ἐν ταῖς ἀνατολικαῖς χώραις.

Κατὰ τὴν ἄνοιξιν τοῦ ἔτους 331 Π. Χ. ὁ Ἀλέξανδρος ἐπέστρεψεν εἰς Τύρον, ἔνθα προσῆλθε καὶ ὁ στόλος αὐτοῦ, καὶ ἤδη ἦτο ἕτοιμος καὶ πρόθυμος νὰ συνάψῃ νέαν ἀποφασιστικὴν μάχην μετὰ τοῦ Δαρείου. Προσέφερε δὲ θυσίαν πρὸς τὸν ἐγχώριον Ἡρακλῆ καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους θεούς, καὶ διαφόρους ἐτέλεσεν ἀγῶνας, γυμνικούς τε καὶ τραγικούς, ἐφ' ᾧ τε καὶ οἱ ἐπισημότεροι ὑποκριταὶ τῆς Ἑλλάδος προσεκλήθησαν, περιφανεστέραν καθιστῶντες τὴν

χαρμόσυνον πανήγυριν. Τότε δ' εἰσέπλευσεν εἰς τὸν λιμένα τῆς Τύρου καὶ ἡ Πάραλος ἡ ἱερὰ ναῦς τῶν Ἀθηναίων, φέρουσα τοὺς πρέσβεις Διόφαντον καὶ Ἀχιλλέα, οἵτινες καὶ συνεχάρησαν τῷ βασιλεῖ, ἐπὶ τοῖς κατορθώμασιν αὐτοῦ, καὶ διεβεβαίωσαν αὐτὸν περὶ τῆς ἀδιαρρήκτου φιλίας καὶ συμμαχίας τῆς πόλεως αὐτῶν. Πρὸς ἀνταμοιβὴν δὲ τῆς φιλοφροσύνης ταύτης οἱ ἐν Γρανικῷ αἰχμάλωτοι Ἀθηναῖοι ἀπολυτρωθέντες ἀπεστάλησαν εἰς τὰ ἴδια. Πληροφορηθεὶς δὲ περὶ τῶν κατ' αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων ὑποκινουμένων ταραχῶν, ἐνταὐτῷ δὲ καὶ πρὸς ἀσφάλειαν τῶν ἐν Πελοποννήσῳ διαμενόντων πιστῶν αὐτῷ, παρήγγειλε τὸν ἐν Κρήτῃ σταθμεύοντα Ἀμφοτερὸν νὰ προσλάβῃ ἑκατὸν πλοῖα Κυπρίων τε καὶ Φοινίκων καὶ νὰ σπεύσῃ πρὸς βοήθειαν αὐτῶν.

Κατά τὰ μέσα δὲ τοῦ αὐτοῦ θέρους ἤρξατο ἡ μεγάλη κατὰ τοῦ Περσικοῦ κράτους ἐπίθεσις. Ὁ στρατὸς τῶν Μακεδόνων συνιστάμενος ἤδη ἐκ τεσσαράκοντα χιλιάδων πεζῶν καὶ ἑπτὰ χιλιάδων ἱππέων, ἐξεκίνησε περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἰουλίου ὅτε δὲ προύχώρησαν πρὸς τὸν Εὐφράτην ποταμόν, κατὰ τὴν Θάψακον, ὁ Ἀλέξανδρος προέπεμψεν ἀπόσπασμα στρατιωτῶν πρὸς κατασκευὴν γεφυρῶν διὰ τὴν ταχυτέραν διάβασιν τοῦ στρατοῦ· ἀλλ' ὁ Μαζαῖος ἀποσταλεὶς ὑπὸ τοῦ Δαρείου μετὰ πεντακισχιλίων πεζῶν καὶ ἱππέων, ἐκώλυσε τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν γεφυρῶν, μετ' ὀλίγον ὅμως μαθὼν, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἐπήρχετο μετὰ τοῦ ὅλου στρατοῦ, φοβηθεὶς ἐτράπη εἰς φυγήν, οἱ δὲ Μακεδόνες γεφύρας δύο ἐκ πλοιαρίων κατασκευάσαντες διέβησαν τὸν Εὐφράτην, μηδενὸς τολμῶντος νὰ ἐπιφέρῃ ἐλάχιστον κώλυμα· ὁ δ' Ἀλέξανδρος καταγοητευθεὶς ἐκ τῆς θέσεως ταύτης τοῦ τόπου, διέταξε νὰ κατασκευασθῇ κατὰ τὴν ἀπέναντι ὄχθην πόλις, λαβοῦσα τὸ ὄνομα *Νικηφόριον*.

Ἐπὶ δύο σχεδὸν μῆνας ἀγνοοῦμεν ποίαν πορείαν ἀκριβῶς ἔλαβον τὰ στρατεύματα τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ποῖα συμβεβηκότα παρηκολούθησαν ἐν αὐτοῖς· γιγνώσκομεν δὲ μόνον ὅτι πρὸ βορρᾶν τραπέντα διέβησαν διὰ τῆς Μεσοποταμίας, ἥτις ὀρεινὴ οὖσα, ἦτο

καὶ ὀλιγώτερον ἐκτεθειμένη εἰς τὸν καύσονα τοῦ θέρους καὶ ἀφθονώτερον παρεῖχε τὰς ἀναγκαιούσας ζωοτροφίας.

Φθάσαντες δὲ εἰς τὸν Τίγριν ποταμὸν οἱ Μακεδόνες συνέλαβον κατασκόπους τινὰς τῶν Περσῶν, παρ' ὧν καὶ ἐπληροφορήθησαν, ὅτι ὁ Δαρεῖος, ἐπὶ κεφαλῆς μεγάλου στρατοῦ, εὑρίσκετο ἐν μεγάλῃ κινήσει κατὰ τὸ ἀπέναντι μέρος. Ἐν τῷ ἅμα δ' ὁ Ἀλέξανδρος ἔσπευσε νὰ διέλθῃ καὶ τὸν ποταμὸν τοῦτον, φοβούμενος μὴ ἀπαντήσῃ κώλυμά τι· ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας οὐδεὶς ἐφαίνετο προσερχόμενος· διότι τολμηραὶ ἐπιχειρήσεις καὶ πολεμικὴ ἱκανότης, ἦσαν πάντῃ ἄγνωστα τῷ Πέρσῃ μονάρχῃ.

Παρὰ τῷ Μοσσοὺλ ὁ Ἀλέξανδρος διέβη τὸν Τίγρητα ποταμόν, καὶ οὐδεμίαν μὲν πράγματι ἀντίστασιν ἀπήντησε παρὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλὰ καὶ μετὰ μεγάλης δυσκολίας οἱ Μακεδόνες διέβησαν τὸν ποταμὸν διὰ τὴν ὁρμὴν τοῦ ρεύματος, τὰς κρημνώδεις ὄχθας καὶ τὰ κατὰ τὴν πηγὴν αὐτοῦ προσκόμματα. Καὶ ἀναγκαζόμενοι μὲν οἱ ταλαίπωροι στρατιῶται νὰ διαβαίνωσι κολυμβῶντες τὸν ποταμόν, κρατοῦντες τὰ ὅπλα καὶ τὰς ἀποσκευὰς αὐτῶν ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς, περιῆλθον εἰς μέγιστον κίνδυνον φοβούμενοι μὴ παρασυρθῶσιν ὑπὸ τοῦ ῥεύματος· οὐδὲν ὅμως ἄλλο ἀπευκταῖον συνέβη αὐτοῖς, ἢ ὅτι πολλάκις ὤφειλον νὰ ῥίπτωσι τὰ ὅπλα καὶ τὰς ἀποσκευὰς ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ, ἀγωνιζόμενοι νὰ σωθῶσι. Καὶ οὐκ ὀλίγον μὲν ἔπαθον ἐκ τῆς ἐπιμόνου ὁδοιπορίας, ἀλλὰ τεσσάρων ἡμερῶν ἀνάπαυσις ἐπήγαγεν αὐτοῖς τὰς δυνάμεις, συγχρόνως δὲ καὶ ὁλικὴ ἔκλειψις σελήνης, αἴφνης συμβᾶσα τὴν 20ὴν Σεπτεμβρίου, διήγειρε τοὺς δεισιδαίμονας φόβους ἐν τῷ στρατῷ, ἀγνοοῦντι τὰς φυσικὰς αἰτίας τοῦ φαινομένου τούτου. Ἐπὶ πολὺν ἤδη χρόνον ἀποπλανηθέντες, καὶ πολὺ ἀπὸ τῆς πατρίδος ἀπέχοντες, ἀδιαβάτους δ' ἐρήμους διελθόντες, ὑψηλὰ ὄρη ἀναρριχηθέντες, καὶ ἐπικινδύνους ποταμοὺς διαβάντες, οὐκ ὀλίγον κατεταράχθησαν νῦν ὑπὸ τῆς ἐκλείψεως ταύτης, ὡς θεῖον μήνυμα αὐτὴν ἐκλαμβάνοντες, καὶ μέγα τι δεινὸν ὡς ἐπικείμενον κατ' αὐτῶν εἰκάζοντες, ὅτε ἔμελλον νὰ ἀντιπαραταχθῶσι πρὸς στρατὸν ἰσχυρὸν καὶ ἐπίφοβον διὰ τὸ μέγα αὐτοῦ πλῆθος,

ἀλλ' ὁ μάντις Ἀρίστανδρος ἐνεθάρρυνεν αὐτούς, παραστήσας ὅτι ἐπειδὴ ἡ σελήνη εἶναι τὸ ἄστρον τῶν Περσῶν ὡς ὁ ἥλιος τὸ ἄστρον τῶν Ἑλλήνων, οἱ θεοὶ διὰ μέλανος πέπλου καλύψαντες αὐτήν, διεδήλουν τὴν ἐντὸς τοῦ μηνὸς νίκην τῷ Ἀλεξάνδρῳ καὶ τὴν παντελῆ καταστροφὴν τοῦ ἐχθροῦ, Ὁ δὲ βασιλεὺς τελέσας θυσίαν πρὸς τὴν σελήνην, τὸν ἥλιον καὶ τὴν γῆν, ὧν ἔργον ἐγίνωσκε καλῶς ὅτι ἦτο ἡ ἔκλειψις αὕτη τὴν ἐπιοῦσαν προέβαινεν εἰς συνάντησιν τῶν ἐχθρῶν.

Ὁ Δαρεῖος ἀφ' ἑτέρου βλέπων ὅτι ἔμελλε νὰ διακινδυνεύσῃ περὶ τῶν ὅλων, συναγαγὼν ἅπασαν τὴν ἰσχυρὰν δύναμιν τῆς Ἀσίας, προέβη πρὸς βορρᾶν τῆς χώρας, κατὰ τὸ ἀνατολικὸν ὅριον τοῦ Τίγρητος· ἀφίνων δὲ τὰς βαρείας ἀποσκευάς, τὰ σκευοφόρα καὶ τοὺς μαχίμους ἄνδρας ἐν Ἀρβήλοις προὐχώρησε πρὸς τὸν ποταμόν Λύκον, ἔνθα ἐπὶ πενθήμερον ἐνησχολήθη μεταβιβάζων τὸν μέγαν στρατὸν διὰ γεφύρας εἰς τὰ Γαυγάμηλα, παρὰ τῷ Βουμώδῳ ποταμῷ, ὀλίγα μίλια ἀπέχοντι τῆς κώμης τῶν Ἀρβήλων. Προετιμήθη δὲ καὶ προπαρεσκευάσθη ὑπὸ τῶν Περσῶν τὸ μέρος τοῦτο κυρίως ὡς κατάλληλον πεδίον μάχης, καθ' ὃ ἀνετώτερον ἠδύναντο νὰ μάχωνται οἱ ἀπειράριθμοι ἱππεῖς, τὰ δρεπανηφόρα ἁμάξια καὶ οἱ ἐλέφαντες τῶν συμμάχων Ἰνδῶν, καὶ τοῦτο διότι ἡ ἐν Ἰσσῷ προτέρα ἧττα τοῦ Δαρείου ἀπεδόθη τῷ στενῷ μᾶλλον τοῦ τόπου, καθ' ὃν ἅπας ὁ στρατὸς τοῦ Δαρείου ἔμενεν ἀνενέργητος, ἢ τῇ ὑπερτέρᾳ ἱκανότητι καὶ ἀνδραγαθίᾳ τῶν ἀνταγωνιστῶν!

Ὁ ἀριθμὸς τοῦ στρατοῦ τοῦ Δαρείου ἦτο καθ' ὑπερβολὴν μέγας, συμποσούμενος εἰς ἓν ἑκατομμύριον ἀνδρῶν καὶ 4,000 ἱππέων, κατ' Ἀρριανόν, οἵτινες, ὅσον καὶ ἂν ἐλαττώσωμεν αὐτούς, ἦσαν ἱκανοὶ νὰ περιστείλωσι καὶ νὰ καταθραύσωσι διπλασίους Μακεδόνας, ἂν εἶχον δραστήριον καὶ γενναῖον ἡγεμόνα, καὶ ἂν ἐνεπνέοντο ὑπὸ κοινοῦ τινὸς αἰσθήματος· ἦσαν ἐν ἐνὶ λόγῳ οἱ γενναιότεροι πολεμισταὶ τῆς Ἀσίας, συνειλεγμένοι ἐκ τῶν ἀτιθάσσων φυλῶν τοῦ Καβούλ, τοῦ Ὄξου, τῶν περιχώρων λαῶν τῆς Κασπίας θαλάσσης, τοῦ Περσικοῦ κόλπου, καὶ τῶν ὀρέων

τής Ἀρμενίας καὶ Σουσίας, μετὰ ἰσχυροῦ σώματος μισθοφόρων Ἑλλήνων, ἀλλ' οἱ τοιοῦτοι δὲν ἦσαν μόνον ξένοι καὶ ἀπηλλοτριωμένοι πρὸς ἀλλήλους, κατά τε τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἔθιμα, ἀλλὰ καὶ ἀμοιβαῖαι ἐχθρικαὶ διαθέσεις ὑπῆρχον μεταξὺ τῶν διαφόρων τούτων φυλῶν, αἵτινες δὲν διείποντο ὑπὸ γενικῆς τινος ἀρχῆς ἢ ἰδιαιτέρου τινὸς συμφέροντος.

Ὁ δ' Ἀλέξανδρος πρὸς ἀριστερὰν μὲν ἔχων τὰ Γορτυαῖα ὄρη, πρὸς δεξιὰν δὲ τὸν Τίγρητα, προὐχώρει ἤδη πρὸς μεσημβρίαν διευθυνόμενος πρὸς τὴν Ἀτουρίαν χώραν, ἔνθα μαθὼν παρὰ τῶν συλληφθέντων πάλιν κατασκόπων τῶν Περσῶν, ὅτι ὁ Δαρεῖος ἔφθασεν εἰς Γαυγάμηλα, ἔσπευσε καὶ οὗτος εἰς συνάντησιν αὐτοῦ καὶ τὴν ἑσπέραν τῆς 29ης Σεπτεμβρίου οἱ δύο στρατοὶ εὑρέθησαν ἀντιμέτωποι. Συμβούλιον δ' ἐν τῷ ἅμα συνεκροτήθη παρὰ τῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν τῶν Μακεδόνων, ἂν ἔπρεπεν ἀμέσως νὰ ἐπιπέσωσι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, καὶ πάντες μὲν ἔδειξαν, ὅτι ἐπεθύμουν εὐθὺς νὰ ἐπιπέσωσι κατὰ τῶν βαρβάρων, ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος ἠκολούθησε νῦν τὴν γνώμην τοῦ Παρμενίωνος, εἰπόντος κατὰ τὸ παρὸν μὲν νὰ στρατοπεδεύσωσιν ἐπὶ τῶν κατὰ τὰ Ἄρβηλα γηλόφων, αὐτὸς δὲ περιελθὼν ἁπάσας τὰς θέσεις, καθ' ἃς προέβλεπεν, ὅτι ἔμελλε νὰ συγκροτηθῇ μάχη, καὶ διερευνήσας μὴ ὑπῆρχον ὑποκρύφιοι τάφροι ἢ καὶ οἱουδήποτε ἄλλου εἴδους ὑπόνομοι καὶ ἔνεδραι, ἐπανέστρεψεν εἰς τὸ στρατόπεδον, καὶ τοὺς ἀρχηγοὺς συγκαλέσας τοῦ στρατοῦ εἶπεν αὐτοῖς :

«*Στρατηγοί,*

«Δὲν εἶναι ἀνάγκη ἐγὼ νὰ σᾶς προτρέψω καὶ νὰ σᾶς παρο-
»τρύνω νὰ φανῆτε πρόθυμοι ἐν τῷ προκειμένῳ ἀγῶνι· διότι ἱκα-
»νῶς ἤδη σᾶς προτρέπουσι καὶ σᾶς ἐνθαρρύνουσι, κατὰ τοῦτο, ἡ
»ἰδία ὑμῶν εὐτολμία καὶ τὰ λαμπρὰ κατορθώματα, ἅτινα ἐδεί-
»ξατε ἐν Γρανικῷ καὶ ἐν Ἰσσῷ, καὶ δι' ὧν ἐδοξάσατε τὰ Μακε-
»δονικὰ ὅπλα, ἐκ θεμελίων διασείσαντες τὸ κράτος τῶν Περσῶν.
»Δὲν προτρέπω λοιπὸν ὑμᾶς, ἀλλ' ἐπιθυμῶ, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, ἀ-
»ξιῶ, ὑμεῖς νὰ προτρέψητε τοὺς ὑφ' ὑμᾶς μαχομένους νὰ φανῶσι

»γενναῖοι καὶ πρόθυμοι κατὰ τὸν ἀγῶνα τοῦτον. Ὁ λοχαγὸς ἂς »ἐνθαρρύνῃ τὸν λόχον, ὁ ἴλαρχος τὴν ἴλην, ὁ ταξιάρχης τὴν τα- »ξιαρχίαν καὶ ὁ διοικητὴς τοῦ πεζικοῦ τὴν αὐτῷ ἐπιτετραμμέ- »νην φάλαγγα· διότι δὲν πρόκειται τώρα περὶ Συρίας καὶ Φοι- »νίκης, οὐδὲ περὶ τῆς Αἰγύπτου, ἀλλὰ περὶ τῆς Ἀσίας ὅλης, »περὶ τῆς ὁποίας καὶ θέλει ἀποφασισθῇ ποῖοι πρέπει νὰ ἦναι οἱ »κύριοι αὐτῆς, οἱ Ἕλληνες ἢ οἱ Πέρσαι. Οὐδὲ χρεία, πρὸς τού- »τοις, εἶναι νὰ ἐξεγείρητε τὴν πρὸς τὰ καλὰ προθυμίαν αὐτῶν· »διότι, οἴκοθεν, οὗτοι ὡς Μακεδόνες νοοῦσι καὶ πράττουσι τὸ »καθῆκον, ἀλλὰ νὰ διατάξητε αὐτοὺς νὰ τηρῶσιν ἐν τῷ κινδύνῳ »τὴν ἀνήκουσαν τάξιν, καὶ νὰ σιωπῶσι μὲν ὁσάκις εἶναι ἀνάγκη, »νὰ φωνάζωσι δ' ἐντόνως, ὁσάκις θεωρεῖται καλὸν τὸ βοᾶν, καὶ »νὰ ἀλαλάζωσιν ὁσάκις εἶναι καιρὸς ἀλαλαγμοῦ. Πρὸ πάντων δὲ »νὰ προσέχωσι νὰ ἀκούωσι καλῶς τὰ παραγγελλόμενα καὶ νὰ »ἐκτελῶσιν αὐτὰ ταχέως· διότι πρέπει νὰ ἐνθυμῶνται ἅπαντες, »ὅτι πᾶν τὸ μετ' ἀμελείας καὶ ἀπροσεξίας πραττόμενον ἀποβαί- »νει πρὸς βλάβην, τὸ δὲ μετ' ἐπιμελείας γινόμενον συντελεῖ πρὸς »βέβαιον ὄφελος.»

Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα παραγγείλας ὁ Ἀλέξανδρος, διέταξεν αὐτοὺς νὰ ἀπέλθωσιν εἰς τὰς σκηνὰς καὶ νὰ δειπνήσωσι, νὰ διατάξωσι δὲ καὶ τὸν στρατὸν νὰ ἀναπαυθῇ, ὥστε τὴν ἐπιοῦσαν νὰ ἦναι ἕτοιμος πρὸς μάχην.

Ἐν ᾧ δ' οἱ Μακεδόνες ἀνεπαύοντο, ὁ δ'' Αλέξανδρος διέτριβε περὶ τὴν σκηνήν μετὰ τοῦ μάντεως Ἀριστάνδρου, ἱερουργίας τινὰς ἀπορρήτους τελῶν, καὶ πρὸς τὸν *Φόβον* θυσίας προσφέρων, οἱ δὲ πρεσβύτεροι τοῦ ἀποσπάσματος τῶν ἑταίρων μετὰ τοῦ Παρμενίωνος ἵσταντο ἀναλογιζόμενοι τὸ μέγα τῆς ἐπιχειρήσεως ἔργον, ἅπασα ἡ κατὰ τὰ Γορδυαῖα ὄρη πεδιὰς ἐφαίνετο καταλάμπουσα ὑπὸ τῶν βαρβαρικῶν φώτων, συγκεχυμένος δὲ θόρυβος καὶ βοὴ ἀκατάληπτος ἐξήρχετο ὡς ἐκ πελάγους ἀχανοῦς: «*Πόσον μέγα, ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους, καὶ πόσον δύσκολον προφανῶς νὰ συμπλακῶμεν μετὰ τοῦ ἀπείρου τούτου πλήθους, καὶ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποφύγωμεν τοιοῦτον τρομερὸν κίνδυνον;*» Κοινῇ δὲ

γνώμη προσέρχεται ὁ Παρμενίων πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, ἀποπερατώσαντα τὰς θυσίας: «*Καλὸν εἶναι, Ἀλέξανδρε, εἶπε, νὰ ἐπιτεθῶμεν ἀμέσως διὰ νυκτὸς κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ἐν ᾧ ἐκεῖνοι εἶναι ἀπροφύλακτοι καὶ δὲν περιμένουσιν ἡμᾶς*».—«*Οὐ κλέπτω τὴν νίκην,*» ἀπήντησεν ἀγερώχως ὁ Ἀλέξανδρος. Καὶ τοῦτο μάλιστα φοβούμενος καὶ ὁ Δαρεῖος, ἐκράτει κατὰ τὴν νύκτα τὸν στρατὸν ἐν τῇ αὐτῇ θέσει ἐν ᾗ, κατ' ἀρχάς, εἶχε τοποθετήσει αὐτὸν, ἄνευ τάφρου καὶ χάνδακος, καὶ ἑπομένως μὴ ἔχων ἐξησφαλισμένον στρατόπεδον, ἐφοβεῖτο μὴ διὰ νυκτός, ἐπιπέσῃ κατ' αὐτοῦ ὁ ἐχθρός. Ἡ τοιαύτη δὲ θέσις ἔβλαψεν οὐκ ὀλίγον τοὺς Πέρσας, ἐξαντλήσασα τὰς δυνάμεις αὐτῶν ἕνεκα τῆς ἀϋπνίας καὶ ἀφαιρέσασα τὴν τόλμην· ὁ δ' Ἀλέξανδρος εἶχε προλάβει νὰ διευθετήσῃ καλῶς τὸν στρατόν, προτειχίσας αὐτὸν διὰ τάφρου καὶ χάρακος.

Ἀπελθόντος δὲ τοῦ Παρμενίωνος, ὁ Ἀλέξανδρος παρεδόθη εἰς βαθύτατον ὕπνον, κατὰ τὸ σύνηθες αὐτῷ, ὥστε ἅμα τῇ ἡμέρᾳ, οἱ στρατηγοὶ προσελθόντες ἠπόρουν περὶ τούτου, καὶ διέταξαν μὲν τοὺς στρατιώτας νὰ προγευματίσωσιν, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ καιρός, ἐν τούτοις, ἦτο ἐπὶ μᾶλλον κατεπείγων, ὁ Παρμενίων ἐμβὰς καὶ πάλιν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου, τρὶς αὐτὸν καλέσας ἐξ ὀνόματος, καὶ ἀφυπνίσας αὐτόν, παρέστησε τὸν θαυμασμὸν αὐτοῦ: «*Πῶς δύνασαι, εἶπε, τοσοῦτον βαθέως καὶ ἡσύχως νὰ κοιμᾶσαι, ὡς νὰ εἶχες ἤδη νικήσει, καὶ οὐχὶ ὡς μέλλων νὰ ἀγωνισθῇς τὸν σπουδαιότατον καὶ χρισιμώτατον τῶν ἀγώνων!*» Ὁ δ' Ἀλέξανδρος φχιδρῶς ὑπομειδιῶν: «*Καὶ δὲν σοὶ φαίνεται, εἶπεν, ὅτι ἐνικήσαμεν ἤδη, ἀφοῦ ἀπηλλάγημεν πλέον τοῦ κόπου νὰ περιπλανώμεθα καὶ νὰ ζητῶμεν εἰς ἀπεράντους καὶ ἐρήμους χώρας τὸν Δαρεῖον, ὅστις δεικνύει, ὅτι ἀποφεύγει τὴν μάχην;*»

Ἐγερθεὶς δὲ τῆς κλίνης ὁ Ἀλέξανδρος, ἐφόρεσεν ἐν τῷ ἅμα τὴν περικεφαλαίαν, ἥτις ἦτο μὲν σιδηρᾶ, ἀλλ' ἔστιλβεν ὡς ἄργυρος καθαρός, καὶ ἦτο ἔργον τοῦ περιφήμου καλλιτέχνου Θεοφίλου. Συνήθως δ' ὁ Ἀλέξανδρος ἐφόρει καὶ ἐπενδύτην Σικελικόν, ἐφ' οὗ ὑπῆρχε διπλοῦς θώραξ λινός, ἐκ τῶν ἐν Ἰσσῷ κυριευθέντων·

περὶ δὲ τὸν τράχηλον εἶχε προσηρμοσμένον περιτραχήλιον σιδηροῦν καὶ λιθοκόλλητον, εἶχε δὲ καὶ μάχαιραν θαυμαστὴν διά τε τὴν βαφὴν καὶ τὴν ἐλαφρότητα, δῶρον τῶν ἐν Κύπρῳ Κιτιέων, ἣν μετεχειρίζετο κατὰ τὰς μάχας· ἔφερε δὲ καὶ χλαμύδα πολύτιμον κατὰ τὴν ἐργασίαν, ἔργον τοῦ Ἑλικῶνος, περιφήμου ὑφαντοῦ τῆς Κύπρου, δῶρον αὐτῷ ὑπὸ τῶν Ροδίων προσενεχθέν. Καὶ ὅτε μὲν συνήθως ἵππευεν ὁ Ἀλέξανδρος, εἴτε προτρέπων, εἴτε δημηγορῶν, εἴτε διατάσσων καὶ ἐπιβλέπων τι, μετεχειρίζετο ἄλλον ἵππον, φειδόμενος τοῦ Βουκεφάλου, ὡς παρήλικος ἤδη, κατὰ δὲ τὴν ἔναρξιν τῆς μάχης προσήγετο αὐτῷ ὁ ἵππος ἐκεῖνος, ἐφ' οὗ ἐπιβαίνων ἤρχετο τῆς μάχης. Ἡ μάχη ἔμελλε νὰ ἀρχίσῃ, οἱ δὲ στρατοὶ παρετάχθησαν ὧδέ πως:

Τὸ μὲν εὐώνυμον μέρος τοῦ Δαρείου εἶχον οἱ Βάκτριοι ἱππεῖς ὑπὸ τοῦ σατράπου Βήσσου διοικούμενοι καὶ οἱ ὅμοροι τούτοις Ἰνδοὶ, καὶ οἱ Δάαι, καὶ οἱ Ἀραχῶται, εἶτα δ' ἦσαν οἱ Πέρσαι, ἱππεῖς ὁμοῦ καὶ πεζοί, ἀναμεμιγμένοι, καὶ οἱ Σούσιοι, καὶ οἱ Καδούσιοι, κατὰ δὲ τὸ δεξιόν, οἱ ἐκ τῆς Κοίλης Συρίας καὶ οἱ ἐκ τῆς Μεσοποταμίας, εἶτα δὲ οἱ Μῆδοι, οἱ Πάρθοι καὶ οἱ Σάκαι, ὑπὸ τὸν Μαβάκην, ἀκολούθως δ' οἱ Τάπουροι καὶ οἱ Ὑρκάνιοι, ὑπὸ τὸν Φραταφέρνην εἶτα δ' οἱ Ἀλβανοὶ καὶ οἱ Σακεσῖναι, κατὰ δὲ τὸ μέσον, ἔνθα ἦτο καὶ ὁ Βασιλεὺς Δαρεῖος, ἦσαν τεταγμένοι οἱ συγγενεῖς τοῦ βασιλέως, καὶ οἱ *μηλοφόροι* λεγόμενοι Πέρσαι ὡς φέροντες χρυσᾶ μῆλα περὶ τὰς λόγχας καὶ οἱ σύμμαχοι Ἰνδοὶ καὶ οἱ Κᾶρες, οἱ λεγόμενοι Ἀνάσπαστοι, καὶ οἱ Μάρδοι τοξόται, ἔτι δὲ βαθύτερον ἦσαν οἱ Οὔξιοι καὶ οἱ Βαβυλώνιοι, καὶ οἱ παρὰ τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ κάτοικοι καὶ οἱ Σιτακινοί. Κατὰ τὸ εὐώνυμον δέ, πρὸς τούτοις, ἦσαν προτεταγμένοι οἱ Σκύθαι ἱππεῖς καὶ χίλιοι περίπου Βακτριανοί. καὶ ἅρματα δρεπανηφόρα ἑκατόν· οἱ δ' ἐλέφαντες ἐτέθησαν πρὸς τὴν βασιλικήν ἴλην, ἔνθα ἦσαν καὶ περὶ τὰ πεντήκοντα ἄλλα ἅρματα· κατὰ δὲ τὸ δεξιὸν ἦσαν οἱ ἱππεῖς τῶν Ἀρμενίων καὶ τῶν Καππαδόκων, καὶ ἅρματα δρεπανηφόρα πεντήκοντα· οἱ δὲ μισθοφόροι Ἕλληνες ἦσαν προτεταγμένοι μετὰ ἐπισήμων Περσῶν κατ'

ἀμφότερα τὰ μέρη τοῦ Δαρείου ἀπέναντι τῆς φάλαγγος τῶν Μακεδόνων.

Ὁ δὲ στρατὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου συνέκειτο ἐκ διαφόρων ἰλῶν ἱππέων, ὧν ἴλαρχοι ἦσαν Κλεῖτος ὁ Δρωπίδου, ὁ καὶ Μέλας ἐπονομαζόμενος, ὁ Γλαυκίας, ὁ Ἀρίστων, ὁ Ἡρακλείδης, ὁ Μελέαγρος καὶ ὁ Ἡγέλοχος, γενικὸς δὲ διοικητὴς τοῦ ἱππικοῦ ἦτο ὁ Φιλώτας υἱὸς τοῦ Παρμενίωνος, τῆς δὲ φάλαγγος τῶν πεζῶν ἀρχηγοὶ ἦσαν ὁ Νικάνωρ, δευτερότοκος υἱός, τοῦ Παρμενίωνος Κοῖνος ὁ Πολεμοκράτους, ὁ Περδίκκας, ὁ Σιμμίας, ὁ Πολυσπέρχων, ὁ Κρατερός, ὁ Ἐριγύιος, παρῆσαν δὲ καὶ οἱ Ἀγριᾶνες, καὶ οἱ Παίονες, ὧν ἀρχηγοὶ ἦσαν ὁ Ἀρέτης καὶ ὁ Ἀρίστων, καὶ οἱ ἀκοντισταὶ τοῦ Βαλάκρου καὶ οἱ Θρᾷκες, ὧν ἀρχηγὸς ἦτο ὁ Σιτάλκης, καὶ οἱ Ὀδρύσσαι, καὶ διάφοροι ἄλλοι Ἕλληνες, σύμμαχοι καὶ μισθοφόροι· ἅπας δ' ὁ στρατὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου συνεποσοῦτο εἰς ἑπτακισχιλίους ἱππεῖς καὶ τεσσαράκοντα χιλιάδας πεζῶν.

Οὕτω δι' οἱ δύο στρατοί, προπαρασκευασμένοι εἰς μάχην ὄντες, ἅμα ὡς ἐπλησίασαν ἀλλήλοις λίαν πρωΐ, τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν, α΄ Ὀκτωβρίου, καὶ οἱ σαλπιγκταὶ ἐσάλπισαν ἑκατέρωθεν τὴν προσβολήν, οἱ στρατιῶται, ἅμα τῷ σαλπίσματι, μετὰ πολλῆς βοῆς καὶ πατάγου ἐφώρμησαν κατ' ἀλλήλων. Καὶ πρῶτον μὲν ὁ Ἀλέξανδρος διέταξε τοὺς πρὸ τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος παρατεταγμένους μισθοφόρους ἱππεῖς νὰ ἐπιπέσωσι κατὰ τῶν ἱππέων τοῦ Δαρείου, ἀλλ' οἱ Σκύθαι ἱππεῖς καὶ οἱ Βάκτριοι ἀντεπελθόντες ἔτρεψαν αὐτοὺς εἰς φυγήν, πολὺ πλειότεροι ὄντες τὸν ἀριθμόν Καὶ διατάσσει μὲν τότε ὁ Ἀλέξανδρος τοὺς Παίονας νὰ ἐπιπέσωσι κατὰ τῶν Σκυθῶν, οἵτινες καὶ ἠνάγκασαν αὐτοὺς νὰ ὑποχωρήσωσιν, ἀλλὰ καὶ οἱ Βάκτριοι κατὰ τῶν Παιόνων ὁρμήσαντες, τούς τε φυγόντας Σκύθας ἐπανήγαγον εἰς τὴν μάχην, καὶ κρατερὰν συνέστησαν συμπλοκὴν, καθ ἣν πολλοὶ μὲν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ἔπιπτον, ἀλλὰ πλειότεροι ἦσαν ἐκ τῶν Μακεδόνων· συγχρόνως δὲ καὶ οἱ βάρβαροι ἀπέλυσαν μὲν τὰ δρεπανηφόρα ἅρματα πρὸς τὸ μέρος, ἔνθα ἦτο ὁ Ἀλέξανδρος, ἀλλ'

ἀπέτυχον. Οἱ Ἀγριᾶνες καὶ τὸ ἱππικὸν τῶν *ἑταίρων*, ἄλλα μὲν τῶν ἁρμάτων κατακοντίζοντες ἔτρεπον εἰς φυγήν, ἄλλα δὲ καὶ συλλαμβάνοντες κατέκοπτον τοὺς ἵππους αὐτῶν. Καὶ ὁ μὲν Δαρεῖος ἐπήγαγεν ἅπασαν τὴν ἰδίαν φάλαγγα κατ' αὐτῶν, ὁ δ' Ἀλέξανδρος τὸν μὲν Ἀρέτην καὶ τὸν Κλέανδρον, ἀρχηγοὺς τῶν μισθοφόρων Ἑλλήνων, διέταξε νὰ ἐπιπέσωσιν, ἐν σώματι, κατὰ τῶν ἱππέων, οἵτινες καὶ ἐσκόπευον νὰ περικυκλώσωσι τὸ δεξιὸν τῶν Μακεδόνων κέρας, ἐκεῖνος δὲ μεγάλην ἔχων πεποίθησιν ἐπὶ τῶν *ἱερῶν* τὸ μὲν ἀκόντιον εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα μεταβιβάσας, τὴν δὲ δεξιὰν ἀνατείνας εἰς τὸν οὐρανόν, ἐδέετο λέγων :

«*Θεοὶ μεγαλοδύναμοι ! ἂν πέπρωται νὰ καταλυθῇ ἡ Περσικὴ μοναρχία, ἐνισχύσατε τοὺς Ἕλληνας καὶ ἐμέ, ὅστις ὡς ἀντιπρόσωπος αὐτῶν ἀνέλαβον τὸ μέγα τοῦτο ἔργον !*»

Καὶ τοῦτο εὐχηθεὶς ἔσπευσεν ἀλαλάζων μετὰ τοῦ ἱππικοῦ τῶν ἑταίρων κατὰ τῆς προπαρεσκευασμένης φάλαγγος. Ὑπὸ ἀπεριγράπτου δ' ἐνθουσιασμοῦ κατεσχέθη ὁ Ἀλέξανδρος ῥίψας τὰ βλέμματα ἐπὶ τὸν Δαρεῖον, ὅστις ἦτο ὡραῖος καὶ μέγας, ἐφ' ὑψηλοῦ ἅρματος ἐποχούμενος καὶ ὑπὸ πολλῶν καὶ λαμπρῶς ἐνδεδυμένων ἱππέων περιφρουρούμενος. Ἔχαιρε δ' ἐπὶ τούτῳ, ὡς λέων πεινα λέος, ἀπέναντι αὐτοῦ ὑπερηφάνου μέν, ἀλλὰ καὶ δειλοῦ. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἡ μάχη δὲν ἐγένετο ἐκ τοῦ συστάδην, ἀλλ' ὅσον οὔπω ὁ Ἀλέξανδρος, κατὰ τὸ σύνηθες αὐτῷ, ὡς μαινόμενος καὶ πάλιν, ἐπιπίπτων κατὰ τῶν περὶ αὐτὸν γενναίως μαχομένων Περσῶν, διασχίζει τὰς τάξεις αὐτῶν, καὶ τρομερὸν ἐπήγαγεν ὄλεθρον. Ἀλλεπαλλήλως δὲ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ Δαρείου ἔπιπτον φονευόμενοι οἱ ἄριστοι καὶ οἱ γενναιότεροι τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ, συγχρόνως δὲ καὶ ὁ Δαρεῖος διέτρεξε τὸν μέγιστον τῶν κινδύνων, μὴ δυνάμενος νὰ στρέψῃ εἰς τὰ ὀπίσω τὸ ἅρμα καὶ νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ πεδίου τῆς μάχης· διότι οἱ τροχοὶ ἐκυλίοντο ἐμπλεκόμενοι εἰς τὰ πτώματα τῶν Περσῶν καὶ οἱ ἵπποι ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν νεκρῶν ἀποκρυπτόμενοι, ἐξεπήδων καὶ κατετάραττον τοὺς ἡνιόχους καὶ ἀναβάτας. Ἐπὶ τέλους δ' ὁ Δαρεῖος ἀναγκασθεὶς νὰ ἀφήσῃ τὸ ἅρμα καὶ τὰ ὅπλα, ἐτράπη

εἰς φυγήν, ὡς ἐν τῇ ἐν Ἰσσῷ μάχῃ, ἀναβάς, ὡς λέγεται, ἐπὶ θηλείας νεοτόκου ἵππου, ἀλλὰ καὶ πάλιν δὲν ἤθελε διαφύγει τὰς χεῖρας τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἂν μὴ συνέβαινε τὸ ἀκόλουθον τῷ Παρμενίωνι περιστατικόν:

Οὐ μόνον πρὸ τῆς μάχης, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν κίνδυνον αὐτὸν ὁ Ἀλέξανδρος τὸ δεξιὸν κέρας διοικῶν, ἐφάνη πράγματι μέγας, διατηρῶν τὴν ἐλευθερίαν τῶν διαλογισμῶν καὶ τὸ θάρρος. Κατὰ τὸ εὐώνυμον ὅμως, περὶ τὸν Παρμενίωνα, ἡ μάχη διαφόρους ἔλαβε τροπάς. Τὸ Βακτριανὸν ἱππικὸν ἐπέπεσε μετὰ θορύβου πολλοῦ καὶ ὁρμῆς κατὰ τῶν Μακεδόνων· συγχρόνως δὲ καὶ ὁ γνωστὸς Μαζαῖος ἔπεμψε τάγμα ἱππέων, διατάξας αὐτοὺς νὰ προσβάλωσι τοὺς τὰ σκεύη ἔξωθεν τῆς φάλαγγος φυλάττοντας. Ὑπ' ἀμφοτέρων δὲ τῶν περιστατικῶν τούτων καταθορυβηθεὶς ὁ Παρμενίων, ἔπεμψεν ἀμέσως ἀγγελιαφόρον πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, ζητῶν βοήθειαν παρ' αὐτοῦ. συγχρόνως δὲ καὶ ἀναγγέλλων αὐτῷ, ὅτι τὸ χαράκωμα αὐτῶν κυριεύεται, ἂν ὅσον τάχιστα δὲν πέμψῃ βοήθειαν ἰσχυράν. Ἔτυχε δ' ὁ Ἀλέξανδρος τὴν στιγμὴν ταύτην παρέχων πρὸς τοὺς μαχομένους διαταγὴν ἐφόδου· ὡς δ' ἤκουσε τὰ παρὰ τοῦ Παρμενίωνος μηνυθέντα: «*Παραλογίζεται*, εἶπεν, *αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, οὐδ' ἔχει σώας τὰς φρένας,*» λησμονήσας ἐν τῇ ταραχῇ αὐτοῦ, ὅτι ἂν μὲν νικήσωσι θὰ λάβωσι καὶ τὰ τῶν ἐχθρῶν, ἂν δὲ νικηθῶσι, πρέπει νὰ φροντίζωσιν οὐχὶ περὶ χρημάτων, καὶ ἀνδραπόδων, καὶ σκευῶν, ἀλλὰ πῶς νὰ ἀποθάνωσιν ἐνδόξως καὶ λαμπρῶς ἀγωνιζόμενοι. Καὶ ὄντως ὁ Παρμενίων, κατὰ τὴν μάχην ταύτην, ὑπῆρξε πάντῃ νωθρὸς καὶ ἀδρανής, εἴτε διότι τὸ γῆρας παρέλυσεν ἤδη μέρος τῆς τόλμης αὐτοῦ, εἴτε διότι, ὡς λέγει καὶ ὁ τὰ ταῦτα ἱστορῶν Καλλισθένης, ἐφθόνησε τὸν Ἀλέξανδρον διὰ τὴν ἔμφυτον αὐτοῦ πολεμικὴν ἱκανότητα καὶ τὸν ὄγκον τῆς δυνάμεως, ὁ δὲ βασιλεὺς ἀγαναχτήσας, ἐνταὐτῷ δὲ καὶ λυπηθεὶς διὰ τὸ μήνυμα τοῦ Παρμενίωνος, ἀπὸ μὲν τῶν στρατιωτῶν ἀπέκρυψε τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ καὶ θέλων δῆθεν νὰ παύσῃ τὸν φόνον, ὡς ἐπελθούσης τῆς νυκτός, ἐσήμανε τὴν ἀνάκλησιν, καὶ ὥρμησε μὲν ἐπιφέρων βοήθειαν

πρὸς τὸ κινδυνεῦον μέρος, καθ' ὁδὸν ὅμως ἀνεχαιτίσθη, μαθὼν ὅτι οἱ ἐχθροὶ ἡττηθέντες ἐτράπησαν εἰς φυγήν.

Ἡ περὶ τὰ Ἄρβηλα μάχη ἐγένετο κατ' Ὀκτώβριον, καθ' ἣν παρὰ μὲν τῶν Μακεδόνων ὑπὲρ τοὺς πεντακοσίους ἔπεσον, οὐκ ὀλίγοι δ' ἐτραυματίσθησαν, ἐν οἷς καὶ ὁ ἐπιστήθιος φίλος τοῦ Ἀλεξάνδρου, Ἡφαιστίων, ὁ νῦν ἀρχηγὸς τῶν σωματοφυλάκων, στρατηγὸς Περδίκκας, ὁ Κοῖνος, ὁ Μενίδας καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν ἐπιφανεστέρων ἀρχηγῶν· παρὰ δὲ τῶν βαρβάρων πεζοὶ μὲν καὶ ἱππεῖς πλεῖστοι κατεκόπησαν, οὐκ ὀλίγοι δὲ καὶ ᾐχμαλωτίσθησαν, καὶ οἱ ἐλέφαντες δέ, πρὸς τούτοις, οἵ τε ἵπποι, καὶ τὰ ἅρματα καὶ ἅπαν τὸ στρατόπεδον αὐτῶν κατελήφθησαν· οἱ δὲ λοιποὶ φυγάδες τῶν Περσῶν ὑπὸ τῶν Μακεδόνων καταδιωκόμενοι διευθύνθησαν πρὸς τὸν Λύκον ποταμόν. Ἐπειδὴ δ' ἐν τῷ ἅμα ἡ γέφυρα ἐγεμίσθη μεγάλου πλήθους προσδραμόντος, πλεῖστοι ἀπωλέσθησαν σπεύδοντες νὰ διαβῶσι τὸν ποταμὸν πίπτοντες ὁ εἰς ἐπὶ τοῦ ἄλλου μᾶλλον, ἢ ὑπὸ τῆς μαχαίρας τῶν νικητῶν σφαζόμενοι. Ὁ δ' Ἀλέξανδρος φθὰς εἰς τὸν ποταμὸν τὴν αὐτὴν ἑσπέραν, καταδιώκων τὸν ἐχθρόν, ἔμεινε μέχρι τοῦ μεσονυκτίου, παρέχων ἀνάπαυσίν τινα πρὸς τὸν στρατόν, καὶ τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ἐπέστρεψεν εἰς Ἄρβηλα, ἐξ ὧν καὶ τὸ ὄνομα ἔλαβεν ἡ μάχη. Καὶ ἐπεθύμει μὲν νὰ συλλάβῃ τὸν Δαρεῖον, ἀλλ' ἀπέτυχε. Διότι ὁ Δαρεῖος προλαβὼν διέβη πρὸς τὰ κατὰ τὰ Ἐκβάτανα τῆς Μηδίας μέρη, διερχόμενος τὰ ὄρη τῆς Ἀρμενίας καὶ παρακολουθούμενος ὑπὸ μεγάλου ἀποσπάσματος Βακτριανῶν ἱππέων, ἀλλ' ἅπαντες οἱ θησαυροὶ καὶ αἱ ἀπασκευαὶ αὐτοῦ ἔπεσον καὶ αὖθις εἰς τὰς χεῖρας τοῦ νικητοῦ. Οὐδὲν δ' ἄλλο τὴν σήμερον σώζεται ἐκ τοῦ μέρους τούτου, ἔνθα συνέβη ἡ τρομερὰ αὕτη μάχη, ἢ τόπος τις καλούμενος *Βέητ-Γέρμα*, ἤτοι οἶκος ὀστέων!

Τοιοῦτο τέλος ἔλαβεν ἡ ἐν Ἀρβήλοις περιβόητος μάχη, δι' ἧς ἡ μεγάλη μὲν δυναστεία τῶν Περσῶν κατελύθη παντάπασιν, ὁ δ' Ἀλέξανδρος διὰ ταύτης ἀνηγορεύθη ἀπόλυτος βασιλεὺς καὶ κυρίαρχος τῆς Ἀσίας.

Ἡ μάχη αὕτη τῶν Ἀρβήλων ἀφῆκεν ἐποχὴν ἐπίσημον ἐν τῇ

ἱστορίᾳ τῆς Ἀσίας, καταλύσασα δυναστείαν, ἐξ ἧς ἔλαβε τέλος ἡ μοναρχία τῶν Μηδο-Περσῶν. Καίπερ δὲ ζῶν εἰσέτι ὁ Δαρεῖος, ἦτο ὅμως πάντῃ ἀνίσχυρος καὶ πράγματι πεπτωκὼς τοῦ θρόνου· διότι τὸ πλεῖστον καὶ τὸ καλλίτερον μέρος τοῦ κράτους ἦ ἀπεσπάσθη ἤδη ἀπὸ τῶν χειρῶν αὐτοῦ, ἦ ἦτο ἕρμαιον τῷ μέλλοντι νὰ κυριεύσῃ αὐτὸ δορυκτήτορι. Τὸ πρῶτον δ' ἤδη λέγεται, ὅτι ἡ εὐρωπαϊκὴ ἐπιρροὴ ἀπεκατέστη ἐπὶ μεγάλου μέρους τοῦ ἀνατολικοῦ κόσμου. Ἡ ἐν Ἀρβήλοις μάχη ἀποτελεῖ οὐχ ἧττον ἐπίσημον ἐποχὴν καὶ ἐν τῇ ζωῇ τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ ἀπὸ τοῦδε ὁ χαρακτὴρ τοῦ ἥρωος ἤρχισε νὰ μετατρέπηται πολὺ διάφορον λαμβάνων μορφήν. Διότι τὰ πρωΐμως ἤδη ἀναφανέντα ἀγαπητὰ ὄνειρα τῆς φιλοδοξίας, καὶ πρωΐμως ἐπίσης ἐκπληρωθέντα, ὁλέθριον ἐπήγαγον ἀποτέλεσμα καὶ μεγίστην ἐπέφεραν βλάβην ἐπὶ τῶν καλῶν αὐτοῦ, ἐκ φύσεως, ἰδιωμάτων. Μέγας νῦν καὶ πανίσχυρος γενόμενος, ὑπὸ τύφου δὲ καὶ ἀλαζονείας ἐπαιρόμενος, κατέστη ἰδιότροπος, τυραννικὸς καὶ σκληρός, καὶ εἰς τὴν παρεκτραπεῖσαν αὐτοῦ φύσιν ἐγκαταλιμπανόμενος, ἀφῆκεν ἐλεύθερον τὸν ῥοῦν πρὸς τὰ παράλογα αὐτοῦ πάθη, ὑφ' ὧν καὶ ὠθεῖτο εἰς φρικτὰ ἐγκλήματα, ἅτινα ἐπήγαγον αὐτῷ τὸν ἔλεγχον τῆς συνειδήσεως καὶ ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτοῦ ἀπηλλοτρίωσαν πᾶν αἴσθημα φιλίας καὶ καθήκοντος, ἅπερ διαμένουσιν ὡς ἀμαυραὶ κηλῖδες ἐπί τε τοῦ εὐγενοῦς χαρακτῆρος καὶ τοῦ λαμπροῦ σταδίου αὐτοῦ, ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα ὅμως καὶ νὰ ἀρνηθῶμεν, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος διετήρησεν ἱκανὰ ἴχνη μετριοφροσύνης, δικαιοσύνης καὶ αὐταπαρνήσεως, δι' ὧν διεκριθη ἡ ἀρχὴ τῆς ἐκτάκτου αὐτοῦ ζωῆς.

Ἀπὸ τῆς σκηνῆς δὲ τῆς τελευταίας ταύτης μάχης ἀμφότεροι οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ἀντιπάλων στρατιῶν περιῆλθον εἰς ἀμηχανίαν, ποίαν πορείαν νὰ λάβωσι, καὶ ὁ μὲν Δαρεῖος ἔσπευσεν εὐθὺς πρὸς τὰ μέρη τῆς Μηδίας παρὰ τὰ ὄρη τῆς Ἀρμενίας, ὁ δὲ νικητὴς στρατὸς προέβη πρὸς νότον, προθυμούμενος νὰ δρέψῃ τοὺς καρποὺς τῶν νέων αὐτοῦ δαφνῶν κατὰ τὰς πλουσίας μεγαλοπόλεις τοῦ Εὐφράτου καὶ Τίγριδος. Αἱ θύραι, ἐν πρώτοις, τῆς Βαβυλῶνος ἠνεῴχθησαν ἀμέσως πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ προσερχο-

μένου δορυκτήτορος, οἱ δ' ἐπισημότεροι τῶν κατοίκων ἐξῆλθον εἰς ὑποδοχὴν αὐτοῦ μετὰ μεγάλης ὑποκλίσεως καὶ δώρων. Οὐδέποτε δ' οὗτοι ἔδειξαν κλίσιν τινὰ ἢ συμπάθειαν πρὸς τοὺς Πέρσας, οἵτινες ὡς ὑποτελεῖς θεωροῦντες τοὺς κατοίκους αὐτῆς λίαν δυναστικῶς καὶ τυραννικῶς ἐφέροντο πρὸς αὐτούς.

Ὁ νέος ἡγεμὼν εἰσῆλθεν εἰς τὴν κολοσσαίαν πόλιν τῆς Σεμιράμιδος μετ' ἀνεκφράστων τιμῶν καὶ περιποιήσεων. Πρῶτος δ' ἐξῆλθεν εἰς προϋπάντησιν αὐτοῦ ὁ γνωστὸς Μαζαῖος, καταφυγὼν εἰς τὴν πόλιν ταύτην μετὰ τῶν ἐνηλίκων υἱῶν, διατηρῶν μὲν, φυσικῷ τῷ λόγῳ, τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ ἐπιρροήν, ἀλλ' ἕτοιμος νὰ ζητήσῃ ἔλεος καὶ νὰ παραδώσῃ ἑαυτὸν καὶ τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν πρὸς τὸν ἀναφαινόμενον ἤδη νικητήν. Ἐχάρη δὲ τὰ μέγιστα ὁ Ἀλέξανδρος βλέπων, ὅτι τοσοῦτον ταχέως εἰς χεῖρας αὐτοῦ ἔπιπτε πόλις, ἧς ἡ πολιορκία πολὺν ἀπήτει χρόνον καὶ κόπον, καὶ ὅτι ὁ τοσοῦτον ἐπίσημος καὶ γενναῖος Μαζαῖος οὕτω προθύμως ὑπετάσσετο αὐτῷ. Εὐμενῶς δ' ὁ Ἀλέξανδρος ὑποδεχθεὶς τὸν Πέρσην μετὰ τῶν υἱῶν ἐν μεγάλῃ πομπῇ καὶ παρατάξει προέβη ἐντὸς τῆς πόλεως. Καὶ μέρος μὲν τῶν Βαβυλωνίων διέμεινεν ἐντὸς τῶν τειχῶν αὐτῆς, ἑτοιμαζόμενοι νὰ ὑποδεχθῶσι τὸν νέον αὐτῶν μονάρχην, πλεῖστοι δ' ἐξῆλθον εἰς προϋπάντησιν αὐτοῦ, ἐν οἷς διεκρίνετο ὁ ἐν Βαβυλῶνι θησαυροφύλαξ τοῦ Δαρείου Βαγοφάνης. Ἀμιλλώμενος οὗτος νὰ ὑπερτηρήσῃ τοῦ Μαζαίου ἔστρωσεν ἄνθη ποικίλα, καθ' ἅπασαν τὴν ὁδόν, καὶ κατὰ τὰ πλάγια αὐτῆς ἀργυροῦς καθίδρυσε βωμούς, ἐφ' ὧν σωρεσώρευσεν ἀφθόνως λιβανωτοὺς καὶ παντοειδῆ ἀρώματα, διάφορα δὲ καὶ ποικίλα παρηκολούθουν αὐτῷ δῶρα, ἤτοι ἀγέλαι βοῶν καὶ ἵππων, καὶ λέοντες καὶ πάνθηρες ἐντὸς κλωβῶν, μετὰ τούτους δ' εἵποντο οἱ Χαλδαῖοι καὶ οἱ μάγοι καὶ οἱ μουσικοὶ μετὰ διαφόρων ὀργάνων, δι' ὧν συνήθως ὑμνεῖτο ὑπ' αὐτῶν ὁ βασιλεύς, καὶ τέλος προσήρχοντο οἱ Βαβυλώνιοι ἱππεῖς μετὰ μεγάλης πολυτελείας. Καὶ χρόνον μέν τινα διαμείνας ὁ Ἀλέξανδρος ἐν Βαβυλῶνι, καθ' ὃν δὲν ἔλειψε μετὰ τῶν Χαλδαίων διαλεγόμενος, καὶ οὐκ ὀλίγον, πρὸς τούτοις, ἐνησχολήθη εἰς τὴν εὐπρέπειαν

τῆς πόλεως, διατάξας τοὺς κατοίκους νὰ ἀνοικοδομήσωσι τὰ ὑπὸ τοῦ Ξέρξου, ζητοῦντος νὰ ἀποπλύνῃ τὸ αἶσχος τὸ διὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν προγενόμενον αὐτῷ, καταστραφέντα ἱερὰ οἰκοδομήματα, καὶ ἰδίᾳ τὸν ναὸν τοῦ Βήλου, ἐν ᾧ οἱ Βαβυλώνιοι παρεῖχον τὴν πρώτην μεταξὺ τῶν θεῶν λατρείαν, καὶ πρὸς ὃν καὶ ὁ δορυκτήτωρ ἰδιαιτέραν προσήνεγκε θυσίαν, τιμῶν οὕτω τοὺς θεοὺς τῶν μερῶν, ἐν οἷς ἐπεθύμει νὰ ἀναφαίνηται ὡς φίλος καὶ εὐεργέτης. Ὡς ἀναγεννωμένην δὲ θεωρῶν ὁ Ἀλέξανδρος τὴν ἐπισημότητα τῆς «*δόξης τῶν βασιλείων*,» ἡτοιμάζετο νὰ καταστήσῃ τὴν Βαβυλῶνα πρωτεύουσαν τοῦ μεγάλου καὶ λίαν ἐκτεταμένου Κράτους αὐτοῦ, ἀλλ' ἕτερος ἤδη πολὺ ἰσχυρότερος ἀντίπαλος παρίσταται ἀπέναντι αὐτοῦ : «*τὸ ὀλέθριον δρέπανον τοῦ θανάτου*,» ἕτοιμον ἤδη νὰ καταστρέψῃ ἐν τῷ μέσῳ τῶν θριάμβων αὐτοῦ ἅπαντας τοὺς μεγαλεπηβόλους σκοποὺς τοῦ νεαροῦ κατακτητοῦ.

Κρίνων δ' ἐκ πρώτης ἀφετηρίας ὁ Ἀλέξανδρος ἀναγκαιότατον νὰ συγχωνεύσῃ τοὺς Ἕλληνας μετὰ τῶν Περσῶν, ὡς ἐν Ἀρμενίᾳ μὲν διώρισε σατράπην τὸν παραδόντα αὐτῷ τὴν ἀκρόπολιν τῶν Σάρδεων Μιθρίνην, καὶ ἐν Αἰγύπτῳ τὸν Ἀμμυνάπην καὶ Μαζάκην, οὕτω καὶ ἐν Βαβυλῶνι καταστήσας σατράπην τὸν Μαζαῖον, μεθ' οὗ συστράτηγον ἀφῆκε τὸν Ἀμφιπολίτην Ἀπολλόδωρον, ὡς εἰσπράκτορα δὲ τῶν φόρων τὸν Ἀσκληπιόδωρον; καὶ ὡς φρούραρχον τὸν ἀδελφὸν τοῦ Παρμενίωνος Ἀγάθωνα, αὐτὸς ἀνέλαβε τὴν εἰς τὰ Σοῦσα ἄγουσαν.

Ἡ προσφιλὴς χειμερινὴ καθέδρα τῶν βασιλέων τῆς Περσίας; τὰ Σοῦσα, ἔνθα μετὰ εἴκοσιν ἡμερῶν. ὁδοιπορίαν ἔφθασεν ὁ Ἀλέξανδρος, προθύμως ὑπετάγη αὐτῷ, θέσασα τοὺς μεγάλους θησαυροὺς αὐτῆς, συμποσουμένους εἰς ἱκανὰς χιλιάδας ταλάντων, εἰς τὴν διάθεσιν αὐτοῦ. Ἐν τῇ πόλει δὲ ταύτῃ εὑρέθησαν ἐπίσημα λείψανα, ἐξ Ἑλλάδος εἰς Περσίαν μετακομισθέντα ὑπὸ τοῦ Ξέρξου ὡς τρόπαια, πολλά τε ἄλλα ἀλλὰ, πρὸ πάντων, οἱ χάλκινοι ἀνδριάντες τῶν τυραννοκτόνων Ἁρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος, ἐν τῷ ἅμα δ' ὁ νέος δυνάστης διέταξε νὰ σταλῶσιν εἰς Ἀ-

θήνας οἱ ἀνδριάντες οὗτοι, οἵτινες καὶ ἐτέθησαν πάλιν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ τῶν ἀρχαίων βάσεων αὐτῶν, μετὰ μεγίστης χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως κατὰ τὸν Κεραμεικόν, καταντικρὺ τοῦ Μητρῴου καὶ τοῦ λεγομένου βωμοῦ τῶν Εὐδανέμων. Ἐν ᾧ δ' εἰσέτι ὁ στρατὸς τῶν Μακεδόνων διέτριβεν ἐν Σούσοις παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Χοάσπου ποταμοῦ, ἀφίκετο ὁ ἐκ Γάζης πρὸ ἑνὸς ἔτους εἰς Ἑλλάδα ἀποσταλεὶς Ἀμύντας ὁ Ἀνδρομέδους, ἄγων ἱκανὸν ἀριθμὸν νεοσυλλέκτων, δι' ὧν ὁ τακτικὸς στρατὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου συνεποσοῦτο ἤδη εἰς 62,000 ἀνδρῶν. Ἐνταῦθα δ' ὁ Ἀλέξανδρος ἀφήσας τὴν ἄχρι τοῦδε παρακολουθοῦσαν αὐτὸν μητέρα τοῦ Δαρείου μετὰ τῶν θυγατέρων καὶ υἱοῦ, καὶ διορίσας τοὺς μέλλοντας νὰ διδάξωσιν αὐτοὺς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἐνταὐτῷ δὲ καὶ σατράπην τῆς Σουσιανῆς διορίσας τὸν Πέρσην Ἀβουλίτην, δι' οὗ μέσου προσοικειούμενος τοὺς Πέρσας ἐδείκνυεν, ὅτι μετεχειρίζετο αὐτοὺς ὡς φίλους, ἐνταυτῷ δὲ καὶ τὸν Μένητα καταστήσας ὕπαρχον Συρίας καὶ Φοινίκης καὶ Κιλικίας, παρέσχεν αὐτῷ τρισχίλια ἀργυρᾶ τάλαντα, παραγγέλλων νὰ ἀποστείλῃ πρὸς τὸν ἐν Μακεδονίᾳ Ἀντίπατρον, ὅσα χρειάζεται διὰ τὸν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους πόλεμον. Θυσίας δ' ἐπὶ τέλους καὶ ἀγῶνας δημοσίους τελέσας ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ μεγαλοπρεποῦς λαμπαδηφορίας, διαβὰς τὸν Πασιτίγριν ποταμὸν ἐμβάλλει εἰς τὴν παρακειμένην γῆν τῶν Οὐξίων. Ἐκ τούτων δ' οἱ μὲν τὰ πεδινὰ μέρη κατοικοῦντες καὶ ὑπακούοντες τοῖς Πέρσαις, ἀμαχητεὶ παρεδόθησαν τῷ Ἀλεξάνδρῳ, οἱ δ' ὀρεινοί, οἱ καὶ μαχιμώτεροι, πάντῃ ἀνεξάρτητοι διατελοῦντες, οὐ μόνον δὲν παρεδέχθησαν αὐτόν, ἀλλὰ καὶ ἡτοιμάσθησαν νὰ ἀντιστῶσι γενναίως, διὸ καὶ πέμψαντες κήρυκας πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, ἀπῄτουν παρ' αὐτοῦ τὸ τέλος, ἤτοι τὸν δασμόν, ὃν συνήθως ἀπέτιον πρὸς αὐτοὺς οἱ βασιλεῖς τῶν Περσῶν, διὰ τῶν ὀρέων αὐτῶν μεταβαίνοντες εἰς Περσέπολιν. Καὶ πρὸς ἀπάντησιν μὲν παρήγγειλεν αὐτοῖς ὁ Ἀλέξανδρος νὰ περιμένωσιν εἰς τὰ στενά, ἔνθα ἔσπευσαν προθύμως καὶ οἱ Οὔξιοι, ζητοῦντες νὰ λάβωσι τὰ τεταγμένα· ἐκεῖνος δὲ παραλαβὼν τοὺς βασιλικοὺς σωματοφύλακας

καὶ ὀκτακισχιλίους τῶν ἄλλων στρατιωτῶν, προέβη διὰ νυκτὸς κατ' αὐτῶν, διὰ τραχείας καὶ δυσβάτου ὁδοῦ, καὶ περὶ τὰ χαράγματα τῆς ἡμέρας ἀπροσδοκήτως εἰς τὰς κώμας αὐτῶν εἰσελάσας, πλείστους μὲν ἐξ αὐτῶν ἀπέκτεινεν ἐν ταῖς κλίναις αὐτῶν κοιμωμένων ἐπιπίπτων, οἱ δὲ λοιποὶ κατέφυγον εἰς τὰ ὄρη, ἔνθα καὶ κατεκόπησαν ὑπὸ τοῦ ἐκεῖ ἐνεδρεύοντος Κρατεροῦ, τοῦ μετὰ μεγάλης δυνάμεως πεμφθέντος πρὸ μικροῦ· μόλις δὲ πεισθεὶς εἰς τὰς ὑπὲρ αὐτῶν δεήσεις τῆς μητρὸς τοῦ Δαρείου, συνεχώρησεν αὐτοῖς ὁ Ἀλέξανδρος, ἐπιβάλων αὐτοῖς νὰ πέμπωσιν ἐτησίως αὐτῷ ἑκατὸν ἵππους, πεντακόσια φορτηγὰ ζῶα καὶ τριάκοντα χιλιάδας προβάτων, περὶ χρηματικοῦ δὲ ποσοῦ οὐδὲ λόγος ἐγένετο· διότι οἱ Οὔξιοι περιωρίζοντο μόνον ἐν τῇ καλλιεργείᾳ τῆς γῆς καὶ ἐν τῷ ποιμενικῷ βίῳ. Ἐκεῖθεν δ' ὁ Ἀλέξανδρος εἰσέδυσεν εἰς τὴν κυρίως Περσίαν, τὴν Περσέπολιν, διελθὼν τὰς Περσίδας λεγομένας Πύλας. Τὰ στενὰ δὲ ταῦτα ἐφύλασσε νῦν περιτειχίσας ὁ γενναῖος σατράπης Ἀριοβαρζάνης μετὰ εἰκοσιπέντε χιλιάδων στρατοῦ. Καὶ νομίζων μὲν ὁ Ἀλέξανδρος ὅτι ἤθελεν ἐκβιάσει τὴν δίοδον, ἐπῆλθε μετὰ μεγάλης ὁρμῆς, ἀλλ' οἱ πολέμιοι ἀπὸ ὑψηλοτέρων καὶ ἐπικαιροτέρων ἐπιπίπτοντες θέσεων, πολλοὺς μὲν ἐφόνευσαν, οὐκ ὀλίγους δὲ καὶ ἐτραυμάτισαν τῶν Μακεδόνων, κατ' αὐτῶν μεγάλους κυλίοντες ἀμαξιαίους λίθους· ἐξ ἐκείνων δ' οὐδεὶς ἔπαθέ τι κακόν. Καὶ ἠναγκάσθη μὲν ὁ Ἀλέξανδρος διὰ σάλπιγγος νὰ σημάνῃ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ στρατοῦ, ἀπορουῦντος ὅμως αὐτοῦ περὶ τοῦ πρακτέου, Λύκιός τις αἰχμάλωτος, δίγλωσσος, παραστὰς ἐνώπιον τοῦ Ἀλεξάνδρου: «*Βασιλεῦ*, εἶπεν, *ὑπάρχει καὶ ἄλλη ὁδὸς χιονώδης μέν, ἀλλὰ κατάφυτος, διὰ τῆς ὁποίας δύνασαι ἀσφαλῶς νὰ διαβιβάσῃς τὸν στρατόν σου εἰς τὴν Περσίαν, ἀφίνων πολὺ ὀπίσω καὶ πολὺ μακρὰν τοὺς φυλάσσοντας τὴν δίοδον.*» Ταῦτα δὲ μετὰ μεγάλης χαρᾶς ἀκούσας ὁ Ἀλέξανδρος διέταξε τὸν Λύκιον νὰ ὁδηγήσῃ αὐτούς, πολλὰ αὐτῷ ὑποσχόμενος καὶ μεγάλα δῶρα.

Καὶ διῆλθον μὲν οἱ Μακεδόνες χρημνώδη καὶ λίαν δύσβατον ὁδόν, ἐπὶ χίονος ἀφθόνου πατοῦντες, βαθείας δὲ χαράδρας καὶ

πετρώδεις φάραγγας ἐν νυκτὶ διαβαίνοντες, ἀλλ' οὐδόλως ἀπέκαμον τοσοῦτον ἀκάματον καὶ μηδόλως ἀπαυδῶντα βασιλέα ἀκολουθοῦντες. Ἐπῆλθε δ' ὁ Ἀλέξανδρος μένεα πνέων κατὰ τῶν κατοίκων τῆς Περσεπόλεως καὶ μεγάλως ἐπιθυμῶν νὰ ἐκδικηθῇ αὐτούς, διὸ καὶ διέταξε τοὺς στρατιώτας νὰ λαφυραγωγήσωσι τὴν πόλιν ἀμέσως.

Ἡ Περσέπολις ἦτο μὲν καὶ πάλαι, ἀλλὰ καὶ νῦν ἐθεωρεῖτο ὡς μία τῶν κυριωτέρων πόλεων τῆς μοναρχίας, καίπερ συστάντων τῶν Σούσων καὶ τῶν Ἐκβατάνων. Εἰς τὴν πόλιν δὲ ταύτην οἱ Πέρσαι βασιλεῖς πολλάκις εἰσήρχοντο ἐπισήμως καὶ μετὰ μεγάλης ἐπιδείξεως Ὁ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ μνημονευόμενος Ἀσσουήρης (Ἀρταξέρξης) πολὺ πρὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, λαμπρόν, ὡς περιγράφεται, ἐποιήσατο συμπόσιον ἐν ταῖς πρωτευούσαις αὐτοῦ. Οὐ μόνον δ' ἐν Περσεπόλει τὴν ἔνδοξον αὐτῶν μεγαλοπρέπειαν ἐπεδείκνυον οἱ Πέρσαι βασιλεῖς, ἀλλὰ καὶ τὰ σώματα τῶν ἀποθνησκόντων βασιλέων ἐν αὐτῇ ἔθαπτον· πρὸς τούτοις δὲ ἔκρυπτον καὶ τὰ φορέματα, καὶ ἄλλα ἰδιαίτερα αὐτῶν ἀντικείμενα ἐντὸς ὑπογείων θησαυροφυλακείων ἢ ταμείων, οἱ δὲ προσφιλέστεροι συγγενεῖς αὐτῶν ὤφειλον νὰ παρεδρεύωσι πλησίον τῶν τάφων.

Καὶ εἴπομεν μὲν ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος, κατ' ἀρχὰς, ἐπέτρεψε τοῖς στρατιώταις αὐτοῦ νὰ λαφυραγωγήσωσι τὴν Περσέπολιν, ἀκολούθως ὅμως παρεδόθη μετὰ τῶν συνεταίρων εἰς εὐωχίαν τινά, καθ' ἣν καὶ γύναια παρεκάθησαν εἰς τὸν πότον, ἐλθόντα νὰ συνδιασκεδάσωσι μετὰ τῶν ἐραστῶν αὐτῶν. Μεταξὺ δὲ τούτων ἐπίσημον κατεῖχε θέσιν ἡ Θαΐς, ἐρωμένη τοῦ Πτολεμαίου, τοῦ μετὰ ταῦτα βασιλέως τῆς Αἰγύπτου, καὶ Ἀθηναία τὸ γένος. Αὕτη ὁτὲ μὲν ἐπιτηδείως ἐπαινοῦσα τὸν Ἀλέξανδρον, ὁτὲ δὲ καὶ λογοπαίζουσα, ἔφθασεν εἰς τοιοῦτον σημεῖον ἐν τῷ μέσῳ τῆς οἰνοποσίας ὥστε νὰ εἴπῃ λόγον, ἄξιον τῆς εὐκλεοῦς πατρίδος αὐτῆς: «*Δι' ὅσα*, εἶπεν, *ὑπέφερα πλανωμένη εἰς τὴν Ἀσίαν, ἀποζημιοῦμαι τὴν ἡμέραν ταύτην, ἐντρυφῶσα ἐν τοῖς ὑπερηφάνοις ἀναχτόροις τῶν Περσῶν, ἀλλὰ πόσον μᾶλλον ἤθελον εὐαρεστηθῆ ἂν

ἐν τῷ μέσῳ τῆς εὐωχίας ταύτης ἐπυρπόλουν τὸν οἶκον τοῦ Ξέρξου, τοῦ καταχαύσαντος τὴν πατρίδα μου, τὰς Ἀθήνας, ἡ ἰδία τὸ πῦρ ἀνάπτουσα ὑπὸ τὰς ὄψεις τοῦ βασιλέως, ὥστε νὰ διαδοθῇ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ὅτι τὰ μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου γύναια ἐξεδικήθησαν μᾶλλον τοὺς Πέρσας ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, ἢ οἱ ναυμάχοι καὶ οἱ πεζομάχοι στρατηγοί». Ταῦτα δ' ἐκείνης εἰπούσης κραυγαὶ καὶ θόρυβοι μεταξὺ τῶν συνδαιτυμόνων ἐξερράγησαν, καὶ πάντες ἤρξαντο νὰ προτρέπωσι πρὸς τοῦτο τὸν Ἀλέξανδρον καὶ νὰ φέρωσιν αὐτὸν εἰς φιλοτιμίαν. Ἐκ τῶν λόγων δὲ τούτων παραφερόμενος καὶ ὁ βασιλεύς, ἀνεπήδησεν ἀμέσως, καὶ ἐπὶ κεφαλῆς μὲν φέρων στέφανον, ἀνὰ χεῖρας δὲ κρατῶν λαμπάδα, ἅμα δὲ καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων παρακολουθούμενος, μετὰ κραυγῶν καὶ ᾀσμάτων περιεκύκλωσε τὰ ἀνάκτορα· καὶ ἐκ τῶν λοιπῶν δὲ Μακεδόνων ἔτρεξαν ὡσαύτως πολλοὶ μετὰ λαμπάδων καὶ χαίροντες, καθόσον μάλιστα ἤλπιζον ὅτι ὁ βασιλεὺς καίων καὶ καταστρέφων τὰ ἀνάκτορα, ἐδείκνυεν ὅτι εἰς τὴν πατρίδα ἔχων τὸν νοῦν, δὲν ἐσκέπτετο ποσῶς νὰ κατοικήσῃ μεταξὺ τῶν βαρβάρων. Ὁμολογεῖται ὅμως ὅτι ταχέως μετανοήσας ὁ Ἀλέξανδρος ἐπὶ τούτῳ, δὲν ἐβράδυνε νὰ διατάξῃ νὰ σβέσωσι τὸ πῦρ, καθόσον μάλιστα καὶ ὁ φρόνιμος Παρμενίων δὲν ἔλειψε νὰ παραστήσῃ τῷ Ἀλεξάνδρῳ, ὅτι κακῶς ἔπραξε πυρπολήσας τά ἀνάκτορα, ἅτινα εἰς τὸ ἑξῆς ὡς ἴδια αὐτοῦ ἐθεωροῦντο. Ἐν Περσεπόλει δέ, πρὸς τούτοις, ἀναφέρεται, ὅτι συνέβη καὶ τὸ ἀκόλουθον ἐπεισόδιον :

Ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος εἰσῆλθεν εἰς πόλιν, πλεῖστοι παρουσιάζονται ἐνώπιον αὐτοῦ, κινοῦντες εἰς οἶκτον τοὺς ὁρῶντας. Ἦσαν δ' οὗτοι τετρακισχίλιοι περίπου Ἕλληνες, προβεβηκότες τ
λικίαν καὶ αἰχμαλωτισθέντες, κατὰ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Περσῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα, πρὸς οὓς λίαν σκληρῶς καὶ ἀπανθρώπως προσηνέχθησαν οἱ βάρβαροι, διὰ πεπυρακτωμένου σιδήρου χαρακτῆρας ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν ἐγχαράξαντες, καὶ ἄλλων μὲν ἀκρωτηριάσαντες τὰς ῥίνας, ἄλλων δὲ τὰ ὦτα καὶ ἄλλων τὰ χεῖρας. Καὶ οὕτω δ' ἠκρωτηριασμένοι διετηρήθησαν ἐν τῇ ζωῇ, χρησιμεύοντες τοῖς Πέρσαις ὡς περίγελως καὶ παίγνιον· οὐδὲν

δ' ἄλλο ἀφῆκαν τοῖς ταλαιπώροις τούτοις Ἕλλησιν εἰμὴ μόνον τὴν χρῆσιν τοῦ λόγου. Τοιοῦτον ἐλεεινὸν θέαμα βλέπων ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατήσῃ τὰ δάκρυα, καὶ μετὰ συγκινήσεως: «*Μὴ λυπεῖσθε, εἶπε παραμυθῶν αὐτούς, διότι ἐξάπαντος μέλλετε νὰ ἐπανιδητε τὰς γυναῖκας, τὰ τέκνα καὶ τοὺς λοιποὺς συγγενεῖς σας καὶ τὸ πάτριον ἔδαφος.*» Ἡ ὑπόσχεσις αὕτη, φυσικῷ τῷ λόγῳ, ὤφειλε νὰ ἐμπλήσῃ χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως τοὺς ταλαιπώρους Ἕλληνας, ἀλλ' οὗτοι μετὰ σπαραγμοῦ καρδίας: «*Μὲ ποῖον θάρρος, ἀνέκραξαν, ἐν τοιαύτῃ ἐλεεινῇ καταστάσει θὰ ὑπάγωμεν νὰ παραστῶμεν ὡς οἰκτρὸν θέαμα ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν, καὶ πῶς μάλιστα νὰ ὑπομείνωμεν τὰς ταλαιπωρίας καὶ τὰς δυσχερείας τοιούτου μακρυνοῦ ταξειδίου, ἐν ᾧ εἴμεθα τοσοῦτον βεβαρυμένοι ἐκ τῆς ἡλικίας; Ἄλλη λοιπὸν θεραπεία δι' ἡμᾶς δὲν ὑπάρχει πλέον εἰμὴ νὰ ὑποφέρωμεν τὴν ἰδίαν συμφοράν, κρυπτόμενοι ἀπὸ τὰ ὄμματα τῶν συμπατριωτῶν, καὶ περιμένοντες νὰ τελειώσωμεν τὴν ἀθλίαν ζωὴν μετ' ἐκείνων, οἵτινες τέρπονται βλέποντες τὰς συμφορὰς ἡμῶν.*» Ὁ Ἀλέξανδρος συγκατανεύσας εἰς τὰς αἰτήσεις τῶν ἐν Περσεπόλει αἰχμαλώτων Ἑλλήνων, ἀφῆκεν αὐτοὺς νὰ τερματίσωσι τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς ἐν τοῖς μέρεσι τούτοις, διατάξας νὰ δώσωσι πρὸς ἕνα ἕκαστον αὐτῶν ἀνὰ τρεῖς χιλιάδας δραχμῶν, πέντε ἐνδυμασίας, δύο ζεύγη βοῶν πρὸς καλλιέργειαν τῆς γῆς, καὶ ποσότητά τινα σίτου, δι' οὗ νὰ σπείρωσι τὴν γῆν. Παρήγγειλε δὲ καὶ τὸν διορισθέντα διοικητὴν νὰ ἐπαγρυπνῇ μετὰ μεγάλης προσοχῆς ἐπ' αὐτῶν, καὶ νὰ μὴ ἐπιτρέπῃ νὰ ἐνοχλῶσιν αὐτούς, μήτε νὰ ἀπαιτῶσι δασμόν τινα παρ' αὐτῶν.

Μῆνας τινὰς διατρίψας ὁ Ἀλέξανδρος ἐν Περσεπόλει, ἐκτὸς τῆς μεγάλης ποσότητος χρημάτων, ἣν, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω, παρέλαβεν, εἰς χεῖρας αὐτοῦ ἔπεσον καὶ τὰ τεθησαυρισμένα ἐν τοῖς δημοσίοις ταμείοις, ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Κύρου χρήματα. Ἐπὶ τούτῳ διέταξε νὰ ἔλθωσιν ἐκ Βαβυλῶνος, Μεσοποταμίας καὶ Σούσων εἴκοσι χιλιάδες ἡμιόνων καὶ τρισχίλιαι κάμηλοι πρὸς μετακόμισιν αὐτῶν, καὶ νὰ παραδοθῶσιν εἰς χεῖρας τοῦ

Ἁρπάλου, ὃν καὶ γενικὸν ταμίαν διώρισεν, ἑξακισχιλίων Μακεδόνων σῶμα παραδοὺς αὐτῷ πρὸς φύλαξιν τῶν χρημάτων.

Περιττὸν νὰ σημειώσωμεν, ὅτι οἱ περὶ τὸν Ἀλέξανδρον καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις μὲν μεγαλοπόλεσι τῆς Περσίας πλεῖστα ἔλαβον λάφυρα, ἀλλ' ἐν Περσεπόλει, πρὸ πάντων, εὗρον ἄφθονον καὶ πλουσιωτάτην λείαν.

Ἡ Περσέπολις, ὑπὸ πάσας τὰς ἐπόψεις θεωρουμένη, ἦτο πλουσιωτάτη, καὶ αἱ οἰκίαι τῶν κατοίκων ἐξόχως διεκρίνοντο διὰ τὰ ἐν αὐταῖς συνεσωρευμένα ἀγαθὰ καὶ τὰ παντοειδῆ πλούτη, συνιστάμενα εἰς πολυτελῆ σκεύη, καὶ ποικίλους διὰ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καλλωπισμούς. Ἐξ οὗ οἱ Μακεδόνες ἀπὸ οἴκου εἰς οἶκον μεταβαίνοντες ἥρπαζον, κατ' ἐκλογήν, πᾶν ὅ,τι ἐπεθύμουν, πρὸ πάντων δὲ πολυποίκιλα καὶ πολύτιμα ἐνδύματα, τὰ μὲν ἀλουργῆ, τὰ δὲ χρυσοκέντητα, ἐγίγνοντο λεία τῶν νικητῶν, καὶ ὁλόκληρον τὴν ἡμέραν οἱ στρατιῶται δὲν ἔπαυσαν δηοῦντες τὴν πόλιν· καὶ τοσαύτη ἦτο ἡ πρὸς τὸ ἁρπάζειν καὶ λαφυραγωγεῖν διάθεσις καὶ ὁρμὴ τάντων, ὥστε συχνάκις ἤρχοντο εἰς ἔριδας πρὸς ἀλλήλους καὶ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, οἱ φαινόμενοι μάλιστα ὅτι ἰδιοποιοῦντο καὶ ἐσφετερίζοντο τὸ μεγαλείτερον μέρος τῆς λείας, ἔπιπτον οἰκτρὰ θύματα τῆς ἀκορέστου πλεονεξίας αὐτῶν.

Καὶ οὕτω μὲν διηρπάγη, κατὰ μέγα μέρος καὶ κατεστράφη ἡ Περσέπολις, ὁ δ' Ἀλέξανδρος ἀνελθὼν ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως παρέλαβε τοὺς ἐκεῖ θησαυρούς. Συγχρόνως δ' εἰς χεῖρας τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔπεσον καὶ τὰ ἐν Πασσαργάδαις, ἀπὸ παλαιοτέρων χρόνων ὑπὸ Κύρου τοῦ Α΄ τεθησαυρισμένα χρήματα, εἰς ἑκατὸν εἴκοσι χιλιάδας ταλάντων συμποσούμενα.

Ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος ἐκάθησεν ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ θρόνου τῆς Περσίας, ὑπὸ τὸν χρυσοῦν καὶ περιλαμπῆ οὐρανὸν παραστὰς ὁ παρακολουθῶν τὸν στρατὸν Δημάρατος ὁ Κορίνθιος, ἀρχαῖος φίλος τοῦ βασιλικοῦ Μακεδονικοῦ θρόνου, καὶ δάκρυα χαρᾶς ἐγκαρδίως χύνων, κατὰ τὸ ἰδίωμα τῶν γερόντων: *Ὁποίας μεγάλης χαρᾶς, ἀνεβόησεν, ἐστερήθησαν οἱ Ἕλληνες, ὅσοι δυστυχῶς*

ἐτελεύτησαν πρὶν ἴδωσι τὸν Ἀλέξανδρον ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Δαρείου καθήμενον!»

Κύριος δ' ἤδη ὁ Ἀλέξανδρος καταστὰς τοῦ Περσικοῦ βασιλείου καὶ τῶν ἀπείρων αὐτοῦ θησαυρῶν, ἀφῆκεν ἐλεύθερον τὸν ῥοῦν πρὸς τὴν γενναίαν καὶ ἀπαραδειγμάτιστον ἔμφυτον αὐτοῦ χλίσιν εἰς τὸ μεγαλοδωρεῖν, συνενῶν μάλιστα πρὸς τὴν μεγαλοδωρίαν καὶ τὴν ἔξοχον τῆς φιλοφροσύνης ἀρετήν, ἥτις πρὸς τε τὰς δωρεὰς καὶ τὰς εὐεργεσίας μεγάλην παρέχει τὴν βαρύτητα καὶ ἀξίαν. Οὕτω δὲ καὶ ἄλλοι μὲν συγγραφεῖς, πρὸ πάντων δ' ὁ Πλούταρχος, διηγοῦνται τὰ περὶ τούτου ὡς ἔξῆς:

Ἀρίστων, ὁ ἡγεμὼν τῶν Παιόνων, φονεύσας ἐχθρόν τινα, προσέφερε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, λέγων: «*Τοιοῦτον δῶρον παρ' ἡμῖν, ὦ βασιλεῦ, διὰ χρυσοῦ ποτηρίου ἀνταμείβεται*». — «*Ναί*, ἀπήντησεν ὁ Ἀλέξανδρος γελῶν, *ἀλλ' ἐγὼ καὶ θὰ προπίω ἐν τῷ ποτηρίῳ σου πληρῶν αὐτὸ ἀκράτου οἴνου*». Ἁπλοῦς τις Μακεδὼν στρατιώτης ἤλαυνεν ἡμίονον βασιλικοῦ χρυσίου πεφορτωμένην, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ κτῆνος δὲν ἠδύνατο νὰ προχωρήσῃ περαιτέρω, ἕνεκα τοῦ βάρους. οὗτος σηκώσας ἐπὶ τῶν ὤμων τὸ φορτίον, μετέφερεν αὐτὸ πνευστιῶν καὶ ἀγωνιῶν διὰ τὸν ὄγκον. Βλέπων δ' αὐτὸν ὁ Ἀλέξανδρος: «*Μὴ ἀποκάμῃς φίλε*, εἶπεν, *ἀλλ' ἐξακολούθησον καὶ τὴν λοιπὴν ὁδόν, μεταφέρων τὸ χρυσίον εἰς τὴν σκηνήν σου*».

Δυσηρεστεῖτο δ' οὐχ ἧττον τὰ μέγιστα ὁ Ἀλέξανδρος κατὰ τῶν μὴ λαμβανόντων, ὡς καὶ κατὰ τῶν μὴ αἰτούντων τι παρ' αὐτοῦ.

Φωκίων ὁ Ἀθηναῖος, ὁ *χρηστὸς* ἐπονομαζόμενος, ἦτο ἐξίσου φιλόπατρις ὡς καὶ ὁ Δημοσθένης, μεγάλη ὅμως μεταξὺ τῶν δύο ὑπῆρχε διαφορά. Διότι ὁ μὲν Δημοσθένης ἐν τῷ κατὰ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου γενναίῳ ἀγῶνι, ἐφάνη τολμηρότερος ὑπὲρ τὸ δέον, θεωρῶν ἴσως πλειοτέραν, ἢ ὅση πραγματικῶς ἦτο ἡ δύναμις τῆς πατρίδος, ὁ δὲ Φωκίων κρίνων ὅτι οἱ συμπατριῶται ἀπώλεσαν τὸ θάρρος, ὅπερ πρό τινων ἐτῶν κατὰ τῶν Περσῶν ἔδειξαν, ἐφάνη ἀτολμότερος, παρέχων τόπον, τῇ ὀργῇ, ἢ ἴσως καὶ πράγ-

ματι συμπεριλαμβάνων καὶ τὴν Μακεδονίαν μετὰ τῶν ἄλλων χωρῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ νομίζων τὸν Ἀλέξανδρον κατάλληλον καὶ ἁρμοδιώτατον νὰ ἐκδικήσῃ τὰς πρὸς αὐτὴν πρὸ ἐτῶν ὕβρεις τῶν Περσῶν, ἀναφανδὸν διεκηρύχθη φίλος τοῦ δορυκτήτορος. Εὐγνωμονῶν δ' ἐπὶ τούτῳ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ ἐναμενιζόμενος νὰ ἀποκαλῇ φίλον τὸν Φωκίωνα, ἐν τῷ ἄκρῳ ἀώτῳ τῆς δόξης ὢν, ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν δῶρον ἑκατὸν ταλάντων. Ὡς δὲ πάντες οἱ μεγάλοι πρὸ αὐτοῦ ἄνδρες, ὁ Ἀριστείδης, ὁ Ἐπαμεινώνδας, ὁ Σωκράτης, πρὸς ἓν κυρίως ἀποβλέποντες, τὴν εὐκλειαν τῆς πατρίδος, καὶ οὐχὶ τὴν ὕλην καὶ τὰ ἀτομικὰ συμφέροντα ἔδειξαν ἀπαραδειγμάτιστον φιλοπατρίαν, οὕτω καὶ ὁ ἐν ἐκουσίᾳ πενίᾳ διατελῶν Φωκίων, ὁ τεσσαρακοντάκις διορισθεὶς κυβερνήτης τῆς πατρίδος αὐτοῦ, ἀξιέπαινον δεικνύων καταφρόνησιν τῶν χρημάτων δὲν ἠθέλησε νὰ δεχθῇ τὸ πεμπόμενον μεγαλοπρεπὲς δῶρον: «*Διατί πρός με μόνον, ἐξ ὅλων τῶν Ἀθηναίων στέλλει τὰ χρήματα ταῦτα;*» ἠρώτησε τοὺς φέροντας αὐτά, — «*Διότι σὲ μόνον θεωρεῖ ὅτι ἦσαι ὁ καλλίτερος καὶ χρηστότερος ὅλων τῶν Ἀθηναίων.*» — «*Ἂς μὲ ἀφήσῃ λοιπὸν καὶ νὰ ἦμαι καὶ νὰ φαίνωμαι τοιοῦτος,*» ἀπήντησεν ὁ φιλόπατρις ἀνήρ. Ὁ γινώσκων νὰ ἐκτιμᾷ τὴν ἀρετὴν Ἀλέξανδρος δὲν ἐβράδυνε νὰ πέμψῃ ἰδιόγραφον ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Φωκίωνα, λέγων αὐτῷ: «*Ἂν ἀποβάλλῃς οὕτω τὰς χάριτάς μου, δὲν θέλω σὲ θεωρεῖ φίλον μου πλέον. Μόλις ἐξήρχεσεν ὅλος ὁ χρυσὸς τοῦ Δαρείου νὰ ἀνταμείψω τοὺς φίλους μου!*»

Ἡμέραν τινὰ ὁ Ἀλέξανδρος διέταξε τὸν ταμίαν νὰ δώσῃ πρός τὸν παρακολουθοῦντα τὰς ἐκστρατείας αὐτοῦ Ἀνάξαρχον τὸν φιλόσοφον, ὅσα ἤθελε ζητήσει παρ' αὐτοῦ: — «*Ἑκατὸν τάλαντα ζητεῖ,*» ἀπήντησεν ὁ ταμίας, — «*Καλὰ χάμνει,* ἀπεκρίθη ὁ Ἀλέξανδρος, *διότι γνωρίζει ὅτι ἔχει φίλον, ὅστις καὶ δύναται καὶ θέλει νὰ δωρήσῃ τόσα.*» (1) Τοσοῦτον δὲ μεγάλα καὶ τεράστια

---

(1) Ἄλλοτέ ποτε ἀναφέρεται ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος παῖς ὢν ἐν ᾧ πρὸς πάντας ἐχάριζέ τι, πρὸς τὸν συνέταιρον αὐτοῦ Σεραπίωνα οὐδὲν ἔδιδεν ἀπο-

ἦσαν τὰ πλούτη, ἅτινα οὕτω δαψιλῶς προσέφερεν ὁ Ἀλέξανδρος πρός τε τοὺς φίλους καὶ τοὺς περὶ αὐτόν, ὥστε καὶ αὐτὴ ἡ μήτηρ Ὀλυμπιάς, ἐν ἰδιαιτέρᾳ ἐπιστολῇ πρὸς αὐτόν, δὲν παύει νὰ νουθετῇ τὸν υἱὸν νὰ μὴ ἦναι τοσοῦτον ἐλευθέριος: «*Ἄλλως*, ἔλεγεν αὐτῷ, *εὐεργέτει τοὺς φίλους σου καὶ ἐνδόξους αὐτοὺς καθίστα, τώρα ὅμως σὺ καθιστᾷς αὐτοὺς ἰσοβασιλεῖς, καὶ αὐτοῖς οὕτω παρασκευάζεις πολλοὺς φίλους, ἑαυτὸν δ' ἀφίνεις ἀπομεμονωμένον.*» Καὶ δὲν ἔπαυε μὲν ὁ φιλομήτωρ δορυκτήτωρ νὰ πέμπῃ, οὐχ ἧττον, πλούσια καὶ μεγαλοπρεπῆ δῶρα καὶ πρὸς τὴν μητέρα, ἀλλὰ καὶ δὲν ἐπέτρεπεν αὐτῇ νὰ ἀναμιγνύηται καὶ νὰ πολυπραγμονῇ εἰς τὰ πολιτικά, μηδὲ νὰ ἐξέρχηται τῶν ἀνηκόντων τῇ γυναικὶ ὁρίων, προσέχων ὅμως να μὴ παρεκτρέπηται τοῦ πρὸς αὐτὴν ὀφειλομένου σεβασμοῦ· καὶ οὐ μικρὰν περιποιεῖ τιμὴν τῷ Ἀλεξάνδρῳ τὸ ἀναφερόμενον περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἐν ᾧ ἀνεγίνωσκεν ἐπιστολὴν τῆς μητρὸς, ὡς ἐσυνείθιζε μετὰ τοῦ Ἡφαιστίωνος, ἐκβαλὼν τὸν δακτύλιον, ἐπέθηκε τὴν σφραγῖδα εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ· οὕτω δὲ φερόμενος ὁ Ἀλέξανδρος, ἠκολούθει τὴν ἔμφυτον αὐτῷ μεγαλοψυχίαν, πεποιθὼς ὅτι ἐφείλκυε πρὸς ἑαυτὸν τὴν διαρκῆ εὐγνωμοσύνην καὶ τὴν ἐγκάρδιον αὐτῶν πίστιν, συχνάκις, ὅμως πικρῶν ἀντὶ τούτου ἀπελάμβανε καρπῶν· διότι ἄλλοι μὲν τῶν Μακεδόνων κορεσθέντες ἐκ τῶν ἀπονεμηθέντων αὐτοῖς θησαυρῶν, καὶ μηδὲν ἄλλου πλέον ἔχοντες ἀνάγκην, ἀφ' οὗ ἀπήλαυσαν ἤδη τῶν ἄθλων τῆς νίκης καὶ ἐξεπλήρωσαν τὴν ἐπιθυμίαν, εἰμὴ νὰ ἀπολαύσωσι πλέον τῶν κτηθέντων ἀγαθῶν ἐν εἰρήνῃ καὶ ἡσυχίᾳ, εἴτε ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, εἴτε ἐν τῇ πατρίδι αὐ-

---

λύτως οὐδέν. Εἰς τοῦτο ὅμως ἔπταισε καὶ αὐτὸς ὁ Σεραπίων μὴ ζητῶν, τοῦθ' ὅπερ καὶ ὁ Ἀλέξανδρος εἶπε πρός τινα φίλον. Ὁ Σεραπίων τότε συμπαίζων μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ἄλλων συνεταίρων τὰς σφαίρας, δὲν ἔρριπτε τὴν σφαῖραν καὶ πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος πειραχθεὶς ἠρώτησεν αὐτόν: «Διατί, ὦ Σεραπίων, δὲν ρίπτεις καὶ πρὸς ἐμὲ τὴν σφαῖραν;» —«Διότι δὲν ζητεῖς», ἀπήντησεν ὁ Σεραπίων. Ἐπὶ τούτῳ δὲ γελάσας ὁ Ἀλέξανδρος, πολλά, ἐν τοῖς μετέπειτα ἐχάρισεν αὐτῷ δῶρα·

τῶν, μὴ καθυποβαλλόμενοι πλέον εἰς νέας ταλαιπωρίας, ἔφευγον, ἕτεροι δὲ τοσοῦτον ἀκόρεστοι ἐγένοντο, ὥστε ὅσον πολλὰ παρεῖχεν αὐτοῖς ὁ βασιλεύς, τοσοῦτον πλειότερα ἐπεθύμουν νὰ λάβωσιν ἐκεῖνοι.

Καὶ παιδιόθεν μέν, ὡς εἴδομεν, ὁ ἐξ Ἀκαρνανίας καθηγητὴς τοῦ Ἀλεξάνδρου Λεωνίδας εἶχε σκληραγωγήσει τὸ σῶμα αὐτοῦ διὰ παντοίων ἀσκήσεων, ὥστε ἀνέκαθεν τὴν μαλθακότητα καὶ τὴν τρυφὴν ἐν γένει ἐφαίνετο ἀποδοκιμάζων, καὶ νῦν μάλιστα ἤσχαλλε καὶ ἠδημόνει βλέπων τοὺς συνοδοιπόρους, μεγάλους τε καὶ μικρούς, παραδιδομένους εἰς τρυφήν, εἰς σπατάλην καὶ εἰς ἀκολασίαν. Καὶ ἐν Βαβυλῶνι μὲν οἱ στρατιῶται ἀμέτρως παρεδόθησαν εἰς παντοειδεῖς διασκεδάσεις, καὶ ἰδίως εἰς τὴν μέθην καὶ τὴν κραιπάλην, ὥστε διὰ παντὸς τρόπου ὁ Ἀλέξανδρος ἠναγκάζετο νὰ ἀντιτάσσηται κατὰ τῆς ἐκ τούτου προκυπτούσης ἐπαισθητῆς βλάβης, ζητῶν νὰ ἀναζωπυρήσῃ τὴν πολεμικὴν αὐτῶν ἀρετήν. Κατὰ τὴν ἐν Περσεπόλει δὲ τέτράμηνον χειμερινὴν διατριβὴν τῶν Μακεδόνων, αἱ πρὸς τὴν τρυφήν, τὴν ἡδυπάθειαν καὶ τὴν πολυτέλειαν κλίσεις αὐτῶν κατέστησαν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον σφοδρότεραι. Οὕτως, ἐπὶ παραδείγματι, Ἄγνων ὁ Τήϊος ἔφερε χρυσοῦς ἥλους εἰς τὰς κρηπίδας αὐτοῦ, ὁ δὲ Λεονάτος διὰ πολλῶν καμήλων μετεκόμιζε κόνιν ἐξ Αἰγύπτου, πρὸς χρῆσιν τῶν ἀγωνιστηρίων, πλεῖστοι δὲ ἀντὶ ἐλαίου μετεχειρίζοντο πολύτιμον μῦρον, καὶ οὐκ ὀλίγοι ἐπίτηδες εἶχον ἀνθρώπους πρὸς τρίψιν τῶν μελῶν αὐτῶν καὶ ἀποκοιμισμὸν αὐτῶν· μετὰ πραότητος δὲ καὶ φιλοσοφικῶς ἐπέπληττεν αὐτοὺς ὁ Ἀλέξανδρος, λέγων, ὅτι ἐθαύμαζεν αὐτούς· διότι ἐν ᾧ ἠγωνίσθησαν τοσοῦτον πολλοὺς καὶ μεγάλους ἀγῶνας, δὲν ἐνθυμοῦνται, ὅτι οἱ καταπονήσαντες τοὺς ἄλλους κοιμῶνται γλυκύτερον τῶν καταπονηθέντων, οὐδὲ βλέπουσι, παραβάλλοντες τὸν βίον αὐτῶν πρὸς τὸν τῶν Περσῶν, ὅτι δουλικώτατον μὲν εἶναι νὰ παραδίδηταί τις εἰς τὴν τρυφήν, βασιλικώτατον δὲ νὰ κοπιάζῃ. Καὶ πῶς δύναταί τις, ἔλεγε συχνάκις, νὰ περιποιῆται τὸν ἵππον, ἢ νὰ ἐξα-

σκῆται εἰς τὰ πολεμικὰ ἔργα, ἀφ' οὗ δὲν ἐσυνείθισαν αἱ χεῖρες αὐτοῦ νὰ ἐγγίζωσι τὸ ἴδιον σῶμα;

Εἴδομεν ὅτι πρωΐμως ὁ καθηγητὴς αὐτοῦ ἐφιλοτιμήθη νὰ ἀναθρέψῃ ἑλληνοπρεπῶς ὄντως τὸν Ἀλέξανδρον καὶ ὅτι τὴν πολυτέλειαν καὶ τὴν μαλθακότητα, ὡς πάντῃ ἐπιβλαβῆ καὶ ὀλέθρια θεωρῶν εἰς τὴν ὑγείαν καὶ τὴν εὐζωΐαν, ἀπεμάκρυνεν αὐτὸν τούτων· διὸ καὶ παιδιόθεν ὁ Ἀλέξανδρος μνημονεύεται ὅτι κατέστη ἐγκρατέστατος εἰς τὴν γαστέρα εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε ἐν Ἁλικαρνασσῷ εὑρισκομένῳ, τῆς βασιλίσσης τῆς Καρίας Ἄδας εὐγνωμοσύνης ἕνεκα, φιλοτιμουμένης νὰ πέμπῃ αὐτῷ ὄψα καὶ πλακούντια, καὶ τοὺς ἀρίστους μαγείρους καὶ ἀρτοποιούς, ὁ Ἀλέξανδρος λόγῳ ἐγκρατείας δὲν ἐδέχετο αὐτά, λέγων, ὅτι ἐκεῖνος εἶχε πολὺ καλλιτέρους μαγείρους καὶ ὀψοποιούς, τοὺς ὁποίους ἐπρομήθευσεν αὐτῷ ὁ παιδαγωγός, διὰ μὲν τὸ πρόγευμα τὸν νυκτερινὸν περίπατον, διὰ δὲ τὸ δεῖπνον τὸ ὀλίγον πρόγευμα· καὶ πρὸς τὸν οἶνον δὲ φαίνεται ὅτι κατ' ἀρχὰς οὐδεμίαν ἢ καὶ πολὺ ὀλίγην εἶχε κλίσιν. Εὐηρεστεῖτο ὅμως νὰ διαμένῃ ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐν τῇ τραπέζῃ, οὐχὶ τρώγων ἢ πίνων, ὅσον λαλῶν, καὶ ἐφ' ἑκάστου μάλιστα ποτηρίου ἐτέρπετο ἐκφωνῶν ὁμιλίαν τινά, ὅτε μάλιστα εὕρισκε τὴν εὐκαιρίαν ἐπὶ τούτῳ κατάλληλον. Ἐν γένει δ' ἐν πᾶσιν, οὔτε ὑπὸ οἴνου, οὔτε ὑπὸ ὕπνου, οὔτε ὑφ' οἱασδήποτε ἄλλης διασκεδάσεως, οὔτε ὑπὸ ἀσχολασίας, οὔτε ὑπὸ θέας τινος, οὔτε ὑπὸ ἄλλου ἀντικειμένων ἐκυριεύετο ὡς ἄλλοι στρατηγοὶ ὑπέκειντο εἰς τοῦτο ἢ εἰς ἐκεῖνο τὸ ἐλάττωμα, ἀλλ' ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας ἐγειρόμενος ἐκ τῆς κλίνης, πρῶτον μὲν ἔθυε τοῖς θεοῖς, ἀκολούθως δὲ προεγευμάτιζε, καὶ εἶτα ἐπεδίδετο σπουδαίως εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, ἢ εἰς τὰς συνήθεις αὐτοῦ ἐνασχολήσεις. Καταλύων δ' ἐν τόπῳ τινὶ πρὸς ἀνάπαυσιν, ἐλούετο καὶ ἠλείφετο πρῶτον, καὶ εἶτα ἐξήταζε τοὺς μαγείρους, ἂν καλῶς διέθεσαν τὰ περὶ τὸ δεῖπνον, καὶ μεγάλως ἐφρόντιζεν ἐπὶ τῆς τραπέζης μή τι διαμερισθῇ ἀνίσως καὶ ἀμελῶς μεταξὺ τῶν συνδαιτυμόνων; μετὰ δὲ τὸ δεῖπνον, ἐλούετο καὶ ἐκοιμᾶτο πολλάκις μέχρι μεσημβρίας, ἐνίοτε δὲ καὶ ὁλόκληρον τὴν ἡμέραν

διέμενεν ἐν τῇ κλίνῃ. Λίαν δ' ἐγκρατὴς ὢν καὶ ἐν τοῖς ὀρεκτικωτάτοις φαγητοῖς, τὰ σπανιώτατα ἐκ τῶν κομιζομένων αὐτῷ ὀπωρικῶν καὶ ἰχθύων ἀπέστελλε καὶ διένειμε πρὸς τοὺς φίλους, μηδὲν πολλακις κρατῶν δι' ἑαυτόν. Πάντοτε δὲ ἡ τράπεζα αὐτοῦ ἦτο μεγαλοπρεπής, καὶ ἡ δαπάνη αὐτῆς συνηυξάνετο μετὰ τῶν εὐτυχιῶν, μέχρις οὗ ἐπὶ τέλους ἀνῆλθεν εἰς δέκα χιλιάδας δραχμῶν καθ' ἑκάστην ἡμέραν. Καὶ τοσαῦτα ὤφειλε νὰ δαπανᾷ, ὅστις ἐπεθύμει νὰ ἑστιάσῃ τὸν Ἀλέξανδρον.

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ὁ Ἀλέξανδρος ὡς καλὸς στρατηγὸς ἀπεδοκίμαζε καὶ κατεδίκαζε τὸν τρυφηλὸν καὶ μαλθακὸν βίον ἐν τῷ στρατῷ, καθόσον ὅμως προσήγγιζεν εἰς τὸν μεγαλεπήβολον σκοπὸν αὐτοῦ, συνάπτων καὶ συγχωνεύων τοὺς Πέρσας μετὰ τῶν Μακεδόνων, ἤρχισε καὶ οὗτος νὰ χλονῆται καὶ νὰ σαλεύηται μεταξὺ τῆς ἐγκρατείας, πρὸς ἣν ὡς μαθητὴς τοῦ Ἀριστοτέλους ὤφειλε νὰ προσοικειωθῇ, καὶ τῆς ἡδυπαθοῦς καὶ τρυφηλῆς ζωῆς, ἣν τοὺς Πέρσας ἐτέρπετο ἀπομιμούμενος. Τότε ὁ ἰσχυρὸς καὶ ἀδιάφθορος Μακεδὼν καὶ ὁ ἀτίθασσος Θρᾴξ καὶ ὁ φιλήδονος Ἕλλην ἐκένωσαν μέχρι τελευταίας ρανίδος τὸ χρυσοῦν ποτήριον τοῦ νέου ἡδυπαθοῦς καὶ ἁβροῦ ἀνατολικοῦ βίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Θάνατος τοῦ Δαρείου — Συνωμοσία Φιλώτα καὶ θάνατος αὐτοῦ — Θάνατος Παρμενίωνος. — Ἐκστρατεία εἰς Ἀριανὴν καὶ Τουράν — Ἡ Ἀμαζὼν Θάλεστρις — Σύλληψις Βήσσου.

Κατὰ τὸν μεγαλεπήβολον σκοπόν, εἰς ὃν ἅπασαι αἱ ἐπιχειρήσεις τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀπέβλεπον τοὐτέστι νὰ συνάψῃ καὶ νὰ συνοικειώσῃ τοὺς Πέρσας μετὰ τῶν Ἑλλήνων, διορίσας καὶ ἐν

Περσεπόλει ἔπαρχον τὸν Φρασαόρτην, υἱὸν τοῦ Πέρσου Ρεομίθρου, τὰ δ' ἴχνη τοῦ Δαρείου παρακολουθῶν, διευθύνθη πρὸς ἀναζήτησιν αὐτοῦ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 330 π. Χ. ἔτους. Κατέφυγε δ' ὁ δυστυχὴς μονάρχης εἰς τὰ Ἐκβάτανα, τὴν πρωτεύουσαν τῆς Μηδίας. Καὶ ἦτο μὲν ἐκεῖ ἀνεξάρτητος, οὐχὶ ὅμως καὶ ἀσφαλής. Αὐτόθι δὲ διατηρῶν εἰσέτι τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως, συνήγαγε καὶ πάλιν πιστούς τινας περὶ ἑαυτόν, καὶ ἐμελέτα νά συναγείρῃ καὶ αὖθις στρατὸν δι' ἄλλην μάχην. Καὶ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἦτο ἤδη ἐστρατοπεδευμένος ὀλίγον μακρὰν τῶν λεγομένων *Κασπίων Πυλῶν*, ἀφ' ἑτέρου δὲ περιστοιχούμενος ὑπὸ τῶν Βακτριανῶν ἱππέων τοῦ Βήσσου, καὶ τοῦ Φωκέως Πάτρωνος, ἀρχηγοῦ τῶν μισθοφόρων Ἑλλήνων, συγκαλέσας τοὺς περὶ ἑαυτὸν ἐπισημοτέρους τῶν ἀξιωματικῶν, προὔτεινεν αὐτοῖς νὰ μὴ ἀναλάβωσι τὴν μετὰ τῶν Μακεδόνων συμπλοκήν, ἀλλὰ νὰ δοκιμάσωσιν ἔτι ἐφ' ἅπαξ τὴν τύχην τῶν ὅπλων αὐτῶν. Καὶ πάντες μὲν οἱ ἄλλοι μετ' ἀπελπισίας ἔφριξαν ἀκούσαντες τὴν πρότασιν νέας μάχης, μόνος δ' ὁ πιστὸς καὶ ἀνδρεῖος γέρων Ἀρτάβαζος, νεανικὴν δεικνύων γενναιότητα, συνήνεσεν εἰς τὴν γνώμην τοῦ Δαρείου, λέγων, ὅτι ἅπαντες ἦσαν πρόθυμοι νὰ θυσιασθῶσιν ὑπὲρ τοῦ βασιλέως, ἀλλ' ὁ χιλίαρχος ὅμως Ναβαρζάνης, εἷς τῶν κατὰ τοῦ Δαρείου συνωμοτῶν, ἐγερθείς, διάφορον προὔτεινε καὶ πάντῃ ἐναντίαν πρότασιν, λέγων ὅτι, ἐπειδὴ ἡ τύχη φαίνεται ὅλως ἐναντία τῷ Δαρείῳ, ὤφειλεν οὗτος δι' ἄλλου τρόπου νὰ ἐξιλεώσῃ αὐτήν, παραχωρῶν εἰκονικῶς τὴν βασιλείαν πρὸς ἄλλον, ὀνομαστὶ ἀναφέρων τὸν Βῆσσον, συγγενῆ τοῦ Δαρείου καὶ σατράπην τῆς Βακτρίας, ἐπὶ συμφωνίᾳ νὰ ἀναλάβῃ αὐτὴν ἀφ' οὗ διορθωθῶσι τὰ πράγματα. Καὶ ὁ μὲν Δαρεῖος ἀπροσδοκήτως ἀκούσας ταῦτα, ἐξέσυρε τὸ ἐγχειρίδιον ἐκ τῆς ζώνης, σπεύδων νὰ τιμωρήσῃ τὸν αὐθάδη σατράπην ἐπὶ τῇ ἀπιστίᾳ αὐτοῦ, ἀλλ' ἐκεῖνος διὰ ταχείας φυγῆς προλαβὼν ἀπῆλθε. Καὶ συνέλαβε μὲν τὴν ἰδέαν ὁ Πάτρων νὰ σώσῃ τὸν Δαρεῖον, ἀλλ' οὗτος οὐδόλως ἔστεργε νὰ ἐμπιστευθῇ ὁλοτελῶς πρὸς τοὺς Ἕλληνας, κατὰ τὸ σύστημα τῶν

βαρβάρων, προτιμήσας μᾶλλον νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰ τερπνὰ ἀνάκτορα τοῦ βασιλικοῦ γένους ἄλλῳ δεσπότῃ.

Ὁ δ' Ἀλέξανδρος ἀπολύσας πρῶτον τοὺς Θεσσαλοὺς ἱππεῖς καὶ ἄλλους συμμάχους, δοὺς αὐτοῖς πλήρη τὸν μισθὸν καὶ δισχίλια, πρὸς τούτοις τάλαντα δωρεάν, παραλαβὼν δὲ τὸ ἱππικὸν τῶν ἑτέρων καὶ τὴν Μακεδονικὴν φάλαγγα εἰσῆλθεν εἰς τὰς Ράγας, πόλιν ἀρχαίαν παρὰ τῇ σημερινῇ Τεχερὰν κειμένην, μετὰ τοσαύτης ἐπισπεύδων ταχύτητος καὶ ὁρμῆς, ὥστε καὶ οἱ ἄνθρωποι καὶ οἱ ἵπποι παντάπασιν ἀπαυδῶντες, ἔπιπτον κατὰ γῆς νεκροί· πέντε δ' ἐκεῖ διατρίψας ἡμέρας, διέβη τὰ Ἐλβούρζια ὄρη, ἔνθα καὶ προσελθὼν πρὸς αὐτὸν ὁ παρὰ τῷ Δαρείῳ διατελῶν Βατισθένης, υἱὸς τοῦ προκατόχου τῆς βασιλείας Ὤχου, ἀνήγγειλεν αὐτῷ ὅτι ὁ Δαρεῖος συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν περὶ αὐτὸν σατραπῶν ἐκρατεῖτο ἐν αἰχμαλωσίᾳ.

Βῆσσος, ὁ ἰσχυρὸς σατράπης τῆς Βακτρίας, χώρας ταὐτιζομένης μετὰ τῆς σημερινῆς Βουχάρας, ὁ ἐπίσημος χιλίαρχος τοῦ Δαρείου Ναβαραζάνης, καὶ ἄλλοι τινὲς ἐκ τῶν ἐπιφανεστέρων σατραπῶν ὑπῆρξαν οἱ κυριώτεροι καὶ ἐνεργητικώτεροι μοχλοὶ τῆς προδοτικῆς ταύτης κατὰ τοῦ ἀθλίου μονάρχου ἐξεγέρσεως. Σκοπὸς δὲ τῶν ἀποστατῶν ἦτο νὰ ἐξασφαλίσωσι τὴν ἰδίαν ἀνεξαρτησίαν, εἴτε φονεύοντες τὸν ταλαίπωρον Δαρεῖον, εἴτε παραδίδοντες αὐτὸν πρὸς τὸν διώκτην αὐτοῦ Ἀλέξανδρον, ὅπως αἱ περιστάσεις καὶ τὸ ἀτομικὸν αὐτῶν συμφέρον ἤθελον καθοδηγήσει αὐτοὺς νὰ πράξωσι. Ταῦτα μαθὼν ὁ Ἀλέξανδρος καὶ θέλων νὰ προφθάσῃ καὶ νὰ λυτρώσῃ ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν ἀπίστων προδοτῶν τὸν ἐκ βασιλέων καταγόμενον, ἦλθεν εἰς τὸ μέρος, ἔνθα ἐπληροφορήθη, ὅτι εὑρίσκετο ὁ ἀτυχὴς βασιλεύς, διπλασιάσας τὰς δυνάμεις αὐτοῦ ἐπί τινας ἡμέρας, ἐπὶ τέλους ἀφίκετο μετὰ τοῦ τάγματος αὐτοῦ. Κατὰ τὴν ἐπίπονον ταύτην πορείαν, λέγεται, ὅτι οἱ πάντες ἐκ τῶν πόνων καὶ τῶν καυμάτων ἔθνησκον τῆς δίψης, καὶ ὁ Ἀλέξανδρος δὲ ὑπέφερε ταὐτὰ πρὸς τὸν ἔσχατον στρατιώτην. Τότε δὲ λέγουσι, στρατιώτης τις ἔφερεν αὐτῷ ἐντὸς τοῦ κράνους αὐτοῦ ὀλίγον ὕδωρ· ὁ Ἀλέξανδρος

λαβὼν αὐτὸ ἐπέστρεψε τῷ στρατιώτῃ μὴ πιὼν προσειπών, ὅτι αἰσχύνεται νὰ πίῃ μόνος τῶν ἄλλων ἀνδρῶν φλεγομένων ὑπὸ τῆς δίψης, οὕτω δὲ ἐνεθουσία διὰ τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ τοὺς στρατιώτας, ὥστε οὗτοι ἐκραύγασαν: «*Φέρε ἡμᾶς, βασιλεῦ,*

Ἐλέφας κατὰ τὴν μάχην τῶν Ἀρβήλων.

ὅπου ἂν θέλῃς, ἡμεῖς οὐδὲ πεινῶμεν οὐδὲ διψῶμεν· ἐνόσῳ σὺ εἶσαι βασιλεὺς ἡμῶν οἱ πάντες εἴμεθα ἀθάνατοι.»

Ἡ ἀπροσδόκητος καὶ αἰφνιδία αὕτη παρουσία τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔρριψεν εἰς ἀμηχανίαν τοὺς συνωμότας. ἠνάγκασαν δ' οὗτοι τὸν αἰχμάλωτον αὐτῶν βασιλέα νὰ ἀφήσῃ τὸ φορεῖον, ἔνθα εἶχον αὐτὸν ἐγκεκλεισμένον, καὶ ἀναβὰς ἐφ' ἵππου νὰ συναπέλθῃ

μετ' αὐτῶν· καὶ φυσικῷ μὲν τῷ λόγῳ, ὁ Δαρεῖος ἀπέρριψε τὴν πρότασιν τῶν συνωμοτῶν, προτιμῶν νὰ παραδοθῇ εἰς χεῖρας ἐχθροῦ, περὶ οὗ πολλὰ καὶ γενναῖα ἤκουε καὶ ἔργοις ἀπεπειράθη, ἢ νὰ συναπέλθῃ μετὰ τῶν ἐπιβούλων φίλων, ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος φθὰς εἰς τὸ φορεῖον, εὗρεν ἐντὸς αὐτοῦ ἄπνουν σῶμα· διότι οἱ συνωμόται ἐπιπεσόντες κατὰ τοῦ ἀτυχοῦς βασιλέως, καὶ καιρίως αὐτὸν τραυματίσαντες, ἐτράπησαν εἰς αἰσχρὰν φυγήν.

Ἀναφέρεται δ' ὅτι ἁπλοῦς τις στρατιώτης Μακεδών, Πολύστρατος καλούμενος, εὑρέθη, κατὰ τύχην, πλησίον τοῦ φορείου, παρὰ τούτου δ' ὁ Δαρεῖος ἐζήτησεν ὕδωρ πρὸς ἀναψυχήν, πιὼν δὲ καὶ καταπραΰνας ὀλίγον τὴν θανατηφόρον δίψαν: «Ὦ ἄνθρωπε, εἶπε τῷ στρατιώτῃ, *αὕτη εἶναι πασῶν τῶν δυστυχιῶν μου ἡ μεγίστη, ὅτι εὐεργετηθεὶς δὲν δύναμαι νὰ ἀντιπληρώσω, Θὰ σοὶ ἀποδώσῃ ὅμως τὴν χάριν, τὴν ὁποίαν μοὶ ἔχαμες, αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος. Ναὶ, ναί, οἱ θεοὶ θὰ ἀνταμείψωσι τὸν Ἀλέξανδρον καὶ διὰ τοῦτο, ὡς καὶ διὰ τὴν ἐπιείκειαν, τὴν ὁποίαν ἔδειξε πρὸς τὴν μητέρα, τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα μου. Δίδω αὐτῷ διὰ σοῦ τὴν χεῖρά μου.*» Καὶ ἐπιλαβόμενος τῆς δεξιᾶς τοῦ Πολυστράτου ἐξέπνευσεν ὁ ταλαίπωρος βασιλεὺς ἐν μέσῳ φρικαλέων πόνων.

Ὁ Ἀλέξανδρος βαθυτάτην λύπην ἐπεδείξατο ἐπὶ τῷ οἰκτρῷ θανάτῳ τοῦ Δαρείου, καὶ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ χλαμύδα ἐκβαλών, ἐκάλυψε δι' αὐτῆς τὸ νεκρὸν ἐκείνου σῶμα, καὶ ἔπεμψεν αὐτὸ βασιλικῶς κεκοσμημένον πρὸς τὴν ἐν Σούσοις, ὡς εἴρηται, διατρίβουσαν μητέρα αὐτοῦ Σισύγαμβιν, διατάξας νὰ θάψωσιν αὐτὸν μεγαλοπρεπῶς ἐν τῷ βασιλικῷ νεκροταφείῳ, ἔνθα καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ βασιλεύσαντες ἐτάφησαν.

Ἐτελεύτησε δ' ὁ Δαρεῖος πεντηκοντούτης, ἡγεμονεύσας ἓξ ἔτη μόνον, καὶ τοιοῦτον τέλος ἔσχεν ὁ ἀτυχὴς βασιλεύς, περὶ οὗ ὁ ἱστορικὸς Ἀρριανὸς ἀποφαίνεται, ὅτι κατὰ μὲν τὰ πολεμικὰ ἦτο μαλθακός, καὶ οὐχὶ δραστήριος, ἀλλὰ κατὰ τὰ ἄλλα ὁ χαρακτὴρ αὐτοῦ ἦτο ἀνεπίληπτος, εἴτε ὅτι ἦτο φύσει δίκαιος εἴτε διότι δὲν ἔλαχον περιστάσεις νὰ δείξῃ τὸ ἐναντίον.

Ἅμα ὡς ὁ Ἀλέξανδρος ἐπῆλθεν ἐναντίον τοῦ Δαρείου, ἀδιακόπως καὶ αἱ συμφοραὶ συνεπῆλθον κατ' αὐτοῦ. Καὶ πρῶτον μὲν ἐνικήθησαν οἱ σατράπαι αὐτοῦ, κατὰ τὴν παρὰ τῷ Γρανικῷ ποταμῷ ἱππικὴν συμπλοκήν, εἶτα δ' ἀπώλεσε τὴν Ἰωνίαν, Αἰολίαν, Φρυγίαν, Λυδίαν, Καρίαν καὶ τὸ ὅλον μέχρι Κιλικίας· ἀκολούθως δ' ἐνικήθη ἐν Ἰσσῷ, ἔνθα εἶδεν αἰχμαλωτισθεῖσαν τὴν μητέρα μετὰ τῆς συζύγου καὶ τῶν τέκνων, καὶ ἐπὶ τέλους ἀπώλεσε τὴν Φοινίκην καὶ τὴν Αἴγυπτον. Ἐν Ἀρβήλοις δὲ πρῶτος ἔλαβε τὴν φυγήν, ἔνθα ἀπώλεσε μέγαν στρατόν, συγκείμενον ἐκ βαρβάρων παντὸς γένους, ἐκεῖθεν δὲ περιεπλανήθη ὡς ἀπὸ τόπου εἰς τόπον ἀνά τὸ κράτος αὐτοῦ, ἐπροδόθη ἀθλίως ὑπὸ τῶν ἀνάνδρων ἀκολούθων αὐτοῦ, καὶ *ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλέων*, ὡς ἐπεγράφετο, ἐπιφορτισθεὶς δι' ἁλύσεων, οἰκτρῶς κατέστρεψε τὸν βίον, ἄγων τὸ πεντηκοστὸν τῆς ἡλικίας ἔτος. Καὶ τοιαύτη μὲν ἦτο ἡ συμφορὰ τοῦ Δαρείου ζῶντος, κατὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ βασιλικῶν ἠξιώθη τιμῶν καὶ βασιλικῆς κηδείας, καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ ἀνετράφησαν καὶ ἐξεπαιδεύθησαν βασιλικῶς ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅστις ἐπὶ τέλους καὶ γαμβρὸς αὐτοῦ ἐγένετο.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δαρείου ὁ Ἀλέξανδρος συνενωθεὶς μετὰ τοῦ ὅλου στρατοῦ, ἀπέλυσε τοὺς Ἕλληνας μισθοφόρους, ὧν ὁ χρόνος τῆς ὑπηρεσίας ἔληξεν ἤδη. Καί τινες δὲ τῶν Μακεδόνων ἐπεθύμουν νὰ συναπέλθωσιν εἰς τὰ ἴδια, φεύγοντες τὸν ἀφόρητον καύσωνα τοῦ θέρους, τὸν παγετὸν τοῦ χειμῶνος καὶ τὰς ταλαιπωρίας καὶ τοὺς μόχθους τοῦ πολέμου, ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος δι' ἠπίων ἐπιπλήξεων, καὶ διὰ προσφορᾶς καὶ ὑποσχέσεως διαφόρων ἀμοιβῶν, ἀναζωπυρῶν τὴν προθυμίαν αὐτῶν, ἐπανήγαγεν αὐτοὺς οὕτως εἰς τὴν προτέραν πειθαρχίαν, ὥστε μετὰ πικρῶν δακρύων ἐζήτησαν συγγνώμην παρ' αὐτοῦ. Σημειωτέον δ' ὅτι συχνάκις οἱ στρατιῶται ἕνεκα τῶν ἀφορήτων ταλαιπωριῶν δυσαρεστούμενοι προέβαινον εἰς τοιαῦτα διαβήματα ζητοῦντες ν' ἀπέλθωσιν εἰς τὰ ἴδια. Ἀλλ' ὅμως πόσον ἐνθουσιώδεις ἦσαν οἱ λόγοι, δι' ὧν ὁ Ἀλέξανδρος ἐγίγνωσκε νὰ ἐπαναφέρῃ αὐτοὺς εἰς τὴν τάξιν : «*Οἱ βάρβαροι ἄχρι τοῦδε*, εἶπέ ποτε

πρὸς αὐτούς, ὡς ἐν ὀνείρῳ σᾶς ἔβλεπον, ἀλλ' ἂν ἐπιστρέψητε πάλιν νὰ ἀναταράξητε τὴν Ἀσίαν, θὰ ἐπιπέσωσι καθ' ὑμῶν, ὡς κατὰ σωροῦ γυναικῶν. Ἕκαστος εἶναι ἐλεύθερος ἂν ἐπιθυμῇ νὰ μεταβῇ εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ἀλλ' ἐγὼ ἐπιμαρτύρομαι τοὺς θεούς, ὅτι προσπαθῶν καὶ ἀγωνιζόμενος νὰ καταχτήσω τὸν κόσμον χάριν τῶν Μακεδόνων, ἐγκατελείφθην ὑφ' ὑμῶν μετὰ τῶν φίλων μου καὶ τινων ἐθελοντῶν.» — «Ποτέ, ποτέ, ἀνέκραξαν ἅπαντες οἱ στρατιῶται ὁμοφώνως, ὁδήγησον ἡμᾶς ὅπου δήποτε τοῦ κόσμου ἐπιθυμεῖς.»

Διὰ τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως Δαρείου καὶ τῆς φυγῆς τῶν Περσῶν σατραπῶν μεγάλη λεία περιῆλθε καὶ αὖθις εἰς τὰς χεῖρας τοῦ νικητοῦ, ἣν οἱ προδόται καὶ φονεῖς σατράπαι βιαζόμενοι νὰ φύγωσιν, διὰ ταχυπόδων ἵππων, δὲν ἠδύναντο βεβαίως νὰ συναποφέρωσι μεθ' ἑαυτῶν. Βαθμηδὸν δὲ καὶ ὁ στρατὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἠλαττώθη εἰς εἰκοσακισχιλίους πεζοὺς καὶ τρισχιλίους ἱππεῖς. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δὲ ταύτης ἐπὶ τέσσαρα ἔτη, κατὰ συνέχειαν, ὁ Ἀλέξανδρος ἐπήρχετο ὡς εἷς τῶν περιπλανωμένων ἱπποτῶν τοῦ μεσαιῶνος ἐν Εὐρώπῃ μᾶλλον, ἢ ὡς στρατηγὸς ἔχων κατὰ νοῦν νὰ ἐκτελέσῃ μεγάλα καὶ γενναῖα ἔργα.

Διῆλθε δ' ὁ Ἀλέξανδρος χώρας κατοικουμένας ὑπὸ τολμηρῶν καὶ ἀγρίων φυλῶν, διὰ δυσβάτων ὁδῶν, αἵτινες ἐκ φύσεως ἦσαν τραχεῖαι καὶ ἀπόκρημνοι, καὶ ἃς σπανίως διέβησαν ὁδοιπόροι, ἐπομένως δὲ καὶ ὀλίγον ἦσαν γνωσταί. Ἡ Ἀρία, ἡ Βακτριανή, ἡ Σογδιανὴ καὶ ἄλλαι χῶραι, γνωσταὶ τὴν σήμερον, διὰ τῶν ὀνομάτων τοῦ Χορασσάν, τῆς Βουχάρας, τοῦ Τουρκιστὰν καὶ Ἀφγανιστάν, ἦ παντελῶς κατεστρέφοντο, ἦ λόγος μὲν ἐγίνετο περὶ τῆς καταστροφῆς αὐτῶν, οἱ δὲ κάτοικοι ἡττώμενοι ἀνελάμβανον καὶ αὖθις τὰς συνήθεις αὐτῶν ἕξεις, ἅμα ἀπερχομένων τῶν Μακεδόνων. Ἐν γένει δ' ἀπὸ τῆς πυρπολήσεως τῶν ἀνακτόρων τῆς Περσεπόλεως ἐνασμενίζονταί τινες τῶν ἱστορικῶν ἀποδίδοντες τῷ Ἀλεξάνδρῳ, διὰ τὸν παράτολμον αὐτοῦ χαρακτῆρα, τὴν προσωνυμίαν «*ὁ παράφρων τῆς Μακεδονίας*».

Θανόντος λοιπὸν τοῦ Δαρείου ὁ Ἀλέξανδρος διέτριβεν ἐν ταῖς

κατὰ τὰ νότια παράλια τῆς Κασπίας θαλάσσης χώραις, καὶ ἐν τοῖς βορείοις μέρεσι τοῦ Χορασάν, ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ Ἀφγανιστάν. Ἐνταῦθα δὲ πεδιάς τις γονιμωτάτη καὶ εὐφορωτάτη ἐξελέγη, πρὸς σύστασιν πόλεως, ἥτις καὶ ἀπὸ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ὠνομάσθη *Ἀλεξάνδρεια Ἀρείων*. Ἡ πόλις δ' αὕτη διασώζεται καὶ τὴν σήμερον μεταχληθεῖσα Χεράτ.

Ἐνταῦθα ὁ Ἀλέξανδρος ὑπέπεσεν εἰς πρᾶξιν λίαν μοχθηρὰν καὶ ξένην τῆς χαρακτηριζούσης αὐτὸν χρηστότητος, ἀμαυρὰν κηλίδα ἐπαγαγοῦσαν τῷ γενναίῳ ἄλλως κατακτητῇ.

Ὁ Φιλώτας, πρωτότοκος υἱὸς τοῦ ἀρχαίου στρατηγοῦ Παρμενίωνος, διεδραμάτισε μέγα μέρος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ ἀπὸ παιδικῆς εἰσέτι ἡλικίας. Ὁ Πλούταρχος δὲ οὕτω περιγράφει τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν διαγωγὴν τοῦ στρατηγοῦ τούτου: «Φιλώτας ὁ Παρμενίωνος ἀξίωμα εἶχε μέγα μεταξὺ τῶν Μακεδόνων. Διότι ἦτο οὐ μόνον ἀνδρεῖος καὶ καρτερικὸς ἀλλὰ καὶ μεγαλόδωρος καὶ φιλέταιρος, καὶ μόνον ἀπέναντι τοῦ Ἀλεξάνδρου ὑπεχώρει, κατὰ ταῦτα. Λέγεται ὅτι ποτὲ διέταξε τὸν ἐπιστάτην νὰ δώσῃ ἱκανὴν ποσότητα ἀργυρίου πρός τινα τῶν φίλων· εἰπόντος δὲ τοῦ ἐπιστάτου, ὅτι δὲν ἔχει τοσαῦτα χρήματα ἕτοιμα· «*τί λέγεις*; εἶπεν ὁ Φιλώτας, *οὐδὲ ποτήριον λοιπὸν ἔχεις, οὐδὲ ἱμάτιον*;» Καὶ κατὰ τὰ ἄλλα δ' ὁ Φιλώτας ἐφέρετο λίαν ἀλαζονικῶς καὶ μετὰ μεγάλης ἀγερωχίας, διὸ καὶ ἐφείλκυσεν εἰς ἑαυτὸν τὸν φθόνον πάντων, καὶ παρεῖχεν ὑποψίαν διὰ τὴν ὑψηλοφροσύνην αὐτοῦ, ἣν καὶ θέλων νὰ καταδαμάσῃ ὁ πατὴρ Παρμενίων: «*ὦ παῖ, χείρων μοι γίγνου.*» ἔλεγε. Ἀφορμὴ δὲ τῆς κατ' αὐτοῦ ἐκρήξεως ὑπῆρξεν ἥδε:

Κατὰ τὴν παρὰ τῇ Ἰσσῷ ἧτταν τῶν Περσῶν, εὑρέθη μεταξὺ τῶν αἰχμαλώτων, ὡραία τις νεᾶνις, ἐκ Πύδνης μὲν τῆς Μακεδονίας καταγομένη, Ἀντιγόνη δὲ καλουμένη. Ταύτην παραλαβὼν ὁ Φιλώτας, δὲν ἔλειπεν ἐν ταῖς μετ' αὐτῆς συναναστροφαῖς νὰ ἐγκαυχᾶται διὰ τὰ ἴδια λαμπρὰ προτερήματα, καὶ τὸν μὲν Ἀλέξανδρον ἀπεκάλει *μειράκιον*, τὰ δὲ μεγάλα αὐτοῦ κατορθώματα ἀπέδιδεν εἰς ἑαυτὸν καὶ εἰς τὸν πατέρα Παρμενίωνα. Ἡ νεᾶνις,

ὡς γυνὴ, ὡμολόγησε τοὺς λόγους τούτους πρός τινα τῶν γνωρίμων αὐτῆς, ἐκεῖνος δὲ πρὸς τὸν Κρατερόν, ὅστις καὶ εἰσήγαγε τὴν νέαν πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον. Οὗτος δὲ μαθὼν τὰ κατὰ τὸν Φιλώταν, δὲν ἔλειψε νὰ διατάξῃ αὐτὴν νὰ συχνάζῃ ἐπὶ μᾶλλον εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἐραστοῦ καὶ νὰ ἀναγγέλλῃ αὐτῷ ὅσα ἤκουε παρ' αὐτοῦ.

Καὶ ὁ μὲν Φιλώτας ἀγνοῶν, ὅτι ἐπιβουλεύονται αὐτῷ, ἐξηκολούθει συνδιαλεγόμενος μετὰ τῆς νεάνιδος, ὡς καὶ πρότερον.

Εἷς δὲ τῶν γνωρίμων τοῦ βασιλέως, ἐκ Χαλαίστρας μὲν τῆς Μακεδονίας καταγόμενος, Λῖμνος δὲ καλούμενος, συνωμόσας κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐπὶ λόγῳ ὅτι δεινῶς ὑπ' αὐτοῦ προσεβλήθη, διεκοίνωσε τὴν ἐπιβουλὴν πρός τινα τῶν φίλων, Νικόμαχον καλούμενον, οὗτος δὲ διεδήλωσε τὰ πάντα πρὸς τὸν ἀδελφὸν Κεβαλῖνον, ὅστις καὶ φοβηθεὶς μὴ ἄλλος τις τῶν συνωμοτῶν προφθάσῃ καὶ διαδηλώσῃ τὴν ἐπιβουλὴν πρὸς τὸν βασιλέα, ἔκρινε καλὸν αὐτὸς νὰ ἀνακαλύψῃ τὸ πρᾶγμα· παρουσιασθεὶς λοιπὸν εἰς τὴν αὐλήν, καὶ συνδιαλεχθεὶς μετὰ τοῦ Φιλώτου, παρεκάλεσεν αὐτὸν νὰ ἀναφέρῃ ὅσον τάχιστα τὴν συνωμοσίαν τοῦ Λίμνου πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον. Ὁ δὲ Φιλώτας, εἴτε διότι καὶ οὗτος συμμετεῖχε τῆς ἐπιβουλῆς, εἴτε καὶ ἐξ ἀμελείας ἔδειξεν ἀδιαφορίαν, καὶ συνδιελέχθη μὲν περὶ διαφόρων ἄλλων πραγμάτων μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀλλ' οὐδὲν ἀνέφερεν αὐτῷ περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Κεβαλίνου αὐτῷ κοινοποιηθέντων· δὶς δὲ καὶ τρὶς ἐπαναληφθέντος τοῦ πράγματος, ὁ Κεβαλῖνος φοβηθεὶς μὴ δι' ἄλλου ἀνακαλυφθῇ ἡ ἐπιβουλή, καὶ διακινδυνεύσῃ καὶ οὗτος, τὸν μὲν Φιλώταν ἀφῆκε, κα ἔφυγε δὲ πρὸς τὸν ἐκ τῶν βασιλικῶν θεραπόντων Μέτρωνα, διακοινῶν αὐτῷ τὴν συνωμοσίαν. Ὁ Μέτρων κρύψας τὸν Κεβαλῖνον ἐν τῇ ὁπλοθήκῃ, δὲν ἔλειψε νὰ διακοινώσῃ τὰ πάντα τῷ Ἀλεξάνδρῳ λουομένῳ προσθεὶς καὶ ὅτι φυλάττει παρ' ἑαυτῷ τὸν ἀνακαλύψαντα τὴν συνωμοσίαν Κεβαλῖνον· ὁ βασιλεὺς τότε καλέσας εὐθὺς τόν τε Κεβαλῖνον, τὸν Λῖμνον καὶ τὸν Φιλώταν, ἐξήτασε τὸ πρᾶγμα, καὶ ὁ μὲν Λῖμνος ἔνοχος εὑρεθεὶς ηὐτοκτόνησεν ἐν τῷ ἅμα, ὁ δὲ Φιλώτας ὡμολό-

γησε μὲν, μετὰ συντριβῆς καρδίας, ὅτι παρημέλησε τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ἠρνεῖτο ὅτι συμμετέσχε τῆς συνωμοσίας. Καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἀπέλυσεν αὐτὸν ἀμέσως, ὡς μὴ ὑποπτευόμενος, δῆθεν, περὶ τῆς πίστεως αὐτοῦ, καὶ εἰς δεῖπνον μάλιστα ἐκάλεσεν αὐτὸν μετὰ τῶν ἄλλων στρατηγῶν· περὶ τὸ μεσονύκτιον δὲ πέμψας τὸν στρατηγὸν Ἀτάρραν, συνέλαβε τὸν Φιλώταν. Τὴν πρωΐαν συνεκροτήθη στρατιωτικὸν δικαστήριον ὑπὸ τῶν ἐπισημοτέρων ἀξιωματικῶν ἀποτελούμενον καὶ προεδρευόμενον ὑπὸ τοῦ Ἡφαιστίωνος. Ὁ δυστυχὴς Φιλώτας ἐτέθη ἐν βασανιστηρίοις σκληρῶς δὲ βασανιζόμενος, οἰκτρὰς καὶ ἐλεεινὰς ἐξέπεμπε φωνὰς πρὸς τοὺς περὶ τὸν Ἡφαιστίωνα· «*Οὕτω μαλακὸς καὶ ἄνανδρος ὢν, ἐπεχείρησες τοσοῦτον μεγάλα πράγματα ;*» ἀνέκραζεν ὁ ἔξωθεν τοῦ στρατοδικείου περιμένων Ἀλέξανδρος. Ἕνεκα δὲ τῶν βασάνων, πρὸ τοῦ Ἡφαιστίωνος τοῦ Κρατεροῦ καὶ τοῦ Κοίνου συγγενῶν τοῦ καταδικαζομένου, κατὰ τὰ βάρβαρα τῶν τότε χρόνων ἔθιμα, ἠναγκάσθη ὁ ταλαίπωρος Φιλώτας νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι πολλάκις συνωμίλησε μετὰ τοῦ πατρὸς Παρμενίωνος περὶ τῆς δολοφονίας τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ ὅτι δὲν ἐτόλμησαν μὲν νὰ ἐπιχειρήσωσί τι ζῶντος τοῦ Δαρείου· διότι τοῦτο ἤθελεν ὠφελήσει μᾶλλον τὸν Δαρεῖον ἢ αὐτούς, καὶ ὅτι νῦν ἐμηχανορράφει συνωμοσίαν, σπεύδων νὰ βάλῃ αὐτὴν εἰς πρᾶξιν, πρὶν ἢ ἔτι ἀποθάνῃ ὁ πατὴρ αὐτοῦ. Τὴν ἐπιοῦσαν ἔχων τὰς ὁμολογίας ταύτας ὁ Ἀλέξανδρος, παρέστη αὐτοπροσώπως ἐνώπιον τῆς συνελεύσεως τοῦ στρατοῦ· ὁ Φιλώτας δὲ ἀχθεὶς εἰς τὸ μέσον ἐφονεύθη ἐν τῷ ἅμα, κατακοντισθεὶς ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν.

Μετὰ τούτου δὲ καὶ ὁ ἐπὶ τρία ἔτη ὑπὸ κράτησιν διατελῶν Ἀλέξανδρος ὁ Λυγκηστὴς τὴν αὐτὴν ἔσχε μοῖραν φονευθεὶς ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν. Συγχρόνως δὲ καὶ ὁ σεβαστὸς γέρων Παρμενίων, ὁ πατὴρ τοῦ Φιλώτου, ὡς συνένοχος θεωρηθεὶς ἐν τῇ συνωμοσίᾳ τοῦ υἱοῦ, κατεδικάσθη ὡσαύτως εἰς θάνατον. Ὁ Παρμενίων διετέλει ἐν εὐνοίᾳ παρὰ τῷ Ἀλεξάνδρῳ, ὅστις καὶ κατὰ τὴν διανομὴν τῶν μεγαλοδωριῶν αὐτοῦ ἐχάρισεν αὐτῷ τὸν οἶκον τοῦ πανισχύρου εὐνούχου Βαγώου, περιέχοντα χιλίων ταλάντων ἱμα-

τισμόν. Καὶ πιθανῶς μὲν ὁ Παρμενίων οὐδεμίον εἶχε γνῶσιν τῆς συνωμοσίας τοῦ υἱοῦ, νῦν δὲ διέτριβεν ἐν Ἐκβατάνοις τεσσαράκοντα ἡμέρας ἀπέχων τοῦ Ἀλεξάνδρου, μετὰ μεγάλου στρατοῦ φρουρὸς καὶ φύλαξ ἀπείρων θησαυρῶν. Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ καὶ ὁ θάνατος τοῦ Παρμενίωνος ἐθεωρήθη ἀναγκαῖος, ἀλλ' ὤφειλε νὰ γείνῃ, ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ λίαν ἀφωσιωμένου καὶ λίαν ἀγαπῶντος αὐτὸν στρατοῦ. Ἐφ' ᾧ καὶ Πολυδάμας, εἷς τῶν ἑταίρων, διωρίσθη νὰ φέρῃ εἰς Ἐκβάτανα ἐπιστολὰς τοῦ βασιλέως πρὸς τὸν Σιτάλκην, ἡγεμόνα τῶν Θρᾳκῶν, καὶ τοὺς στρατηγοὺς Μενίδαν καὶ Κλέανδρον. Ἐπὶ δρομάδων ὑπὸ Ἀράβων ὁδηγουμένων, φθὰς ὁ Πολυδάμας, ἐντὸς δώδεκα ἡμερονυκτίων, ἐνεχείρισε τὰς ἐπιστολὰς καὶ ἡ προσταγὴ τοῦ βασιλέως ἐξετελέσθη ἀμέσως καὶ ὁ ἄθλιος Παρμενίων, περὶ οὗ Φίλιππος ὁ πατὴρ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐμακάριζεν ἑαυτὸν ἄλλοτε ὅτι εὗρεν ἕνα μόνον στρατηγόν τὸν Παρμενίωνα, δὲν ὑπῆρχε πλέον ἐν τοῖς ζῶσιν.

Αἱ δικαστικαὶ, ἐν τούτοις, ἀνακρίσεις ἐξηκολούθουν γιγνόμεναι ἐν Προφθασίᾳ, καὶ πολλοὶ δ' ἄλλοι ὡς συνένοχοι τοῦ Φιλώτου κατεμηνύθησαν, τοῦθ' ὅπερ καὶ πρὸς πολλοὺς τῶν φίλων φοβερὸν ἐποίησε τὸν Ἀλέξανδρον, καὶ μάλιστα πρὸς τὸν ἐν Μακεδονίᾳ διαμένοντα Ἀντίπατρον, ὅστις καὶ πέμψας κρυφίως κήρυκας πρὸς τοὺς Αἰτωλούς, συνησπίσθη μετ' αὐτῶν, ἕνεκεν ἀνταρσίας τινὸς κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου τεκταινομένης. Οἱ υἱοὶ τοῦ ἐκ Στυμφαίας Ἀνδρομένους Πολέμων, Ἀμύντας, Σιμμίας καὶ Ἄτταλος, φίλοι ὄντες τοῦ εἰς θάνατον καταδικασθέντος στρατηγοῦ ὑπέπεσαν εἰς ὑποψίαν καὶ μόλις διὰ τῆς εὐγλωττίας τοῦ ἑνὸς αὐτῶν τοῦ Ἀμύντου ἐσώθησαν ἀπὸ τῆς καταδίκης. Κατόπιν δὲ γενναίαν δείξαντες διαγωγὴν ἐτιμῶντο μεγάλως ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ὁλόκληρον δὲ τὸν χειμῶνα διανύσας ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ τοῦ στρατοῦ ἐν Ἀφγανιστάν, προέβη κατὰ τὴν ἄνοιξιν τοῦ ἔτους 329 π. Χ. εἰς τὴν ἀρχαίαν Βακτρίαν, διαβὰς τὸν ὑπὸ ἀδιαλύτου χιόνος πάντοτε καλυπτόμενον οὐρανομήκη Καύκασον. Συγ-

χρόνως δὲ καὶ ὁ Βῆσσος μαθὼν ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἐπήρχετο κατ' αὐτοῦ, μετὰ μεγίστης σπουδῆς ἐτράπη εἰς φυγήν, μεγίστην ἐπάγων καταστροφὴν εἰς τὰ μέρη, δι' ὧν διήρχετο, σκοπὸν προθέμενος νὰ φέρῃ τὸν Ἀλέξανδρον οὕτως εἰς ἀπορίαν τῶν ἀναγκαίων, ὥστε νὰ μὴ δύνηται πλέον νὰ καταδιώκῃ αὐτόν. Καὶ σκληρῶς μὲν ὁ στρατὸς τῶν Μακεδόνων ἔπασχε καὶ ἐδεκατίζετο ὑπό τε τοῦ ψύχους, τῆς χιόνος, τῶν μόχθων καὶ τῶν ταλαιπωριῶν τῆς ὁδοιπορίας, ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος ταῦτα πάντα ῥᾳδίως φέρων διευθύνετο ἤδη εἰς τὴν Ὑρκανίαν, χώραν κειμένην πρὸς ἀριστερὰν τῆς εἰς τὰ Βάκτρα φερούσης ὁδοῦ. Ἐνταῦθα δ' ἀφθόνως εὑρίσκων ἁπάσας τὰς ζωοτροφίας, διέτριψεν ἡμέρας τινὰς πρὸς ἀνακούφισιν τοῦ στρατου, καὶ συγχρόνως καθυπέταξε τὰς πέριξ πόλεις. Εἰς τρεῖς δὲ μοίρας διαιρέσας τὸν στρατόν, αὐτὸς μὲν ἔλαβε τὴν συντομωτάτην, ἀλλὰ καὶ δυσχερεστάτην ὁδόν, μετὰ τοῦ εὐκινητοτέρου μέρους τοῦ στρατοῦ, τὸν δὲ Κρατερὸν ἔπεμψε κατὰ τῶν Ταπούρων, ὁ δ' Ἐριγυῖος παρηκολούθει μετὰ τῆς τρίτης μοίρας τὴν μικροτέραν λεωφόρον, φέρων καὶ τὰς ἀποσκευάς. Καὶ πανταχοῦ μὲν ἀφῆκε φρουροὺς ὁ Ἀλέξανδρος, αὐτὸς δὲ τὰ ὄρη ὑπερβὰς ἐστρατοπέδευσεν ἐν τῇ πεδιάδι, ἔνθα πολλοὶ τῶν κατὰ τοῦ Δαρείου συνωμοσάντων Περσῶν προσελθόντες, παρεδόθησαν οἰκειοθελῶς αὐτῷ: ὁ χιλίαρχος Ναβαρζάνης, ἀποσπασθεὶς ἤδη ἀπὸ τοῦ Βήσσου, καὶ ὁ Αὐτοφραδάτης, σατράπης τῶν Ταπούρων καὶ ἄλλοι τῶν ἐπιφανεστέρων σατραπῶν, πάντας δὲ τούτους λίαν εὐμενῶς ὑποδεχθεὶς ὁ Ἀλέξανδρος, ἐτίμησε μεγάλως καὶ τὸν Ἀρτάβαζον, καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, διὰ τὴν μεγάλην πρὸς τὸν κύριον πίστιν αὐτῶν· τὸ ὄνομα δὲ τοῦ Ἀρταβάζου ἦτο γνωστὸν καὶ ἐν Μακεδονίᾳ, ὡς γενομένου ἐπισήμου πρέσβεως τῆς Περσίας ἐπὶ Φιλίππου. Μετὰ ταῦτα ὁ Ἀλέξανδρος εἰσέδυσεν εἰς τὴν χώραν τῶν Μάρδων, ὀρεινοῦ καὶ μαχίμου λαοῦ. Κατὰ τὸ μέρος δὲ τοῦτο στῖφος βαρβάρων ἐπιπεσόν, ἀπροσδοκήτως, κατὰ τῶν φερόντων τὸν Βουκέφαλον στρατιωτῶν ἥρπασεν αὐτόν. Τὰ μέγιστα δ' ἐπὶ τούτῳ ἀγανακτήσας ὁ Ἀλέξανδρος, ἔπεμψε κήρυκας ἀπειλῶν αὐτοὺς μετὰ φρικτῶν

ὅρκων, ἔτι θέλει φονεύσει ἀπαξάπαντας μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παίδων αὐτῶν, ἂν δὲν ἀποδώσωσιν αὐτῷ τὸν ἵππον· ἐκεῖνοι δ' ὡς ἐκ τούτου οὐ μόνον τὸν ἵππον προσήγαγον αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ τὰς πόλεις προθύμως παρέδωκαν. Ὁ δ' Ἀλέξανδρος ἐπὶ τούτοις οὐ μόνον αὐτοὺς ὑπεδέχθη εὐμενῶς, ἀλλὰ καὶ λύτρα τινὰ προσέφερε τοῖς ἀγαγοῦσι τὸν ἵππον αὐτοῦ.

Ἐκεῖθεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰσελάσας εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ὑρκανίας καὶ Ζαδράκαρτα, διέτριψεν αὐτόθι δεκαπέντε ἡμέρας, καθ' ἃς τὰς συνήθεις τοῖς θεοῖς ἐτέλεσε θυσίας καὶ δημοσίους κατέστησεν ἀγῶνας, εἶτα δὲ διὰ τῶν Παρθυαίων ὑπερβὰς τὰ ὅρια τῆς Ἀρείας, εἰσήλασεν εἰς τὴν Σουσίαν, ἔνθα προσῆλθε πρὸς αὐτὸν ὁ σατράπης τῆς Ἀρείας Σατιβαρζάνης, πρὸς ὃν οὐχὶ μόνον τὴν σατραπείαν ἀπέδωκεν, ἀλλὰ καὶ τὸν Ἀνάξιππον, ἕνα τῶν ἑταίρων, ἀφῆκε μεθ' ἑξήκοντα ἱππακοντιστῶν πρὸς πλειοτέραν φύλαξιν τῶν τόπων. Συγχρόνως δὲ ἔφθασαν καί τινες Πέρσαι ἀγγέλλοντες ὅτι ὁ Βῆσσος ἐφόρεσε τιάραν ὀρθήν, κατὰ τὸ σύστημα τῶν βασιλέων, καὶ τὴν βασιλικὴν ἐνεδύθη στολήν, ἀξιῶν νὰ λέγηται βασιλεὺς τῆς Ἀσίας καὶ ἀντὶ Βήσσου ἐπεκάλεσεν ἑαυτὸν Ἀρταξέρξην καὶ ὅτι ἔχων περὶ ἑαυτὸν τοὺς εἰς Βάκτρα καταφυγόντας τῶν Περσῶν καὶ πλείστους τῶν ἄλλων Βακτριανῶν, περιέμενε πρὸς τούτοις συμμάχους καὶ παρὰ τῶν Σκυθῶν. Ὁ Ἀλέξανδρος ταῦτα μαθών, παραλαβὼν ἅπασαν τὴν δύναμιν διευθύνθη πρὸς τὰ Βάκτρα. Καθ' ὁδὸν δὲ μαθών, ὅτι ὁ Σατιβαρζάνης θανατώσας τὸν ἀφεθέντα αὐτῷ Ἀνάξιππον καὶ τοὺς ἱππακοντιστάς, ὁπλίζει τοὺς Ἀρείους καὶ μετακομίζει αὐτοὺς εἰς τὰ Ἀρτακόανα, ἕτοιμος νὰ συνενωθῇ μετὰ τοῦ Βήσσου καὶ νὰ ἐπιπέσῃ κατὰ τῶν Μακεδόνων, ὁ Ἀλέξανδρος μέρος μὲν τοῦ στρατοῦ παραλαβὼν καὶ τοὺς λοιποὺς ἀφεὶς ὑπὸ τὸν Κρατερόν, ἐντὸς δύο ἡμερῶν φθάνει εἰς Ἀρτακόανα· ἐκεῖ δὲ σατράπην τῆς Ἀρείας ἀναδείξας Πέρσην τινὰ καλούμενον Ἀρσάμην, συνενοηθεὶς δὲ καὶ μετὰ τοῦ ὑπὸ τὸν Κρατερὸν ὑπολειφθέντος στρατοῦ, προέβη εἰς τὴν χώραν τῶν Σαραγγαίων. Βρασσαέντης δέ, ὁ σατράπης τῆς χώρας ταύτης, εἷς τῶν κατὰ τοῦ Δαρείου μετὰ τοῦ

Βήσσου συνωμοσάντων, μαθὼν ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος καταφθάνει ὅσον οὔπω, κατέφυγε πρὸς τοὺς Ἰνδούς, ἀλλ' οἱ Ἰνδοὶ συλλαβόντες αὐτόν, ἔπεμψαν πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, ὅστις καὶ ἀμέσως ἐθανάτωσε διὰ τὴν πρὸς τὸν Δαρεῖον μισητὴν πρᾶξιν αὐτοῦ.

Ἐπανελθόντος δὲ τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν Ὑρκανίαν, ἀφίκετο πρὸς αὐτὸν ἡ βασίλισσα τῶν Ἀμαζόνων, Θάληστρις καλουμένη, ἡγεμονεύουσα τῆς μεταξὺ τοῦ Φάσιδος καὶ τοῦ Θερμόδοντος ποταμοῦ χώρας. Περὶ αὐτῆς δὲ ὁ Διόδωρος λέγει ὅτι ἐξεῖχε κατά τε τὴν ὡραιότητα καὶ τὴν ῥώμην τοῦ σώματος. καὶ πολὺ ὑπὸ τῶν ὁμοεθνῶν αὐτῆς ἐθαυμάζετο διὰ τὴν ἀνδρείαν ἀφήσασα δὲ τὸν περὶ αὐτὴν στρατὸν ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς Ὑρκανίας, ἦλθε μετὰ τριακοσίων ἐνόπλων Ἀμαζονίδων. Ὁ βασιλεὺς θαυμάσας ἐπὶ τούτοις, ἠρώτησε τὴν Θάληστριν τίνος ἕνεκα ἀφίκετο πρὸς αὐτόν, αὕτη δ' ἀπεκρίθη ὅτι ἦλθε παιδοποιίας ἕνεκα· καθότι ἐπειδὴ ἐκεῖνος ἦτο ἄριστος πάντων τῶν ἀνδρῶν διὰ τὰς γενναίας πράξεις αὐτοῦ αὕτη δὲ κατά τε τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν σωματικὴν εὐεξίαν διέφερε τῶν ἄλλων γυναικῶν, τὸ ἐκ τοιαύτης γυναικὸς γεννηθησόμενον, φυσικῷ τῷ λόγῳ, ἤθελεν ἐξέχει τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. Καὶ ἡ μὲν Θάληστρις δεκατρεῖς ἡμέρας μείνασα μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τὸν σκοπὸν δι' ὃν ἦλθε πληρώσασα διὰ μεγάλων δώρων τιμηθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ, ἀπῆλθεν εἰς τὰ ἴδια, ὁ δ' Ἀλέξανδρος μεγαλαυχῶν ἐπὶ ταῖς νίκαις, καὶ ἀποβαλὼν τὴν ἣν παρὰ τοῦ καθηγητοῦ Λεωνίδα ἔμαθεν ἐγκράτειαν καὶ ὀλιγάρκειαν, ἤρχισε τοὐντεῦθεν νὰ ἀπομιμῆται τὴν Περσικὴν τρυφήν. Καὶ πρῶτον μὲν κατέστησεν ἐν τῇ αὐλῇ τοὺς ἀσιαγενεῖς ραβδούχους, ἔπειτα δ' ἐξέλεξε καὶ ὡς δορυφόρους τοὺς ἐπιφανεστάτους τῶν ἄλλων, ἐν οἷς ἦτο καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Δαρείου Ὀξάθρυς, χλανίδι δὲ περιεβλήθη τὸ περσικὸν διάδημα καὶ τὸν διάλευκον χιτῶνα καὶ τὴν περσικὴν στολήν, πλὴν τῶν ἀναξυρίδων καὶ τοῦ κάνδυος, καὶ πρὸς τοὺς ἑταίρους δὲ ἐχαρίσατο περιπορφυροῦς στολάς· κατ' ἀρχὰς δ' ἐνεδύετο οὕτως ὁ Ἀλέξανδρος προκειμένου νὰ παρουσιασθῇ ἐν τῷ μέσῳ τῶν βαρβάρων, καὶ ἐν οἰκείᾳ συναναστροφῇ μετὰ τῶν φίλων. Καὶ ἔλεγε μὲν ὅτι ἔ-

φερε τὴν συστολὴν ταύτην ὡς λείαν καὶ δεῖγμα τῆς κατὰ τῶν βαρβάρων νίκης, ἀλλὰ διὰ τῆς πολυτελείας καὶ τῆς λάμψεως τῆς ἐνδυμασίας ἐφαίνετο, ὅτι καὶ τὴν ἀλαζονείαν καὶ τὸν τύφον τῶν Ἀσιανῶν εἶχεν ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ, καὶ παρεδίδετο ἀμέτρως εἴς τε τὰς διασκεδάσεις καὶ τὰς ἡδονὰς μέχρις οὗ καὶ δημοσίᾳ ἐνεφανίζετο τήν τε Περσο-μηδικὴν φέρων στολὴν καὶ τὰ ἤθη αὐτῶν ἀπομιμούμενος.

Καὶ ἀπήρεσκον μὲν ταῦτα τοῖς φίλοις τῶν ἀρχαίων Μακεδονικῶν ἠθῶν καὶ τῆς ἁπλότητος, ἀλλ' ἑκόντες ἄκοντες ἠναγκάζοντο νὰ συγχωρῶσι τὴν τοιαύτην, ἐπὶ τὸ ἀσιατικώτερον, διαγωγὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου, θεωροῦντες αὐτὸν ὡς ἀμετάβλητον διαμείναντα κατά τε τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν πρὸς τοὺς μόχθους καρτερίαν. Οὐ μόνον δὲ ἐξηκολούθει νὰ θηρεύῃ, ἀλλὰ καὶ εἰς μεγίστους κινδύνους καὶ σκληραγωγίας προθύμως ἐξετίθετο. Καὶ ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν δὲ φίλων καὶ συνεταίρων, οἱ μὲν εὐχαρίστως ἐμιμοῦντο τὸ παράδειγμα τῆς ἀσιατικῆς πολυτελείας, ὅπερ ὁ βασιλεὺς παρεῖχεν αὐτοῖς, οἱ δὲ ἐνέμενον ἐν τοῖς ἀρχαίοις ἤθεσι, μεταξὺ τοῦ Ἡφαιστίωνος οἱ πλεῖστοι καὶ τοῦ Κρατεροῦ κυμαινόμενοι· καὶ ὁ μὲν Ἡφαιστίων ἐπιδοκιμάζων τὴν διαγωγὴν τοῦ βασιλέως, ἐμιμεῖτο καθ' ἅπαντα αὐτόν, ὁ δὲ Κρατερὸς ἐνέμενε πιστῶς ἐν τοῖς πατρίοις, διὸ καὶ ὁ βασιλεὺς τὸν μὲν Ἡφαιστίωνα ἀγαπῶν ἐπὶ μᾶλλον, ἐκάλει φιλαλέξανδρον, καὶ τοῦτον μετεχειρίζετο, πρὸς τοὺς Μακεδόνας καὶ τοὺς Ἕλληνας διαπραγματευόμενός τι, τὸν δὲ Κρατερὸν ἐτίμα περισσότερον, ἀποκαλῶν αὐτὸν φιλοβασιλέα, καὶ διὰ τούτου πρὸς τοὺς Ἀσιανοὺς διεπραγματεύετο· ἐν γένει ὅμως οἱ Μακεδόνες πάντες, μετὰ μικρᾶς ἐξαιρέσεως, ἠγανάκτουν διὰ τὴν προτίμησιν, ἣν ἐφαίνετο παρέχων τοῖς Πέρσαις, παραδεχόμενος τὰ ἤθη αὐτῶν, καὶ οὐκ ὀλίγον ἐλυποῦντο οἱ εὐγενεῖς τῶν Μακεδόνων βλέποντες, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος, ἀποβλέπων βεβαίως εἰς τὴν συγχώνευσιν τῶν δύο ἐθνῶν καὶ εἰς τὸν ἐκπολιτισμὸν τῶν Ἀσιανῶν, παρεῖχε τὰς μεγίστας καὶ πλουσιωτάτας σατραπείας τοῖς Πέρσαις ἄρχουσι. Διάφοροι δ' ἕνεκα τούτου ἐξυφαίνοντο συνωμοσίαι κατὰ τοῦ Ἀ-

λεξάνδρου, ὧν σημαντικωτέρα ὑπῆρξεν ἡ πρὸς τὸν Φιλώταν ἀποδιδομένη, ἥτις, ὡς εἴδομεν, ἐτιμωρήθη διὰ τοῦ θανάτου τῶν πρωτουργῶν.

Ἀλλ' ὅμως μεγίστας δυσχερείας ἀπήντησεν ὁ Ἀλέξανδρος, προβαίνων εἰς τὰ Βάκτρα πρὸς καταδίωξιν τοῦ Βήσσου. Διάφορα δὲ καθ' ὁδὸν ἔθνη καθυποτάσσων : τοὺς Δράγγας, τοὺς Γεδρωσσίους, τοὺς Ἀραχωτας καὶ ἄλλους, ἔφθασεν, ἐπὶ τέλους, μέχρι τοῦ Ὤξου ποταμοῦ, ὅστις πηγάζων ἐκ τοῦ Καυκάσου, χύνεται εἰς τὴν παρὰ τὴν Ὑρκανίαν θάλασσαν. Ἦτο δ' οὗτος ὁ μέγιστος τῶν ποταμῶν, οὓς εἶχον διαβῆ οἱ Μακεδόνες, ἔχων πλάτος μὲν δισχιλίων ποδῶν, μέγα δὲ βάθος καὶ ρεῦμα σφοδρόν. Καὶ ὁ μὲν Βῆσσος ἔκαυσε τὰ πλοῖα, δι' ὧν εἶχε διαβιβάσει τὸν στρατὸν αὐτοῦ, πολὺς δ' ἀπῃτεῖτο χρόνος πρὸς μετακόμισιν ξυλείας πρὸς κατασκευὴν γεφύρας ἢ ἄλλων πλοίων. Ἐφ' ᾧ καὶ εἰς ἀπορίαν ἐλθὼν ὁ Ἀλέξανδρος περὶ τοῦ πρακτέου, διέταξε τοὺς στρατιώτας νὰ πληρώσωσι δι' ἀχύρου ἢ ξηροῦ χόρτου τοὺς ἐκ διφθερῶν ἀσκούς, οὓς ἀέρος πληροῦντες τὴν νύκτα, μετεχειρίζοντο ἀντὶ κλινῶν, νὰ συρράψωσι δὲ καὶ νὰ συσφίγξωσιν αὐτοὺς οὕτω στενῶς, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ διαπεράσῃ αὐτοὺς τὸ ὕδωρ, καὶ οὕτω πέντε ἡμέρας πλέοντες ἐπ' αὐτῶν, διέβησαν οἱ πλεῖστοι τῶν στρατιωτῶν, ὡς διὰ θαύματος, τοῦθ' ὅπερ καὶ μυθώδές πως καθίσταται.

Ἐν ᾧ δ' ὁ Ἀλέξανδρος διέβη οὕτω τὸν Ὤξον ποταμὸν μεταβαίνων πρὸς τὸ μέρος, ἔνθα, ἐπληροφορήθη, ὅτι ἦτο ὁ Βῆσσος μετὰ τοῦ στρατοῦ, ἀπροσδοκήτως ἀφίχθη πρὸς αὐτὸν καὶ ὁ Μῆδος Κοβάρης, ὅστις συμβουλεύσας τὸν ἀλαζόνα καὶ ἄνανδρον Βῆσσον νὰ ὑποταχθῇ πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, ἐπ' ἐλπίδι ὅτι ἤθελε συγχωρηθῇ ὑπ' αὐτοῦ, καὶ εἰς τὴν ὀργὴν ὑποπεσὼν τοῦ σατράπου, ηὐτομόλησε πρὸς τοὺς Μακεδόνας. Συγχρόνως δὲ καὶ ἄγγελοι προσῆλθον παρὰ τοῦ Σπιταμένους καὶ Δαταφέρνους, στρατηγῶν ἀμφοτέρων τοῦ Βήσσου, προτείνοντες τῷ Ἀλεξάνδρῳ, ὅτι ἂν ἔπεμπε στρατιὰν μετ' ἀρχηγοῦ, προθύμως ἤθελον παραδώσει τὸν Βῆσσον αὐτῷ. Καὶ ἐπροφασίζοντο μὲν οὗτοι ὅτι ἔ-

πραττον τοῦτο, ἐκδικούμενοι δῆθεν τὸν Δαρεῖον, ὃν τοσοῦτον χαμερπῶς ἠδίκησεν ὁ σατράπης, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμησαν ὅμως νὰ δέσωσιν αὐτόν, μήτε ἄλλως νὰ τιμωρήσωσιν, ἀρκεσθέντες μόνον νὰ ἀποσπάσωσι τὴν τιάραν ἐκ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ καὶ νὰ σχίσωσι τὸν βασιλικὸν μανδύαν αὐτοῦ ὃν ἔφερε.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἀλέξανδρος προέπεμψεν ἕνα τῶν σωματοφυλάκων, Πτολεμαῖον τὸν Λάγου, μετὰ μεγάλης μοίρας εὐκινητοτάτων στρατιωτῶν, διατάξας αὐτὸν ὅσον τάχιστα νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ Σπιταμένους καὶ Δαταφέρνους. Καὶ διανύσας μὲν ὁ Πτολεμαῖος ἐντὸς τεσσάρων ἡμερῶν δεκαήμερον δρόμον, ἔφθασεν εἰς τὸ μέρος, ἔνθα οὗτοι διέμενον, βλέπων ὅμως αὐτούς, εἴτε ἐκ δειλίας, εἴτε ἐξ ἐντροπῆς κλονουμένους ἐν τῇ ἀποφάσει αὐτῶν, τὸν μὲν πεζὸν στρατὸν ἀφῆκε νὰ ἀκολουθῇ αὐτὸν βραδέως, ἐκεῖνος δὲ παραλαβὼν τοὺς ἱππεῖς, καὶ περικυκλώσας τὴν κώμην, ἔνθα ὁ Βῆσσος κατέφυγεν, ἔπεμψε κήρυκα προτείνων τοῖς κατοίκοις, ὅτι δὲν ἤθελε βλάψει αὐτοὺς διόλου ἂν παρέδιδον αὐτῷ τὸν σατράπην. Συλλαβὼν δ' οὕτω τὸν Βῆσσον ὁ Πτολεμαῖος, καθ' ὁδόν, προπέμψας ἱππεῖς τινὰς ἠρώτησε τὸν Ἀλέξανδρον πῶς νὰ παρουσιάσωσιν αὐτῷ τὸν Βῆσσον. — «*Νὰ φέρητε, εἶπε, γυμνόν, καὶ δεδεμένον δι' ἁλύσεων ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ, καὶ νὰ στήσητε αὐτὸν ἐν δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ, ὁπόθεν μέλλω νὰ διέλθω αὐτός τε καὶ ἡ στρατιά μου.*» Ἅμα δ' ἰδὼν αὐτὸν ὁ Ἀλέξανδρος, συγκρατήσας τὴν ἄμαξαν: «*Διατί, προδότα, ἀνέκραξε, Δαρεῖον τὸν βασιλέα, ἑνταὐτῷ δὲ καὶ συγγενῆ σου, οὕτως οἰκτρῶς ἐθανάτωσες;*» Οἱ στρατιῶται ἦσαν ἀνυπόμονοι νὰ ἀκούσωσι τί ἔμελλε νὰ ἀποκριθῇ ὁ Βῆσσος. — «*Δὲν ἔπραξα τὸ ἔγκλημα ἐξ οἰκείας μου προαιρέσεως, ἀπήντησεν οὗτος, ἀλλ' ὁμογνωμόνως μετὰ πάντων τῶν ἄλλων, οἵτινες ἦσαν περὶ τὸν Δαρεῖον, ὥστε νὰ εὕρωμεν χάριν καὶ ἔλεος παρὰ τῷ Ἀλεξάνδρῳ.*» Μηδὲν δ' ἄλλο προσθεὶς ὁ Ἀλέξανδρος, ἐπὶ τοῦ παρόντος μὲν διέταξε νὰ μαστιγώσωσι μόνον τὸν Βῆσσον, ἀκολούθως δὲ διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως τῶν ὁμοτίμων σατραπῶν ἀπεφάσισαν νὰ ἀκρωτηριάσωσι τὴν ῥῖνα καὶ τὰ ὦτα αὐτοῦ, καὶ οὕτω κακῶς

ἔχοντα παρήγγειλε τοὺς συγγενεῖς τοῦ Δαρείου νὰ θανατώσωσιν αὐτόν. Τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ τῷ Βήσσῳ ἐπιβληθέντος θανάτου ἦτο σκληρότατον, οἱ συγγενεῖς δὲ τοῦ Δαρείου, ἐν οἷς καὶ ὁ Ὀξάθρυς, ἀδελφὸς τοῦ Δαρείου, κλίναντες ἐν Βάκτροις τὰς κορυφὰς δύο ὑψηλῶν καὶ ἰσχυρῶν δένδρων ἔδεσαν ἐξ ἑκάστης τοὺς πόδας τοῦ Βήσσου, αἱ δὲ κορυφαὶ ἀφεθεῖσαι εἶτα ἐλεύθεραι διέσχισαν ἐλεεινῶς τὸ σῶμα τοῦ πεισματώδους ἀνυποτάκτου ὅς ποτε ἔπραττεν ὁ *Πιτυοκάμπτης* ἐκεῖνος! Τότε ἀφίκοντο εἰς Ζαρίασπα ὅ τε Φραταφέρνης ὁ σατράπης τῆς Παρθίας καὶ ὁ Στασάνωρ τῆς Ἀρίας φέροντες δεσμίους τὸν Ἀρσάμην, ὅστις σατράπης ὢν τῆς Ἀρίας ἐβοήθησε τὴν ἐπιδρομὴν τοῦ Σατιβαρζάνου καὶ τὸν Πέρσην Βαρζάνην καὶ ἄλλους μεγιστᾶνας Πέρσας, ὑποστηρίζοντας ὁπωσδήποτε τὴν ἀποστασίαν τοῦ Βήσσου. Σὺν τούτοις δὲ ἠφανίσθη τέλεον πλέον καὶ ἡ ἀντιπολιτευομένη τῷ Ἀλεξάνδρῳ μερὶς τῶν Περσῶν, ἥτις ἄλλως ἐνεργοῦσα ἠδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ ἔχουσα μάλιστα ὑπὲρ ἑαυτῆς τὴν ὑστάτην ἄμυναν τοῦ δικαίου.

Συλληφθέντος ἤδη τοῦ Βήσσου, ἡ Σογδιανὴ μείνασα ἄνευ ἡγεμόνος, ὑπετάγη ἀμέσως τῷ Ἀλεξάνδρῳ, ὅστις καὶ συμπληρώσας τὸ ἱππικὸν ἐκ τῶν αὐτόθι στρατιωτῶν, ὡς ἀπολεσθέντων πολλῶν ἐκ τῶν οἰκείων αὐτοῦ, κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ Ἰνδικοῦ Καυκάσου καὶ τοῦ Ὤξου, διευθύνθη εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Σογδιανῆς, τὰ Μαράκανδα (Σαρμαρκάνδη), καθ' ὁδὸν δὲ εἰσελθὼν εἴς τινα μικρὰν πόλιν τῶν Βραγχειδῶν, ἐτιμώρησε τοὺς κατοίκους αὐτῆς δι' ἔγκλημα τῶν πατέρων αὐτῶν· διότι ἐκ τῆς Μιλήτου καταγόμενοι οὗτοι, πρὸ μιᾶς καὶ ἡμισείας ἑκατονταετηρίδος, κατὰ διαταγὴν τοῦ Ξέρξου, ἐσύλησαν ναόν τινα, καὶ μὴ δυνάμενοι ἕνεκα τούτου νὰ διαμένωσιν ἐν Ἑλλάδι, μετῴκησαν εἰς τὰ μέρη ταῦτα, διατηροῦντες ἐν μέρει τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ τὰ παλαιὰ ἤθη αὐτῶν.

Βορειοανατολικὴν ἀκολούθως λαβὼν διεύθυνσιν ὁ Ἀλέξανδρος ἀφίκετο εἰς τὸν μέγαν ποταμὸν Τάναϊν, τὸν ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων καλούμενον Ἰαξάρτην, (μέγαν ποταμὸν) ἔνθα ἦσαν τὰ ὅρια τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ μεγάλου Κύρου, συμπίπτοντα πρὸς τὰ δυ-

τικὰ ὅρια τοῦ σημερινοῦ Σινικοῦ κράτους, καὶ ἔνθα πρὸς ἀνάμνησιν τῆς ἐπιδρομῆς καὶ πολλὰς προβλέπων ὠφελείας, ἕνεκα τῆς θέσεως ὁ Ἀλέξανδρος, ἐνέκρινε νὰ κτισθῇ νέα πόλις, *Ἐσχάτη Ἀλεξάνδρεια* κληθεῖσα. Κατὰ τὰ μέρη δὲ ταῦτα ἐπιπεσόντες οἱ περίοικοι βάρβαροι, κατέσφαξαν πλείστους τῶν Μακεδόνων διασκορπισθέντας εἰς τὴν πεδιάδα καὶ ζητοῦντας τριφύλλια καὶ σίλφιον, ἅπερ εἰς παντελῆ ἔλλειψιν ἄρτου περιελθόντες, ἔτρωγον μετὰ τοῦ κρέατος τῶν ὑποζυγίων αὐτῶν. Καὶ ταῦτα μὲν πράξαντες οἱ βάρβαροι εἰς τριάκοντα χιλιάδας ἀνδρῶν συμποσούμενοι κατέφυγον εἰς τὰ ὄρη. Ὁ Ἀλέξανδρος δ' ἐπὶ τούτοις, ἐπῆλθε μεθ' ὁρμῆς κατ' αὐτῶν, καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν οἱ Μακεδόνες ἀπεκρούσθησαν γενναίως ὑπὸ τῶν βαρβάρων, οὐκ ὀλίγοι δ' αὐτῶν καὶ ἐτραυματίσθησαν, ἐν οἷς καὶ αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος, ὅστις ὡς φρενήρης ἐπιπίπτων, ἐτοξεύθη κατὰ τὴν κνήμην, καὶ μέρος τῆς περόνης αὐτοῦ ἀπεθραύσθη. Ἀλλ' εἶτα παροξυνθέντες ἐπὶ μᾶλλον οἱ Μακεδόνες, ἕνεκα τῆς πληγῆς τοῦ βασιλέως, μανιωδῶς ἐπιπεσόντες κατέκοψαν τοὺς πλείστους τῶν βαρβάρων, ἕτεροι δὲ καταδιωκόμενοι ἔπιπτον κατὰ κρημνῶν, φεύγοντες τοὺς πολεμίους. Τοιαύτην δὲ καταστροφὴν ὑπέστησαν ὥστε ἐκ τῶν τριάκοντα χιλιάδων ἀνδρῶν μόλις ὀκτὼ χιλιάδες διεσώθησαν.

Ὁ Ἀλέξανδρος εὑρίσκετο ἤδη ἐν τοῖς ὁρίοις τοῦ ποταμοῦ Ἰαξάρτου. Ἐνταῦθα δ οἱ τῷ Κύρῳ ἀνυπότακτοι μείναντες Σκύθαι, ἔπεμψαν ἤδη πρέσβεις πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, λόγῳ μὲν ζητοῦντες νὰ συνδέσωσι φιλίαν καὶ συμμαχίαν μετ' αὐτοῦ, πράγματι δ' ἀποβλέποντες εἰς τὸ νὰ κατασκοπεύσωσι τὸν στρατὸν αὐτοῦ, τὸ αὐτὸ δ' ἔπραξε καὶ ὁ Ἀλέξανδρος, διατάξας νὰ συναπέλθωσι μετὰ τῶν πρέσβεων τούτων τινὲς ἐκ τῶν φίλων τοῦ βασιλέως, λέγοντες μὲν ὅτι προσήρχοντο λόγῳ φιλίας καὶ συμμαχίας, πράγματι δ' ἀποβλέποντες καὶ οὗτοι νὰ ἐξετάσωσι τὸν πληθυσμόν, τὰς δυνάμεις καὶ τὸν τρόπον τοῦ ζῆν τῶν Σκυθῶν.

Ἐν τούτοις διάφοροι διηγείροντο ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων ἐπαναστάσεις κατὰ τῶν Μακεδόνων, καὶ ἐπῆλθε μὲν ὁ Σπιταμένης, πολιορκῶν μετὰ ἰσχυροῦ στρατοῦ τὴν ἐν Μαρακάνδοις διατελοῦσαν

Μακεδονικὴν φρουράν, εἶτα ὅμως ἀκούσας ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος αὐτοπροσώπως προσήγγιζεν ἐπερχόμενος κατ' αὐτοῦ, ἐγκαταλιπὼν τὴν πολιορκίαν, ἀπῆλθε, κατὰ τὰ ὅρια τῆς Σογδιανῆς· οἱ δὲ κατ' αὐτοῦ ἀποσταλέντες στρατηγοί, ἀνίκανοι ὄντες, καταδιώκοντες αὐτόν, ἀνοήτως καὶ ἀπερισκέπτως ἐπέπεσον κατὰ τῶν νομάδων Σκυθῶν, ὑφ' ὧν ἐνισχυόμενος ὁ Σπιταμένης, ἀπέκρουσε τοὺς Μακεδόνας, καὶ πανταχόθεν περικυκλώσας αὐτούς, ἠνάγκασε νὰ καταφύγωσιν εἰς τὰς ὄχθας, ἢ εἰς νῆσόν τινα ἐν τῷ ἑλληνιστὶ λεγομένῳ *Πολυτιμήτῳ* ποταμῷ, ἔνθα πάντας εἰς τρισχιλίους ἢ πενταχισχιλίους συμποσουμένους ἐν στόματι μαχαίρας οἰκτρῶς ἐπέρασαν.

Τὰ μέγιστα ὁ Ἀλέξανδρος ἐπὶ τῇ συμφορᾷ ταύτῃ τῶν στρατιωτῶν λυπηθείς, ἐπελθὼν τάχιστα κατέκοψε πάντας τοὺς πολεμίους, καὶ ἅπασαν ἤδη τὴν Σογδιανὴν καθυποτάξας. τὸν δὲ Πευκόλαον μετὰ τρισχιλίων ἀνδρῶν σατράπην αὐτῆς καταστήσας, αὐτὸς ἀνεχώρησεν εἰς Ζαρίασπα.

Ὁ τοῦ 329—328 χειμών, ὃν ὁ Ἀλέξανδρος διήγαγεν ἐν Ζαρίασπα, ὑπῆρξε λίαν ἀξιοσημείωτος· διότι, κατ' αὐτόν, ἀνεπτύχθη ἐν πάσῃ ἐντελείᾳ ἡ εἰκὼν τῆς αὐλῆς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἣν καθωραΐζον ἀφ' ἑνὸς μὲν οἱ ἐν συνόλῳ, κατ' ἐντολὴν αὐτοῦ, συρρεύσαντες ἐπισημότατοι τῶν ἀνδρῶν τῆς Περσίας, ἡ ἔλευσις νέων στρατιωτικῶν σωμάτων ἐξ Ἑλλάδος, καὶ ἡ σύγχρονος ἄφιξις διαφόρων πρεσβειῶν Εὐρωπαϊκῶν τε καὶ Ἀσιατικῶν, ἀφ' ἑτέρου δέ, ἡ εὐδαίμων καὶ τερπνὴ φύσις τῆς καρποφόρου Βακτριανῆς, τὰ ἐν αὐτῇ διακεχυμένα ἄπειρα πλούτη, ἡ ποικίλη ἀναμιξις τοῦ στρατιωτικοῦ βίου τῶν Μακεδόνων, τῆς Περσικῆς πολυτελείας καὶ τῆς Ἑλληνικῆς ὑπερηφανείας, μέγα παρεῖχον θέλγητρον καὶ μεγάλως συνεβάλλοντο εἰς τὴν σκηνὴν τῆς ἐκτάκτως ἤδη παριστα μένης μεγαλοπρεποῦς ἐξελίξεως.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐπί τινα χρόνον μείνας ἐκ Ζαρίασπα, μέχρις οὗ παρῆλθεν τὸ δριμὺ τοῦ χειμῶνος καὶ ἀκούσας ὅτι οἱ Σογδιανοί, ἑπομένως δὲ καὶ οἱ Βακτριανοὶ ἐπανέστησαν, μὴ θέλοντες νὰ ὑπακούσωσιν τῷ σατράπῃ αὐτῶν Πευκολάῳ, ἐξώρμησε καὶ αὖθις

ἐπὶ τὸν Ὦξον ποταμόν, σπεύδων νὰ καθυποτάξῃ αὐτούς. Ἐν ᾧ δ' ἐστρατοπέδευε παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, προσελθὼν σωματοφύλαξ Πτολεμαῖος ὁ Λάγου, ἀνήγγειλεν αὐτῷ ὅτι οὐ μακρὰν τῆς σκηνῆς αὐτοῦ ἀνέβλυσε πηγὴ ὕδατος καὶ παρ' αὐτῇ πηγὴ ἐλαίου. Καὶ ὁ μὲν Ἀρίστανδρος ὁ μάντις ἡρμήνευσεν ὅτι ἡ πηγὴ τοῦ ἐλαίου ἐσήμαινε κόπους πολλούς, ἀλλὰ μετὰ τοὺς κόπους καὶ ἡ νίκη προεμηνύετο μεγάλην· διότι τὸ ἔλαιον ἐδόθη παρὰ τῶν θεῶν τοῖς ἀνθρώποις ὡς ἀνακούφισις καὶ ἀρωγὴ ἐν ταῖς δυσκόλοις ἐργασίαις, καθόσον μάλιστα καὶ οἱ Ἕλληνες δι' ἐλαίου ἠλείφοντο, κατὰ τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας αὐτῶν.

Ἐκεῖθεν δ' ὁ Ἀλέξανδρος διαιρέσας τὴν στρατιὰν εἰς πέντε μέρη, διέταξε νὰ ἐπέλθωσιν εἰς τὴν Σογδιανήν, κατὰ διαφόρους διευθύνσεις, ὑπὸ τὸν Ἡφαιστίωνα, τὸν Πτολεμαῖον, τὸν Περδίκαν, τὸν Κοῖνον μετὰ τοῦ Ἀρταβάζου, ὁ δ' Ἀλέξανδρος ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ πέμπτου τάγματος, καὶ ἐπῆλθον μὲν πάντες εἰς Μαράκανδα, ἐξ ἐφόδου ἢ καὶ οἰκειοθελῶς καθυποτασσομένων τῶν καθ' ὁδὸν πόλεων, ὁ Κοῖνος διετάχθη νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τῶν Σκυθῶν καὶ Μασσαγετῶν, παρ' οἷς εἶχε καταφύγει ἤδη ὁ Σπιταμένης, ὁ δ' Ἀλέξανδρος προέκειτο νὰ καταλάβῃ τὰ ἐν τῇ Σογδιανῇ ἰσχυρὰ φρούρια, ὧν ἐπισημότερον ἦτο ὁ Σογδιανὸς λεγόμενος *βράχος*, ἤτοι ἀκρόπολις ἰσχυροτάτη.

Ὁ Σογδιανὸς δ' οὗτος βράχος, ἦτο παντάπασιν ἀπομεμονωμένως, καὶ τοσοῦτον ἀπόκρημνος ἀπανταχόθεν ὥστε ἐφαίνετο πάντῃ ἀπρόσιτος, ὑπῆρχεν λίαν ὀχυρὸν φρούριον ἐπὶ τοῦ βράχου τούτου, ἐν ᾧ ὁ Ὀξυάρτης, ὁ τῶν μερῶν ἐκείνων ἀνυπότακτος σατράπης, εἶχεν ἐγκλείσει τὴν σύζυγον, τὴν θυγατέρα καὶ τὴν λοιπὴν αὐτοῦ οἰκογένειαν. Καὶ ἠγωνίσθη μὲν ὁ Ἀλέξανδρος νὰ κυριεύσῃ τὸν τόπον, ἀλλὰ βλέπων, ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ καθυποτάξῃ αὐτόν, τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν ποιούμενος, κατ' ἀρχὰς μὲν πέμψας πρέσβεις, προὔτεινε τοῖς κατοίκοις νὰ παραδοθῶσιν ἑκουσίως, εἰ δὲ μή, ἠπείλει, ὅτι ἔμελλε νὰ ἐπέλθῃ κατ' αὐτῶν κατασφάζων ἅπαντας τοὺς ἐν αὐτῷ οἰκοῦντας, ἀλλ' ὅμως πυκνοτάτη χιὼν καταπεσοῦσα κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, τοῖς μὲν Μα-

κεδόσι κατέστησε δυσχερεστάτην τὴν πρὸς αὐτὸ προσέγγισιν τοῖς δὲ βαρβάροις ἄφθονον παρέσχεν ὕδωρ, διὸ καὶ περιφρονοῦντες τὰς ἀπειλὰς τοῦ Ἀλεξάνδρου : «*Ἂν οἱ Μακεδόνες ἔχωσι πτερὰ ἂς πλησιάσωσιν,*» ἀπήντησαν πρὸς τοὺς πρέβεις αὐτοῦ. Τότε δὴ καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ὀργισθεὶς διὰ κήρυκος ἀνήγγειλε νὰ συγκληθῶσι τριακόσιοι νεαροὶ Μακεδόνες πρὸς τὸν σκοπὸν ἀνόδου ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ βράχου. Τριακόσιοι λοιπὸν Μακεδόνες νέοι ἐξησκημένοι καὶ ἔχοντες τὴν ἐπιτηδειότητα νὰ ἀναρριχῶνται ἐν ταῖς πολιορκίαις τῶν τειχῶν, παρουσιάζονται κατ' ἐκλογὴν τῶν στρατηγῶν πρὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, πρὸς οὓς οὗτος ἀπηύθυνε τὸν ἑξῆς ἐνθαρρυντικὸν λόγον :

«*Στρατιῶται,*

*Μεθ' ὑμῶν ἐβίασα ἀπόρθητα φρούρια, μεθ' ὑμῶν διῆλθον ὄρη πάντοτε ὑπὸ αἰωνίου χιόνος κεχαλυμμένα καὶ μεθ' ὑμῶν εἰσῆλθον εἰς τὰς ἐπικινδύνους παρόδους τῆς Κιλικίας· πάντοτε δὲ ἔδωκα πρὸς ὑμᾶς καὶ ἔλαβον δείγματα γενναιότητος καὶ ἀνδρείας. Αὕτη ἡ πέτρα ἡ ὑψουμένη ὑπερηφάνως ἀπέναντι ὑμῶν, ἐξ ἑνὸς μόνου μέρους εἶναι προσιτὴ καὶ τοῦτο μόνον φρουροῦσιν οἱ βάρβαροι· πάντα δὲ τὰ λοιπὰ ἀμελοῦντες, φύλακας μόνον ἔχουσι πρὸς τὸ μέρος ἡμῶν· ἂν δὲ τώρα ἀποπειραθῆτε θέλετε εὕρει βεβαίως τὸν τρόπον τοῦ ν' ἀναβῆτε ἐπὶ τοῦ ὄρους τὴν κορυφήν. Οὐδὲν ἡ φύσις ἔθετο ὑπεράνω τῆς τόλμης καὶ τῆς ἀνδρείας. Τί κατέστησεν ἡμᾶς ἤδη κυρίους τῆς Ἀσίας. Αἱ ἀκατάπαυστοι ἡμῶν πρὸς τοῦτο ἀπόπειραι αἱ ἀπαυδήσασαι καὶ ἀπελπίσασαι τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν. Προσπαθήσατε λοιπόν, ἀνδρεῖοι, νὰ ἀναβῆτε τὴν κορυφὴν καὶ ὅταν ἤδη ἴστασθε ἐπ' αὐτῆς, δηλώσατε τοῦτο πρὸς ἡμᾶς διὰ σημείων λευκῶν. Τότε θέλω διατάξει νὰ κινηθῇ ὁ στρατός, ὅπως ἀποσπάσω τὴν προσοχὴν τοῦ ἐχθροῦ ἀφ' ὑμῶν. Δέκα δὲ τάλαντα δίδω τῷ πρώτῳ ἀναβάντι τὴν κορυφήν, ἐννέα τῷ δευτέρῳ, ὀκτὼ τῷ τρίτῳ καὶ οὕτως ἐφεξῆς μέχρι τοῦ δεκάτου. Ἀλλ' ἐγὼ ὅμως εἶμαι βέβαιος ὅτι ὑμεῖς μᾶλλον προσέχετε τὸν νοῦν πρὸς τὴν θέλησίν μου ἢ πρὸς τὰς ἀμοιβάς μου.»

Ταῦτα παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀκούσαντες οἱ τριακόσιοι νεαροὶ Μακεδόνες καὶ δύο μόνον ἡμερῶν τροφὰς λαβόντες καὶ ὁπλισθέντες μόνον διὰ τῆς σπάθης καὶ τῆς λόγχης καὶ μικροὺς σιδηροῦς πασσάλους κρατοῦντες, δι' ὧν συνήθως ἐστερέουν τὰς σκηνάς, καὶ τούτους ἐμπήγοντες, εἴτε ἐκ τῶν μερῶν, ἔνθα ἦτο στερεῶς πεπηγμένη ἡ χιών, εἴτε ἐκ τοῦ ἐδάφους, ἰσχυρὰ δέ, πρὸς τούτοις, ἐκ λίνου σχοινία προσδέσαντες εἰς πασσάλους, ἀνείλκυον ἑαυτοὺς καὶ ἀνερριχῶντο πρὸς τὸ ἀποτομώτατον καὶ τὸ δυσχερέστατον μέρος τοῦ βράχου. Καὶ τριάκοντα μὲν ἐξ αὐτῶν ἀπολέσαντες τὴν ἰσοσταθμίαν ἐκρημνίσθησαν, οὐδὲ τῶν σωμάτων αὐτῶν εὑρεθέντων, ἀλλ' οἱ λοιποί, ἐπὶ τέλους, ἐπέτυχον νὰ ἀναβῶσιν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ βράχου. Ὅτε δὲ περὶ τὰ χαράγματα τῆς ἡμέρας οἱ κάτοικοι τοῦ βράχου εἶδον αὐτοὺς ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς αὐτῶν οὕτως ἐξεπλάγησαν, ὥστε ὑπέλαβον ὅτι ἦσαν μυθώδη, ἐξωτικὰ καὶ ἐναέρια ὄντα, συγχρόνως δὲ καὶ ὁ Ἀλέξανδρος πέμψας κήρυκα πρὸς τὰς προφυλακὰς τῶν βαρβάρων, ἀνήγγειλεν αὐτοῖς, ὅτι ἐπειδὴ εὑρέθησαν οἱ ζητούμενοι παρ' αὐτῶν πτερωτοὶ ἄνδρες, ἑκόντες ἄκοντες ὤφειλον νὰ παραδοθῶσι.

Μεταξὺ δὲ τῶν ἐντεῦθεν ληφθέντων αἰχμαλώτων ἦτο καὶ ἡ διάσημος Ρωξάνη, θυγάτηρ τοῦ Ὀξυάρτου· διηφημίζετο δ' ἡ νεᾶνις αὕτη ὡς ἡ ὡραιοτάτη τῶν γυναικῶν τῆς Ἀσίας, μετὰ τὴν Σταείραν τὴν σύζυγον τοῦ Δαρείου, τελευτήσασαν ἤδη. Καὶ ὁ μὲν Ἀλέξανδρος συνεζεύχθη αὐτὴν ἐν τῷ ἅμα, ὁ δὲ πατὴρ αὐτῆς Ὀξυάρτης, μετὰ θάρρους, ἐμφανισθεὶς πρὸς τὸν νικητήν, ἐγένετο δεκτὸς παρ' αὐτῷ μετὰ μεγάλων τιμῶν καὶ περιποιήσεων ἐκτάκτων.

Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰ μέρη ταῦτα διεδραματίσθησαν καὶ αὖθις φρικαλέαι καὶ τραγικαὶ σκηναί, ἤτοι ὁ θάνατος τοῦ Κλείτου καὶ ἡ τιμωρία τοῦ Καλλισθένους, γεγονότα, ἅπερ ἔσχον τὴν ἀρχὴν ἐξ εὐτελῶν ὅλως λόγων.

Μεταξὺ τῶν ἀντιτεινόντων πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον καὶ παρακωλυόντων αὐτὸν νὰ παραδεχθῇ τὰ ἀνατολικὰ ἔθιμα, σφοδρότερος ἦτο καὶ Κλεῖτος ὁ Δρωπίδου, ὁ καὶ Μέλας ἐπονομαζόμενος πρὸς διάκρισιν ἑτέρου Κλείτου, τοῦ Λευκοῦ ἐπονομαζομένου. Οὗ-

τος ἦτο ἀδελφὸς τῆς τροφοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου Λανίκης, ὅστις καὶ κατὰ τὴν νεότητα μὲν τοῦ βασιλέως συνδιέτριβε μετ' αὐτοῦ, κατὰ δὲ τὴν παρὰ τῷ Γρανικῷ μάχην, ὡς προείπομεν, ἔσωσε τὸν Ἀλέξανδρον, πλήξας τὴν χεῖρα τοῦ Σπιθριδάτου. Τοῦτον δέ, σατράπην ὄντα τῆς Βακτριανῆς ἀντὶ τοῦ Ἀρταβάζου, ἐπανελθὼν τὸ δεύτερον εἰς Μαράκανδα ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ μεγάλα τελῶν συμπόσια καὶ κυνηγέσια ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῶν Διοσκούρων, δι' ἧς ἀντικατέστησε τὰ τέως τελούμενα Διονύσια, προσεκάλεσεν, ὡς εἰκός, εἰς δεῖπνον τὴν ἑσπέραν θέλων μάλιστα νὰ προσφέρῃ αὐτῷ καὶ ὡραῖα τινὰ ἑλληνικὰ ὀπωρικά, διὰ θαλάσσης αὐτῷ ἀποσταλέντα. Ὁ Κλεῖτος μεταβὰς εἰς τὸ δεῖπνον καὶ ἐν, ὡς ἐκ τοῖς οἰνοποσίας, εὐθυμίᾳ διατελῶν ἔδειξε τὴν δυσαρέσκειαν αὐτοῦ διά τινα γελοῖα ποιήματα ὑπό τινος ποιητοῦ ἀπαγγελθέντα ἐπὶ τραπέζης κατὰ τῶν πρὸ μικροῦ ἀποτυχόντων στρατηγῶν, ἐφ' ᾧ τε καὶ ἔρις ἠγέρθη μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὡς ποτε μεταξὺ τοῦ ποιητοῦ Φιλοξένους καὶ Διονυσίου βασιλέως τῶν Συρακουσῶν ὅστις παραφερθείς, λαβὼν ἓν τῶν ἐπὶ τῆς τραπέζης παρακειμένων μήλων, ἔρριψε κατὰ κεφαλῆς τοῦ Κλείτου.

Ἀλλ' ὡς νὰ μὴ ἤρχει τὸ τοιοῦτον, κατὰ τὴν ἔξαψιν τῆς ἔριδος, οἱ κόλακες ὑπερύψωσαν μέχρις οὐρανοῦ, τὰς πολεμικὰς πράξεις καὶ τὰ ἀνδραγαθήματα τοῦ βασιλέως. Αἱ τοιαῦται κολακεῖαι, φυσικῷ τῷ λόγῳ, ὑπερήρεσαν τῷ Ἀλεξάνδρῳ. ἀλλ' ὁ Κλεῖτος ὅμως ὡς ὑπὸ ἀλάστορος δαίμονος παρωθούμενος, ἀντέτεινε καὶ αὖθις παριστῶν, ὅτι αἱ ἀποδιδόμεναι γενναῖαι πράξεις πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον ἀνήκουσι μᾶλλον τοῖς στρατιώταις, οἵτινες καὶ ἐπὶ τῆς προηγουμένης βασιλείας ἐκλείσθησαν πολὺ πλειότερον, ἐξ οὗ ἀφορμὴν λαβόντες οἱ κόλακες καὶ οἱ παράσιτοι ἤρχισαν νὰ παραλληλίζωσι Φίλιππον καὶ Ἀλέξανδρον, καὶ ἐκεῖνον μὲν ἐταπείνουν, τὸν δ' υἱὸν ὑπερύψουν. Ὁ Κλεῖτος ὅμως ἄλλοτε ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Φιλίππου ὤν, ἔπραξε τὸ ἐναντίον, περιφρονῶν μὲν τὰς πράξεις τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὑπερυψῶν δὲ καὶ ἐκθειάζων τὰς τοῦ Φιλίππου. Ἡ ἔρις ἀνήφθη ἐπὶ μᾶλλον καὶ ἐπὶ τέλους, ὑπὸ τῆς παροινίας ἐξαπτόμενος ὁ τάλας Κλεῖτος, κα-

τέστη ὑπὲρ τὸ δέον βίαιος καὶ ὁρμητικός, καὶ αὖθις πρός τινα περιφρονητικὸν κατ' αὐτοῦ λόγον τοῦ βασιλέως ἀνυψώσας τὴν χεῖρα: «*Αὕτη ἡ χεὶρ σὲ ἔσωσεν 'Αλέξανδρε!*» ἀνεβόησεν, ἐξ οὗ ὀργισθεὶς καὶ ὑπὸ τοῦ οἴνου θερμαινόμενος ὁ 'Αλέξανδρος, ὥρμησε μὲν νὰ ἐπιπέσῃ κατ' αὐτοῦ, καὶ ἐκάλει μακεδονιστὶ ὁμιλῶν, τοὺς ὑπασπιστὰς εἰς βοήθειαν, ἀλλ' ἐκωλύθη ὑπὸ τῶν ἐν τῷ συμποσίῳ παρακειμένων. Καὶ ἀπεπέμφθη μὲν πάραυτα ὁ Κλεῖτος ἀπὸ τοῦ ἀνδρῶνος, ἀλλὰ δι' ἄλλης θύρας ἀναφανεὶς καὶ αὖθις, ἀνεβόα: «*Αὕτη ἡ χεὶρ σὲ ἔσωσεν, 'Αλέξανδρε.*» Ἦτο ἀδύνατον νὰ κρατηθῇ πλέον ὁ 'Αλέξανδρος καὶ ἁρπάσας τὴν λόγχην παρά τινος τῶν δορυφόρων ἐπήγαγεν αὐτὴν κατὰ τοῦ οἰκτροῦ θύματος ἡ λόγχη ἦτο ὀλεθρία, καὶ ὁ δυστυχὴς Κλεῖτος ἔπεσεν ἄπνους ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Ὁ κρότος τοῦ πεσόντος Κλείτου συνέφερεν εἰς ἑαυτὸν τὸν 'Αλέξανδρον, καὶ πικρὰ μεταμέλεια κατέσχεν ἐν τῷ ἅμα τὸν βασιλέα: ἀλλ' ἦτο πλέον ἀργά Ἐπὶ τριήμερον ὁ 'Αλέξανδρος ἔμεινε κατάκλειστος ἐντὸς τοῦ κοιτῶνος, μὴ δεχόμενος τὴν παρηγορίαν τῶν φίλων, καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν τροφὴν ἀπορρίπτων, πικρῶς δὲ κλαίων καὶ καταρώμενος ἑαυτόν· διότι ἐθανάτωσε τὸν ἀδελφὸν τῆς ἀγαπητῆς τροφοῦ. Τότε ἔσπευσαν οἱ φίλοι νὰ παραμυθήσωσιν αὐτόν· καὶ ὁ μὲν Καλλισθένης ὁ φιλόσοφος, ὁ καὶ μαθητὴς τοῦ 'Αριστοτέλους, ἠθικῶς καὶ πράως ἀπεπειρᾶτο, μετὰ τῶν ἄλλων, νὰ παρηγορήσῃ τὸν 'Αλέξανδρον· ὁ δ' 'Ανάξαρχος, ὁ ἐξ 'Αβδήρων φιλόσοφος, ἄλλον μετεχειρίσθη τρόπον. Μετὰ κομπασμοῦ καὶ ἀγερώχως εἰσελάσας εἰς τὸν κοιτῶνα τοῦ 'Αλεξάνδρου: «Οὗτος, εἶναι, ἀνέκραξεν, ὁ 'Αλέξανδρος, πρὸς »ὃν ἡ οἰκουμένη νῦν ἀποβλέπει; ἀλλ' οὗτος εἶναι ἐρριμένος κατὰ »γῆς, κλαίων ὡς ἀνδράποδον, καὶ φοβούμενος τὸν νόμον καὶ »τὴν κατάκρισιν τῶν ἀνθρώπων, πρὸς τοὺς ὁποίους αὐτὸς πρέπει νὰ ἦναι νόμος καὶ ὅρος τοῦ δικαίου, ἀφ' οὗ ἐνίκησεν ἤδη, νὰ ἄρχῃ »καὶ νὰ κρατῇ καὶ νὰ μὴ εἶναι δοῦλος ἡττηθεὶς ὑπὸ κενῆς δό »ξης. Δὲν γνωρίζεις, εἶπεν αὐτῷ, ὅτι ὁ Ζεὺς ἔχει πάρεδρον τὴν »Θέμιν, ἵνα πᾶν τὸ πραχθὲν ὑπὸ τοῦ κρατοῦντος θεωρεῖται ὡς »θεμιτὸν καὶ δίκαιον;»

Διὰ τῶν τοιούτων λόγων ἀνεκούφισε μὲν τότε τὸ πάθος τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ἀνέπαυσε τὴν βαρεῖαν αὐτοῦ συνείδησιν, αὐτὸς ὅμως ἀπεδείχθη χαμερπὴς κόλαξ ἐκφράσας λόγους ἀναξίους φιλοσόφου, δι' ὧν κατέστρεψε τὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἐντεῦθεν δὲ ἐν τῇ μεγάλῃ αὐτοῦ ἀλαζονείᾳ οὐχὶ μόνον δὲν ἠρκέσθη νὰ μιμῆται τὰ ἤθη τῶν Περσῶν καὶ νὰ προσκυνῆται ὑπ' αὐτῶν μόνον, ἀλλ' ἤθελε προσέτι καὶ οἱ Μακεδόνες νὰ γονυπετῶσιν ἐνώπιον αὐτοῦ καὶ ἀναφωνδὸν νὰ κηρύττωσιν αὐτὸν υἱὸν τοῦ Διός.

Ἄλλοτέ ποτε, κατά τι συμπόσιον, ὁ βασιλεὺς ἐξῆλθε τοῦ ἑστιατορίου, ἕνεκα δῆθεν σπουδαίας τινὸς ὑποθέσεως. Εἷς δὲ τῶν κολάκων αὐτοῦ, Κλέων ὀνομαζόμενος, ἤρχισε νὰ διαλέγηται, μετὰ μεγάλων ἐπαίνων, περὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ νὰ ἀπαριθμῇ τὰς ἀπείρους εὐεργεσίας, ἃς οἱ Μακεδόνες ἔλαβον παρ' αὐτοῦ, προσθέτων, ὅτι ἄλλως δὲν ἠδύναντο νὰ ἀνταποδώσωσιν αὐτάς, εἰμὴ δι' ὀλίγου κόκκου θυμιάματος, προσφέροντες αὐτῷ τιμὰς, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Περσῶν, οἵτινες ἐγονυπέτουν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως, λατρεύοντες αὐτὸν ὡς θεόν. Καὶ ἐγὼ μέν, ἐπρόσθεσεν ὁ κόλαξ, εἶμαι πρόθυμος νὰ πέσω ἐνώπιον αὐτοῦ, ὅταν ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ συμπόσιον, ἐλπίζω δ' ὅτι καὶ οἱ πάντες θέλουσι μιμηθῇ τὸ παράδειγμά μου, καὶ πρὸ πάντων οἱ σοφοί, παρ' ὧν περιμένομεν νὰ δώσωσι τὸ παράδειγμα τοῦ πρὸς τοσοῦτον μέγαν μονάρχην ὀφειλομένου σεβασμοῦ. Πάντες δ' ἐννόησαν ὅτι οἱ λόγοι οὗτοι ἀπετείνοντο πρὸς τὸν ἐκεῖ εὑρισκόμενον φιλόσοφον Καλλισθένην

Ὁ Καλλισθένης δὲ βλέπων, ὅτι τὰ βλέμματα τῶν συνδαιτυμόνων ἦσαν ἐστραμμένα πρὸς αὐτόν, ἐλάλησεν οὕτως:

«Ἂν κατὰ τὴν ὥραν ταύτην, ὦ Κλέων, ὁ βασιλεὺς εὑρίσκετο κατὰ τὴν ὁμιλίαν σου, χάρεις ἐξ ἡμῶν δὲν ἦτο ἀνάγκη νὰ σοὶ ἀπαντήσῃ· διότι ἐκεῖνος ὁ ἴδιος ἤθελε σὲ διακόψει, μὴ ἐπιτρέπων διὰ τοσοῦτον αἰσχρᾶς κολακείας νὰ καταστήσῃ τοσοῦτον μισητὸν τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκεῖνος δὲν εἶναι παρών, ἐγὼ θέλω σοὶ ἀποκριθῆ ἀντ' αὐτοῦ· Δὲν ἀρνοῦμαι, ὅτι ὁ Ἀλέ-

ξανδρος εἶναι ἄξιος νὰ ἀπολαύῃ ὅλων τῶν τιμῶν, αἵτινες εἶναι δυνατὸν νὰ δοθῶσι πρὸς ἄνθρωπον, ἀλλ' ὑπάρχει μεγάλη διαφορὰ μεταξὺ τῶν τιμῶν, αἵτινες ἀνήκουσι τοῖς θνητοῖς ἡγεμόσι καὶ τῶν τιμῶν, ἅστινας ὀφείλομεν νὰ ἀπονέμωμεν πρὸς τοὺς θεούς, πρὸς οὓς εἶναι προσδιωρισμένοι οἱ ναοί, οἱ βωμοί, τὰ θυμιάματα, αἱ προσευχαὶ καὶ αἱ θυσίαι. Καὶ αὐτὴ δ' ἡ μεταξὺ τῶν θεῶν λατρεία διαφέρει κατὰ τὸ μεγαλεῖον, καὶ αἱ ἀποδιδόμεναι τιμαὶ πρὸς τὸν Κάστορα καὶ τὸν Πολυδεύκην δὲν εἶναι ὅμοιαι πρὸς τὰς ἀποδιδομένας τῷ Διὶ καὶ τῷ Ἑρμῇ. Καθὼς δὲ δὲν πρέπει νὰ ταπεινῶμεν ὑποβιβάζοντες τοὺς θεοὺς εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀνθρώπων, οὕτω δὲν πρέπει νὰ ἀνυψόιωμεν καὶ τοὺς θνητοὺς εἰς τὴν τάξιν τῶν θεῶν, καὶ νὰ μεταδίδωμεν καὶ πρὸς ἄλλους τὰς πρὸς αὐτοὺς μόνον ὀφειλομένας τιμάς. Ὁ Ἀλέξανδρος εἶναι ἀναμφιβόλως ἀνώτερος τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, εἶναι ὁ μεγαλήτερος μεταξὺ τῶν βασιλέων, καὶ ὁ ἐνδοξότερος μεταξὺ τῶν νικητῶν, ἀλλ' εἶναι ἄνθρωπος. Προχειμένου δὲ νὰ λάβῃ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ, πρέπει νὰ ἀποβάλῃ πᾶν ὅ,τι ἔχει θνητόν, ἡμῖν δὲ συμφέρει νὰ ἦναι ἡ ζωή αὐτοῦ μακρὰ καὶ εὐδαίμων. Οἱ Ἕλληνες δὲν προσέφεραν θείας τιμὰς πρὸς τὸν Ἡρακλέα, εἰμὴ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, καὶ τότε μόνον ἐλάτρευσαν αὐτὸν ὅτε ῥητῶς πρὸς τοῦτο διετάχθησαν ὑπὸ τοῦ χρησμοῦ. Ἀναφέρεται τὸ παράδειγμα τῶν Περσῶν· ἀλλὰ πότε ἠκούσθη, ὅτι οἱ νενικημένοι παρέσχον νόμους πρὸς τοὺς νικητάς; καὶ ἐλησμονήσαμεν, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος διέβη τὸν Ἑλλήσποντον καθυποτάσσων τὴν Ἀσίαν τῇ Ἑλλάδι καὶ οὐχὶ τὴν Ἑλλάδα τῇ Ἀσίᾳ.»

Ὁ Ἀλέξανδρος ἠγανάκτησε τὰ μέγιστα ἐπὶ τῇ ἀντιρρήσει τοῦ Καλλισθένους, καὶ ἐπί τινα χρόνον ἔκρυψε τὴν ἐπὶ τούτῳ, ὀργήν, ἀλλ' ἀκολούθως ἐδράξατο τῆς εὐκαιρίας νὰ προσάψῃ μῶμον τῷ φιλοσόφῳ καὶ αἴφνης δ' ὁ Καλλισθένης ἀνακαλύπτεται ὡς συνένοχος τῆς συνωμοσίας, ἣν, ἐλέγετο, ὅτι διήγειρεν ὁ Ἑρμόλαος.

Ἀμέσως ὁ δυστυχὴς Καλλισθένης ἐρρίφθη ἐν τῇ φυλακῇ, σίδηρα ἐτέθησαν εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ σκληρότατα βασανι-

στήρια ὑπέστη, ἐκβιαζόμενος νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι ἦτο συνένοχος ἐν τῇ κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου συνωμοσίᾳ τοῦ Ἑρμολάου. Τίς δ' ἦτο ὁ Ἑρμόλαος οὗτος;

Ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Φιλίππου, οἱ υἱοὶ τῶν ἐπισημοτέρων Μακεδόνων, συγκατελέγοντο, κατὰ τὴν ἔφηβον αὐτῶν ἡλικίαν, εἰς προσωπικὴν θεραπείαν τοῦ βασιλέως, ἀρχόμενοι οὕτω τοῦ στρατιωτικοῦ αὐτῶν σταδίου. Οἱ νεανίαι δ' οὗτοι συνήθως συνῴδευον τὸν βασιλέα ἐν ταῖς ἐκστρατείαις καὶ ταῖς ἄλλαις ἀποδημίαις αὐτοῦ, οὗτοι ἐφύλαττον αὐτὸν κοιμώμενον, ἦσαν συγκυνηγέται καὶ ὁμοτράπεζοι αὐτοῦ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, καὶ οὗτοι προσέφερον τοὺς ἵππους πρὸς τὸν βασιλέα, λαμβάνοντες αὐτοὺς παρὰ τῶν ἱπποκόμων· ὁ δὲ βασιλεὺς ἀναλόγως τῆς καταγωγῆς τῶν παίδων, καὶ ὡς ἁπήτει, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἡ πολιτικὴ καὶ στρατιωτικὴ θέσις αὐτῶν, ἐφρόντιζε περὶ τῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς σωματικῆς αὐτῶν ἀναπτύξεως, ἐπὶ τούτῳ προσκαλῶν εἰς τὴν αὐλὴν αὐτοῦ σοφοὺς ἄνδρας ἐξ Ἑλλάδος. Εἷς τῶν βασιλικῶν τούτων παίδων ἦτο καὶ ὁ Ἑρμόλαος, υἱὸς τοῦ Σωπόλιδος, ἀρχηγοῦ τῆς Ἀμφιπολιτικῆς ἴλης, τοῦ ἐκ Ναυτάκων εἰς Μακεδονίαν ἀποσταλέντος πρὸς νεοσυλλεξίαν στρατοῦ. Πιστὸς δ' ὁ Ἑρμόλαος μαθητὴς τοῦ Καλλισθένους, μετ' ἐνθουσιασμοῦ παρεδέχετο τὰς δημοκρατικὰς ἰδέας τοῦ διδασκάλου, καὶ μετ' ἀγανακτήσεως ἀπέρριπτε τὴν ἀκατάλυπτον δι' αὐτὸν ἀνάμιξιν καὶ συγχώνευσιν τοῦ Περσικοῦ μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου. Συγχρόνως δὲ καὶ ἡ ἀκόλουθος ἐδόθη ἀφορμὴ πρὸς ἀποκάλυψιν τοῦ ὀλεθρίου πράγματος:

Ἐνῷ συνεθήρευέ ποτε ὁ βασιλεὺς μετὰ τοῦ Ἑρμολάου, σῦς παρουσιάζεται ἐνώπιον αὐτῶν, καὶ ὁ μὲν Ἑρμόλαος παραβλέπων τὴν ἀπαιτουμένην ἐθιμοταξίαν, ἀκοντίσας πρῶτος ἐφόνευσε τὸ θηρίον, ὁ δ' Ἀλέξανδρος, ὡς ὕβριν ἐκλαβὼν τὸ πρᾶγμα, διέταξε νὰ μαστιγωθῇ ὁ ἔνοχος ἐνώπιον τῶν συνομηλίκων, καὶ νὰ ἀφαιρεθῇ ὁ ἵππος αὐτοῦ. Ὁ Ἑρμόλαος παροργισθεὶς ἐπὶ τούτῳ ὤμοσε νὰ λάβῃ φρικτὴν ἐκδίκησιν, καὶ διεκοίνωσε τὴν πρόθεσιν αὐτοῦ πρὸς τὸν Σώστρατον, υἱὸν τοῦ Ἀμύντου· μετὰ τούτων δὲ συνενο-

ήθησαν καὶ ἄλλοι, καὶ ὁ Ἀντίπατρος, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀσκληπιοδώρου σατράπου τῆς Συρίας, ἀνέλαβε τὴν ἐκτέλεσιν τῆς δολοφονίας κατὰ τὴν νύκτα, περιελθούσης αὐτῷ τῆς ὥρας τῆς φυλακῆς. Ἔτυχε δ' ὁ Ἀλέξανδρος, τὴν νύκτα ἐκείνην, δειπνῶν καὶ συνδιαλεγόμενος μετὰ τῶν φίλων, ἐκ Συρίας δέ τις γυνὴ ἀκολουθοῦσα ὡς προφῆτις καὶ μάντις τὸν στρατόν, καὶ ἐλευθέρως καὶ ἀκωλύτως πρὸς τὸν βασιλέα, ἡμέραν καὶ νύκτα παρουσιαζομένη, παραστᾶσα κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου, παρεκάλεσε αὐτὸν νὰ ἐπανελθῃ πρὸς τοὺς συμπότας καὶ νὰ ἐξακολουθήσῃ εὐθυμῶν μετ' αὐτῶν μέχρι τῆς πρωΐας, ὅπερ καὶ ἐκώλυσε μὲν ἐπὶ τοῦ παρόντος τὴν ἐκτέλεσιν τῆς συνωμοσίας, ἥτις ὅμως καὶ διεκοινώθη πρὸς τὸν Πτολεμαῖον ὑπὸ ἄλλων συνωμοτῶν. Πολεμικὸν συμβούλιον συνεκροτήθη ἐν τῷ ἅμα, ἐν ᾗ αὐτοπροσώπως παρέστη ὡς κατήγορος αὐτὸς ὁ βασιλεύς, οὕτω δ' ὁ ἴδιος ἐξέφρασε τὸ πρᾶγμα γράφων πρὸς τὸν Ἀντίπατρον: «*Οἱ μὲν παῖδες ὑπὸ τῶν Μακεδόνων ἐλιθοβολήθησαν, τὸν δὲ σοφιστὴν ἐγὼ θέλω τιμωρήσει καὶ τοὺς ἐκπέμψαντας αὐτόν (1), καὶ τοὺς ἀπεκδεχομένους ἐν ταῖς πόλεσι τοὺς ἐπιβουλευομένους μοι.*»

Ἀλλ' ὁ Καλλισθένης ἐτελεύτησεν, ἐπὶ τέλους, ἐν τῇ φυλακῇ διαμαρτυρόμενος ἐπὶ τῇ ἀθωότητι αὐτοῦ. Διασώζεται δ' ἀρχαῖον ἀνέκδοτον, ὅτι ὁ Καλλισθένης ἐτελεύτησεν ἐν τῇ φυλακῇ, ὑπέρπαχυς γενόμενος καὶ φθειριάσας. Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, οὐδὲν ἄλλο ἠτίμασε τὴν μνήμην τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅσον ἡ τιμωρία τοῦ φιλοσόφου τούτου. «*Ὁ ἄδικος θάνατος τοῦ Καλλισθένους*, λέγει ὁ καὶ ἄλλως μισέλλην καὶ μισαλέξανδρος φιλόσοφος τῆς Ρώμης Σενέκας, *εἶναι αἰώνιος ἔλεγχος καὶ μῶμος κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Οὐ δὲν δύνανται νὰ ἐξαλείψωσιν οὔτε τὰ σπάνια προτερήματα, οὔτε αἱ πολεμικαὶ καὶ ἔνδοξοι αὐτοῦ πράξεις.*»

---

(1) Λέγεται, ὅτι ἐπὶ συστάσει τοῦ Ἀριστοτέλους, ὁ Ἀλέξανδρος παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Καλλισθένην, ἀνεψιὸν αὐτοῦ ὄντα. Διὰ τῆς ἐπιστολῆς δὲ ταύτης φαίνεται ὅτι ἐπεθύμει νὰ τιμωρήσῃ καὶ τὸν Ἀριστοτέλην τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ.

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ ἐν οἰκογενειακῷ κύκλῳ διαδραματισθέντα ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου κατὰ τὰ Μαράκανδα ἢ Ζαρίασπα. Ἀλλ' οἱ Σκύθαι καὶ ὁ Σπιταμενὴς τί ἀπέγειναν;

Οἱ Σκύθαι δεινῶς καταδιωκόμενοι ὑπὸ τοῦ ἀπέναντι τοῦ Ταναΐδος, Ἀλεξάνδρου, ἐτράπησαν εἰς φυγήν, καὶ σχεδὸν οἱ μὲν ἐξ αὐτῶν ἔπεσον μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ Σατράκου, περὶ τοὺς ἑκατὸν πεντήκοντα δ' ᾐχμαλωτίσθησαν. Ἦτο δὲ μέγας ὁ καύσων, καὶ ὁ στρατὸς ὅλος κατείχετο ὑπὸ δίψης σφοδρᾶς, ὁ δ' Ἀλέξανδρος ἠναγκάσθη νὰ πίῃ τὸ προστυχὸν ὕδωρ τῆς γῆς ἐκείνης· ἦτο δὲ *πονηρὸν τὸ ὕδωρ ἐκεῖνο* λέγει ὁ Ἀρριανός, καὶ *ἐν τῷ ἅμα ἀθρόον καταπίπτει εἰς τὴν γαστέρα αὐτοῦ*, ἐξ οὗ καὶ διεκόπη ἡ καταδίωξις, εἰ δὲ μή, ἂν δὲν ἠσθένει, ὡς ἐκ τούτου ὁ Ἀλέξανδρος, οἱ Σκύθαι ἤθελον φονευθῇ φεύγοντες. Καὶ αὐτὸς δ' ὁ Ἀλέξανδρος εἰς μέγαν περιελθὼν κίνδυνον, ἐκομίσθη ὀπίσω εἰς τὸ στρατόπεδον.

Περὶ τὸ θέρος τοῦ ἔτους 327 π. Χ. ὁ Ἀλέξανδρος διαβὰς καὶ αὖθις τὸ ὀχυρὸν ὅριον τοῦ Ἰνδικοῦ Καυκάσου, διαφόρους ἐποιήσατο ἐπιδρομάς, ἐπιπίπτων κατὰ τῶν ὀρεινῶν φυλῶν καὶ ἐπιφέρων τὴν ἐρήμωσιν καὶ τὸν ὄλεθρον κατὰ τὰ νότια μέρη. Τὰ αὐτὰ δ' ἐξηκολούθησε πράττων καὶ κατὰ τὰ περίχωρα τῆς Καβούλης κατὰ τὸν ἀκόλουθον χειμῶνα· προετοιμάζετο δὲ ἤδη νὰ ἐπιχειρήσῃ νέαν ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Ἰνδίας· δυστυχῶς δ' ὁ στρατὸς τῶν Μακεδόνων ἀπώλεσε πολὺ ἐκ τῆς προτέρας αὐτοῦ ἐνεργητικότητος καὶ τοῦ χαρακτῆρος ὡς ἐκ τῆς τρυφηλῆς ζωῆς, ἣν διῆγεν ἐν Ἀσίᾳ. Αἱ ἀδιάκοποι μάχαι καὶ οἱ μόχθοι τῆς ὁδοιπορίας ἀφῆκαν μέγα κενὸν ἐν αὐτῷ. Καὶ μέρος μὲν τοῦ στρατοῦ ἀποσπασθὲν ἐκ τοῦ ὅλου, διέμεινεν ἐν ταῖς φρουραῖς καὶ τοῖς συνοικισμοῖς τῶν νεοκτίστων πόλεως, ὁλόκληρον δὲ τάγμα ἐκ δεκατεσσάρων χιλιάδων ἀνδρῶν προσδιωρίσθη πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ Ὤξου, ὥστε πιθανῶς οὔτε τὸ ἥμισυ τοῦ διελθόντος τὸν Ἑλλήσποντον στρατοῦ δὲν ἔμεινεν, ἀλλ' ἅπασαι αἱ ἐλλείψεις αὐτοῦ συνεπληρώθησαν ἐκ νεοσυλλέκτων ἐγχωρίων. Περίεργον δ' ὅτι ὁ καὶ τὴν σήμερον Ἀγγλο-Ἰνδικὸς στρατὸς ὁμοιάζει πρὸς

τὸν τότε ἐξ ἐγχωρίων καὶ Μακεδόνων ἀποτελούμενον στρατόν, καὶ φυσικῷ τῷ λόγῳ, οἱ στρατιῶται, συσχετισθέντες μετὰ τῶν ἐγχωρίων γυναικῶν, ἐγένοντο ἀρχηγοὶ νέων συμμίκτων γενεῶν. Ὑπάρχουσι δὲ φυλαὶ ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ὤξου ἔτι καὶ νῦν ἐγκαυχώμεναι, ὅτι κατάγονται ἐκ τῶν Μακεδόνων πολεμιστῶν· καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου Ἰσκενδὲρ διασώζεται παρ' αὐτοῖς μετὰ ποικίλων μυθωδῶν συμβεβηκότων καὶ ἐπιπλάστων διηγήσεων, ἐξ ἐκείνων, ἃς ἀναγινώσκομεν ἐν τῇ κοινῶς φερομένῃ δημώδει ἱστορίᾳ τοῦ Ἀλεξάνδρου, παρισταμένου ὡς υἱοῦ τοῦ μάγου *Νεκταναβοῦ*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ΄.

Ἐκστρατεία τῶν Ἰνδιῶν — Διάβασις τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ — Ἴππα τοῦ Ταξίλη — Ἴππα τοῦ Πώρου — Εὐγενὴς πρὸς αὐτὸν συμπεριφορὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Περὶ τῶν Ἰνδιῶν πολλαὶ μυθώδεις διηγήσεις μετὰ μεγάλων ὑπερβολῶν ὑπῆρχον παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι, παριστῶσαι αὐτὰς ὡς ἐχούσας ἴδιον κόσμον ζώων καὶ φυτῶν ἄπειρον χρυσόν, πολυτίμους λίθους, τεραστίους ποταμούς, καὶ πρὸς τούτοις, παράδοξον θεολογίαν, καὶ πρὸ πολλοῦ, λόγος μέγας ἐγίνετο παρ' αὐτῶν περὶ τῆς ἀφθονίας καὶ τῆς ποικιλίας τῶν διαφόρων πολυτελῶν προϊόντων αὐτῶν, ἅτινα οἱ Φοίνικες μετεκόμιζον διὰ τοῦ ἐκτεταμένου ἐμπορίου, βάμβακα, λίνον, μέταξαν, ἀρώματα, ἐλεφαντόδοντα καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Ἐκ τούτων δὲ δελεαζόμενος καὶ ὁ Ἀλέξανδρος, ἐνταὐτῷ δὲ καὶ ὑπὸ τῶν παραδόσεων καταγοητευθεὶς καὶ τῆς ποιήσεως δι' ἧς ἐξυμνεῖτο ἡ ἐκστρατεία τοῦ

Διονύσου εἰς τὴν Ἰνδίαν, πρὸς δὲ καὶ μὴ ἀρκούμενος ἐν τῇ κατακτήσει τοῦ ἀπεράντου βασιλείου τῆς Περσίας, διενοήθη νὰ ἐπεκτείνῃ τοὺς θριάμβους αὐτοῦ καὶ ἀνὰ τὴν γῆν ταύτην, εἰσβάλλων μόνον ὡς κατακτητὴς ξένης χώρας, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀνακαλύπτων νέον ἄγνωστον κόσμον. Οὐδόλως δὲ παράδοξον, ὅτι καὶ οἱ Μακεδόνες, ἐπί τινα ἔτη, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δαρείου ἐντὸς ἀνωφελῶν ταλαιπωρηθέντες ἐπιχειρήσεων καὶ περιπλανήσεων, προθύμως ἔστερξαν νὰ μεταβῶσιν εἰς γαίας, περὶ ὧν ναὶ μὲν οὐδὲν θετικὸν ἐγίγνωσκον, ἐν αἷς ὅμως μεγάλας ἔτρεφον ἐλπίδας, ὅτι ἔμελλον νὰ ἀνταμειφθῶσι πλουσιοπαρόχως. Καὶ ἔφερε μὲν ἅπασα ἡ στρατιὰ ἄπειρα λάφυρα, ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος ἰδὼν ὅτι ὡς ἐκ τούτου καθίστατο βαρεῖα καὶ δυσκίνητος ἡ πορεία διέταξε πρὸς ἐξελάφρυνσιν αὐτῆς νὰ καῶτιν αἱ βασιλικαὶ ἅμαξαι, αἵτινες ἦσαν ἤδη πληρέστατα συνεσκευασμέναι, καὶ οἱ στρατιῶται βοῶντες καὶ ἐνθουσιωδῶς ἀλαλάζοντες, τὰ μὲν χρήσιμα μετέδιδον τοῖς ἔχουσιν ἀνάγκην τὰ δὲ περιττὰ ἔρριπτον εἰς τὸ πῦρ, τοῦθ' ὅπερ μεγίστης εὐχαριστήσεως καὶ χαρᾶς ἐνέπλησε τὸν Ἀλέξανδρον.

Περὶ τὰ τέλη λοιπὸν τοῦ ἔαρος τοῦ ἔτους 327 ἄρας ἐκ Βάκτρων ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ σατράπην μὲν τῆς Βακτριανῆς διορίσας τὸν Ἀμύνταν μετὰ δεκακισχιλίων πεζῶν καὶ τριῶν χιλιάδων καὶ πεντακοσίων ἱππέων, τὸν δ' ἴδιον στρατὸν ἐνισχύσας διὰ πολλῶν ἐκ τῶν μαχιμωτάτων καὶ ἀρίστων Ἀσιανῶν πολεμιστῶν, ἐντὸς δέκα ἡμερῶν διαβὰς τὸν Ἰνδικὸν Καύκασον ἔφθασεν εἰς τὴν κατὰ τὴν ὑπώρειαν αὐτοῦ κτισθεῖσαν Ἑσχάτην Ἀλεξάνδρειαν ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Παροπαμισαδῶν. Τὴν πόλιν ταύτην ἐκ τῶν περιοίκων καὶ τῶν ἀπομάχων στρατιωτῶν συνοικίσας ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ἔπαρχον αὐτῆς διορίσας τὸν Νικάνορα, σατράπην δὲ τῆς χώρας μέχρι τοῦ ποταμοῦ Κωφῆνος, τὸν Τορνάσπην, ἐξώρμησεν εἰς τὰς Ἰνδίας. καὶ πρῶτον μὲν ἔφθασεν εἰς τὴν Πουνζαβίαν, ἤτοι τὴν Πενταποταμίαν, οὕτω κληθεῖσαν ὡς διαρρεομένην ἐκ τῶν πέντε ποταμῶν, τοῦ Ὑδάσπου, τοῦ Ἀκεσίνου, τοῦ Ὑδραώτου, τοῦ Ὑφάσεος καὶ τοῦ Σαταδροῦ, ἀκολούθως δὲ ἐλθὼν εἰς τὰ λεγό-

μενα Κάβουρα, καὶ θυσίαν τελέσας τῇ Ἀθηνᾷ, προεχώρησε πρὸς τὸν ποταμὸν Κωφῆνα, ἐκεῖθεν δὲ κήρυκα πέμψας πρός τε τὸν Ταξίλην καὶ τοὺς ἄλλους ἡγεμόνας τῆς χώρας, προσεκάλεσεν αὐτοὺς νὰ ἔλθωσιν εἰς συνάντησιν αὐτοῦ καὶ προσῆλθον μὲν ὅ τε Ταξίλης καὶ οἱ ἄλλοι ἀρχηγοὶ τῶν μερῶν ἐκείνων, δῶρα προσάγοντες αὐτῷ, ἅτινα παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς μέγιστα ἐθεωροῦντο, καὶ ὑποσχόμενοι νὰ παραδώσωσι καὶ τοὺς ἐλέφαντας, ἐφ' ὧν ἔβαινον, συμποσουμένους ἕως εἴκοσι πέντε. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος διαμοιράσας τὸν στρατόν, τὸν μὲν Ἡφαιστίωνα καὶ τὸν Περδίκκαν ἔπεμψεν εἰς τὴν Πευκελαώτιδα χώραν παρὰ τὸν ποταμὸν Ἰνδόν, διατάξας αὐτοὺς νὰ καταλάβωσιν, εἴτε ἐξ ἐφόδου, εἴτε καὶ ἐξ εἰκείας παραδόσεως τῶν λαῶν, πάντας τοὺς καθ' ὁδὸν τόπους, καὶ ἅμα φθάσωσιν εἰς τὴν ὄχθην τοῦ Ἰνδοῦ, νὰ προπαρασκευάσωσιν ἅπαντα τὰ πρὸς διάβασιν αὐτοῦ ἀπαιτούμενα· μετ' αὐτῶν δὲ προσῆλθον ὡς ὁδηγοὶ καὶ ὁ Ταξίλης καὶ οἱ ἄλλοι ἡγεμόνες. Καὶ ἀντέστη μὲν γενναίως ὁ Ἄστης, ὁ ὕπαρχος τῆς Πευκελαώτιδος, ἀλλ' ὁ Ἡφαιστίων κυριεύσας τὴν χώραν, κατέστησεν ἀντ' αὐτοῦ ἡγεμόνα τὸν Σαγγαῖον.

Ὁ Ἀλέξανδρος δὲ λαβὼν τὸ σῶμα τῶν ἀρίστων ταγμάτων ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν βορειότερον οἰκούντων Ἀσπασίων, Γουραίων καὶ Ἀσσακινῶν, ὀρεινὴν καὶ τραχεῖαν διαβὰς ὁδόν, μετὰ πολλῶν ἐλεφάντων, καὶ διαφόρους κυριεύσας πόλεις, ἐν αἷς τὰ Ὦρα, καὶ τὰ Βάζιρα, ἀφίκετο ἐπὶ τέλους εἰς τὴν λεγομένην Ἄορνον πέτραν, καθ' ὅλα ὁμοίαν πρὸς τὸν Σογδιανὸν βράχον, ἔνθα εἶχον καταφύγει οἱ διασωθέντες, κατὰ τὰς πολιορκίας τῶν ἄλλων πόλεων. Λέγεται δὲ ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Ἡρακλῆς δὲν ἠδυνήθη νὰ κυριεύσῃ τὴν Ἄορνον πέτραν, δι' ἰσχυροῦ σεισμοῦ ἀποκρουσθεὶς ἐκεῖθεν, ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος διὰ τοῦ γενναίου στρατηγοῦ Πτολεμαίου, ἐπέτυχε νὰ κυριεύσῃ τὸν βράχον, ἐφ' οὗ καὶ φρούριον κατεσκεύασε, τὴν φρουρὰν αὐτοῦ παραδοὺς τῷ Σησικότῳ, πρῶτος δ' ὁ Ἀλέξανδρος ἀνέβη ἐπὶ τῆς πέτρας, καὶ οἱ λοιποὶ Μακεδόνες παρηκολούθησαν αὐτόν, ἀνέλκοντες ἀλλήλους· μετὰ τῶν ὑπασπιστῶν δ' αὐτοῦ καθήσας ἐπ' αὐτῆς καὶ σπογγί-

ζων τὸν ἐπὶ τοῦ προσώπου ἱδρῶτα, παρῴδει τὸν εἰς τὴν ἀρετὴν ὡραῖον ἐκεῖνον ὕμνον: «*Ὀρτως ἱδρῶτα ἔθηκαν οἱ ἀθάνατοι θεοὶ πρὸ τῆς ἀρετῆς, μακρὰ δὲ καὶ ὀρθία ἡ φέρουσα πρὸς αὐτὴν ὁδός, διὸ καὶ πολὺς κόπος καὶ μόχθος ἀπαιτεῖται πρὸς ἀπόκτησιν αὐτῆς*».—«*Κόπους καὶ ἀγῶνας δὲν θὰ φεισθῶμεν, ἀρκεῖ δὲ μόνον νὰ στέφωνται οὗτοι ὑπ' ἐπιτυχίας, ὡς ἄχρι τοῦδε,*» ἀπήντησαν ὁμοφώνως οἱ περὶ αὐτόν.—«*Οὐ μόνον ὑπὸ ἐπιτυχίας, ἀλλὰ καὶ δόξης, ὑπέλαβεν ὁ Ἀλέξανδρος, ἐνόσῳ μοχθοῦμεν καὶ ταλαιπωρούμεθα ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς φιλανθρωπίας καὶ τοῦ ἐκπολιτισμοῦ τῶν ἐθνῶν κινούμενοι.*»

Ἐκ τῆς Ἀόρνου πέτρας τὸν Κωφῆνα ποταμὸν διαβὰς ὁ Ἀλέξανδρος, ἔφθασεν εἰς τὴν πόλιν Νύσαν, ἣν ἐλέγετο ὅτι ἔκτισεν ὁ Διόνυσος, ὅτε ἐπήρχετο πολεμῶν τοὺς Ἰνδούς. Οἱ Νυσαῖοι ἐν τῷ ἅμα ἔπεμψαν πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον τριάκοντα πρέσβεις ἐκ τῶν ἐπισημοτάτων πολιτῶν, παρακαλοῦντες αὐτὸν νὰ ἀφήσῃ ἐλευθέραν τὴν πόλιν χάριν τοῦ θεοῦ. Παρουσιασθέντες δ' εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου, εὗρον αὐτὸν καθήμενον ἔνοπλον, ἐσκονισμένον ἐκ τῆς ὁδοιπορίας, καὶ φέροντα σὺν τοῖς ἄλλοις ὅπλοις τὴν περικεφαλαίαν καὶ τὸ δόρυ. Ἐν τοιαύτῃ δὲ στολῇ ἰδόντες τὸν βασιλέα, ἐξεπλάγησαν, καὶ πεσόντες κατὰ γῆς ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἐσιώπων. Ἀναγείρας δ' αὐτοὺς ὁ Ἀλέξανδρος, προέτρεψε νὰ λάβωσι θάρρος καὶ νὰ λαλήσωσιν, ὁ δὲ πρεσβύτερος αὐτῶν, ὁ καὶ ὁδηγός, Ἄκουφις καλούμενος, ἐλάλησεν οὕτως: «*Οἱ Νυσαῖοι, ὦ βασιλεῦ, παρακαλοῦσι νὰ ἀφήσῃς τὴν πόλιν ἐλευθέραν χάριν τοῦ κτίτορος αὐτῆς Διονύσου, καὶ νὰ ἔχῃς αὐτοὺς φίλους. Τί λοιπὸν πρέπει νὰ πράξωσιν;*» — «*Σὲ μὲν νὰ καταστήσωσιν ἀρχηγόν, πρὸς ἐμὲ δὲ νὰ πέμψητε ἑκατὸν ἄνδρας, τοὺς ἀρίστους,*» ἀπήντησεν ὁ Ἀλέξανδρος. Γελάσας δὲ τότε ὁ Ἄκουφις: «*Ἀλλὰ καλλίτερον, ὦ βασιλεῦ, εἶπε, θὰ κυβερνήσω, ἂν στείλωμεν πρὸς σὲ τοὺς καλλίστους.*»

Οἱ λόγοι οὗτοι ἐφάνησαν λίαν φρόνιμοι καὶ συνετοὶ τῷ Ἀλεξάνδρῳ, καὶ τοὺς μὲν Νυσαίους ἀφῆκεν ἐλευθέρους καὶ αὐτονόμους, οὐδὲ τοὺς ἑκατὸν ἄνδρας μὴ ἀπαιτήσας πλέον· διευθε-

τήσας δὲ, κατὰ τὸ δοκοῦν, τὰ ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ Κωφῆνος καὶ τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ, ἀφίκετο, ἐπὶ τέλους, καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Ἰνδόν, ἐκεῖ δ' εὗρε τὴν ὑπὸ τοῦ Ἡφαιστίωνος κατασκευασθεῖσαν, κατ' ἐντολὴν αὐτοῦ, γέφυραν ἐπὶ τοῦ Ἰνδοῦ, καὶ πλοῖα ἱκανά. Τὸν ποταμὸν δὲ τοῦτον διαβὰς ὁ Ἀλέξανδρος εἰσῆλθεν εἰς τὰ Τάξιλα, τὴν χώραν τοῦ βασιλέως Ταξίλου. Ἡ χώρα αὕτη ἦτο μὲν, κατὰ τὸ μέγεθος ὀλίγον μικροτέρα τῆς Αἰγύπτου. ἀλλὰ γόνιμος καὶ εὔκαρπος, ὁ δὲ Ταξίλης περιγράφεται ὡς σοφὸς καὶ ἔμφρων ἀνήρ, ὃς καὶ ἔπεμψε πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον δῶρα πολλά, ἤτοι: διακόσια τάλαντα, τρισχιλίους βόας, δεκακισχίλια πρόβατα καὶ τριάκοντα ἐλέφαντας, λέγων, πρὸς τοῖς ἄλλοις, διὰ τῶν πρέσβεων, ὅτι προθύμως παρέδιδεν αὐτῷ καὶ τὴν χώραν ἅπασαν. Ἀπέχων δὲ περὶ τὰ τεσσαράκοντα στάδια τοῦ βασιλέως, παρατάξας τὸ στράτευμα αὐτοῦ ὡς εἰς μάχην καὶ τοὺς ἐλέφαντας αὐτοῦ περικοσμήσας, ὑπεδέχετο αὐτόν, ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος βλέπων, ὅτι τὸ στράτευμα τοῦ Ταξίλου ἐπήρχετο πολεμικῶς παρατεταγμένον, ἐνόμισεν, ὅτι αἱ προτάσεις καὶ ὑποσχέσεις αὐτοῦ ἦσαν ψευδεῖς καὶ δόλιαι καὶ ὅτι σκοπὸν εἶχε νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν Μακεδόνων ἀνετοίμων ὄντων. Ἐν τῷ ἅμα λοιπὸν διέταξεν ὁ Ἀλέξανδρος τοὺς μὲν σαλπιγκτὰς νὰ σημάνωσι τὸ πολεμικὸν σάλπισμα, τοὺς δὲ στρατιώτας παρατάξας εἰς μάχην ἐξῆλθε πρὸς ἀπάντησιν τῶν Ἰνδῶν. Ὁ Ταξίλης βλέπων τότε τὴν ταραχὴν τῶν Μακεδόνων καὶ ἐννοήσας τὴν ὑποψίαν αὐτῶν, τὸ μὲν στράτευμα κατέλιπεν, ἔνθα εὑρίσκετο, αὐτὸς δ' ἔφιππος προσδραμὼν, μετ' ὀλίγων ἱππέων καὶ τὴν ἄγνοιαν ἐκείνων διέλυσε, καὶ ἑαυτὸν καὶ τὸ στράτευμα παρέδωκε πρὸς τὸν βασιλέα, τὸν δ' Ἀλέξανδρον ἀσπαζόμενος: «*Τίς ἡ ἀνάγκη, εἶπε, νὰ πολεμῶμεν, ὦ βασιλεῦ, καὶ νὰ μαχώμεθα πρὸς ἀλλήλους, ἐν' ᾧ οὔτε τὸ ὕδωρ ἔρχεσαι νὰ ἀφαιρέσῃς, ἀφ' ἡμῶν οὔτε τὴν ἀναγκαίαν τροφήν, διὰ τὰ ὁποῖα καὶ μόνα εἶναι ἀνάγκη νὰ μάχωνται οἱ φρόνιμοι ἄνθρωποι! Ὡς δ' ἀφορᾷ τὰ χρήματα καὶ κτήματα, τὸ κατ' ἐμὲ, ἂν μὲν εἶμαι ἀνώτερός σου, εἶμαι πρόθυμος νὰ σὲ εὐεργετήσω, ἂν δὲ κατώτερος, δὲν ἀποφεύγω νὰ εὐεργετηθῶ ἐγώ,*

καὶ χάριν μάλιστα θὰ σοὶ γνωρίζω διὰ τοῦτο.» Ἐκ τῶν λόγων τούτων καὶ τῆς καλῆς διαγωγῆς τοῦ Ταξίλου εὐαρεστηθεὶς ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ λαβὼν τὴν δεξιὰν αὐτοῦ: «*Μὴ νομίζῃς*, εἶπεν, *ὅτι θὰ ἀποχωρισθῶμεν ἄνευ μάχης· διότι καὶ ἐγὼ θὰ ἀγωνισθῶ πρὸς σέ, καὶ θὰ πολεμήσω μετὰ σοῦ διὰ τῶν χαριτων, ὥστε νὰ μὴ μὲ νικήσῃς σὺ κατὰ τὴν χρηστότητα.*» Καὶ ταῦτα λέγων ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ τὴν βασιλείαν ἀπέδωκεν αὐτῷ καὶ δῶρα πολὺ πλειότερα ἢ ὅσα ἔλαβε παρ' αὐτοῦ, καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ἐξηκολούθει νὰ μεταχειρίζηται αὐτὸν ὡς φίλον πιστὸν καὶ σύμμαχον. Καὶ δυσηρεστήθησαν μέν τινες τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου διὰ τὴν τοσαύτην πρὸς τὸν Ταξίλην φιλοφροσύνην, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς νοήσας τοῦτο: «*Πόσον εὐτυχῆ νίκην ἐνικήσαμεν σήμερον*, εἶπεν, *ἂν δὲ καὶ αἱ λοιπαὶ ἦσαν ὅμοιαι πρὸς αὐτήν, ἀμαχητεὶ τὰ ἔθνη ἤθελον ἀπολαύει ἀταράχως τῆς ἐλευθερίας, δυστυχῶς ὅμως οἱ λαοί, συνειθισαντες νὰ ζῶσι βίον ἀνδραπόδων δὲν αἰσθάνονται τί σημαίνει ἐλευθερία καὶ ποῖα τὰ ἐξ αὐτῆς ἀγαθά, καὶ ἑπομένως προτιμῶσι, πολλάκις, νὰ ἀπολέσωσι τὴν ζωὴν ἢ νὰ ἀναχτήσωνται ἐκείνην. Ταλαίπωρος ἀνθρωπότης!*»—«*Ἀλλὰ τοῦτο γίνεται*, εἶπέ τις τῶν ἀξιωματικῶν, διακόψας τὸν λόγον αὐτοῦ, *διότι τὰ ἔθνη δὲν θεωροῦσιν ἡμᾶς ὡς λυτρωτάς, ἀλλ' ὡς καταχτητάς.*»—«*Καὶ τοῦτο εἶναι τὸ χείριστον*, ὑπέλαβεν ὁ Ἀλέξανδρος· *διότι δὲν συνετίζονται ἐκ τῶν προηγουμένων ἔργων ἡμῶν, ἡ ἡμετέρα πρόθεσις δὲν εἶναι καταχτητική, ἀλλ' ἐκπολιτιστική. Πότε δὲν ἐσεβάσθημεν τοὺς ὑπάρχοντας νόμους, ὁσάκις οὗτοι ἐθεωρήθησαν ὑπαγορευόμενοι ὑπὸ τῆς Θέμιδος; ποῦ δὲν ἐτιμήσαμεν τοὺς ὑπάρχοντας ἄρχοντας, εὑρόντες αὐτοὺς πατριχῶς διοικοῦντας καὶ τῶν συμφερόντων τοῦ λαοῦ ἐπιμελουμένους; ποίων αὐτονόμων πόλεων τὴν ἐλευθερίαν ἐσφετερίσθημεν; ποῦ δὲν ἀντημείψαμεν, ἐπὶ τέλους, τὴν ἀρετὴν καὶ δὲν κατεδιώξαμεν τὴν καχίαν; καὶ πολλαχοῦ μὲν ἦτο ἀνάγκη πρὸς ἐπίτευξιν τούτου νὰ χύσωμεν ποταμοὺς ἀνθρωπίνου αἵματος, ἀλλ' ἐνταῦθα ἐκερδήσαμεν ἀναιμωτεὶ νίκην λαμπράν· διότι ἐτύχομεν πολέμιοι ἐνάρετοι καὶ συνετόν, ὅστις καὶ εἶναι διὰ τοῦτο πλείστης καὶ*

μεγίστης ἀμοιβῆς ἄξιος.» Οὕτω δ' ὁ Ἀλέξανδρος κατώρθωσεν ὥστε οἱ ἀξιωματικοὶ οὐ μόνον νὰ μὴ δυσαρεστῶνται διὰ τὰς πρὸς τὸν Ταξίλην φιλοφρονήσεις τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀγαπήσωσιν αὐτὸν μεγάλως.

Ὁ Ἀλέξανδρος διέμεινεν χρόνον τινὰ ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ Ταξίλου, καθόσον μάλιστα ἤρχισαν νὰ πίπτωσιν αἱ συνήθεις ἐν τοῖς μέρεσιν ἐκείνοις, κατὰ τὰ μέσα τοῦ θέρους, ραγδαῖαι βροχαί. Κατὰ τοῦτον δὲ τὸν χρόνον ἑορταί, πανηγύρεις, γυμναστικοὶ ἀγῶνες, ἱπποδρόμια καὶ τὰ τοιαῦτα συνετέλεσαν εἰς διασκέδασιν τῶν Μακεδόνων στρατιωτῶν, οἵτινες μὴ δυνάμενοι νὰ ὑποφέρωσι τὸν καύσωνα τῆς ἐποχῆς, ἐλιποθύμουν καὶ ἠσθένουν.

Προχωροῦντες δ' οἱ Μακεδόνες πρὸς τὸν Ὑδάσπην ποταμόν, ἔμαθον ὅτι ἕτερος ἡγεμὼν πνεύματος ὅμως ἐναντίου, Πῶρος καλούμενος, ἐπήρχετο κατ' αὐτῶν. Εἶχε δ' οὗτος μόνιμον στρατὸν ἐκ τριάκοντα χιλιάδων πεζῶν καὶ τεσσάρων χιλιάδων ἱππέων, ἔτι δ' ἑκατὸν πεντήκοντα μέχρι διακοσίων ἐλέφαντας, καὶ διακόσια πεντήκοντα πολεμικὰ ἅρματα. Ὡς ἐκ περισσοῦ ὅμως εἶχε σύμμαχον καὶ γείτονα τὸν βασιλέα τῆς Κασμιρίας Ἐμβίσαρον ἢ Ἀβίσαρον καλούμενον, καὶ ἔχοντα στρατὸν οὐχὶ ὀλιγώτερον τοῦ τοῦ Πώρου. Καὶ ἐννοήσας μὲν ὁ Ἀλέξανδρος, ὅτι ὁ Ἐμβίσαρος μόλις τετρακόσια στάδια ἀπεῖχε τοῦ Πώρου, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τούτου πρὸ τῆς ἐλεύσεως ἐκείνου. Ὁ Πῶρος ἐστρατοπέδευσε μετὰ τῶν πεζῶν καὶ τῶν ἱππέων, κατὰ τὴν πρὸς ἀριστερὰν ἀπέναντι ὄχθην τοῦ Ὑδάσπου, κωλύων τὴν διάβασιν τῶν Μακεδόνων, ἀλλ' ὁπωσδήποτε, ἂν ὑποθέσωμεν, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος διέβαινε τὸν ποταμόν, ἑτέρα οὐχ ἧττον προέκυπτε δυσκολία· ποῦ καὶ πῶς νὰ παρατάξῃ τὸν στρατόν, ἐπειδὴ οἱ ἵπποι ὑπὸ τοῦ φόβου δειλιῶντες δὲν δφικοῦντο ἀπέναντι τῶν ἐλεφάντων, καὶ ἐξάπαντος ἤθελον πίπτει ἐντὸς τοῦ ὕδατος, ἐκ τῶν ἐπὶ τούτῳ προσδιωρισμένων σχεδιῶν. Ὁ Ἀλέξανδρος λοιπὸν κατέφυγεν εἰς τὸ ἑξῆς: στρατήγημα. Ἐπὶ πολλὰς νύκτας οἱ Μακεδόνες περιήρχοντο τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ ὑψηλοφώνους ποιοῦντες κραυγὰς καὶ οὕτω τὴν προσοχὴν τῶν πολεμίων προσελκύοντες τὸ αὐτὸ δ' ἐποίουν

καὶ οἱ στρατιῶται τοῦ Πώρου. Καὶ περιῆλθε μὲν εἰς ἀπορίαν ὁ Ἀλέξανδρος περὶ τοῦ πρακτέου, τέλος δὲ σοφίζεται τάδε: Πέμψας τὸν Κοῖνον, τὸν υἱὸν τοῦ Πολεμοκράτους, διέταξεν αὐτὸν νὰ διαλύσῃ πάντα τὰ πρὸς διάβασιν τοῦ Ἰνδοῦ κατασκευασθέντα πλοῖα, μεταφέρων αὐτὰ εἰς τὸν Ὑδάσπην καὶ τὰ μὲν μικρότερα εἰς δύο μέρη διατμηθέντα, αἱ δὲ τριακόντοροι εἰς τρία, διὰ τῶν ἁμαξῶν μετεκομίσθησαν εἰς τὴν ὄχθην τοῦ Ὑδάσπου, ἔνθα καὶ συνετέθησαν ἐκ νέου, καὶ οὕτως ὁ στόλος ἀνεφάνη καὶ πάλιν ἐπὶ τὴν ὄχθην τοῦ Ὑδάσπου. Σφοδρὸς δὲ καὶ μέλας τὴν ὄψιν ἀνιψούμενος ὁ Ὑδάσπης ἔρρεεν ἐν τῷ μέσῳ τῶν δύο στρατευμάτων, ἄτινα ἵσταντο ἤδη ἀντιμέτωπα, δίκην θηρίων ἑτοιμαζόμενα νὰ κατασπαράξωσιν ἄλληλα διὰ τῶν ὀδόντων καὶ τῶν αἱματηρῶν καὶ γαμψῶν ὀνύχων, βίαιον δὲ καὶ ὑπερεχειλισμένον φέρον τὸ ρεῦμα ἀνθίστατο εἰς τὴν διάβασιν τοῦ Ἀλεξάνδρου· ἀλλ' οὗτος ὅμως μεθ' ἡρωϊκῆς ὄντως αὐταπαρνήσεως ἀντιπαλαίσας κατὰ τῆς ὁρμῆς τοῦ ποταμοῦ, ἐπὶ τέλους ἐπέτυχε νὰ διαβῇ αὐτὸν ἐπὶ κεφαλῆς ἰσχυροῦ ἀποσπάσματος. Ἡ βροχὴ ἔπιπτε κρουνηδόν, τρομερὰ καταιγὶς καὶ σφοδρὰ λαῖλαψ ἐμαίνετο, καὶ εἰ καὶ ἡ πάλη τῶν στοιχείων ἔφερεν εἰς ταραχὴν τοὺς πολεμιστὰς ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, ἀλλὰ καὶ συνετέλεσεν οὐκ ὀλίγον ὥστε εὐκόλως καὶ οἱ λοιποὶ Μακεδόνες νὰ διαβῶσιν αὐτὸν ἀνενόχλητοι ἐπὶ τῶν διὰ ξηροῦ χόρτου πεπληρωμένων διφθερῶν. Μάχη κρατερά, ἐν τῷ ἅμα, συνεκροτήθη, καθ' ἣν οἱ Ἰνδοὶ ἀπαραδειγμάτιστον ἔδειξαν γενναιότητα, ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ Ἕλληνες ἐξεπλάγησαν ἐπὶ τῇ ἱκανότητι αὐτῶν, οἱ ἐλέφαντες δέ, μάλιστα, μεγάλην ἐπέφεραν φθορὰν τοῖς Μακεδόσιν, ἐπιπίπτοντες καὶ συντρίβοντες τὰς τάξεις αὐτῶν καὶ περιάγοντες αὐτοὺς εἰς μεγάλην ἀμηχανίαν. Ταῦτα δὲ παρατηρήσας καὶ ὁ Πῶρος παρέταξε περὶ ἑαυτὸν τεσσαράκοντα ἐκ τῶν θηρίων, τῶν μὴ λαβόντων εἰσέτι μέρος ἐν τῇ μάχῃ, καὶ κατὰ τῶν Μακεδόνων ἐπελαύνων πολλὴν αὐτοῖς ἐπήγαγε φθοράν· ἦτο δ' ὁ Πῶρος λίαν ρωμαλέος, πέντε περίπου πήχεων ὕψος ἔχων, καὶ στῆθος διπλάσιον κατὰ τὸ πλάτος τοῦ μᾶλλον εὐρώστου ἀνδρός, ὀχούμενος ἐπὶ

μεγαλοπρεπεστάτου καὶ ἰσχυροτάτου ἐλέφαντος. Τοῦτο δὲ βλέπων καὶ ὁ Ἀλέξανδρος καὶ προσκαλέσας τὸ τάγμα τῶν τοξοτῶν, διέταξεν αὐτοὺς νὰ τοξεύωσιν ἅπαντες συγχρόνως κατὰ τοῦ Πώρου, ὥστε πολλῶν κατ' αὐτοῦ ριπτομένων συγχρόνως βελῶν, μὴ δυνάμενος ὁ ταλαίπωρος Ἰνδὸς νὰ ἀντίσχῃ διὰ τὸ πλῆθος τῶν τραυμάτων καὶ ὅλος αἱματόφυρτος ἐλιποθύμησε μέν, ἀλλὰ καὶ αὖθις ἀναβὰς ἐπὶ τοῦ ἐλέφαντος ἐτράπη εἰς φυγήν, ὀλίγον δ' ἔλειψε νὰ συλληφθῇ καταδιωκόμενος ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, καὶ θαυμάζων μὲν ὁ Ἀλέξανδρος ἐπὶ τῇ μεγάλῃ γενναιότητι τοῦ ἀνδρός, ἐπεθύμησε νὰ σώσῃ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ θανάτου, προσκαλέσας δ' ἐν τῷ ἅμα τοὺ στρατιώτας διὰ τῆς σάλπιγγος, ἔπεμψε τὸν Ταξίλην νὰ συνδιαλεχθῇ μετὰ τοῦ Πώρου. Ὁ Ταξίλης ἔφιππος τρέχων ἔστη ὀλίγον μακράν, προφυλαττόμενος οὕτω ἀπὸ τοῦ ἐλέφαντος, ἐφ' οὗ ἐπέβαινε ὁ Πῶρος κράζων : *Στῆθι, Πῶρε καὶ ἄκουσον τί ἔρχομαι νὰ σοὶ εἴπω ἐκ μέρους τοῦ Ἀλεξάνδρου.* » Ὁ Πῶρος στρέψας τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ὀπίσω, καὶ ἀναγνωρίσας τὸν Ταξίλην : «*Δὲν εἶναι, ἀνέκραξεν ὁ Ταξίλης ὃν ἐγὼ μισῶ, ὁ ἄθλιος. ὁ μιαρός, ὁ προδότης τῆς βασιλείας καὶ τῆς πατρίδος αὐτοῦ ;*» Καὶ ἐξαγαγὼν τὸ ὅπερ μόνον ἀπέμεινεν, αὐτῷ βέλος ἔρριψεν αὐτὸ κατὰ τοῦ Ταξίλου καὶ μετὰ ταχύτητος ἐπανέλαβε τὴν φυγήν. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐπιμένων νὰ σώσῃ τὸν τοσοῦτον γενναῖον ἡγεμόνα, ἔπεμψεν ἄλλους ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν, ἐν οἷς καὶ τὸν Μερόην ἀρχαῖον φίλον τοῦ Πώρου, ὅστις καὶ προέτρεψεν αὐτὸν νὰ σπεύσῃ καὶ νὰ συνδιαλεχθῇ μετὰ νικητοῦ ἀνταξίου αὐτοῦ ἀναδειχθέντος. Μετὰ προσοχῆς ἀκούσας ὁ Πῶρος τὰ ὑπὸ τοῦ Μερόου λεχθέντα, καὶ ὑπὸ σφοδρᾶς κατεχόμενος δίψης, πρῶτον μὲν ἐζήτησεν ὕδωρ, εἶτα δὲ μικρὰν ἀναλαβὼν ἀναψυχήν, διέταξε νὰ ὁδηγήσωσιν αὐτὸν ἀμέσως πρὸς Ἀλέξανδρον. Οὗτος δὲ μαθὼν ὅτι ὁ Πῶρος προσήρχετο αὐτῷ, προχωρήσας ἔφιππος πρὸ τῆς τάξεως, μετ' ὀλίγων ἱππέων, ἀπαντᾷ τὸν Πῶρον, καὶ τὸν ἵππον αὐτοῦ ἐπιστήσας, ἐθαύμαζε τὸ μέγεθος καὶ τὸ κάλλος αὐτοῦ, καὶ τὸν ἐλευθέριον τρόπον· διότι δὲν προσήρχετο δουλοπρεπῶς καὶ ὡς ἀνὴρ ἡττημένος πρὸς νικητήν, ἀλλ' ὡς ἀνὴρ γενναῖος

πρὸς γενναῖον ἄνδρα, καὶ ὡς βασιλεὺς λαμπρῶς ἀγωνισθεὶς ὑπὲρ τῆς βασιλείας πρὸς ἄλλον βασιλέα. Προσελθὼν δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἀλέξανδρος ἠρώτησεν αὐτὸν εἰπών: «*Ὦ Πῶρε, πῶς θέλεις νὰ σὲ μεταχειρισθῶ;*» — «*Βασιλικῶς, ὦ Ἀλέξανδρε, ἀπεκρίθη ὁ γενναῖος ἀνταγωνιστής·*» ἠσθεὶς ἐκ τοῦ λόγου τούτου ὁ Ἀλέξανδρος: «*Τοῦτο θὰ σοὶ γίνῃ βέβαια, ἀλλ' ἄλλην τινὰ ἀξίωσιν δὲν ἔχει ἐκ μέρους σου;*» — «*Τὰ πάντα ἐν τῷ βασιλικῷ συμπεριλαμβάνονται,*» ἐπανέλαβεν, ἐκ δευτέρου, ὁ Πῶρος. Εὐαρεστηθεὶς δ' ἐπὶ μᾶλλον ὁ Ἀλέξανδρος ἐκ τῆς οὐχ ἧττον μεγαλοπρεποῦς δευτέρας ταύτης ἀπαντήσεως, οὐ μόνον τὴν ἰδίαν βασιλείαν ἀπέδωκεν αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ πλειοτέραν χώραν προσέθηκε πρὸς τὸ κράτος τοῦ γενναίου ἐκείνου βασιλέως.

Κατὰ τὴν πρὸς τὸν Πῶρον ταύτην μάχην ἐκ μὲν τῶν Ἰνδῶν ἔπεσον δώδεκα χιλιάδες, ἐν οἷς καὶ δύο υἱοὶ τοῦ Πώρου καί τινες τῶν ἐπισημοτέρων στρατηγῶν αὐτοῦ, ζῶντες δὲ συνελήφθησαν περὶ τὰς ἐννέα χιλιάδας καὶ ἑξήκοντα ἐλέφαντες· παρὰ δὲ τῶν Μακεδόνων ἔπεσον μὲν διακόσιοι ἑξήκοντα ἱππεῖς, πεζοὶ δὲ περὶ τοὺς ὀκτακοσίους, οὓς καὶ ἔθαψε μεγαλοπρεπῶς ὁ Ἀλέξανδρος, τοὺς δὲ θριαμβεύσαντας μεγαλοπρεπῶς ἐτίμησε. Κατὰ τὴν μάχην δὲ ταύτην καιρίας πληγὰς λαβὼν καὶ ὁ Βουκέφαλος, ἐτελεύτησεν, ἕνεκεν τῆς προβεβηκυίας ἡλικίας καὶ τῶν πληγῶν. Ἐλυπήθη δὲ τὰ μέγιστα ὁ Ἀλέξανδρος, ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ ἵππου τούτου, ὡσανεὶ ἀπολέσας ἀρχαῖον καὶ ἐπιστήθιον φίλον· ἐφ' ᾧ καὶ πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἔκτισε πόλιν παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ὑδάσπου καλέσας αὐτὴν *Βουκεφαλίαν*, ἀντίπεραν δ' αὐτῆς ὁμοίως καὶ ἄλλην ἔκτισε πόλιν, καλέσας αὐτὴν *Νίκαιαν*, πρὸς τιμὴν τῆς κατὰ τοῦ Πώρου νίκης.

Ἐπί τινα δὲ χρόνον ἀναπαύσας ὁ Ἀλέξανδρος τὸν στρατόν, ἐπῆλθεν εἶτα καθυποτάσσων τὰς πέραν τοῦ Ὑδάσπου Ἰνδικὰς χώρας καὶ κατὰ πρῶτον μὲν ἠνάγκασε τὸν πρώην τοῦ Πώρου σύμμαχον Ἀβισάρην ἢ Ἐμβίσαρον νὰ παραδοθῇ, ἀκολούθως δ' ἐπῆλθε καθυποτάσσων καὶ ἄλλα ἔθνη, ἐν οἷς ἀναφέρονται καὶ οἱ λεγόμενοι *Γλαυγανίκαι* ἢ *Γλαῦσαι* ἀμαχητεὶ ὑποταγέντες πρὸς

αὐτὸν καὶ ὧν ὑπὲρ τὰς τριάκοντα πόλεις κατέσχεν, ἁπάσας μὲν ὑπὲρ τοὺς πεντακισχιλίους κατοίκους ἐχούσας, τινὰς δὲ καὶ δεκακισχιλίους. Συγχρόνως δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς Σωπείθης ὑπὸ πάντων διὰ τὸ κάλλος θαυμαζόμενος καὶ τὸ μέγεθος τοῦ σώματος, προσελθὼν πωρέδωκε τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τῷ Ἀλεξάνδρῳ καὶ πλεῖστα προσέφερεν αὐτῷ δῶρα ἐν οἷς καὶ ἑκατὸν πεντήκοντα κύνας, ἀξιοθαυμάστους διά τε τὸ μέγεθος, τὴν δύναμιν καὶ τὰ προτερήματα αὐτῶν· εὐμενῶς δὲ καὶ πρὸς τοῦτον ὁ Ἀλέξανδρος φερόμενος, ἀφῆκεν αὐτῷ τὸ βασίλειον καὶ εἰσέβαλεν εἶτα εἰς τὴν χώραν τοῦ Φηγέως, ὅστις καὶ μετὰ πολλῶν δώρων ἐξῆλθεν εἰς προϋπάντησιν αὐτοῦ καὶ πρὸς τοῦτον δ' ἀσμένως ἀφέθη ἡ χώρα αὐτοῦ. Μεταξὺ δὲ τούτων καὶ ἄλλα ἔθνη τῆς Ἰνδίας ἀναφέρονται ὅτι ἐκυρίευσεν ὁ Ἀλέξανδρος, ἐν οἷς καὶ τοὺς Καθαίους, καὶ εἰς διαφόρους ἄλλας πόλεις εἰσέβαλεν, ἢ αὐτοπροσώπως ἐφορμῶν ὁ ἴδιος, ἢ καὶ διὰ τῶν στρατηγῶν, τοῦ Ἡφαιστίωνος πρὸ πάντων, τοῦ Κρατεροῦ, τοῦ Πτολεμαίου καὶ τοῦ Κοίνου. Ἐν πρώτοις δ' ἐφώρμησε κατὰ τῆς ἰσχυρᾶς πόλεως τῶν Σαγγάλων, ἔνθα δεκαεπτὰ χιλιάδες ἐκ τῶν κατοίκων ἐθανατώθησαν. Περὶ τὸν Ὑδάσπην δ' ἔτι εὑρισκόμενος ὁ Ἀλέξανδρος καὶ διανοούμενος νὰ φθάσῃ εἰς τὰ ἔσχατα τῆς Ἰνδικῆς (1) καὶ ὅλους τοὺς καθ' ὁδὸν κειμένους τόπους καθυποτάξας νὰ καταπλεύσῃ διὰ τοῦ ποταμοῦ εἰς τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανόν, διέταξε νὰ κατασκευασθῶσιν ἱκανὰ ἐπὶ τούτῳ πλοῖα· ὑλικὸν δ' ὑπῆρχεν ἄφθονον διότι πολλὰς εἶχεν ἡ πλησίον τοῦ Ὑδάσπου ὀρεινὴ χώρα ἐλάτας, καὶ κέδρους, καὶ

---

(1) Ὁ Ἀλέξανδρος διὰ τῆς εἰς Ἰνδικὴν ἀφίξεως οὐ μόνον εἰς τοὺς ζωγράφους καλλιτέχνας ἐγένετο ἀφορμὴ θαυμασίων ἀριστουργημάτων, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς δραματικοὺς καὶ μουσικούς :

Ὁ Tacini ἔγραψε καὶ συνέθηκε μελόδραμα : Alexandre nell India (Νεάπολις 1827)

Ὁ Merceaux ἐπίσης : Alexandre aux Iudes (Παρίσιοι 1785). Ἡ μουσικὴ αὕτη ἦτο τῶν γλυκυτέρων τῆς ἐποχῆς καὶ εἶχε καταστῇ δημώδης.

Ὁ Ραχίνας ἔγραψε τραγῳδίαν ὁ Ἀ λ έ ξ α ν δ ρ ο ς (1665) μεταφραθεῖσαν καὶ παρ' ἡμῖν (Ἀθῆναι 1878 ὑπὸ Α Ν.)

Ὁ Lambert de Court καὶ Alex. de Bernay Alexandriade, ἐποποιίαν τοῦ Ιω'. αἰῶνος Paris 1861.

πεύκας καὶ ἄλλην ναυπηγήσιμον ὕλην. Ἀνήκουστα δ' ἦσαν τὰ δεινά, ἃ καὶ αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος καὶ οἱ στρατιῶται ὑφίσταντο, κατὰ τὰς ἐκδρομὰς ταύτας, ἐν οἷς ὡς ἐκ περισσοῦ ἀπειράριθμοι καὶ ποικίλοι τὴν μορφὴν ὄφεις ἐμφωλεύοντες ἐν διαφόροις μέρεσι δυνηρὸν καὶ ὀξὺν θάνατον ἐπέφερον τοῖς Μακεδόσι διὰ τῶν ἰοβόλων δηγμάτων, διὸ καὶ ἠναγκάζοντο οὗτοι πολλάκις νὰ ἐξαρτῶσι τὰς κλίνας αὐτῶν ἀπὸ τῶν δένδρων καὶ νὰ ἀγρυπνῶσι, τὸ πλεῖστον τῆς νυκτός, μέχρις οὗ ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων μαθόντες τὸ ἐπὶ τούτῳ ἀντιφάρμακον, εὕρισκον σωτηρίαν τινά. Πλὴν δὲ τῶν ὄφεων, ὧν πλεῖστοι εἶχον σχεδὸν δεκαὲξ πήχεων μῆκος ἐντὸς δασωδῶν ὀρέων καὶ πολυειδεῖς μεγάλοι πίθηκοι εὑρίσκοντο, οὐκ ὀλίγον ἐνοχλοῦντες καὶ οὗτοι τοὺς δυστυχεῖς Μακεδόνας.

Καὶ ἀμεριμνῶν μὲν ἐπὶ τούτοις ὁ Ἀλέξανδρος, ἐξηκολούθει τὴν πορείαν, μηδὲν εὑρίσκων ὅριον πρὸς χορεσμὸν τῆς ὑπεροπίου φιλοδοξίας αὐτοῦ, ἀλλ' ὅτε ἔφθασαν εἰς τὸ μέγα βασίλειον τῶν Πραιστίων, πολὺ διάφορον ἀποτέλεσμα ἐπῆλθεν εἰς τὸ πνεῦμα τῶν στρατιωτῶν· διότι οὐδὲν οἱ ταλαίπωροι βλέποντες τέρμα τῶν κακοπαθειῶν αὐτῶν οὐδ' ὅριον τῆς ἐπιπόνου ὁδοιπορίας, παντάπασιν ἀπηλπίσθησαν, κατὰ τὴν παροῦσαν αὐτῶν ἐκστρατείαν. Ὁ χρυσός, ὃν ἤλπιζον νὰ εὕρωσιν αὐτόθι καὶ ὃν ἔμελλον νὰ λάβωσι διὰ τοῦ ξίφους, δὲν ὑπῆρχεν· αἱ ἀδιακόπως πίπτουσαι ραγδαῖαι βροχαὶ καὶ ἡ ἀνάγκη νὰ καταλύωσιν ἐπὶ καθύγρου ἐδάφους ὑπῆρξαν ὀλέθριαι, καὶ μεγίστας ἐπήγαγον νόσους αὐτοῖς. Αἱ κακοπάθειαι δ' ἃς ὑπέμενον μακρὰν τῆς Μακεδονίας, ἀφ' ἑνός, καὶ ἰδέα, ὅτι δὲν ἤθελον ἐπιζήσει νὰ ἴδωσι τὴν πατρίδα, ἀφ' ἑτέρου, ἐνέβαλον τοὺς στρατιώτας εἰς δεινὴν νοσταλγίαν, καὶ πάντες ἐπεθύμουν νὰ ἐπιστρέψωσιν οἴκαδε. Ἀμέσως δ' ὁ Ἀλέξανδρος κατανοήσας τοὺς στοχασμοὺς τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν ἀξιωματικῶν, μὴ ἐπιθυμούντων νὰ ἐξακολουθήσωσι τὴν ἐπίπονον ταύτην ὁδοιπορίαν, συνεκάλεσε τοὺς ἐπισημοτέρους τούτων εἰς συμβούλιον, καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς οὕτω:

Ἄνδρες, Μακεδόνες καὶ σύμμαχοι,

«Βλέπων ὅτι ὑμεῖς δὲν μὲ ἀκολουθεῖτε πλέον ἐν τοῖς κινδύ-
»νοις μετὰ τῆς ἰδίας προθυμίας καὶ διαθέσεως, σᾶς συνεκάλεσα
»ἐνταῦθα, ὥστε ἢ νὰ σᾶς καταπείσω καὶ νὰ σᾶς φέρω εἰς τὰ
»ἐμπρός, ὡς καὶ πρότερον, ἢ νὰ καταπεισθῶ ἐγὼ καὶ νὰ στραφῶ
»ὀπίσω μεθ' ὑμῶν. Ἂν λοιπὸν δυσαρεστῆσθε διὰ τοὺς ἀγῶνας,
»οὓς ἄχρι τοῦδε κατεβάλετε, καὶ ἐπιθυμῆτε νὰ πείσητε καὶ ἐμὲ
»κατὰ τοῦτο, εἶναι μάταιον νὰ σᾶς ἀποτείνω τὸν ἐλάχιστον
»λόγον· ἂν ὅμως ὑπερηφάνως καὶ μετὰ χαρᾶς διὰ τῶν ἀγώνων
»τούτων ἀναλογίζησθε ὅτι ἐκυριεύσατε τὴν Ἰωνίαν, τὸν Ἑλλήσ-
»ποντον, τὰς δύο Φρυγίας καὶ τοὺς Καππαδόκας, ἔτι δὲ καὶ
»τοὺς Λυδούς, καὶ τοὺς Κᾶρας, καὶ τοὺς Παφλαγόνας, καὶ τὴν
»Λυκίαν, καὶ τὴν Παμφυλίαν, καὶ τὴν Φοινίκην, καὶ τὴν Ἑλ-
»ληνικὴν Λιβύην, καὶ μέρη τινὰ τῆς Ἀραβίας, τὴν Αἴγυπτον,
»τὴν Συρίαν, τὴν Βαβυλῶνα, τὴν ἐπικράτειαν τῶν Σούσων, τοὺς
»Πέρσας καὶ τοὺς Μήδους, τὴν Μεσοποταμίαν, καὶ παντων ὅσων
»ἦρχον οὗτοι, καὶ τὰς πέραν τῶν Κασπίων πυλῶν καὶ τοῦ Καυ-
»κάσου χώρας, τὸν Τάναϊν καὶ τὰ πρόσω ἔτι τοῦ Τανάϊδος, τὴν
»Βακτρίαν, τὴν Ὑρκανίαν καὶ τὴν θάλασσαν τῆς Ὑρκανίας πρὸς
»βορρᾶν, καὶ ὅτι τοὺς Σκύθας ἀνεστείλαμεν μέχρι τῆς ἐρήμου,
»ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ ὁ Ἰνδὸς ποταμὸς ῥέει διὰ τῆς ἡμετέρας γῆς,
»καὶ ὁ Ὑδάσπης, καὶ ὁ Ἀκεσίνης, καὶ ὁ Ὑδραώτης, τί ὀκνεῖτε
»καὶ τὸν Ὕφασιν καὶ τὰ ἐπέκεινα τοῦ Ὑφάσιος γένη νὰ προσ-
»θέσητε πρὸς τὴν ἐξουσίαν τῶν Μακεδόνων; ἢ μὴ τυχὸν φοβεῖ-
»σθε μήπως ἀπαντήσητε καὶ ἄλλους βαρβάρους μέλλοντας νὰ
»ἀντιστῶσιν ὑμῖν, ἂν ἐπέλθητε μετὰ τῆς αὐτῆς προθυμίας ὡς
»καὶ πρότερον, ὅτε οἱ μὲν αὐτῶν ἑκουσίως καθυποτάσσονται, οἱ
»δὲ κακῶς φεύγοντες, συλλαμβάνονται, οἱ δὲ καὶ δραπετεύοντες κα-
»τέλειπον ὑμῖν λάφυρον τὴν χώραν αὐτῶν, ἣν καὶ ἡμεῖς προσ-
»θέτομεν τοῖς συμμάχοις καὶ τοῖς ἑκουσίως ὑποτασσομένοις ἡμῖν.
»Πρὸς τοὺς γενναίους ἄνδρας, ὦ Μακεδόνες, τέλος τῶν κόπων
»καὶ ἀγώνων, ἐγὼ δὲν νομίζω ἄλλο τι, ἢ αὐτοὺς τοὺς κόπους,

»ὅταν οὗτοι φέρωσιν εἰς καλὰ ἔργα· ἂν δὲν θέλῃ τις νὰ ἀκούσῃ
»τὸ τέλος τῶν ἡμετέρων κόπων καὶ ἀγώνων ἂς μάθῃ, ὅτι δὲν
»εἶναι πολλὴ ἡ ὁδὸς ἡ μέχρι τοῦ ποταμοῦ Γάγγου πρὸς τὸν ἀνα-
»τολικὸν ὠκεανόν, ὁ ὁποῖος θέλω σᾶς δείξει, πῶς ἑνόνει τὰ ρεύ-
»ματα αὐτοῦ πρὸς τὰ τῶν ἄλλων θαλασσῶν. Ἀπὸ τοῦ Περσικοῦ
»κόλπου θὰ περιπλεύσωμεν διὰ τοῦ στόλου ἡμῶν εἰς τὴν Λιβύην
»μέχρι τῶν στηλῶν σοῦ Ἡρακλέους· ἀπὸ δὲ τῶν στηλῶν ἡ ἐντὸς
»Λιβύης ὅλη γίνεται ἡμετέρα, ἐνταυτῷ δὲ καὶ ὁλόκληρος ἡ Ἀσία·
»καὶ ὅρια τῆς ἡμετέρας ἐπικρατείας καὶ ἀρχῆς θὰ ἦναι τὰ ὅρια,
»ἅτινα ἔθεσεν ὁ Θεὸς ἐπὶ τῆς γῆς. Ἀλλ' ἂν τώρα ἐπιστρέψωμεν
»εἰς τὰ ὀπίσω, πολλὰ μὲν μάχιμα ἔθνη ὑπολείπονται ἀνυπό-
»τακτα ἐπέκεινα τοῦ Ὑφάσιος μέχρι τοῦ Ἀνατολικοῦ ὠκεανοῦ,
»πολλὰ δ' ἐντεῦθεν ἐπὶ τὴν Ὑρκανίαν θάλασσαν πρὸς βορρᾶν·
»καὶ τὰ Σκυθικὰ δὲ γένη δὲν εἶναι μακρὰν τούτων, ὥστε φόβος
»ὑπάρχει μὴ, ἂν ἀπέλθωμεν ὀπίσω, καὶ τὰ νῦν ὑπάρχοντα, ἅτινα
»δὲν εἶναι ἀσφαλῆ, παρακινηθῶσι ν' ἀποστατήσωσιν ὑπὸ τῶν μὴ
»κυριευθέντων· καὶ τότε ἀνωφελεῖς θὰ ἦναι οἱ τόσοι κόποι ἡμῶν,
»καὶ ἄλλων πάλιν ἀγώνων ἀνάγκην θὰ ἔχωμεν. Ἀλλὰ περιμεί-
»νατε, ὦ ἄνδρες Μακεδόνες καὶ σύμμαχοι, τὰ λαμπρὰ ἔργα εἶ-
»ναι τῶν κοπιαζόντων καὶ κινδυνευόντων ἡ δὲ ζωὴ τῶν ἀνδρείων
»εἶναι γλυκεῖα καὶ ὁ θάνατος αὐτῶν ἀφίνει κλέος ἀθάνατον.
»Ἢ δὲν γνωρίζετε τυχὸν ὅτι ὁ ἡμέτερος πρόγονος, Ἡρακλῆς, μὴ
»ἐν Τίρυνθι, οὐδ' ἐν Πελοποννήσῳ, ἢ ἐν Θήβαις μένων ἤθελε
»φθάσει εἰς τοσαύτην δόξαν, ὥστε ἐξ ἀνθρώπου νὰ γείνῃ θεὸς ἢ
»νὰ νομίζεται τοιοῦτος; ἀλλ' οὐδ' ὁ Διόνυσος, ὅστις ἦτο θεὸς
»ἀνώτερος τοῦ Ἡρακλέους, ὀλίγους ὑπέμεινε κόπους, ἀλλ' ἡμεῖς
»ἐφθάσαμεν καὶ ἐπέκεινα τῆς Νύσης, καὶ ἡ Ἄορνος πέτρα, ἣν
»οὐδ' αὐτὸς ὁ Ἡρακλῆς δὲν ἠδυνήθη νὰ κυριεύσῃ, εἶναι ἡμετέρα
»ἤδη. Προσθέσατε λοιπὸν καὶ τὰ ὀλίγα ἔτι ὑπολειπόμενα τῆς
»Ἀσίας εἰς τὰ ἤδη κεκτημένα, τὰ πολλά. Καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ δὲ
»τί μέγα καὶ καλὸν ἠθέλομεν πράξει, ἂν ἐν Μακεδονίᾳ καθήμενοι
»ἠρκούμεθα νὰ διασώζωμεν μόνον τὰ ἡμέτερα, πορθοῦντες τοὺς
γείτονας ἡμῶν Θρᾷκας, ἢ τοὺς Ἰλλυριούς, ἢ τοὺς Τριβαλλούς,

»ἢ καὶ ἐκ τῶν Ἑλλήνων τοὺς ὅσοι δὲν εἶναι ἱκανοὶ νὰ ἀναμι-
»γνύωνται εἰς τὰ ἡμέτερα ;

»Ἂν δὲ πάλιν ἡμεῖς μὲν ἐκοπιάζετε καὶ ἐκινδυνεύετε, ἐγὼ δὲ
»σᾶς ὡδήγουν ἀπόνως καὶ ἀκινδύνως, καὶ τῶν μὲν κόπων μετεί-
»χετε σεῖς μόνον, τοὺς δὲ καρποὺς αὐτῶν καὶ τὰ ἆθλα ἐλάμβανον
»ἄλλοι, τότε θὰ εἴχετε μέγα δίκαιον νὰ βαρυνθῆτε ταχέως· τώρα
»ὅμως κοινοὶ μὲν εἶναι οἱ κόποι πρὸς ὅλους ἡμᾶς, ἐξίσου δὲ μετέ-
»χομεν καὶ τῶν κινδύνων, τὰ δ' ἆθλα αὐτῶν κεῖνται ἐν τῷ
»μέσῳ δι' ὅλους· καὶ ἡ χώρα εἶναι ἰδική σας, καὶ σεῖς σατρα-
»πεύετε αὐτῆς· καὶ τῶν χρημάτων δὲ τὸ μεγαλείτερον μέρος εἰς
»σᾶς ἀνήκει. Ὅταν δὲ ἐντελῶς διέλθωμεν καὶ καταχτήσωμεν τὴν
»Ἀσίαν, τότε, μὰ τὸν Δία, οὐ μόνον θὰ ἐκληρώσω ἁπάσας τὰς
»ἐλπίδας ἡμῶν περὶ τῶν, ὅσα προσδοκᾶτε νὰ ἀπολαύσητε, ἀλλὰ
»θὰ σᾶς δώσω καὶ τὰ ἐπιπλέον, καὶ ὅσοι μὲν ἐπιθυμοῦσι νὰ ἐπι-
»στρέψωσιν εἰς τὰ ἴδια, θὰ ἀποστείλω αὐτούς, ἢ ὁ ἴδιος θὰ ἐπα-
»ναφέρω αὐτούς, ὅσοι δὲ πάλιν στέργουσι νὰ μείνωσιν ἐν τῷ πε-
»δίῳ τῆς δόξης, θὰ καταστήσω αὐτοὺς ζηλωτοὺς τοῖς ἀπερ-
χομένοις. »

Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα εἶπεν ὁ Ἀλέξανδρος πρὸς τοὺς ἡγε-
μόνας τοῦ στρατοῦ. Βαθυτάτη δὲ σιωπὴ διεδέχθη τοὺς λόγους
αὐτοῦ, καὶ οὔτε νὰ ἀντιτείνωσι κατ' εὐθεῖαν, οὔτε νὰ ἐνδώσωσι
πάλιν ἤθελον· καὶ δὲν ἔλειπε μὲν ὁ Ἀλέξανδρος νὰ παροτρύνῃ
ἕνα ἕκαστον νὰ λαλήσῃ, ἐπὶ τέλους δὲ Κοῖνος ὁ Πολεμοκράτους,
ὁ πρεσβύτερος τῶν λοιπῶν ἀρχηγῶν, ἐτόλμησε νὰ ἀπαντήσῃ
αὐτῷ οὕτω :

«Καὶ σὺ αὐτός, ὦ βασιλεῦ, ὁμολογεῖς ὅτι δὲν θέλεις διὰ
»τῆς βίας νὰ ἄρχῃς καὶ νὰ ὁδηγῇς τοὺς Μακεδόνας, ἀλλ' ὅτι,
»ἂν μὲν πείσῃς, θὰ ἄγῃς, αὐτούς, ἂν δὲ καταπεισθῇς ὑπ' αὐ-
»τῶν, δὲν θὰ βιάσῃς. Ὅθεν καὶ ἐγὼ δὲν θὰ ὁμιλήσω τώρα
»χάριν ἡμῶν αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι, ἐπειδὴ καὶ προτιμώμεθα τῶν ἄλ-
»λων, καὶ τὰ ἆθλα τῶν κόπων οἱ πλεῖστοι ἤδη πλουσίως ἐλά-
»βομεν, καὶ πρόθυμοι εἴμεθα, κατὰ πάντα, πρὸς σέ, ἀλλὰ χά-
»ριν τῶν πολλῶν, οὐδ' ὑπὲρ αὐτῶν πάλιν θὰ εἴπω, ὅσα θὰ ἦναι

»εὐχάριστα πρὸς αὐτούς, ἀλλ' ὅσα καὶ πρὸς σὲ καὶ πρὸς τὰ πα-
»ρόντα, νομίζω, ὅτι εἶναι συμφέροντα καὶ λίαν ἀσφαλῶς ἔχουσι
»πρὸς τὸ μέλλον. Ἔχω δὲ δικαίωμα καὶ χάριν τῆς ἡλικίας μου
»καὶ ἕνεκα τῆς ὑπολήψεως, ἣν καὶ σὺ καὶ ἄλλοι πρὸς ἐμὲ ἔχετε,
»νὰ μὴ ὑποκρύψω, ὅσα νομίζω ὠφέλιμα. Ὅσον πλεῖστα καὶ μέ-
»γιστα εἶναι τὰ κατορθώματα, ἅπερ διὰ τῆς στρατηγικῆς σου
«ἱκανότητος καὶ τῆς ἀνδρείας τῶν στρατιωτῶν σου διεπράχθησαν
»τοσοῦτο μᾶλλον συμφέρον, μοὶ φαίνεται, νὰ ἐπιθέσωμεν τέλος
»πρὸς τοὺς κόπους καὶ τοὺς κινδύνους. Καὶ ὁ ἴδιος βλέπεις πό-
»σοι μὲν ἐκ τῶν Μακεδόνων καὶ τῶν Ἑλλήνων ὡρμήθησαν μετὰ
»σοῦ πόσοι δ' ἐμείναμεν. Ἐκ τούτων δέ, τοὺς μὲν Θεσσαλούς,
»ἀπὸ τῶν Βάκτρων εὐθύς, ἐπειδὴ ἐννοήσας ὅτι δὲν ἦσαν πρόθυ-
»μοι πλέον πρὸς τοὺς κόπους, καλῶς ποιῶν ἀπέπεμψας, ἐκ δὲ
»τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, οἱ μὲν ἐν ταῖς ὑπὸ σοῦ κτισθείσαις πό-
»λεσι κατοικήσαντες, οὐδ' οὗτοι ὅλοι εὐχαρίστως μένουσιν ἐν
»αὐταῖς, οἱ δὲ κοπιάζοντες καὶ κινδυνεύοντες εἰσέτι μετὰ σοῦ,
»ὡς καὶ ἡ Μακεδονικὴ στρατιά, τοὺς μὲν τῶν συμπολιτῶν ἐν
»ταῖς μάχαις ἀπώλεσαν, οἱ δ' ἕνεκα τῶν τραυμάτων ἀπόμαχοι
»καταστάντες, ἐν πολλοῖς καὶ διαφόροις μέρεσι τῆς Ἀσίας διέ-
»μειναν, πὶ δὲ περισσότεροι ἐξ ἀσθενειῶν κατεστράφησαν, καὶ
»ὀλίγοι ἐκ τῶν πολλῶν ὑπολείπονται, καὶ οὔτε κατὰ τὰ σώματα
»εἶναι ἐξίσου ἰσχυροί, καὶ κατὰ τὰς ψυχὰς ἀκόμη περισσότερον
»ἐξηντλημένοι· καὶ πάντες οὗτοι ποθοῦσι νὰ ἴδωσι τοὺς γονεῖς,
»ὅσων σώζονται, ποθοῦσι νὰ ἴδωσι τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα
»ποθοῦσι νὰ ἴδωσι τὴν ἀγαπητὴν πατρίδα, τέλος πάντων.
»Καὶ εἶναι δίκαιον μετὰ τοσούτους κόπους νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς
»τὴν γενέτειραν γῆν, φέροντες μεθ' ἑαυτῶν τὴν δόξαν, ἣν μετὰ
»σοῦ ἐκέρδησαν, μεγάλοι μὲν ἀντὶ μικρῶν, πλούσιοι δὲ ἀντὶ
»πτωχῶν· διότι μὴ νομίζῃς ὅτι θὰ εὕρῃς αὐτοὺς ἐν τοῖς ἀγῶσιν
»ὁμοίους ἂν δὲν φέρωνται ἐκουσίως πρὸς αὐτούς. Καὶ σὺ δ'
»αὐτὸς ἀφοῦ ἐπανέλθῃς εἰς τὴν πατρίδα καὶ ἴδῃς τὴν μητέρα
»σου, διευθετήσῃς δὲ τὰ πράγματα τῶν Ἑλλήνων, καὶ πανηγυ-
»ρίσῃς ἐντὸς τῶν πατρικῶν σου ἀνακτόρων τὰς νίκας ταύτας τὰς

»πολλὰς καὶ μεγάλας, ἂν θέλῃς, ἐπιχείρησον νέαν ἐκστρατείαν εἰς »αὐτά, τὰ πρὸς ἀνατολὰς κατοικοῦντα γένη τῶν Ἰνδῶν, εἴτε καὶ »εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον, εἴτε καὶ κατὰ τῆς Καρχηδόνος καὶ Λι»βύης. Καὶ τότε σὺ μὲν θὰ ὁδηγήσῃς αὐτούς, ἐκεῖνοι δέ, ἄλλοι μὲν »Μακεδόνες καὶ ἄλλοι Ἕλληνες, θὰ σὲ ἀκολουθήσωσι, νέοι ἀντὶ »γερόντων, καὶ ἀκμαῖοι ἀντὶ ἀπηυδηκότων, οἵτινες μὴ ἔχοντες εἰσ»έτι πεῖραν τοῦ πολέμου, δὲν θὰ δειλιάσωσιν κατὰ τὴν ἀρχήν, ἀλλὰ »μετὰ μεγαλης προθυμίας θὰ σὲ ἀκολουθήσωσιν, ἐνθαρρυνόμενοι »ὑπὸ τῶν νικῶν καὶ τῶν ἀμοιβῶν. Καλὸν εἶναι, ὅθεν, ὦ βασι»λεῦ, ἡ φρόνησις ἐν τῇ εὐτυχίᾳ. Καὶ στρατηγὸς μὲν τοιοῦτος, »ὁποῖος εἶσαι σύ, καὶ τοιαύτην στρατιὰν ἄγων, ὁποία ἡ ἰδική »σου, οὐδὲν ἔχει νὰ φοβηθῇ παρὰ τῶν πολεμίων· ἀλλ' ὅμως »ὅ,τι ἄνωθεν παρὰ τῶν θεῶν ἔρχεται εἶναι ἀπροσδόκητον, »καὶ διὰ τοῦτο ἀδύνατον νὰ προφυλαχθῶσιν, ὡς εἰκός οἱ ἄνθρωποι.»

Μετὰ θορύβου οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ Κοίνου ἐγένοντο δεκτοὶ ὑπὸ τῶν παρόντων, καὶ τὰ δάκρυα, ἅτινα οἱ περισσότεροι ἔχυσαν ἐδείκνυον, ὅτι δὲν ἐπεθύμει πλέον ἡ καρδία αὐτῶν περισσοτέρους κινδύνους νὰ ἀναλάβωσιν καὶ ὅτι ἐπεθύμουν μεγάλως νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰς πατρίδας αὐτῶν. Ὁ δ' Ἀλέξανδρος τότε μὲν ὀργισθεὶς διὰ τὴν παρρησίαν τοῦ Κοίνου καὶ τὸν ὄχνον τῶν ἄλλων ἡγεμόνων, διέλυσε τὴν συνέλευσιν, τὴν δ' ἐπιοῦσαν συγκαλέσας πάλιν τοὺς ἰδίους μετ' ὀργῆς, αὐτὸς μὲν εἶπεν, ὅτι θὰ προχωρήσῃ ἐμπρός, δὲν θὰ βιάσῃ δ' ἀκουσίως οὐδένα τῶν Μακεδόνων νὰ ἀκολουθήσῃ διότι ὑπάρχουσιν ἄλλοι, οἵτινες προθύμως θὰ πράξωσι τοῦτο, ἀκολουθοῦντες τὸν βασιλέα αὐτῶν· οἱ δὲ θέλοντες νὰ ἀπέλθωσιν εἰς τὴν πατρίδα, ἂς σπεύσωσι συγχρόνως νὰ ἐξαγγείλωσιν εἰς τοὺς συμπατριώτας, ὅτι ἐπιστρέφουσιν οἶκοι, ἀφήσαντες τὸν βασιλέα αὐτῶν ἐν μέσῳ τῶν πολεμίων. Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἀλέξανδρος ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἰδίαν σκηνὴν καὶ οὐδένα τῶν ἑταίρων ἐδέχετο ἐπὶ τρεῖς ὁλοκλήρους ἡμέρας, περιμένων μήπως μεταβολή τις ἐμπεσοῦσα ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν Μακεδόνων καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων καταστήσῃ αὐτοὺς

εὐπειθεστέρους. Ἄκρα, ἐν τούτους, σιωπὴ ὑπῆρχεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ, καὶ ἐφαίνοντο μέν, ὡς ἐκ τούτου, ὅτι δυσηρεστοῦντο διὰ τὴν ὀργὴν τοῦ βασιλέως, ἀλλ' οὐδόλως μετεβάλλοντο. Ἐφ' ᾧ καὶ ἔκαμε μὲν ὁ Ἀλέξανδρος θυσίας διὰ τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ, ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ ἱερὰ δὲν ἐφαίνοντο αἴσια, συγκαλέσας τοὺς πρεσβυτάτους καὶ πιστοτάτους τῶν φίλων, καὶ διαδηλώσας αὐτοῖς, ὅτι τὰ πάντα σημαίνουσιν αὐτῷ τὴν εἰς τὰ ὀπίσω ἀναχώρησιν, παρήγγειλε νὰ γνωστοποιήσωσι πρὸς τὸν στρατόν, ὅτι ἀπεφασίσθη νὰ ἀπέλθωσιν ὀπίσω.

Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ στρατιῶται, ἐβόων ἐκ τῆς χαρᾶς ἀλαλάζοντες, πολλοὶ δὲ καὶ ἐδάκρυον, καί τινες καὶ πρὸς τὴν βασιλικὴν σκηνὴν πλησιάζοντες, ηὔχοντο μυρία ἀγαθὰ ὑπὲρ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅτι ὑπ' αὐτῶν μόνον ἠνέχθη νὰ ἡττηθῇ· ὁ δ' Ἀλέξανδρος διαιρέσας εἰς τάξεις τρεῖς τὸ στράτευμα, διέταξε νὰ κατασκευάσωσι δώδεκα γιγαντώδεις καὶ ὑψηλοὺς βωμοὺς εἰς τιμὴν τῶν δώδεκα θεῶν καὶ πρὸς μνήμην τῶν Μακεδονικῶν θριάμβων. Τὰς νενομισμένας δὲ καὶ αὖθις τελέσας εὐχαριστηρίους θυσίας, καὶ ἀγῶνας, γυμνικόν τε καὶ ἱππικόν, καὶ πολλὰς ἡμέρας ὁδοιπορήσας κατὰ τὸν Ὑδραώτην καὶ τὸν Ἀκεσίνην, ἐπανῆλθεν, ἐπὶ τέλους, εἰς τὸν Ὑδάσπην παρὰ τὴν Νίκαιαν καὶ τὴν Βουκεφαλίαν, ἔνθεν καὶ ἔλαβε βοήθειάν τινα παρὰ τῶν κατοίκων τῶν δύο νέων τούτων πόλεων, καὶ παρὰ τῶν λοιπῶν ἐγχωρίων.

Παρὰ τὸν Ὑδάσπην δὲ ποταμὸν ὁ Ἀλέξανδρος εὗρε βοήθειαν σταλεῖσαν ἐκ τῆς Ἑλλάδος, πεζοὺς μὲν τριάκοντα χιλιάδας, ἱππεῖς δ' ἓξ χιλιάδας, καὶ πανοπλίας διαπρεπεῖς εἴκοσι πέντε χιλιάδας, καὶ φάρμακα ἀξίας ἑκατὸν ταλάντων. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Ἀλέξανδρος διεμοίρασε τοῖς στρατιώταις, ἐκεῖνος δὲ μετὰ τῶν φίλων εἰσελθὼν εἰς τὰ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ παρεσκευασμένα ἤδη πλοῖα, ἑτοιμαζόμενος νὰ καταπλεύσῃ εἰς τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανόν. Οὐκ ὀλίγοι δὲ Φοίνικες, Κύπριοι, Κᾶρες καὶ Αἰγύπτιοι, συναπέβησαν ἐν τῷ στόλῳ οὗτινος ἀρχιναύαρχον μὲν διώρισε τὸν Νέαρχον κυβερνήτην δὲ τῆς ἧς ἐπέβαινε νηὸς τὸν

Ὀνησίκριτον, τὸ δὲ μεγαλείτερον μέρος τοῦ στρατοῦ ὡδοιπόρει παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν, ὑπὸ τὸν Κρατερὸν καὶ Ἡφαιστίωνα μετὰ τῶν ἐλεφάντων, συμποσουμένων ἤδη εἰς διακοσίους. Καὶ ἀποβιβάσας μὲν ὁ Ἀλέξανδρος κατὰ τὴν συμβολὴν τοῦ Ὑδάσπου καὶ Ἀκεσίνου τοὺς στρατιώτας, προέβη εἰς τοὺς λεγομένους Σίβους. Ἦσαν δ' οὗτοι ἀπόγονοι τῶν μετὰ τοῦ Ἡρακλέους συνεκστρατευσάντων κατὰ τῆς Ἀόρνου Πέτρας, οἵτινες, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς πολιορκίας μετῴκησαν αὐτόθι· ὁ δ' Ἀλέξανδρος ἐστρατοπέδευσε πλησίον πλουσίας τινὸς καὶ ἐπισήμου χώρας, ἧς οἱ ἐπισημότεροι κάτοικοι προσῆλθον δῶρα πρὸς αὐτὸν φέροντες καὶ τὴν μετὰ τοῦ Ἡρακλέους δῆθεν συγγένειαν ἀνανεοῦντες· ὁ δ' Ἀλέξανδρος εὐχαρίστως τὴν φιλίαν αὐτῶν ἀποδεξάμενος καὶ τὰς πόλεις αὐτῶν ἐλευθέρας κηρύξας, ἐπῆλθε πρὸς τὰ γειτνιάζοντα ἔθνη, ἄτινα καὶ καθυπέταξεν ἀμέσως· ἐν τοῖς πλοίοις δ' ἀκολούθως ἐπιβὰς κατέπλει μέχρι τῆς συμβολῆς Ὑδάσπου καὶ Ἀκεσίνου καὶ τοῦ Ἰνδοῦ. Ὡμοίαζε δ' ὄντως πρὸς θριαμβευτικὴν πορείαν ὁ κατάπλους οὗτος, καὶ ἔνθεν μὲν τὸ πολυπληθὲς παρηκολούθει στράτευμα, ἑτέρωθεν δὲ τὰ πλησιόχωρα ἔθνη τοῦ Ἰνδοῦ καταπλαγέντα ἐπὶ τῇ πρωτοφανεῖ ταύτῃ καὶ ὑπερλάμπρῳ ποταμοπλοίᾳ συνέρρεον εἰς τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, τραγῳδοῦντα τὰ ἀγαπητὰ αὐτῶν ἄσματα. Καὶ ταῦτα μὲν συνέβαινον μέχρι τῆς συμβολῆς τοῦ Ἰνδοῦ, κατὰ κακὴν ὅμως μοῖραν ἀπροσδόκητά τινα συμβεβηκότα, μικροῦ ἐδέησε, νὰ ἀνατρέψωσι τὸ πᾶν. Μεγάλα ῥεύματα ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναντώμενα, πολλὰς δὲ καὶ φοβερὰς συστροφὰς ἀποτελοῦντα, ἀνέτρεπον καὶ διέφθειρον τὰ πλοῖα, καὶ ἐπειδὴ ἡ ὁρμὴ τοῦ ῥεύματος ἦτο σφοδρά, ἡ δὲ τέχνη τῶν κυβερνητῶν ὡς ἐκ τούτου ἀπέβαινε ματαία δύο μὲν μικρὰ πλοῖα αὖτανδρα κατεβυθίσθησαν, πλεῖστα δ' εἰς τὴν γῆν ἐξώκειλαν· εἰς ἔσχατον δὲ τότε κίνδυνον περιῆλθε καὶ ὁ Ἀλέξανδρος, καθότι ἡ ναυαρχὶς εἰς μέγαν περιέπεσε καταρράκτην, ἐπαπειλοῦντα τὸν ὄλεθρον αὐτῆς, καὶ ὁ θάνατος πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ἦτο ἀναπόφευκτος. Καὶ ὁ μὲν Ἀλέξανδρος μεγίστην ἑτοιμότητα ἔχων εἰς τὰ κινή-

ματα αὐτοῦ, ἐκδυθείς, ἐν τῷ ἅμα, ἵστατο γυμνός, βοήθειαν ἤδη περιμένων, οἱ δὲ φίλοι αὐτοῦ κολυμβῶντες ἀκατασχέτως ἠγωνίζοντο νὰ ἀποδεχθῶσι τὸν βασιλέα, ἅμα, ὡς ἡ ναυαρχὶς ἀνετρέπετο. Μεγάλη δὲ τότε ταραχὴ καὶ θόρυβος ἐγένετο, καὶ οἱ μὲν Μακεδόνες ἰσχυροὺς ἀντέτεινον βραχίονας εἰς τὴν ὁρμὴν τοῦ ρεύματος, ὁ δὲ ποταμὸς πᾶσαν ἐνίκα ἀνθρωπίνην δύναμιν, ἐπὶ τέλους δ' ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ τῆς ναυαρχίδος προσεγγίσας εἰς τὴν γῆν, δίκην βέλους ταχέως ριφθεὶς εἰς τὴν ξηρὰν ἐσώθη ὡς ἐκ θαύματος. Οὕτω δὲ μέγαν καὶ προφανῆ κίνδυνον ἀποφυγὼν ὁ βασιλεύς, μεγαλοπρεπεῖς ἐτέλεσε θυσίας τοῖς θεοῖς, διότι ἠξίωσαν αὐτὸν νὰ ἀγωνισθῇ πρὸς ποταμὸν καὶ νὰ ἐξέλθῃ νικητὴς ὡς ὁ Ἀχιλλεὺς τὸ πάλαι.

Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Ἀλέξανδρος ἐκστρατεύσας κατὰ τῶν λεγομένων Ὀξυδρακῶν Μαλλῶν, ἐκ πολυαρίθμων καὶ πολεμικῶν φυλῶν συγκειμένων, μικροῦ ἐδέησε καὶ αὖθις νὰ εὕρῃ ἄφευκτον καὶ ἐλεεινὸν θάνατον· διότι πρὸς τὴν πρωτεύουσαν αὐτῶν πλησιάσας ἠναγκάσθη νὰ κυριεύσῃ αὐτὴν ἐξ ἐφόδου, καὶ τοὺς μὲν κατοίκους ἐπέτυχε διὰ τῶν βελῶν νὰ ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τοῦ τείχους τῆς ἀκροπόλεως, αὐτὸς δ' ἁρπάσας βιαίως ἀπὸ τῶν χειρῶν στρατιώτου κλίμακα, ἣν βραδέως οὗτος ἔφερεν, ἀνέβη δι' αὐτῆς ἐπὶ τῶν τειχῶν, ἀλλ' ἐν ᾧ ἀνήρχετο καὶ ὑπ' ἄλλων συγχρόνως παρακολουθούμενος, αἴφνης καὶ ἀπροσδοκήτως συνετρίβη ἡ κλίμαξ, οὗτος δὲ μόνος εὑρεθεὶς ἐπὶ τοῦ τείχους μετὰ τῶν ὑπασπιστῶν τοῦ Ἀεννάτου, Πευκέστου καὶ τοῦ διμοιρίτου Ἀβρέου, εἰς ἀμηχανίαν δὲ καὶ ἀπορίαν περὶ τοῦ πρακτέου περιελθών, ἀπαραδειγμάτιστον ἔδειξεν ἡρωϊσμόν, διανοηθεὶς νὰ πηδήσῃ πρὸς τὰ κάτω. Οἱ πολέμιοι βλέποντες τὸν Ἀλέξανδρον ἐρχόμενον κατὰ γῆς, ἐνόμισαν ὅτι λάμψις τις ἐξήρχετο ἐκ τοῦ σώματος, ἐκεῖνος δ' ὡς φαεινὸν φάσμα ἐνεφανίσθη ὄρθιος ἐνώπιον αὐτῶν. Μετ' αὐτοῦ δὲ συμπηδήσαντες καὶ οἱ ὑπασπισταὶ ἐμάχοντο πρὸ τοῦ βασιλέως. Καὶ οἱ μὲν βάρβαροι ἐν τῷ ἅμα μετ' ἀλαλαγμοῦ ἐφορμήσαντες, ἔπλησσον αὐτὸν μακρόθεν διὰ βελῶν καὶ δοράτων· ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος γενναίως ἀμυνόμενος, πολλοὺς ἐξ αὐτῶν ἐφόνευσεν, ἐν

οἷς καὶ τὸν κατ' αὐτοῦ τὸ ποῶτον ἐπελθόντα ἡγεμόνα τῶν Ἰνδῶν. Συγχρόνως δὲ ὁ μὲν Ἀβρέας τοξευθεὶς κατὰ πρόσωπον, ἔπεσε πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ βασιλέως, ὁ δ' Ἀλέξανδρος τιτρώσκεται καὶ οὗτος ὑπὸ βέλους, διασχίσαντος τὸν σιδηροῦν θώρακα κατὰ τὸ στῆθος ὑπὲρ τὸν μαστόν, ὥστε καὶ πνεῦμα μετὰ τοῦ αἵματος ἐκ τοῦ τραύματος ἐξήρχετο, ὁ δὲ βασιλεὺς μέχρις οὗ μὲν ἦτο θερμὴ ἡ πληγή, γενναίως ἠμύνετο, καίπερ κακῶς ἔχων, ἀλλ' ἀφοῦ ὅμως μετ' ὀλίγον, πολὺ καὶ ἀθρόον ἐξεχύθη αἷμα, σφοδρὰ λιποψυχία κατέσχεν αὐτόν, καὶ ἐπεστηρίχθη ἐπὶ τοῦ τείχους, ἢ μᾶλλον ἔπεσεν ἐπὶ τὴν ἱερὰν ἀσπίδα, ἣν ὁ Πευκέστας ἔφερεν ἐξ Ἰλίου. Καὶ γενναίως μὲν ἀγωνιζόμενοι καὶ οἱ δύο ὑπασπισταί, μόλις ἠδύναντο νὰ σταθῶσιν ἐπὶ τῶν ποδῶν αὐτῶν, ὁ δὲ βασιλεὺς ἐκ τῆς πολλῆς ροῆς τοῦ αἵματος μικροῦ δεῖν νὰ παραδώσῃ τὸ πνεῦμα. Ἐν τούτοις δ' ἔξωθεν τοῦ τείχους ἀγριωτάτη καὶ φρικώδης ἦτο ἡ κίνησις· οἱ στρατιῶται εἶδον τὸν βασιλέα ἀπὸ τοῦ τείχους εἰσπηδήσαντα ἐντὸς τῆς πόλεως· βέβαιος λοιπὸν ἦτο ὁ θάνατος αὐτοῦ κατὰ τὴν ἰδέαν αὐτῶν, καὶ τὸ χείριστον, ὅτι οὐδεμίαν ἠδύναντο νὰ ἐπιφέρωσιν σωτηρίαν αὐτῷ. Μεγίστη δ' ἦτο ἡ ἐπὶ τούτῳ ἀπελπισία. Ὡς φρενήρεις τρέχουσιν ἁρπάζοντες κλίμακας, μηχανάς, κορμοὺς δένδρων, καί παντοιοτρόπως οἱ μὲν εἶρπον ἐμπήγοντες πασσάλους, ἐφ' ὧν ἀπαιωρούμενοι ἀνείλκοντο, ἕτεροι δ' ἐπὶ τῶν ὤμων τῶν ἄλλων ἐπιβαίνοντες προσπαθοῦσι νὰ ἀναβῶσιν ἐπὶ τοῦ τείχους, καὶ τέλος μετὰ οἰμωγῆς, καὶ ἀλαλαγμῶν πᾶσαν ὑπερνικῶντες βραδύτητα, πλεῖστοι καταπίπτουσιν ἐντὸς τῆς πόλεως, καὶ ἐν τῷ ἅμα μάχη κρατερὰ συγκροτεῖται περὶ τὸ σῶμα τοῦ βασιλέως, ὃν πάντες ὑπελάμβανον, νεκρόν, καὶ ἤδη ἁρπάσαντες αὐτόν, μετακομίζουσιν ἀναίσθητον ἐπὶ τῆς ἀσπίδος εἰς τὴν σκηνὴν αὐτοῦ. Συγχρόνως δὲ καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν εἰσδυσάντων στρατιωτῶν ἀφαιρέσαντες τοὺς μοχλοὺς τῶν πυλῶν τῆς πόλεως, εἰσήγαγον καὶ τοὺς λοιποὺς ἐντὸς αὐτῆς, Μοναδικὴ δ' ὑπῆρξεν ἡ στρατιωτικὴ σκληρότης! Ἄνδρες γυναῖκες, παιδία καὶ αὐτὰ ἔτι τὰ ἄψυχα ὄντα ὑποκύπτουσιν εἰς τὴν ἀγρίαν αὐτῶν ὀργήν, καὶ μόνον τὸ αἷμα ἠδυνήθη νὰ κατασβύσῃ

τὴν φλόγα τῆς λυσσαλέας ἐκδικήσεως. Καὶ μετηνέχθη μὲν κακῶς ἔχων ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν σκηνήν, ἀλλ' ἠγνόουν εἰσέτι ἂν ἔζη, καὶ εἰς ἅπαν ἤδη διεσαλπίσθη τὸ στράτευμα, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἀπέθανε· τὸ βέλος ἦτο εἰσέτι ἐντὸς τῆς πληγῆς, καὶ πόνοι δριμύτατοι ἐπαναφέρουσι τὸν βασιλέα εἰς αἴσθησιν. Μετὰ σπαραξικαρδίων δὲ στεναγμῶν διατάσσει νὰ ἐκβάλωσι τὴν αἰχμὴν τοῦ βέλους ἐκ τοῦ σώματος, εὐρύνοντες διὰ τοῦ ξίφους τὴν πληγήν. Καὶ νέα μὲν ἐπέρχεται λιποψυχία ἐκ τῆς μεγάλης καὶ αὐθις ροῆς τοῦ αἵματος, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ὅσον οὔπω ἀνέλαβε χάρις τῇ ἰσχυρᾷ αὐτοῦ κράσει.

Φήμη, ἐν τούτοις, διαδοθεῖσα εἰς τὸ παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ὑδραώτου ποταμοῦ στρατόπεδον περὶ τοῦ τραύματος καὶ τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως εἰς μεγάλην ἐνέβαλεν αὐτὸ λύπην, ἐπὶ τέλους δὲ καὶ εἰς ἀθυμίαν καὶ ἀπελπισίαν περιῆλθον, καὶ ἤδη ἠρώτων ἀλλήλους : «*Πῶς ἔμελλον νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν πατρίδα ;*» καὶ μετὰ δυσκολίας ἠθέλησαν νὰ πιστεύσωσιν, ὅτι ἔζη, ὅτε ἡ περὶ τούτου εἴδησις ἀφίκετο πρὸς αὐτούς, καὶ τὰ ἐπὶ τούτῳ σταλέντα γράμματα πρὸς τὸ στρατόπεδον ἐθεωρήθησαν ὡς πλασθέντα ὑπὸ τῶν περὶ αὐτὸν στρατηγῶν καὶ σωματοφυλάκων, πρὸς καθησύχασιν τῶν ἀνησύχων πνευμάτων.

Μετὰ ἑπτὰ ἡμέρας ὁ Ἀλέξανδρος ἀνέλαβεν ἐκ τῆς νόσου, καίτοι δὲ τὸ τραῦμα αὐτοῦ ἦτο ἀνοικτὸν εἰσέτι, μαθὼν ὅμως τὰ ἐν τῷ στρατοπέδῳ συμβαίνοντα, καὶ φοβούμενος μὴ δυσάρεστόν τι συμβῇ ἐν αὐτῷ, ἀπεφάσισε νὰ ἐμφανισθῇ πρὸς τοὺς στρατιώτας πρὶν ἔτι ἐντελῶς ἀναρρώσῃ. Διέταξε λοιπὸν νὰ κατασκευασθῇ μεγαλοπρεπὴς σκηνὴ ἐντὸς τῆς ναυαρχίδος, ἥτις ἄνευ κωπηλασίας ὑπὸ μόνου τοῦ ρεύματος ὠθουμένη, ἔφερε τὸν βασιλέα εἰς τὰς συμβολὰς τοῦ Ὑδραώτου καὶ Ἀκεσίνου, ἔνθα ἦτο τὸ στρατόπεδον. Παρήγγειλε δ' ὁ βασιλεὺς νὰ ἀφαιρέσωσι τὴν σκηνὴν ἀπὸ τῆς πρύμνης, ὥστε καὶ διὰ τῶν ἰδίων ὀφθαλμῶν νὰ πεισθῶσιν οἱ στρατιῶται, ὅτι δὲν ἐκομίζετο νεκρὸς ὁ βασιλεύς. Καὶ οἱ μὲν ὑπασπισταὶ προσέφερον κλίνην ἢ φορεῖον πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον μέλλοντα νὰ ἐξέλθῃ τοῦ πλοίου, ἀλλ' οὗτος ἐζήτησε

νὰ φέρωσιν αὐτῷ τὸν ἵππον, ὥστε νὰ ἴδωσιν αὐτὸν ἅπαντες οἳ σαρατιῶται, οἵτινες καὶ περιεκύκλωσαν αὐτόν, οἱ μὲν ἁπτόμενοι τῶν χειρῶν αὐτοῦ, οἱ δὲ τῶν γονάτων ἢ καὶ τῶν φορεμάτων, ἄλλοι δ' ἐπ' αὐτοῦ ῥίπτοντες ταινίας καὶ ἄνθη, οἱ δ' ἑταῖροι αὐτοῦ, καὶ πρὸ πάντων ὁ Ἡφαιστίων, ὁ Κρατερὸς καί ὁ Πτολεμαῖος συμβαδίζοντες καὶ συνδιαλεγόμενοι δὲν ἔπαυον νὰ μέμφωνται αὐτοῦ, ὅτι οὕτως, ἄνευ ἀνάγκης οὐδεμιᾶς, ἐξετίθετο εἰς σπουδαίους κινδύνους, πράττων ἔργα ἁπλοῦ στρατιώτου μᾶλλον ἢ στρατηγοῦ. Ἀναφέρεται δ' ὅτι καί τις γέρων, Βοιωτὸς στρατηγός, βλέπων τὸν Ἀλέξανδρον ἀχθόμενον διὰ τὰς ἐπιτιμήσεις ταύτας, προσελθών: «Ὦ *Ἀλέξανδρε*, εἶπεν αὐτῷ, *ἀνδρῶν τὰ ἔργα*,» παρενείρων συγχρόνως καί τι ἰαμβεῖον ἐκ τῶν τοῦ Αἰσχύλου, δηλῶν ὅτι, «*ὁ δρῶν τι ὀφείλει καὶ νὰ πάσχῃ.*»

Οἱ μείναντες ἐκ τῶν Μαλλῶν καὶ ἰδίᾳ οἱ Ὀξυδράκαι ἢ Σουδράκαι, καὶ πάντες οἱ πλησιόχωροι λαοὶ πέμψαντες πρέσβεις πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, παρέδωκαν τὰς χώρας αὐτῷ, μετὰ πεντακοσίων ἁρμάτων. Τὰς χώρας ταύτας προσέθηκεν ὁ βασιλεὺς πρὸς τὴν σατραπείαν τοῦ Φιλίππου.

Ὁ Ἀλέξανδρος τελέσας εὐχαριστήρια πρὸς τοὺς θεοὺς ὑπὲρ τῆς ἀναρρώσεως, καὶ διαφόρους τελέσας ἀγῶνας, ἀνέζευξεν ἐκ τοῦ παρὰ τὸν Ὑδραώτην στρατοπέδου, ἐπερχόμενος κατὰ τῆς χώρας τοῦ βασιλέως Μουσικανοῦ, ἣν περιέγραψαν αὐτῷ ὡς τὸ πλουσιώτατον ἔθνος τῶν Ἰνδιῶν, ἣν καὶ καθυποτάξας ἐπῆλθεν ἀκολούθως κατὰ τοῦ Ὀξυκανοῦ, ἑτέρου ἡγεμόνος, καὶ τοῦτον δ' αἰχμαλωτίσας, ἐπέπεσε μετὰ ταῦτα κατὰ τοῦ Σύμβου, οὗ τινος κυριεύσας τὴν πρωτεύουσαν, τὰ Σινδόμανα, καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς καταλειφθέντας θησαυροὺς καὶ ἐλέφαντας, διέταξε συγχρόνως, μετὰ μεγάλης σκληρότητος, νὰ ἀπαγχονίσωσι πάντας τοὺς περὶ τὴν χώραν βραχμᾶνας, ἤτοι τοὺς σοφοὺς καὶ ἱερεῖς, ὡς συμβουλεύσαντας τοὺς κατοίκους νὰ ἀποστατήσωσιν ἀπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐν οἷς συμπεριελαμβάνετο καὶ ὁ Μουσικανός, ὅστις ἀποστατήσας ἐκ νέου συνελήφθη ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Πείθωνος· καὶ τοῦτον μὲν διέταξεν ὁ Ἀλέξανδρος νὰ ἀπαγχονίσωσι μετὰ τῶν

βραχμάνων· πολλὰς δὲ τῶν περὶ ταύτην πόλεις κατηδάφισεν.

Ἐπὶ ἑπτὰ μῆνας τοῦ ἔτους 325 Π. Χ. πανικὸν τρόμον ἐπήγαγε τὸ ὄνομα τοῦ Ἀλεξάνδρου καθ' ἅπασαν τὴν Ἰνδίαν, καὶ πάντες οἱ ἀρχηγοὶ ἑκόντες ἄκοντες παρεδίδοντο αὐτῷ, ἐν οἷς καὶ ὁ τελευταῖος μείνας ἀνεξάρτητος ἡγεμὼν τῆς τῶν Παττάλων μεγάλης χώρας, ἐκτεινομένης ἐπὶ τοῦ δέλτα τοῦ Ἰνδοῦ, αὐτοπροσώπως ἐλθών. Ἕνεκα δὲ τούτου ἔβλεπεν ἤδη ὁ Ἀλέξανδρος, ὅτι δὲν εἶχε πλέον χρείαν παντὸς τοῦ στρατοῦ, ἐν ταὐτῷ δὲ καὶ εἰδήσεις ἀφίκοντο ἐκ τῶν βορειοανατολικῶν χωρῶν τοῦ βασιλείου, αἵτινες ἀπήτουν ὡς ἀναγκαῖον νὰ μεταβῇ μεγάλη τις δύναμις πρὸς τὰς χώρας ἐκείνας. Ὁ σατράπης τῆς Βακτριανῆς Ὀξυάρτης ἐλθὼν προσωπικῶς εἰς τὸ στρατόπεδον, ἀνήγειλε τῷ Ἀλεξάνδρῳ ἐπανάστασιν τῆς ἐν Βάκτροις στρατιωτικῆς ἀποικίας, καὶ ὅτι μεγάλαι ταραχαὶ ἀνεφύησαν ἐν τῇ σατραπείᾳ τοῦ Παροπαμίσου καὶ σοβαρώτεραι ἦσαν αἱ ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Ἀριανῆς εἰδήσεις, τούτου δ' ἕνεκα μέγα μὲν μέρος τοῦ στρατοῦ ἀπεστάλη εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας ὑπὸ τὸν Κρατερόν, ὅστις διετάχθη νὰ διέλθῃ διὰ τῆς Ἀραχωσίας καὶ Δραγγιανῆς εἰς τὴν Καρμανίαν, καὶ καταβάλλων τὴν ἐν ταῖς χώραις ἐκείναις ἀναφανεῖσαν στάσιν νὰ ἐπιμεληθῇ ὥστε οἱ σατράπαι αὐτῶν νὰ ἀποστείλωσι ζωοτροφίας εἰς τὴν παραλίαν τῆς Γεδρωσίας, ἔνθα ἔμελλε νὰ ἀποβῇ αὐτὸς ὁ βασιλεύς· ὁ δ' Ἀλέξανδρος ἐκ τῆς χώρας τῶν Σόγδων ἀναζεύξας μετὰ τοῦ στόλου, ἔφθασε μὲν εἰς τὴν χώραν τῶν Παττάλων, ἀλλ' εὑρὼν αὐτὴν ἐγκαταλελειμμένην ὑπὸ τοῦ Μοίριδος, παρ' οὗ ἀπ' ἐναντίας ἤλπιζε νὰ εὕρῃ προπαρεσκευασμένα πάντα τὰ ἀναγκαῖα τοῦ στρατοῦ, τοὺς μὲν κατοίκους συνεκάλεσε μετὰ πολλοῦ ἀγῶνος εἰς τὰ ἴδια, τὸν δὲ Ἡφαιστίωνα καὶ Πείθωνα διέταξε νὰ ὀχυρώσωσι τὴν πόλιν, νὰ κατασκευάσωσι λιμένα καὶ νεώρια καὶ νὰ ἀποστείλωσι διάφορα στρατιωτικὰ ἀποσπάσματα, ἅτινα νὰ φροντίσωσι νὰ καταστήσωσι οἰκήσιμον τὴν ἔρημον· αὐτὸς δὲ μετὰ τοῦ στόλου ἀπεφάσισε νὰ καταπλεύσῃ μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ ἐν δεξιᾷ ῥέοντος κυριωτάτου βραχίονος τοῦ ποταμοῦ πρὸς διε-

ρεύνησιν τῆς καταλληλοτέρας διὰ τοῦ ὠκεανοῦ ἐπανόδου εἰς Περσίαν· ὁ δὲ Λεοννάτος μετὰ χιλίων ὀκτακοσίων στρατιωτῶν διετάχθη νὰ περιάγηται εἰς τὴν ὄχθην. Καὶ ἐπεχείρησε μὲν τὸν εἰς τὸν ὠκεανὸν κατάπλουν ὁ Ἀλέξανδρος, ἀλλ' ἠγνόει εἰς ποίους κινδύνους ἐξετίθετο διὰ τὰ πρωτοφανῆ καὶ τρομερὰ τοῖς Μακεδόσιν ἐκεῖνα μέρη. Τὴν δὲ δευτέραν ἡμέραν τοῦ πλοῦ, μόλις δέκα μίλλια ἀπέχοντες τῶν Παττάλων, σφοδρός, ἀπὸ μεσημβρίας, ἐγερθεὶς ἄνεμος, μεγίστην προὐξένησε βλάβην τῷ στόλῳ, καὶ τὰ μὲν πλοῖα σπουδαίως ἔπαθον, τὰ δὲ παντάπασι διελύθησαν, καὶ συλληφθέντες μὲν Ἰνδοί τινες ἱκανῶς εἰδήμονες τῶν τόπων καὶ τοῦ ποταμίου κατάπλου, ἔφεραν τὰ πλοῖα εἴς τινα διώρυγα, ἔνθα καὶ ἐπεσκευάσθησαν, ἐν μέρει, κατὰ τὸν ἐνόν, ἀλλ' ἤδη εἰς νέους κινδύνους καὶ ταλαιπωρίας ἔρριψε καὶ αὖθις αὐτὰ ἡ εἰς τοὺς ξένους πάντῃ ἄγνωστος ἐπὶ τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ ἄμπωτις καὶ πλημμύρα. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν τὰ κύματα τοῦ ποταμοῦ, ὑπὸ τοῦ ἀνέμου τῆς ἔξω θαλάσσης συνταραττόμενα, εἰς τοσοῦτον ἀνέβησαν ὕψος, ὥστε τὰ πλεῖστα τῶν πλοίων εἰς ξηρὰν γῆν ἀπελείφθησαν. Καὶ μεγάλη μὲν ἦτο ἡ ὡς ἐκ τούτου ἔκπληξις τοῦ στρατοῦ, ἀλλ' εἰς μεγαλείτερον θαυμασμὸν ἔρριψεν αὐτοὺς ἡ πλημμύρα, ὅτε τοῦ κύματος, μετὰ βίας καὶ κρότου ἐπελθόντος, τὰ μὲν τῶν πλοίων συνετρίβησαν πρὸς ἄλληλα συγκρουσθέντα, τὰ δὲ εἰς τὴν γῆν ἐξοκείλαντα κατεστράφησαν, ἐκ τύχης δ' ὁ Ἀλέξανδρος ὑπεκφυγὼν τοὺς κινδύνους τούτους, μετὰ ταῦτα ἔφθασεν εἰς νῆσον τινὰ ἣν ὁ ἴδιος Σκιλοῦστιν ὠνόμασεν ἢ Ψιλτοῦκαν, καὶ μεγάλας θυσίας τελέσας πρὸς τὸν Δία τὸν Ἄμμωνα καὶ τοὺς ἄλλους θεούς, ἐπανῆλθεν εἰς Πάτταλα· ἐκεῖθεν δὲ διὰ τοῦ στόματος τοῦ Ἰνδοῦ ἀνέπλευσεν εἰς τὸ πέλαγος, σφάξας πρότερον ταύρους, οὓς καὶ ἔρριψεν εἰς τὴν θάλασσαν διὰ τὸν Ποσειδῶνα, καὶ διὰ χρυσῆς φιάλης καὶ χρυσῶν κρατήρων ἐποίησε σπονδὰς πρὸς αὐτόν.

Ἐν Παττάλοις δὲ διατριβῶν νῦν ὁ Ἀλέξανδρος, εἰς οὐδὲν ἄλλο ἐνησχολεῖτο, εἰμὴ εἰς τὸν μέγαν μέν, ἀλλὰ καὶ δυσχερέστατον καὶ κινδυνωδέστατον σκοπὸν αὐτοῦ, τὴν ἀνακάλυψιν,

δηλαδή, θαλασσίας ὁδοῦ, δι' ἧς ἔμελλε νὰ συνδεθῇ ὁ Ἰνδὸς μετὰ τοῦ Εὐφράτου καὶ τῆς Μερσίας, ἔνθα ἐμελέτα νὰ ἐπανέλθῃ. Τίς δ' ἦτο ἱκανὸς νὰ ἀναλάβῃ τοιαύτην ἐπιχείρησιν; Ὁ Ἀλέξανδρος ἦτο μὲν καὶ πέραν τοῦ δέοντος τολμηρός, καὶ πρόθυμος νὰ ἐπιβάλῃ τὴν ἀκαταπόνητον αὐτοῦ θέλησιν καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ὠκεανόν, ἀλλ' αἱ ἐν διαφόροις μέρεσιν ἐκρηγνύμεναι στάσεις, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Ἰνδικοῦ πολέμου, ἀπήτουν ἀπολύτως τὴν παρουσίαν αὐτοῦ, ἡ δὲ διὰ ξηρᾶς εἰς τὴν Περσίαν ὁδὸς ἦτο δυσκολωτάτη, καθότι ὁ στρατὸς διερχόμενος τοὺς φοβεροὺς ἐκείνους τόπους καὶ μαχόμενος εἶχεν ἀναπόφευκτον ἀνάγκην τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ διευθύνσεως, καθότι πρὸς αὐτὸν μόνον καὶ ἐθάρρει καὶ ἐνεπιστεύετο. Τίς λοιπὸν ὤφειλε νὰ ἐκλεγῇ ἀρχηγὸς τοῦ στόλου, ὡς ἔχων τὴν ἱκανότητα νὰ κατασιγάζῃ τὰς ἐπὶ τούτῳ προλήψεις καὶ τοὺς θορύβους τῶν στρατιωτῶν, ἐμπνέων συνάμα θάρρος καὶ τόλμην αὐτοῖς; Ὁ Ἀλέξανδρος διακοινώσας πάσας τὰς περὶ τούτου ἀμφιβολίας καὶ τοὺς φόβους πρὸς τὸν πιστὸν αὐτοῦ ἀξιωματικὸν Νέαρχον τὸν Ἀνδροτίμου, ἠρώτησε τὴν γνώμην αὐτοῦ: πρὸς τίνα ὤφειλε νὰ ἐμπιστευθῇ τὴν διεύθυνσιν τοῦ στόλου, καὶ οὗτος μὲν διαφόρους διαδοχικῶς προέτεινεν αὐτῷ, ἀλλ' ἐπειδὴ ἅπαντας ἀπέρριψεν ὁ Ἀλέξανδρος, καθότι ὁ μὲν δὲν ἦτο ἀρκούντως τολμηρός, ὁ δὲ δὲν ἦτο δεόντως ἔμπειρος περὶ τὰ ναυτικὰ καὶ ἄλλοι δὲν ἦσαν ἄξιοι τῆς ἐμπιστοσύνης: «*Τότε λοιπὸν ἐγώ, ὦ βασιλεῦ,* εἶπεν ὁ Νέαρχος, *ἀποδέχομαι νὰ γίνω ἀρχηγὸς τοῦ στόλου, καὶ νὰ φέρω σώας τὰς τριήρεις καὶ τοὺς στρατιώτας εἰς Περσίαν, ἀρκεῖ νὰ ἦναι πλευστὴ ἡ θάλασσα καὶ τὸ ἔργον οὐχὶ ἀδύνατον πρὸς ἐκτέλεσιν εἰς ἀνθρώπινον νοῦν*». Καὶ οὕτως ἐξελέγη ἡγεμὼν τοῦ στόλου ὁ Νέαρχος.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἔτι ἐν Ἰνδίαις εὑρισκόμενος καὶ ἰδὼν βραχμᾶνας τινας τῶν Ἰνδῶν, ἠθέλησε νὰ συνδιαλεχθῇ μετ' αὐτῶν. Ἀκούσας δ' ὅτι οἱ ἱερεῖς οὗτοι οὐδέποτε ἐπεσκέπτοντό τινα, νομίσας δὲ καὶ ἀνάξιον αὐτοῦ νὰ ἐπισκεφθῇ αὐτοὺς ὁ ἴδιος, ἔπεμψε τὸν φιλόσοφον Ὀνησίκριτον νὰ συλλαλήσῃ μετ' αὐτῶν, Ὁ Ὀνησίκριτος παρὰ τῇ πύλῃ τῆς πόλεως φθὰς εὗρε δεκαπέντε βραχ-

μᾶνας, ἀπὸ πρωΐας μέχρις ἑσπέρας, γυμνοὺς διαμένοντας, καὶ μηδόλως μὲν μεταβάλλοντας τὴν πρώτην θέσιν, τὴν δὲ νύκτα ἐπιστρέφοντας εἰς τὴν πόλιν. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν διηυθύνθη πρὸς τὸν Κάλανον, θεωρούμενον ὡς τὸν σοφώτατον τοῦ τόπου, καὶ ὡς ἀσκοῦντα τὰ τῆς φιλοσοφίας. Καὶ ἐπείσθη μὲν ὁ Κάλανος νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν Ὀνησίκριτον, ἀλλ' ἐμβλέψας εἰς τὰ ἐνδύματα καὶ τὰ ὑποδήματα τοῦ Ὀνησικρίτου καὶ γελάσας, εἶπεν: «*ὅτι τὴν γῆν ἄλλοτε ἐκάλυπτε κριθὴ καὶ σῖτος ὡς τὴν καλύπτει σήμερον κόνις, ὅτι πλὴν τοῦ ὕδατος, οἱ ποταμοὶ ἔρρεον γάλα, καὶ μέλι, καὶ ἔλαιον, καὶ οἶνον, ὅτι αἱ ἁμαρτίαι τῶν ἀνθρώπων μετέβαλον τὴν εὐδαίμονα ἐκείνην κατάστασιν, ὁ Ζεὺς δὲ παιδεύων τὴν ἀγνωμοσύνην, κατεδίκασεν ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον γένος εἰς ἀγῶνας μακροὺς καὶ ἐπιμόχθους καὶ ὅτι ὅμως κινηθεὶς εἰς οἶκτον διὰ τὴν μετάνοιαν αὐτῶν, ἀπέδωκε μὲν αὐτοῖς πάλιν τὴν ἀρχαίαν ἀφθονίαν, ἀλλὰ καὶ αὖθις προϊόντος τοῦ χρόνου, φαίνονται ἐπανερχόμενοι εἰς τὴν παλαιὰν ἐκείνην τῆς ἀταξίας κατάστασιν*». Ὁ Ὀνησίκριτος ἠγωνίσθη νὰ πείσῃ τὸν Κάλανον καὶ ἄλλον τινὰ γυμνοσοφιστήν, καλούμενον Δάνδαμιν, νὰ ἀκολουθήσωσιν αὐτὸν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου γενναίας αὐτοῖς ὑποσχόμενος εὐεργεσίας, ἀλλ' ὁ μὲν Δάνδαμις ὑπερηφάνως ἀπέρριψε τὴν πρότασιν τοῦ Ὀνησικρίτου, ὁ δὲ Κάλανος εὐχαρίστως ἠκολούθησεν αὐτόν

Ὁ δὲ Διόδωρος διηγεῖται τὸ ἀκόλουθον περιστατικόν, ἐξ οὗ καταφαίνονται τὰ ἔθιμα τῶν τότε χρόνων. Διασωθεὶς ἐκ τοῦ τραύματος ὁ Ἀλέξανδρος, προσέφερε λαμπρὰς θυσίας πρὸς τοὺς θεούς, καὶ μεγάλας ἑστιάσεις πρὸς τοὺς φίλους αὐτοῦ. Μεταξὺ δὲ τῶν παρευρισκομένων ἐν τοῖς πότοις, ὑπῆρχε καί τις Μακεδὼν Κόραγος καλούμενος, ἐξέχων κατὰ τὴν σωματικὴν δύναμιν καὶ ἐν ταῖς μάχαις πολλάκις ἀνδραγαθήσας· ὑπὸ τῆς μέθης δ' οὗτος νῦν παροξυνόμενος προσεκάλεσεν εἰς μονομαχίαν Διώξιππον τὸν Ἀθηναῖον, περίφημον ἀθλητήν, ὅστις πολλάκις ἔλαβε τὸν στέφανον τῆς νίκης, καὶ ὁ μὲν Μακεδὼν ἦτο κεκοσμημένος διὰ πολυτελῶν ὅπλων, ὁ δ' Ἀθηναῖος γυμνὸς καὶ δι' ἐλαίου ἠλειμμέ-

νος· ὅτε δ' ἦλθον εἰς χεῖρας, ὁ μὲν Μακεδὼν δὶς προσέβαλε τὸν ἀντίπαλον διὰ τῆς λόγχης καὶ τῆς σαρίσσης, ἀλλ' ὁ Ἀθηναῖος διὰ μεγάλης ἐπιτηδειότητος ὑπεκφυγὼν τὰς προσβολὰς τοῦ ἀντιπάλου, διὰ κινήματος τινος ἔρριψεν αὐτὸν κατὰ γῆς καὶ διὰ τοῦ ποδὸς καταπάτησεν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ τραχήλου ἐφ' ᾧ τε τὴν δυσαρέσκειαν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐπεσπάσατο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Ἐπιστροφὴ Ἀλεξάνδρου εἰς Περσίαν. — Τακτοποίησις τῶν κατὰ τὸ ἀπέραντον βασίλειον αὐτοῦ. —Θάνατος Ἡφαιστίωνος.—Γάμοι Ἀλεξάνδρου.— Βίος Ἀλεξάνδρου ἐν Βαβυλῶνι.—Τελευταῖαι ἡμέραι καὶ θάνατος Ἀλεξάνδρου.— Κηδεία αὐτοῦ.

Οὕτω δ' ἀπεφασίσθη ὁ μὲν Νέαρχος νὰ ὁδηγήσῃ τὸν στόλον εἰς Περσίαν μετὰ μεγάλου μέρους τοῦ στρατοῦ, θαλασσίαν ἀνακαλύπτων ὁδὸν ἀπὸ τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ μέχρι τοῦ Εὐφράτου, ὁ δ' Ἀλέξανδρος συνεβάδιζε διὰ τῆς Γεδρωσίας μετὰ τοῦ λοιποῦ στρατοῦ. Καὶ ἐνόσῳ μὲν οἱ Μακεδόνες ἦσαν ἔτι ἐν Ἰνδίᾳ, εὐκόλως περιεστέλλετο πᾶσα ἀντίστασις τῶν ἐγχωρίων λαῶν, ἀλλ' ἤδη αὐθαδέστεροι καὶ τολμηρότεροι οὗτοι κατέστησαν, διεγειρόμενοι ὑπὸ τῶν ὑψηλοφρόνων βραχμάνων, οἵτινες, πρὸ πάντων διερεθίσαντες ἀντάρτην τινά, Σάββαν ἢ Σάβιον καλούμενον, πλείστων κακῶν αἴτιοι πρὸς τοὺς Μακεδόνας ἐγένοντο. Ἐφ' ᾧ καὶ δέκα τῶν βραχμάνων τούτων συλλαβὼν ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ θέλων νὰ φέρῃ αὐτοὺς εἰς σύγχυσιν, ὡς δεινοὺς θεωρουμένους εἰς τὰς ἀποκρίσεις καὶ εἰς τὰς βραχυλογίας, προὔτεινεν αὐτοῖς δύσκολα ἐρωτήματα καὶ πολύπλοκα, ἀπειλῶν ὅτι ἤθελε θανατώσει τόν μὴ δυνάμενον νά λύσῃ αὐτά. Καὶ πρῶτον μὲν ἐρωτη-

θεὶς ὁ πρῶτος αὐτῶν: «*Ποῖοι νομίζεις ὅτι εἶναι περισσότεροι, οἱ ζῶντες ἢ οἱ ἀποθανόντες;*» — «*Οἱ ζῶντες, ἀπεκριθη ἐκεῖνος, διότι οἱ ἀποθανόντες δὲν ὑπάρχουσι πλέον.*» Ὁ δεύτερος ἐρωτηθείς: «*Πότερον ἡ γῆ τρέφει μεγαλήτερα θηρία ἢ ἡ θάλασσα;*» — «*Ἡ γῆ, ἀπήντησε, διότι ἡ θάλασσα εἶναι μέρος τῆς γῆς.*» ὁ τρίτος ἐρωτηθείς: «*Ποῖον ζῶον εἶναι πανουργότατον;*» «*Τὸ ζῶον, ἀπεκρίθη, ὅπερ μέχρι τοῦδε δὲν ἐγνώρισεν ὁ ἄνθρωπος.*» Ὁ τέταρτος ἀποκρινόμενος ἐπὶ τίνι λογισμῷ παρεκίνησε τὸν Σάββαν νὰ ἀποστατήσῃ: — "*Ηθελον, εἶπεν, ἢ καλῶς νὰ ζῇ οὗτος, ἢ καλῶς νὰ ἀποθάνῃ.*» Ὁ πέμπτος ἐρωτηθείς: «*Τί στοχάζεται ὅτι ἔγεινε προτήτερα, ἡ ἡμέρα ἢ ἡ νύξ;*» — «*Ἡ ἡμέρα, ἀπήντησεν, ἔγεινε μίαν ἡμέραν προτήτερον· μὴ θαυμάσῃς δ' εἰς τοῦτο, ὦ βασιλεῦ, διότι τῶν ἀπόρων ἐρωτήσεων καὶ αἱ ἀπαντήσεις ἀνάγκη νὰ ἦναι ἄποροι*». Προσκαλέσας δὲ καὶ τὸν ἕκτον ὁ Ἀλέξανδρος, ἠρώτησε: «*Πῶς δύναταί τις νὰ ἐλκύῃ τὴν ἀγάπην ὅλων;* — "*Αν ἦναι μὲν ἄριστος πάντων, ἀλλὰ καὶ νὰ μὴ προξενῇ τὸν ἐλάχιστον φόβον πρὸς οὐδένα, ἀπεκρίθη.*» Διὰ δὲ τὰ λοιπά. ὁ μὲν ἐρωτηθείς: «*πῶς τις ἄνθρωπος ὤν, δύναται νὰ γίνῃ θεός;*» — "*Αν πράξῃ, εἶπεν ὅ,τι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ πράξῃ ἄνθρωπος*» Ὁ δ' ἐρωτηθείς: «*Ποῖον ἐκ τῶν δύο τούτων εἶναι ἰσχυρότερον. Ἡ ζωὴ ἢ ὁ θάνατος;*» «*Ἡ ζωή, ἀπεκρίθη, ἡ πάσχουσα τόσα δεινά.*» Ὁ δὲ τελευταῖος ἐρωτηθείς: «*Μέχρι τίνος εἶναι καλὸν νὰ ζῇ ὁ ἄνθρωπος;*» — "*Εως οὗ δὲν νομίζει, ὅτι ὁ θάνατος εἶναι καλλίτερος τῆς ζωῆς.*»

Ὁ στόλος προέβαινεν ἐν τάξει ἀλλ' ὅμως διὰ πολλοὺς λόγους μὴ δυνάμενος ἄλλως νὰ προμηθεύηται τροφὰς καὶ ὕδωρ διὰ τὸν στρατόν, ἐξ ἀνάγκης ὤφειλε νὰ προσορμίζηται, ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν, εἰς τὴν παραλίαν, οὐδ' ἦτο δυνατὸν νὰ ἀποχωρίζηται ἐπὶ πολὺ ἀπ' αὐτῆς διὰ τὴν τότε ἀτέλειαν τῆς ναυτικῆς ἐπιστήμης. Ἦσαν δὲ τὰ τέλη τοῦ Αὐγούστου μηνὸς ἔτους 325, ὁ δ' Ἀλέξανδρος ἀναλαβὼν τὰ ἐκλεκτότερα τάγματα τοῦ στρατοῦ, ἀνέζευξεν ἐκ Παττάλων καὶ μετὰ ἐννέα ἡμερῶν ὁδοιπορίαν ἔφθασεν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀράβίου ποταμοῦ, ἔνθα κατῴκουν οἱ Ἀρα-

βῖται καὶ οἱ Ὠρεῖται. Καὶ οἱ μὲν Ἀραβῖται ἀπεσύρθησαν εἰς τὴν ἔρημον, ὁ δ' Ἀλέξανδρος, διὰ νυκτός, διαβὰς μέγα μέρος τῆς ἐρήμου, εἰσέβαλεν εἰς τὴν χώραν τῶν Ὠρειτῶν, ἔνθα καὶ νέαν ἔκτισε πόλιν διὰ τοῦ Ἡφαιστίωνος. Καὶ οἱ μὲν Ὠρεῖται συμμαχίαν ποιήσαντες μετὰ τῶν παρακειμένων Γεδρωσίων, κατέλαβον στενήν τινα πάροδον, μελετῶντες νὰ μὴ ἀφήσωσι τὸν Ἀλέξανδρον νὰ προχωρήσῃ περαιτέρω. Ὄπισθεν σειρᾶς χρημνῶν ὑπάρχει ἡ ἔρημος τῆς Γεδρωσίας, ἐπὶ πολλὰς ἐκτεινομένη ἡμέρας. Ἐρημία, καὶ πρὸ πάντων ἔλλειψις ὕδατος ἦσαν τὰ καταπιέζοντα τὰ μέρη ταῦτα δεινά, καὶ τὴν μὲν ἡμέραν κουστικώτατος ἥλιος καὶ κόνις ἀμμώδης φλογίζουσα τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ καταθλίβουσα τὴν ἀναπνοήν ἀφ' ἑνὸς, τὴν δὲ νύκτα ψῦχος παγετῶδες καὶ ὀλολυγμοὶ τῶν θηρίων οὔτε σκέπη, οὔτε χόρτος, οὔτε φαγητὰ οὔτε ὁπωσδήποτε ἀσφαλὴς ὁδός. Ἐκ τῆς ἐρήμου δὲ ταύτης, λέγεται, ὅτι ἡ Σεμίραμις, ἡ περίφημος τῆς Ἀσσυρίας βασίλισσα, ἐπιστρέφουσα ἐξ Ἰνδιῶν, μετὰ ἑκατὸν χιλιάδων στρατοῦ, ἐπέστρεψε μόλις εἴκοσιν ἄνδρας μεθ' ἑαυτῆς φέρουσα, τὴν αὐτὴν δὲ καὶ ὁ Κῦρος λέγεται, ὅτι ἐβάδισεν ὁδόν, καὶ τὴν αὐτὴν καὶ ἐκεῖνος ἔσχε μοῖραν. Καὶ διευθύνθη μὲν ὁ Ἀλέξανδρος πρὸς τὴν ὁδὸν ταύτην, θέλων δῆθεν, ὡς εἶπον τινὲς τῶν ἱστορικῶν, ἀρχαίων τε καὶ νεωτέρων, νὰ φανῇ ἀνώτερος τῆς Σεμιράμιδος καὶ τοῦ Κύρου, κυρίως ὅμως προθέμενος νὰ μὴ ἀφήσῃ ἀδεσπότους καὶ ἀνυποτάκτους τὰς ἐν τῷ μεταξὺ μεγάλας ἐκτάσεις, χρησιμευούσας ὡς καταφύγιον ληστρικῶν συμμοριῶν, καὶ ὁρμητήριον ἀνταρτῶν σατραπῶν. Καὶ κηδόμενος μὲν τὰ μέγιστα ὁ Ἀλέξανδρος τοῦ στόλου, ἅμα ὅτε ἔφθασεν εἰς εὔφορόν τινα χώραν τῆς Γεδρωσίας, φορτώσας ἐπὶ τῶν ὑποζυγίων ἅπαντα τὸν παρ' αὐτῷ σῖτον, καὶ διὰ τῆς ἰδίας σφραγῖδος σφραγίσας τοὺς σάκκους, ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τὴν παραλίαν. Καὶ οἱ μὲν πεινῶντες στρατιῶται μηδόλως φροντίζοντες περὶ τῆς σφραγῖδος τοῦ βασιλέως, τοὺς δὲ σάκκους αὐτοπροαιρέτως ἀνοίξαντες, διένειμαν τὸν σῖτον μεταξὺ αὐτῶν, ὁ δ' Ἀλέξανδρος βλέπων τὴν πρὸς τοῦτο ὠθήσασαν αὐτοὺς ἀνάγκην, συνεχώρησεν αὐτοῖς, μέγαν ὅμως κατέβαλε κόπον, ἀγω-

νισθείς νὰ συγκομίσῃ νέον σῖτον πρὸς χρῆσιν τοῦ ἐν τῷ στόλῳ στρατοῦ.

Ἑξήκοντα ἡμέρας διανύσας ὁ στρατὸς τῶν Μακεδόνων, ἔφθασε τέλος εἰς τὰ Ποῦρα, πρωτεύουσαν τὴς Γεδρωσίας. Αἱ ταλαιπωρίαι δὲ καὶ αἱ στερήσεις, ἃς καθ' ὁδὸν ὑπέμειναν, ὑπερέβησαν πάσας τὰς προτέρας. Ὁ φλογερὸς καὶ πνιγηρὸς καύσων μετὰ τῆς ἀφορήτου ἐλλείψεως τοῦ ὕδατος ἀπέβη ὀλέθριος καὶ θανατηφόρος εἰς μέγα μέρος τοῦ στρατοῦ, ἰδίως δὲ μέγας ὄλεθρος ἐπῆλθεν εἰς τὰ ὑποζύγια, ἅτινα ἕνεκα τοῦ βάθους καὶ τοῦ καύσωνος τῆς διαπύρου ἄμμου, ἀφ' ἑνός, καὶ τῆς δίψης ἀφ' ἑτέρου, ἐν ἀκαρεὶ κατεστρέφοντο, πρὸς τούτοις δὲ καὶ πολλὰ ἐξ αὐτῶν, ὡς ἵππους καὶ ἡμιόνους, ἕνεκεν τῆς ἐλλείψεως τῆς τροφῆς ἠναγκάζοντο νὰ σφάζωσι, καὶ τὸ κρέας αὐτῶν νὰ κατατρώγωσι, τὰς δ' ἁμάξας ἀφειδῶς καταθραύοντες ἀντὶ καυσοξύλων μετεχειρίζοντο. Πλεῖστοι τῶν στρατιωτῶν, ἰδίᾳ δ' οἱ παρακολουθοῦντες τὸν στρατὸν παῖδες καὶ αἱ γυναῖκες, ἢ νοσοῦντες, ἢ ἐν τῷ ὕπνῳ στερούμενοι παντελῶς τῶν δυνάμεων αὐτῶν, ἔμενον νεκροί, κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν, πολλοὶ δέ καὶ ὕδωρ ἀκορέστως πίνοντες, ἔνθα εὕρισκον αὐτό, ἀπέθνησκον. Ἡ ἀφθονία δὲ πολλάκις, ὡς καὶ ἡ ἐλλειψις τοῦ ὕδατος ἐπέφερε τὸν ὄλεθρον αὐτοῖς πολλοὶ δὲ καὶ πλησίον χειμάρρων ἐν ἀγνοίᾳ καθεύδοντες τούτων, ἐξογκουμένων, κατὰ τὴν νύκτα, ἕνεκα μεγάλων καὶ ραγδαίων βροχῶν, ἀναρπαζόμενοι ὑπὸ τῶν ρευμάτων παρεσύροντο. Ἐν ᾧ δ' οἱ Μακεδόνες τὰ πάνδεινα ὑφίσταντο, ὁ Ἀλέξανδρος ἐνέπεσεν εἰς μεγάλην λύπην καὶ φροντίδα, διότι ἦτο ὄντως ἀλγεινὸν νὰ βλέπῃ τοὺς γενναίους ἐκείνους στρατιώτας, τοὺς ἐκ τοσούτων αἱματηρῶν πολέμων διασωθέντας, νὰ ἀποθνήσκωσι τῆς πείνης, ὁσημέραι ἀποδεκατιζόμενοι. Τὸ ἀκόλουθον δὲ δεικνύει τὴν ἔμφυτον μεγαλοψυχίαν καὶ καρτερίαν τοῦ βασιλέως. Ὁ στρατὸς ἐπορεύετο ἐν βαθυτάτῃ ἄμμῳ, ἐπιφλέγοντος τοῦ καύσωνος, πεζὸς δὲ προηγεῖτο τῶν στρατιωτῶν ὁ Ἀλέξανδρος, ὥστε συμμεριζόμενος οὕτω καὶ αὐτὸς τῶν κακοπαθειῶν καὶ τῶν ταλαιπωριῶν, καθίστα αὐτὰς μᾶλλον φορητὰς ἐκείνοις. Καὶ ὁ Ἀλέξανδρος δὲ καὶ ὁ στρατὸς

ἐδίψων βαρέως, καί τινες μὲν τῶν στρατιωτῶν, ἐλαφρῶς ὡπλισμένοι, ἀπομακρυνθέντες πρὸς ἀναζήτησιν ὕδατος, καὶ εὑρόντες ἔν τινι βαθείᾳ χαράδρᾳ ὀλίγον τι, οὐχὶ καλὸν ὕδωρ, πληρώσαντες ἐξ αὐτοῦ περικεφαλαίαν, προσήνεγκαν αὐτὸ πρὸς τὸν βασιλέα ὡς ἀνεκτίμητον δῶρον. Ἐκεῖνος δὲ λαβὼν τὸ ὕδωρ καὶ εὐχαριστήσας τοὺς ἀγαγόντας αὐτό, ἔχυσε κατὰ γῆς, πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν πάντων, μὴ ἐπιθυμῶν αὐτὸς μόνος νὰ καταπαύσῃ τὴν δίψαν, οἱ δ' ἄλλοι διψῶντες μετὰ πόθου νά προσβλέπωσιν αὐτὸν πίνοντα. Περιττὸν δὲ νὰ σημειώσωμεν πόσον θαυμασμὸν καὶ ποίας εὐχαριστήσεις διήγειρε μεταξὺ τῶν στρατιωτῶν ἡ γενναία αὕτη πρᾶξις τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ἐπὶ ἡμέρας ὁλοκλήρους, διήρχοντο ἀμμώδεις ἐρήμους οἱ Μακεδόνες, μηδὲν ἄλλο ἀπαντῶντες εἰμὴ φοινίκων συστήματα, συχνότερα δ' εὑρίσκοντο ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ καὶ δένδρα σμύρνης μεγαλείτερα τῶν συνήθων· ἀδιακόπως δ' οἱ χάριν ἐμπορίου παρακολουθοῦντες τὸν στρατόν, μετὰ πλήθους καμήλων Φοίνικες, ὡς εἰδήμονες περὶ τὰ τοιαῦτα, συνέλεγον τὸ ἀρωματικὸν δάκρυον τῆς σμύρνης. Παρὰ τὴν θάλασσαν δὲ καὶ τὰ παρ' αὐτῇ ὕδατα ἤνθει καὶ ἡ εὔοσμος μυρίκη, ἐπὶ δὲ τῆς γῆς εἵρπεν ἡ νάρδος καὶ ἕτερον εἶδος φυτοῦ ἀκανθῶδες, εἰς ὃ περιπλεκόμενοι συνελαμβάνοντο οἱ κατατρομάζοντες λαγωοὶ ἐκ τῆς πορείας τοῦ στρατοῦ. Εἰς τὸ ἑξῆς δ' ὁ στρατὸς ὡδοιπόρει τὴν νύκτα καὶ ἀνεπαύετο τὴν ἡμέραν, συχνάκις δὲ διάφορα σώματα τοῦ στρατοῦ ἀλληλοδιαδόχως ἐπέμποντο εἰς τὴν παραλίαν, τοποθετοῦντες παρ' αὐτῇ τὰ ἀναγκαῖα εἰς τὴν ναυτικὴν στρατιάν, ὀρύσσοντες φρέατα. καὶ ἐξετάζοντες τὴν φύσιν τῶν παραλίων, κατὰ τὸ εὐλίμενον ἢ ἀλίμενον αὐτῶν. Καί τινες τῶν ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ πεμφθέντων ἱππέων ἀνήγγειλαν, ὅτι εὗρον, κατὰ τὸν αἰγιαλόν, ἀθλίους ἁλιεῖς ἐντὸς πνιγηρῶν καλυβῶν κατοικοῦντας. Αὕτη δ' ἦτο ἡ ἄγονος καὶ φοβερὰ ἀκτὴ τῶν λεγομένων ἰχθυοφάγων, ἔνθα μέγιστα δεινὰ ὑπέστησαν καὶ ὁ στρατὸς καὶ ὁ στόλος· ἡμιάγριοι καὶ θηριώδεις οὗτοι, καὶ τὸ σῶμα μᾶλλον ἡλιοκαές, τοὺς δ' ὄνυχας ηὐξημένους; καὶ τὴν κόμην ἄτακτον καὶ αὐχμηρὰν ἔχον-

τες, ἐνεδύοντο δέρματα ἀγρίων ζώων, καὶ ἐτρέφοντο τρώγοντες κυρίως τοὺς ἐν τῷ ἡλίῳ ξηραινομένους ἰχθεῖς.

Τέλος δ' ὁ Ἀλέξανδρος διελθὼν τὴν λίαν ἐπίπονον ἔρημον τῆς Γεδρωσίας, ἀφίκετο εἰς Καρμανίαν, ἔνθα διὰ μιᾶς, εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν Μακεδόνων ἀνεφάνη ἑτέρα φύσις χλοερὰ καὶ κατάσκιος, αἱ ὑπὸ ἀμπέλων, φοινίκων καὶ ἄλλων παντοειδῶν δένδρων κεκαλυμμέναι ἄκταὶ τῆς Καρμανίας, συγχρόνως δὲ καὶ ὁ ὑπὸ τὸν Νέαρχον στόλος προσωρμίσθη εἰς τὴν ὡραίαν παραλίαν τῆς Ἀρμαζείας, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἀνάμιδος ποταμοῦ, κατὰ τὸν Περσικὸν κόλπον. Αὐτοπροσώπως δ' ἐκεῖ ὁ Νέαρχος, παραλαβὼν τὸν ὑπονάυαρχον Ἀρχίαν καί τινας ἀξιωματικούς, ἀπῆλθε πρὸς συνέντευξιν τοῦ βασιλέως. Λίαν παθητικὴ δὲ περιγράφεται ἡ συνέντευξις αὕτη τοῦ Ἀλεξάνδρου μετὰ τοῦ Νεάρχου. Αἰφνιδίως ἰδὼν οὗτος τὸν Νέαρχον καὶ Ἀρχίαν, καὶ νομίζων ὅτι οὗτοι μόνοι ἐσώθησαν, ὁ δὲ λοιπὸς στόλος ἀπωλέσθη, ἵστατο ἐπὶ πολὺν χρόνον δακρύων, τέλος δὲ διακόψας τὴν σιγὴν εἶπε τῷ Νεάρχῳ· «Ἀφ' οὗ ὑμεῖς, ὦ Νέαρχε καὶ Ἀρχία, ἐσώθητε, κατὰ τὸ ἥμισυ νῦν αἰσθάνομαι τὴν θλῖψιν τῆς ἀπωλείας τοῦ στόλου· εἶπατέ μοι δὲ τώρα ποῦ καὶ πῶς κατεστράφη ὁ στόλος καὶ ὁ στρατός μου ; Καὶ τὰ δύο ταῦτα, ὦ βασιλεῦ, ἀπεκρίθη ὁ Νέαρχος, καὶ ὁ στόλος καὶ ὁ στρατὸς διεσώθησαν, ἡμεῖς δ' ἤλθομεν ἄγγελοι τῆς σωτηρίας αὐτῶν». Ὁ βασιλεύς, διὰ τοῦτο, ἔτι μᾶλλον ὑπὸ χαρᾶς ἐδάκρυσε καὶ πλήρεις ἀγαλλιάσεως καὶ ἐνθουσιασμοῦ ἦσαν πάντες οἱ περὶ τὸν βασιλέα· ὤμοσε δὲ καὶ οὗτος πρὸς τὸν Δία τὸν Ἄμμωνα ὅτι ἡ ἡμέρα αὕτη ἦτο πολυτιμοτέρα αὐτῷ ἢ ἡ κατοχὴ ἁπάσης τῆς Ἀσίας.

Κατὰ τὴν δοθεῖσαν δὲ πρὸς τὸν Κρατερὸν παραγγελίαν, ἔφθασεν οὗτος διὰ τῆς Ἀραχωσίας καὶ τῆς Δραγγιανῆς, φέρων πρὸς τὸν βασιλέα τὸν ἀκμαῖον αὐτοῦ στρατόν, προσῆλθον δὲ καὶ ἄλλοι σατράπαι φέροντες μεθ' ἑαυτῶν πλῆθος καμήλων, ἵππων, βοῶν, προβάτων καὶ ἄλλων ἀναγκαίων τῷ στρατῷ, καὶ εἶχον μὲν νῦν οἱ Μακεδόνες μεγάλην ἀφθονίαν τροφίμων, ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἦσαν λίαν ἀναγκαῖα διὰ τὸν στρατόν, ὅστις μετὰ τοσαύτας ταλαι-

πωρίας περιῆλθεν εἰς ἀπόλυτον ἀνάγκην ὑγιοῦς καὶ στερεᾶς τροφῆς· ὁ δὲ Ἀλέξανδρος οὕτως ἀνελπίστως σωθεὶς ἐκ τῆς βεβαίας σχεδὸν καταστροφῆς, προσέφερεν εὐχαριστηρίους θυσίας πρὸς τοὺς θεούς, καὶ πρὸ πάντων πρὸς τὸν Δία σωτῆρα, καὶ τὸν Ἡρακλῆ, καὶ τὸν Ἀπόλλωνα Ἀλεξίκακον, καὶ τὸν Ποσειδῶνα καὶ τοὺς ἄλλους θεούς, ἐτέλεσε δὲ καὶ ἀγῶνα γυμνικὸν καὶ μουσικόν, καὶ μεγάλην ἐποίησε παράταξιν πρὸς τιμὴν τοῦ Νεάρχου, πρὸς ὃν οἱ στρατιῶται δὲν ἔπαυον ῥίπτοντες ἄνθη καὶ στεφάνους, καὶ ταινίας· καὶ ἄλλοι δ' ἡγεμόνος τοῦ στόλου καὶ οὐκ ὀλίγοι ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ ἐτιμήθησαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως διὰ μεγάλων δωρεῶν, διὰ προβιβασμῶν, καὶ διὰ διαφόρων ἄλλων τιμῶν, ἰδίᾳ δ' ὁ Πευκέστας, ὅστις ἄχρι τοῦδε ἁπλοῦς ἀσπιδοφόρους διατελῶν, συγκατελέγη νῦν ἐν τῇ ἐνδόξῳ χορείᾳ τῶν σωματοφυλάκων τοῦ βασιλέως, χάριν τοῦ ἐν Μαλλοῖς ἀνδραγαθήματος ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ Ἀλεξάνδρου· συγχρόνως δὲ καὶ διαταγαὶ ἐδόθησαν περὶ τῆς εἰς τὰ πρόσω πορείας, δι' ἧς ὁ μὲν στόλος ὤφειλε νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν πλοῦν αὐτοῦ παρὰ τὰς ἀκτὰς τοῦ Περσικοῦ κόλπου, καὶ πλέων τὸν ποταμὸν Παιτίγρητα μέχρι Σούσων, ὁ δ' Ἡφαιστίων μετὰ τοῦ μεγίστου μέρους τοῦ στρατεύματος, καὶ μετὰ τῶν ἐλεφάντων καὶ τῆς λοιπῆς ἀποσκευῆς διαβαίνων τὰς πεδιάδας τῆς παραλίας, νὰ συνενωθῇ μετὰ τοῦ στόλου καὶ τοῦ στρατοῦ ἐν τοῖς Σουσιανοῖς πεδίοις αὐτὸς δὲ διὰ τῆς συντομωτάτης ὁδοῦ τῶν ὀρέων, καὶ διὰ Πασσαργαδῶν καὶ Περσεπόλεως ἀπήρχετο εἰς Σοῦσα.

Ἐν ᾧ δ' ἔτι οἱ Μακεδόνες διετέλουν ὄντες ἐν Καρμανίᾳ, λέγεται, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος παρέσχε τὴν ἄδειαν τοῖ στρατιώταις νὰ εὐθυμήσωσιν ὁλοκλήρους ἡμέρας καὶ νύκτας, συμποσιάζοντες, ἀπὸ μεγάλου μέχρι μικροῦ, καθ' ὃ μέγα καὶ οὗτος ἔλαβε μέρος. Οὕτω δ' ἐπὶ ἑπτὰ ὁλοκλήρους ἡμέρας κωμάζοντες, ἅπαντες διῆλθον τὴν Καρμανίαν, καὶ ὁ μὲν Ἀλέξανδρος ἐφέρετο ἐπὶ ἅρματος ὑψηλοῦ καὶ περιφανοῦς, ἀκαταπαύστως εὐωχούμενος, πλεῖσται δὲ παρηκολούθουν κομψῶς κεκοσμημέναι ἅμαξαι, ὑπὸ χλοερῶν μὲν κλάδων σκιαζόμεναι, φέρουσαι δὲ τοὺς ἡγεμόνας ἐστεφανωμένους

καὶ πίνοντας, οὔτε ξίφος δ' ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κώμου τούτου ὑπῆρχεν, οὔτε περικεφαλαία, οὔτε σάρισα, εἰμὴ μόνον φιάλαι καὶ κύπελλα, δι' ὧν ἀρύοντες οἶνον ἐκ μεγάλων πίθων προέπινον ὁ εἰς ὑπέρ τοῦ ἄλλου, οἱ μὲν ἁπλῶς βαδίζοντες, οἱ δὲ καὶ ἐν ταῖς ἁμάξαις κατακείμενοι. Τὴν δὲ πορείαν συνώδευον ᾠδαὶ μετὰ μουσικῶν ὀργάνων. Καὶ πιθανῶς μὲν ὁ μέγας βασιλεὺς παιδιᾶς χάριν ἠθέλησε νὰ κάμῃ μικράν τινα παράστασιν τῶν διαβοήτων ὀργίων τοῦ Διονύσου, ἀλλ' ἤθελεν εἶσθαι πάντῃ γελοῖον, ὡς ὑπαινίσσεται καὶ αὐτὸς ὁ Ἀρριανός, νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ὁ μέγας κύριος τῆς οἰκουμένης ἤθελε καταδεχθῇ νὰ πανηγυρίσῃ τὴν ἀπὸ τῆς Ἰνδίας ἐπάνοδον διὰ τοιούτων βακχικῶν πράξεων.

Ἡ εἰς Σοῦσα ἐπάνοδος τοῦ Ἀλεξάνδρου ἦτο ἀναγκαιοτάτη· διότι μεγάλαι ἀταξίαι καὶ ἐπικίνδυνοι στάσεις συνέβησαν ἀνὰ τὰ διάφορα μέρη τῆς μοναρχίας. Τὸ διέπον τοὺς ἀρχαίους Πέρσας πνεῦμα, τῆς ἁρπαγῆς καὶ τοῦ σφετερισμοῦ, εἰσεχώρησε καὶ εἰς τοὺς νέους τοῦ Ἀλεξάνδρου διοικητὰς τῶν ἐπαρχιῶν, κατὰ τὴν εἰς Ἰνδίαν ἐκστρατείαν αὐτοῦ. Καὶ ἐν Καρμανίᾳ μὲν ἔτι ὢν ὁ Ἀλέξανδρος, ἔλαβεν ἀφορμὰς νὰ τιμωρήσῃ αὐστηρῶς ἐνόχους τινὰς καταχραστάς. Οὕτως ὁ κατὰ τὸ ἔτος 330 αὐτοπροαιρέτως ὑποταγεὶς σατράπης Ἀσπάστης, κατηγορηθεὶς νῦν ἐπὶ ἀποπείρᾳ ἀποστασίας, παρεδόθη εἰς χεῖρας δημίου, ὁ δὲ Σιβύρτιος διεδέχθη τὴν σατραπείαν αὐτοῦ, συγχρόνως δὲ διετάχθησαν νὰ καταβῶσιν ἐκ Μηδίας εἰς Καρμανίαν οἱ στρατηγοὶ Κλέανδρος, Ἡράκων, Σιτάλκης καὶ Ἀγάθων μετὰ μεγάλου μέρους τοῦ στρατοῦ αὐτῶν, καὶ πολλοὶ δ' ἐνταὐτῷ τῶν ἐπισημοτέρων κατοίκων τῆς χώρας κατέβησαν, κατηγοροῦντες αὐτούς, ὅτι ἐσύλησαν τοὺς ναούς, ἐξώρυξαν τάφους καὶ παντοιοτρόπως κατεπίεσαν τοὺς κατοίκους, κατετάραξαν τὴν εἰρήνην τῶν οἰκογενειῶν καὶ κατέστησαν μισητὸν τὸ ὄνομα τῶν Ἑλλήνων· ὁ Κλέαρχος δὲ πρὸ πάντων, ὁ στρατηγὸς τῶν μισθοφόρων Ἑλλήνων, ἐπέσπασεν εἰς ἑαυτὸν τὸ γενικὸν μῖσος καὶ τὴν ἀποστροφὴν τῶν ἐγχωρίων· καὶ ὁ μὲν Ἡράκων δικαιολογηθεὶς ἀπελύθη, προσωρινῶς, ὁ δὲ Σιτάλκης, ὁ Ἀγάθων καὶ ὁ Κλέαρχος ἐνοχοποιηθέντες μεθ' ἑξα-

κοσίων ἄλλων στρατιωτῶν, ἀμέσως κατεσφάγησαν, ἐκ δὲ τῶν ποινῶν τούτων οἱ λαοὶ ἐπείσθησαν, ὅτι ὁ βασιλεὺς ἦτο ἀληθῶς ὁ προστάτης αὐτῶν, οὐδ' ἤθελε νὰ μεταχειρίζωνται αὐτοὺς ὡς δορυαλώτους: Συγχρόνως δὲ καὶ ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως ἐξεδόθη πρὸς πάντας τοὺς σατράπας καὶ τοὺς στρατηγοὺς νὰ καταβῶσιν εἰς Σοῦσα, ὅπως δώσωσιν εὐθύνας τῶν πράξεων, καὶ δικαιολογηθῶσι διὰ τὰς κατ' αὐτῶν κατηγορίας τῶν κατοίκων. Καὶ ὁ Ὀρξίνης δ' ἐκ μεγάλου γένους τῶν Περσῶν, τῶν Ἀχαιμενιδῶν καταγόμενος, καὶ σατράπης Περσεπόλεως, ὢν παρέστη ἐνώπιον τοῦ Ἀλεξάνδρου, κατηγορούμενος, ὅτι ὁ τάφος τοῦ μεγάλου Κύρου εὑρέθη διωρυγμένος καὶ ἐσκυλευμένος ἐν Πασσαργάδαις, καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν κατηγορήθησαν οἱ μάγοι ὡς παριδόντες τὴν καταστροφὴν ταύτην τοῦ τάφου, ἀκολούθως δὲ καὶ ἐπὶ ῥαθυμίᾳ διὰ τοῦτο καὶ ἐπ' ἄλλοις ἐγκλήμασιν ἔνοχος εὑρεθεὶς ὁ Ὀρξίνης, κατεδικάσθη εἰς τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον.

Ὁ δ' Ἀλέξανδρος διέταξε τὸν Ἀριστόβουλον νὰ κοσμήσῃ τὸν τοῦ Κύρου τάφον ἐξ ὑπαρχῆς. Καὶ εἰς Σοῦσα δὲ μεταβάντος ἤδη τοῦ Ἀλεξάνδρου, διὰ τῶν Περσίδων πυλῶν, ἀνενεώθησαν καὶ αὖθις αἱ σκηναὶ τῆς Καρμανίας καὶ Περσεπόλεως. Καὶ παρέστη μὲν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως Ὀξάθρης, ὁ σατράπης τῆς Παραιτακηνῆς, καὶ υἱὸς τοῦ σατράπου τῶν Σούσων Ἀβουλίτου, ἀλλ' ἔνοχος καταχρήσεων εὑρεθείς, ἐθανατώθη ἰδιοχείρως ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου· καὶ ἤλπιζε μὲν ὁ πατὴρ αὐτοῦ νὰ ἐξιλεώσῃ τὴν ὀργὴν τοῦ βασιλέως διὰ τῆς προσφορᾶς τρισχιλίων ταλάντων, ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος διατάξας νὰ ῥίψωσι τὰ τάλαντα ἐνώπιον τῶν ἵππων, καὶ ἐρωτήσας ἂν ταῦτα κατέπαυσαν τὴν πεῖναν τῶν ζώων, παρήγγειλεν ἀμέσως νὰ θανατωθῇ, καὶ ἐπ' ἄλλοις μὲν ἐγκλήμασι κατηγορούμενος καὶ οὗτος, πρὸ πάντων δέ, διότι ἀνεπαρκῶς καὶ πλημμελῶς ἐξεπλήρου τὴν προμήθειαν τῶν ζωοτροφιῶν τοῖς στρατιώταις· τὴν αὐτὴν δ' ἔσχε καὶ ὁ Ἀβουλίτης τύχην μετὰ τοῦ υἱοῦ.

Γενικὸς τρόμος κατέλαβε τοὺς ὁπωσδήποτε κατά τι ἐνόχους ἑαυτοὺς αἰσθανομένους, ἐπὶ ταῖς αὐστηραῖς ταύταις ἀνακρίσεσι.

καὶ τὰ μέγιστα πάντες ἐδειλίων ἤδη περὶ τοῦ μέλλοντος αὐτῶν. Τοιοῦτος δ' ἦτο νῦν ὁ Ἅρπαλος, υἱὸς τοῦ Μαχαίτα καὶ ἀδελφὸς τοῦ ἤδη ἀπαθανόντος Φιλίππου, σατράπου τῆς Ἰνδικῆς. Ἐκ πρώτης δ' ἀφετηρίας, διὰ σπουδαίων ὑπηρεσιῶν εὐνούστατος παρὰ τῷ Ἀλεξάνδρῳ ὢν, διωρίσθη ὑπ' αὐτοῦ θησαυροφύλαξ, ἀλλ' ὅμως κατέστη ἔνοχος μεγάλων καταχρήσεων καὶ παρανομιῶν.

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν μεγίστην φέρων μεθ' ἑαυτοῦ περιουσίαν, κατέφυγεν, εἰς τὰ Μέγαρα, ἀλλ' ἐπιεικῶς ὁ Ἀλέξανδρος συνεχώρησεν αὐτὸν, παρέχων αὐτῷ ἀμνηστίαν ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις, καὶ πάλιν ὅμως, ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ἰνδίαν, ἀμέριμνος ὁ Ἅρπαλος ἤρχισε νά δαπανᾷ τὸν δημόσιον θησαυρὸν εἰς τὰς ἡδονὰς τῆς κλίνης καὶ τῆς τραπέζης, καὶ κοινὸν σκάνδαλον τὸ ὄνομα αὐτοῦ παρά πᾶσι κατέστη. Ἐλθὼν δ' ἤδη εἰς Ἀθήνας, καὶ χρήμασι διαφθείρας τινὰς ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων δημαγωγῶν, διέμεινε μὲν ἐκεῖ ἀνεπηρέαστος, ἐπί τινα χρόνον, ἀλλὰ τέλος ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ πρῶτον μὲν εἰς τὸ Ταίναρον, εἶτα δ' εἰς Κρήτην, ἔνθα καὶ ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Λακεδαιμονίου Θίμβρωνος.

Νῦν δὲ πρόκειται νὰ διαδραματισθῇ μοναδικὴ ὄντως πανήγυρις. Διότι ὁ Ἀλεξανδρος νομίζων ὅτι τέλος πάντων ἤγγικεν ὁ καιρὸς νὰ πραγματοποιήσῃ ὅ,τι πρὸ δέκα ἐτῶν ὑπῆρξεν ὁ σκοπὸς καὶ τῶν πολέμων καὶ τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ διατάξεων, προσδιώρισε τὸν διαθρυλληθέντα μέγαν γάμον ἐν Σούσοις, καθ' ὃν, κατὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ στρατηγοὶ αὐτοῦ καὶ πλεῖστοι ἄλλοι ἐκ τοῦ στρατοῦ συνεζεύχθησαν τὰς ἐπισημοτέρας θυγατέρας τῆς Ἀσίας.

Οἱ γάμοι δ' οὗτοι ἐτελέσθησαν, κατὰ τὰ Περσικὰ ἔθιμα, ἡ δ' ἐν αὐτοῖς ἀναφανεῖσα λαμπρότης καὶ πολυτέλεια ἦσαν πάσης περιγραφῆς ἀνώτεραι. Ἐπὶ πεντήκοντα κιόνων περιχρύσων καὶ περιαργύρων ἐπεστηρίζετο ἡ μεγάλη αἴθουσα, ἔνθα ἔμελλον νὰ τελεσθῶσιν οἱ γάμοι, οὐρανὸν ἔχουσα διάχρυσον καὶ κεκοσμημένον μετὰ πολυτελῶν καὶ χρυσοϋφάντων παραπετασμάτων. Ἐν τῷ

μέσῳ δὲ τῆς τεσσάρων σταδίων περίβολον ἐχούσης αἰθούσης ἦτο ἑστρωμένη μεγαλοπρεπὴς τράπεζα, περὶ τοὺς ἑκατὸν ἔχουσα ἀργυρόποδας ἀνακλιντῆρας, λαμπρῶς κεκοσμημένους διὰ τοὺς μελονύμφους, καὶ ἐν περιωπῇ ἦτο ὁ χρυσόπους ἀνακλιντὴρ τοῦ βασιλέως. Διάφοροι ἄλλαι τράπεζαι ἦσαν ἑστημέναι δι' ἄλλα ἐπισημότερα μέλη τοῦ στρατοῦ, εἰς ἐννέα χιλιάδας συμποσούμενα, ἐν οἷς συμπεριελαμβάνοντο διάφοροι ἡγεμόνες καὶ ἄρχοντες, οἱ πρέσβεις διαφόρων βασιλέων καὶ σημαντικῶν πόλεων καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι ξένοι ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Ἀλεξάνδρου παρεπιδημοῦντες. Κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς τελετῆς ὁ βασιλεὺς ἤρξατο ποιῶν σπονδὰς πρὸς τοὺς θεούς, εἰς ὃ παρηκολούθησαν αὐτὸν οἱ ἐπισημότεροι τῶν ξένων ἕκαστος ἀπὸ χρυσῆς φιάλης σπένδων, ἣν ὁ Ἀλέξανδρος ὡς δῶρον γαμήλιον προσέφερεν πρὸς ἕκαστον· εἶτα δ' εἰσελθοῦσαι καὶ αἱ νύμφαι κεκαλυμμέναι ἔλαβον τὰς θέσεις αὐτῶν. καὶ ἡ μὲν Στάτειρα, θυγάτηρ τοῦ ἀποβιώσαντος μεγάλου βασιλέως Δαρείου, ἐκάθησε παρὰ τῷ Ἀλεξάνδρῳ, ἡ δὲ νεωτέρα αὐτῆς ἀδελφὴ Δρυπῆτις παρὰ τῷ Ἡφαιστίωνι(1). Ἀμαστριὰς δ' ἡ θυγάτηρ τοῦ Ὀξάθρου καὶ ἀνεψιὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως, ἐδόθη τῷ Κρατερῷ, ἡ δὲ θυγάτηρ τοῦ Ἀτραπάτου, σατράπου τῆς Μηδίας, τῷ Περδίκκᾳ, Πτολεμαῖος δ' ὁ σωματοφύλαξ καὶ Εὐμένης, ὁ γραμματεὺς τοῦ βασιλέως, συνεζεύχθησαν τὰς θυγατέρας τοῦ Ἀρταβάζου, Ἀρτακαμᾶν καὶ Ἄρτωνιν, τὸν Νέαρχον δὲ συνεζεύχθη ἡ θυγάτηρ τοῦ Μέντορος καὶ τῆς Βαρσίνης, τὸν Σέλευκον ἡ θυγάτηρ Σπιταμένους τοῦ Βακτρίου, καὶ οὕτω καθεξῆς αἱ ἐπισημότεραι παρθένοι τῆς Ἀσίας, αἱ πλεῖσται ἐξελληνίζουσαι τὰ Περσικὰ αὐτῶν ὀνόματα (2), ἐδόθησαν τοῖς λοιποῖς ἑταίροις καὶ φίλοις τοῦ βασιλέως περὶ τὰς ὀγδοήκοντα τὸν ἀριθμόν. Καὶ

---

(1) Θανόντος τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀμφότεραι αὗται αἱ ἡγεμονίδες, προσκληθεῖσαι διὰ πλαστῆς ἐπιστολῆς εἰς Βαβυλῶνα ὑπὸ τῆς Ῥωξάνης, ἐδολοφονήθησαν ὑπ' αὐτῆς, συμπράττοντος πρὸς τοῦτο καὶ τοῦ Περδίκκου.

(2) Ἡ μὲν Στάτειρα μετωνομάσθη Ἀρσινόη, ἡ δ' Ἀματρίνη προσεκλήθη Ἀμηστρις ἢ Ἄμαστις, οὕτω καὶ αἱ ἄλλαι.

οἱ μὲν νυμφίοι τείναντες τὴν δεξιὰν πρὸς τὰς νύμφας, ἡσπάσθησαν αὐτάς. Πάντες δὲ μέχρι βαθείας νυκτὸς διέμειναν ἐν ταῖς τραπέζαις συνευθυμοῦντες, καὶ εἶτα ἀπεσύρθησαν ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον εἰς τοὺς ἰδίους νυμφικοὺς θαλάμους.

Ἐπὶ πέντε ἡμέρας διήρκεσαν οἱ γάμοι καὶ αἱ παρεπόμεναι αὐτοῖς ἑορταί. Καὶ ἁπάσας μὲν τὰς νύμφας ἐπροίκισεν αὐτὸς ὁ βασιλεύς, καὶ ὅσοι δὲ ἢ τότε ἢ καὶ πρίν, Μακεδόνες ἢ Ἕλληνες, ἔλαβον γυναῖκας Ἀσιάτιδας, ἐπροικίσθησαν πλουσιοπαρόχως ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ἄπειρα δέ, πρὸς τούτοις, γαμήλια δῶρα προσηνέχθησαν καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν Ἀλέξανδρον ὑπὸ τῶν ἐν τοῖς πολυτελεστάτοις τούτοις γάμοις παρευρεθέντων πρέσβεων, λαμπραὶ δέ, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν γάμων, ἐγένοντο πανηγύρεις καὶ ἑορταί, συμπόσια, θέατρα καὶ παντὸς εἴδους διασκεδάσεις ἀνὰ τὸ στρατόπεδον δ' ἅπαν ἦτο διακεχυμένη ἡ χαρὰ καὶ ἡ εὐθυμία· ἰδίᾳ δὲ ῥαψῳδοὶ καὶ κιθαρῳδοὶ ἀφίκοντο ἐκ τῆς κυρίως Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἰωνίας, θαυματοποιοὶ καὶ σχοινοβάται ἐκ τῆς Ἰνδίας, μάγοι καὶ παντοειδεῖς γόητες ἐκ τῶν Περσικῶν χωρῶν, ὀρχήστριαι καὶ αὐλητρίδες καὶ διάφοροι ὑποκριταὶ νέων δραμάτων συνῆλθον ἐν τοῖς γάμοις τούτοις· καὶ σατυρικὸν δὲ ποίημα ἐπιγραφόμενον *Ἀγήν*, λέγεται, ὅτι ἐποιήθη, κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην, κατὰ τοῦ Ἁρπάλου, τοῦ χωλοῦ θησαυροφύλακος, ἔργον, ὡς λέγεται, τοῦ Βυζαντίου Πύθωνος, πλῆρες σκωμμάτων καὶ εἰρωνείας.

Ἐν τούτοις ὁ Ἀλέξανδρος θέλων νὰ συνοικειωθῇ καὶ τὸν λοιπὸν στρατόν, διελάλησε διὰ τῶν κηρύκων καθ' ἅπαν τὸ στράτόπεδον, ὅτι ἀναδέχεται νὰ ἀποτίσῃ αὐτὸς ἅπαντα τὰ ἀτομικὰ χρέη τοῦ στρατοῦ, προσκαλῶν ἕνα ἕκαστον νὰ ἐγγράψῃ αὐτὰ ἰδιαιτέρως. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ὀλίγοι ἐνεγράφησαν φοβούμενοι, οἱ ἀνώτεροι μάλιστα ἀξιωματικοί, μὴ τὸ τοιοῦτον ἦτο στρατήγημα τοῦ Ἀλεξάνδρου, θέλοντος νὰ μάθῃ τίνι δὲν ἐξαρκεῖ ὁ τακτικὸς μισθὸς καὶ τίς διάγει βίον ἔκλυτον καὶ ἄσωτον, ἀλλ' ἐπείσθησαν εἶτα ὅτι ὁ σκοτὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἦτο εὐγενέστερος, διότι σωρεύσας ἄπειρον ἀργύριον καὶ χρυσίον ἐν διαφόροις μέρεσι

τοῦ στρατοπέδου, ἀφῆκεν ἕκαστον ἐλεύθερον νὰ προσέλθῃ καὶ νὰ λάβῃ παρὰ τοῦ ταμείου πᾶν ὅ,τι ὤφειλε· λίαν δ' εὐμενῶς οἱ ἀξιωματοὶ εὐηρεστήθησαν, κατὰ τοῦτο, ἀπολυτρωθέντες τῶν χρεῶν, ἅτινα ὅμως καὶ δὲν ἐγένοντο γνωστά· λέγεται δ' ὅτι ἡ δαπανηθεῖσα ποσότης εἰς ἀπότισιν τῶν χρεῶν τοῦ στρατοῦ ἀνέβη *εἰς ἐννέα χιλιάδας ὀκτακόσια ἑβδομήκοντα τάλαντα!* Πλὴν δὲ τῆς χρωλυσίας ταύτης, διάφορα, πρὸς τούτοις, διένειμε δῶρα ὁ Ἀλέξανδρος πρὸς τοὺς διακριθέντας καὶ διαπρέψαντας, διὰ τάς, κατὰ διαφόρους περιστάσεις, ἀνδραγαθίας αὐτῶν. Ἐκτὸς δὲ τοῦ Πευκέστου καὶ τοῦ Λεοννάτου, τῶν ὑπερασπισθέντων αὐτὸν ἐν Μαλλοῖς, χρυσῷ στεφάνῳ ἐστεφάνωσε, πρὸς τούτοις, ὁ Ἀλέξανδρος καὶ τὸν ναύαρχον Νέαρχον, διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ περίπλου αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ Ἰνδοῦ μέχρι τοῦ Εὐφράτου, ἔτι δ' ἐστεφανώθη καὶ ὁ κυβερνήτης τῆς ναυαρχίδος Ὀνησίκριτος, πρὸς τούτοις δὲ καὶ ὁ Ἡφαιστίων καὶ οἱ λοιποὶ σωματοφύλακες, ἤτοι ὁ ἐκ Πέλλης Λυσίμαχος, ὁ ἵππαρχος Περδίκκας, Πτολεμαῖος ὁ Λάγου καὶ ἄλλοι.

Νῦν δὲ καὶ ἑτέρα ἀπροσδοκήτως διαδραματίζεται κατανυκτικωτάτη καὶ σπουδαία, κατὰ τὸ εἶδος αὐτῆς, σκηνή. Προειπομεν ὅτι ὁ Ὀνησίκριτος ἀποσταλεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου ὡδήγησεν εἰς τὴν αὐλὴν αὐτοῦ τὸν γυμνοσοφιστὴν Κάλανον. Καὶ παρηκολούθει μὲν ὁ γέρων οὗτος ὁ σοφὸς τὸν στρατὸν τοῦ βασιλέως, μέγας θαυμαστὴς διατελῶν τῆς δυνάμεως καὶ τῆς φιλομαθείας αὐτοῦ, ἐτιμᾶτο δ' οὐχ ἧττον καὶ οὗτος μετὰ μεγάλου σεβασμοῦ ἐν τῷ στρατοπέδῳ διὰ τὰς ἀρετὰς ὑπό τε τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν ἐπισημοτέρων αὐλικῶν. Καὶ οὐδέποτε μὲν ὁ ἑβδομηκοντούτης γέρων, ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ, ἠσθένησε, νῦν δ' αἰσθανόμενος ἑαυτὸν κακῶς ἔχοντα, παραστὰς εἶπε πρὸς τὸν βασιλέα, ὅτι δὲν εὐαρεστεῖται νὰ διάγῃ εἰς τὸ ἐξῆς ὀδυνηρὸν βίον, καὶ ὅτι προετίμα μᾶλλον νὰ ἀποθάνῃ πρὶν οἱ σωματικοὶ αὐτοῦ πόνοι ἀναγκάσωσι αὐτὸν νὰ μεταβάλῃ τὴν πρώτην αὐτοῦ καὶ συνήθη δίαιταν. Ὁ Ἀλέξανδρος ἀγαπῶν τὸν ἄνδρα διὰ τὴν παρρησίαν καὶ τὸν μειλίχιον τρόπον, παντοιοτρόπως ἠγωνίσθη νὰ κωλύσῃ αὐ-

τὸν νὰ μὴ προσφέρῃ ἑαυτὸν θυσίαν, ἀλλ' ὁ σοφὸς τῆς Ἰνδίας, μετὰ σταθερότητος ἀπεκρίθη αὐτῷ, ὅτι παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς οὐδὲν θεωρεῖται αἰσχρότερον ἢ ἡ ταραχὴ τοῦ πνεύματος, ἕνεκα τῶν πόνων τοῦ σώματος, καὶ ὅτι τὰ ἔθιμα τῆς θρησκείας αὐτῶν ἀπῄτουν νὰ ἀναβῇ εἰς τὴν πυράν, καὶ νῦν ἐπιθυμεῖ νὰ πράξῃ τοῦτο, καίπερ μακρὰν τῆς πατρίδος αὐτοῦ ὤν. Ἐκὼν ἄκων ὁ Ἀλέξανδρος διέταξε Πτολεμαῖον τὸν σωματοφύλακα νὰ ἑτοιμάσῃ μεγαλοπρεπῶς τὰ τῆς κηδείας· καὶ αὐτὸς μὲν ὁ βασιλεὺς δὲν ἠθέλησε νὰ παρευρεθῇ ἐν τῇ νεκρωσίμῳ ταύτῃ τελετῇ, κατὰ δὲ τὴν ὡρισμένην, ἐπὶ τούτῳ, ἡμέραν ἅπας ὁ πεζὸς καὶ ὁ ἱππικὸς στρατός, ἐν μεγάλῃ στολῇ, παρετάχθησαν· προσῆλθον δὲ καὶ οἱ παρὰ τῷ Μακεδονικῷ στρατῷ ἐλέφαντες, ὡς εἰς πόλεμον παρατεταγμένοι, πλῆθος δὲ παρείποντο ἀνθρώπων χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ φερόντων ἐκπώματα, παντοειδῆ θυμιάματα καὶ βασιλικὰ ἐνδύματα, ἐπὶ σκοπῷ νὰ ρίψωσιν αὐτὰ ἐπὶ τῆς πυρᾶς· τελευταῖος δ' ὡδηγήθη καὶ αὐτὸς ὁ Κάλανος, ἐπὶ κλίνης, μὴ δυνάμενος ὑπὸ ἀδυναμίας νὰ ἐπιβῇ εἰς ἵππον, ἐστεφανωμένος, κατὰ τὸ ἔθιμον τῶν Ἰνδῶν, καὶ ἄδων ἰνδιστὶ ὕμνους πρὸς τοὺς θεούς. Ἡ δὲ πυρὰ συνέκειτο ἐκ πολυτίμων ξύλων σμύρνης, κέδρων καὶ κυπαρίσσων. Ὁ Κάλανος μεταβὰς ἐκ τῆς κλίνης, ἔλαβε τὴν δεξιὰν τῶν περὶ αὐτόν, ὡς σημεῖον τελευταίου ἀσπασμοῦ αὐτοῖς, καὶ παρακαλέσας ἅπαντας νὰ εὐθυμήσωσι καὶ διασκεδάσωσι τὴν ἡμέραν ἐκείνην, πρὸς ἀνάμνησιν αὐτοῦ, πρὸς δὲ τὸν βασιλέα πέμψας τὰς προσρήσεις καὶ λέγων, ἐν εἴδει προμαντεύσεως, ὅτι μετὰ βραχὺν χρόνον ὄψεται αὐτὸν ἐν Βαθυλῶνι, ἀνέβη ἐπὶ τῆς πυρᾶς καὶ στρέφων τὸ βλέμμα πρὸς τὸν ἥλιον, ἔκλινε τὸ γόνυ καὶ προσηύξατο. Αἱ σάλπιγγες, κατ' ἐντολὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου, παρέσχον τὸ σημεῖον τῆς ἐπιβολῆς τῆς πυρᾶς, καὶ αἱ φλόγες συνεκάλυψαν τὸ σῶμα τοῦ εὐσεβοῦς γέροντος Ἰνδοῦ. Ἐν τῷ ἅμα δὲ τεχνικοὶ καὶ γυμνικοὶ πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἐτελέσθησαν ἀγῶνες, ἐν οἷς καὶ ἀκρατοποσίας προσετέθη ἀγών, κατὰ τὰ ἰνδικὰ ἔθιμα. Ὁ ἐν αὐτῷ δὲ πλειότερον πιὼν τῶν ἄλλων Πρόμαχος μέχρι τεσσάρων χοῶν, καὶ λαβὼν τὸ ἀριστεῖον, στέφανον τα-

λάντου, ἡμέρας τέσσαρας ἐπέζησεν, ὡς ἀναίσθητος ἐκ τῆς μέθης διατελῶν, ἐκ δὲ τῶν ἄλλων τῶν συμμεταςχόντων τοῦ ἀγῶνος *τεσσαράκοντα καὶ εἷς ἐτελεύτησαν αὐθωρεὶ* ὑπὸ τοῦ ψύχους.

Κατὰ τὴν ἐν Σούσοις δὲ διαμονὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου προσῆλθον αὐτῷ οἱ σατράπαι ἐκ τῶν νεωστὶ ὑπ' αὐτοῦ κτισθεισῶν πόλεων καὶ τῶν κατακτηθεισῶν χωρῶν φέροντες τριάκοντα χιλιάδας Περσῶν, οὓς πρό τινων ἐτῶν ὁ Ἀλέξανδρος διέταξε νὰ ἐκλέξωσιν ἐκ τῶν εὐρωστοτάτων καὶ ὡραιοτάτων καὶ νὰ διδάξωσιν αὐτοὺς τὴν ἑλληνικὴν διάλεκτον, καὶ τὸν ἑλληνικὸν τρόπον τῆς χρήσεως τῶν ὅπλων καὶ τὴν στρατιωτικὴν τάξιν Ἐνεφανίσθησαν δ' οὗτοι ἐν στολῇ καὶ ὅπλοις Μακεδονικοῖς, οἵτινες καὶ ὑπὸ τοῦ βασιλέως προσεκλήθησαν «*Ἐπίγονοι*» ἦσαν δ' ἅπαντες τῆς αὐτῆς σχεδὸν ἡλικίας, Μακεδονικὰς φέροντες πανοπλίας. Ἐλύπησε δὲ καθ' ὑπερβολὴν ἡ ἄφιξις τῶν νεαρῶν τούτων στρατιωτῶν τοὺς Μακεδόνας, οἵτινες ὑπελάμβανον, ὅτι ὁ βασιλεὺς μηχανᾶται πάντα ταῦτα, θέλων νὰ δείξῃ, ὅτι δὲν εἶχε πλέον ἀνάγκην τῶν Μακεδόνων. Μετὰ ἄλγους δὲ ψυχῆς, πρὸ πολλοῦ, ἔβλεπον ἤδη τὴν Μακεδονικὴν στολὴν παρὰ τοῖς Πέρσαις, καὶ οἱ κατὰ τὰ Περσικὰ δ' ἤθη, ὡς εἴδομεν, τελεσθέντες γάμοι ἐγένοντο παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὴν διάθεσιν αὐτῶν. Λίαν δὲ σκανδαλώδης πρὸ πάντων ἐφαίνετο αὐτοῖς ἡ χρῆσις τῆς Μηδικῆς στολῆς ὑπὸ τοῦ Πευκέστου, τοῦ νῦν σατράπου τῆς Περσεπόλεως, ὅστις καὶ τὴν Περσικὴν ἐξέμαθε γλῶσσαν, οὐχ ἧττον δὲ σκανδαλώδης ἦτο παρὰ τοῖς Μακεδόσι καὶ ἡ παραδοχὴ Βακτρίων, Σογδιανῶν, Ἀραχώτων καὶ ἄλλων βαρβάρων, καταταςσομένων μεταξὺ τῶν σωματοφυλάκων, εἴτε διὰ τὴν φαινομένην ἀνδρείαν καὶ ὡραιότητα αὐτῶν, εἴτε διὰ τὴν κοινωνικὴν αὐτῶν θέσιν.

Κατὰ Ἰούλιον ὁ ἐν διηνεκεῖ κινήσει διατελῶν Ἀλέξανδρος, ἀπῆλθεν ἐκ Σούσων εἰς Ὤπιν, σπουδαίαν ἐμπορικὴν πόλιν, παρὰ τὸν Εὐλαῖον ποταμόν, ἔνθα ἐστρατοπέδευσε καὶ ὁ στρατὸς καὶ ὁ στόλος, ἀλλ' οὐδόλως ἡ δυσαρέσκεια τοῦ στρατοῦ ἠλαττώθη, ὡς ἐκ τούτου· ἐνταῦθα δ' ὁ Ἀλέξανδρος συλλέξας τοὺς Μακεδόνας εἰς συνέλευσιν, εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι ἐπεθύμει νὰ ἀπολύσῃ καὶ

νὰ πέπψῃ εἰς τὴν πατρίδα πάντας τούς, ἕνεκα τῆς ἡλικίας καὶ τῶν κακουχιῶν, ἃς ὑπέστησαν, ἀχρήστους πρὸς τὸ πολεμεῖν καταστάντας· καὶ ταῦτα ἔπραττεν ὁ Ἀλέξανδρος, νομίζων, ὅτι ἤθελεν εὐαρεστήσει τὰ μέγιστα τῷ στρατῷ, καθόσον μάλιστα καὶ ἀμοιβὰς ὑπέσχετο τοῖς παρ' αὐτῷ μένουσιν· ἀπ' ἐναντίας ὅμως οἱ πρότερον ἤδη δυσηρεστημένοι ἤρξαντο κραυγάζοντες μετὰ σφοδρότητος, ὅτι ἐπιθυμοῦσι νὰ ἀπολυθῶσιν ἅπαντες, ἐκεῖνος δὲ ἂς μείνῃ ἐκστρατεύων, μετὰ τοῦ πατρὸς Διὸς τοῦ Ἄμμωνος καὶ τῶν περὶ αὐτὸν βαρβάρων. Ἐκ τῶν θερμῶν τούτων λόγων παροργισθεὶς τὰ μέγιστα ὁ Ἀλέξανδρος, κατέβη ἀπὸ τοῦ βήματος καὶ διέταξε νὰ συλλάβωσι τοὺς αὐθάδεις ἀρχηγοὺς τῆς ταραχῆς, ἦσαν δὲ δεκατρεῖς τὸν ἀριθμόν, οὓς καὶ διέταξεν ἐν τῷ ἅμα νὰ πνίξωσιν εἰς τὸν ποταμὸν Τίγρητα. Καὶ πάντες μὲν οἱ λοιποὶ στρατιῶται καταπλαγέντες ἐσιώπων, ὁ δ' Ἀλέξανδρος ἀναβὰς καὶ αὖθις ἐπὶ τὸ βῆμα, ἔλεξεν αὐτοῖς τάδε, ἐξ ὧν ἄριστα παραλληλίζεται ἡ προτέρα κατάστασις τῶν Μακεδόνων πρὸς τὴν παροῦσαν :

«Σᾶς ἀποτείνω σήμερον τὸν λόγον, ὦ Μακεδόνες, οὐχὶ ἀποβλέπων εἰς τὸν νὰ σᾶς κωλύσω νὰ μὴ ζητῆτε νὰ ἐπιστρέψητε εἰς τὴν πατρίδα σας, τὸ κατ' ἐμὲ, ἔχετε τὴν ἐλευθερίαν νὰ ὑπάγητε, ὅπου καὶ ἂν προαιρεῖται ἕκαστος, ἀλλὰ σκοπὸν προτιθέμενος νὰ σᾶς ὑπενθυμίσω μόνον ποῖοι ἦσθε πρὶν καὶ ποῖοι εἶσθε τώρα, καὶ θέλετε νὰ ἀναχωρήσητε. Ἄρχομαι δὲ τὸ πρῶτον ἀπὸ Φιλίππου τοῦ πατρός μου : Ὁ Φίλιππος σᾶς παρέλαβε περιπλανωμένους καὶ δυστυχεῖς, καὶ οἱ περισσότεροι ἐβόσκετε ὀλίγα πρόβατα κατὰ τὰ ὄρη, φέροντες διφθέρας, καὶ πολεμοῦντες κακῶς ὑπὲρ αὐτῶν πρὸς τοὺς Ἰλλυρούς, τοὺς Τριβαλλοὺς καὶ τοὺς γείτονας Θρᾷκας, ἀντὶ τῶν δεφθερῶν ἐκεῖνος σᾶς ἔδωκε τώρα καὶ φορεῖτε χλαμύδας, καὶ ἀπὸ τῶν ὀρέων σᾶς κατεβίβασεν εἰς τὰς πεδιάδας, καὶ σᾶς ἀποκατέστησεν ἱκανοὺς νὰ μάχησθε πρὸς τοὺς πλησιοχώρους βαρβάρους, ὥστε εἰς τὸ ἑξῆς νὰ μὴ ἔχητε πλέον τὸ θάρρος ἐπὶ τὴν θέσιν καὶ τὸ ὀχυρὸν τοῦ τόπου, ἀλλὰ νὰ στηρίζητε μᾶλλον τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας ἐπὶ τὴν ἰδίαν

σας ἀρετήν, σύναμα δὲ σᾶς κατῴκισε ἐντὸς πόλεων καὶ σᾶς ἐκόσμησε διὰ νόμων καὶ ἠθῶν χρηστῶν καὶ πρότερον δούλους καὶ ὑπηκόους ὄντας ἀποκατέστησεν ἡγεμόνας τῶν βαρβάρων ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι σᾶς ἔβλαπτον πρίν, καὶ τὰς περιουσίας σας διέφθειρον, καὶ πολλὴν γῆν τῆς Θράκης συνήνωσε πρὸς τὴν Μακεδονίαν, καὶ τὰ κυριώτερα παραθαλάσσια μέρη κυριεύσας, ἤνοιξε τὸ ἐμπόριον εἰς τὸν τόπον, καὶ τὴν ἐργασίαν τῶν μετάλλων ἐπηύξησεν, ἄρχοντας δὲ σᾶς ἀποκατέστησε τῶν Θεσσαλῶν, ἐκ φόβου τῶν ὁποίων ἀπεθνήσκετε πρότερον, καὶ τὸ ἔθνος τῶν Φωκέων ταπεινώσας, κατέστησεν, ἐκ τούτου τοῦ μέρους τὴν πρὸς τὴν Ἑλλάδα διάβασιν εὐρεῖαν καὶ εὔπορον ἀντὶ τῆς πρότερον στενῆς καὶ δυσκόλου καὶ τοὺς Ἀθηναίους δὲ καὶ τοὺς Θηβαίους, γείτονας ὄντας τῆς Μακεδονίας, τοσοῦτον ἐταπείνωσε διὰ τῆς βοηθείας βεβαίως καὶ τῆς συνεργείας καὶ ὑμῶν αὐτῶν ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ, ὥστε ἀντὶ εἰς τὸ ἑξῆς νὰ δίδητε φόρους πρὸς τοὺς Ἀθηναίους καὶ νὰ ἦσθε ὑπήκοοι τῶν Θηβαίων, ἐκεῖνοι ἤδη ἔχουσι τὴν ἀσφάλειαν παρ' ὑμῶν· καταβὰς δὲ καὶ εἰς τὴν Πελοπόννησον συνῆψεν ἀξιολόγους συνθήκας, καὶ ἡγεμὼν αὐτοκράτωρ ἀναγορευθεὶς πάσης τῆς ἄλλης Ἑλλάδος ἐν τῇ κατὰ τῆς Περσίας ἐκστρατείᾳ, παρέσχεν ἐντεῦθεν δόξαν οὐ μόνον ἑαυτῷ ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ κοινὸν τῶν Μακεδόνων Καὶ ταῦτα μὲν εἰσὶν ὅσα σᾶς εὐηργέτησεν ὁ πατήρ μου, ἅτινα αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ μὲν σκεπτόμενοι θέλετε εὑρεῖ μεγάλα πράγματα, παραβαλλόμενα ὅμως πρὸς τὰ ἡμέτερα εὑρίσκονται πολὺ μικρά. Ἐγὼ δὲ παραλαβὼν παρὰ τοῦ πατρός μου ποτήρια χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ ὀλίγα, τάλαντα δ' οὐδ' ἑξήκοντα ἐν τῷ ταμείῳ, χρέη δ' ὀφειλόμενα παρ' αὐτοῦ εἰς πεντακόσια, δανεισθείς, πρὸς τούτοις, καὶ ἐγὼ περὶ τὰ ὀκτακόσια, καὶ κινήσας ἐκ τῆς χώρας ταύτης, ἥτις οὔτε σᾶς ἠδύνατο νὰ θρέψῃ καλῶς, ἤνοιξα εὐθὺς πρὸς ὑμᾶς τὴν διάβασιν τοῦ Ἑλλησπόντου, ἐν ᾧ εἰσέτι οἱ Πέρσαι ἦσαν θαλασσοκράτορες, καὶ νικήσας ἐν ἱππομαχίᾳ τοὺς σατράπας τοῦ Δαρείου, ἕνωσα πᾶσαν τὴν Ἰωνίαν πρὸς τὴν ἐξουσίαν σας, καὶ τὴν Αἰολίαν, καὶ τὰς δύο Φρυγίας, καὶ τὴν Λυδίαν, καὶ τὴν Μίλητον

ἐκυρίευσα διὰ πολιορκίας, τ' ἄλλα δὲ λαβὼν αὐτοπροαιρέτως ὑποταγέντα, ἔδωκα πρὸς ὑμᾶς ἵνα ἀπολαμβάνητε τῶν καρπῶν αὐτῶν· καὶ τὰ ἀγαθὰ δὲ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Κυρήνης, ὅσων ἀπήλαυσα, ἄνευ μάχης, ὅλα ἀνήκουσι πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἡ κοίλη δὲ Συρία, καὶ ἡ Μεσοποταμία εἶναι κτήματά σας· καὶ ἡ Βαβυλὼν δὲ καὶ τὰ Βάκτρα, καὶ τὰ Σοῦσα καὶ τὰ πλούτη τῶν Λυδῶν, καὶ οἱ θησαυροὶ τῶν Περσῶν, καὶ τὰ ἀγαθὰ τῆς Ἰνδίας, καὶ ἡ ἔξω θάλασσα εἶναι ἰδικά σας. Σεῖς εἶσθε καὶ σατράπαι, σεῖς καὶ στρατηγοί, σεῖς καὶ ταξιάρχαι, ὥστε ἐξ ὅλων τῶν πόνων τούτων τί ἄλλο ἔχω ἐγὼ περισσότερον ἐκτὸς τῆς πορφύρας ταύτης καὶ τοῦ διαδήματος, οὐδ' ἔχω ἴδιον κτῆμά μου, οὐδ' ἔχει τις νὰ δείξῃ ὡς ἰδίους μου θησαυροὺς ἄλλα τινά, εἰμὴ ταῦτα τὰ ἴδια κτήματά σας ἢ ὅσα διὰ σᾶς πάλιν φυλάττονται. Πρὸς τί νὰ φυλάττω ἐγὼ αὐτὰ χάριν ἐμαυτοῦ κατ' ἰδίαν; καὶ τὸν αὐτὸν ὕπνον, οἷον σεῖς, δὲν ἀπολαύω; καὶ μάλιστα ἐγώ, ὡς καλῶς γνωρίζετε, οὔτε τρώγω οὕτω πολυτελῶς, ὡς οἱ τρυφῶντες μεταξὺ ὑμῶν, καὶ καλῶς γιγνώσκετε, ὅτι ἀγρυπνῶ χάριν ὑμῶν, ὥστε ὑμεῖς νὰ κοιμᾶσθε ἀνέτως. Καὶ μήπως δὲν συνεμερίσθην μεθ' ὑμῶν τοὺς κόπους καὶ τὰς ταλαιπωρίας, δι' ὧν ταῦτα πάντα ἀπεκτήσαμεν; Τίς ἐξ ὑμῶν φρονεῖ, ὅτι ἐμόχθησεν ἢ ἐκινδύνευσε περισσότερον ὑπὲρ ἐμοῦ ἢ ἐγὼ ὑπὲρ ἐκείνου; Ἂς ἔλθῃ ὅστις ἐξ ὑμῶν ἔχει περισσότερα τραύματα, ἂς γυμνωθῇ νὰ δείξῃ αὐτὰ καὶ ἐγὼ θὰ δείξω τὰ ἰδικά μου· οὐδὲν μέρος τοῦ σώματός μου, κατὰ τὰ ἔμπροσθεν, ἔμεινεν ἄτρωτον, οὐδ' ὅπλον τι ὑπάρχει ἢ τῆς χειρὸς, ἢ ἐκ τῶν ριπτομένων, οὗ τινος ἐγὼ δὲν φέρω ἴχνη ἐν ἐμαυτῷ· διὰ ξίφους ἐτραυματίσθην, διὰ τόξου ἀπὸ τῶν μηχανῶν ἐβλήθην καὶ διὰ λίθων καὶ ξύλων ἐκτυπήθην χάριν ὑμῶν, χάριν τῆς δόξης καὶ τοῦ πλούτου, ἄγων ὑμᾶς νικηφόρους διὰ πάσης γῆς καὶ θαλάσσης, καὶ διὰ πάντων τῶν ποταμῶν, καὶ τῶν ὀρέων, καὶ τῶν πεδιάδων. Τοὺς ἰδίους γάμους πρὸς σᾶς ἔκαμα καὶ πολλῶν ἐξ ὑμῶν οἱ παῖδες θὰ ἦναι συγγενεῖς πρὸς τοὺς ἰδικούς μου. Ὅσοι ἐξ ὑμῶν εἴχετε χρέη ἐπλήρωσα πάντα, καὶ χρυσοῦς στεφάνους ἔχετε οἱ πλεῖστοι ἐξ ὑμῶν, ἀθάνατα μνη-

μεῖα τῆς ἀνδρίας σας καὶ τῆς παρ' ἐμοῦ τιμῆς. Ὅστις δ' ἀπέθανεν, ἔνδοξος μὲν κατέστη ὁ θάνατος αὐτοῦ, περιφανὴς δ' ὁ τάφος χαλκαῖ δ' εἰκόνες ἵστανται τῶν πλείστων ἐν τῇ πατρίδι, οἱ γονεῖς δ' αὐτῶν εἶναι ἐν τιμῇ καὶ πάσης ὑπηρεσίας καὶ εἰσφορᾶς ἀπηλλαγμένοι.

Καὶ τώρα τοὺς ὅσοι ἐξ ὑμῶν δὲν εἶναι ἱκανοὶ διὰ τὸν πόλεμον, ἔμελλον ἐγὼ νὰ πέμψω ζηλωτοὺς πρὸς τοὺς ἐν τῇ πατρίδι· ἀλλ' ἐπειδὴ πάντες θέλετε νὰ ἀπέλθητε, ἀπέλθετε καὶ ἀναγγείλατε τοῖς ἐν τῇ πατρίδι, ὅτι τὸν βασιλέα ὑμῶν Ἀλέξανδρον, ὅστις ἐνίκησε τοὺς Πέρσας, τοὺς Μήδους, τοὺς Βακτρίους, τοὺς Σάκας, καθυπέταξε τοὺς Ὠξίους καὶ Ἀραχώτους καὶ Δράγγας, κατέκτησε τὴν Παρθυαίαν καὶ Χωρασμίαν καὶ Ὑρκανίαν, μέχρι τῆς Κασπίας θαλάσσης, διέβη τὸν Ὦξον ποταμὸν καὶ τὸν Τάναϊν, ἔτι δὲ τὸν Ἰνδόν, ὃν οὐδεὶς ἄλλος, ἐκτὸς τοῦ Διονύσου, διέβη, καὶ τὸν Ὑδάσπην καὶ τὸν Ἀκεσίνην, καὶ τὸν Ὑδραώτην, καὶ τὸν Ὕφασιν δ' ἤθελε διαβῇ ἂν σεῖς δὲν ἐδειχνύετε κόπωσιν, καὶ εἰς τὸν Μέγαν Ὠκεανὸν κατ' ἀμφότερα τὰ στόματα τοῦ Ἰνδοῦ εἰσέβαλε καὶ διὰ τῆς ἐρήμου τῆς Γεδρωσίας διῆλθεν, ἣν οὐδεὶς ἄχρι τοῦδε μετὰ στρατιᾶς διῆλθε καὶ τὴν Καρμανίαν, ἐν παρόδῳ, προσαπέκτησε, καὶ τὴν τῶν Ὠρειτῶν γῆν, ἐν ᾧ ὁ στόλος διέπλεε τὴν θάλασσαν ἀπὸ τῶν Ἰνδιῶν μέχρι τῆς Περσίδος. Ἀπέλθετε, ναί, καὶ εἴπατε, ὅτι ὑμεῖς τὸν βασιλέα τοῦτον, εὐθὺς ὡς ἐπανήγαγεν ὑμᾶς εἰς Σοῦσα, ἐγκαταλιπόντες ἐφύγετε, παραδώσαντες αὐτὸν τοῖς νενικημένοις ὑπ' αὐτοῦ βαρβάροις νὰ φυλάττωσιν αὐτόν. Τοιαύτη βεβαίως εἴδησις καὶ παρ' ἀνθρώποις θέλει φέρει τιμὴν πρὸς ὑμᾶς. καὶ οἱ θεοὶ ὡς εὐσεβεῖς θέλουσι σᾶς θεωρήσει. Ἀπέλθετε! »

Καὶ ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἀλέξανδρος κατεπήδησε μεθ' ὁρμῆς ἀπὸ τοῦ βήματος, καὶ εἰς τὰ ἀνάκτορα ἀποσυρθείς, οὔτε σωματικήν τινα περιποίησιν ἤθελε νὰ δεχθῇ οὔτε ἐκ τῶν ἑταίρων τινὰ ἐζήτησε νὰ ἴδῃ, καὶ οὔτε τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ἐνεφανίσθη· τὴν δὲ τρίτην ἡμέραν τοὺς Πέρσας ἐπιλέκτους καλέσας διένειμεν αὐτοῖς τὰς ἡγεμονίας τῶν τάξεων, τοῖς δὲ τιμηθεῖσι διὰ τοῦ περσικοῦ

τίτλου τῶν συγγενῶν, παρέσχε τὸ δικαίωμα νὰ ἀσπάζωνται αὐτόν.

Οἱ δὲ Μακεδόνες ἐκπλαγέντες ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἵσταντο ὑπὸ τὸ βῆμα, ἄφωνοι καὶ μόνον οἱ ἑταῖροι καὶ οἱ σωματοφύλακες συνώδευσαν αὐτὸν ἀπερχόμενον· καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἠπόρουν περὶ τοῦ πρακτέου, καὶ εἰς μεγάλην περὶ τούτου περιῆλθον ἀμηχανίαν, ἀλλ' ὅτε ἔμαθον, ὅτι αἱ ἡγεμονίαι παρεδόθησαν τοῖς Πέρσαις, καὶ ὅτι σωματοφύλακες καὶ ἑταῖροι, καὶ τάγμα πρὸς τούτοις ἀργυρασπίδων ἐκ Περσῶν διωρίσθησαν, δὲν ὑπέμειναν πλέον, καθόσον μάλιστα μετὰ τοῦ φρονήματος καὶ αἴσθημα φιλοστοργίας ἠγέρθη πρὸς τὸν ἡρωϊκὸν αὐτῶν βασιλέα. Ἐν μεγίστῃ λοιπὸν συρροῇ σπεύσαντες εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἔρριψαν τὰ ὅπλα πρὸ τῶν θυρῶν, ὡς δεῖγμα ἀπολύτου ὑποταγῆς, καὶ ἐξηκολούθησαν παρακαλοῦντες νὰ ἐπιτραπῇ αὐτοῖς ἡ εἴσοδος. Καὶ ἐξῆλθε μὲν πρὸς συνέντευξιν αὐτῶν ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ βλέπων αὐτοὺς ἱκετευτικῶς ἱσταμένους καὶ βοῶντας, ἔχυσε καὶ αὐτὸς δάκρυα, ἀλλὰ πρὶν ἔτι ἀποτείνῃ λόγον τινὰ πρὸς αὐτούς, παρουσιασθεὶς Καλλίνης τις, ἀρχαῖος πολεμιστὴς καὶ ἵππαρχος τοῦ ἑταιρικοῦ ἱππικοῦ, εἶπεν· «ὅ,τι λυπεῖ τοὺς Μακεδόνας, ὦ βασιλεῦ, εἶναι ὅτι σὺ μὲν τινὰς τῶν Περσῶν ἔκαμες συγγενεῖς σου, καὶ Πέρσαι καλοῦνται ἑταῖροι τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ σὲ ἀσπάζονται, τῶν δὲ Μακεδόνων οὐδεὶς ἠξιώθη τῆς τιμῆς ταύτης· Ἀλλ' ἐγώ, ἀπήντησεν ὁ Ἀλέξανδρος εὐπροσηγόρως, ὅλους σᾶς θεωρῶ, ὅλους ὡς συγγενεῖς μου, καὶ ἀπὸ τοῦδε διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου θὰ σᾶς καλῶ.» Καὶ ὁ μὲν Καλλίνης προσπεσὼν ἠσπάσθη τὸν βασιλέα καὶ ἐκ τῶν ἄλλων οἱ βουλόμενοι, εἶτα δ' οἱ στρατιῶται λαβόντες τὰ ὅπλα ἐπέστρεψαν παιανίζοντες εἰς τὸ στρατόπεδον.

Καὶ ὁ μὲν Ἀλέξανδρος χάριν τῆς συνδιαλλαγῆς ταύτης προσέφερε θυσίας τοῖς θεοῖς, καὶ μέγα προσήνεγκε συμπόσιον, καθ' ὃ οὗτος μὲν πρῶτος ἐκάθησε, παρ' αὐτῷ δ' οἱ Μακεδόνος, εἶτα δ' οἱ Πέρσαι, καὶ τῶν ἄλλων λαῶν οἱ διὰ τὸ ἀξίωμα καὶ τὰς ἄλλας αὐτῶν ἀρετὰς δικρινόμενοι, γενικὰς δ' ἐξετέλεσαν ἅπαντες σπονδὰς ἐκ τοῦ αὐτοῦ κρατῆρος.

Ἐκουσίως δὲ τότε ἅπαντες οἱ Μακεδόνες, οἱ διά τε τὴν ἡλικίαν καὶ δι' ὁποιανδήποντε σωματικὴν βλάβην ἀνίκανοι ὄντες εἰς πόλεμον, εἰς δεκακισχίλιοι τὸν ἀριθμόν, ἔλαβον τὴν ἄφεσιν αὐτῶν· ἀπέτισε δὲ αὐτοῖς ὁ Ἀλέξανδρος οὐ μόνον τοῦ συμπληρωθέντος ἤδη χρόνου τὸν μισθόν, ἀλλὰ καὶ τοῦ χρόνου μέχρις οὗ φθάσωσιν εἰς τὰς πατρίδας, προσθέσας ἔτι καὶ ἀνὰ ἓν τάλαντον ἑκάστῳ, συγχρόνως δὲ καὶ ἀπήτησεν ὁ Ἀλέξανδρος παρὰ τῶν ἐχόντων παῖδας ἐκ τῶν ἐξ Ἀσίας γυναικῶν νὰ ἀφήσωσιν αὐτοὺς παρ' αὐτῷ, ὑποσχόμενος, ὅτι ἤθελε φροντίσει ὁ ἴδιος περὶ τῆς ἀνατροφῆς αὐτῶν, ἄνδρας δὲ γενομένους θέλει καταγάγει αὐτοὺς εἰς Μακεδονίαν καὶ παραδώσει τούτους ἰδίαις χερσὶ πρὸς τοὺς ἰδίους πατέρας. Πρὸς ἀπόδειξιν δὲ τῆς πρὸς αὐτοὺς ἐπὶ μᾶλλον εὐνοίας ὁδηγὸν καὶ φύλακα διώρισεν ἐπ' αὐτῶν, τὸν πιστότατον στρατηγὸν, τὸν Κρατερόν, καὶ συμβοηθὸν παρέσχεν αὐτῷ τὸν Πολυσπέρχοντα. Ἅπαντας δ' ἀναγκαλισθεὶς ἀπεχωρίσθη θαλερὰ χύνων δάκρυα.

Εὐθὺς δ' ἀμέσως, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν ἀπομάχων ἐξ Ὤπιδος, ἔσπευσε καὶ ὁ Ἀλέξανδρος νὰ καταλίπῃ τὴν πόλιν ταύτην, διευθυνόμενος, κατὰ τάς ἀρχὰς τοῦ Αὐγούστου τοῦ ἔτους 324, εἰς Ἐκβάτανα, πρωτεύουσαν τῆς Μηδίας, ὁ δὲ στρατὸς διῃρημένος εἰς διαφόρους μοίρας εἵπετο πορευόμενος διὰ τῶν βορείων ἐπαρχιῶν τῆς Σιττακηνῆς. Καὶ διαβὰς μὲν τὸν Παστιγρητα ποταμόν, ἐστρατοπέδευσεν ἐν Κάρραις, καὶ ἐκεῖθεν ἐντὸς τεσσάρων ἡμερῶν μετέβη εἰς Σάμβατα, ἔνθα μείνας ἑπτὰ ἡμέρας περιμένων τὴν συγκέντρωσιν τῶν διαφόρων στρατιωτικῶν σωμάτων, μετὰ τριήμερον πορείαν ἔφθασεν εἰς Κέλωνας, ἔνθα, ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ξέρξου, ἐσώζετο γένος Βοιωτῶν, διατηρούντων εἰσέτι τὰ ἑλληνικὰ ἤθη, καὶ δύο λαλούντων γλώσσας : τὴν ἑλληνικὴν καὶ τὴν ἐγχώριον. Ἐκ Τίγρητος δὲ προβαίνων μετέβη πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς Βαγιστάμης, θεοπρεπεστάτης πόλεως καὶ πλουσίας, περιεχούσης, κατὰ τὴν εἴσοδον, ποικίλας γλυφὰς ἱερῶν ἀντικειμένων. Ἐντεῦθεν δὲ πορευόμενος ἐπεσκέφθη καὶ τὸ καλούμενον Νυσαῖον πεδίον κατάπλεων βασιλικῶν ἵππων εἰς πεν-

τήκοντα χιλιάδας συμποσουμένων. Ἐνταῦθα δέ, ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς Μηδίας, ἀπήντησεν αὐτὸν ὁ Ἀτροπάτης, φέρων, ὡς λέγουσιν, ἑκατὸν ἱππεῖς γυναῖκας καλῶς ὡπλισμένας, ἃς καὶ ἔδωκε τῷ Ἀλεξάνδρῳ. Μετὰ τριακονθήμερον ἐν τῷ Νυσαίῳ πεδίῳ διαμονήν, ἐντὸς ἑπτὰ ἡμερῶν ἐπέστρεψεν εἰς Ἐκβάτανα καὶ αὖθις· ἦσαν δὲ τότε τέλη τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 324 καὶ τοῦ χρόνου τούτου τῆς ἀναπαύσεως ἐπωφελούμενος ἐτέλεσεν ἀγῶνας γυμνικοὺς καὶ μουσικοὺς καὶ ἑορτὴν τῶν Διονυσίων, συγχρόνως δὲ παρεδόθη μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν εἰς συμπόσια καὶ πότους καὶ παντοίας εὐωχίας καὶ διασκεδάσεις. Μεταξὺ δὲ τούτων πάντων διεκρίνετο διὰ τὴν πολυτέλειαν καὶ τὴν ἁβρότητα αὐτοῦ ὁ σατράπης τῆς Μηδίας Ἀτροπάτης ἑστιάσας διὰ μιᾶς ἅπαντα τὸν πολυάριθμον στρατόν· οἱ δὲ ξένοι οἱ συναχθέντες ἐνταῦθα πρὸς θέαν, ἵσταντο περὶ τὰς τραπέζας τῶν στρατιωτῶν, εὐθυμούντων, σαλπιζόντων καὶ προπινόντων διὰ κηρύκων. Ἰδίως δὲ μετ' ἄκρου ἐνθουσιασμοῦ ἐγένετο δεκτὴ ἡ ἀνακήρυξις τοῦ κήρυκος εἰπόντος ἐκ μέρους τοῦ ὁπλοποιοῦ Γόργου τάδε : «*Γόργος ὁ ὁπλοφύλαξ στεφανοῖ τὸν Ἀλέξανδρον, τὸν υἱὸν τοῦ Διὸς Ἄμμωνος διὰ τρισχιλίων χρυσῶν πανοπλιῶν καὶ ὅταν πολιορκήσῃ τὰς Ἀθήνας διὰ δεκαχισχιλίων καὶ διὰ καταπελτῶν καὶ τῶν ἄλλων βελῶν τῶν πολεμικῶν.*» Μέγα δὲ μέρος ἐν τούτοις ἐλάμβανε καὶ ὁ ἐπιστήθιος αὐτοῦ φίλος Ἡφαιστίων καὶ ὁ ἀρχιγραμματεὺς τοῦ Ἀλεξάνδρου Εὐμένης ὁ Καρδιανός, ἀλλ' ὁ πρῶτος ὅμως, ἐκ φύσεως ἀσθενὴ καὶ ἀδύνατον κρᾶσιν ἔχων, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀντίσχῃ κατὰ τῶν τοσούτων ὑπερβολῶν καὶ καταχρήσεων, οὐδέ, ὡς νέος καὶ στρατιωτικός, διετήρησε τὴν ἀπαιτουμένην δίαιταν, καὶ κατά τινα ἡμέραν, ἀπουσιάζοντος τοῦ ἰατροῦ Γλαυκίου, φαγὼν ψητὸν ἀλεκτρύονα καὶ πιὼν ὁλόκληρον οἴνου φιάλην ἐτελεύτησε μετ' ὀλίγον ἕνεκεν τῆς μεγάλης ἀκρασίας. Ὁ θάνατος τοῦ Ἡφαιστίωνος ἐλύπησε τὰ μέγιστα τὸν Ἀλέξανδρον, ἐφ' ᾧ καὶ διέταξεν ἐν τῷ ἅμα νὰ κείρωσι τὰς χαίτας πάντων τῶν ἵππων καὶ τῶν ἡμιόνων, νὰ σβύσωσιν, ἐν γένει, τὸ ἱερὸν πῦρ, ὡς τοῦτο ἐγίγνετο, κατὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως, καὶ νὰ πενθήσωσιν ἅπαντες

μέγα πένθος. Ἔκλαυσε δὲ πικρῶς, καὶ γονυπετήσας πρὸ τοῦ νεκροῦ σώματος τοῦ ἀγαπητοῦ αὐτοῦ φίλου, καὶ ὑπὸ τῶν ἀπαύστως ρεόντων δακρύων καὶ τῶν ὀλοφυρμῶν διακοπτόμενος:

«Μὲ ἀποχωρίζεσαι, φίλτατε Ἡφαιστίων», εἶπε, «καὶ εἰς »τὰς κατοικίας τοῦ Ἅδου ἀπέρχεσαι. Τὰ ξίφη καὶ τὰ δόρατα »τῶν πολεμιστῶν σὲ ἐσεβάσθησαν καὶ νικητὴς πάντοτε ἐξήρχεσο »ἐκ τῆς μάχης παρ' ἐμοὶ ἀγωνιζόμενος. Νῦν δέ, μέλλων νὰ λά»βῃς τὴν ἀμοιβὴν τῶν κόπων σου, τῆς δάφνης τῆς δόξης συμ»μεριζόμενος μετ' ἐμοῦ, ἀπέθανες, ὑποκύψας πρὸς τοὺς νόμους »τῆς φύσεως ὑποκύψας, καὶ μὲ ἐγκατέλιπες μόνον, μόνον, λέγω, »διότι οὐδεὶς ἄλλος μὲ ἠγάπησε τόσον ἐπὶ τῆς γῆς, ὅσον σύ, »διὸ καὶ ὁ θάνατός σου μὲ κατέβαλε, καὶ θέλει μὲ καταβάλει »τοσοῦτον, ὥστε, πιστεύω, καὶ ἀδιστάκτως μάλιστα, ὅτι, ἐντὸς »ὀλίγου μάλιστα, θὰ κατέλθω καὶ ἐγὼ εἰς τὸν Ἅδην, μὴ ἀνε»χόμενος νὰ ζῶ ἄνευ σοῦ· ἂν δὲ τοῦτο συμβῇ καὶ ὁ θάνατος δὲν »μὲ ἀφήσῃ νὰ τελειώσω τὸ μέγα ἔργον, ὅπερ ἀπὸ ὀκταετίας ἤδη »ἀνέλαβον, εὔχομαι ἄλλος τις μετ' ἐμὲ νὰ συνεχίσῃ αὐτό, ἀλλ' »ὁ τοιοῦτος, πρέπει βεβαίως, νὰ ἦναι θεὸς καὶ οὐχὶ ἄνθρωπος· »διότι καὶ τὸ ἔργον εἶναι μέγα.»

Καὶ προσεπάθουν μὲν οἱ παρευρισκόμενοι φίλοι νὰ παραμυθήσωσιν αὐτόν, ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἔμεινεν ἀπαρηγόρητος, κλαίων καὶ ὀδυρόμενος, καὶ μὴ θέλων νὰ δεχθῇ τροφὴν καὶ δώσῃ τῷ σώματι αὐτοῦ τὴν ἀπαιτουμένην ἀνάπαυσιν καὶ περιποίησιν.

Παρελθουσῶν τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς θλίψεως καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀποσπασθέντος ὑπὸ τῶν ἑταίρων ἀπὸ τοῦ νεκροῦ τοῦ πολυφιλίτου αὐτοῦ Ἡφαιστίωνος, ἐξεδόθησαν αἱ ἀναγκαῖαι διαταγαὶ περὶ τῆς ἐπισήμου κηδεύσεως τοῦ νεκροῦ. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐπέθηκεν, ὡς ποτε ὁ Ἀχιλλεὺς ἐπὶ τῆς σοροῦ τοῦ φίλου, πένθιμόν τινα πλόκαμον, οἱ δὲ στατηγοί, πρὸ πάντων δὲ ὁ Εὐμένης, ἐκόσμησαν τὴν ἁρμάμαξαν διὰ τῶν ὅπλων αὐτῶν. Ὁ δὲ Περδίκκας συνώδευσε τὴν κηδείαν μέχρι Βαβυλῶνος μετὰ τῆς ἱππαρχίας τοῦ Ἡφαιστίωνος· διότι ἐν Βαβυλῶνι ἔμελλε νὰ ἀνε-

γερθῇ ἡ πυρά, μετ' αὐτοῦ δὲ μετέβη καὶ ὁ ἀρχιτέκτων Δεινοκράτης ἵνα ἐποπτεύσῃ ἐπὶ τῆς κατασκευῆς τοῦ μεγαλοπρεποῦς τοῦ Ἡφαιστίωνος μνημείου. Τρεῖς χιλιάδες δὲ Ἑλλήνων τεχνιτῶν μετέβησαν εἰς Βαβυλῶνα ἵνα λαμπρύνωσι τοὺς τελεσθησομένους μουσικοὺς ἀγῶνας, κατὰ τὸ ἔαρ. Ἀλλ' ὅμως μετ' οὐ πολὺ ἔμελλον νὰ λαμπρύνωσι καὶ τὴν κηδείαν ἄλλου ἐπισήμου νεκροῦ!

Ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὰς συνήθης αὐτοῦ κυβερνητικὰς ἀσχολείας ἐπανελθών, μετὰ ταῦτα νέον ἀγῶνα ἔσχε μετὰ τῶν Κοσσαίων ἔθνους λῃστρικοῦ μέν, ἀλλὰ καὶ πολεμικοῦ, οἰκοῦντος τὰ ὄρη τῆς Μηδίας, ἀλλὰ ὅμως ἐντὸς τεσσάρων ἡμερῶν καθυποτάξας καὶ αὐτοὺς πολλοὺς δ' ἐξ αὐτῶν φονεύσας, οὐκ ὀλίγους δὲ καὶ ζωγρήσας, διευθύνθη ἤδη εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ἣν ἐμελέτα νὰ καταστήσῃ ὁριστικὴν πρωτεύουσαν τοῦ ἀπεράντου νῦν βασιλείου αὐτοῦ.

Ἐπιτροπὴ ὅμως Χαλδαίων, διαφημιζομένων, ὅτι ἐκ τῶν ἀστέρων, ἐμάντευον τὰ περὶ τῆς τύχης τῶν ἀνθρώπων καὶ ὡς ἐκ τούτου μεγίστην ἐχόντων ἐπιρροὴν, ἐπὶ τοῦ λαοῦ προσελθθοῦσα προὔτεινε τῷ Ἀλεξάνδρῳ νὰ μὴ διαβῇ τὰς πύλας τῆς πόλεως, ἀλλὰ νὰ στρέψῃ ἀλλαχοῦ τὸ βῆμα. Πλὴν οἱ σύμβουλοι οὗτοι ἀπέβλεπον μᾶλλον εἰς τὸ ἴδιον συμφέρον. Ὅτε, τὸ πρῶτον, ἐπεσκέφθη τὴν Βαβυλῶνα ὁ Ἀλέξανδρος, διέταξε νὰ ἀνοικοδομηθῇ ὁ μέγας ναὸς τοῦ Βήλου, φυσικῷ τῷ λόγῳ ἀναθέσας τὴν περὶ τούτου φροντίδα εἰς τὴν ἐπιστασίαν τῶν ἱερέων. Ἀλλ' οὗτοι παραμελήσαντες τὸ ἔργον, ἢ μᾶλλον διατηρήσαντες τὰ χρήματα πρὸς ἰδίαν χρῆσιν, καὶ φοβηθέντες μὴ ἀναγκασθῶσιν ὑπὸ τοῦ δορυκτήτορος νὰ δώσωσι λόγον περὶ τούτου, ἤλπιζον εὐσχημόνως νὰ ἀπομακρύνωσι τὸν βασιλέα λέγοντες προφητικῶς: «*νὰ μὴ διαβῇ τὰς Πύλας τῆς πόλεως.*» Ἡ εἴδησις, ἐν τούτοις, αὕτη περιήγαγεν εἰς ἀμηχανίαν τὸν Ἀλέξανδρον, ἀλλ' οὗτος μηδεμίαν παρέχων πίστιν πρὸς τὰς προρρήσεις τῶν μάντων, εἰσῆλθε μετὰ τοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ἔνθα εἰς διασκεδάσεις, εὐωχίας καὶ τρυφὰς παραδο-

θείς, ἐλησμόνησε παντάπασι τὴν νουθεσίαν τῶν Χαλδαίων (1).

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐπέστρεψεν εἰς Βαβυλῶνα ἵνα ἀποθάνῃ καὶ οὐχὶ ἵνα βασιλεύσῃ. Διότι τοσοῦτον ἤδη εἶχε καταβληθῇ ὁ ἥρως, ἕνεκεν τῶν μεγάλων μόχθων καὶ τῶν κακοπαθειῶν, ἃς ὑπέστη, καὶ πρὸ πάντων διὰ τὸν αἰφνίδιον θάνατον τοῦ ἐπιστηθίου φίλου Ἡφαιστίωνος. Καὶ ναὶ μὲν ἠγωνίζετο εἰσέτι νὰ πραγματοποιήσῃ τολμηρότατα καὶ μέγιστα σχέδια, ἀλλ' ἡ προτέρα τοῦ βίου χαρὰ κατεστράφη πλέον, καὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ, εἰς τὸ ἔξῆς, πλήρης θλιβερῶν προαισθήσεων, ἐφαίνετο προετοιμαζομένη νὰ κατέλθῃ εἰς τὸν τάφον· μελάγχολικοὶ δὲ φόβοι κατεῖχον τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, καὶ ἐν τῇ ἀκμαιοτάτῃ ἡλικίᾳ ὧν ἐφαίνετο γηράσας ἤδη. Ἐπεδόθη, ἐν τούτοις, εἰς διάφορα ἔργα βελτιώσεως ἐν Βαβυλῶνι, καθόσον ἡ πόλις αὕτη οὐχὶ μόνον παρημελήθη ἐπὶ τῶν πρώτων δεσποτῶν αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ μεγίστας ὑπέστη ζημίας. Ἐν πρώτοις δὲ διέταξε νὰ κατασκευασθῇ λιμὴν περιλαμβάνων χίλια πολεμικὰ πλοῖα, καὶ ἐκ διαφόρων ἀπομεμακρυσμένων μερῶν προσεκάλεσεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοὺς ἀρίστους τῶν ναυτῶν τῆς οἰκουμένης, κυρίως ἀποβλέπων νὰ καταστήσῃ τὴν Βαβυλῶνα πρωτεύουσαν τοῦ βασιλείου καὶ νεώριον τοῦ ἀνατολικοῦ ἐμπορίου, οἱονεὶ ἐφάμιλλον τῆς ἀρχαίας Τύρου.

Συγχρόνως δὲ καὶ πρέσβεις ἀφίκοντο πρὸς αὐτὸν ἐκ διαφόρων μερῶν τῆς οἰκουμένης, ἐκ τοῦ Ἀμμωνίου, τῶν Δελφῶν, τῆς Ὀλυμπίας, τῆς Κορίνθου, τῆς Ἐπιδαύρου, ἐξ Ἰταλίας δὲ τῶν Βρουτίων, τῶν Λευκανῶν, τῶν Ρωμαίων, τῶν Καρχηδονίων, Λιβύων, Ἰβήρων, Σκυθῶν, Κελτῶν, καὶ Αἰθιόπων οἱ μὲν συγχαίροντες αὐτῷ διὰ τὰ μεγάλα καὶ ἔνδοξα κατορθώματα, οἱ δὲ στεφανοῦντες αὐτόν, καὶ ἕτεροι φιλίαν καὶ συμμαχίαν συνδέοντες μετ' αὐτοῦ. Στρατοὶ δὲ, πρὸς τούτοις, ἐκ διαφόρων μερῶν προσῆλθον. Καὶ ὁ μὲν Κάσσανδρος, υἱὸς τοῦ Ἀντιπάτρου, ἦγαγε

---

(1) Περὶ τοῦ βίου τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔγραψεν ὁ Lamartine, Vie d'Alexandre-le-grand. Τόμ. 2 Paris 1859

νέον στρατὸν ἐκ Μακεδονίας, ὁ δὲ Πευκέστας προσῆλθεν ἄγων εἴκοσι χιλιάδας νεοσυλλέκτων Περσῶν, ὁ Φιλόξενος Κᾶρας, ὁ Μένανδρος Λυδούς, ἐξ ὧν καὶ ἐπὶ μᾶλλον ἀναπτερωθεὶς ὁ Ἀλέξανδρος, ἐπεξέτεινε τὰ σχέδια αὐτοῦ, καὶ διαφόρους ἤδη ποιῶν ἐρεύνας πρὸς τὴν Κασπίαν θάλασσαν ἐζήτει νὰ συνδέσῃ τὸ ἐμπόριον τῆς Αἰγύπτου μετὰ τοῦ τῆς Ἀραβίας, ἣν καὶ σκοπῶν νὰ ἑνώσῃ μετὰ τοῦ ἐπιλοίπου κράτους, εἰσπλέει ἐκ Βαβυλῶνος ἐπὶ τὸν Παλλακόπαν ποταμὸν κατὰ τὸν Εὐφράτην, καὶ κτίζει ἐκεῖ νέαν Ἀλεξάνδρειαν. Ἐκεῖθεν δὲ εἰς Βαβυλῶνα ἐπανελθὼν καὶ αὖθις ὁ Ἀλέξανδρος, ἐπεδόθη, κατὰ τὸ σύνηθες αὐτῷ, εἰς εὐωχίας καὶ πανηγύρεις, καὶ μετὰ μεγάλης μὲν λαμπρότητος καὶ πολυτελείας ἐξετέλεσε τὴν πυρὰν τοῦ Ἡφαιστίωνος, καθ' ἣν ἠξιώθησαν λαμπρῶν ἑστιάσεων οἱ στρατιῶται, διατάξαντος τοῦ Ἀλεξάνδρου νὰ σφαγῶσι δέκα χιλιάδες ἱερίων καὶ νὰ προσενεχθῶσιν ὡς θυσία, χάριν τοῦ πολυτίμου φίλου, ὃν ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας ἠγάπησε καὶ εἶχε παρ' ἑαυτῷ ὡς συμπαίκτην καὶ μετέπειτα συναγωνιστὴν ἐν ταῖς μεγάλαις αὐτοῦ ἐκστρατείαις τρέφων περὶ αὐτοῦ ἐνθουσιώδη ἀγάπην δι' ὃν καὶ ἔλαβε τὴν συναίνεσιν τοῦ Ἄμμωνος νὰ τιμήσῃ αὐτὸν ὡς *ἥρωα καὶ ἡμίθεον*. Διέταξε δὲ καὶ ἐκρήμνισαν μέρος τῶν τειχῶν τῆς Βαβυλῶνος καὶ ἐν αὐτῷ ἀνήγειραν τὸ πεντάροφον μέχρι 200 ποδῶν ἀνυψούμενον μεγαλοπρεπέστατον καὶ πολυτελέστατον οἰκοδόμημα τῆς πυρᾶς τοῦ Ἡφαιστίωνος, δι' ὃ κατηναλώθησαν ἐκ μὲν τοῦ Ἀλεξάνδρου 60,000,000 δραχμῶν, ἐκ δὲ τῶν φίλων, τῶν πρέσβεων καὶ τῶν Βαβυλωνίων ἄλλα 12,000,000, τοὐτέστιν ἐν συνόλῳ 72,000,000 δραχμῶν. Τὸ πρωτοφανὲς δὲ τοῦτο οἰκοδόμημα ἤστραπτεν ἐν χρυσῷ περικοσμούμενον ὑπὸ πορφύρας καὶ ἀγαλμάτων καὶ εἰκόνων ἐπὶ τῆς κορυφῆς δ' ἵσταντο σειρῆνες ἐξ ὧν ἀντήχουν οἱ ἐπικήδειοι θρῆνοι. Εἶτα δὲ ἐν θυσίαις καὶ παρατάξεσι καὶ ὕμνοις τὸ πολυδάπανον ἐκεῖνο μαυσωλεῖον παρεδόθη εἰς τὰς φλόγας. Καὶ ἤδη διέταξε τὸν στρατὸν καὶ τὸν στόλον νὰ ἦναι ἕτοιμοι πρὸς ἐπιχείρησιν τῆς ἀποφασισθείσης νέας ἐκστρατείας, ἐφ' ᾧ τε καὶ μεγαλοπρεπὲς παρέσχε συμπόσιον πρὸς τιμὴν τοῦ ναυάρχου

ἐζήτησε νὰ καταπνίξῃ τὴν θλῖψιν αὐτοῦ ἐν τῇ εὑρέσει νέου φίλου πιστοῦ καὶ ἐπιστηθίου, ὡς τοιοῦτον ἐξέλεξε τὸν Θετταλὸν (Λαρισσαῖον) Μήδιον μεθ᾽ οὗ καὶ μεγάλας καὶ στενὰς συνέδεσε σχέσεις καίπερ οὐδὲν περὶ αὐτοῦ ἔξοχον ἀναφέρεται. Συχνάκις δ᾽ ὁ Ἀλέξανδρος ἐπορεύετο παρ᾽ αὐτῷ, ἔνθα ἔτρωγε καὶ ἔπινε, καὶ ἔμενε μέχρι προχεχωρηκυίας ὥρας, εἶτα δ᾽ ἐλούετο καὶ ἐκοιμᾶτο,

Θάνατος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου

ἢ καὶ κατακείμενος συνδιελέγετο μετὰ τοῦ νέου φίλου Μηδίου συγχρόνως ὅμως ἔδιδε διταγὴν πρὸς τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ τε στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου νὰ ἐμφανίζωνται αὐτῷ ὅτε καὶπαρήγγελλεν αὐτοῖς νὰ ὦσιν ἕτοιμοι τὴν ἐπιοῦσαν διὰ τὴν ἐκστρατείαν καὶ τὸν πλοῦν. Κατὰ τὴν ἑσπέραν ἐκείνην τοῦ συμποσίου(30 Μαΐου 323) πρὸς τὸν Νέαρχον καὶ τοὺς ἄλλους ἀξιωματικοὺς διανυκτε-

ρεύσας ἐν μέσῳ ἡδονῶν καὶ ἀσιατικῶν διασκεδάσεων—εἶχε δὲ εἰς τὸν γυναικωνίτην αὐτοῦ ἐκτὸς τῶν νομίμων γυναικῶν ἄλλας366— ἠγέρθη, σφοδροῦ πυρετοῦ συμπτώματα ἔχων· ἡ θλιβερὰ δ' αὕτη κατάστασις ἐπετάθη ἐπί τινας ἡμέρας, καθ' ἃς δὲν ἔλειπεν ὁ Ἀλέξανδρος παρέχων τὰς διαταγὰς τοῖς ἀρχηγοῖς περὶ τῆς ἐκστρατείας καὶ τοῦ πλοῦ, καὶ προσφέρων τὰς συνήθεις θυσίας, ἐπὶ κλίνης φερόμενος εἰς τὸν τόπον τῆς ἐκτελέσεως αὐτῶν. Ἡ νόσος ὅμως ὁλονὲν ἐχειροτέρευε, καὶ οὐδεὶς ἐκ τῶν προσελθόντων ἰατρῶν ἠδυνήθη νὰ βοηθήσῃ αὐτῷ. Καὶ ἐπεθύμουν μὲν οἱ Μακεδόνες στρατιῶται νὰ ἴδωσι τὸν βασιλέα ἀλλ' ἐμποδιζόμενοι ὑπὸ τῶν σωματοφυλάκων, ἠναγκάσθησαν ἐπὶ τέλους νὰ ἐκβιάσωσι τὴν εἴσοδον καὶ νὰ εἰσέλθωσιν. Ὁ Ἀλέξανδρος ὅμως διετέλει δυστυχῶς ἄφωνος καὶ ἐχαιρέτησε μὲν αὐτούς, προσερχομένους ἔμπροσθεν τῆς κλίνης, διὰ κλίσεως τῆς κεφαλῆς, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐξασθενῆσαν μεγάλως τὸ σῶμα τοῦ μεγάλου δορυκτήτορος ἔμεινεν ἄπνουν. Ὁ Ἀλέξανδρος ἀπέθανε! Τὴν ἑσπέραν τῆς 11 Ἰουνίου ἐσβέσθη ὁ ἀστὴρ τοῦ Ἕλληνος κατακτητοῦ!

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐτελεύτησε τῷ 323 πρ Χρ. (1) ἐν ἡλικίᾳ τριάκοντα δύο ἐτῶν καὶ ὀκτὼ μηνῶν, βασιλεύσας δώδεκα ἔτη καὶ ὀκτὼ μῆνας. Κατὰ τὰ ἔτη ὅμως ταῦτα κατώρθωσεν ὅ,τι δὲν κατώρθωσαν ἄλλοι βασιλεῖς καὶ μεγάλοι στρατιῶται, ἐφ' ᾧ καὶ ἐπεδόθη αὐτῷ ἡ προσωνυμία *Μέγας*. Καὶ ἀπεδόθη μὲν ὁ θάνατος αὐτοῦ εἰς δηλητηρίασιν, ὡς τοῦτο, πολλάκις συμβαίνει, ἐπὶ τῷ θανάτῳ μεγάλου καὶ κραταιοῦ τινος ἀνδρός, ἀλλ' ὅμως τοῦτο ἀκυροῦται, παντάπασιν, ὑπὸ τῶν βασιλικῶν ἐφημερίδων, αἵτινες συνεγράφοντο ὑπὸ τοῦ Εὐμένους καὶ τοῦ Διοδότου, καὶ ἐξ ὧν σαφέστατα καταφαίνεται, ὅτι ὁ θάνατος τοῦ Ἀλεξάνδρου ἦτο φυσικός, προελθὼν ἐκ μεγάλης ψυχικῆς καὶ σωματικῆς ἀγωνίας. Εἶπον δέ τινες, πρὸς τούτοις, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἀφῆκεν ἔγγραφον διαθήκην, διορίζων τοὺς διαδόχους αὐτοῦ, ἀλλὰ τὸ τοιοῦτο θεωρεῖται

---

1) Περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἔγραψεν ἰδίαν μονογραφίαν ὁ E. Littré, La verité sur la mort d'Alexandre-le-grand, Paris 1865.

ἀπίθανον, καθ' ὅσον εἶναι βέβαιον, ὅτι κατὰ τὰς ὑστάτας στιγμὰς τῆς ζωῆς αὐτοῦ ὁ Ἀλέξανδρος, οὗ τὸ ὄνομα κατέστη συνώνυμον τοῦ δορυκτήτωρ, ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τῶν ἑταίρων αὐτοῦ· τίνι καταλείπει τὴν βασιλείαν, ἀπεκρίθη· «τῷ ἀρίστῳ» εἶτα δὲ προσέθηκεν, «ὅτι μέγαν ἐπιτάφιον ὁρᾷ ἀγῶνα ἐπ' αὐτῷ ἐσόμενον». Ἐν τούτοις εἶναι ἐπίσης βέβαιον, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἐκβαλὼν μετὰ ταῦτα τὸν πολύτιμον δακτύλιον αὐτοῦ ἐνεχείρισεν αὐτὸν τῷ Περδίκκᾳ, καταστήσας οὕτως αὐτὸν ἐπίτροπον αὐτοῦ, ἐξ οὗ ἐπῆλθεν ἡ μετὰ ταῦτα διένεξις τῶν Διαδόχων, ἄλλην ἄλλος τραπέντων ὁδὸν καὶ τὸ μέγα συντελεσθὲν ἔργον τῆς κοσμοκρατορίας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου κατατρεψάντων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄.

Τὰ μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ ἀνήρ, οὗτινος τὸν πρόωρον θάνατον ἐθρήνησεν οὐ μόνον ἡ Ἀσία ἀλλὰ καὶ ἡ Ἑλλάς, ἣν ἐσκέπτετο νὰ σώσῃ ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ, ὅστις μετ' οὐ πολὺ βαρὺς ἐπεκάθησεν ἐπὶ τοῦ τραχήλου τῶν Ἑλλήνων, εἰ καί τινες ἐν οἷς καὶ ὁ μέχρι θανάτου ἀντιπολιτευθεὶς αὐτὸν Δημοσθένης δὲν ἐπίστευον μετὰ λύπης τὸν θάνατον. Οὗτος μάλιστα ὑπὸ τοῦ φανατικοῦ αὐτοῦ πνεύματος κινούμενος εἶπε καὶ τὸ λόγιον ἐκεῖνο: «*Ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἀπέθανεν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι· διότι ἐὰν ἀπέθνησκεν ἡ οἰκουμένη ἅπασα θὰ ἐμύριζεν ἐκ τοῦ νεκροῦ αὐτοῦ.*»

Ὁ καθ' ὅλα δικαίως ἐπικληθεὶς μέγας ἀληθῶς Ἀλέξανδρος ἐτελεύτησεν ἐν ᾧ χρόνῳ ἐσκέπτετο νὰ πράξῃ μεγάλα καὶ φιλάνθρωπα ἔργα· πρῶτον μὲν νὰ κυριεύσῃ τὴν Ἀραβίαν, νὰ ἀνεύρῃ θαλασσίαν ὁδὸν φέρουσαν ἀπὸ τοῦ περσικοῦ κόλπου, περὶ τὴν

Ἀραβίαν, εἰς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, εἶτα ἐπελθὼν νὰ κατακτήσῃ τὴν Ἀφρικήν, τὴν Σικελίαν, τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Ἰβηρίαν, τὴν δὲ Βαβυλῶνα, ἣν προητοιμάζοντο ἤδη νὰ ἀποκαταστήσωσιν εἰς τὴν παλαιὰν αὐτῆς λαμπρότητα, νὰ καταστήσῃ κέντρον καὶ μητρόπολιν τοῦ ἀπεράντου κράτους· ἡ θαυμαστὴ ὅμως αὕτη τοῦ Ἀλεξάνδρου βουλὴ ἐματαιώθη ἐκ τοῦ ἀπροσδοκήτου θανάτου αὐτοῦ· ἀλλ' ἐγεννήθησαν ἐν τῇ Αἰγύπτῳ, Συρίᾳ καὶ μικρᾷ Ἀσίᾳ νέαι ἀρχαὶ ὑπὸ Ἑλλήνων ἀρχόντων ἀρχόμεναι καὶ ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ ἀνατολικοῦ νοῦ νέα παιδεία ἀνεπτύχθη. Ἐν τοῖς εἰρημένοις βασιλείοις εἰσήχθησαν ἑλληνικαὶ τέχναι καὶ γράμματα, ὧν πολὺ ἐπεμελήθη αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος, ὅστις καὶ ὁδοὺς νέας ἠνέῳξε, καὶ πόλεις ἔκτισε καὶ ποταμοὺς πλωίμους κατέστησε καὶ νέας θαλασσίας ὁδοὺς ἐξεῦρε· διὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, καθόλου, τὸ ἐμπόριον καὶ αἱ τέχναι διεδόθησαν πανταχοῦ. Ὡσαύτως διὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου τὰ πολεμικὰ πολὺ ἐβελτιώθησαν· οὗτος κατέστησε τελειότερόν τι πολεμικὸν σύστημα, ἔκ τε τῶν πολεμικῶν ἐπινοήσεων τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν κατακτηθέντων ἐθνῶν· ἐβελτίωσε τὴν μηχανικήν, τὰ ὄργανα τὰ μηχανικὰ καὶ τἄλλα τοῦ πολέμου· εἶχε παρ' αὐτῷ ἐπιτελεῖον, ὅπερ ἀπετέλουν γεωγράφοι, μετρητικοί, γεωδαῖται καὶ ἄλλοι, οἵτινες εἶχον ὄργανα πολλὰ καὶ διάφορα καὶ μέγαν χάρτην δεικνύοντα τὰς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐκστρατείας. Τοὺς πεπαιδευμένους ἄνδρας πολὺ ἐτίμα ὁ Ἀλέξανδρος καὶ τούτων πολλοὺς εἶχε παρ' αὐτῷ, ἐξαιρέτως δὲ ἠγάπα καὶ ἠὐνόει τὸν Ἀριστοτέλην, εἰς ὃν πολλὰς καὶ γενναίας ἀποστολὰς ἀπέστειλε χρημάτων, εἰς σύνταξιν τῆς διεξοδικῆς περὶ ζῴων ἱστορίας αὐτοῦ, καὶ εἰς ἐνίσχυσιν τῶν πολυτίμων περὶ πολιτευμάτων παμπόλλων πόλεων καὶ περὶ ἄλλων πραγμάτων ἐρευνῶν αὐτοῦ. Ἡ μὲν ἀγαστὴ καὶ φιλάνθρωπος βουλὴ (1) τοῦ Ἀλεξάνδρου νὰ ἑνώσῃ, ὡς εἴπομεν, τὰ τῆς Δύσεως

---

(1) Ὁ Rollen, «Fur richtigen Würdigung des charakters von Alexander dem Grossen. Aachen» 1842 ἔγραψε περὶ τῆς ὀρθῆς ἀξίας τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου.

ἔθνη μετὰ τῶν τῆς Ἀνατολῆς, ὡς βουλὴ ἑνὸς ἀνδρός, καὶ τούτου πρωΐμως θανόντος, δὲν ἐτελέσθη, ἀλλ' ἡ τοῦ Ἀριστοτέλους πρόθεσις νὰ συναρμόσῃ τὰς πνευματικὰς ὀργὰς ἁπάντων τῶν πρὸ αὐτοῦ ἀνδρῶν ἁπαντων τῶν ἐθνῶν διὰ τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς φιλοσοφίας θαυμαστῶς ἀπετελέσθη· διότι ἡ τοῦ Ἀριστοτέλους φιλοσοφία ἐγένετο ἀνεξάντλητος πηγὴ τοῦ σκέπτεσθαι καὶ τοῦ γινώσκειν εἰς ἅπαντας τοὺς ἐπιστήμονας.

Ἡ πρώτη πρᾶξις τῶν στρατηγῶν, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως ἦτο νὰ ἐκλέξωσι τὸν διάδοχον αὐτοῦ καὶ νὰ διανεμηθῶσι τὰς σατραπείας. Πρὸς τοῦτο βασιλέα μὲν ἐξέλεξαν τὸν Ἀρριδαῖον υἱὸν τοῦ Φιλίππου καὶ ἀδελφὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐξ ἄλλης μητρὸς, ἄνδρα ἀνίκανον καὶ βλάκα, ἐπιμελητὴν δὲ τῆς βασιλείας τὸν Περδίκκαν: Οἱ ἐπισημότεροι δὲ τῶν στρατηγῶν παρέλαβον τὰς σατραπείας ὑποσχεθέντες ὑπακοὴν πρός τε τὸν βασιλέα καὶ τὸν Περδίκκαν, ὅστις διαιρέσας τὸ Κράτος εἰς τριάκοντα καὶ τρεῖς διοικήσεις, τῷ μὲν Πτολεμαίῳ τῷ υἱῷ τοῦ Λάγου ἔδωκε τὴν Αἴγυπτον, τῷ δὲ Λαομέδοντι τῷ Μιτυληναίῳ τὴν Συρίαν, τῷ Φιλώτᾳ τὴν Κιλικίαν, τῷ Πύθωνι τὴν Μηδίαν, τῷ Εὐμένει τὴν Παφλαγονίαν καὶ Καππαδοκίαν, καὶ πάσας τὰς ὁμόρους χώρας, τῷ Ἀντιγόνῳ τὴν Παμφυλίαν καὶ Λυκίαν καὶ τὴν μεγάλην Φρυγίαν, τῷ Κασσάνδρῳ τὴν Καρίαν, τῷ Μελεάγρῳ τὴν Λυδίαν, τῷ Λεοννάτῳ τὴν εἰς Ἑλλήσποντον Φρυγίαν, τῷ Λυσιμάχῳ τὴν Θράκην καὶ τὰ παρὰ τὴν Ποντικὴν θάλασσαν ἔθνη, τῷ Ἀντιπάτρῳ τὴν Μακεδονίαν, τῷ Ὀξυάρτῃ βασιλεῖ Βακτριανῷ, οὗ τὴν θυγατέρα Ρωξάνην ἔλαβεν ὁ Ἀλέξανδρος σύζυγον, τὴν σατραπείαν τῶν Παροπαμισαδῶν, τῷ Σβυρτίῳ τὴν Ἀραχωσίαν καὶ Γεδρωσίαν, Στασάνωρι τῷ Σολίῳ τὴν Ἀρείαν

---

(1) Ὁ Ἀλέξανδρος ἀποθανὼν ἀφῆκεν ἐκ μὲν τῆς χήρας τοῦ Ροδίου Μέμνονος νόθον υἱὸν Ἡρακλῆ καλούμενον, ἐκ δὲ τῆς Στατείρας καὶ τῆς Ἀρυσάτιδος οὐδένα· ἐκ τῆς νομίμου δὲ συζύγου Ρωξάνης, μετὰ τὸν θάνατον, ἐγεννήθη υἱὸς Ἀλέξανδρος ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ πατρὸς ἐπικληθείς, ὅστις καὶ μετὰ τοῦ Ἀρριδαίου Φιλίππου μετονομασθέντος μετεῖχε τῆς βασιλείας.

καὶ Δραγγινήν, τῷ Φιλίππῳ τὴν Βακτριανὴν καὶ Σογδιανήν, τῷ Φραταφέρνει τὴν Παρθυαίαν καὶ Ὑρκασίαν, τῷ Πευκάστῃ τὴν Περσίδα, τῷ Τληπτολέμῳ τὴν Καραμανίαν, τῷ Ἀτροπάτῃ τὴν Μηδίαν τῷ Ἄρχωνι τὴν Βαβυλωνίαν, καὶ τῷ Ἀρκεσιλάῳ τὴν Μεσοποταμίαν. Τὸν δὲ Σέλευκον διώρισε διοικητὴν τῆς Ἱππαρχίας τῶν Ἑταίρων. Τῷ δὲ Ταξίλῃ καὶ τῷ Πώρῳ ἐπέτρεψε νὰ βασιλεύσωσι τῶν ἰδίων βασιλείων ὡς εἶχε διατάξει ὁ ἴδιος Ἀλέξανδρος. Τὸν δ' Ἀρριδαῖον ἔταξεν ὡς ἐπόπτην τῆς κατασκευῆς τῆς ἁρμαμάξης τῆς μελλούσης νὰ ὁδηγήσῃ τὸ σῶμα τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὸν ναὸν τοῦ Διὸς Ἄμμωνος.

Τοιαῦται ὅμως συζητήσεις καὶ ταραχαὶ κατὰ τὴν διανομὴν τοῦ Κράτους συνέβησαν, ὥστε τὸ σῶμα τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας ἀφῆκαν ἀθεράπευτον. Ἐν τούτοις, τῆς διανομῆς γενομένης, Αἰγύπτιοι καὶ Χαλδαῖοι παραλαβόντες τὸν νεκρὸν ὅπως ταριχεύσωσιν αὐτόν, δὲν ἐτόλμων νὰ ἐπιθέσωσι χεῖρα, ἐπ' αὐτοῦ, ἔχοντος ὄψιν ζῶντος, εἶτα δὲ *παρακαλέσαντες* αὐτόν, ὅπως ἐπιτρέψῃ πρὸς τοὺς θνητοὺς νὰ θέσωσι τὴν χεῖρα αὐτῶν, ταριχεύσαντες ἔθηκαν ἐπὶ θρόνου μετὰ τῶν διακριτικῶν σημείων τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας, ἕως οὗ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἤθελε μετακομισθῇ εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἄμμωνος Ὁ Πτολεμαῖος ἀμέσως δὲν ἔστερξεν εἰς τοῦτο καί, ὡς θέλομεν ἰδεῖ, ἐτάφη ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ κτισθείσῃ Ἀλεξανδρείᾳ, πρωτευούσῃ τοῦ βασιλείου τῶν Πτολεμαίων.

Ἡ ἁρμάμαξα, ἦτό τι ἔξοχον ὑπό τε τεχνικὴν καὶ κοσμηματικὴν ἔποψιν, ἔργον οὖσα τοῦ διασήμου καὶ ἀπαραμίλλου καλλιτέχνου Ἱερωνύμου. Καὶ τὸ μὲν μῆκος αὐτῆς ἦτο εἰκοσιεπτὰ ποδῶν, πλάτος δὲ ἕνδεκα, ὁ δὲ μικρὸς ἐν αὐτῇ ναὸς εἶχεν ὕψος τριάκοντα περίπου ποδῶν.

Τέλος ὁ ὑψηλὸς νεκρὸς ἐτέθη ἐπὶ τῆς ἁρμαμάξης καὶ ἡ πορεία ὑπὸ τὸν Ἀρριδαῖον ἐξεκίνησε διὰ τῆς ἀπὸ Βαβυλῶνος καὶ Δαμασκοῦ ὁδοῦ. Ἡ πορεία ἦτο ὡσεὶ συνεχής τις καὶ ἀδιάκοπος θρίαμβος· διότι οἱ λαοὶ ἀπανταχόθεν συνέρρεον εἰς προϋπάντησιν καὶ προσκύνησιν τοῦ νεκροῦ τοῦ βασιλέως. Ὁ Πτολεμαῖος

δὲ ἐλθὼν ἐξ Αἰγύπτου εἰς Συρίαν παρέλαβε τὸ σῶμα καὶ μετεκόμισεν αὐτὸ εἰς Αἴγυπτον, εἰς Μέμφιδα, ὁπόθεν ὀλίγα ἔτη μετὰ ταῦτα Πτολεμαῖος ὁ Σωτὴρ μετεκόμισεν αὐτὸ εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἔνθα ἐτάφη ἐν τῷ καλουμένῳ *Σήματι*, ὅπερ ἦτο περίβολός τις τῶν ἀνακτόρων τῆς Ἀλεξανδρείας. Ἡ πύελος, ἐν ᾗ εἶχεν ἀποτεθῇ τὸ σῶμα τοῦ Ἀλεξάνδρου ἦτο τὸ κατ' ἀρχὰς χρυσῆ, ἀλλ ὕστερον συληθεῖσα ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Κόκκη τοῦ καὶ Παρεισάκτου ἐπικληθέντος, ἀντικατεστάθη ὑπὸ ὑελίνης, ἐν ᾗ ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ, πολεμῶν ἐν Αἰγύπτῳ, εἶδε τὸ σῶμα τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὃν νέος ὢν καὶ ἀναγινώσκων τὰ κατ' ἐκεῖνον ἐθαύμαζε καὶ προσεπάθει νὰ μιμηθῇ, ὡς καὶ βραδύτερον ὁ Αὔγουστος, ὅστις μὴ ἀρκεσθεὶς μόνον εἰς ἁπλῆν θέαν ἐξήγαγεν αὐτὸν ἐκ τῆς θήκης καὶ θεὶς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς χρυσοῦν στέφανον ἐκάλυψεν αὐτὸν δι' ἀνθέων, λαβὼν καί, ὡς λέγουσι, τεμάχιον ἐκ τῆς ρινὸς αὐτοῦ. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐσώζετο μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Ἀλεξάνδρου Σεβήρου, ἀλλ' ἔκτοτε ἀγνοεῖται ἡ τύχη αὐτοῦ, ὁ δὲ ὄντως σοφὸς τοῦ αἰῶνος ἡμῶν ἀρχαιολόγος Ἕρρικος Σχλῆμαν, ὁ διὰ τοῦ ἰδίου χρήματος πολλὰ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τέχνης εἰς φῶς ἀναγαγών, μεθ' ὅλας τὰς ἐν Αἰγύπτῳ ἐμβριθεῖς ἀναζητήσεις καὶ ἀνασκαφὰς δὲν κατέληξεν εἰς τὴν εὕρεσιν αὐτοῦ, οὕτινος τὴν ἀπώλειαν ἀποδίδουσι πολλοὶ ἱστορικοὶ τοῖς χριστιανοῖς, οἱ ὁποῖοι ἐν τῷ ὑπερμέτρῳ αὐτῶν πρὸς τὴν θρησκείαν ζήλῳ καὶ τῷ μίσει πρὸς τὴν εἰδωλολατρείαν, κατέστρεψαν τὸν τάφον αὐτοῦ καὶ ἐξηφάνισαν τὸ σῶμα τοῦ μεγάλου τῆς ἀρχαιότητος ἀνδρός. Καὶ τὸ μὲν σῶμα αὐτοῦ κατεστράφη, ἀλλ' ὅμως τὴν μνήμην αὐτοῦ οὐδὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξαφανίσῃ. Ἐφ' ᾧ καὶ εὐθύς, ἅμα ἀπέθανεν, οἱ πάντες καθιέρωσαν τεμένη, ναούς, ἀγῶνας, ἱερὰ ἄλσει εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Οἱ πάντες δὲ Ἀσιανοὶ καὶ Εὐρωπαῖοι ἀπεθέωσαν τὸν Ἀλέξανδρον. Καὶ ἐν μὲν ταῖς Ἰνδίαις ὁ Σανδρόκοττος ἀπένειμεν αὐτῷ θείας τιμάς, ἐν Ρώμῃ δὲ ὑπῆρχον βωμοὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς αὐτοκρατορικοῖς ἀνακτόροις.

Καὶ αὐταὶ αἱ γυναῖκες ἐθεώρησαν αὐτὸν ὡς ὄν τι ὑπερφυσικὸν καὶ ἔφεραν τὴν εἰκόνα αὐτοῦ ἐπί τε τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν

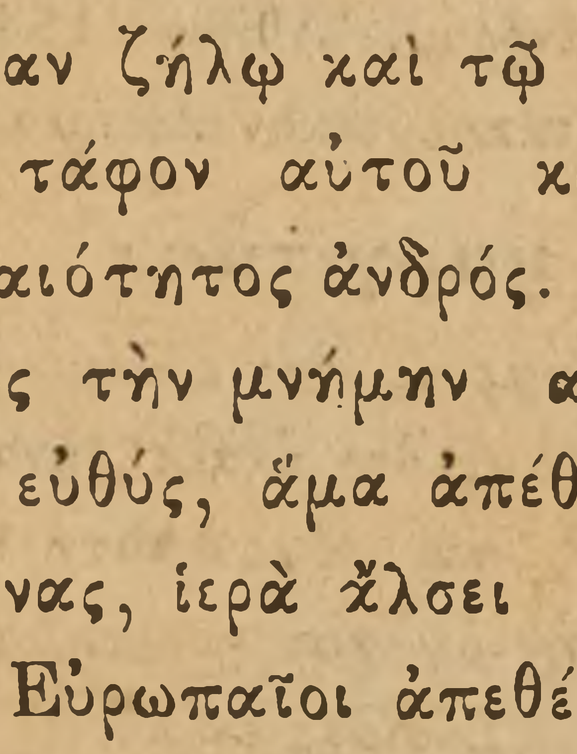

ποδῶν, ἐν εἴδει φυλακτηρίου. Ἐν Αὐγίλοις ὑπῆρχον δύο ναοὶ ὧν ὁ μὲν ἦτο ἀφωσιωμένος τῷ Διί Ἄμμωνι, ὁ δὲ τῷ Ἀλεξάνδρῳ, ἐν ᾧ ὑπῆρχε μέγα πλῆθος ἱεροδούλων τελούντων τὰς νενομισμένας θυσίας, αἵτινες μόλις ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ κατηργήθησαν.

Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ Ἕλλην Ἀλέξανδρος, οὗτινος τὸ ὄνομα δημῶδες τὴν σήμερον καταστὰν καὶ ἴσον πρὸς τὸ τοῦ δορυκτήτορος κοσμεῖ καὶ ἐκόσμησε πολλοὺς θρόνους καὶ ἔσται τὸ μέγα καὶ ἔνδοξον σύμβολον τῶν Πανελληνίων πόθων.

ΤΕΛΟΣ

ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ ΚΑΙ ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ

Τυπογραφικά τινα λάθη ἀφίενται εἰς τὴν εὐμένειαν τοῦ ἀναγνώστου. Προσθέτομεν δὲ διὰ μὲν τὰ **Προλεγόμενα** *ἐν τῇ ἀριθμήσει τῶν γραφάντων ἱστορίας σελ. ζ΄ καὶ τάδε:*

Διονυσίου Πύργου. Βίος καὶ πράξεις τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, Ἀθῆναι 1846.

Γ. Παπαγεωργίου. Βίος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, Ἀθῆναι 1880.

Γ. Τερτσέτης. Γάμοι τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἐπικολυρικὸν ποίημα.(1)

Διὰ δὲ τὴν σελίδα 58 στιχ. 17 λέξις **μαργίτης:**

Μαργίτης ἦτο ἄνθρωπος ἐπὶ μωρίᾳ κωμῳδούμενος, ὅστις λέγουσιν, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ μετρήσῃ περισσότερα τῶν πέντε καὶ ὅτε ἔλαβε γυναῖκα δὲν ἠδύνατο νὰ ἐγγίσῃ αὐτήν, φοβούμενος, ὡς ἔλεγε, μὴ τυχὸν αὕτη κατηγορήσῃ αὐτοῦ παρὰ τῇ μητρί. Ὅτε δὲ ἦτο νέος ἠγνόει καὶ ἠρώτα τὴν μητέρα αὐτοῦ ἐὰν ἐγεννήθη ἀπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. (Σουΐδας ἐν λέξει).

---

(1) Εἰκόνα τῶν γάμων αὐτοῦ ἔγραψεν ὁ διάσημος Βαυαρὸς Müller, κειμένην ἐν τῷ Μαξιμιλιανείῳ τοῦ Μονάχου.

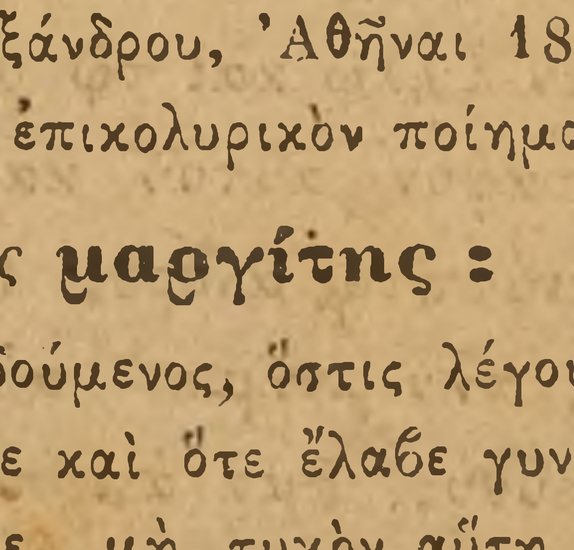

Pleasant Lyons